

'בְּשֵׁם יְיָ אֱלֹהֵינוּ'

אפיקים לדרך האמת

מאמרי מחשבה והלכה

חלק א

ארץ-הקודש ה'תשפ"ג | בשל"ד לנשטרי

'אֶז תִּפְקַחְנָה עֵינֵי עַמִּינוּ וְאֶזְנֵי חֲרָשֵׁינוּ תִּפְתַּחְנָה'

ברוך רחמנא דסייען

כל הזכויות שמורות לעורך

אדיר בן יוסף דחוח-הלוי

מהדורה עשירית

אור הרמב"ם – לפקח עינים עזרות

www.OrHarambam.com

AdirHadar@Gmail.com

ארץ-הקודש ה'תשפ"ג | בשל"ד לשטר

תוכן העניינים

7 ה' עמכם גיבורי החיל!

9 שער ראשון: אהבת האמת ורדיפת הצדק

חזון הרמב"ם לתקומה רוחנית 11; אהבת האמת ורדיפת הצדק 15; זכרו מעמד הר סיני! 18; קבל האמת ממי שאמרו! 26; שירות בצה"ל ליושבי הישיבות 31; חשבון נפש נוקב בעקבות השואה: מדוע באה אלינו הצרה הזאת? 50; משה אמת ותורתו אמת 63; הרמב"ם ידע שהנחות המדע הקדום אינן בהכרח אמת 65; בהתארגנות סוד ההצלחה 69; ביקורת על המאמר 'בהתארגנות סוד ההצלחה' ותשובתי 71; בחורבן טמון סוד הגאולה 75; גל עיניי ואביטה נפלאות מתורתך 77

81 שער שני: מוסר, מידות וערכים

הרמב"ם נגד הטיפה המרה 83; מוסריות הדיינים הכרחית לקיום חברה בריאה 86; הרמב"ם בראשית דרכו 89; שעבוד הרוח והחומר 91; שני שירים על אהבת ארץ-ישראל ומורשתה הרוחנית של יהדות תימן 92; האם חובה לנהוג בחמלה כלפי פליטים? 93; היחס לחמאס והשפעתו על היחס העולמי לאיראן 99; האם חמלה ושוויון לכל הם ביטוי לאנושיות? 103; גמילות חסדים – שערים לעולם-הבא 108; הקנאה – משורשי הסכלות 113; שנאת בני ישמעאל 120; כְּבִנְשִׁי דרחמנא – סתרי דרכיו של הקב"ה 123

125 שער שלישי: עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה

מי הוא זה 'דיקרנסא'? 127; ימי הפורים: קרנבל מסכות או הודיה לה'? 131; עין טובה ועין רעה במשנת הרמב"ם 135; היוכל אדם לדעת את סוד העתידות? 145; הפיוט שלום עליכם: 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאֵין שְׁלוֹם' 148; על הפיוט שלום עליכם: אין שלום אלא באהבה לאמת 154; מדוע חובה להניח תפילין בחול-המועד? 161; מהו ספר הרפואות שגנז חזקיהו? 184; קריאה בכף היד לאור המדע והדעת 190; הציר שעליו סובבת התורה – עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה 198; בחינת אמונת גלגול הנשמות 204; נספח בעניין הגלגול: על אמנון לוי והילד הדרוזי אוניל 225; דפוסי המינות של משנה תורה 228

התרת עגונה בפולסא דנורא 237; האמנם השו"ע הוא שמונים אחוז רמב"ם? 241; תגובה למאמר: 'האמנם השו"ע הוא שמונים אחוז רמב"ם?' 249; 'ולמלשינים אל תהי תקוה' – האמנם? 252; אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז 257; סלידתו של הרמב"ם מתארי הממסד הרבני 277; על סכין של מילה ומגמת ההחמרה 286; 'הכיתה אותם ולא חלו' 291; 'ובאחת יבערו ויכסלו' 296; האם מי שאוכל כלב נהיה מטומטם? 303; היעלה על הדעת שה' יתברך עָלָ? (על מיתת נשים בשעת הלידה) 308

שמעתי את תלונות הדרדעים 317; וְתֵהִי הָאֵמֶת נִעְדַּרְת וְסָר מֵרַע מִשְׁתוֹלָל 322; 'ונהי בעינינו כחגבים' 330; התחיינה העצמות האלה? 335; המלך הוא עירום! 338; השקיעה לפי רבנו ולפי הדרדעים האורתודוקסים 344; טענות קשות נגד אור הרמב"ם 352

כשרות ספרי התורה לדעת הרמב"ם 369; דוגמה קדומה לשגגת ניסוח הלכה ותוצאתה 385; מצות שילוח הקן לפי הרמב"ם 389; עקרון הבחירה – עמוד התורה והמצוה 394; לימוד התורה בימיו של רבנו בחיי ובימינו 395; מכירת חמץ – פיקציה מסחרית פרו-נוצרית 398; מהי ההכנה החשובה ביותר לחג הפסח? 404; הקץ לטמטום ולמינות: מותר לאשכנזים לאכול קטניות בפסח! 409; כבד את אביך ואת אמך 419; 'משנה-תורה' בעקבות 'חמשה-חומשי-תורה' 422; מהו נס? 426; תפילה אחת לפי הרמב"ם! 430; האם התחייבות כספית לבית-הכנסת היא בגדר נדר? 433; האמנות במשנת הרמב"ם 439; האם מותר לשיר ולנגן בשמחות בימינו? 444; חלוקת קרח וחצי-חקת וחצי-חקת ובלק 447; קדיש בתרא (תתקבל) לפני הוצאת ספר-תורה 450; כל הצומות עתידין לבטל 454

שותפות להקב"ה במעשה בראשית 457; זמן ומטרתן של ברכות השחר 457; מדוע מצות ישיבת הארץ אינה נכללת בתרי"ג המצוות? 458; עוון מניית העם 458; למה דומה הולד במעי אמו? 459; הפסק טהרה וספירת שבעה נקיים 460; מהו אורכו של המיל? 461; 'מכין אותו עד שתצא נפשו' 462; על קין ועל הבל 462; דיוק בנוסח ברכת 'אמת ויציב' 463; ספק דאורייתא לחומרא – מדרבנן 463; קאפח מעיד על עוורונו 464; אזהרת הצאבי הידוע בציבור 464; על יוסף קאפח ועל יחיא יצחק 465

ה' עמכם גיבורי החיל!

בספר זה הנני מגיש לפניכם כשבעים מאמרים-אפיקים לדרך האמת, אשר מחולקים לששה שערים. בנוסף, צירפתי שער שביעי ובו ארבעה-עשר אמרים קצרים שכתבתי ביני דביני.

ברשותכם, אשתף אתכם בשתי תגובות חיוביות שקיבלתי בכתב ובעל-פה:

זכורני באחת השבתות לקראת סוף שנת תשפ"ב, ניגש אלי אדם אחד ממשפחת ערוסי שהתארח בבית-הכנסת באותה השבת. הוא פנה אלי במאור פנים והודה לי מקרב לב על המאמר שכותרתו: "כתר או נקדישך". הוא סיפר שהיו מזמינים אותו להתפלל מוסף בשבת והוא היה אומר "נקדישך ונעריצך" בחיל ורעדה, אך המאמר "עשה לו סדר" וחיזק אותו, ועתה הוסרו כל הספקות והחששות, ושום אדם לא יכול עוד לערער את בטחונו העצמי בעניין זה.

שמחתי מאד על-כך.

ועתה לתגובה שקיבלתי בכתב (במייל, ביום חמישי יא בחשוון תשפ"א) מחבר לדרך האמת על מיזם אור הרמב"ם (החל בראש-חודש סיוון תשע"ז), להלן לשון הדובר ולאחריו תשובתי:

"השקעתך המרובה ניכרת, זו מלאכה קשה שלא כל אחד יכול לבצע, לי באופן אישי אין את הכוחות האלה ומזמן הרמתי ידיים, כי הבנתי את הקושי בלנסות ולשכנע עדר שלם שטועה וחי את השקר כאמת מוחלטת: משועבד, עיוור, אטום, עקשן, וכו'. וכמו שכתבת, גם אברהם היה יחיד בדורו, והאמת היא נחלתם של מעטים, בעז"ה תצליח דרכך".

להלן תשובתי: תודה רבה, אכן הנני משקיע הרבה מאד ב"ה, ודומני שכל השקעתי בכל תחומי החיים השונים הובילה אותי להשקעה החשובה והגדולה הזו באור הרמב"ם.

איני מרים ידיים בעיקר בגלל שאני מאמין שחובתי לפעול אינה קשורה למידת הצלחתי, כמו כן, מכיוון שמדובר בהשקעה שהיא נצחית, אי-אפשר לדעת באיזה דור יהיה ביקוש לדברים.

ואולי יתרה מזאת, כתיבת המאמרים פוטרת אותי כמעט תמיד מלהתווכח פנים בפנים, מי שרוצה לדעת אני מפנה אותו למאמר מסוים: אם הוא באמת רוצה לדעת הוא ילך ויקרא וישכיל, ואם הוא סתם כסיל שעליו נאמר במשלי (יז, יב): "פְּגוֹשׁ דָּב שְׁפּוֹל בְּאִישׁ וְאֵל כָּסִיל בְּאִלְתּוֹ", הרי שהצלתי את עצמי מציפורני סכלותו, במה שלא התווכחתי עמו וכליתי את נפשי.

האמת בימינו היא אכן נחלתם של מעטים, אבל הכל יחסי, שהרי ידיעת האמת בדורנו, דור המדע והדעת, גדולה לאין ערוך ביחס לאלף השנים האחרונות. מי לדוגמה העלה על דעתו באלף השנים האחרונות שרש"י-שר"י וקארו הקראי היו מינים? ושייחוסו השקרי של האופל לבר-יוחאי יתפרסם כל-כך? ויתרה מזאת, יבוא יום והאמת תהיה נחלתם של הרוב הגדול המכריע והמוחץ, וכנבואת ישעיה (יט, ט): "כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דַּעַת אֶת יְיָ בְּמִים לַיִם מְכַסִּים..."

"אֶמֶת מְאָרֶץ תִּצְמַח" (תה' פה, יב), האמת צומחת לאט, אך סופה להיות עץ אדיר ממדים!

וְבִשְׁרִידִים אֲשֶׁר יִי קָרָא' (יזאל ג, ה)

להלן מכתב מעודד ומשמח שנשלח אלי ביום א', ב באדר תשפ"ה: תודה על כל מה שאתה עושה באתר שלך, והידע הרב שאתה מנגיש לרבים. אני קורא ולומד מהאתר שלך כבר מזה זמן מה, וקורא יותר ויותר בשמחה ובצמא את המאמרים שלך. אני מתנצל שלא אמרתי עד כה תודה. תודה. כל המאמרים שקראתי עוזרים לי ליישר את הדרך, לבחון האם יש משהו שאני צריך לטפל בו, לבדוק אם ישנה איזו דעה רעה שאני אוחז בה. המאמרים שלך מבטלים באופן חד ונוקב, ללא שום חלקת לשון, אך כן עם הוכחות מבוססות והסקת מסקנות ישרות, את דרך השקר של העבודה-הזרה, ומנציחים בזאת את דרך האמת. זוהי דרך העיון והחקירה האמיתית, והיא הדרך הנכונה ביותר לגדוע את השקר מהשורש. מה גם שהמאמרים שלך נוטעים בקורא את דרך המחשבה של הביסוס העובדתי, מה שנקרא ביקורת אמת: האם הטענה שלפניי עומדת במבחן האמת והשקר? וזו הדרך לעבודת ה'. ותודה לבורא-עולם, על-כך שהדרך לעבודת ה' יתברך לעולם לא תימחק, ואנשי השקר לא יצליחו לתעתע, כי תמיד יהיו חכמים ואנשי אמת שיאירו את הדרך לכל מי שחפץ ללכת בדרך הישרה באמת ובלבב שלם. ועד כה אף לא מצאתי אחד מאלו החכמים בעיניהם, אשר מצליח לבטל מאמר אחד שלך בדרך זו.

מדהים בעיניי שכל האוצר הזה נמצא לאחר שקראתי קצת בספר האופל הארור. הרגשתי אז שהדברים שכתובים בו הם כפירה מוחלטת, ולכן כתבתי באינטרנט: "הזהר זה עבודה-זרה", וכך התחלתי ללמוד ולהכיר את דרך האמת. כמו כן, היו דברים רבים נוספים שהדליקו לי נורות אזהרה (בלשון המעטה), ועברתי תהליך ארוך של לימוד וקניית דעת, למשל בעניין לימוד אגדות חז"ל כפשוטן. ההלכה שהדליקה אצלי אור אדום בוהק הייתה ההלכה לפיה פירושיו של רש"י, הרשע הארור, שר"י, נחשבים במקום קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ומחליפים למעשה את תרגומו של אונקלוס. וכן ברכת הלבנה והקיפוף המוזר כנגדה, ועוד אינספור דברי הבל כאלה ואחרים. אי אפשר להתעלם מדברי הכפירה בספר השקר, וכבר בתחילת דרכי לא הבנתי איך אפשר לחשוב שהם דברי סוד מופלאים. כנראה שמי שמקבל את ההזיה לפיה היו לחז"ל כוחות מאגיים, יקבל גם את ההזיה לפיה ספר-האופל מלא וגדוש בסודות מופלאים.

בנוסף, יש כמות שערורייתית של ספרי הבל, אך כל מי שמשתוקק לאמת ימצא שהספרים הללו הם חזיון תעותעים, כי דברי שקר אינם יכולים לעמוד כנגד האמת. רק מי שבעקשנות ורשעות רוצה להחזיק בהם לא יקבל את דברי האמת. ההתפכחות הינה תהליך, תהליך אמנם לא קצר ולעתים לא קל, אך הוא מציל את האדם מנפילה בהזיות ובדעות הרעות. דברי האמת באתר שלך הם עוד מקור מים, והנביא ישעיהו בפרק נה לקמן מסכם זאת יפה. תודה להקב"ה, ותודה לך על עוד מקור מים אשר אנשי האמת יכולים לשאוב ממנו מים חיים וצלולים: "הוֹי כָּל צָמֵא לִבּוֹ לַמַּיִם וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לָבוֹ שִׁבְרוּ וְאֵאלּוֹ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחִלְבִּי, לָמָּה תִשְׁקְלוּ כֶּסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וְיִגִּיעַכֶּם בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלֵי וְאֵכְלוּ טוֹב וְתִתְעַבֵּג בְּדִשָּׁן כִּפְשֵׁכֶם, הֵטוּ אֲזִנְכֶם וּלְכוּ אֵלֵי שְׁמֵעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וְאִכְרְתֶּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדִּי דָּוִד הַנְּאֻמִּים [...] הֵן גּוֹי לֹא תִדַּע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא יִדְעוּף אֵלֶיךָ יְרוּצוּ לְמַעַן יֵי אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִּאָרָךְ".

שֶׁעַר רֵאשִׁיֹן:

אֶהְבֶּתְּ הָאֲמִת

וְרָדִיפָה הָעֶדֶק

חזון הרמב"ם לתקומה רוחנית

מן המפורסמות שעם-ישראל יזכה לתקומה רוחנית בזכות אהבת חינו. והשאלה הגדולה קמה וניצבה: היאך נוטעים אהבת חינו בקרב עם-ישראל? כל-כך רבים הם הפלגים, הכיתות והשיטות, כל-כך רבות הן הקנאות והשנאות, התאוות והמידות-הרעות, איך מגיעים למצב של אחדות ואהבה אמיתית ולא רק שיתוף-פעולה על בסיס של אינטרסים וטובות-הנאה?

יש האומרים שאהבה מביאה אהבה, כלומר אם נעניק אהבה לזולת הדבר בהכרח יוסיף אהבה בעם-ישראל. אף שהדבר נכון במידה מסוימת, לפי רבנו הרמב"ם מדובר בטיפול חיצוני ושטחי בלבד, כי אף אם נעניק אהבה לזולתנו, יסודות המחלוקות החברתיות, העדתיות וההגותיות עדיין יפעפעו ועדיין ימשיכו להכות שורש ולהעמיק את הפערים. ויש כאלה שאף ינצלו את טוב ליבו ותמימותו של הזולת בהראותם לו פנים של אהבה וחסד, כדי להגדיל רשע.

ויתרה מזאת, מתחת לפני השטח רוחשת מלחמה על התודעה ועל ההשקפות והאמונות, כלפי חוץ לא תמיד מבחינים בה, אך המלחמה בין הזרמים, הכיתות והשיטות השונות מתגברת, חידוד הפילוג והכיתיתיות הולך ומחריף, והתבצרות הצדדים בעמדותיהם רק הולכת ומתעצמת. כל האהבה שבעולם לא תעזור כאן, כי מי שקרוב לעוגה ימשיך לאכול ולזלול ממנה ואף להרחיק ממנה את זולתו, וכל בעלי השם אנשי המעמד והשררה ימשיכו לנחשל להדיר ולשלול את מתחריהם, כדי לבנות ולשמר את מעמדם, שררתם, ומעלתם המדומה בעיני ההמון.

מהי הסיבה לכך שהאדם החזק משמר את מעמדו תוך שהוא רומס ומתנשא על זולתו? מהי הסיבה לכך שחוקי החיות והבהמות עדיין קיימים בקרב מין האדם, ואף בקרב העולם הדתי בעם-ישראל? ומן השאלה הזו לשאלה הבאה המתבקשת: מהו אותו שינוי אמיתי, שורשי ומהותי שיביא לאהבת חינו בעם-ישראל? אהבה שתביא להעלמה כמעט מוחלטת של השנאה הקנאה והתחרות, וסילוק כמעט מוחלט של נזקי האדם לזולתו? וכנבואת ישעיה (יא, ט): "לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הָרָקָדְשִׁי, כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דָּעָה אֶת יְיָ כַּמִּים לַיָּם מְכַסִּים?"

על שאלות אלה משיב רבנו במורה (ג, יא), ולפיו, כל הסכסוכים והרעות שהאדם גורם לזולתו, המקור לכולם הוא **העדר החכמה**, כלומר, כמו שאדם עיוור אשר הולך ללא הכוונה יזיק ויחבול בעצמו ובזולתו, כך כל אחד מבני האדם לפי רמת סכלותו יזיק לזולתו. ברם, אם הייתה לאדם חכמה היו נמנעים נזקיו מעצמו ומזולתו, כי החכמה היא עיני הדעת, והיא זו שמנחה את האדם בהליכותיו ושומרת ומונעת ממנו להזיק לעצמו ולזולתו. וזה דברי רבנו במורה שם (ג, יא):

"הרעות הגדולות הללו הנעשות בין אישי בני אדם מזה לזה [...] כולם גם הם נספחים להעדר [החכמה] לפי שכולם מחויבי הסכלות [...] כשם שהסומא מחמת העדר-הראות לא יחדל מלהיכשל ולהיחבל, ולחבול גם בזולתו מחמת שאין לו מה שינחהו בדרך. כך כיתות בני אדם, כל אחד כפי ערך סכלותו, פועל בעצמו ובזולתו רעות גדולות [...] ואילו הייתה שם [=לסכל] חכמה [...] כי אז היו נמנעים כל נזקיו מעצמו ומזולתו".

ברם, יש להבין: על איזו חכמה רבנו מדבר? והלא יש אנשים רבים שקנו חכמה ואין גבול לרשע ולפשע שיוצא מהם! ובכן, בהמשך דבריו רבנו מבאר, כי החכמה הזו אשר מאירה את שכלו של האדם בדעת ומרוממת אותו למעלת האנושיות, היא **אהבת האמת וידיעתה**, וכה דבריו:

"כי **ידיעת האמת** מסתלקת האיבה והשנאה, ויבטלו נזקי בני אדם זה-לזה, וכבר הבטיח [הנביא ישעיה] ואמר: 'וְגַר זָאָב עִם כְּפֹשׁ וְנֹמֵר עִם גְּדִי וְרֹבֵץ' [יש' יא, ו] [...] ואחר-כך נתן סיבה [=הסבר] לכך ואמר: כי סיבת סילוק אלה השנאות וההתקוטטויות וההשתלטויות היא **ידיעת בני אדם אז אמיתת האלוה**, ואמר: 'לֹא יָרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הָרָקָדְשִׁי, כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ יְדָעָה אֶת יְיָ כַּמִּים לַיָּם מְכִסִּים' [שם, ט]."

מדברי רבנו עולה, שהחכמה הזו שתביא לשלום עולמי היא **ידיעת האמת ואהבתה**! כלומר, ידיעת האמת ואהבתה המתמשכת תביא לסילוק האיבה והשנאה בעולם, וכמו שאומר הנביא, שסילוק השנאה והאיבה יהיה בזכות **ידיעת ה'** שתציף את כל העולם כמים לים מכסים.

ועדיין נותרה שאלה: מדוע האהבה לאמת חשובה כל-כך? האם לא ניתן לידע את ה' ולזכות בשלום עולמי גם ללא אהבה לאמת? תשובה, רק לאחר שנזכה לידיעת האמת נזכה להבין משהו **ממושגי האמת הערבים**, והבנתם תעורר בקרבנו עונג נפשי שיפרוט על נימי נפשנו הדקים במנגינה נפלאה של אהבה וערגה, מנגינת אור וצליל שתגרש את חושך ההזיות המטמטמות ואת התאוות המזהמות. ובהסתלק התאוות והמגרעות הנפשיות, נעקור מקרבנו את שאיפותינו החומריות, שהן המקור הנרפש לשנאה, לקנאה ולתחרות. בהעדר המגרעות ובהקשבה למנגינת האור והלב, שמחת-הלב ואהבת החנם יציפו את לבנו קל-מהרה.

אהבת האמת וזיכוכ נפשנו ממגרעותינו הנפשיות, יובילו בהכרח לרדיפת הצדק ולאהבת חינו, שהרי אין עוד שום סיבה להתקוטט ולהשתלט! כלומר, שאיפתי ושאירת חברי היא **לידע את ה' יתברך** ולשאוב ולהתענג יחדיו מאותו מקור מפכה ובלתי נדלה של עונג וחכמה. מדוע אפוא שאקנא בחברי אם הוא חכם ממני? שהרי אם שאיפתי לעונג האמת והצדק, אחפוץ בקרבתו ובטובתו כדי שהוא ירוממני למעלתו. וגם אם הוא עשיר ממני לא אקנא בו, שהרי הממון והמותרות אינם המקור לעונג אמיתי, ואדרבה, הם עלולים להפוך לתקלה ולמכשול גדול.

נמצא, כי השער לאהבת חינו ולשלום עולמי הוא **אהבת האמת**, ורק כאשר זו תפעם בקרבנו ותזכך את נפשנו, נזכה להתרומם אט-אט למעלת אהבת חינו ולעבוד את ה' יתעלה שכם אחד: "כִּי אֶז אֶהַפֵּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה לְקֹרֵא כָּלֶם בְּשֵׁם יְיָ לְעַבְדוֹ שְׂכֵם אֶחָד" (צפ' ג, ט).

בסופו של התהליך שהחל באהבת האמת, יתרוממו בני האדם למעלת ידיעת ה' יתעלה שמו, ואז אהבת החנם תהיה בשיאה. בשאיפה לתכלית הנעלה הזו פותח רבנו הרמב"ם את ספרו "משנה תורה", וכה דבריו: "יסוד היסודות ועמוד החכמות, **לידע** שיש שם מצוי ראשון [...] וידיעת דבר זה מצות עשה, שנאמר: 'אֲנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [שם' כ, ב; דב' ה, ו]".

כלומר, מיד בפתיחת ספרו הרמב"ם מורה לנו את דרך האמת, ולפיה על האדם לשאוף כל ימי חייו מאז עמדו על דעתו **לידע את ה' יתעלה**. הכלל המנחה להגעה לידיעת ה' הוא האהבה

והשאפה לידיעת האמת בכל תחום מתחומי החיים, ועיצוב אורחות חיינו לאור השקפות אמיתיות. לאחר שהאדם שכלל את נפשו במידה זו, ועקר מקרבו דעות רעות, הוא יכשיר את עצמו לידע את ה' במובן המסוים והפרטני של מצוה זו: הכרת בורא-עולם באמצעות לימוד מדעי-הטבע המופלא שסובב אותנו, ובאמצעות התבוננות במצוות התורה תכליתן ומטרתן.

אהבת האמת תפתח לנו את שערי הדעת לעונג נפשי נפלא ומופלא, ונזכה לעבוד את ה' בשמחה ובאהבה ולא לשם קבלת טובות הנאה. שהרי המקור לשמחה ולאוויר איננו הכבוד והמעמד והתפקיד והשררה המדומים או הכסף המשחית והממכר, אלא מקור מים חיים בלתי נדלה של עונג, אושר ושמחה נצחיים. העונג המחשבתי יוסיף עוד ועוד לעורר את חושינו הרוחניים, ובמחשבתנו תהדהד במשנה-תוקף תשוקת הנפש לאהבת האמת ולידיעתה.

לסיום פרק זה אצרף את דברי שלמה במשלי (ב, י), ולאחריהם פירוש רס"ג שם:

"כִּי תְבוֹא חֶכְמָה בְּלִבְךָ וְדַעַת לִנְפְשְׁךָ יִנָּעַם – כִּי הַנֶּפֶשׁ מִתְעַנֶּגֶת בַּחֲכָמָה כְּמוֹ שֶׁמִּתְעַנֶּג הַגּוֹף בְּמָה שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמַר: 'וְדַעַת לִנְפְשְׁךָ יִנָּעַם', לְפִי שֶׁהַנֶּפֶשׁ חָגָה סָבִיב תַּעֲנוּגִיָּה, וְכֵאשֶׁר הִיא מוֹצֵאת אֶת הַשְּׂמֵחָה וְהַעֲוֹג בַּחֲכָמָה עִם רוֹמְמוֹתֶיהָ וְכַבּוּדָּהּ וְטִהְרָתָהּ וְנִיקְיוֹנָהּ, הִרִי נִשְׁלֵם לָהּ כָּל מָה שֶׁהִיא רֹצֶה".

והדיין השכיר יוסף קאפח מוסיף שם הערה נכונה, וזה לשונו:

"כלומר, שאין הנפש מתענגת בחכמה [=בתורה] אלא בזמן שהאדם דורשה ולומדה לשמה ברוממותה ובכבודה, ולא כשהוא לומדה לשם מקצוע או כל דבר שפל אחר [ובמלים אחרות, לא כאשר הוא הופך את התורה לקורדום לחציבת משכורות וטובות הנאה]".

אולם, קאפח השכיר, השחקן והנוכל, התעטף במרדעת הממסד ולא היה נאמן לדברי האמת שנבעו מקולמוסו. הוא השליך את המוסר והיושר, הפנה עורף לדרך האמת ואף התעה דור שלם של דרדעים ללכת אחרי הבלי הדת האורתודוקסית הפרו-נוצרית! תוך שהוא מתעה את ההמון שהוא-הוא "הרמב"ם של ימינו", אף שבביגוד מוחלט לדעת חז"ל והרמב"ם הוא התיר לספות עוד ולאכול מן התורה ולחצוב טובות הנאה מן התורה – שהרי הוא חצב משכורות שחיתות ואינסוף מענקים במשך יובל שנים תמימות, מתפקידו כדיין בממסד האורתודוקסי.

ומה עוד נעשה בימינו?

לצערנו מעטים מאד הם אנשי האמת בימינו, וניתן ללמוד על-כך מדברי רבנו בעניין היחס לספר "משנה תורה" בימיו (מתוך איגרתו לתלמידו ר' יוסף בן יהודה):

"ידעתי והיה ברור לי בעת שחיברתי, שהוא [משנה-תורה] יגיע בלי ספק לידי: [א] רע הלבב המקנא, שיגנה את מעלותיו ויִּרְאֶה [יתאמץ להראות לאחרים] שאין צורך בו, או שהוא בלתי שלם; [ב] ואף לידי הסכל הפתי [=חסר הדעת] אשר אינו יודע ערך מה שנעשה וידָּמָה שהוא מעט התועלת; [ג] ואף לידי המתחיל ההוזה המבולבל, ויקשו לו בו כמה מקומות, כיוון שאינו יודע יסודותיהן או שקצרה בינתו מלדקדק מה שדקדקתי; [ד] ולידי המתחסד לפי דמיונו

[המתקדשים והמיטהרים], המאובן המטומטם שילעז על מה שנכלל בו מיסודות הדעות [הפילוסופיה הארורה הטעתו, 'גדולים וטובים ממנו'] – **ואלה הם הרוב [המוחץ]**."

ובמלים אחרות, רוב "אנשי הדת" בימיו של הרמב"ם היו לפי דעתו "רעי לבב" או "מקנאים" או "פתאים" או "סכלים" או "הוזים" או "מבולבלים" או "מתחסדים" או "מאובנים" או "מטומטמים" או "מלעזים", וקרוב לוודאי שבקרוב רוב "אנשי הדת" הכסילים והמזויפים הללו היו כמה וכמה מן התארים שמזכיר רבנו – ואם בימי רבנו כך, מה נאמר בימינו?

ואכן, גם בימינו: זכורני שבעבר נכחתי בחתונה ופגשתי רב גדול עטוי בגלימה שחורה, הוא עמד לערוך את החופה וחיפש עד נוסף לקידושין. הוא התחסד והתהדר שהוא מחפש עד שמדקדק במצוות, ולדבריו, אם העד אינו לובש ציצית בלילה הוא פסול לעדות. שאלתיו מדוע הוא מחמיר, והלא אין חובת ציצית בלילה? אותו רב החזיק את כוס הבירה הריקה בידו, התבונן בי בזעם ובהתנשאות, והחל לתקוף אותי במלים קשות ולזלזל ברבנו הרמב"ם ובהולכים בדרכו. הוא טען שהוא מכיר את הרמב"ם היטב, מפני שהוא למד בעבר רמב"ם אך נטש אותו לאחר שראה שאף אחד לא פוסק לפיו, ואילו אני שהולך לפיו, איני אלא "מיעוט דמיעוט" כלשונו (והלא אברהם אבינו יחיד היה? וכי יעלה על הדעת שאברהם אבינו טעה?). שמעתי ושתקתי, ולבסוף שאלתיו, האם כבוד הרב יכול ללמד אותי מהי ידיעת-ה' או מהו ייחוד-ה'?

אותו רב שיכור התבלבל מעט, כוס הבירה שבידו הייתה ריקה ואולי לא הראשונה, אך לאחר כמה שניות הוא הטיח בי: "ברור שאני יודע", אמרתי לו "לחיי, ילמדנו רבנו". והוא החל לצטט לפניי קטע מספרות המאגיה וההזיות שאין לו שום קשר עם ידיעת-ה' או עם הרמב"ם.

לבסוף אמרתי לו, לא לחינם אמר דוד המלך בתהלים (לו, יא): **"מִנְשֶׁךְ חֶסֶדְךָ לְיִדְעֶיךָ"**, כלומר קרבת האדם לבוראו נבחנת לפי מידת **ידיעתו** את הבורא יתעלה. כמו כן, דע לך, שאם היית יודע ומכיר את האמת, כפי שבאה לידי ביטוי בכתבי הרמב"ם, לעולם לא היית נוטש אותה. שהרי האמת כאשר היא מצטיירת בשכלו של האדם במלוא הודה והדרה, לעולם לא ניתן למחקה או להמירה. אך הוא מצידו המשיך בדברי הבלע, השחץ והכסילות שלו כלפיי וכלפי הרמב"ם, ואני שותק, עד שה' הצילני מסכלותו, ומאן דהו קרא לו לילך עמו תודה לאל.

"רְאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לְכִסִּיל מִמֶּנּוּ" (משלי כו, יב).

חזון משנה-תורה

נחזור לדברי הרמב"ם באיגרתו לר' יוסף (עמ' קכה–קכו), ובהם אכתום מאמר זה:

"ויבוא [הספר משנה-תורה] בלי ספק, גם לידי השרידים אשר ה' קורא [כי הרוב המוחץ מחוסרי דעת כאמור], בעלי היושר והצדק וטובי התבונה, ואלה ידעו ערך מה שעשינו, אשר אתה [תלמידו ר' יוסף] הראשון שבהם, ואף אם לא יהיה לי בדורי זולתך – דיי. [...] וכל מה שתאירתי לך על מי שלא יקבלוהו [את משנה תורה] כראוי לו, אין זה אלא בדורי, **אבל בדורות הבאים כאשר תסתלק הקנאה ותאווה השררה, יסתפקו כל בני ישראל בו לבדו, ויוזנח כל שזולתו בלי ספק**, פרט למי שמחפש דבר להתעסק בו כל ימי חייו ואף-על-פי שלא ישיג תכלית."

אהבת האמת ורדיפת הצדק

אחד היסודות החשובים ביותר בדת משה רבנו הוא אהבת האמת ורדיפת הצדק, וידועים הם דברי רבנו בראש הקדמתו למסכת אבות: "קבל האמת ממי שאמרו". כלומר, על כל אדם מוטלת החובה לשמוע ולבחון את ההשקפות והדעות **בעין השכל** מבלי לייחס חשיבות למעלתו האמיתית או המדומה של האומר. אולם, המציאות המעוותת בעולמנו היא, שרבים מקרב המשכילים (וכל שכן המוני השוטים) מתבוננים באמיתות מסוימות ושוללים אותן על-הסף – רק בגלל שממסד הכמורה או אפילו כומר ממסדי אחד שעשה-לו-שם-בארץ, מתנגד להן.

ולכומרי הדת האורתודוקסית הפרו-נוצרית וכן לחכמים בעיניהם הנוהים אחריהם, הנני מצרף את דברי רבנו בהקדמתו לפירוש המשנה, אולי יש תקווה לחכמים בעיניהם, לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם, כי דור תהפוכות המה בנים לא אמון בם, וזה דברי רבנו (עמ' יג):

"אבל קביעתו [של ר' יהודה הנשיא במשנה] סברת אדם מסוים וחזרתו מאותה הסברה כגון אָמרו: 'בית שמאי אומרים כך ובית הלל אומרים כך, וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי' – **כדי ללמדך אהבת האמת ורדיפת הצדק**, לפי שְאָלו האִישים הגדולים, החסידים, המשכילים, המופלגים בחכמה, שְלָמי הדעת, כאשר ראו את דברי החולק עליהם נכונים יותר מדבריהם והגיוניים יותר – נכנעו וחזרו לדעתו, כל-שכן וקל-וחומר שאר בני אדם, כשיראה שיריבו צודק **שייכנע ואל יתעקש**".

כלומר, אמת-המידה הקובעת את אמיתת הדעה או ההשקפה היא: האם דברי החולק הם "נכונים יותר והגיוניים יותר", ולא אם דברי החולק מוסכמים ומומלצים על-ידי חבר מרעים שוחרי שילומים אשר הפכו תורת חיים לקורדום חוצבים, ובעקבות זאת נתעוורו מן האמת, וכל השקפותיהם הלכותיהם הוראותיהם וכל מאווייהם כפופים ונרצעים לשאיפותיהם הפוליטיות ולתאוות השִררה והבצע. אמנם, דברי רבנו נשמעים בימינו כמו חלום רחוק, שהרי מי מאותם גדולי-האסלה מסוגל להודות על האמת? ואפילו אלה אשר מתהדרים בהיותם כביכול נאמנים לאור ההלכה והמחשבה של רבנו הגדול – האם הם מסוגלים להודות על האמת? וכל מי שאינו מקיים את צוואת חז"ל ואינו מודה על האמת, הינו כגולם וכקיר אטום שאין תקווה בו!

לפיכך, מה שאמרתי לעיל "אולי יש תקווה", כוונתי היא רק לתלמידים ההולכים שולל אחר כומרי-דת רודפי בצע ושִררה, ולא לכומרים האורתודוקסים הממסדיים השכירים למיניהם, כי אלה **לעולם** לא יודו על האמת אשר מסכנת את מעמדם, כבודם, יוקרתם, משכורתם ושִררתם, וכמו שרבנו כותב באיגרתו לתלמידו ר' יוסף (עמ' קכז): "והיאך אתה מדמה לעצמך בני, שהם יגיעו לדרגת הכרת האמת עד כדי שיודה שהוא חסר ויעקור כבודו וכבוד בית אביו? זה מה שלא יעֲשֶׂהוּ כמוהו ולא מי שהוא יותר שלם ממנו", והוא מוסיף שם ואומר (עמ' קלא):

"ורוב אנשי הדת מבעלי השִררה הללו כאשר הדבר קשור בשִררה נעלמת יראת שמים [!]".

כלומר, כאשר יש סכנה לשִררתם, אפילו לעבירות החמורות הם שולחים את ידיהם.

עוד למדנו מדברי רבנו לעיל, כי גדולי התנאים, הלל ושמאי, כאשר מצאו שדברי התלמיד הקטן צודקים מדבריהם – מיד נכנעו וחזרו לדעתו, ולא ראו בכך ביזיון או פחיתות כבוד, כי זו היא דרכה של תורה וזהו כבודה של תורה! שהרי מכבודה של תורה שהחכמים שנושאים אותה ורוממותה בגרונם יהיו אנשי אמת ורודפי צדק, אנשי אמונה שכל מחשבותיהם ומעשיהם מכוונים לקדש-שם-שמים, להסיר את התקלות והמכשולים מדרכי החכמים ותלמידיהם, ולסלול את הדרך לידיעת ולאהבת ה' יתעלה – שהרי כל השקפה זרה וכל דעה גרועה מרחיקים אותנו מייעודנו ומרימים מסך עבה ואטום בינינו לבין דרך האמת וידיעת ה' יתעלה שמו.

ולא רק הלל ושמאי, כך גם מורים לנו במפורש חכמינו ע"ה במוסריהם במסכת אבות (ה, ו) באמרם, שמי שאינו מודה על האמת הוא בגדר גולם! וזה דבריהם: "שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם: [...] **ומודה על האמת** – וחילופיהן בגולם", וכך ביאר רבנו משנה זו: "ולא תהיה בו עקשנות, אלא אם ישמע את האמת יודה בו ואפילו היה אפשר לו לדחות ולהתווכח ולהטעות [בלשונו השכירה המתעתעת והחלקלקה], לא יעשה את זה, והוא אמרו: **ומודה על האמת**".

וכך נהג רבנו בעצמו, והנה דבריו בתשובה (מתורגמת על-ידי קאפח בספר-המצוות, עמ' ו):

"ואני יודע כי מחלת הכל מחלה אחת כללית, והיא, שכל מי שמצא בדבריי, בכללים או בפרטים, דבר שהוא נגד דברי אחד הגאונים או המפרשים – עולה על ליבו שאני טעיתי. אם כי יודע אני כי לא רחוק הדבר שאני אטעה וייעלם ממני עיון או לשון מפורש, ואין זה דבר נורא, **ואני שמח מאד על הביקורת, והעושה זאת יש לו שכר ואני מודה לו**, כי ייתכן שהוא צודק במה שהעיר ואועיל גם אני בכך, או שהוא טעה ויועיל לו ולזולתו".

והמחלה שהייתה נגע נפוץ בימי רבנו, פשטה ופשטה בימינו לממדים מבהילים, שהרי כל מי שמוצא דבר-אמת מנומק ומבוסס שהוא נגד דברי אחד ההוגים המהבילים הקרויים בימינו גדוילים ושרי תורא – מיד יסבור שדברי האמת הינם שקר ואף כפירה ברורה! ובמלים אחרות, הדת האשכנזית הפרו-נוצרית הצליחה להחדיר את ההשקפה הרעה שאין לבחון דעות לגופן אלא לפי מידת הפופולאריות שלהן ולפי גדולת הכומר בעל המרדעת והמגבעת. והשקפה זו, שאמיתת ההשקפה נבחנת באופן שרירותי בהתאם לגחמותיהם ולהזיותיהם של השוטנים המהובלים באלף השנים האחרונות המכונים "חכמי ישראל" – השחיתה את תורת משה כליל, והפכה אותנו מעם-חכם-ונבון, לגוי-סכל-ונבל אשר כל רואיו מלעיגים לו ושׂטמים אותו.

דברים דומים לדבריו בתשובתו לעיל, כותב רבנו גם בחתימת פירושו למשנה:

"ולא תיארתי את המצב הזה אלא כדי להסביר התנצלותי במה שעלול להיראות [כשגיאיה] למבקר שידקדק בו, ואין ראוי להאשימו על ביקורתו, **אלא יש לו שכר מאת ה' על כך, ואהוב הוא עלי כי היא מלאכת ה'**".

נמצא, כי חקירת האמת ופרסומה וסילוק טעויות ושגיאיות מדברי רבנו אהובה עליו מאד מפני שהיא עבודת ה' יתברך! כלומר, רבנו היה אדם גדול באמת מפני שהוא לא ראה בטעויותיו מקור לחולשה, אלא להיפך, בגילוי נאות שהוא עלול לטעות הוא חניך את תלמידיו שהוא בשר

ודם, ואין להתייחס לדבריו כאילו הוא אלוה. לפיכך, אם נמצאה טעות בדרכו או בדבריו יש לפרסמה ולתקנה, כי בזאת מושגת מטרתו הנשגבה של רבנו בכבודו ובעצמו – הדרכת עם-ישראל לדרכי מישרים, והישרת המחשבה לדרך האמת ולכינון ממלכת כהנים וגוי קדוש.

למדנו אפוא, כי בבחננו דעה או השקפה עלינו לשאוף ולחתור אל האמת הטהורה, ואם חלילה העדפנו את קביעתו של איזה סכל תועה שעשה-לו-שם-בארץ – חטאנו לאמת ואף קיבלנו עלינו בשר ודם לאלוה, כי הפננו עורף לצלם האלהים שהעניק לנו ה' יתעלה, והתייחסנו לדברי הגוף הנגוף המלא אספסוף כאילו הוא אלהים חיים. עלינו לבער אפוא מנפשנו כל זיק של יראה מפני גדולי-האסלה ושרי התורה עניי הרוח הללו אשר עמוסים בגאווה ותאוה, כפי שמבססים את הבגד המלוכלך והסרוח מטינופו, כי אין עני אלא עני הרוח ואין אומלל מנעדר החכמה.

אהבת האמת ורדיפת הצדק הינה תנאי מרכזי והכרחי להגיע אל דרך האמת, אל אותה הדרך אשר תרומם אותנו להיקרא: "בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל" (שמ' ד, כב), אל אותה הדרך שבה נמלא את ייעודנו כאור יהודה ואור לגויים, אל אותה הדרך שבה נבנה אומה כלילה בשלמותה עד שכל עמי העולם יתבוננו על חוקי התורה ומצוותיה ויאמרו: "רַק עִם חָכְם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה" (דב' ד, ו), ואז תתקיים נבואת ירמיה ע"ה: "וְיִי עֲדִי וּמַעֲדִי וּמְנוֹסִי בְיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי אָרֶץ [נוצרים ופרו-נוצרים] וַיֹּאמְרוּ: אֵף שָׁקֵר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הַכֵּל וְאִין בָּם מוֹעִיל" (יר' טז, יט).

אולם, כל עוד גדולי-האסלה יוסיפו לכפור בדרך האמת וימשיכו לטפח ולהנציח את שיטות המינות הפרו-נוצריות, הם ישקעו עוד ועוד בתהום הסכלות והאלילות, אפלט חייהם תגבר, וביסיון שווא למלא את ריקנות נפשם ההומה והמתייסרת, הם יגבירו את ריצתם וטירופם אחרי הבלי העולם-הזה, ויחנקו ביתר-שאת את זעקתה: ברדיפת המאכלות בהיתר ברד"ץ הדת החדשה (נבלים שלא ברשות התורה), בריצתם אחרי הנאות החומר הבהמיות הגלויות והנסתרות (בחדרי החדרים), ובמחלת חמדת הממון אשר מכלה אותם – עד שזעקת נפשם תדעך כליל ונפשם העשוקה תפרפר בגסיסתה. ובגסיסתה, יתחזקו מחשבות המינות בקרבם, הזיות הדת החדשה והארורה יפעפעו ביתר-שאת, ואז יבקעו ויפרצו במחשבתם עוד ועוד הזיות פרו-נוצריות חדשות, אשר יוסיפו לנפח ולפטם את מינותם וגאוותם. כך פשטה ופשטה הדת האורתודוקסית הפרו-נוצרית בקרב המינים באלף השנים האחרונות: "יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוֹגֵג, יִחוּגוּ וַיְנוּעוּ בַשִּׁכּוֹר וְכָל חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע" (תה' קז, כו-כז).

"יָדַע שׁוֹר קִנְהוֹ וַחֲמוֹר אֲבוֹס בַּעֲלֵיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן, הוּא גוֹי חָטָא עִם כְּפֹד עוֹן זָרַע מְרָעִים בָּנִים מְשַׁחֲיִיתִים עָזְבוּ אֶת יְיָ נֶאֱצָו אֶת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲוֹר" (יש' א, ג-ד).

העדר האמת הוא מקור הרעות בעולם

רבנו הרמב"ם מלמדנו במורה (ג, יא), כי מקור הרעות בעולם הוא העדר החכמה:

"כשם שהסומא מחמת העדר הראות לא יחדל מלהיכשל ולהיחבל, ולחבול גם בזולתו, מחמת שאין לו מה שינחהו בדרך, כך כיתות בני אדם, כל אחד כפי ערך סכלותו פועל בעצמו ובזולתו רעות גדולות".

ברם, אם הייתה למזיק שאיפה ואהבה לאמת, היא הייתה מצילה אותו מלהיכשל ומלהיחבל, ואף הייתה מזהירה אותו לבל יחבול בזולתו: "כי **בידיעת האמת** מסתלקת האיבה והשנאה, ויבטלו נזקי בני אדם זה לזה" (שם). וזכורני שהזיקה לי בהמה בדמות אדם, ואמי ע"ה ניחמה אותי לבל אצטער ואכעס על אותו סכל, אדרבה, היא לימדה אותי שעלי לרחם עליו, שהרי הוא מגשש באפלה, נעדר כל דעת וידיעה. ויתרה מזו, בפגעו בזולתו הוא למעשה פוגע בנפשו, אפלט עולמו נעשית סמיכה יותר ויותר, והוא צונח מטה-מטה לתהומות הסכלות והחידלון.

כיצד אפוא נתרומם למעלת ידיעת האמת? כיצד נבין שחוקי הדת וההלכות המקובלים בימינו אינם מייצגים נאמנה את דת האמת? כיצד נביא לכך שהגויים והיהודים שרחוקים מתורה ומצוות יאמרו על ההולכים בדת משה כמו שהבטיחנו ה' יתברך (דב' ד, ו): "אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ: רַק עִם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה"? כיצד נביא לכך שהרחוקים מתורה ומצוות מקרב עם-ישראל יתפעלו מדרך התורה? כיצד נרומם את כבודה של דת משה הרמוס עד עפר? כיצד נהפוך מדת חשוכה ופרימיטיבית שמתפרנסת מן הצדקה והגזל, לדת בבונה, יצרנית, דעתנית ואמיצה? כיצד נמחק את החרפה שבהתנגדות ללימודי הליבה?

הסוד לכל השאיפות הנעלות והאמיתיות הללו נעוץ במוסרו של רבנו: "קבל האמת ממי שאמרו", כלומר: כאשר נבחן דעות והשקפות **לגופן** ולא לגופם של גדולי-האסלה, וכאשר נתנער מעבודת האלילים והאֵטִים לובשי השחורים – אז נצליח להתנתק מעבודות ההבל והסכלות, נצליח לבער מקרבנו את הקנאה, השנאה והתחרות, נצליח לסגל לעצמנו עין טובה ואהבה כנה לה' יתעלה, ונצליח שכל מעשינו יהיו לשם שמים – ואז גם נצליח להקים ולכונן את היכל הדעת בנפשנו, כמבוא, כהקדמה וכתשתית לכינון ממלכת כהנים וגוי קדוש.

אחתום בדברי רבנו במורה (ג, לג): "וכן מכלל **מטרות התורה** העדינות והגמישות, ושלא יהא האדם בעל עקשנות וגסות, אלא בעל היענות ומשמעת וישוב הדעת וגמישות". ולתשומת לבם של הדרדעים תלמידי קאפח וערוסי ויתר כומרי-הדת הממוסדים למחצה לשליש ולרביע, כך ביאר קאפח שם את דברי רבנו: "הכוונה עדינות נפשית וגמישות מידות, שיהא עשוי **להיכנע לאמת לאמיתה** ללא עיקשות חמורנית". כלומר, ממטרות התורה החובה להשיל מעלינו את קליפות הקשיחות והאטימות, העיקשות והגסות, לעדן את התנהגותנו ולהגמיש את מידותינו. ובזאת, נסגל לעצמנו את היכולת **להיכנע לאמת** ולקרב את גאולת דת-משה ועם-ישראל.

"וְקִרְאוּ לָהֶם עִם הַקֹּדֶשׁ גָּאוֹלִי יְיָ וְלֹךְ יִקְרָא דְרוֹשָׁה עִיר לֹא נִעְצְבָה" (ישעיה סב, יב).

"כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וְשָׁנַת גָּאוֹלִי בָּאָה" (ישעיה סג, ד).

זכרו מעמד הר סיני!

המעמד המכונן ביותר בהיסטוריית העם היהודי הוא מעמד הר סיני, ובמאמר זה נעמוד על מאפייניו הייחודיים שלא חזרו ולא יחזרו עוד לעולם. במעמד אדיר זה, נכרתה ברית-עולם בין הקב"ה לבין עם-ישראל. בזכות קבלת התורה, עם-ישראל, שהיה עם של עבדים נרצעים,

שפלים ומופלים, התרומם ונהיה לאומה נשגבה חדורת מטרה: לקרוא בשם ה' אל עולם ולפרסם את מציאותו וייחוד שמו לכל באי עולם. כמו כן, במעמד אפוף הוד זה, ניתנו לעם-ישראל עשרת הדיברות, ולאחריהן משה רבנו עלה אל הר סיני, ובמשך ארבעים יום וארבעים לילה קיבל מאת ה' את **תורת משה**, הוא ספר התורה שנקרא על שמו של משה רבנו.

כאמור, מעמד זה אפוף הוד ועוצמות טבע פלאיות, וכך נאמר עליו בתורת משה:

"וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִית הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקִים וַעֲנַן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזַק מְאֹד וַיִּיחָרֵד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה [...] וְהָרַסִּינִי עֵשֶׂן כָּלֹּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו וַיִּבְּאֵשׁ וַיַּעַל עֵשֶׂנִּי כְּעֵשֶׂן הַכִּבְשָׁן וַיִּיחָרֵד כָּל הָהָר מְאֹד. וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֶזֶק מְאֹד מִשָּׁה יִדְבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲבֹד בְּקוֹל" (שם' יט, טז-יט).

"רק השֹׁמֵר לך וּשְׁמֹר נִפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֶיךָ. יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב [...] וְתִקְרְבוּן וְתַעֲמִדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בָּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֶרְפֹּל" (דב' ד, ט-יא).

ציווי ה' לזכור תמיד את מעמד הר סיני וחשיבות הברית שנכרתה בו לדורי דורות, עוררו את רבנו הרמב"ם להורות לתלמידיו שבכל דור ודור, לזכור את מעמד הר סיני וללמדו לדורי דורות. במסגרת דברי החיזוק של רבנו ליהודי תימן באיגרתו אליהם לפני כ-850 שנה, הרמב"ם עודד אותם לזכור את מעמד הר סיני, נפלאותיו ונוראותיו, להתחזק בהנחלת הדעה באמיתותו ההיסטורית והדתית הייחודית, ולהודיע אותו לבנינו ולבני-בנינו עד סוף כל הדורות.

וכה דברי רבנו באיגרת תימן (עמ' כח):

"וזכרו מעמד הר סיני אשר ציוונו ה' לזכרו תמיד, והזהירנו מלשכחו, ו**חייבנו להודיעו לבנינו כדי שיגדלו בידיעתו** והוא אמרו – יתרומם מלומר [חלילה לייחס לה' אמירה, שהרי אין לו גוף ולא דמות הגוף, ובכלל זה גם כלי דיבור: לשון, חיר, שיניים וכו'], אלא, אנחנו אומרים 'הקב"ה אמר', רק על דרך ההשְׁאָלָה, והעדר אפשרות אחרת לבטא במלים את המחשבה] – 'רק השֹׁמֵר לך וּשְׁמֹר נִפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֶיךָ, יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב' [דב' ד, ט-יא]".

הרמב"ם גם רואה במעמד הר סיני ובהנחלת אמיתות ההיסטוריות, הדתיות והרעיוניות את ציר הדת, כלומר, העוגן המרכזי שעליו נשענים אמונת האדם היהודי וביטחונו בה' יתעלה.

והנה לפניכם המשך דברי רבנו באיגרתו שם:

"וראווי לכם אחינו, לגדל את בניכם על ידיעת אותו המעמד הגדול, ו**תִּסְפְּרוּ בְּכָל קֵהַל רֹמְמוֹתָו וּחֲשִׁיבוֹתָו, כִּי הוּא צִיר הַדֵּת וְהַהוֹכָחָה הַמּוֹבִילָה אֶל הַנִּבּוֹן, וְרֹמְמוֹהוּ מְאֹד**, כפי שרוממו' ה' ואמר: 'כִּי שָׁאֵל נָא לְיָמִים רַאשֵׁימִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ לָמֵן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וְלִמְקַצָּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם הִנֵּהיָה פְּדָבֵר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע כְּמֹהוּ. הַשָּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֶתָּה וַיְחִי' [דב' ד, לב-לג]".

א. ייחודו של מעמד הר סיני

רבנו מתאר את עוצמת מעמד הר סיני באותות ובמופתים העצומים שאירעו בו, אך מעל לכל, ייחודו הוא במה **שכל האומה בכללותה שמעה את דבר ה' יתעלה וראתה זהרו עין בעין**. בתופעות אדירות רושם אלה, נתרומם מעמד הר סיני למעמד ייחודי ומיוחד שלא היה כמוהו ולא יהיה כמוהו לעולם – ומטרת כל זאת לחזק את האמונה, ולהנחיל לנו את האמת באופן שלא יתרופף לעולם על-ידי שום אמונה כוזבת. כלומר, מעמד הר סיני לא נועד רק לדור יוצאי מצרים, אלא, שמענו את הקולות וראינו את הלפידים בהר סיני, כדי שתיחקק בליבנו לדורי דורות הדעה במציאות ה', בהשגחתו עלינו, ובייחודו של הקב"ה כאל אחד שאין כיוצא בו.

וכה דברי רבנו בהמשך איגרתו שם (עמ' כח–כט):

"ודעו אחינו לברית הזו ולדעה, כי הדבר הגדול הזה אשר אירע במציאות, ואשר העיד עליו הטוב שבעדים [=ה' יתעלה ויתרומם] שלא היה לפניו כמוהו ולא יהיה אחריו [=ראו נא את הפסוקים מספר דברים (ד, לב–לג) שהובאו לעיל], והוא, **שתשמע אומה בכללותה דבר ה' יתעלה ותראה זָהְרוּ עין בעין**, ושלא נִעְשָׂה זה אלא כדי לחזק את האמונה חוזק שלא יִשְׁכַּח מִשְׁכָּה [=שלא יערער מאומה], ויִשָּׁג לנו בו מן האמת מה שמייצב את רגלינו בעתים הללו הקשים, עם כובד השמדות והכפייה הגמורה, והוא אמרו יתעלה בְּלִמְדוֹ לנו את זה: 'כִּי לְבַעֲבוֹר נִסוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ' [שם' כ, יז]. כלומר, שלא נִגְלָה כֵךְ [ה' יתעלה בהר סיני] אלא כדי שתתחזקו בעת כל ניסיון שינסה אתכם בו לעתיד, ולא תִסְטוּ ולא תִטְעוּ. ולכן, **חיזקו אחינו בבריתכם, ואמצו בביטחונכם, ועמדו באמונתכם**".

במעמד הר סיני היינו אמורים לשמוע מאת ה' את כל עשרת הדיברות. ברם, בשלב מסוים, לאחר ששמענו את שתי הדיברות הראשונות מאת הקב"ה (אנכי ה' ולא יהיה), העם כאמור זועק אל משה: "וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יִדְבֹר עִמָּנוּ אֱלֹהִים כִּי נָמוּת" (שם' כ, טז). העם לא מסוגל לשאת עוד את עוצמת הקולות הנבואיים מאת הקב"ה, וזועק אל משה רבנו שיהיה מגשר ומתווך ביניהם לבין דבר ה' פן ימותו. כך גם תואר במדרש, וזה לשון המדרש לפי הנוסח הקדום שהיה לפני רבנו (מובא בספר-המצוות להרמב"ם, עשין א):

"שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה בסיני, מאי קִרְאָה? [=מאין הראיה על-כך מן התורה?] 'תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה' [דב' לג, ד] כלומר מנין 'תוֹרָה' [=בגימטריה]. והקשו על זה ואמרו: תורה בגימטריה הכי הוא? הרי שית מאה וחד סְרִי הוא! [=הרי 'תורה' בגימטריה הוא 611 ולא 613!] והייתה התשובה: 'אֲנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ' ו'לֹא יִהְיֶה לָךְ' מפי הגבורה שמענום".

ב. דור לדור יביע אומר

דברי רבנו הרמב"ם הללו נכונים ואמיתיים ליהודי-תימן לפני כ-850 שנה, ולא פחות נכונים ואמיתיים לנו ולבנינו במאה ה-21. אמנם, אף שזכינו לראות בגאולתו המדינית של עם-ישראל בארץ-ישראל לאחר כאלפיים שנות גלות וייסורים קשים ואיומים, עדיין לא זכינו לראות בגאולתו הרוחנית, ועדיין עם-ישראל נרדף, מוֹכָה ומעוֹנָה. בין אם על-ידי שכנינו הקרובים

השׁוֹטְטִים אותנו, ובין על-ידי שכנינו הרחוקים "הנאורים" אשר אף הם שׁוֹטְטִים אותנו אלא שהם מכסים זאת במעטה שקרי של "נאורות" ו"הומאניות" סלקטיבית ומעוֹשָׁה. ומעל לכל, עם-ישראל עדיין נרדף על-ידי לא מעט רשעים וצוררים מבית שנקראים "יהודים", ובסכלותם ו/או ברשעם מזיקים ומרעים לעם-ישראל בזירות בינלאומיות ופנימיות רבות, ולעתים מזומנות הם אף המובילים והיוזמים את ההתנגדות, הביקורת ופעולות השְׁטֵנָה כנגד עם-ישראל.

יהי רצון שדברי הרמב"ם יהיו למאור רב עוצמה בחיינו כאן בארץ-ישראל, יאירו את חשכת גלותנו הרוחנית, ויחזקו את ליבנו ורוחנו כנגד מעשי העוול והשנאה הנפשעים, מבית ומחוץ, אשר מופנים כלפי עם-ישראל בכלל ומייחדי ה' הרמב"מים שוחרי האמת בפרט. ובכל עת קִנְיָה נִזְכֵּר באמיתת מעמד הר סיני, בייחודו ובזהירו, וכפי שכותב רבנו הרמב"ם כאמור:

"שתשמע אומה בכללותה דבר ה' יתעלה ותראה זָהָרָו עין בעין [...] וְיִוָּשֶׁג לָנוּ בּו מִן הָאֱמֶת מֵה שִׁמְיָצָב אֶת רַגְלֵינוּ [ומרפא את נפשנו] בַּעֲתֵּים הַלָּלוּ הַקְּשִׁים, עִם כּוֹבֵד הַשְּׁמִדוֹת וְהַכְּפִיָּה הַגְּמוּרָה [...] חֲזָקוֹ אַחִינוּ בְּבִרְיָתְכֶם, וְאַמְצוֹ בְּבִיטּוֹנְכֶם, וְעִמְדוֹ בְּאֱמוֹנְתְכֶם".

* * *

וראו להוסיף כאן דברי חיזוק לחברי אור הרמב"ם היקרים, אשר אין לי צל-של-ספק שהם עומדים בניסיונות לא קלים, וסופגים מטר של ביזיונות חרפות וגידופים, מבני האדם הקרובים להם ביותר, על-כך שהם מרימים על נס את דרך האמת. ויודע אני זאת היטב, כי גם אנכי מרגיש על בשרי ונפשי את דברי דוד המלך: "מוֹזֵר הָיִיתִי לְאָחִי וְנִכְבְּרִי לְבִגְי אִמִּי" (סט, ט), ורבים מאד הם אוהביי שהפכו לשונאיי ולדורשי רעתי. לדוגמה, בבית-הכנסת שבו הנני נוהג להתפלל (תשפ"ב), רובם הגדול של המתפללים מתנהגים כלפיי בניכור גמור ומוחלט, ואפילו שעד לפני זמן קצר הם האירו לי פנים, וכלל לא אתפלא אם אגלה שידי הדרדעים השְׁכִירִים במעל.

ברם, אם נתבונן היטב, נראה שגם זו לטובה, משתי סיבות מרכזיות: **האחת**, הקב"ה בורר לנו את בני האדם הטובים, השְׁרִידִים אשר ה' קורא בכל דור ודור, שיישארו בקרבתנו ובאהבתנו, ומסיר מעלינו את כל הצבועים והסכלים ומחוסרי-הדעת למיניהם, אשר חברותם ממילא אינה לשם שמים, וממילא אין מה להצטער על שהם מתרחקים מאיתנו. ובמלים אחרות, הקב"ה עושה עמנו חסד! מפני שהוא מסיר את הלוט מעל פני אלה אשר בקרב-ליבם מעולם לא אהבו אותנו באמת ובתמים, ואף מרחיק אותם מאיתנו כדי שלא יטרידונו בסכלותם ובגסותם.

והשנייה יתרה מזאת, כוונתם היא אמנם לרעה אך אלהים חשבה לטובה, וכמו שאמר יוסף לאחיו: "וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה" (בר' נ, כ). למה כוונתי? ובכן, באחת השבתות לאחר ששבתִי בודד ומהורהר מתפילת השחר בבית-הכנסת, הבנתי דבר חשוב מאד, הבנתי שעלי לשמוח שמחה גדולה ועצומה! הקב"ה הניח לפניי הזדמנות אדירה שלא כל אחד זוכה לה! הזדמנות פז להשביט את מידת הגאווה! היש שמחה גדולה מזו לאדם הכשר? ומה שהרחיקו אותי מלומר דברי תורה, ומפנים כלפיי עורף ולא פנים, עלי לשמוח שמחה אדירה שאין כמותה שמחה בכל השמחות שבעולם! כי אין שמחה גדולה מהשבתת הגאווה! "מִי לִי בְּשָׂמִים וְעִמָּךְ לֹא חִפְצָתִי בְּאַרְצִי, כָּלָה נְשָׂאִרִי וְלִבִּי צוּר לְבָבִי וְחֻלְקִי אֱלֹהִים לְעוֹלָם" (תה' עג).

וראו נא את פירוש רבנו למשנת אבות (ד, ד): "ר' לויטס איש יבנה אומר, מאד-מאד הוי שפל רוח, שתקות אנוש רימה". ושם אומר רבנו דברים נפלאים ומופלאים, וכה דבריו:

"וכבר ראיתי בספר מספרי המידות ששאלו לאחד החסידים, ואמרו לו: איזה יום עבר עליך בשמחה **יותר מכל ימי חייך**? אמר: יום אשר הייתי נוסע בספינה, והיה מקומי בה שפל המקומות, והייתי לבוש בלויי סחבות, והיו בספינה סוחרים ובעלי רכוש, ואני הייתי מוטל במקומי, ואחד מנוסעי הספינה עמד להשתין, והשפיעה עליו שפלותי והמצב הגרוע שהייתי בו עד שגילה את עצמו והשתין עלי. התפלאתי על התחזקות תכונת העזות בנפשו, ובאמת לא הצטערתי בליבי במעשיו כלל, ולא נתעוררה בי שום התרגשות. אז **שמחתי שמחה גדולה** שהגעתי עד-כדי-כך שלא הרגיזני זלזול אותו הַחֶסֶד ולא שמתי לבי אליו. ואין ספק שזה הגבול האחרון בשפלות הרוח כדי להתרחק מן הגאווה".

קצרו של דבר, עלי להודות, להלל, לשבח, לפאר ולרומם לה' יתעלה שנתן לי אמצעי לטהר את נפשי ממידת הגאווה! כי העולם-הזה הוא זמני ממילא, אך המעשים הטובים והכשרת מידות נפש האדם הם נצחיים, ואף שהדרדעים השכירים, אשר מחרפים אותי בסתר ומטילים את חֲתָתָם על אנשי בית-הכנסת שבו הנני מתפלל, מתכוונים לרעה – אלהים חשבה לטובה.

ולא רק בהיבט של החובה המוסרית והמידותית, גם בהיבט של החובה לאהוב את ה' יתעלה הם עושים עמי טובה גדולה! שהרי הנוכלים הללו ועבדיהם הפתאים חלושי הדעת, מזכים אותי ללכת בדרכיו של אברהם אבינו! להתחבר מחשבתית ורגשית לאותו נביא דגול, ולקבל ממנו השראה לדרכי הצנועה – אותו אברהם אבינו, אשר נלחם מלחמה בלתי-מתפשרת בבערות ובעבודה-זרה, אשר הרים על נס-עמים את הקריאה למציאות ה' וייחודו, ואשר זכה להיות דוגמה ומופת לאהבת ה' יתעלה: "**וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲנִי בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע אַבְרָהָם אֱהִי**" (יש' מא, ח). אהבה עזה ועמוקה, אהבה ישרה ואמיתית הפורטת על נימי הנפש.

והנה לפניכם דברי רבנו במורה (ג, כט) בעניינו של אברהם אבינו ע"ה:

"ואין ספק אצלי שהוא [=אברהם אבינו] [...] כאשר חָלַק על שיטת כל בני אדם, היו מקללים ומבזים אותו ומזלזלים בו אותם התועים [ואין ספק שזו הייתה גם מנת-חלקו של רבנו]. **וכיוון שסבל כל זה בשל אמונתו בה' יתעלה והעדיף את האמת על כבודו** [כלומר, אברהם אבינו ויותר על כבודו כדי לעמוד איתן על עקרונות דרך האמת], נאמר לו: '**וְאַבְרָהָם מְבָרְכִיךָ וּמְקַלְלֶךָ אָאֵר וְנִבְרָכְךָ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה**' [בר' יב, ג]. והיה תכלית עניינו [כלומר, בוא וראה למה זכה בשכר מסירותו], מה שאנו רואים היום מהסכמת רוב אנשי תבל לרוממו ולהתברך בזכרו, עד שמתייחס אליו [גם] מי שאינו מזרעו, ואין חולק עליו ולא בלתי יודע את גדולתו".

עוד כותב רבנו במורה (א, טז) בעניינו של אברהם אבינו:

"ומן העניין הזה האחרון הושאל שם זה [=צור] ליסוד כל דבר ומוצאו, ולפיכך אמר אַחֵר אמרו: 'הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצֵבְתָם [...] הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם' וכו' [יש' נא, א-ב], כאילו פירש: כי הצור אשר חוצבתם ממנו הוא אברהם אביכם, **ולכן לכו בעקבותיו ויהיה דתכם דתו והתנהגו**

במידותיו, כי טבע המתכת [והנמשל הוא כמובן אהבת ה' יתעלה, והמלחמה הבלתי-מתפשרת לעקירת עבודה-זרה ולמחיית עקבותיה מהמציאות] הכרחי שיהא מצוי בדבר שנחשב ממנו".

נמצא, כי מדרכיו של אברהם אבינו לעמוד **יחיד** באהבת ה' יתעלה ויתרומם, וכן לצעוד בדרך האמת הזו בעוז ובגבורה **יחיד** כנגד כל העולם! כלומר, כאשר הנני עומד איתן על עקרונות דרך האמת, הנני מצטרף הלכה למעשה לאנשי בית אברהם, והנני ממשיך את קריאתו ההיסטורית הנצחית של אברהם אבינו, המהדהדת לכל באי עולם: "בשם יי אל עולם!"

היש זכות גדולה מזאת? היש שמחה גדולה יותר לנפש מזיהוי דרך האמת?

עלי אפוא להודות לבורא-עולם על סלילת הדרך הישרה לחיי-עולם! ישתבח ויתרומם!

עוד בעניינו של אברהם אבינו ע"ה וייחודו המופלא, ראו: "הביטו אל אברהם אביכם!", וכן: "בשם יי אל עולם – קריאת קרב לדרך האמת", ועוד. ועתה נחזור לאיגרת רבנו ליהודי תימן.

ג. משל שלמה

שלמה המלך המשיל את עם-ישראל לאשה יפה כלילת השלמות, והמשיל את התועים, אשר מנסים למשוך את ישרי-הלב להחזיק בדעותיהם, לפושעים אשר מנסים לפתות את האשה היפה והכבודה כדי להפיק ממנה את תאוותיהם. וכך כותב רבנו בהמשך איגרתו:

"וכבר המשיל שלמה ע"ה את האומה לאשה יפה כלילת הדמות, שאין בה מום, כאמרו: 'בְּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּהּ' [ש"ה"ש ד, ז]. והמשיל את בעלי הדתות והדעות הללו הרוצים לְמַשְׁכָּה אליהם ולהשיבה לשיטותיהם [הגויים והמינים, וכן מחללי-שם-שמים ההופכים תורת אלהים לקורדום חוצבים], לפושעים המסיתים והמפתים את הנשים הַכְּבוֹדוֹת להשיג מהם תיעוב – כך הללו מסיתים אותה להשיבה אליהם, אולי נקבל את דתם ונסבור את דעותיהם".

תשובת האשה היפה בְּמשלו של שלמה, לאותם פושעים שמנסים לפתותה היא: "מֵה תִחְזֹזוּ בְּשׁוֹלְמִית בְּמַחְלַת הַמִּנְחִים". כלומר, מדוע אתם נותנים בי את עיניכם הרעות? האם אתם מסוגלים לשכנע אותי להתפתות אחר דעותיכם והשקפותיכם? האם אתם מסוגלים להמציא לי כמעמד הר סיני, שבו שמע עם-שלם את דבר ה' אליו וראה את זהרו עין-בעין? האם יש בכל חיזוריכם ופיתוייכם דבר שישווה לאותו המעמד הנשגב? והנה דברי רבנו באיגרתו שם (עמ' כט) בתארו את תשובת האשה היפה והכבודה לפושעים המנסים להשיג ממנה תיעוב:

"וענה [שלמה] בחוכמתו בלשון האומה, כאילו היא אומרת לאותם הרוצים להסיתה ולהחשיב דעותיהם בעיניה: מדוע אתם מחזיקים בי? התוכלו להמציא לי כשמחת המחנים? כלומר, היא מתווכחת עמהם ואומרת להם: המציאו לי כמו מעמד הר סיני שהיו בו מחנה-ישראל ומחנה-אלהים זה לעומת זה, ואחזור להשקפתכם. והוא אמרו על דרך המשל: 'שׁוּבִי שׁוּבִי הַשׁוֹלְמִית, שׁוּבִי שׁוּבִי וְנִחְזֶה בָּךְ [=אלה הם דברי הפושעים והתועים למיניהם לאשה הכבודה; והאשה משיבה להם:] מֵה תִחְזֹזוּ בְּשׁוֹלְמִית בְּמַחְלַת הַמִּנְחִים' [שם ז, א]. וענין 'שׁוֹלְמִית' – השלמה הַנִּעְלָה; ו'מַחְלַת הַמִּנְחִים' – שמחת מעמד הר סיני, שהיו בו מחנה-ישראל, כאמרו: 'וַיֵּצֵא

מֹשֶׁה אֶת הָעָם לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה [שם' יט, יז], ומחנה-אלהים כמו שביאר [כמו שתואר מחנה האלהים בהר סיני] ואמר: 'רַכֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפִי שִׁנְאָן' [תה' סח, יח].

מעניין להתבונן במשלו של שלמה גם לאור האתגרים הרוחניים שעם-ישראל מתמודד עמם בימינו. התרבות המערבית הרדודה והשטחית מאיימת להציף אותנו בגלי צונאמי של רפש וטיט נסרחים ונתעבים. מכל שלט רחוב ובכל אמצעי תקשורת משתמשים בבהמיות וברדידות עד כדי מיאוס מוחלט. מרוב סמיכות החושך הרוחני אשר רובץ בדור האינטרנט והטלפון ה"חכם", נדמה לעתים שאין מנוס מהתיעוב ומהבהמיות, וכאילו נגזר עלינו להיכנע לנכסיה עלובי-הרוח של התרבות המערבית הקלוקלת והמושחתת. לצד התרבות המערבית הגואה, ישנו שיטפון בימים מסוג אחר, גאות המינות ותרבות היידישקייט אשר חריבה את דת משה, והפכה את דתנו לדת פרו-נוצרית בהמית פרימיטיבית וחשוכה, דת אשר מקדשת את הרוח בחיצוניותה, אך מגפפת מחבקת ומנשקת את התאוות והתועבות בפנימיותה הרקובה.

ולעתים הנני מתבונן בשחור התרבות המערבית מצד אחד ובשחור תרבות המינות מן הצד האחר, ואומר לעצמי: האם נשאר שביל צר לאנשי היושר והאמת לילך בו בימינו? והלא לכל אשר תפנה תמצא או את התרבות המערבית היצרית או את תרבות המינות הבהמית, וכמעט שנעקרה דרך האמת של אברהם אבינו ע"ה בין כל הדעות והשיטות המאיימות לכלותה...

ברם, המסר המרכזי של שלמה הינו, שחלילה לנו, לבניה של האומה הישראלית הכבודה והנעלה, לשגות אחר תרבות זרה ונתעבה: תרבות המערב המתירנית והבהמית או תרבות האורתודוקסיה האלילית הפרו-נוצרית. יש להתאמץ בכל מאודנו לשמור על כבודנו ולאחוז בכל כוחותינו בערכי הרוח הקדומים של עם-ישראל. צניעות ויושרה, מוסר ודרך ארץ, מידות טובות וגמילות חסדים, צדק ואמת, ערכים אלה ועוד עתידים להציל את נפשנו מלהפוך לבעלי-חיים הולכי על שתיים שדמות אדם להם, אך בפנימיותם לא אדם הֶמָּה; ובזכותם אף נזכה לרשת את חיי הנצח בעולם-האמת, כי מהו העולם-הזה? "כִּי גָז חֵישׁ וְנִעְפָּה" (תה' צ, י).

ד. פתרון הרמב"ם ליהודי-תימן

הצעתו של הרמב"ם ליהודי תימן לפני כ-850 שנה, הייתה לברוח מהשמד הרוחני שנגזר עליהם, וכך הוא כותב בהמשך איגרתו שם:

"ולפיכך ראוי להם לברוח ולנוס ולהיכנס ליערות ולמדברות, ואל יחוסו על הפרידה מן הקרובים ולא על אבדן הרכוש, כי כל זה מעט ודבר-מזער כלפי ה' מלך המלכים המושל בכל, והוא השם הנכבד והנורא הזה: 'לִירָאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [דב' כח, נח], ונאמן הוא לשלם שכר טוב בעולם-הזה ולעולם-הבא. כך מצאנו החסידים הטהורים מעדיפי האמת ומשיגי, רצים לדת ה' מאפסי הארץ הרחוקים וקצותיה, ובאים למעונות החכמים שיוסיפו להם הבנה בתורה כדי ששיגו בכך מאת ה' מן הטוב, והיאך לא ירוץ האדם בגלל כל התורה?".

הרמב"ם מבאר, שיש לעשות הכל כדי להינצל מכליה רוחנית, והצעתו ליהודי תימן מלמדת עד כמה חייב האדם מזרע-ישראל לחוש למצבו הרוחני ולשמור על איזון נפשו. בדברי הרמב"ם

בהמשך האיגרת, הוא ממשיך לעודד את יהודי תימן לברוח מאותו המקום שמכריחים אותם בו לעבור על דתם, ומשווה זאת לאדם שרע לו במקום מסוים, והוא יוצא לחפש את הצלחתו בעיר אחרת: "ואנו מוצאים כל אחד מבני האדם, כאשר דחוקה פרנסתו בעיר אחת יוצא לעיר אחרת, כל-שכן מי שצר לו באיזה מקום בעבור הדעה בדת ה', נִשְׁיָצָא למקום אחר".

ברם, מה נעשה בדורנו שאין מקום שהמוסר המערבי הקלוקל לא שולח אליו את גרורותיו? לאן ניתן לעבור? הרי כל טלפון "חכם" מכיל בתוכו את כל העולם כולו? והרי העולם הדתי האורתודוקסי העריץ כבר השתלט מזמן על דת משה העשוקה, ונראה שאין מנוס מטומאתו. ובכן, נראה שגם לזאת נותן הרמב"ם פתרון, ואולי ניתן ללמוד מפתרונו משהו גם לאתגרים הרוחניים שעם-ישראל מתמודד עמם בדורנו. וכך הוא כותב בהמשך דבריו שם (עמ' לא):

"ומי שנבצר ממנו לצאת זמן מסוים אל יזניח את עצמו ויתפקר בחילול שבת ואכילת האיסורים וידמה שכבר נסתלק ממנו עול התורה, **כי זו תורה שלא ישתחרר ממנה אדם מבני יעקב לעולם**, לא הוא ולא זרעו ולא זרע-זרעו [כעניין שנאמר: 'וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֶנְכִּי בְרַת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֱלֹהִים הַזֵּאת. כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ פֹה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר יֵאֱכֹלוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם' (דב' כט, יג-יד)], ירצה או לא ירצה, אלא הוא נענש על מה שמבטל ממצוותיה או עובר על אזהרותיה".

כלומר, על האדם לזכור תחילה שלעולם לא תסור ממנו החובה ללכת בדרך האמת הטובה, שהרי הברית שנכרתה עמנו בהר סיני תקפה ושרירה לדורי דורות, לנו ולבנינו ולבני בנינו. גם מי שלא עמדו רגליו למרגלות הר סיני נכלל באותה ברית-נצח היסטורית, והמבטל ממצוותיה או העובר על אזהרותיה ייענש, כפי שיקול דעתו של אֵל יִדְעוֹת. ולכן, יחד עם הקשיים והמכשולים אסור לעולם להתיימש, וגם אם אדם נכשל ועבר על דברי תורה **עליו לזכור תמיד את דרך האמת ולשאוף אליה, ולא יסיר מעליו בייאוש את המצוות ויראת השמים לחלוטין**. אלא ישתדל לשמור על כל מה שאפשר, אף שלעתים לא רחוקות נדמה שכלו כל הקצין...

נקודה נוספת שרבו הרמב"ם מתייחס אליה, היא הדעה המשובשת שאדם שעבר על החמורות בביכול כבר אינו נענש על הקלות, ומותר לו להתפקר בעבירות הקלות כי ממילא הוא כבר עבר על החמורות, וזה דברי רבנו איש המוסר, בהמשך איגרתו שם:

"ואל יחשוב אדם כי בעברו על החמורות אינו נענש על הקלות ויתפקר בהם, אלא ירבעם בן נבט שחיק עצמות, נענש על העגלים אשר חטא בהם והחטיא את ישראל, ונענש על ביטולו עשיית הַסֵּכָה בסוכות [שהעביר את חג הסוכות מן החודש השביעי לחודש השמיני (מ"א יב, ל-לג)] וזה עיקר יסודי מיסודות התורה, דְּעוּהוּ וְלִמְדוּהוּ וְהִקְיִשׁוּהוּ עָלָיו".

סוף דבר

דורנו הוא דור דעה, דור של התקדמות טכנולוגית אדירה, דור של הבנה וידיעה במדעים שלא היו ידועים אלפי שנים. בימינו אנו מסוגלים להתבונן במעשיו של הקב"ה ולהתפעל יום-יום שעה-שעה ממעשי ה' יתעלה, ולהבין באופן נפלא ומופלא את עולם הטבע ומערכות הבריאה

הנפלאות, המשוכללות בעדינותן ובמורכבותן. ברם, לצד היכולת והאפשרות להתרומם מעלה-מעלה בידיעת ה' ובהבנת פעולותיו בעולם, ניצבת לה מכשלה, אם לא נשכיל לרתום את ההתקדמות הטכנולוגית לעלות ולהתרומם במעלות הידיעה והחכמה, אנו עלולים להתדרדר מטה-מטה לשפל הבהמיות באותם פלאי טכנולוגיה שנועדו לרוממנו מעלה-מעלה.

יש לדעת כל זאת, כי במודעות טמון חצי הפתרון, וביחס לחצי הפתרון השני, הוא טמון בשאיפתנו תמיד לעשות את הטוב והנכון ולהדליק עוד נר בעולמנו הרוחני. ואף אם כבה נר רוחני מסוים בנפשנו בסער התקופה, לא נתייאש ונכבה את כל מאורות שכלנו, אלא נתחזק בידיעת האמת ובזכירת הברית שנכרתה עמנו במעמד הר סיני, ונמשיך בהתמדה במסענו הייעודי לעבר אור האמת, הצדק והיושר. ובזאת, נזכה להדליק את הנרות שכבו ואף להוסיף ולהדליק נרות נוספים בנפשנו, ונוסיף אור ושמחה לעולמנו הרוחני והערכי הייחודי.

ואחתום בדברי רבנו שם (עמ' כז), כדי ללמוד על מקור סטייתם של התועים האורתודוקסים:

"וכבר הבטיח ה' יתעלה – ודי בהבטחתו – והודיענו, שכל מי שעמד במעמד הר סיני – מאמתים [=יודעים באופן ברור שנבואת משה אמת], מאמינים בנבואת משה רבנו, ובכל מה שבא על-ידו, הם ובניהם ובני בניהם לדורות עולם, והוא אמרו יתעלה: 'הִנֵּה אֲנִי בְּאֵלַיךְ בְּעֵבֶר הָעֵנָן' וכו', 'וְגַם בְּךָ יֵאָמְרוּ לְעוֹלָם' [שם' יט, ט]. **ולפיכך, יידע כל מי שסטה מדתו זה שניתן באותו המעמד הגדול, שאינו מזרע אותם האנשים**, וכך אומרים [חכמים] ע"ה במפקקים בשליחות [=בשליחותו של משה רבנו]: 'לא עמדו אבותיו על הר סיני' [נדרים כ ע"א; ירוש' ד, א]".

כלומר, כל התועים אחרי ההבל, הסוטים מדרך האמת וההולכים בשרירות לבם אחרי התרבות המערבית הקלוקלת או אחרי הדת האורתודוקסית הפרו-נוצרית השקרית החשוכה והגלותית, אשר עקרה את יסודות הדת המחשבתיים הטהורים וסיפחה לעצמה אינסוף הזיות מאגיות אליליות פרו-נוצריות – על כולם לבדוק בייחוסם שמא לא עמדו אבותיהם על הר סיני...

"לא מִרְבָּכֶם מִפֶּל הָעַמִּים חֶשֶׁק יִי בָכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט מִפֶּל הָעַמִּים" (דב' ז, ז).

קבל האמת ממי שאמר!

"שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם [...] **ומודה על האמת**, וחילופיהן בגולם" (אבות ה, ו).

לא פעם הנני שומע ביקורת מתחסדת כנגדי מאת כל מיני חכמים בעיניהם, אשר מצקצקים בלשונם או זועקים זעקת שבר מזויפת: "איך אתה מעז למתוח ביקורת על הגדולים?", וכאשר אני אומר להם שביקורתי מבוססת על דרך האמת של אברהם אבינו, משה רבנו, חז"ל, רס"ג, רבנו הרמב"ם ועוד, הם מפטירים כלאחר-יד: "מה שמותר להם לא מותר לך..."

טענה זו הופצה באגרסיביות על ידי המינים וצאצאיהם ועבדיהם בכל הדורות כדי להגן על "גדוליהם", על שיטותיהם ועל שלטונם מפני תוכחות אנשי האמת. ברם, האמת לפי הרמב"ם איננה נבחנת לפי מעלת האומר בעיני התועים אלא: "קבל האמת ממי שאמר!", לא האדם

שמביע את הדעה או התוכחה הוא העיקר, אלא תוכן דבריו: האם דבריו מבוססים על מקורות אמיתיים, האם טיעוניהם נסמכים על ההיגיון, והאם דבריו מוכחים בהוכחות וראיות מושכלות.

וכך פוסק רבנו בהלכות קידוש החודש (סוף פרק יז):

"ומאחר שכל אלו הדברים [הַתְּאֲמָנוּת] בראיות ברורות שאין בהן דופי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם – אין חוששין למחבר, בין שחיברו אותם נביאים בין שחיברו אותם גויים, שכל דבר [ובכל עניין: הלכה או מחשבה או מדע] שנתגלה טעמו ונודעה אמיתותו בראיות שאין בהן דופי, אין סומכין על זה האיש שאמרו או שלימדו, אלא על הראיה שנתגלתה והטעם שנודע".

וכן כותב רבנו בראש הקדמתו למסכת אבות:

"ודע, כי הדברים שאומרים בפרקים הללו ובמה שיבוא מן הפירוש אינם עניינים שחידשתים אני מליבי, ולא פירושים שאני המצאתים, אלא הם עניינים מלוקטים מדברי חכמים במדרשות ובתלמוד וזולתו מחיבוריהם, וגם מדברי הפילוסופים הראשונים והאחרונים, ומחיבורי הרבה מבני אדם, וקבל האמת ממי שאמרו".

קבל האמת ממי שאמרו! אפילו ילד קטן, אפילו מחלל שבת בפרהסיה, אפילו עובד עבודה זרה – זו דעת הרמב"ם וזו דרך האמת. לפיכך עלינו להודות על האמת ולקבלו, מבלי לשים לב מי אמרו, ואם גדול-גדולי-האסלה אשר עשו להם שם בארץ יאמר דבר שקר או שיבוש או הזיה או עבודה זרה או מינות, אדחהו בשתי ידי ללא היסוס ולעתים קרובות אף תוך ביקורת על ריחוק אומרו מדרך האמת. ויתרה מזאת, טבע האמת שהיא נעדרת מגדולי האסלה הנחשבים ל"גאוני עולם" ול"קדושי עליון", אחרת לא היו מְבַכִּים מרה נביאנו ישעיה (נט, טו) וירמיה (ב, ח): "וְתִהְיֶה הָאֱמֶת נִעְדָּרְתָּ וְסֵר מִרְעֵ מִשְׁתוֹלָל", "וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי!" ומה שנכון לדורם נכון גם לדורנו, שנבואתם ותוכחתם לדורות נאמרה, וכל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו.

א. היכן נמצאת האמת?

טבעה המרומם של דרך האמת הביא לכך שהיא נמצאת דווקא אצל הנדכאים ושפלי הרוח: "כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שֵׁמוֹ, מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשֶׁכֶּן, וְאֵת דָּכָא וְשִׁפְלֵי רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים" (יש' נז, טו), "וְחִכְמַת הַמִּסְכָּן בְּזוּיָה וְדִבְרֵיו אֵינָם נִשְׁמָעִים" (קה' ט, טז), "הָעֵנִיִּים וְהָאֲבִיּוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאֵין לְשׁוֹנָם בְּצִמָּא נִשְׁתֶּה אֲנִי יי אֶעֱנֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱנֶבם" (יש' מא, יז) – וכמו שהתנבא זכריה ואמר, שהמלך המשיח לעתיד לבוא לא יהיה מקרב שיקוצי הפעור, אלא עני ורוכב על חמור (ט, ט): "הִנֵּה מִלִּכְךָ יָבוֹא לְךָ צִדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עֲנִי וְרוֹכֵב עַל חֲמֹר וְעַל עֵיר בֶּן אֶתְנֹת", ויונתן תרגם שם: "עֲנִיּוֹתָן וְרוֹכֵב עַל חֲמֹר".

אני רק מקווה ש"הגדולים" והליסטים עושי דבריהם לא יהרגו אותנו בטרם יגיע לירושלים...

"וְתִהְיֶה הָאֱמֶת נִעְדָּרְתָּ וְסֵר מִרְעֵ מִשְׁתוֹלָל" (יש' נט, טו), ללמדנו, שהאמת נמצאת דווקא אצל אלה שקולם אינו נשמע, אם בשל קוטנם, עליבותם וחלישותם, ואם בשל השתקתם ורמיסתם וסתימת פיותיהם על-ידי החזקים שעושים את התורה קורדום לחפור בו. אמנם, בדרך-כלל

גדולי-האסלה אינם צריכים לכלכל את ידיהם כי עבודתם נעשית על-ידי עבדיהם הפרענקים הנרצעים, אשר מכרכרים סביבם ומחניפים ל"גאונותם", ולו רק כדי להשיג מהם הנהון רפה של שביעות רצון, או איזה מלמול עילג ביידיש, שיבטיח להם שמירה, ברכה והצלחה...

ב. הגדולים הפכו לעבודה-זרה

אותם גדולי האסלה שאינם טועים לעולם הפכו במרוצת הזמן לעבודה-זרה בעצמם, מפני שכל מי שטוען ששיקוץ בשר-ודם אינו טועה, הופך את אותו גוף נגוף לעבודה-זרה, שהרי אפילו משה רבנו חטא, והקב"ה לא חס על כבודו ומתח עליו ביקורת קשה: "עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי" (במ' כ, כד), "עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי", "עַל אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי" (דב' לב, נא). לעומת זאת, כל מי שיגיד שגדולי האסלה טעו או טועים, שגו או שוגים, מיד נחשב לכופר ואפיקורוס.

וכי אלהים המה עד שמי שמפקפק בנאמנותם לדת האמת, או בהשקפותיהם המשובשות להחריד, או במנהגיהם והזיותיהם מעוררי הגועל, הבחילה והחלחלה ייחשב לכופר? והלא זו עבודה-זרה! הערצתם עד כדי המחשבה שהם כמו אלהים שאינם טועים ושוגים, או אפילו למעלה מכך, עד שאסור באיסור חמור לבחון ולבקר את הזיותיהם, הבליהם ומלמוליהם – הינה עבודה-זרה, כל-שכן כאשר רובם המוחץ של הגיגיהם ומלמוליהם מיוסדים על אדנים רעועים ונשברים של הבליים והזיות – "כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם" (יש' לז, יט).

ומכיוון שחובה לכפור ולחרף ולגדף ולקלל ולבזות עבודה-זרה – חובה לכפור בשיקוצי הפעור למיניהם, הם המה גדולי האסלה אלילי השקר והתעתועים. חובה לכפור בהערצתם וביראתם. חובה לכפור בטענה שאין לבחון ולבקר את דבריהם והוראותיהם, או שהם כאלהים שאינם טועים ויודעי כל הנסתרות והנעלמות, וחובה לכפור בטענה שכל החושף את נבלותם ושובר ומנתץ וטוחן את צלמיהם הכעורים, הוא כופר בדת משה ובאלהי אמת. ההיפך הוא הנכון: מי שהולך אחריהם עובד אלילים אילמים, ומי שמקיים את ההלכה ושופך אור על סכלותם וטמטומם קורא בשם ה' אל עולם, כי מתעים הם את העם אחרי ההבל שלא יועיל ולא יציל.

והנה לפניכם דברי רבנו בהלכות עבודה זרה (ב, ז):

"מצות עבודה-זרה כנגד כל המצוות כולן היא, שנאמר: 'וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת' וכו' [במ' טו, כב], ומפי השמועה למדו שבעבודה-זרה הכתוב מדבר. הא [=הנה] למדת, שכל **המודה בעבודה-זרה** כופר בכל התורה כולה [=שהרי נאמר 'כָּל הַמִּצְוֹת'] ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, שנאמר: 'מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וְהָלָא לְדֹרֵיתֵיכֶם' [במ' טו, כג]. וכל הכופר בעבודה-זרה מודה בכל התורה כולה, **והיא עיקר כל המצוות כולן**".

ואצרף גם את דברי רבנו ביסוד החמישי משלושה-עשר יסודות התורה:

"והיסוד החמישי [משלושה-עשר יסודות התורה], שהוא יתעלה הוא אשר ראוי לעבדו ולרוממו ולפרסם גדולתו ומשמעתו, ואין עושין כן למה שלמטה ממנו במציאות [וכל שכן לאלוה דמיוני וגופני נגעל ואילולי] [...] אלא כלפיו יתעלה יכוֹנו **המחשבות** ויניחו כל מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה-זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה".

אגב, באיגרתו של רבנו לתלמידו ר' יוסף (עמ' קלא), הוא מתאר את "גדולי הדור" בימיו, שלא הגיעו לקרסולי רשעים, פשעם ומעלליהם של "גדולי הדור" הנגעים של ימינו, וכה דבריו:

"ואין לך צורך באמרך: היכן יראת שמים? כי זה וכיוצא בו מן **הגדולים** ממנו ממי שקדם, אין יראת שמים אצלם אלא להימנע מן החמורות, כפי שהדבר אצל ההמונים, אבל החובות המידותיות אינם סוברים שהם מחובות הדת, ואף אינם מדקדקים בדבריהם כפי שמדקדקים בהם השלמים יראי השם. **ורוב אנשי הדת מבעלי השררה הללו כאשר הדבר קשור בשררה נעלמת יראת שמים** [כאשר הדבר נוגע לשררה גם מן החמורות הם אינם נמנעים]".

"ולא תסורו כי אחר היתהו אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי תִהְיֶה הֶמָּה" (ש"א יב, כא).

ג. מה לתבן את הבר

לדעתי אין מה להשוות בין הרמב"ם לשאר הוזי ההזיות שנחשבים לחכמי ישראל באלף השנים האחרונות, מה לתבן את הבר, הרמב"ם הינו סולת נקייה מזוקקת וערבה, והם, רובם המוחץ נבובים וחלולים, גדושים וחבולים בהבלים ובהזיות. ומדוע הנני מדגיש זאת? כי כדי להגיע לדרך האמת **מן ההכרח** להבין את בהמיותם ואת רמתם ההלכתית, המחשבתית, המוסרית והספרותית הירודה והרדודה, האפסית והמאופסת. ולא רק כדי להבין מי-הם ומה-הם, אלא בעיקר מפני שהפיכתם לאלהים חיים מנציחה לדורי דורות את שיבושיהם והזיותיהם, מרחיקה אותנו שנות-אור מדרך האמת, ומקבעת את רמתו הנמוכה והנחותה של עם-ישראל כולו!

התוצאות העגומות של הליכה אחרי התועים הללו הן: נסיגה לאחור ממילוי ייעודנו: "וְאֵתָם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶּת כְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמ' יט, ו); התרחקות נוספת מקידוש שם שמים: "כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ **רַק עִם חֲכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה**" (דב' ד, ו); ושקיעה מתמשכת בתהום השקפות המינות והסכלות שהביאו על עם-ישראל את הגלות ואת ייסורי האימים הנוראיים והבלתי נתפשים במהלך הדורות.

טעויותיהם, הזיותיהם ושיגאותיהם החמורות של גדולי האסלה ושיקוצי הפעור רבו מלספור. לצד השקפותיהם הרקובות אשר מחריבות את הנפש ומזהמות את המחשבה, גם ריבוי דבריהם ועילגות לשונם העקושה הם מן הגורמים לריחוקו של עם-ישראל מדרך האמת. שהרי ריבוי בדברים יקושים ומייגעים אשר נחשבים לדברים ברומו של עולם, מדרדר באופן ישיר להסחת הדעת מדרך האמת ולריחוק ממנה, כי כל מי שמכלה את זמנו בהבל אינו עוסק באמת. לפיכך, די בעיון מתמשך בדבריהם, גם ללא ספיגת הזיותיהם וטומאותיהם כדי לסטות בחדות מדרך האמת, שהרי העיון הארוך והאינסופי בדבריהם הוא כילוי זמן יקר שלא ישוב עוד.

"וְיִתֵּר מֵהֶמָּה בְּנֵי הַזֶּהָר עֲשׂוֹת סִפְרִים הִרְבֵּה אֵין קֶץ וְלֹהֵג הִרְבֵּה יִגְעַת בְּשׂוֹר" (קה' יב, יב).

אולם, צאצאי המינים כלל אינם מעוניינים בדרך האמת, הם מכורים ליגיעה ולהזיות ולרוממות המינות הפרו-נוצרית הדמיונית, הם ממשיכים למלמל הבלים כאילו הם גדולי עולם, כי הם מעדיפים להשתמש בכותרה של תורה ולהפוך תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, כמו שהעדיפו אבותיהם באירופה הארורה את גלות השטעטל על-פני העלייה לארץ-ישראל, ארץ-הקודש-

והמקדש – ואלמלא עונש השואה המחריד הם עדיין היו מזמרים בכליזמרים, מקפצים הלומים בחוצות פולין ובנותיה הטמאות, ושרים בשפת היידיש הכעורה על יופי הגלות ואהבתה: "וְהָיָה כְּנֹר וְנֶבֶל תִּתֵּן וְחִלְלִי וְיִין מִשְׁתִּיהֶם וְאֵת פֶּעַל יְיָ לֹא יִבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא יֵאָדוּ" (יש' ה, יב); "אֶל תִּשְׁמַח יִשְׂרָאֵל אֶל גִּיל כְּעַמִּים כִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱלֹהֶיךָ אֶהְבֵּת אֶתְנָן עַל כָּל גְּרֻנוֹת דָּגָן" (הו' ט, א).

ואם הזכרנו את שפת המינים – היידיש, נצרף את דברי קאפח במבואו לפירוש רס"ג לתהלים (עמ' ח), כי אפילו הוא, רודף הבצע והשותף הבכיר של המינים במסד הכמורה האורתודוקסי, נגעל מטומאתה: "איני יודע אם להצטער על שאיני יודע גרמנית, או לשמוח שאיני צריך להתענות מאה תעניתא שתשתכח ממני כדרך שעשה ר' זירא (בבא מציעא פה ע"א)".

ואסיים בדברי החכם התימני המסכן שמרוב צניעותו לא כתב את שמו בספרו הנפלא: "ספר המעלות לדרגות ימות המשיח", וכך נהגו רבים מחכמי תימן מרוב צניעותם, ביישנותם וענוותנותם, בניגוד לשיקוצי הפעור מארצות אדום והדומים להם שבמשך אלף שנים מטפחים את גאווותם, עליונותם וגדולתם המדומות, ובניגוד ליוסוף-ג'וחא קארו שהתפאר בכך שספרו "מגיד מישרים" נאמר לו מפיה הגבורה... והתימנים? התימנים שפלי הרוח הנדכאים עד עפר, הם חששו אפילו לציין את שמם בסוף דבריהם, כי מה אנו ומה חיינו? עפר ואפר אנחנו.

נחזור לחכם התימני העלום אשר ברח מן הכבוד, בסוף ספרו המופלא הוא אומר כך:

"וכך חוש השמע, חובה על האדם לחסמו מלשמוע דברים המיותרים כגון הזמר ושירי האהבה והנגינות ושאר מיני הזמר, ובפרט אנחנו עם ישראל בגלות, כמו שנאמר: 'אֶל תִּשְׁמַח יִשְׂרָאֵל אֶל גִּיל כְּעַמִּים' [כִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱלֹהֶיךָ אֶהְבֵּת אֶתְנָן עַל כָּל גְּרֻנוֹת דָּגָן] (הושע ט, א). ואמרו חכמינו ז"ל [גטין ז ע"א]: 'זמרא מנא לן דאסיר? דכתיב 'וְהָיָה כְּנֹר וְנֶבֶל תִּתֵּן וְחִלְלִי וְיִין מִשְׁתִּיהֶם' [יש' ה, יב]. לפי שזה מוטל עלינו מחובות האבילות, כיוון שימינו [בגלות] נקראים 'יְמֵי אֲבֵלָה', כאמרו: 'וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֲבֵלָה' [שם ס, כ]".

וכל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו.

רק דרך האמת שהנחילו לנו חז"ל ורס"ג ורבנו הרמב"ם תרומם אותנו מ"עם סכל ונבל" ל"עם חכם ונבון", רק דרכם תנתק אותנו מרדיפה אחרי ההבל וההזיות ותרומם אותנו למילוי ייעודנו ולכינון ממלכת כהנים וגוי קדוש, אור ליהודה ואור לגויים. יהי רצון שישלמו ימי אבלנו בשל העדר דרך האמת וריבוי השקפות המינים, וְתִמְלֵא הָאָרֶץ דְּעָה אֵת ה' כְּמִים לִים מְכִסִּים.

"כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְיָ אֶת עַמּוֹ בְּעֵבֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְיָ לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לֹא לְעַם" (ש"א יב, כב).

"יְיָ עֲדִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאֲפָסִי אֶרֶץ וְיֹאמְרוּ אַךְ נִשְׁקָר נִחְלָו אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאִין בָּם מוֹעִיל" (יר' טז, ט).

"כִּי אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה לְקָרָא כֻּלָּם בְּשֵׁם יְיָ לְעַבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד" (צפ' ג, ט).

"זֶה יֹאמֵר לִי אֲנִי, זֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, זֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לִי וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה" (יש' מד, ה).

"וְיִי אֱלֹהִים אֲמַת הוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלַךְ עוֹלָם" (יר' י, י).

שירות בצה"ל ליושבי הישיבות (חלק א)

זכורני בראשית ימיי בבית-המדרש, תמהתי מדוע צאצאי המינים אינם משרתים בצבא-ההגנה-לישראל? יום אחד, פגשתי כומר צעיר חכם בעיניו, כלומר אחד מאותם שחורי הבגדים וההשקפות אשר אוכלין מן התורה, והוא "הסביר" לי, כי לדעת הרמב"ם, כל מי שמקדיש את עצמו לתורה זוכה לפטור משירות בצה"ל. הוא פתח לפניי את הספר "משנה תורה" בהלכות שמיטה ויובל (יג, ח-יג), וקרא משם כמה הלכות אשר לפי דמיונו מורות להשתמט מצה"ל:

"כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען, וכן הן מוזהרין שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשין את הערים, שנאמר: 'לא יהיה לַפְּהָנִים הַלּוּיִם כָּל שֶׁבֶט לְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם יִשְׂרָאֵל' [דב' יח, א], 'חֶלֶק' – בביזה, 'וְנַחֲלָה' – בארץ. וכן הוא אומר: 'בְּאַרְצָם לֹא תִנָּחַל וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם' [במ' יח, כ], '[וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָּךְ] – בביזה. ובן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה, ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותה ממנו [...]"

ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ-ישראל וּבְבִזָּתָהּ עִם אַחִיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר: 'יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֵקֶב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל' [דב' לג, י]. ולפיכך הובדלו מדרכי העולם. **לא עורכין מלחמה כשאר ישראל**, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכוח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר: 'בְּרַךְ יְיָ חִילוֹ' [שם, יא]. והוא ברוך הוא זוכה [=מְצֻכָּה, מעניק] להם, שנאמר: 'אֲנִי חֶלְקָךָ וְנַחֲלָתְךָ' [במ' יח, כ].

ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעת את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם – הרי זה נתקדש קודש-קדשים, ויהיה חלקו ונחלתו לעולם-ולעולמי-עולמים, ויִצָּכָה [=ויעניק] לו בעולם-הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללוויים. הרי דוד אומר: 'יְיָ מִנֵּת חֶלְקִי וְכֹסֵי אֶתֶּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי' [תה' טז, ה]."

האמנם ניתן ללמוד מהלכות אלה שבט לוי פטורים ממלחמת מצוה? ובכן, ההלכות הללו נאמרו בהלכות שמיטה ויובל, ולעומתן, בהלכות מלכים ומלחמות נאמר (ז, ד): "אבל במלחמת מצוה **הכל יוצאין** אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה!" ברור אפוא שבהלכות שמיטה ויובל דוֹבָר על מלחמת רשות ולא על מלחמת מצוה, שהרי לא יעלה על הדעת שהקב"ה יחייב את הנשים ואפילו את הכלות לצאת ולהילחם בשדה הקרב, ואילו שבט לוי ישב בבית כשהנשים נלחמות... ולכן בהלכות שמיטה ויובל נאמר: "לא עורכין מלחמה **כשאר ישראל**", כלומר, שבט לוי אינם חייבים לצאת למלחמות רשות ומצוה כשאר ישראל, אלא אך ורק למלחמת מצוה.

עוד נאמר בהלכות מלכים ומלחמות (ח, ה): "הכהן מותר ביפת תואר [באשה גויה בשעת המלחמה] [...] אבל אינו יכול לישא אותה אחרי-כן, מפני שהיא גיורת". כלומר, גם מהלכה זו עולה בבירור ששבט לוי מחויב להשתתף במלחמת מצוה, ולכן חכמים קבעו הלכה בעניינו.

"וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִי אֵלִי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי" (שם' לב, כו).

והיה כסיל אחד שהחליט שדברי רבנו לעיל ביחס לשבט לוי: "ולא זוכין בכוח גופן" נועדו ללמד ששבט לוי פטור מלצאת למלחמת מצוה. ובכן, כוונת רבנו היא שהם לא זוכים לא בנחלה ולא בביזת הארץ, ורבנו בהלכה לעיל מדגיש זאת שוב ושוב. ברם, לפי דברי המתעתע, שיש להבין משפט זה באופן כללי וגורף, שבט לוי בכללותו פטור גם ממלאכה, והיכן נאמר כדבר הרע הזה? ורבים מחכמי המשנה והתלמוד היו כהנים ולוויים שעבדו לפרנסתם ולא נהנו מכבוד תורה.

א. האם יושבי הישיבות פטורים ממלחמת מצוה?

אחל בפסק רבנו בהלכות מלכים ומלחמות (ה, א): "ואי זו היא מלחמת מצוה? זו מלחמת שבעה עממין, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם [...] מלחמת הרשות, והיא המלחמה שנלחם בה עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו". נמצא, שמלחמת מצוה היא כל מלחמה שבה מצירין לעם ישראל, ומלחמת רשות היא מלחמה שנועדה להרחיב את גבול ישראל ולהרבות את שמו וגדולתו. לפיכך, כל המלחמות והמבצעים בימינו הם בגדר מלחמת מצוה, שהרי הם נועדו להציל את ישראל "מיד צר שבא עליהם".

ברור אפוא שלא יעלה על הדעת שבהלכות שמיטה ויובל דוֹבֵר על מלחמת מצוה, וכאמור, אם אפילו הנשים מחויבות לצאת ולהילחם, כל-שכן ששבט לוי בכללותו מחויב לצאת ולהילחם – שהרי לא ייתכן שהנשים והכלות יהיו מחויבות לצאת ולהילחם, ואילו שבט לוי ישב רגל-על-רגל לשמוע שריקות עדרים, "לָמָּה יִשְׁבְּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּטִים לְשִׁמְעַת נְשִׁיקוֹת עֲדָרִים" (שו' ה, טז).

למדנו אפוא, שהלכות שמיטה ויובל שראינו לעיל עוסקות אך ורק במלחמת רשות. לעומת זאת, במלחמת מצוה כמו בימינו, אין מקום לפטור שום אדם, כל-שכן מאות אלפי אנשים.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבָנֵי גֵד וּלְבָנֵי רְאוּבֵן: הֲאֵחֵיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תִּשְׁבּוּ פֹה? [...] וְהִנֵּה קָמְתֶם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְּבוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֶרֶן אֵף יִי אֵל יִשְׂרָאֵל" (במ' לב).

"וַיִּתְּנָה דְּבוּרָה וּבָרָק בֶּן אֲבִינֶעֱם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בְּפָרַע פָּרְעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יִי, שִׁמְעוּ מַלְכִּים הַאֲזִינוּ רֹזְנִים אֲנֹכִי לִי אֲנֹכִי אֲנִשְׁרָה אֲזַמֵּר לִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל [...] לְבִי לְחוֹקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעֵם בָּרְכוּ יִי [...] אֲוֹרוֹ מְרוֹז אֲמַר מֵלֶאֱךָ יִי אֲוֹר אֲרֹר יִשְׁבִּיָּה כִּי לֹא בָּאוּ לְעִזְרַת יִי לְעִזְרַת יִי בַּגְּבוּרִים [...] כֵּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבָיו יִי וְאֵהָיוּ כִּצְאֵת הַשֶּׁמֶשׁ בַּגְּבֻרָתוֹ" וכו' (שו' ה).

זאת ועוד, ההלכה האחרונה מהלכות שמיטה ויובל, אשר עוסקת ב"כל איש ואיש מכל באי העולם" וכו', ואשר עליה צאצאי המינים נשענים כדי ללכת בשרירות לבם, ההלכה הזו עוסקת בגויים וביהודים כאחד! כלומר, היא לא נועדה ללמד מאומה על שירות ב"צבא ההגנה לישראל", אלא ללמד, שכל אחד מבאי העולם אשר יבקש לידע את ה' ולעבדו באמת ובלבב שלם, הקב"ה ירומם ויקדֵשׁ אותו להיות חלקו ונחלתו, וייתן לו את כל צרכיו המספיקים לו (כמו שהוא נותן לכוהנים וללוויים בשעה שיש מלכות לישראל), כדי שיוכל לעבוד ולידע את בוראו.

ובמלים אחרות, ההלכה הזו נועדה ללמד, שלכל אחד יש חלק ונחלה בה' יתעלה, אם רק יתנער מהבלי העולם, ויקדיש את עצמו לידיעת ה' דהיינו ללימוד המדעים המכשירים והמובילים להכיר את בוראו, ולאחר מכן אף יעמיק בלימוד המחשבה-הפילוסופיה שהיא השער לייחודו.

אגב, מעניין הדבר שבסוף ההלכה האחרונה הנדונה אומר רבנו כך:

"אלא כל איש ואיש מכל באי העולם [...] וַיִּזְכֹּר [ויעניק] לו בעולם-הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים ללוויים. **הרי דוד אומר:** 'יִי מִנֶּת חֶלְקִי וְכֹסֵי אֶתָּה תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי' [תה' טז, ה]".

כלומר, רבנו מביא דוגמא מדוד המלך ע"ה לאדם אשר מקדיש את חייו לבוראו! וברור שדוד המלך היה לוחם אדיר, וזו הוכחה נוספת שאין להביא מהלכה זו ראייה להשתמטות מצה"ל.

ב. האם יושבי הישיבות פטורים ממלחמת רשות?

אף שאין בימינו מלחמת רשות, חשוב להשיב על שאלה זו, מפני שבאמצעותה **גם** נלמד מה הם גדרי הפטור ממלחמת רשות, **גם** נוכל לבדוק האם הם תואמים ליושבי הישיבות, **וגם** נבין עד כמה גדולי האסלה תועים ומתעתעים בהוראתם שלא לשרת בצבא-ההגנה-לישראל.

נבחן את השאלה הזו לאור ההלכות שראינו לעיל מסוף הלכות שמיטה ויובל.

ב.1. החלק הראשון של ההלכות

החלק הראשון של ההלכות לעיל עוסק בשבט לוי, וברור שהוא לא רלבנטי לימינו מכמה סיבות: **א)** אין אנו יודעים בימינו מי באמת נמנה על שבט לוי; **ב)** אין הבחנה בימינו בין שבט לוי לבין שאר השבטים, לא לעניין נחלה ולא לעניין ביזה ולא לעניין הוראת-התורה ולא לעניין שירות בבית-המקדש החרב, מהרה ייבנה. קצרו של דבר, ההלכה פוטרת את שבט לוי ממלחמת רשות **בנסיבות שלא קיימות בימינו:** שבט לוי בימינו אינו מוגדר ואינו משרת בבית-המקדש, יש לו חלק ונחלה בביזה ובארץ-ישראל, והוא אף לא נתייחד בהוראת-התורה לעם-ישראל!

ב.2. החלק השני והאחרון של ההלכות

החלק האחרון של ההלכות עוסק בכל באי עולם מבקשי ה', כאן כאמור יטענו צאצאי המינים שהם ראויים לפטור ממלחמת רשות, מכוח הפטור הגורף שיש לכאורה לכל באי עולם משירות בצה"ל. ברם, כבר ראינו לעיל שהלכה זו לא נועדה ללמד מאומה על פטור לכל באי עולם, הגויים והיהודים, משירות בצבא-ההגנה-לישראל – לא בימינו שכל המלחמות הן מלחמות מצוה, ואפילו לא בימות המשיח שבהם יהיו גם מלחמות רשות – שהרי כל מטרת ההלכה הזו ללמד, שיש לכל אדם מבאי עולם חלק ונחלה לידע ולעבוד את ה' יתעלה, אם רק יתנער מהבלי העולם-הזה ויקדש את עצמו ללמוד ולהשכיל, וכן שכל אדם כזה יזכה לסיוע מאת ה' שיאפשר לו להשיג את חפצו: "וַיִּזְכֹּר לו בעולם-הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים ללוויים".

ויתרה מזאת, גם אם נתעקש בעיקשות עקשנית עקושה ללמוד מהלכה זו גם ביחס לשירות בצה"ל, אם נבחן היטב את ההלכה נבין שמדובר ביחיד סגולה בודדים מאד. נשים לב כי הרמב"ם מפרט באריכות רבה, שלא כהרגלו, את המעלות הייחודיות של אותם האנשים, הגויים או היהודים, אשר בחרו ללכת בדרכי ה' יתעלה. בחינת המעלות הללו לאור משנתו של רבנו הרמב"ם מובילה למסקנה, שאין שום קשר בין המעלות הללו לבין יושבי הישיבות.

להלן אפוא בחינת המעלות הייחודיות של אותם יחיד סגולה אשר נזכרו בהלכה:

א) איש "אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו **לדעת** את השם" – פעמיים רבנו מדגיש שמדובר באדם **שיודע** את ה', אדם שבוחר להקדיש את עצמו ללימוד המדעים והפילוסופיה מתוך מטרה להכיר ולידע את מי-שאמר-והיה-העולם.

האם המדעים נלמדים בישיבות? האם הם יודעים דבר וחצי דבר על ידיעת ה'? על ייחוד ה'? על השקפות נכונות? והלא הם סבורים שלימודי המדעים הם בגדר כפירה! וחמור מכך, הם בעטו בעיטה גסה כמעט בכל יסודות הדת המחשבתיים שבזכותם אומתנו אומה, ורחוקים הם כרחוק מזרח ממערב מדרך האמת הטהורה, וכבר כתבתי על הזיותיהם המאגיות ושיבושיהם החמורים בשלל מאמרים. קצרו של דבר, רק מי שאינו יודע מאומה על השקפות האמת הישרות מסוגל לעוות את ההלכה לכיוונים רעועים שנועדו לשרת אינטרסים וטובות הנאה.

ולא רק שהם רחוקים מדרך האמת ולא רק שגם תורה אין להם – הם החריבו את דת האמת והחליפו אותה בדת חדשה פרו-נוצרית ופרו-אלילית, שמטרתה הראשונה היא להפוך תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, והם משתמשים בה כדי להשיג דמיונות שווא של גדולה ורוממות שמדרדרים אותם לגאווה ולרמיסת הזולת, וכמו שקאפח שותפם מעיד עליהם בהערה לפירוש רס"ג לתהלים (עמ' קעב): "כי ישנם רבים העושים עֶוֹל ופשעים, מתוך נֶשֶׁקוּ הבחנתם מעוות מעוקם ומעוקש, וטוענים כי בצדק הם עושים ולא עוד אלא שאומרים זוהי '**דעת תורה**'".

ב) נשים לב לנקודה מהפכנית מאד שעולה מן ההלכה הזו: רבנו לא קובע שמדובר ביחידי סגולה שמקדישים את זמנם **ללימוד התורה!** אלא, מדובר כאן ב"כל איש ואיש מכל באי העולם", וכדברי קאפח שם: "והאם לכל באי העולם יש תורה?", והלא אסור לגוי ללמוד תורה! לפיכך, אין ספק שמדובר כאן באנשי **המדע והפילוסופיה** יודעי ה' באמת, יחידי הסגולה מקרב ישראל או מקרב הגויים, והישראלים שבהם אף מחויבים לפי דעתי במלחמת מצוה. אמנם, נראים הדברים שהם יהיו פטורים ממלחמת רשות, כמו הכהנים שמשרתים בבית-המקדש.

ג) עוד אומר רבנו בהלכה: "והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם" – שוב רבנו הרמב"ם מדגיש את מעלתו המיוחדת של אותו אדם אשר אותו הוא מתאר בהלכה הנדונה, ובימינו, מי יכול לטעון על עצמו שהוא כזה? ובוודאי שחברה שלמה בכללותה איננה יכולה לטעון על עצמה שכל חברה ראויים להגדרה הנעלה הזו, כל-שכן צאצאי המינים אשר לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו. אלא, מדובר בהלכה הזו באנשים ישרים ונבונים, יחידי סגולה נדירים ביותר, אשר איני יודע אם חיים בינותינו כיום.

נשים לב שבסוף ההלכה הנדונה רבנו מביא דוגמה לאדם נעלה ומרומם מדוד המלך: "אלא כל איש ואיש מכל באי העולם [...] ויִזְכֶּה [=ויעניק] לו בעולם-הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים ללוויים. **הרי דוד אומר:** 'יִי מִנֶּת חֶלְקִי וְכֹסֵי אֶתָּה תֹמִיךְ גִּזְלִי' [תה' טז, ה]". וכידוע, דוד המלך ע"ה הוא מבין היחידים שזכה בספרי הנביאים לתואר: "עבד ה'": "כְּעֶבְדִּי דָּוִד אֲשֶׁר נָשָׂא מִצֹּתִי וְאֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּכָל לִבָּבוֹ לַעֲשׂוֹת רַק הַיָּשָׁר בְּעֵינַי" (מ"א יד, ח), ובעוד מקומות בספרי הנביאים נזכר דוד המלך בתואר: "עבד ה'": ש"ב ז, ה; מ"א יא, לב; יח' לד, כד; לז, כד. כלומר, מדובר באדם נעלה ומרומם מאד-מאד, ויחד-עם-זאת הוא עמד ולחם בראש הצבא!

ד ניתן דעתנו למאפיין נוסף אשר אנשי האמת מתוארים בו בהלכה: "ויהיה [ה'] חלקו ונחלתו לעולם-ולעולמי-עולמים, וְיִזְכָּה לוֹ בְּעוֹלָם-הַזֶּה דְּבַר הַמַּסְפִּיק לוֹ כְּמוֹ שְׂזִיכָה לְכַהֲנִים לְלוֹוִיִּם". כלומר, מדובר באדם שמסתפק במועט ושמח בחלקו ובפרנסתו. הוא אינו רודף ונלחם להשיג תקציבים בעוול תוך רמיסת מוסרי דת האמת, חילול השם וביזוי התורה, ואינו שולח נציגים לכנסת כדי שימעלו ויגנבו וישדדו את הקופה. אלא, ה' הוא זה שנותן לו **ביושר**, ללא שיצטרך להילחם, לסלף ולהשחיר את פני דת האמת ולהשניאה. ובראותי את מלחמות החרדים על תקציבי המדינה ונכלוליהם בוועדת הכספים, אין לי ספק שהם יהיו החיילים העזים ביותר.

ה האם גדולי האסלה אכן התרוממו למעלת ההסתפקות הזו? לא ולא! רובם הגדול של המינים הללו חיים חיי עושר, פאר ומותרות, במיוחד האדמו"רים הארורים למיניהם שכספותיהם בארץ ובחו"ל מלאות מזמונים, ותמונותיהם באתרי הסקי השווייצריים מעידות כאלף עדים על רדיפת התענוגות והנאות העולם-הזה. הם גם בונים לעצמם ווילות בקיסריה, וקונים לעצמם בריז למקלחות בעשרות אלפי דולרים, וכיו"ב מן המותרות. ולא רק האדמו"רים הנגעלים והנתעבים, גם הכוברים השכירים נוסעים במכוניות פאר ומתגוררים בפנטהאוזים יוקרתיים...

וגם אלה שמספרים לנו עליהם שהם "חיים בצמצום", בסוף מתגלה שהם מגלגלים בתוך ספריותיהם מיליונים של "כספי גמ"ח". כמו שטיינמן גדול האסלה והטחורים, שאחד מנכדיו גנב מביתו "הפשוט והצנוע" שלושה מיליון שקלים! ואין-לי-ספק ש"צניעותם" ו"פשטותם" הינן תכסיס כדי להרשים את הגבירים וההמון במטרה לזכות בהערצתם ובממונם, וכדי לכסות על בצעם. כמו כן, גדולי האסלה הללו משתמשים במיליונים הספונים בספריותיהם כדי לרכוש דירות ושאר טובין לילדיהם ונכדיהם, וכדי לבצר את שלטונם. אגב, אותו גדול-אסלה שנכדו גנב מספרייתו שלושה מיליון שקלים, לא הגיש תלונה במשטרה אף שהכסף לא הוחזר, ואם באמת היה מדובר ב"כספי גמ"ח", הוא היה מחויב מבחינה מוסרית להגיש תלונה במשטרה.

לסיכום, לפי ההלכה, יושבי הקברים אינם פטורים, לא ממלחמת רשות ובוודאי לא ממלחמת מצוה, אדרבה, השירות בצה"ל היה מסייע להם להיות בני אדם, לתרום למדינה ולחברה, ולאהוב את ארץ-ישראל, אהבה שאולי הייתה מרוממת אותם גם לאהבת ה' יתעלה.

שירות בצה"ל ליושבי הישיבות (חלק ב')

בחלק א למדנו, כי לפי גדרי ההלכה יושבי הישיבות והקברים אינם פטורים אפילו ממלחמת רשות ובוודאי שלא ממלחמת מצוה. בחלק ב נלמד על-כך שכל גדולי האומה שנזכרו בתורה ובכתבי-הקודש היו לוחמים, ושבת לוי אף היה שבת של לוחמים עזים ביותר! כמו כן, לפי התורה, השתמטות מהשתתפות במלחמות ישראל היא עוון חמור מאד: "וְהָיָה קִמְתָּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אָף יִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי תִשׁוּבֶן מֵאַחֲרָיו וְיִסָּף עוֹד לְהַנִּיחַ בְּמִדְבָּר וְשַׁחֲתָם לְכָל הָעָם הַזֶּה" (במ' לב). עוד נלמד לקמן למה באמת החרדים מעוניינים בפטור מגיוס לצה"ל, וכן על מעלות השירות האזרחי, וקידוש השם שהיה עשוי לצמוח מהשתתפות שוויונית של החברה החרדית בצה"ל או אפילו רק בשירות האזרחי.

א. כל גדולי האומה היו לוחמים

(1) ראש וראשון ללוחמים ללא חת הוא אברהם אבינו, כאשר שמע אברהם שנשבה לוט בן אחיו, הוא גייס מיד את כל בני ביתו ויצא בראשם למלחמה בארבעה מלכים! (בראשית יד). הוא יצא לדרך מחברון ורדף אחרי ארבעת המלכים עד חובה שמשמאל לדמשק, מרחק הליכה של כ-250 ק"מ לכיוון אחד! ומי שהיה בחיל רגלים יכול לדמיין את משמעות הדבר ללכת מרחק שכזה בקצב של הליכה מהירה ביותר עד כדי ריצה, עם משקלים כבדים של ציוד על הגב.

לאחר הליכה כל-כך מאומצת ארוכה ומפרכת, עוד נותר לו כוח להילחם בעוז יחד עם בני ביתו בשלוש מאות איש בלבד, ולהכות את ארבעת המלכים מכה ניצחת. וכי יעלה על הדעת שיושב בישיבה אשר מפטם את כרסו בעידוני מאכל ומשקה כשאשתו מפרנסת אותו, מסוגל לעשות כדבר הזה או דומה לו? כדי להגיע לרמה כזו של מוכנות קרבית יש להתאמץ מאד ובמשך שנים. ברור אפוא שאברהם ובני ביתו הכינו את עצמם למלחמה, והשקיעו זמן ומשאבים כדי להיות ערוכים לעת פקודה. מאין כלי המלחמה? מאין הכושר הגופני? מאין המיומנות לשאת נשק ולהשתמש בו? אברהם אבינו הוא דוגמה ומופת לאיש אשר יודע ואוהב את ה', ולאיש מעשה שלא משתמט מחובתו להציל את בן אחיו, למרות הסיכון העצום שהיה בדבר.

אברהם אבינו לא אמר: "לימוד התורה יציל ויגן על בן אחי לוט", או "בזכות לימוד התורה הוא ימשיך להתקיים", או "אשלח רק את בני ביתי ואני אלמד פה תורה שתגן עליהם במלחמה", אלא הוא עשה מעשה בעצמו והוביל בגבורה את מערך המלחמה! פעולותיו של אברהם אבינו הינן תוכחה ניצחת לדורות על חשיבות הפעולה הקרבית לצד יראת ה' ולימוד תורת-אמת לשם שמים (וראו: 'תורה מגנא ומצלא: התורה מגינה ומצילה?'; 'תורה מגנא ומצלא').

(2) משה רבנו היה אף הוא לוחם ללא חת, מסופר עליו בשמות פרק ב, שיום אחד הוא ראה איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. הוא התבונן לצדדים, ראה שאין איש רואה, והיכה את המצרי מכה אחת בלבד והרגו! וכי יעלה על הדעת שמי שלא למד תכסיסי מלחמה מסוגל להרוג מצרי אלים במכה אחת? והלא צריך מיומנות רבה ואימונים מפרכים כדי להרוג אדם במכה אחת. ומאין העוז שהיה לו? עוז של לוחמים, עוז של אדם שיודע היטב את דרכי המלחמה.

(3) בספר שמואל א (פרק טו), שאול כושל מלבצע את ציווי ה' להשמיד כל זכר לעמלק, הוא חומל על אגג מלך עמלק ועל מיטב הצאן והבקר. שמואל הנביא מוכיח אותו קשות על-כך ומודיע לו שהוא אינו ראוי עוד למלוך על ישראל. בתום המעמד הקשה הזה, שמואל מצווה שיביאו לפניו את אגג מלך עמלק, ושם נאמר: "וַיִּשְׁסֹף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגָג לִפְנֵי יְיָ בַּגִּלְגָּל".

מאין הייתה לשמואל הנביא המיומנות לשסוף את צווארו של אגג באבחת חרב אחת? והלא נדרשת לכך מיומנות רבה, וזכורני שקראתי על-כך שבתנ"ך שבתנ"ך האומאם היה מפרט לעתים קרובות את המוציאים להורג, מפני שהם לא היו מצליחים לשסוף את הנידונים באבחת חרב אחת. ויתרה מזאת, מאין שמואל בכלל ידע להחזיק חרב? ומאין העוז והכוחות הפיזיים והרוחניים להניף ולשסוף במהירות, בעוצמה ובדייקנות? ברור אפוא שגם שמואל לוחם היה.

מבית את שלושת המנהיגים הללו כי עלו בזיכרוני מיד, והדוגמות הללו הן בהחלט דוגמות שמעידות על הכלל. רובם המכריע המוחץ ואולי המוחלט של מנהיגי ישראל היו לוחמים, אלא-אם-כן הם היו כבר זקנים באים בימים שאין להם עוד כוח לצאת ולבוא. כלומר, כל מנהיגי ישראל שכוחם היה במוותם היו לוחמים והשתתפו בעצמם במלחמות בראש בני עמם. וראוי להוסיף ולהזכיר את דוד המלך ע"ה וכן את מלכי יהודה וישראל שהיו לוחמים עזים ונוראים.

אמנם, ייתכן שהיו גם זקנים שהיו לוחמים, שהרי מצאנו את כלב בן יפונה, אשר היה לוחם עז וגיבור חיל אפילו בהיותו בן שמונים וחמש שנה! וכך הוא אומר ליהושע: "עוֹדֵנִי הַיּוֹם הַזֶּה כְּאִשֶּׁר בָּיוֹם שָׁלַח אֹתִי מֹשֶׁה כְּכַחֲתִי אֲזַ וּכְכַחֲתִי עֲתָה לְמַלְחָמָה וְלָצֵאת וּלְבֹא" (יהושע יד, יא).

ב. שבט לוי – שבט הלוחמים בעבודה-הזרה

אף שראינו לעיל ששבט לוי פטור ממלחמת רשות, אביו הקדמון של שבט לוי, לוי בן יעקב, היה מגדולי הלוחמים בקרב אחיו, הוא ושמעון אחיו פעלו בתכסיסי מלחמה, וחיסלו לבדם עיר שלמה – שבם, מפני שבנו של חמור מלך שבם עינה וחילל את כבוד אחותם. ואף שיעקב אבינו התרעם עליהם, מהכתובים עולה צדקתם ושהקב"ה היה בעזרתם במעשה זה, שהרי בתום המלחמה נאמר שיעקב ובניו נסעו משכם, וה' הפיל את חיתתו על כל הערים אשר סביבותם, וחששו של יעקב שמא יושבי הארץ יאספו יחדיו להכות את בני יעקב – התבדה: "וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֵתַת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא נָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב" (בר' לה, ה).

מעשה אבות הוא כידוע גם סימן לבנים, לאחר חטא העגל משה רבנו ע"ה קורא את קריאתו המפורסמת (שמ' לב, כו): "מִי לִי אֵלִי", וראו מי מגיעים: "וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי". דווקא בני לוי נאספים והורגים כשלושת אלפי איש ביום אחד, וכך אומר להם משה רבנו: "כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבוֹ עַל יָרֵכוֹ [...] וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבוֹ. וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֵוִי כְדִבְרַי מֹשֶׁה וַיָּפֹל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ". מאין היו לבני לוי חרבות אם הם לא היו אנשי מלחמה? מאין היה להם את הכוח להרוג שלושת אלפי איש מקרב אחיהם ביום אחד? אין ספק שהם היו אנשי מלחמה ממושמעים, מיומנים ומאומנים היטב – כוח עלית קטלני עז ותקיף ביותר שייעודו המרכזי הוא עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה.

ג. "הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תִּשְׁבּוּ פֹה?"

דומני שהפסוק החזק ביותר בתורה שעוסק בעניין זה הוא המובא בכותרת פרק זה (במ' לב, ו). לפני הכניסה לארץ-ישראל וכיבוש הארץ, מבקשים בני גד ובני ראובן נחלה בעבר הירדן, משה רבנו נעתר להם בתנאי שהם ישתתפו עם אחיהם במלחמות כיבוש ארץ-ישראל, ורק לאחר ששבטי ישראל ינחלו את נחלותיהם, הם יהיו רשאים לחזור ולהתיישב בעבר הירדן. ויתרה מזאת! שימו לב לחומרת עוונם של בני גד ובני ראובן אם הם לא היו מצטרפים למלחמה, וכך אומר להם משה רבנו ע"ה לאחר שהם מבקשים ממנו לנחול את נחלתם מעבר לירדן:

"וְהִנֵּה קִמַּתְם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תְּרַבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֶרֶן אֶף יְיָ אֵל יִשְׂרָאֵל, כִּי תִשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וַיִּסָּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בְּמִדְבָּר וְשַׁחַתְם לְכָל הָעָם הַזֶּה" (במ' לב, יד-טו).

פסוקים אלה הינם תוכחה לדורות של משה רבנו ע"ה ליושבי הישיבות: האחיכם ילכו למלחמה ואתם תשבו בישיבותיכם? מתעדנים ומתפטמים ללא עבודה ופרנסה? ממלמלים בארמית דברים שאינם מובנים גם לכם, ומתנועעים בטירוף כשיכור שמכה את ראשו בסטנדר? האם לא די שנשותיכם מפרנסות אתכם? האם לא די בכספי הצדקה שאתם מקבלים מהמדינה? מה שווה תלמודכם אם הוא איננו מביא אתכם לידי מעשה? מה שווה תלמודכם אם הוא אינו מביא אתכם לקדש-שם-שמים? והלא זאת מטרת התלמוד: שיביא לידי מעשה! ריחוקם מדרך מהאמת ושלל הזיותיהם, הביא אותם לסבור שדי בלימוד התורה המשובש שלהם כדי לפעול "גדולות ונצורות" אצל בורא-עולם, משל היו מכשפים קוסמים וחוברים שעושים לנו טובה בכך שהם "משחדים" את האל בדבריהם: "בָּפִיו וּבִשְׁפָתָיו כִּבְדוּנִי וְלִבּוֹ רָחַק מִמֶּנִּי" (יש' כט, יג).

ויתרה מכולן! לקמן נראה כי משה רבנו ע"ה קושר בין עוון המרגלים לבין השתמטות ממלחמת מצוה! והקשר ברור: כל מי שמבקש להשתמט ממלחמת מצוה שונא ומתעב בהכרח את ארץ-ישראל, שהרי הוא מבקש להשתמט מהחובה הנעלה לשמור על ארץ-ישראל! וכל מי ששונא את ארץ-ישראל גדול עונו מנשוא, כי בזה הוא למעשה שונא את ייעודו של עם-ישראל, ושנאה שכזו מעידה על ריקבון שורשי מאד, ריקבון שנובע ממקור אחד בלבד: מינות וכפירה.

ואפילו לא על עוון חטא העגל נחתם גזר-דינם של עם-ישראל במדבר, אלא על עוון המרגלים, על עוון שנאת ארץ-ישראל ועל השאיפה למרוד בייעודו של עם-ישראל: כינון ממלכת כהנים וגוי קדוש בארץ-הקודש והמקדש, ממלכה שתהיה אור ליהודה ואור לאנושות כולה. ובדיוק על העוון הזה נחתם גם גזר-דינם הנורא של המינים וצאצאיהם באירופה ערב מלחמת העולם.

והנה תוכחתו הקשה של משה רבנו ע"ה לשבטי גד וראובן:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי גָד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן: הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה? וְלָמָּה תִּנְיֹאוּ אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֵבֶר אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם יְיָ? כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחִי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לִרְאוֹת אֶת הָאָרֶץ. וַיַּעֲלֹ עַד נַחַל אֲשַׁפּוֹל וַיֵּרְאוּ אֶת הָאָרֶץ וַיִּנְיֹאוּ אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַלְתִּי בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם יְיָ. וַיַּחַר אֵף יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: אִם יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֵלִים מִמִּצְרַיִם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר וְלִיעֲקֹב כִּי לֹא מְלֹאוּ אַחֲרָי. [...] וַיַּחַר אֵף יְיָ בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד תָּם כָּל הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרָע בְּעֵינֵי יְיָ. וְהִנֵּה קִמַּתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לִסְפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אֵף יְיָ אֶל יִשְׂרָאֵל. כִּי תִשׁוּבוּ מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשַׁחַתֶּם לְכָל הָעָם הַזֶּה" (במ' לב).

ד. שירות אזרחי הוא חסד וקידוש שם שמים

ואם אינם רוצים לשרת שירות צבאי בגלל שהם "בני האלהים" אשר כל מחשבתם פונה אך ורק לדברים הנעלים, או בגלל שהם טוענים שהצבא ישחית אותם – מדוע אפוא שלא ישרתו שירות אזרחי? בתי חולים, הוסטלים, מוסדות חינוך, נוער בסיכון, חקלאות, עבודות יזומות לפיתוח ארץ-הקודש, ועוד אינסוף דרכים להשתתף בבניין הארץ והפרחתה – גם לזכות במצוה נעלה של חסד עצום, וגם לרומם את החברה החרדית למעלה של קידוש-שם-שמים! ואם היו

נוהגים כן, אפילו אם הם לא היו הולכים לצבא ועושים רק שירות אזרחי, אין לי ספק שהם היו מקדשים שם שמים, מקרבים רבים לדרך ה', ומרבים שלום ואהבה בקרב עם-ישראל!

גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, מה ערך יש ללימוד התורה אם הוא מקוּץ ללא מלאכה המפרנסת, מתוך הטלת צרכי הלומד על הציבור, ומתוך תביעה מבזה מקופת-המדינה לממן את מלמוליהם מתוך תחושת "מגיע לנו", וכמו שאמר האדמו"ר הטמא מגור לאחר שלפיד ירד מהשלטון וקיצץ בתקציביהם: "וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל" (ויק' ה, כג), כלומר התקציבים הם שלנו! תובעים בפה מלא ובמצח נחושה תקציבים מן הציבור, ומחללים-שם-שמים בחוסר הכרת הטוב, ובשנאה יוקדת לכל מוסדות המדינה וסמליה שמממנת אותם ואת הזיותיהם.

"בְּבִיאוֹתָ פְּחִזִּים אֲנֹשִׁי בְּגָדוֹת כְּהִנִּיָּה חָלְלוּ קִדְשׁ חֻמָּסוֹ תוֹרָה" (צפניה ג, ד).

הסיבה האמיתית לדבקותם בפטור מגיוס היא שהם נוכלים וחטאים אשר כל מעייניהם נתונים לתקציביהם. הכסף כבר מזמן עיוור את עיניהם, סימא את תבונתם ועיוות את תורתם. תאוות גדוליהם ועסקניהם לכסף המשחית, ודמיונות השווא ש"מגיע להם" השחירו והעבירו את נפשם, ושחור לבושם מבטא את תמונת נשמתם. כל יושב בישיבה שהולך לשירות אזרחי או לצבא גורע עשרות אלפי שקלים בשנה מתקציב "עולם התורה" המשובש והמעוות שבנו כדי לבסות על ערוות-תאוותם לִבְצֵעַ, להון ולשררה. וזאת הסיבה המרכזית לדעתי שהם נלחמים כדי שלא לגייס את יושבי הישיבות ומנענעי הסטנדרים – נגד התורה, נגד ההלכה, נגד השכל הישר, נגד האמת והצדק, ותוך רמיסת ערכי התורה האמיתיים וחילול-שם-שמים ביד רמה.

ה. "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר"

בספר המדע, בהלכות יסודי התורה (ה, יד), רבנו הרמב"ם מתאר כיצד על האדם החכם "גדול התורה" האמיתי להתנהג, וכך דבריו:

"וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דיבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עמהן, ומקבילן בסבר פנים יפות, ונעלב מהן ואינו עולבן, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן ['טישים'], ולא ייראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין, ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין. והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם [=שלא יגרום לבני האדם לתמוה על התנהגותו ואורחות חייו המוזרים], עד שיִמָּצְאוּ הכל מקלסין [=משבחין] אותו ואוהבין אותו ומתאוים למעשיו – הרי זה קידש את השם, ועליו הכתוב אומר: 'וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדִי אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר' [יש' מט, ג]."

ספרי הפסיקה האשכנזיים כגון "ארבעה טורים" וה"שולחן ערוך" (שהוא אשכנזי פרו-נוצרי במהותו, ראו: 'האמנם ה'שולחן-ערוך' שמונים אחוז רמב"ם?') השמיטו את כל ספר המדע מהלכותיהם, ובכללן הלכה חשובה זו, ואם הם היו הולכים בדרך האמת והצדק הם לא היו מגיעים לחילול-שם-שמים, ודת האמת לא הייתה משובטת ומעוותת לדת מינות נגעלה.

יהי רצון שדורנו, דור הדעת והמדע בארץ-ישראל, ישכיל להבין את תפקידו ההיסטורי, יתנער מהדמיונות, מהתאוות ומהמידות הרעות, ויעורר בקרבו את אהבת הנפש ותשוקתה לדרך

האמת. מפני שרק אהבה טהורה ונעלה שכזו תצמיח בקרבנו אהבת חינוך זה לזה, אהבה שהינה הכרחית לחיים בריאים ומאושרים, בטוחים ומשגשגים, עד למילוי ייעודנו הנשגב: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כֹּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שם' יט, ו) – אור ליהודה ואור לאנושות כולה.

* * *

לאחר שמאמר זה פורסם באתר אור הרמב"ם נשאלתי שאלה בעניינו: "אני רק לא מבין למה הציונות הדתית והכיפות הסרוגות נותנות לזה יד, הם מגנים על החרדים".

והנה לפניכם תשובתי:

פשיטא, גם כומרי הדת של הציונות הדתית האורתודוקסית הופכים תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, וכל רבניהם, גם בישיבות התיכונים וגם בישיבות ההסדר מקבלים משכורות בעבור לימוד התורה, וראשי הישיבות האורתודוקסיות הללו אף מקבלים שכר גבוה מאד.

וגם תלמידיהם, בדומה מאד לצאצאי המינים הנבערים, נהנים מפטור מגיוס לצה"ל (במקום שלוש שנים – שנה וחודשיים). ובמלים אחרות, אם הם יוצאו נגד החרדים המשתמטים, יצביעו עליהם ויוכיחו גם אותם: "גם אתם משתמטים! מדוע אתם משרתים שירות מקוצר?".

ומה יקרה אם תלמידיהם ישרתו שירות מלא? ובכן, ללא טובת ההנאה העצומה הזו, דהיינו ללא הפטור משירות מלא, תלמידיהם לא יבואו ללמוד בישיבות ההסדר, ואז ישיבות ההסדר לא יקבלו תקציבים, ואז כומרי הדת לא יקבלו משכורות שבהן הם יחללו שם-אלהים-חיים... נמצא, שהציונות הדתית האורתודוקסית משתפת פעולה עם המינים וצאצאיהם, מפני שגם היא נגועה עד לְשִׁדָּה בצרעת הפיכת תורת אלהים לקורדום – ומצא מין את מינו וניעור.

ולכן תראה את נציגי הציונות הדתית מתאמים עמדות עם החרדים בנושאים רבים.

וגם אלה וגם אלה, כולם כמעט ללא יוצא מן הכלל, משתמשים ביהדות כקורדום ומנפנפים בה כדי להפיק רווחים וטובות הנאה, וכמו שאמר סמוטריץ' בנאומו לפני העברת התקציב 2021: "כל מי שמסורת ישראל יקרה לו יצביע נגד התקציב"... ובמלים אחרות, הוא משתמש בתורת ה' כדי לנסות ולהפיל את התקציב, וכל זאת כדי שהוא וסיעתו יהיו בממשלה ואז הוא יוכל להעביר תקציבים לממסדים האורתודוקסיים אשר הופכים תורת-אלהים לקורדום-חוצבים.

ויש להקשות על דברי סמוטריץ' מכיוון נוסף: מה הקשר בין מסורת ישראל לתקציב?

וכי העברת כספים במיליארדים לישיבות העצלות והמינות היא מסורת ישראל? להיפך! מדובר בחילול-שם-שמים, בכיבוי מאור התורה ובהפיכת תורת חיים לתורה פרו-נוצרית מתועבת.

"כִּי מִקֵּטָן וְעַד גָּדוֹל כָּלֵה בִצָּע בִצָּע מִנְבִּיא וְעַד כֹּהֵן כָּלֵה עֲשֵׂה שָׁקֶר" (יר' ח, י).

ושימו נא לב לדברי הנביא מלאכי (ב, ח-ט) אשר הינם תוכחה לדורות למינים ולצאצאיהם:

"וְאַתֶּם סֵרֶתֶם מִן הַדֶּרֶךְ הַכְּשִׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שְׁחַתֶּם בְּרִית הָלֹא אָמַר יי צְבָאוֹת. וְגַם אֲנִי נִתְתִּי אֶתְכֶם בְּנֵזִים וּשְׁפָלִים לְכָל הָעָם כִּפִּי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שֹׁמְרִים אֶת דְּרָכֵי וְנִשְׁאִים פְּנִים בַּתּוֹרָה".

מהי הסיבה אפוא שהחרדים כל-כך נבזים, שפלים, שנואים ומתועבים? ואחזור על דברי הנביא מלאכי והפעם תוך התמקדות בתשובה: "וְאַתֶּם סָרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ הַכְּשִׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שְׁחַתֶּם בְּרִית הָאֱלֹהִים אָמַר יְיָ צְבָאוֹת [...] כִּפִּי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שֹׁמְרִים אֶת דְּרָכֵי וְנִשְׁאִים פָּנִים בַּתּוֹרָה".

שירות בצה"ל ליושבי הישיבות (חלק ג)

בחלק השלישי של מאמר זה, אציג בפניכם שאלות שנשאלתי בעניין חובת השירות בצה"ל ליושבי הישיבות – ותשובותיי. באמצעות השאלות והתשובות בעניין נעמיק עוד בנושא, ונחדד את חובת השירות בצה"ל כאמצעי לקידוש שם-שמים ולאהבת ארץ-ישראל וה' יתעלה.

שאלה ראשונה

אף שאנכי מסכים לדעתך, ישאל השואל: מאין הוודאות שמלחמה עם חמאס היא מלחמת מצוה\רשות? מדינת ישראל לצערנו אינה בגדר מלכות ישראל, בעיקר משום שהמשפט הנוהג בה אינו מבוסס על-פי משפט התורה. רצוני לומר, כל הגדר של "עזרת ישראל מיד צר" אינו מוכרח בימינו, וממילא לא מחייב שום אדם מבחינה הלכתית.

להלן תשובתי:

הגדרות מלחמת מצוה ומלחמת רשות כלל אינן קשורות לשליטת מלך בעם-ישראל, אלא למצב נתון של צרה ומצוקה. אחת הראיות לכך היא מימי דבורה הנביאה וברק בן אבינועם, שבהם לא היה מלך בעם-ישראל, ובכל זאת, דבורה הנביאה בשירתה הנשגבה מותחת ביקורת חריפה על אלה שלא השתתפו במלחמה לעזרת ישראל בגיבורים. ובכלל, האם ניתן לטעון שבכל תקופת כיבוש הארץ עד משיחתו של שאול למלך על ישראל, שום מלחמה מן המלחמות הרבות להצלת עם-ישראל מידי נוגשים ושוסים עזים ואכזריים לא הייתה מלחמת מצוה?

ויתרה מזאת, האם ניתן להגדיר את כל מלחמות ישראל מאז קום המדינה, ואף את המאבקים הקשים שהיו לפניה, כמלחמות רשות? והלא אנו נלחמנו ונלחמים על עצם קיומנו כאן במדינת ישראל! את אויבינו המרים לא מעניין אם יש מלך או אין מלך לעם-ישראל או מהי מערכת המשפט לפיה עם-ישראל החליט לפסוק, כלומר, כל עוד אנחנו מתכחשים ליעודנו – ככל שמדינת ישראל תשגשג ותפרח יותר ויותר, כך תאוותם הרצחנית להשמדתנו תתעצם.

* * *

רבים ממלכי יהודה וישראל לדורותיהם, ובעיקר רבים ממלכי ישראל, היו פושעים גדולים ונוראים, עובדי אלילים כופרים ורוצחים, אשר לידם נראים ראשי ממשלות ישראל לדורותיהם צדיקים ותמימים, חסידי אומות העולם. ולמרות זאת, כאשר מלכי יהודה וישראל פקדו לצאת למלחמת מצוה להגנה על עם-ישראל, לא הייתה כלל שאלה אם לצאת למלחמה או לא.

ויתרה מזאת, הטענה שאני לא אלק בדרך האמת בגלל שהזולת (=הממשלה והנהגת העם), אינו נוהג בדרך הישר ואינו פוסק לפי דין תורה, אינה נכונה. מפני שכדי שנגיע לממלכת כהנים

וגוי קדוש ולמילוי ייעודנו כאור ליהודה ואור לגויים, עלינו לחתור לדרך האמת ללא השפעה וללא תלות בתענייתו של הזולת. על כל אחד ואחד להתבונן על עצמו בלבד בבואו לקבל הכרעה איזוהי הדרך הישרה שיבור לו האדם. ואגב, מה שנקרא בימינו "דין תורה" רחוק מאד מדרך האמת, והשפעות זרות רבות חדרו וסיאבו לחלוטין את ממסד הכמורה האורתודוקסית.

* * *

ושמא גדולה מכולן: גיוס החרדים לצה"ל הוא בגדר מצוה רבה, לא רק כדי להסיר מעלינו חילול שם שמים, אלא מפני שהוא עשוי לשנות את פניה של מדינת ישראל לדורות. שינוי פני החברה הישראלית מתחיל מהצבא, שהרי מפא"י ההיסטורית שלטה במדינה עשרות שנים דרך הצבא. ובמלים אחרות, אם צאצאי המינים היו מבקשי ה' באמת, הם היו שולחים את בניהם לצבא, ובפעולה זו, תוך זמן קצר יחסית הם היו משנים את פני הצבא והמדינה, אך מעייניהם נתונים רק לבצע התקציבים ולשלל התאווה וטובות ההנאה הנלווים להם, והאמת נעדרת.

* * *

בעניין השאלה הנדונה, היה עוד אחד שטען כנגדי שאסור להתגייס לצה"ל משום פיקוח נפש מפני "שבמדינה שבה חוקי עמלק שולטים אסור לך להתגונן", וכך השבתי לו לטענה הזו:

דברך אינם נכונים, וכי אסור לנו להתגונן? ואם לא היינו מתגוננים מפני אויבינו האכזריים לא היית יושב בביתך לבטח, מחמם את הכיסא ומשיג עלי השגות... אלא, לדעתי עלינו לעשות כל מה שבכוחנו לעשות, ולא לנהוג כפי הפתגם הצה"לי הידוע: "או סירת או ניירת", דהיינו או שתהיה ממלכת-כהנים-וגוי-קדוש או שאני לא משרת את מולדתי ונמנע מלהגן על ארץ-ישראל הקדושה. תפישה כזו כמו זו שלך, תוביל לחורבנה של מדינת-ישראל ולא תאפשר לך לשבת מול המחשב ולשרבט את השגותיך ודמיונותיך. כמו כן, היא אף נובעת לפי דעתי מרצון להשתמט משירות בצה"ל ותו לא – כי מי שאוהב באמת את ארץ-ישראל לא שואל שאלות, הוא רץ להגן עליה, ומתמודד עם כל הקשיים והאתגרים הכרוכים בכך. וכך עשיתי.

שאלה שנייה

והנה לפניכם שאלת השואל:

ראשית, אנחנו חייבים להכיר תודה לאנשים היקרים המחרפים נפשם בכל התחומים והיחידות להגן על אחיהם, וכולנו נושאים תפילה להצלחתם ושיבתם לשלום לבתיהם.

שנית, המדינה מכירה בערך לומדי התורה כחשיבות לאומית, ולכן היא מעניקה להם דיחוי ומלגת סטודנט. ההכרה היא שעצם היותם אנשי דת – זו תרומתם למדינה היהודית. כך שאינם נחשבים אף מבחינה ממלכתית למשתמטים. ברור שאם כולם ישרתו אזי מי ילמד? וגם להם אנו חייבים להכיר תודה, והאומר עליהם "משתמטים" הוא מוציא דיבה. ובפרט ששלוש השנים הנבחרות הללו כה קובעות את עיצוב עולמו הפנימי של בן התורה – העדינות והטוהר הנחוצים לאיש דת צעיר ומושפע, לא יוכלו להיקנות לעולם (למעט בודדים חזקים מאד) עם שירות ביחידות מעורבות ותכנים האמונים על חינוך מוצהר והטמעה ל"ישראלי החברתי החילוני".

שלישית, קשה לחשוב שמדובר בצבא היהודי האידיאלי כשמשמיות פוליטיות מעורבות עם משימות צבאיות כמו פינוי מאחזים, ועל עצם זה שצבא יהודי לא יכול להתחנך על חמלה על האויב (עיין ערך הקש בגג) והפחד מלהילחם בו (עיין ערך אלאור עזריה), כך שהמטרה העליונה לצדק וכיבוש הארץ והגנה על האזרחים כבר נעשתה לזילות. במצב הנוכחי בו "ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחריך", מי הוא זה שישכנע אחרים להכניס את עצמם ללוחמה ללא עזרת ה' ולמקום שאינו רצוי לפני ה'.

בקיצור, המאמר הנדון אינו פונה לקהל היעד העוסק בתורה, אלא רק לאותם משתמטים מהלימוד והם מבחינה ממלכתית נחשבים כמשתמטים מן מהצבא או ממשימה לאומית אחרת. אבל אם זהו קהל היעד, אז באמת מיותר להעלות את הנושא, מפני שקהל יעד זה הנמצא בשני צדי המתרס וכולל גם משתמטים חילוניים, הוא קהל שאינו מעוניין בהטפה מוסרית או למידת דרך האמת.

לסיכום: המצב כיום הוא שיש צבא, יש גיוס ויש הגנה, והצבא מתקיים ללא גיוס הלומדים לשורותיו, זו המציאות, הוא אינו קורס! המדינה עצמה גם מכירה בערך הלימוד ומבחינה ממלכתית נותנת דיחוי לצורך כך, חלק מנטל העם הוא שיהיו לומדים שימסרו את חייהם ללימוד ולהעברת מסורת התורה בעמקות אורך ורוחב ולכל פרטי פרטיה, והם-הם שנושאים בנטל זה – שאינו קל כלל וכלל מנטל אחר.

אגב, נראה שיש מחפשים רק את השקוע בתורה הפרוש והמושלם ורק אותו לפטור, האם לא יודעים אנו כי כדי להגיע לשלמות זו ישנה דרך ארוכה!? ששלמות זו לעולם לא תהיה בגיל 17? ומי הוא זה שיראה את אותו מושלם לעתיד – באמצע או תחילת דרכו – ויניף עליו את חרב גזירתו – אינך מושלם אז רץ לצבא... זה הבל וקלות דעת.

והנה תשובתי לטענות הטוען:

א) ירבו כמותך בישראל שיודעים להכיר תודה למשרתים בצה"ל. ברם, הנך נמנה על יחידי סגולה, רוב החברה החרדית בזים להם, ורואים בהם דמויות שליליות ביותר, ראה לדוגמה את האופן שבו החברה החרדית נלחמת במתגייסים החרדיים בשלל דרכים מבישות, וקוראת להם חרד"קים (=חרדי קל דעת) בראש חוצות, ולא בכדי לשון זה נופל על לשון "חיידקים". תעמולה ארסית שכזו מאד מסוכנת, כי דינם של חיידקים ומזהמים הוא השמדה! ראו לדוגמה כיצד הנאצים השוו בסרטוני התעמולה שלהם (The Eternal Jew) את צאצאי המינים לחולדות.

archive.org/details/DerEwigeJude1940 (ראו שם בדקה 16:55 ואילך).

ב) המדינה מעניקה ללומדי התורה פטור ותקציבים שלא לפי ההלכה, הכל נובע משיקולים פוליטיים. לפי תורת האמת אין לקבל כסף בעבור לימוד תורה, ובוודאי שאסור לקבל שום טובות הנאה או להשתמש בכתרה של תורה כדי להשתמט מחובות מוסריות נעלות. ויתרה מזאת, זו לא "המדינה" אשר מעניקה להם פטורים, אלא הממשלות המסואבות לדורותיהם אשר מונעות משיקולים פוליטיים שפלים הזרים מאד לדרך האמת, וכי באמת ניתן לקרוא להסכמי

ההשתמטות של העסקנות הפוליטית החרדית – "המדינה"? לפיכך, אין לשלול את הגדרתם כמשתמטים ומחללי שם-שמים מכוח ההגדרה הממלכתית, אלא הינם כאלה מכוח ההגדרה התורנית המוסרית והערכית, וכמו שהוכחתי בשני חלקי המאמר הראשונים.

ג) שלוש השנים הללו אכן חשובות מאד, ואם הבעיה היא השנים הללו, שיתגייסו לשלוש שנות שירות בגיל עשרים! זאת ועוד, הדבר החשוב ביותר לבן תורה הוא לא "עדינות" או "טוהר" (המתקדשים והמטהרים... אגג מעדנות...) – אלא אהבת היושר, האמת והצדק. וכבר מגיל צעיר מאד לומדים צאצאי המינים היושבים בישיבות, שהתורה היא כלי להשתמט מחובות נעלות וקורדום להפקת טובות-הנאה בעולם-הזה, ואין הדבר כן, אלא חיי עולם נטעה בתוכנו, התורה נועדה להביאנו לחיי העולם-הבא, ואסור באיסור חמור לעשותה קורדום לחפור בו.

כמו כן, הטענה "מי ילמד תורה אם כולם יתגייסו?" היא מגוחכת, ולא רק בגלל שתורתם אינה תורה שהרי היא מזוהמת לחלוטין בהזיות סכלות ומינות נגעלות ביותר, אלא בגלל שאנו מדברים אך ורק על הבחורים הצעירים אשר מסוגלים לשרת בצבא – וכי יש רק צעירים בעם-ישראל? וכי חסר אנשים מבוגרים שאינם יכולים לשרת בצבא? הם יכולים בהחלט ללמוד תורת אמת, ויפה חצי שעה אחת של תורת אמת וצדק, מחיים שלמים של לימודי הזיות ומינות.

ד) שום תוכנית הטמעה לתוך החברה החילונית לא תשפיע על יושבי הישיבות אם הם יתגייסו בקבוצה משמעותית, ואדרבה, ההתמודדות הצבאית הפיסית והרוחנית תסייע לחרדים לעמוד בתוכניות ההטמעה הקשות הרבה יותר – האייופונים והאינטרנט וכיו"ב. וזכורני במהלך שירותי הצבאי הסדיר בגבעתי, הייתה איתנו בפלוגה מחלקת יושבי ישיבות ההסדר, ובמהלך שירותם הם האירו באור הדת לכל הגדוד כולו, אף אחד מהם לא התדרדר חלילה למקומות שליליים, ובתום השירות הצבאי כולם חזרו לחלל-שם-שמים, למעט אחד או שניים מצטיינים שהמשיכו לקצונה. שלושים חיילים דתיים קידשו-שם-שמיים ברבים לגדוד שלם של מאות חיילים – ישראל אשר בך אתפאר, מדוע החרדים לא יכולים לעשות אפילו את המעט הזה?

ה) לגבי משימות פוליטיות שמעורבות בענייני הצבא, זו התחמקות מהאמת, כי עלינו לדבוק באמת ובצדק ללא כל קשר לחזות, אם כל אחד יעשה חשבון אם ללכת לפי האמת והצדק רק בהתאם למה שעושה החזות, לאן נגיע? כל אחד חייב לשאוף לאמת, ליושר ולצדק ככל יכולתו ולהתבונן על עצמו בלבד. ויתרה מזאת, גיוס אלפי חרדים לצה"ל בהחלט יכול להשפיע על קבלת ההחלטות בצה"ל, ולשנות את פני המדינה, ראה את תשובתי לשואל הראשון.

ו) הצבא אינו מקום רצוי לפני ה' האם ה' לא עזר לנו בכל מלחמותינו עד עתה? כלומר, ה' עמָנו ועם חיילינו וכולם רצויים לפניו, מפני שהם עושים מלאכת קודש נעלה. ודברי השטנה שלך נגועים מאד, ונובעים מהסתת החרדים המחפירה כנגד השירות בצה"ל משל היה בית מרחץ במקרה הטוב, ופלוגות וורמאכט או יחידות אייזנצגרופן במקרה הפחות טוב (וכידוע, המינים וצאצאיהם הארורים נוהגים לכנות את חיילי צה"ל נאצים, ואין גבול לרשעות). ההסתה הזו שלהם נובעת משיקולי מינות זרים של המינים ועסקניהם רודפי הבצע והשררה, שוחרי התקציבים, התאוות וטובות ההנאה, וכבר הרחבתי בעניינים אלה בחלק ב של המאמר.

עוד כתבת, שדברי המוסר שנאמרו במאמר הם מיותרים, מפני ש"קהל היעד", דהיינו המשתמטים, "אינם מעוניינים בהטפה מוסרית או בלמידת דרך האמת". ובכן, חוסר העניין בהטפה מוסרית אינו פוטר את חובת התוכחה והטפת המוסר, אדרבה, הבעיטה בתוכחה רק מחדדת ומעצימה את נחיצותה, וכמו שנהגו כל נביאי ישראל ע"ה במשך כל הדורות.

והנה לפניך פסק רבנו בהלכות דעות (ו, יב):

"במה דברים אמורים? [שאסור להכלים את הזולת?] בדברים שבין אדם לחברו, אבל בדברי שמים, אם לא חזר בו בסתר – מכלימין אותו ברבים, ומפרסמין חטאו, ומחרפין אותו בפניו, ומבזין ומקללין אותו – עד שיחזור למוטב, **כמו שעשו כל הנביאים לישראל**".

(ז) הצבא אולי לא יקרוס אם החרדים לא יתגייסו, אך גם החרש אינו שומע כאשר מקללים אותו ובכל זאת נאסר בתורה לקלל חרש, כדי שמידותיו של המקלל לא יושחתו (ראו סה"מ לרמב"ם לאווין שיג) – והוא הדין כאן, גם אם הצבא לא יקרוס, מידותיהם של המשתמטים יושחתו מפני שהם לומדים שהתורה היא כלי להתחמק מחובות נעלות, וכן להפקת רווחים וטובות הנאה בעולם-הזה, וכל המשתמש בכתרה של תורה – מחלל-שם-שמים ונעקר מן העולם.

כמו כן, הם יקבלו ואף יוציאו-שם-רע על חיילי צבא-ההגנה-לישראל, וילמדו לשנוא את אחיהם שמשרתים בצבא ומגינים עליהם, ולא לחינם צאצאי המינים נוהגים לחרף ולגדף את חיילי צבא ההגנה לישראל בכינוי: **נאצים**! שנאתם לחיילי צה"ל גורמת להם להיות כפויי טובה, ומי שאינו יודע להכיר תודה לבשר ודם שרואות עיניו, לעולם לא ידע להכיר תודה ולידע את ה' יתעלה שלא ניתן להשיגו אלא במחשבה. זאת ועוד, כדי להצדיק את שחיתותם הכעורה הם יפלו בשוחת הגאווה וישגו בהזיה שבזכותם, ורק בזכותם, אנחנו קיימים כאן בארץ-ישראל.

והאמת שההיפך הוא הנכון, אנחנו חיים בארץ-ישראל לא "בזכותם" אלא למרות מעלליהם ותעלוליהם! שהרי לימוד התורה הדמיוני של צאצאי המינים בשטעטל לא הציל אותם מכליה בשואה הנוראה, אדרבה, המקום שבו סבלו יותר מכל המקומות, ואחוז היהודים הגדול ביותר שנרצחו, היה דווקא בארצות המינוח החרדית, בפולין ובנותיה, שם נרצחו באלפי מיתות משונות כשלושה וחצי מיליון יהודים, כלומר למעלה מ-90% מיהודי פולין נרצחו! לעומת זאת, בארה"ב, בריטניה, גרמניה וצרפת, שם היו היהודים המתבוללים, נרצחו יהודים רק בגרמניה וצרפת, ורק מעט למעלה מ-20% מהיהודים שהיו שם, כמו כן, בגרמניה וצרפת גם לא עברו את מסכת ייסורי הגטאות והמחנות שעברה יהדות השטעטל הפרו-נוצרית. על מי אפוא יצא הקצף מלפני ה' יתעלה? והרחבתי בעניין זה במאמר: "חשבון נפש נוקב בעקבות השואה".

(ח) ביחס לטענתך ש"המדינה עצמה גם מכירה בערך הלימוד", כבר השבתי עליה בנקודה ב.

(ט) ביחס לדברייך שיושבי הישיבות "מוסרים את חייהם ללימוד ולהעברת מסורת התורה", ובכן, הם לא מוסרים את חייהם ללימוד, אלא משתמשים בכתרה של תורה כדי להשיג פטורים וטובות הנאה במשך כל חייהם. מי שבאמת מוסר את חייו למען התורה יבין, שהתורה היא בראש ובראשונה תורת מוסר אשר מחוברת לחיי המעשה ולאהבת ארץ-ישראל ושמירתה.

ויתרה מזאת, תורתם כלל אינה תורה, אלא דת חדשה עקושה ויקושה.

אמנם, אתה צודק ש"נטל זה אינו קל כלל וכלל מנטל אחר", וזאת מן הסיבה הפשוטה שתורתם אינה תורה, אלא דת חדשה מייגעת ומשמימה אשר מטמטמת את המחשבה. כי אם באמת היה מדובר בתורה, הרי שאז לא היה מדובר ב"נטל" ש"אינו קל כלל וכלל מכל נטל אחר", אלא בבאר מים חיים – "פְּקוּדֵי יְיָ וְנִשְׁרִים מִשְׁמַחֵי לֵב מִצֹּת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינַיִם" (תה' יט, ט).

(י) ביחס לסוף דבריו יש בהם סתירה, בראש הפסקה הנך אומר "שיש שמחפשים רק את השקוע בתורה הפרוש והמושלם", ובסוף דבריו אתה כותב: "אינך מושלם אז רץ לצבא". והאמת שחובת הגיוס ושמירת ארץ-ישראל אינה נוגעת רק למושלם הדמיוני הזה או רק לחסר, אלא לכל אחד ואחד מעם-ישראל. כמו כן, לא מדובר ב"חרב של גזירה" אלא **בזכות אדירה**, כי ארץ-ישראל היא היסוד למילוי ייעודו הנשגב של עם ישראל: כינון ממלכת כהנים וגוי קדוש.

ועצם העובדה שהנך כותב על החובה לשרת בצה"ל כ"חרב גזירה" מעידה על-כך שאינך אוהב את ארץ-ישראל, כי עדיין נדמה לך שאתה חי ברוסיה הצארית הארורה, ובמלים אחרות, כאילו אנחנו חיים בגלות, וכאילו המדינה כופה גיוס לצבא כדי להגן על חבלי ארץ זרה! "אַרְץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתָּה תִּמְיֵד עֵינֶי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה" (דב' יא, יב).

שאלה שלישית

האם הצבא נלחם בדרך התורה? זכורני ש[הכומר האורתודוקסי] יעקב יוסף, שהיה בעד גיוס לצה"ל, אמר שאסור להתגייס לקרבי מהסיבה הפשוטה שהצבא לא נלחם בדרך התורה. למשל, כאשר נלחמים בשטח בנוי ומסכנים חיי חיילים לריק, ובמקום להזהיר את יושבי הבתים שאם הם לא יצאו מן הבתים, נהרוס את הבית על יושביו, מכניסים חיילים לשטח בנוי ומאות חיילים נהרגו בדרך זו – האם מותר לחייל לסכן את חיו כאשר לא נוהגים על-פי דין תורה?

האם כל המבצעים והמלחמות אכן היו מוצדקים ונמלכו בסנהדרין האם לצאת למלחמה? או שאיזה גנרל רצה לקבל עוד פלאפלים ויצא למבצע?

להלן תשובתי:

שאלתך איננה נוגעת לחרדים בלבד, אלא לכל אדם, כל אחד יכול לשאול את עצמו האם ראוי שאני אלחם בצבא-ההגנה-לישראל, והלא נוהגים בצה"ל לפי נורמות מוסריות משובשות כלפי מחבלים ורוצחים, ומסכנים חיי אדם רק כדי שלא לפגוע בסייעני רוצחים שפלים ותומכי טרור למיניהם (נשים וילדים). אך אני תמה שהזכרת את ינקל הכומר הנוכל, שהרי יש לו מפלגה, האם שמעת אותו או את שלוחיו ועסקניו זועקים לשינוי המדיניות הביטחונית? **ההיפך!** אביו, עבדאללה אל חוסייני היה מחסידי אוסלו המובהקים, והיה מאדריכלי מסירת כלי נשק לרוצחים אנכריים, ומראשי ממסד הכמורה אשר תמך במסירת אדמות ארץ-ישראל לאויבים ארורים.

כמו כן, אם ינקל הכומר הנוכל מתנגד לשירות בצבא, מדוע הוא לא תומך בשירות אזרחי? ויש הרבה דרכים אמיתיות לתרום למדינה, לחברה ולאומה ולקדש שם-שמים. חששו לחייהם של

חיילי צה"ל וביקורתו כלפי המדיניות הביטחונית אינם נובעים אפוא מדאגה אמיתית ומאהבת ארץ-ישראל, אלא משאיפות זדון ומינות להמשיך ולהפוך תורת-אלהים לקורדום-חוצבים.

מכל מקום, בעניין המדיניות הביטחונית אתה צודק, אין צורך להכניס חייל אחד לעזה, אלא פשוט לסגור להם את החשמל והמים, לסגור את המעברים וכיו"ב, ולתת להם "להתבשל" עם עצמם. במקביל, להפגז את כל רבי הקומות בעזה, את כל התשתיות, את כל בתי העשירים, להחריב את הנמל, ולהחזיר אותם לחושך ימי האבן. ויתרה מזאת, לדעתי יש להרוס גם את בתי החולים שמרתפיהם משמשים כמפקדות מבצעיות. כל זאת לאחר התראה ואזהרה קצרה, ואם לא יחדלו מרשעם (והם לא יחדלו עד שיכו בהם) – להכות בהם ללא רחם.

אולם, איננו יכולים לעשות את מה שתיארתי לעיל, לא מפני שמעשית זה בלתי אפשרי, אלא ה' כובל את ידינו מבחינות חברתיות, פוליטיות ובינלאומיות, כי איננו ראויים להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש ולפתור בקלות את בעיותינו הביטחוניות. אשור שבט אפי, וגם הערבים, כמו הפלשתים בתקופתם, הם עונש לעם-ישראל על ריחוקו מדרך האמת. ושמא לא לחינם נקרא ארגון הטרור בעזה "חמס" – להוכיח אותנו על החמס ותאוות הבצע שפשטו בעם-ישראל ובעיקר בקרב ההנהגה בעשרים השנים האחרונות. לפיכך, בשל עוונותינו לא נותר לנו אלא להילחם באויבינו כמו שה' יתברך שמו מאפשר לנו, ולסבול את עול העוונות באהבה.

כלומר, שאלתך איננה עוסקת בעניין הלכתי בעיקרה, אלא באופני השגחתו של ה' יתעלה. כמו כן, כבילת ידינו בעניין מלחמותינו באויבינו איננה העונש היחיד על ריחוקנו מדרך האמת, עוולות חברתיות רבות שאנו סובלים מהן הן עונש על ריחוקנו מדרך האמת, והיחס למחבלים ולרוצחים הוא רק דוגמה אחת לעוולות רבות מאד שאנו סובלים מהן בעוונותינו:

לדוגמה, עינויי-הדין בבתי-המשפט, עונשים קלים לרבי-גנבים לשודדים ולרוצחים, פערים חברתיים וכלכליים עצומים בין שכבות החברה, גזענות ואפליה, ניצול נשים וחלשים והשפלתם, אכזריות כלפי המסכנים וחמלה כלפי בעלי ההון, משוא פנים במשפט, יוקר מחייה, ועוד חוסר צדק בתחומים רבים – עד שעולמינו נקרא ולא בכדי "עולם השקר". וכבר זעק ישעיה הנביא (נט, טו): "וַתְּהִי הָאֱמֶת נֶעְדָּרְתָּ וְסֵר מִרְעַם מִשְׁתוֹלָל יִיָּאֵר וְיִרְעַם בְּעֵינָיו כִּי אֵין מִשְׁפָּט" – ומהו "סֵר מִרְעַם מִשְׁתוֹלָל"? כאשר האמת נעדרת, האדם הכשר והישר, הסר מרע, משתולל – הוא משתגע למול עוצמות הרשע הפשע והעוול, ולמול גלי השקר האימתניים אשר מכים בנו ללא הרף, ולא לחינם קבעו החכמים ע"ה שנתפלל לה' יום-יום שיסיר מקרבנו יגון ואנחה...

"אֲמַרְתָּ אוֹיֵ נָא לִי כִי יִסַּף יְיָ יְגוֹן עַל מִכְאָבִי יִגְעֵתִי בְּאַנְחָתִי וּמְנוּחָה לֹא מִצָּאתִי" (יר' מה, ג).

לפיכך, לפי דעתי הדרך היחידה שבה יד ישראל תהיה תקיפה על המחבלים והרוצחים, ותנהג לפי קו הצדק עם אותם הערבים (וגם היהודים) שהם גרועים מחיות טרף – הדרך היחידה היא לשוב אל ה' יתברך, לשוב לדרך האמת. רק מתוך שיבה לדרך האמת בכל התחומים, ובמיוחד בתחום הדתי, יתחזקו חוסננו הרוחני ועמידתנו הלאומית, ורק אז נוכל לעמוד איתן למול האויבים שבקרבתנו ולהכות אותם ללא רחם באכזריות הראויה להם. עלינו לזכור תמיד, כי החמלה כלפי הרשעים, הפושעים והרוצחים היא אכזריות נוראה כלפי כל החברה כולה.

שיבה אל דרך האמת בעניין הגיוס לצה"ל יקרב אותנו צעד משמעותי לקראת דרך האמת, וכן לקראת הקמת ממלכת כהנים וגוי קדוש. לעומת זאת, המשך קו ההשתמטות וחילול השם בעניין זה חשוב בדת משה (מלחמת מצוה ואהבת ארץ-ישראל הם יסודות דת משה), יוסיף להרחיק אותנו מדרך האמת, יוסיף עוון חמור ונורא על שלל עוונותינו, יוסיף להחליש אותנו ברמה הלאומית והרוחנית, וירחיק אותנו מטיפול נכון, יסודי ואמיתי באויבינו מבית ומחוץ.

שער בנפשך אם החרדים היו מחליטים לדבוק בדרך האמת ושולחים את בניהם להתגייס במסגרות מתאימות (כשרות, צניעות וכיו"ב), עוצמת הפעולה הזאת הייתה מכה גלים בעם ישראל ובעולם כולו, ומחזקת מאד את חוסנו הרוחני ועמידתנו הלאומית והביטחונית.

* * *

לגבי הימלכות בסנהדרין, אין צורך לקבל רשות מבית-הדין הגדול כדי לצאת למלחמת מצוה, שהרי רבנו הרמב"ם פוסק בהלכות מלכים ומלחמות (ה, ב), וזה דבריו:

"מלחמת מצוה אינו צריך ליטול בה רשות מבית-דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת. אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה, אלא על פי בית-דין של שבעים ואחד".

אגב, לגבי השאלה האם נכון לצאת למלחמה אף שהמלכים או ראשי הממשלה אינם ישרים בלשון המעטה, על זאת כבר עניתי בתשובתי לשאלה הראשונה.

כמו כן, איני יודע מי אמר לך שיוצאים למלחמות בגלל "שאיזה גנרל רצה לקבל עוד פְּלֶאפֶּלִים", כי האמת המצערת הפוכה לחלוטין: מי שלוחצים על הדרג המדיני שלא לצאת למלחמות הם דווקא הגנרלים אשר מתכננים ומחֻשְּׁבִים את עתידם הפוליטי ללא הרף. הם קושרים קשרים עם בעלי ההון לקראת היום שבו יכנסו לפוליטיקה, וחוששים מאד שאג'נדה לוחמנית תסכן את עתידם הפוליטי ותקים עליהם אויבים במוקדי הכוח. לא לחינם אולמרט הפך להיות האדם השנוא ביותר בתקשורת לאחר "עופרת יצוקה" שהיה מבצע מוצלח מאד (לעומת 'צוק איתן' של ביבי שהיה מבצע כושל מאד), ולא לחינם הוא נכנס לכלא זמן קצר מיד לאחר-מכן.

אגב, בדברייך נאמר ששמעת את השקר הזה מינקל הכומר הנוכל, ובכן, כל הרבנים השכירים למיניהם הם שקרנים ברמה כזו או אחרת, וכל עוד הם ישלטו בעולם הדתי **לעולם** לא נכון ממלכת כהנים וגוי קדוש, **ולעולם** לא נזכה להיות עם חכם ונבון, להיפך, רק נשקע עוד ועוד בסכלות, בטמטום, באילולות ובחילול-שם-שמים – רק עם סכל ובלגה הגוי הקטן הזה!

סוף דבר

אהבת ארץ-ישראל היא אחד היסודות החשובים ביותר בתורת האמת, לא נגזר דינם של דור המדבר אלא על הוצאת דיבת הארץ רעה, ולא נגזר דינם של צאצאי המינים באירופה אלא על הוצאת דיבת הארץ רעה ואהבת הגלות הארורה. להבנתי, השירות בצה"ל חשוב מאד לפני ה' יתעלה, כי הוא מבטא יותר מכל את האהבה לארץ-ישראל, והאהבה לארץ-ישראל מבטאת ומקדמת יותר מכל את עם-ישראל לקראת מילוי ייעודו וחובתו: כינונה של ממלכת כהנים וגוי קדוש. האהבה לארץ-ישראל היא זו שעתידה להוליד בסופו-של-דבר גם אהבה לה' יתעלה.

בתור חייל פשוט ששירת שלוש שנים בחיל רגלים (למרות כוחות גופי הדלים), והלך בארץ לאורכה ולרוחבה מן הנגב והערבה וממדבר יהודה ועד הגליל והגולן, הנני יכול לומר בוודאות שהשירות הקרבי נטע בקרבי **אהבה עצומה לארץ-ישראל!** אהבה שלא יבין אותה **לעולם** מי שלא חי חודשים רבים בתנאי שטח במדבריות למרגלות ההרים הרמים ובתוך הגיאיות. מי שלא התנתק מחיי העיר המתעתעים וראה וחש וטעם את ארץ-ישראל כמו שראו אותה אבותינו, במשך תקופה ארוכה, **לעולם** לא יוכל לאהוב ולהעריך באמת את ארץ-ישראל.

ופעם היה לי וויכוח קשה עם קרוב משפחה שהוא יושב ישיבה לשעבר, עמא ודמא, אשר לא שירת בצבא בגלל שהוא ישב בישיבה, ועתה הוא יצא לעבוד ככל האדם, והוא טוען ומכרכר בפניי שהוא **אוהב** את ארץ-ישראל. השבתי לו, שלא רק שהוא אינו יודע מהי אהבת ארץ-ישראל הוא גם תומך בשונאי ארץ-ישראל מובהקים בכל פעם שהוא מצביע בקלפי למינים ולצאצאיהם, אשר כל מעייניהם נתונים לתאוותיהם, לתקציביהם, למעלליהם ולתעלוליהם, ולקיום והנצחת המינות והאלימות הכעורה שבידם. הם שונאים את ארץ-ישראל בסתר ובגלוי, ורואים בה כלי להפקת רווחים ותאוות וטובות הנאה בלבד! ולא לחינם הם עושים כבוד מלכים לאדמו"ר מסאטמר הארור כאשר הוא מגיע לארץ, כי אלוהיהם הוא אלהי הכסף והזהב, ואם היו להם תקציבי מדינה באוסטריה או בגרמניה או בפולין או בליטא – הם לא היו כאן מזמן!

וראו! להוסיף הערה חשובה: לא כל צאצאי המינים הם כמו שאני מתאר, והנני מדגיש זאת למרות שהדברים ברורים, כי יש שיטענו כנגדי ויראו לי שיש גם צאצאי מינים שאוהבים את ארץ-ישראל וששירתו בצבא. ברם, הזרם המרכזי, ההנהגה החרדית, הם בהחלט כמו שאני מתאר, והאמת היא שהם גרועים הרבה יותר, כי אני מתאר רק את קצה הקרחון שצף על פני השטח, אך רוב מעלליהם ופשעיהם החמורים נסתרים וחבויים מפניי. "ויאמר אלי הֲרֵאִיתָ בֶּן אָדָם אֲשֶׁר זָקְנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים בַּחֲשָׁךְ אִישׁ בַּחֲדָרֵי מִשְׁכֵּיתוֹ כִּי אִמְרִים אֵין יִי רֹאֶה אֶתְנוּ עֶזְב יִי אֶת הָאָרֶץ, וַיֹּאמֶר אֵלַי עוֹד תִּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֲבוֹת גְּדֻלוֹת אֲשֶׁר הָמָּה עֹשִׂים" (יח' ח, יב-יג).

אחתום מאמר זה במצוה אחת מתוך אחת-עשרה מצוות מתורת רס"ג (כתבים א), שם רס"ג מפרש את דברי הברייתא: "בן עשרים לרדוף" – להתגייס לצבא, וזה דבריו: "ומשם והלאה [מגיל עשרים ואילך] בענייני המלחמה [=הצבא] ויתר הפעולות [=מלאכה ופרנסה]".

"כִּי יִי אֱלֹהֶיךָ מִבִּיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלִי מַיִם עֵינֶיךָ וְתִהְיֶה יְצִאִים בִּבְקָעָה וּבְהָרָה, אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפֹּן וְתֹאנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ, אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכֵל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחָסֵר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִינִי בְּרָדָל וּמִהֶרְרִיָּה תִחָצֵב נְחֹשֶׁת" (דב' ח, ז-ט).

"וַאֲבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרָמִל לְאָכֹל פֶּרִיָּה וְטוֹבָה וְתִבְאֹו וְתִטְמְאֹו אֶת אֶרְצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמִתְכֶם לְתוֹעֲבָה: הַכְּהִנִּים לֹא אָמְרוּ אִיָּה יִי וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בִּבְעַל וְאַחֲרֵי לֹא יוֹעִלוּ הַלְכוּ, לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נָאִם יִי וְאֶת בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב [...] הֵן הִיְתָה כְּזֹאת? הִיְמִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים? וְעַמִּי הַמִּיר כְּבוֹדוֹ בְּלֹא יוֹעִיל! שְׁמוֹ שְׁמִים עַל זֹאת וְשִׁעְרוֹ חָרְבוּ מֵאֵד נָאִם יִי, כִּי שְׁתִּים רְעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֶתִּי עֲזָבוּ מִקּוֹר מַיִם חַיִּים לְחָצֵב לָהֶם בָּאֲרוֹת בָּאֲרֵת נִשְׁבְּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכֻלוּ הַמַּיִם" (יר' ב, ז-יג).

חשבון נפש נוקב בעקבות השואה: מדוע באה אלינו הצרה הזאת?

אחד היסודות החשובים ביותר בתורת משה הוא הפקת מוסר מהייסורים שבאים על האדם הפרטי או על האומה. תכלית הייסורים היא להביא את האדם או את האומה לידי התבוננות מעמיקה במעשיהם ולצאת לדרך חדשה, טהורה ונקייה מסיאוב הדעות הרעות וההשקפות המשובשות, אשר מדרדרות את האדם והאומה לחטאים ולפשעים ולתועבות קשות.

ירמיה הנביא זועק על סכלות העם, שממשיך במרו' למרות הייסורים הקשים שקדמו לחורבן הבית: הרעב הנורא ששרר בעיר, החולאים והמגיפות, כל אלה גררו עמם מראות ומעשים מזעזעים, ולמרות כל זאת העם הקשה את ערפו. וכך זועק ירמיה בתוכחתו (ה, ג): "הִכִּיתָה אֶתֶם וְלֹא חָלוּ, כָּלִיתֶם מֵאֲנוּ קַחַת מוֹסֵר, חִזְקוּ פְּנֵיהֶם מִסָּלַע מֵאֲנוּ לְשׁוֹב". כלומר, אפילו שמלאך המוות פושט ברחובות קריה, ואין בית שאין בו זעקה וצווחה, עדיין סכלו תושבי ירושלים, בעיקר מקרב עשירי העם, והוסיפו לשגות בעוונות ולהפנות עורף לדרך האמת.

ברם, לא רק ירמיה הנביא מלמד אותנו על החובה לקחת מוסר מהייסורים אשר מתרגשים עלינו. אחי יוסף, בבוא עליהם צרת בנימין, עורכים חשבון נפש עמוק, שכנראה קינן בליבם זמן רב, והם תולים באופן חד-משמעי את הצרה שניחתה עליהם בכך שחטאו ופשעו ביוסף אחיהם: "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, אֲבָל אֲנָשִׁים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲנֹכֵר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ, עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" (בר' מב, כא).

א. "וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה"

גם רס"ג מלמד אותנו בפירושו למשלי כי ייסורי הרשעים נועדו לשמש כמוסר-השכל לבני האדם: במשלי (טז, ד) נאמר: "כֹּל פֶּעַל יְיָ לְמַעַנְהוּ: וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה", ושם פירש רס"ג:

"רוצה לומר [...] [שכל דבר] שחייבה אותו חכמת הבורא יתהדר ויתרומם [הוא לצורך מסוים], ואפילו היום הרע והעונשים הם [נועדו] לרשע, ויש בזה טובה לו – למרק ממנו את עוונותיו; ולבני האדם – לקחת מוסר בכך. וזה דיבור הפוך [כאילו כתוב]: 'ויום רעה לרשע'."

רס"ג מרחיק מן ההשקפה אשר עלולים לשגות בה בפשט הכתוב: כאילו הקב"ה פועל את פעולותיו לתועלתו ולצורכו, שהרי ברור שאין לה' יתעלה שום תועלת ושום צורך בבריאתו ובקיומו של העולם-הזה, הוא אינו זקוק לעולמו ולא לבני האדם ולא לשום נברא מנבראיו.

ולענייננו, לדעת רס"ג הייסורים אשר חלים על הרשעים נועדו לשני עניינים: גם לייסרם ולמרק את עוונותיהם וגם ללמד מוסר-השכל לשאר בני האדם, כדי שלא יטומטמו וייכשלו בדרכיהם העקושות ובהשקפותיהם הרעות של הרשעים. רס"ג מתמקד ברשעים אף שברור שלא רק הרשעים סובלים ייסורים, אולם, ייסורי אלף אלפי מיתות משונות אינם אלא לרשעים.

מזאת ניתן ללמוד, שחובה עלינו להתבונן באסונות ובפגעים ולהבין ולהשכיל ככל יכולתנו מדוע היכה ה' את הרשעים במכות ובייסורים? כלומר, חובה לערוך חשבון נפש ולתת מענה לשאלה: מדוע עשה ה' ככה ומה קרי האף הגדול הזה? וכוונתי כמובן לשואה הנוראה, אשר טמטמו אותנו בהשקפה שאי-אפשר להבין ושאסור להתבונן ולערוך חשבון נפש – וכל זאת כדי שלא תתגלה טומאת וזוהמת השקפות המינים הארוכים, וכדי שהם ימשיכו ללכת בשירות לבם.

ב. אין ייסורין בלא עוון!

בעקבות חז"ל, גם הרמב"ם קובע במורה את הכלל הידוע בהשגחת ה' עלינו, והוא: "אין ייסורין בלא עוון". משמעותו הברורה של כלל זה היא, שבבוא ייסורים על אדם או על אומה, חובה עליהם לפשפש במעשיהם ובהתנהלותם. ויתרה מזו, כאשר הרמב"ם מנתח את מסכת ייסוריו של איוב, הוא בפירוש מלמדנו שחלה חובה על האדם לנסות ולהבין כפי כוחו את הקורות אותו, ולנסות ולקשור את האירועים אשר מתרגשים עליו לאופני התנהלותו, בחירתו ומעשיו.

והנה לפניכם מקצת מדברי רבנו במורה (ג, יז) בעניין הייסורין, בשתי הפסקות הבאות:

"וכן מכלל יסודות תורת משה רבנו, שהוא יתעלה אין עוול לפניו בשום פנים ואופן, ושכל הבא על בני האדם מן הייסורין, או מה שמגיע להם מן הטוב, האדם היחיד או הציבור, **הכל מפני שהם ראויים לכך במשפט הצדק אשר אין עוול בו כלל**, ואפילו ניגף האדם בקוץ בידו וסילקו מיד – הרי זה לו עונש, ואפילו השיג הנאה כלשהי – יהיה זה לו גמול, וכל זה להיותו ראוי לכך, והוא אמרו יתעלה: 'כִּי כָל דֶּרֶךְוֹ מִשְׁפָּט אֶל אֲמוֹנָה וְאִין עוֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא' [דב' לב, ד], אלא שאין אנו יודעים היאך נעשו ראויים [בני האדם, לשכר ולעונש שהם מקבלים] [...]

ואנחנו סוברים, שכל המצבים האנושיים הללו הם כפי מה שהאדם ראוי לו, **וחלילה לאל מעוול, ואינו מעניש אדם אלא שְׁחִיב עונש**, זהו אשר אמרה אותו תורת משה רבנו, שהכל הולך כפי מה שראוי [הטובות והרעות שחלות על האדם נקבעות לפי הזכויות והחובות], ועל-פי השקפה זו נמשכים דברי המון חכמינו [=וכוונתו שרובם הגדול של חז"ל אחזו בהשקפה הנכונה הזו, וכמו שקאפח מעיר שם, שבמקור, המילה 'המון' חכמינו עניינה: 'רוב' או 'כמעט כל'], [שהרי] אתה מוצא אותם [את חז"ל] אומרים בפירוש: 'אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עוון' [שבת נה ע"א], ואמרו [במשנה]: 'במידה שאדם מודד בה מודדין לו' [סוטה א, ז]."

* * *

מקור נוסף שמתוכו אנו לומדים על-כך שחובה עלינו לנסות ולהבין מדוע ניחתים עלינו מכות וייסורים הוא "אגרת תימן", שם, בעקבות ספר התורה, רבנו כותב מפורשות שחובה עלינו להתבונן בעונשי ה'. ויתרה מזו, אי-עיון והתבוננות בעונשי ה' נחשבים לחטא חמור, ועלולים להביא עלינו מכות נוספות, גרועות מאלה הראשונות, וכך כותב רבנו שם (עמ' מו):

"ועל ההשקפות הללו [=שלפיהן האירועים והייסורים חלים במקרה] הזהיר יתעלה בספרו [=בספר התורה] והודיענו ואמר: שאם אתם מְרִיתֶם והבאתי עליכם מכות עונש על מעשיכם, אם תהיו בדעה כי חֲלוֹתֶם בכם דבר שאירע במקרה **ואין סִבָּתֶם מפני שְׁמִרְתֶּם**, הריני מוסיף

לכם מאותו המקרה ואכפילוהו, והוא אָמרו בתוכחה: אם תלכו 'עמי' (ב)קרי, וְהִלַּכְתִּי אַף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי [ויק' כו, כג-כד], וקרי הוא המקרה והאירוע. אמר: אם עשיתם עֲנְשֵׁי אִירֹעַ שְׁאִירֵעַ בַּמִּקְרָה, הריני מוסיף עליכם מחומר אותו המקרה 'שָׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם' [שם].

ג. תכלית העיון וההתבוננות

תכלית העיון וההתבוננות לאדם הפרטי ולאומה היא אחת: לנסות ולהבין היכן שגינו, להתרחק משגיינתנו ותעייתנו, ולצאת לדרך חדשה וסלולה בעבודת ה' יתברך. וגדולה תשובה שבלעדיה אין קיום תקין לעולם, וכפי שכותב רבנו הרמב"ם בספרו "מורה הנבוכים" (ג, לו):

"ופשוט הוא כי גם התשובה [...] מן ההשקפות אשר לא תהא סדירה מציאות אישי התורתיים [=האנשים אשר קיבלו עליהם את תורת משה] כי אם בסבירתה. לפי שאי-אפשר לאדם שלא יחטא ויטעה, אם שטעותו בהחשיבו השקפה או מידה שאין חשובות באמת, או בהתגברות תאוה או כעס. ואם יהיה האדם בדעה שאין מרפא לשבר זה לעולם, יתמיד בתעייתו, ושמא גם יוסיף במרו' אם לא תהיה לו יצאה [לשוב]. אבל עם הסברה בתשובה [=ההשקפה שניתן לשוב בתשובה ולזכר את הנפש, ואף רצוי וראוי וחובה לשוב] יחזור למוטב, וישוב למצב מתוקן ביותר, וליותר שלם ממה שהיה קודם שיחטא. ולפיכך רבו המעשים המחזקים את ההשקפה הנכונה הזו המועילה מאד [...] והציווי הכללי לשוב מכל חטא היא הַהִתְנַתְּקוּת מִמֶּנּוּ".

ד. האם מותר לשאול מדוע אירעה השואה?

הדברים האמורים לעיל מְכוּוֹנִים גם לשואה הקשה שפקדה את עַמָּנוּ. אני כופר בדעה שאסור לנו לנסות ולהבין על מה עשה אלהים זאת לנו. לדעתי הדברים קל וחומר: אם חובה על האדם הפרטי לנסות ולהבין את איתותי הייסורים שה' שולח לו, אז **אומה שלמה**, ובוודאי האומה הנבחרת: "בְּנֵי בְּכָרִי וְשָׂרָאֵל" (שם' ד, כב), וודאי שעליה להתמודד עם השאלה ולנסות לספק תשובות שיסייעו לנו לשוב לדרך האמת והצדק, ולמלא את ייעודנו שהוא גם חובתנו הנעלה – לכוון בארצנו הטובה "מִמְלַכֶּת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שם' יט, ו), אור ליהודה ואור לאנושות.

כמובן שאין תשובה אחת, כל תשובת אמת, ולו חלקית, שיש בה תועלת לשוב אל ה', לשוב לידיעת ה', לשוב אל דרך המוסר, לשוב אל הצדק והאמת – יש בה מן הברכה. ברם, חלילה מלספק תשובת מינות קלוקלת, בדומה למה שהצהירו כמה מגדולי המינים האחרים והמהובלים, שהשואה התרחשה בגלל "שאנשים דיברו בבית-הכנסת!" שהרי יש בטענה כזו הוצאת לעז חמור על ה'-אלהים-אמת שדינו דין אמת, ואף כפירה בתורת משה שנאמר בה: "הַצֹּר תָּמִים פְּעֻלּוֹ, כִּי כָל דֶּרֶכָיו מִשְׁפָּט, אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל, צָדִיק וְיִשְׂרָאֵל הוּא" (דב' לב, ד).

ובמלים אחרות, הייתכן ששופט האמת והצדק יעשה עוול נוראי ויגמול בעונש כל-כך לא מידתי בעבור עבירה זניחה יחסית? האם ה' אלהים אמת הינו כשאר אלילי עמי הקדם הדמיוניים והנגעלים שכל הפוגע ב"כבודם" בזוטות מביא על עצמו זעם נוראי? וכי אינם יודעים את הכתוב בתורה: "אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֲרָץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת"? (שם' לד, ו; ועוד), ושמא עילגותם המחרידה וקריאתם המשובשת בתורה גרמו להם להשתבש בהבנת פשטי המקראות?

ה. האם השואה התרחשה בגלל הרפורמים והמתבוללים?

דומני שרוב גדולי האסלה החרדים הפרו-נוצריים טוענים שהשואה התרחשה בגלל הרפורמים והמתבוללים. ברם, העובדות אינן תואמות את טענתם. רוב הרפורמים והמתבוללים בתקופת השואה חיו בארה"ב ובבריטניה שלא נכבשו על-ידי הנאצים; וכן בגרמניה ובצרפת, ואף-על-פי-כן, רק אחוזים קטנים-יחסית של הקהילות היהודיות הללו נרצחו בשואה: בגרמניה נרצחו כ-24% מסך יהודי גרמניה שהם כ-137,000 יהודים מתוך 566,000 יהודים. בצרפת נרצחו עוד פחות מכך: כ-22% מסך יהודי צרפת שהם כ-77,320 יהודים מתוך 350,000 יהודים.

לעומת זאת, בפולין, ערש תרבות המינות של ה"יידישקייט" החרדית האשכנזית, נרצחו כ-91% מסך יהודי פולין! כשלושה מיליון מתוך 3,300,000 יהודים שחיו שם ערב מלחמת-העולם השנייה. זאת ועוד, רוב מוראות השואה המזעזעים התרחשו בפולין, כל מחנות הריכוז וההשמדה נבנו שם, רוב הגטאות והגדולים שבהם היו בפולין, כך שאפשר לומר שיהודי פולין וליטא סבלו את הסבל הקשה הארוך והמתמשך ביותר מכל שאר יהודי אירופה.

האם כל מוראות השואה התרחשו לחינם? האם הנתונים שראינו לעיל אינם זועקים מתוך הסטטיסטיקה עד לב השמים? האין הקב"ה פועל בעולם כדי שנתבונן ונפיק לקחים? ולי אין ספק שיהדות אשכנז, אשר זה מרוממת ומגפפת ומתרפקת על תרבות המינות של ה"יידישקייט", צריכה לערוך חשבון נפש עמוק וחוזר על כל דרכיה, שיטותיה ואורחותיה. שהרי הקב"ה שופט צדק, וכל מעשיו בצדק מדוקדק כחוט השערה, והתורה עצמה העידה על-כך במפורש: "הַצֹּרֶתִי תָמִיד פָּעֵלוּ בִּי כָּל דְּרָכֵי מִשְׁפָּט, אֶל אֲמוּנָה וְאֵין עֹל, צִדִּיק וְיִשְׁרָא הוּא".

ואיני יכול שלא להיזכר כאן באדמו"רים שברחו מאימת המוות, והותירו אחריהם מאות אלפי חסידים לילך לבדם כצאן לטבח... ולא די להם שהם הורו לחסידיהם השוטים שלא לעלות לארץ-ישראל, הם גם נטשו אותם והשאירו אותם לבדם בשעותיהם הקשות! ולעומתם, עולה וניצב לנגד עיניי יהודי מתבולל בשם יאנוש קורצ'אק, שניהל בית יתומים בגטו וארשה. וכידוע, בבוא שעת השמד סירב קורצ'אק להצעות ההצלה, והוא נשאר עם חניכיו עד תום מסע המוות – בתאי הגזים והמשורפות שבטרבלינקה. אין גרועים אפוא מן המינים האירופים הפרו-נוצריים המחופשים לכומרי דת, ולעומתם יש מתבוללים שקונים את עולמם בשעה אחת.

ו. עם ישראל – אֵיכָה?!

את השורות הבאות העתקתי מתוך דברי הפתיחה לסדרה "עמוד-האש" פרק שלישי: עם ישראל – אֵיכָה?! הדברים חשובים מאד מפני שהם מלמדים, שהקב"ה נתן לנו הזדמנות להקים ולבנות את ארץ-ישראל בדרך נעימה ונוחה – אך עם-ישראל באירופה סירב לקריאה: החילוניים באירופה העדיפו את מנעמי התרבות האירופית על-פני יישוב ארץ-ישראל, וגדולי האסלה החרדים העדיפו את החיים בגלות, שקועים בצואת הסכלות של תרבות היידיש, ורבים מהם אף אסרו בתוקף לעלות לארץ-ישראל. ריחוקם מדרך האמת גרם לשיבושים מחשבתיים והלכתיים קשים, וביניהם ההשקפה לפיה עדיף לשבת בגלות מאשר לעלות לארץ-הקודש.

ואלה דברי הפתיחה של התוכנית "עמוד-האש" פרק ג, שיש בהם לימוד לדורות:

"יפו, יולי 1920. באחד ביולי הטילה אוניית המלחמה 'קנטאור' עוגן מול נמל יפו. אל היבשה עלה לבוש מדים צחורים חגור חרב, הנציב העליון סר הרברט סמואל, בזאת נפתחה תקופת המנדט הבריטי בתולדות ארץ-ישראל.

זו הייתה שעתה הנאה ביותר של התנועה הציונית, האימפריה הבריטית האדירה תומכת הייתה בשאיפות העם היהודי לכונן מחדש את ביתו בארץ-ישראל, ולשם הצלחתה של התוכנית מינתה את הרברט סמואל, יהודי וציוני, למושל הארץ.

התנועה הלאומית של ערביי ארץ-ישראל הייתה בחיתוליה, ולא הייתה מסוגלת להפריע. **אילו רצו, יכלו היהודים לשוב בהמוניהם אל הארץ המובטחת, ואולי היו מספיקים להקים את מדינת-ישראל בטרם השואה.** דבר זה כידוע לא התרחש. באותו חודש, יולי 1920, יצא נשיא ההסתדרות הציונית הד"ר חיים וייצמן בקריאה המפורסמת: **עם ישראל – איִנָּה?!**"

ז. מה היה קורה אילו?

מה היה קורה אילו לא הייתה מתרחשת השואה הנוראה? כאמור, המינים וצאצאיהם העדיפו את הגלות הארורה על-פני העלייה לארץ-ישראל, ואף ראו בעלייה לארץ-ישראל עבירה חמורה. קרוב לוודאי אפוא, שאלמלא התרגשו מוראות השואה במלוא עוזם, לא היינו זוכים לתקומתה של ארץ-ישראל, ועדיין היו יהודים עטויי שחורים מזמרים בכליזמרים, מקפצים הלומים בחוצות פולין ובנותיה, ושרים בשפת היידיש הטמאה על יופי הגלות ואהבתה: "וְהָיָה כְּנֹר וְנֶבֶל תִּף וְחִלִּיל וַיֵּן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֵת פֶּעַל יְיָ לֹא יִבִּטּוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵיו לֹא יָאִו" (יש' ה, יב). ריחוקם מדרך האמת ושיבוש ההשקפות המחליא והאלילי שאחז בהם, גרם לרבים מהם לשנוא את ארץ-ישראל ולתעב את העלייה לארץ-הקודש – ושנאה קשה זו חתמה את גזר דינם לכליה.

ואחתום פרק זה בדבריו הנצחיים של ירמיה הנביא (ב, כו-כח):

"כְּבִשְׁתָּ גִבּוֹר כִּי יִמָּצָא בֶן הַבִּישׁוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מְלָכֵיהֶם שָׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם. אֲמָרִים לְעַץ אָבִי אֲתָה וְלֶאֱבֹן אֲתָה יִלְדָתְנוּ כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְךָ וְלֹא פָנִים וּבָעִת רָעַתָּם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ. וְאִיָּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ [=האדמו"רים והגדולים הארורים למיניהם] יָקוּמוּ אִם יוֹשִׁיעוּךָ בָּעִת רָעַתְךָ, כִּי מִסֵּפֶר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה [=לכל עיירה בפולין ובנותיה ייחסו איזה גוֹדֵל מגודל ומהובל אשר הפכו לנביא ולאלוה אשר כל דבריו הם דברים אלהים חיים, כגון הנבל מוויילנא, הסכל מבריסק, האדמו"ר מסאטמר או מגור או מבעלז, וכיו"ב מן הארורים]."

"וְאָמְרוּ כָל הַגּוֹיִם: עַל מָה עָשָׂה יְיָ כֹּכָה לְאַרְצָהּ הַזֹּאת מֶה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה?" (דב' כט, כג).

"מִי בָכֶם יֵאָזֵן זֹאת יִקְשֹׁב וְיִשְׁמַע לְאַחֹר, מִי נָתַן לְמִשְׁפָּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבָזִים? הֲלוֹא יְיָ זֶה חֲטָאנוּ לוֹ! וְלֹא אָבוּ בְּדַרְכֵּיו הָלוֹךְ וְלֹא נִשְׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ, וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו [על עם-ישראל] חֲמָה אֶפּוֹ וַיַּעֲזֹז מִלְחָמָה, וַתִּלְהַטְהוּ מִסָּבִיב וְלֹא יָדַע, וַתִּבְעַר בּוֹ וְלֹא יָשִׁים עַל לֵב" (יש' מב, כג-כה).

"אִם תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיִּי לֹא עָשָׂה?" (עמוס ג, ו).

ח. מדוע אפוא אירעה השואה?

ובכן, נשיב על השאלה הזו מתוך עיון בדברי שלמה במשלי ובפירוש רס"ג שם, וכך נאמר במשלי (ל, ה-ו): "כָּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לַחֲסִים בּוֹ. אֶל תּוֹסֹף עַל דְּבָרָיו פֶּן יוֹכִיחַ בָּךְ וְנִכְבְּתָה", ושם פירש רס"ג ב"תרגומו-פירושו הקצר: "כָּל – כל אִמְרוֹת ה' צְרוּפוֹת וְהוּא מִגֵּן לַחֲסִים בּוֹ; אֶל – ולכן [=הואיל וכל ציווייו ואזהרותיו שלמים ומושלמים] אל תוסיף על דבריו מאומה, פן יוכיחך ותיכרת". ועוד הוסיף רס"ג בפירושו הארוך שם, בשתי הפסקות להלן:

"פִּירְשְׁתִּי 'וְנִכְבְּתָה' – כָּרַת, כַּעֲנִיין שֶׁנֶּאֱמַר: 'אֲשֶׁר לֹא יִכְבְּדוּ מִיָּמָיו' [יש' נח, יא] [...] וְעַנְיִין הַצְרִיפָה – הַדִּיּוֹק, כִּי הַמִּשְׁכִּיל כֹּאשֶׁר יִיטִיב לְהִתְבּוֹן, יִמְצָא כִּי שָׂכֵל מִחִיב עֲשִׂיית הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק וְהַיּוֹשֵׁר וְכֹל הַדּוֹמָה לָכֵךְ, וְהַרְחַקת הָעוֹל וְהָעוֹשֶׁק וְהַשֶּׁקֶר וְכֹל הַדּוֹמָה לָכֵךְ, וְשְׁנֵי הַיִּסּוּדוֹת הַלּוֹל נִסְפָּחִים אֵלֵיהֶם רֹב הַמִּצְוֹת [כלומר שהיִסּוּדוֹת הַלּוֹל הֵם תְּכֵלִית רֹב הַמִּצְוֹת] [...] וּבִכְלָל אִמְרוֹ: 'אֶל תּוֹסֹף עַל דְּבָרָיו', חֻבַּת הַלִּימּוּד וְהַמַּעֲשֶׂה בְּמֵה שְׁצִיּוּה בִּלְבָד [...]

ואחר כך הודיע, כי לעוזב אותם [=למי שעוזב את מצוות התורה הקדומות והמקוריות] עונש חמור, והוא אמרו: "פֶּן יוֹכִיחַ בָּךְ וְנִכְבְּתָה", אמר, אם תוסיף על מצוותיו יוכיחך [ה' יתעלה] במה שבו תיכרת. [...] והכריתתה אשר איום בה היא לכמה פנים: או במחלה שאז ייכרת מתנועותיו ותאונותיו כמו שנאמר: 'וְהוֹכַח בְּמִכְאֹב עַל מִשְׁכָּבוֹ... וְזָהַמְתוּ חֵיתָיו לְחֶסֶם' [איוב לג, יט-כ], או בייסורים מטמאים שיגדורו מן הציבור, כמו שאמר ב[מלך] עוזיה [שנצטרע]: 'כִּי נִגְזַר מִבֵּית יְיָ' [דה"ב כו, כא], או בעוני שיפריד בינו לבין ידידיו, כמו שנאמר: 'וְדָל מִרְעֵהוּ וַיִּפְרֹד' [מש' יט, ד], או במוות הסופי שיפריד בין רוחו וגופו, או בעונש לעולם-הבא שיכרייתהו מחבורת הצדיקים, כמו שנאמר בתורה בכמה מקומות: 'וְהִכְרַתִּי' וְנִכְרַתָּה', כפי ערך גודל העוונות".

למדנו מדברי שלמה ורס"ג, כי מי שמוסיף וכל-שכן מי שגם מעוות את דיני התורה הצרופים הקדושים והטהורים, **דינו חמור מאד!** ושמה תאמרו מי-הוא-זה ואי-זה-הוא אשר מלא ליבו להוסיף על חוקי התורה ולעוות את דיניה הקדושים והטהורים? ובכן, חכמי-יועצי-אשכנז הם אשר הוסיפו וגרעו, ערכו וטשטשו, עיוותו וסילפו, זייפו וכיזבו, סירסו והתחזו, עיקמו ועיקשו, והפכו תורת חיים אלהית לדת פרו-נוצרית וניאו-אלילית. דת אשר בועטת בעיטה גסה בדיעת ה' יתעלה ובייחוד שמו הנורא. דת אשר רומסת ומרוצצת במגפי ברזל מסומרים את כל יסודות הדת המחשבתיים, וכורעת כריעה מפושטת לאלהים אחרים. דת אשר מכשירה ודוחפת להזיות ולשיקוצים ולתאוות בשרים, ולשם כך הופכת תורת אלהים לקורדום חוצבים. דת אשר מחקה את שיטות הנוצרים הטמאים והנגעלים ועוורת לראשה מינים וכופרים אחרים.

וכל מי שיתמה על דבריי ויאמר: אתמהה! וכי גדולי וחכמי ישראל באלף השנים האחרונות הם או מינים או כופרים או תועים או פתאים? ובכן, התשובה שלי היא: **כן!** רובם הגדול והמכריע היו סכלים ומחוסרי דעת וחלקם אף חמור מכך, ולא לחינם הם ואבותינו ישבו בגלות ארוכה וחשוכה, ולא לחינם הם סבלו ייסורים איומים ונוראים "אֲשֶׁר כָּל שְׁמֵעוֹ תִּצְלִינָה נְשֵׁי אֲזָנָיו" (ש"א ג, יא). ובדורנו לא רק שמענו על הייסורים האיומים הנוראים והמחרידים הללו, אלא אף ראינו אותם במו עינינו: בשלל סרטונים שצולמו במהלך מלחמת העולם השנייה הנוראה.

באלף השנים האחרונות, המינים וצאצאיהם הובילו אותנו בדרכי חתחתים ודדרו אותנו במדרון הסכלות, התאוות, האלילות והמינות, אשר הולידו את אהבת הגלות ושנאת ארץ-ישראל. עוונות אלה, ובמיוחד השניים האחרונים, המיטו עליהם עונש בלתי נתפש במהלך מלחמת העולם השנייה. אהבת הגלות ושנאת ארץ-ישראל הן תוצאות ישירות של השקפות המינות שאחזו בהן המינים וצאצאיהם, והן-הן אשר גזרו וחתמו את גזר-דינם: זקנים וזקנות, אנשים ונשים, ילדים וילדות, עולים ופועטות – כולם נגזרה עליהם כליה מלפני ה' יתעלה.

מסכת הייסורים ואלפי המיתות המשוונות שנחתו על המינים וצאצאיהם לא באו במקרה, שהרי כאמור אין מקרה: "וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹדוּ לְשִׁמְעִי לִי [כלומר, אם תטענו שהעונש בא במקרה ולא בגלל עוונותיכם] וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה נִשְׁבַּע כְּחֹטְאֵיכֶם" (ויקרא כו, כא). ולא רק שאין מקרה בענייני שבר ועונש, כאמור, אחת ההשקפות היסודיות ביותר בדת היא, שכל מעשיו של הקב"ה בצדק מדוקדק ונוקב עד התהום: "הַצֹּר תָּמִים פָּעִלוּ כִּי כָל דֶּרֶכֵּי מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צְדִיק וְיִשְׁרָאֵל הוּא" (דברים לב, ד) – וכל הכופר ביסודות הללו כופר בתורה.

וכך נוהגים הכומרים הממסדיים השכירים הארוכים למיניהם, אשר מגלגלים עיניהם לשמים בהתחסדות, ומורים לנו בשקר לעצום את העיניים ולהחשיך את המחשבה... שהרי איך יעלה על הדעת שהקב"ה יכה את עם-ישראל באופנים כל-כך קשים, ולא יפתח לנו צוהר **כפתחו של אולם** כדי שנבין על-מה-ולמה עשה ה' לנו ככה, ומה קרי האף הגדול הזה? וכי יעלה על הדעת שהקב"ה, אל רחום וחנון אך אפיים ורב חסד, יכה אותנו מכת אכזרי אנושה מבלי אזהרה ומבלי תוכחה? הזאת היא דרכו של ה' יתעלה? דרך האלים המשוקצים חמומי המוח?

והאמת הישרה היא, שהתשובה והתוכחה ניצבת ועומדת לפנינו מאז ומעולם בהירה וברורה ומוארת באור יקרות, פשוטה וגלויה בראש כל חוצות, מזומנת לכל מי שרק ירצה להתבונן:

"וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם עַל מֶה עָשָׂה יי כָּכָה לְאַרְץ הַזֹּאת מֶה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה? וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית יי אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יַדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם. וַיַּחַר אֵף יי בְּאַרְץ הַהִוא לְהִבְיֵא עָלֶיהָ אֶת כָּל הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה" (דברים כט, כג-כו).

"וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה שָׂכַב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וַזֶּנָּה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נָכַר הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָּא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפָּר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ, וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וַעֲזָבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאֵל לְאֵל וּמִצָּאֵהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא **הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצְאוֹנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה**, וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים" (דברים לא, טו-יח).

אולם, המינים וצאצאיהם מתעקשים לכסות את עיניהם וללכת בשרירות לבם הרע, אף שאור האמת בהיר הוא בשחקים, וכדברי איוב (לז, כא): "וְעֵתָה לֹא רָאוּ אוֹר בְּהִיר הוּא בְּשַׁחֲקִים".

"אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלְפִי וְשְׁנַיִם יְנִיסוּ רֶבֶבָהּ? אִם לֹא כִּי צוּרִם מְכָרִם וַיִּי הַסִּגְרִים" (דב' לב, ל).

"וְאֶכְלֶתֶם בָּשָׂר בְּנֵיכֶם וּבָשָׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכְלוּ" (ויק' כו, כט).

מדוע המינים וצאצאיהם אינם מודים באור האמת הבהיר אשר בשחקים? ובכן, גם לזה התשובה פשוטה מאד: כי הם רוצים להמשיך במעלליהם ובתעלוליהם, להמשיך באהבתם לגלות ולטומאותיה, להמשיך ולאחוז בגאוותם, בתאוותיהם ובהזיותיהם, ולהמשיך ולזהם ולטמא ולסאב את תורת משה כדי להפיק את מאווייהם הנגעלים. ומכיוון שהם "בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקְוֵצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה – גַּם אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמְגֻרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קִרְאתִי וְאִין עֹנָה דִּבְרָתִי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאָשֶׁר לֹא חִפְצָתִי בָּחֲרוּ" (יש' סו).

ט. נמצא קשר בחכמי-יועצי-אשכנז

לסוף המאמר: "ושמעתי כי חנון אני" צירפתי פרק אשר עוסק בשואה וקושר בקשר ישיר את מינותם וטומאת תרבותם של חכמי-יועצי-אשכנז לזוועות שפקדו אותם במשך כל הגלות ובמלחמת העולם השנייה בפרט. כמובן שיש לראות את הפרק הזה על רקע שלל השקפות המינות של רש"י-שר"י וממשיכי דרכו המינים, אשר סטו מדרך חיים ופנו לדרכי חתחתים.

וכך נאמר בסוף המאמר שנזכר לעיל:

ראינו לעיל את מינותו ועילגותו המבחילה והכעורה של רש"י-שר"י אשר עליו נאמר: "וְאִיל שְׁפָתַיִם יִלְבֵּט" (מש' י, ח). ברם, מינותו וכיעורו טימאו וזיהמו את עם-ישראל בכללותו ובפרט את תרבות היידיש-קייט באירופה הארורה. לפיכך, גם על ההולכים בדרכו של האוויל נאמר לשון דומה: "וְעַם לֹא יָבִין יִלְבֵּט" (הו' ד, יד), ושם תרגם יונתן: "עם דָּרָא דְּלֹא אֶסְתַּל בְּאוֹרֵיתָא הָלֵא אֶתְרֵטִישׁ". הו' אומר, אווילותו של רש"י גרמה לו להיכשל ולהיחבל בשפתיו ובלשונו, ולהתעות את עם-ישראל אחרי התהו וההבל, עד שנגזרה גזרה של כליה על יהדות אירופה.

והנה כמה פסוקים בעניין זה: "וְעַלְלֵיהֶם יִרְטָשׁוּ לְעֵינֵיהֶם וְשִׁסּוּ בְּתֵיהֶם וּנְשִׁיהֶם תִּשְׁכַּבְּנָה" (יש' יג, טז); "אִם עַל בָּנִים רָטְשָׁה" (הו' י, יד); "וְעַלְלֵיהֶם יִרְטָשׁוּ וְהִרְיוֹתָיו יִבְקְעוּ" (הו' יד, א); "גַּם עַלְלֵיהֶם יִרְטָשׁוּ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת וְעַל נִבְבְּדֵיהֶם יִדּוּ גֹזֶל וְכָל גְּדוּלָּה רִתְקוּ בְּזָקִים" (נחום ג, י).

ושמא תחשבו שהדברים הקשים הללו התרחשו רק בתקופות קדומות, ובכן, דעו כי חמורות מאלה התרחשו באירופה במהלך השואה הנוראה והפוגרומים הרבים שקדמו לה. טרם שאצטט לפניכם מתוך הספר: "עיונים בתקומת ישראל" (כרך כג), אבקש את סליחתכם על התיאורים הקשים, אך נלאיתי כלכל ולא אוכל, כדי שנבין כולנו שהגשמתו וכסילותו של רש"י גרמה לעם-ישראל לשגות במינות ובתועבה עד שגדל עלינו אסוננו באופן בלתי נתפש.

והנה לפניכם רק מעט-מזער: נקודה אחת מתוך אינסוף ייסורים איומים ונוראים אשר עברו על יהודי אירופה שתעו בהבלי המינות. הדוגמות שמובאות הן מתוך הספר שצינתי לעיל (עמ' 415–416) ומתארות את הפוגרומים והזוועות שהתרחשו באוקראינה, אפילו עוד לפני השואה הנוראה שאחזה כאש אוכלת ביהודי אירופה ובתרבות היידיש-קייט בפרט, והנה הן לפניכם, בארבע הפסקות הבאות (מי שנפשו עדינה שידלג בבקשה על תיאורי הזוועות האיומות):

"במאקארוב [פלך קיוב, שם הייתה גם חסידות מפורסמת בשם מאקארוב] נמצאו לפני הפרעות אלפים אחדים של יהודים. העיריה כולה נשמדה. עתה יושביה הם כולם נוצרים. רק

שלוש משפחות יהודיות מצאתי בתוכה, וגם זה פלא. הסיקריקים נלחמו עם יהודי מאקארוב 'בחרב ובאש', הכחידו את הגברים, ריטשו את בטני הנשים ותקעו את הילדים על שיפודים. הקוזקים הפטלוריים הפשיטו מהיהודים את בגדיהם וסחבו אותם ערומים על השלג: הם צלו את היהודים 'בסרף שלהם': סגרו אותם בבתיהם, ואת הבתים שלחו באש ושומרים העמידו להשגיח שהקרבות לא ימלטו. שבעה עשר ישישים נשלחו בתור דלגציה להתחנן לפני האטמן, חצבו בהם בחרבותיהם כמו בכרוב. נשאר מהם גל של נתחי בשר ועצמות. [...]

[בז'יטומיר] הקוזקים התפרצו אל המעונות, חדרו אל המרתפים, סחבו את היהודים שנפלו בידיהם והרגו אותם בלי חמלה. מבית החולים הוציאו הקוזקים שבעה יהודים והובילו אותם אל הנהר טעטערוו. שם הרגו אותם ביריות [...] הנהר מנענע בגליו את היהודים הנטבעים [...] בבית הקברות, בחדר המתים, מונחות צבורות שורות-שורות של גופות מקרטטות. הקרובים של הנהרגים עוברים בסך להכיר את ההרוגים. עם הקבורה צריכים לחכות. כך היתה הפקודה. ובין כך ריח-תיעוב מהפגרים הנשחטים מתפשט בעיר. הריח הרע התקיים במשך שמונה ימים [...] בבית-הקברות שוכבות נשים צעירות בבטנות מרטשים, שדיים כרותים, ערמות של גופות נערמו זו על גב זו, טורים של ראשים, גופות... אצל הגופות של ההורים מונחות גופותיהם של ילדיהם הפעוטים. ברחוב הקיובי ראה סליבורדסקי ילד חי יונק שדי אימו המתה... [...]

לעיני הנפחים היהודים התיזו את ראשה של אסתר דינשטין הצעירה, שהייתה הרה. בתוך הרחוב, בתוך האשפה והאבק, התגולל ראשה השחור, המסרק והמקשט במסרקים הקטנים מעל האזנים, ולידה התגולל גם הולד, שהרוצחים הוציאוהו מבטנה המבוקעה, וזרקוהו זה אל זה ככדור משחק של גומי. בבוגוסלב, פלך קייב, תפסו הרוצחים בחורה למען התעלל בה, וכשחגרה את כל כוחותיה להינצל מידיהם גזרוהו לגזרים. מעשה בזקן אחד, שהכוהו בראשו עד שנשפך מוחו והיה מאכל לכלבים. מעשה ביולדת שהקוזאקים הרגו את בעלה לעיניה ובה לא נגעו — כדי שתהיינה עיניה רואות וכלות. מעשה בילדה בת שלש-עשרה, שהתעללו בה ארבעה קוזאקים זה אחרי זה. [...]

מקום מיוחד תופסים בפרעות של צבא המתנדבים אינוסי נשים. בכל הפרעות הקודמות לא נאנסו הנשים במספר רב כזה ובאכזריות איומה כזו. לא היה אף פוגרום אחד שהפורעים המתנדבים לא טימאו בנות ישראל. יש עיירות, שבהן נאנסו ממש כל הנשים למקטנה ועד גדולה. גיל הנשים — בין זקנה מופלגת ובין ילדה רכה — לא שימש תריס מפני הנבלה. מתוך התבהמות-גסה והשחתת-דרך מפליאה, יש שהיו מאנסים זקנה בת ששים ובו במעמד טימאו ילדה בת עשר. היו מקרים, שאנסו זו בצד זו אם ובתה ונכדתה. אנסו לעין הבעלים, האבות והאחים. מי שניסה להגן על העלובות התחייב בנפשו. היו הרבה מקרים של אינוס בציבור: כמה עשרות חיילים וקוזאקים מתעללים באשה אחת, ואחר כך, או שהם ממיתים את האומללה, או שהיא מתה מרוב עינוי או שדעתה נטרפת עליה".

עד כאן, ויש עוד ועוד לבלי סוף, אך יהדות היידיש-קייט ממשיכה ברשעה במינוחה ובסכלותה: הִפְיֵתָה אֶתֶם וְלֹא חָלוּ, כְּלִיתֶם מֵאֲנֹו קַחַת מוֹסֵר, חֲזָקוּ פְּנִיָּהֶם מִסָּלַע מֵאֲנֹו לְשׁוֹב" (יר' ה, ג).

* * *

"וכי תאמרי בלבבך מדוע קראני אלה? ברב עונך נגלו שוליו נחמסו עקביו [...] זה גורלו מנת מדין מאתי נאם יי אשר נשכחת אותי ותבטחי בשקר [=ברש"-י-שר"י ובממשיכי דרכו המינים: הליטאים והאדמו"רים], וגם אני חשפתי שוליו על פניו ונראה קלונך" (ירמיה יג, כב-כו).

כמו כן, ראו נא את דברי ירמיהו בפרק יא (א-יג) אשר תואמים להפליא לתרבות היידיש-קייט, להליכתה בדרכי חתחתים ולקורות אותה באירופה הארורה, והנה נבואתו לפניכם:

"הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יי לאמר, שמעו את דברי הברית הזאת ודברתם אל איש יהודה ועל יושבי ירושלים, ואמרת אליהם: כה אמר יי אלהי ישראל: ארור האיש אשר לא ישמע את דברי הברית הזאת, אשר צויתי את אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ מצרים מכור הברדל לאמר שמעו בקולי, ועשיתם אותם ככל אשר אצוה אתכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים, למען הקים את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש ביום הזה ואען ואמר אמן יי. ויאמר יי אלי: קרא את כל הדברים האלה בערי יהודה ובחצות ירושלים לאמר: שמעו את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם.

כי העד העדתי באבותיכם ביום העלותי אותם מארץ מצרים ועד היום הזה השבם והעד לאמר שמעו בקולי, ולא שמעו ולא הטו את אזנם וילכו איש בנשרירות לבם הרע ואביא עליהם את כל דברי הברית הזאת אשר צויתי לעשות ולא עשו, ויאמר יי אלי: נמצא קשר באיש יהודה וביושבי ירושלים, שבו על עונת אבותם הראשנים אשר מאנו לשמוע את דברי והמה הלוכו אחרי אלהים אחרים לעבדם הפרו בית ישראל ובית יהודה את בריתי אשר כרתי את אבותם.

לכן כה אמר יי: הנני מביא אליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה וזעקו אלי ולא אשמע אליהם, והלכו ערי יהודה ויושבי ירושלים וזעקו אל האלהים אשר הם מקטרים להם והושע לא יושיעו להם בעת רעתם, כי מספר עריף היו אליהם יהודה [=לכל עיירה טפלו איזה אדמו"ר אלילי או שיקוף ליטאי] ומספר חצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת מזבחות לקטר לבצל".

"שמעו את הדבר הזה אשר דבר יי עליכם בני ישראל על כל המשפחה אשר העליתי מארץ מצרים לאמר: רק אתכם ידעתי משפחות האדמה על כן אפקד עליכם את כל עונותיכם! הילכו שנים יחדו בלתי אם נועדו? הישאג אריה ביער וטרף אין לו? היתן כפיר קולו ממענותו בלתי אם לכד? התפל צפור על פח הארץ ומוקש אין לה? היעלה פח מן האדמה ולכוד לא ילכוד? אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו? אם תהיה רעה בעיר וי לא עשה?" (עמוס ג).

ולאחר כל הנבואות הקשות והעדויות המבעיתות שראינו, ראוי לסיים במעט דברי נחמה:

"אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותיראי מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן, ותשכח יי עשך נוטה שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד כל היום מפני חמת המציק באשר כונן להשחית ואיה חמת המציק, מהר צעה להפתח ולא ימות לשחת ולא יחסר לחמו, ואנכי יי אליהם רגע הים ויהמו גליו יי צבאות שמו, ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה" (יש' נא, יב-טו).

סוף דבר

אחתום בקטע ממשלי שלמה (א, כב-לג) שלפי דעתי תואם להפליא את מהלך ההיסטוריה, וכאילו הוא תשובה מוכנה ותמציתית לכל השואלים: מדוע התרחשה השואה?

"עד מתי פתים תאהבו פתי, ולצים לצון חמדו להם, וכסילים ישנאו דעת [=עד מתי תשגו בתרבות היידישקייט הפרו-נוצרית?]. תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי, אוֹדִיעָה דְבָרִי אֶתְכֶם. יַעַן קִרְאתִי וְתַמְאֲנוּ, נְטִיתִי יָדִי וְאִין מְקַשֵּׁב [=הכסילים שנאו את ארץ-ישראל ולא אבו לעלות ולמלא את ייעודם]. וְתַפְרְעוּ כָּל עֲצָתִי וְתוֹכַחְתִּי לֹא אֲבִיתֶם [=כל הפוגרומים והאיתותים והייסורים שקדמו לשואה לא עוררו את יהודי אירופה לעלות לארץ-ישראל]. גַּם אֲנִי בְּאִידְכֶם אֲשַׁחֵק, אֲלַעַג בָּבֶא פְּחֻדְכֶם. **בָּבֶא נְשׁוּאָה פְּחֻדְכֶם, וְאִידְכֶם נְסוּפָה יַאֲתָה, בָּבֶא עֲלֵיכֶם צָרָה וְצוּקָה.** אַז יִקְרָאנִי וְלֹא אֶעֱנֶה, יִשְׁחַרְגְּנִי וְלֹא יִמְצָאנִי. תַּחַת כִּי שְׁנָאוּ דְעַת, וְיִרְאָתִי יִי לֹא בָּחֲרוּ [=במקום לבחור בדעת וביראת שמים הם בחרו בדרכי המינות, הסכלות והתועבה של ראשוני אשכנז המינים]. לֹא אָבוּ לַעֲצָתִי נֶאֱצוּ כָּל תוֹכַחְתִּי. וְיֹאכְלוּ מִפְּרִי דְרֻכְכֶם וּמִמַּעֲצֵיתֶהֶם יִשְׁבְּעוּ. כִּי מְשׁוּבֵת פְּתִים תַּהְרֹגֶם [=סכלות המינים הארוּרים] וְשִׁלּוֹת כְּסִילִים תִּאָּבְדֻם [=שללות האדמו"רים וגדולי האסלה שצווחו: 'שלום שלום'] וְשִׁמְעֵ לִי יִשְׁכֵּן בְּטַח וְשִׁאֲנֵן מִפְּחַד רָעָה".

"וַיִּרְפוּ אֶת נֶשֶׁבֶר בֵּית עַמִּי עַל נִקְלָה לֵאמֹר: שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאִין שְׁלוֹם. הַבִּשּׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ גַם בּוֹשׁ לֹא יִבְשּׁוּ וְהַכֵּלֶם לֹא יִדְעוּ, לָכֵן יִפְּלוּ בַּנְּפִלִים בְּעַת פְּקֻדָּתֶם יִכָּשְׁלוּ אָמֵר יִי" (יר' ח, יא-יב).

"וְאָמַר: אָהָה אֲדֹנִי יִי, הִנֵּה הַנְּבִאִים אֹמְרִים לָהֶם: לֹא תִרְאוּ חֶרֶב וְרֶעֶב לֹא יִהְיֶה לָכֶם, כִּי שְׁלוֹם אָמַת אֶתֶּן לָכֶם בְּמִקוֹם הַזֶּה. וַיֹּאמֶר יִי אֱלֹהֵי: שֶׁקֶר הַנְּבִאִים נְבִאִים בְּשָׁמִי, לֹא שְׁלַחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם, חֲזוֹן שֶׁקֶר וְקֶסֶם וְאִלּוּל וְתַרְמִית לָכֶם הִמָּה מִתְנַבְּאִים לָכֶם" (יר' יד, יג-יד).

ואם הזכרתי את שפת המינות הגרמנית: היידיש, אצרף גם את דברי קאפח במבואו לפירוש רס"ג לתהלים (עמ' ח): "איני יודע אם להצטער על שאיני יודע גרמנית, או לשמוח שאיני צריך להתענות מאה תעניתא שתשתכח ממני כדרך שעשה ר' זירא (בבא מציעא פה ע"א)".

הנתונים שצוינו במאמר לעיל מבוססים על מחקרים שנעשו ב"יד ושם".

ראו: yadvashem.org/yv/he/holocaust/resource_center/faq.asp

בקטגוריה: "כמה יהודים נרצחו בכל מדינה?".

נספח תימני

לאחר שמאמר זה פורסם לראשונה, קיבלתי תגובה מאת יהודי נרצע ממוצא תימני, **וז"ל**:

שלום. ומה הסיבה שהיהודים בתימן סבלו כל-כך? כל-כך הרבה תינוקות, נערים, בחורים וזקנים ויולדות מתו במחלות משונות, ברעב ובצמא. מדוע סבלו מהשפלות ומגירושים בתוך תימן? מדוע כל-כך הרבה ילדים ותינוקות התייתמו משני הוריהם? מדוע היה דילול נוראי של תינוקות, שאישה שילדה עשרה נשאר לה ילד אחד בחיים? למה?

וכך השבתי לו:

רוב יהודי תימן היו הוֹזֵי הזיות קשות מאד, רובם הגדול זנחו את דרך אבותיהם ואבות אבותיהם ונטו אחרי הזיותיהם של רש"י, השו"ע והקבלה. ראה לדוגמה כמה הם נלחמו עם מְרֵי יחיא קאפח רק כדי שלא לפתוח בית ספר שילמדו בו מדעים! עד-כדי-כך התדרדרו בסכלותם!

ובעניין זה ראה בראש המאמר "מבט למיסטיקה לאורו של הרמב"ם". ויחד עם זאת, ייסוריהם לא הגיעו לרמת ייסוריהם של המינים וצאצאיהם, ולא קרוב לכך, דהיינו ייסורים של השמדה שיטתית ומתוחכמת, ושל התממשות כל הקללות הכתובות בתורה, ביבשת אירופה.

והסיבה לכך היא, שהם לא שגו במינות ובאלילות כמו יהודי אשכנז, ולכן השקפות הדת ויראת השמים שבליבם לא נחרבו לחלוטין, יהודי תימן נותרו נאמנים לה' יתעלה ביסוד היסודות, באותו היסוד שבגיניו נגזר על דור המדבר כליה: הם שנאו את הגלות ואהבו את ארץ-ישראל.

ובלי התימני הנרצע שמעריץ את אדוניו הפרו-נוצריים עוטי גלימות הכומרים, ומגן בחירוף-נפש על המינים האשכנזים וצאצאיהם – לא היינו תימנים... תודה לאל שיש אותך! "זֶה אֶמֶר יְיָ צְבָאוֹת: הָאֵין עוֹד חֲכָמָה בְּתִימָן? אֲבָדָה עֲצָה מִבְּנִים נִסְרָחָה חֲכָמָתָם!" (יר' מט, ז).

"מִי הָאִישׁ הַחֲכָם וַיָּבֵן אֶת זֹאת וְאִשֶּׁר דִּבֶּר פִּי יְיָ אֵלָיו וַיִּגְדֶּה עַל מָה אֲבָדָה הָאָרֶץ נִצְתָה כַּמְדָּבָר מִבְּלִי עֲבֵר. וַיֹּאמֶר יְיָ עַל עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנִיָּהם וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא הִלְכוּ בָּהּ. וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת לִבָּם וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לְמִדּוֹם אֲבוֹתָם" (ירמיה ט, יא-יג).

נספח אשכנזי

בעקבות תשובתי לתימני בנספח הראשון, נשאלתי שאלה על-ידי יהודי ממוצא אשכנזי, הוא פתח בציטוט שתי פסקות מדבריי בתשובה לתימני, ולאחר מכן הוא שואל את שאלתו:

"רוב יהודי תימן היו הוֹזֵי הזיות קשות מאד, רובם הגדול זנחו את דרך אבותיהם ואבות אבותיהם ונטו אחרי הזיותיהם של רש"י, השו"ע והקבלה. ראה לדוגמה כמה הם נלחמו עם מְרֵי יחיא קאפח רק כדי שלא לפתוח בית ספר שילמדו בו מדעים! עד-כדי-כך התדרדרו בסכלותם!

[...] [אבל] הם לא שגו במינות ובאלילות כמו יהודי אשכנז ולכן השקפות הדת ויראת השמים שבליבם לא נחרבו לחלוטין, יהודי תימן נותרו נאמנים לה' יתעלה ביסוד היסודות, באותו היסוד שבגיניו נגזר על דור המדבר כליה: הם שנאו את הגלות ואהבו את ארץ-ישראל".

נראה שאתה מדגיש ועורך הבחנה מאד מהותית בין האירופים לתימנים, אם כי, כפי שאתה מצוין, שתי הקבוצות עוצבו ביסודן על ידי האפיפיור הצרפתי [כוונתו לרש"י-שר"י], השולחן השטני [כוונתו לשו"ע שנכתב על-ידי יוסוף ג'וחא קארו הקראי], והקבלה האלילית.

לאור זאת, בוודאי נזכה להארה נוספת אם, מלבד השקפותיהם ומעשייהם ההפוכים ביסודם [של האירופים] בנוגע לארץ-ישראל, תוכל להוסיף ולבאר את ההבדלים באמונות ובמעשים של האירופים והתימנים – אם אכן שתי הקבוצות "נטו אחרי הזיותיהם של רש"י, השו"ע והקבלה".

להלן אפוא תשובתי: באופן כללי אפשר לומר כך:

יהודי תימן שמרו על אורחות חייהם של חכמי המשנה והתלמוד.

יהודי תימן לא התערבו בגויים, לא למדו מדתם, ולא למדו ממעשיהם.

יהודי תימן שמרו על ייחודם, על שמם, לשונם ומלבosם.

יהודי תימן קידשו את המלאכה והעבודה. יהודי תימן לא הפכו תורת אלהים לקורדום חוצבים.

יהודי תימן שמרו על צניעות וענווה, לא התגאו ולא התייחרו, והיו שפלי רוח מאד.

יהודי תימן היו שמרנים, וההשפעות של רש"י ודומיו חדרו מאוחר יחסית. כמו כן, רבים מהם השתדלו לדבוק בדרכי אבותיהם, כך שגם חדירתם של השו"ע ורש"י הייתה מוגבלת. זאת ועוד, אף שיהודי תימן קיבלו את רש"י באופן כללי, הם מעולם לא נמנו על המגשימים, ולא נמצאו אצלם ספרים כמו "שיעור קומה" או פרשנויות מגשימות מפורשות כמו אצל רש"י.

יהודי תימן נשאו את עיניהם תמיד אל הגאולה ואל ארץ-ישראל ארץ הקודש והמקדש, ראה לדוגמה כיצד היה נראה תשעה באב בתימן (בכי ואנקה זעקה ואנחה), ועד היום תמצא רבים מהם מקדשים את היום הזה בבכי, בקינות ובנהי, כאחד הימים הקשים ביותר בשנה.

יהודי תימן שמרו ואף הקפידו על המצוות, ולא היית מוצא ביניהם לדוגמה מחללי שבתות או אפילו יהודים שלא הקפידו על שלוש תפילות ביום.

יהודי תימן הצטיינו במידת החריצות וההסתפקות במועט.

יהודי תימן גדלו על אמונה תמימה, על צידוק הדין ועל קבלת דין שמים באהבה.

יהודי תימן היו עדיני נפש, רגישים, ונאמנים למשפחתם ולדתם.

יהודי תימן היו ישרים מאד, נזהרו מאד בגזל ואהבת הצדק פיעמה בקרב רבים.

ואם תשים לב, דווקא מקרב יהודי תימן יצאה ההתנגדות העזה ביותר לאלילות הקבלה, ועד לאחרונה התנועה היחידה אשר לחמה ולוחמת בעוז כנגד ספר האופל הינה תנועת הדרדעים. כלומר, יש בהם ביהודי תימן אהבה לדרך האמת יותר מאשר בקרב עדות אחרות.

ואם יורשה לי אוסיף ואומר, שאור הרמב"ם צמח ונבע מיהודי תימני... והיהודי התימני הקטן הזה ראה, למד והשכיל את הטוב, היושר, הענווה והאהבה לדרך האמת והצדק, מאבותיו.

ואידך זיל גמור. היהודי ממוצא אשכנזי הוסיף על דבריי דברי אמת נכוחים, וכך אמר:

האם נכון להוסיף לרשימה לעיל כי יהודי תימן מעולם לא סגדו לבני אדם, ואילו האירופיים, במיוחד לאחר פרוץ החסידות, הפכו את בני האדם לאלים. כלומר, הם הפכו את הפולחן העיוור והמוחלט אחר האדמו"רים, המקובלים וכיו"ב, לשיא האולטימטיבי של היהדות, ובמקרים רבים אף החליפו באופן מעשי את האלהים בבני אדם "אלוהיים" אלה; האין זו הבחנה נכונה נוספת? והאין זו הבחנה עצומה ויסודית עם השלכות חמורות ביותר – בין האירופים והתימנים?

משה אמת ותורתו אמת

הערך הנעלה ביותר במשנת הרמב"ם הוא האמת, ואם ידחקוני לתאר את הרמב"ם במילה אחת הייתי אומר "אמת" – משה אמת ותורתו אמת. רבנו הרמב"ם לא ביקש להנחיל משנה שתכליתה לימוד האסור והמוותר בלבד, חלילה לו מכך, כי תורת משה בעיניו איננה הוראות יצרן. תורת משה בעיני חז"ל ורבנו הרמב"ם היא תורת המחשבה, תורת הדעת, וכל מי שמקיים את המצוות באיברי גופו בלבד אינו משיג את תכליתן, וכמו שאומר רבנו במורה (ג, נא):

"וכל זמן שאתה עושה מצוה, [אם] אתה עושה אותה באיברך כמי שחופר גומה בקרקע או חוטב עצים מן היער מבלי להתבונן בעניין אותו המעשה, ולא ממי בא [מי הוא אשר ציווה בו] ולא מה תכליתו [מה הטעם שנצטוונו בו] – אל תחשוב שהגעת אל התכלית, אלא תהיה אז קרוב למי שנאמר בהם: 'קָרֹב אֵתָּה בְּפִיָּהֶם וּרְחוּק מִכְּלִיּוֹתֵיהֶם' [ירמיה יב, ב]."

ואל יהא הדבר קל בעיניכם, שהרי בפסוק לאחר מכן ירמיה הנביא אומר דברים מחרידים:

"וְאֵתָּה יְיָ יִדְעֶנִי תִרְאֵנִי וּבְחִנֶּךָ לִבִּי אֶתֶּךָ, הִתְקַם כְּצֶאֱן לְטִבְחָהּ וְהִקְדִּשְׁם לְיוֹם הַהֶהָה."

הרמב"ם גם לא היה מה שנהוג לומר היום "פוליטיקלי קורקט", כי לא שיקולי פריימריז או תקציבים וטובות הנאה העסיקו את נפשו הזכה, אלא האמת בלבד. מייצגים נאמנה את גישתו זו הם דבריו בפירושו לאבות (ד, ז), כאשר הביע את דעתו ביחס למוסר ר' צדוק: "לא תעֲשֶׂם עטרה להתגדל בהם, ולא קורדום לחפור בהם", וזה דבריו: "כבר חשבתי שלא לדבר בצוואה זו מפני שהיא ברורה, וגם מפני שאני יודע שדבריי בה לא ימצאו חן בעיני רוב גדולי התורה ואולי אף כולם, אבל אומר ולא אשים לב ומבלי לחוש למי שקדם ולא לנמצאים".

כמו כן, רס"ג מגנה בחריפות את מי שמנהל את חייו לפי שיקולי "פוליטיקלי קורקט", ובפירושו למשלי (ב, טו) לפסוק: "אֲשֶׁר אֶרְחֲתֵיהֶם עֶקְשִׁים וְנִלְוִזִּים בְּמַעְגְלוֹתָם", הוא אומר כך:

"ועוד ממעשיהם [של הרשעים, כלומר שלמה מוסיף ומתאר את הרשעים]: 'אֲשֶׁר אֶרְחֲתֵיהֶם עֶקְשִׁים', [ומשמעות המלים הללו היא] עניין העיקשות והנלוזות, והוא, שאם התווכחו עמך שיקרו, ואם התעסקו עמך מרמים, ואם אמרו מילה אמרוך עמומה כדי שלא יהא בדבריהם דבר ברור כלל, וכל הדברים הללו ממה שמתעב ה' יתהדר ויתרומם, ואינו אוהב כי אם השלמות והתום והמישרים כמו שאמר: 'תֹּעֲבֶת יְיָ עֶקְשֵׁי לֵב וְרִצּוֹנוֹ תְּמִימֵי דָרֶךְ' [משלי יא, ב]."

וכומרי הדת השכירים בימינו מנוגדים בתכלית לכל המוסרים היסודיים שתוארו לעיל:

הם מרחיקים את צאן מרעיתם מן החכמה, ואף מחדירים ומנציחים את הבערות והטמטום כדי שהם יוכלו להמשיך ולתמרן את ההמונים הנבערים במטרה להפיק מהם טובות הנאה – ולכן הם מחקו מדת משה את כל יסודות המחשבה הטהורים, ומתנגדים התנגדות פגאנית נחרצת ללימודי המדעים שבהם האדם לומד להכיר את בוראו, ומחדירים להמונים את ההשקפה שדת משה היא דת טכנית של אסור ומותר (בעיקר אסור) – מעין הוראות יצרן למכונת כביסה...

בנוסף לכך, ציר הרשע והפשע של דתם האורתודוקסית הוא הפיכת תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, וזאת בניגוד מוחלט למוסרו של רבי צדוק ע"ה. כמו כן, הם נוהגים בעיקשות ובנלוזות בהחזירם את נכלולי הפוליטיקה לתוך הממסד הדתי, וכל דבריהם הם אפוא דברים עמומים אשר מותאמים ומתואמים למטרה אחת מרכזית: הפקת רווחים ושררה וטובות הנאה.

ולעומתם, רבנו הרמב"ם ביקש להציל את נפשנו מרחף במרחבי התהו המחשבתי, הוא לא ביקש לרכב על-גב חסידי, ולא לנצלם כדי להשיג כוח פוליטי, ואף לא להתחסד כצנוע, ומתחת לשולחן נמשכות משכורות או מעטפות מרשרשים לטובת "הצדיק" וקרוביו וקרובי-קרוביו. הרמב"ם ביקש להכחיד את הבערות והצביעות, לבער את ההשקפות הנפסדות, להצילנו מן האפסות ולהביאנו אל מרבצי הדעת והתבונה, וזה דבריו בסוף פירושו לברכות: "ואין מקום זה מתאים לדבר בו על העניין הזה, אלא שדרכי תמיד בכל מקום שיש איזה רמז בענייני אמונה אבאר משהו, כי חשוב אצלי להסביר יסוד מהיסודות יותר מכל דבר אחר שאני מלמד".

זה גדולה הייתה אהבתו של רבנו הרמב"ם לאמת, וזה עז היה רצונו להנחילה לראויים לה, עד שלעתים הנני עומד תוהו ומשתאה, הייתכן שדמות נפלאה ומופלאה שכזו, נטולת פניות ותאוות, מלאה באהבת ה' והאדם, אכן חיה בינינו? וזה דבריו בסוף הקדמתו למורה:

"כללו של דבר, אני הגבר אשר אם נסגר סביבו הדבר וצר לו המעבר ולא אמצא עצה ללמד [דבר]-אמת שהוכח, אלא על-ידי-כך שיתאים למעולה אחד ולא יתאים לעשרת אלפים סכלים, הריני מעדיף לאמרו בשבילו ולא אחוש לגינוי אותם ההמונים המרובים, ואטפל בהצלת אותו הנעלה היחיד ממה שנלכד בו ואורהו במבוכתו עד שיגיע לשלמות וירוח לו".

ואזכיר אברהם אחד תוהו ובוהו, אשר חניך אותי על הפסקה הזו של רבנו, אך כאשר הדבר מגיע למבחן האמת, פתאום כל הדברים הללו נמחקים! פתאום לא ראוי לומר דברים אשר גוררים עמם גינוי של ההמונים, פתאום כן יש לחוש להמוני הכסילים, פתאום לא ראוי לגנות את המינים אשר החריבו את דתנו והמיטו עלינו חורבן נורא, ופתאום כן ראוי לנהות אחרי כומרי דת ממורדעים וחלקלקים ארורים אשר מתחזים לאנשי אמת, אך בסתר ובגלוי הפכו את חציבת התורה לאמנות כל-כך משוכללת עד שאפילו הכומרים הנוצרים יכולים ללמוד מהם...

קבל האמת ממי שאמרו – או קבל את האמת כל עוד היא נוחה לדרדעים השכירים?

שומה עלינו אפוא "לפקח עינים עורות להוציא ממסגר אסיר מבית פלא יושבי חשך" (יש' מב, ז), ושם תרגם יונתן: "לפקח עינים עורות" – "לפתחא עיני בית ישראל דאנון כסמן מן אוריתא". וללימוד האמת נוסיף זעקה: "החךשים – שמעו! והעורים – הביטו לראות!" (יש' מב, יח).

וראוי לחתום מאמר זה בכיסופיו של רבנו ובכמיהתו לדרך האמת, וזה דבריו בסוף המורה:

"והוא יזכנו וכל ישראל חברים למה שהבטיחנו [ה' יתעלה] בו [=שנזכה במהרה בימינו לגאולה רוחנית]: 'אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה' [יש' לה, ה] [ושם תרגם יונתן: 'בבין תפתחן עיני בית ישראל דאנון כסמן מן אוריתא ואדנהון דכחךשין לקבלא למלי גביא יציתן'], העם ההלכים בחשך ראו אור גדול יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם' [יש' ט, א]".

הרמב"ם ידע שהנחות המדע הקדום אינן בהכרח אמת

אחת הטענות שבאמצעותן מנסים חכמים בעיניהם להטיל דופי בשלמותה, בעוצמתה וביפעתה של משנת הרמב"ם, היא הטענה שאפילו הרמב"ם שגה בעניינים עצומים, וכוונתם לכך שהרמב"ם שגה בכך שנשמך על שיטות והנחות המדע הקדום שהיה מקובל בימיו, ותוכלו לראות דוגמות לכך במאמר: "טענות קשות נגד אור הרמב"ם ותשובותיי – חלק ב".

אותם הטוענים לדופי רבנו הרמב"ם חושפים את בורותם ומעידים למעשה על סכלותם, מפני שהם אינם מבחינים בין ענייני מדע לענייני דת. ענייני המדע הם עניינים שלא נתקבלו במסורת התורה-שבעל-פה, והם נלמדים, מתחדשים ומתפתחים במהלך ההיסטוריה האנושית, ובמיוחד בדורות האחרונים שבהם ההתפתחות הטכנולוגית מתקדמת במהירות האור. דיינו אפוא במה שרבנו לימדנו ביחסו למדעים, על חשיבותם ומעלתם, על מקומם בדת האמת – וכיצד הם משולבים ונרמזים בדברי הנביאים, ומהווים למעשה שער הכרחי ודרך מרכזית להשגת ולידיעת ה' יתעלה, וכן להבנת סודות בריאתו, ניהולו הטבעי והשגחתו האלהית.

יושרו וענוותנותו של הרמב"ם

בהקדמתו לחלק השלישי של ספרו "מורה הנבוכים", רבנו הרמב"ם מסביר מדוע הוא נאלץ לבאר בדרך של הסתרה והכמנה רעיונות ממעשה-בראשית וממעשה-מרכבה: הסיבה הראשונה לכך היא תוכחתם הקשה של חז"ל למי שמגלה את סתרי-התורה לאלה שאינם ראויים להם; והסיבה השנייה לכך היא, שכל מה שהתברר לו מהעניינים העמוקים האלה הוא פרי יצירתו המחשבתית האישית אשר נסמכה על המקראות שבספרי הנבואה ועל דברי חכמים, וכן על המדע שהיה מקובל בימיו **אשר ייתכן שהוא אינו מדויק**, ולכן ייתכן אפוא שיש להבין באופן שונה ממה שהוא פירש את משלי התורה העמוקים ודברי הנביאים הכמוסים.

כלומר, הרמב"ם מודה במפורש שענייני המדע שבימיו אינם אמיתות מוחלטות כיסודות הדת וחוקי התורה, אשר אינם משתנים ועומדים לעולם-ולעולמי-עולמים. אלא, היחס כלפי המדעים ואמיתת הנחותיהם נכונה לאותה נקודת-זמן היסטורית ובהתאם להתקדמות המדעים.

וכה דברי רבנו במורה שם (עמ' רעה-רעו):

"אבל לומר הדברים בפירוש [לגלות סתרי תורה באופנים מפורשים] כבר קדם מה שיש בכך מן האזהרה מצד הדין, נוסף על מה שהדעת מחייבת. נוסף לכך, שמה שנתברר לי ממנו [=מסתרי-התורה] הוא על דרך ההשערה והמחשבה, **ולא נראה לי בו חזון אלהי** שילמדני שכך היא הכוונה בדבר, ולא קיבלתי את דעותיי בכך ממורה, אלא הורוּי המקראות שבספרי הנבואה ודברי חכמים, עם מה שיש בידי מן ההקדמות העיוניות [=המדעים השונים שהיו מקובלים בימיו], שהדבר כך בלי ספק, **ואפשר שיהיה הדבר בהפכו ותהיה הכוונה בעניין אחר**".

ואיני יכול שלא להיזכר באותם "חכמי ישראל" באלף השנים האחרונות, טועני הנביאות למיניהם, שמתעים ומכזבים כאילו ספריהם נכתבו בחזון אלהי, בראיית מלאך מוכן ומזומן לפקודתם או בשיגיגות ודמיונות בחלומות הלילה. ולבד מהגאווה שיש בטענותיהם, שהרי אם היו צנועים הם לא היו "רצים לספר לחבר'ה" על "נביאותם"... יש כאן גם סכלות חמורה וגם התעיה מכוונת שמטרתה: שיעריצום כנביאים מרוממים, יחברו עליהם סיפורי נסים, ספריהם יתקבלו ויתפרסמו – וכך הם יזכו לתהילת-עולם עד שתרבה הדעת ויגנזום או ימחזרם.

נחזור לענייננו, קאפח, הדיין השכיר הידוע שבגד בדרך האמת, בהערה למקור שהובא לעיל מן הספר מורה-הנבוכים, מסביר את כוונת רבנו בדבריו שם, וז"ל של קאפח (הע' 23):

"כוונת רבנו למה שביאר במרכבות יחזקאל. ואין ספק שברוח הקודש אמר רבנו את הדברים הללו, הייתה לו תחושה עליונה שכל מה שהוא בונה ורומז במרכבות, לפי מבנה מערכות השמים ומערכות הארץ אשר הגיע אליהן המדע בימים ההם, שמא אין הדברים כך, כפי שהוכח בימינו. ובכל אופן, מבחינתנו אנו דבר גדול דיבר אלינו רבנו. וחשוב יותר ממה שאמר, מה שלא אמר, כלומר, דיינו במה שרמז לנו לאן מופנים הדברים, והפרטים כבר נתאם בעצמנו בכל דור כפי מושגיו [דהיינו בהתאם לפרטי המדעים המקובלים והמתפתחים בכל דור ודור] [...] על כולן לימדנו רבנו באיזה סוג של מחשבה לגשת לאותן המקראות, ודיינו בכך".

ולשאלה מדוע חז"ל הסתירו את מדעי הטבע מן ההמון? ראו: "יסודות במדעי האלהות".

חובה להבין את סתרי התורה לאור תגליות עולם המדע

וכה דברי רבנו במורה (ב, כט): "והואיל והגיעו הדברים עד כאן, נביא פרק נזכיר גם בו מקצת הערות על מקראות שנאמרו במעשה בראשית, כי המטרה העיקרית במאמר זה אינה אלא לבאר מה שאפשר לבאר ממעשה בראשית ומעשה מרכבה, אחר שנקדים שתי הקדמות כלליות: **האחת הקדמה זו והיא**, שכל מה שנזכר בתורה במעשה בראשית אין כולו כפשוטו כפי שמדמה בו ההמון, כי אילו היה הדבר כך לא חסו עליו אנשי המדע ולא השתדלו חכמים להעלימו, ומנעו מלדבר בו ברבים [חגיגה ב, א], **לפי שאותם הפשטים מביאים או להפסד דמיון גדול והתדרדרות להשקפות רעות ביחס לה'**, או **לכחש מוחלט וכפירה ביסודות התורה**. ולכן הנכון להימנע מלבארם כפי העולה בדמיון תוך ריקנות מן המדעים, ולא כמו שעושים הדרשנים והמפרשים המסכנים שהם מדמים כי ידיעת פירוש המילים היא חכמה, וריבוי הדברים ואריכותם היא לדעתם תוספת שלמות. אבל הבנתם [=הבנת דברי המקרא וחז"ל] בדעה נכונה אחרי ההשתלמות במדעים המוכחים וידיעת הסודות הנבואיים הרי הוא חובה".

במשפט האחרון שהודגש לעיל רבנו כולל למעשה שתי סוגי בהמות הולכות על שתיים:

1) הכסילים אשר אינם יודעים מדעים וכל חייהם הזיות ודמיונות, כמו רש"י ויתר חבר מרעיו המינים. הטיפשים האלה למדו את כל תיאור בריאת העולם כפשוטו והתדרדרו להזיות נחותות וכן "להשקפות רעות ביחס לה'" – דהיינו להגשמה. וכדברי קאפח שם: "אם יבינום כפשוטם יבואו לידי דמיונות שווא ביחס למציאות, וגדולה מזו, אף לידי הגשמה ביחס לה' ברוך-הוא".

2) אנשי המדע האתאיסטים גסי-הרוח, אשר בחרו להתבונן במשלי בריאת העולם כפשוטם, כדי להוכיח את נחיתות הדת וחשכתה המדעית לפי דמיונם, במטרה להוסיף וללכת בשרירות לבם הרע. ובמלים אחרות, אם הדת היא הבל, הם רשאים להוסיף ולרדוף אחרי תאוותיהם וזימותיהם בגלוי ובמסתרים. וכדברי קאפח שם: "אבל אם יובנו הכתובים הללו כפשוטם ועל-ידי-כך יבוא איש המדע לידי פקפוק בהם, כאן נעוץ הנזק הגדול והרס חומות הדת והאמונה".

ולא לחינם אומר רבנו בסוף דבריו לעיל: "אבל הבנתם [=הבנת דברי המקרא וחז"ל] בדעה נכונה אחרי ההשתלמות במדעים המוכחים [...] – **הרי הוא חובה**", הוי אומר, כל דור ודור יבין את מעשה בראשית ומעשה מרכבה לאור המדעים שהוכחו באותו הדור! שהרי בכל דור ודור עולם המדע משתכלל ומתקדם! והתהליכים הללו לא נעלמו מרבנו, וכמו שנראה לקמן בהתייחסותו של רבנו למדע הנחות שהיה בידי חז"ל אפילו ביחס למדע שהיה בימיו... נמצא, שעצם הפניית המחשבה בעניין מעשה בראשית ומעשה מרכבה לכיווני המדע שהוכח בכל דור ודור, הוא חידוש עצום והצלחת הלומד מתעייה בְּמִינֵי הנחותים או בכפירת הנאורים.

ויתרה מזאת, לעצם העניין שלשמו נכתב מאמר זה למדנו, שרבנו ידע שהמדע המקובל בימיו אינו מדויק במקרה הטוב... לפיכך רבנו לא מצמצם את חובת לימוד סתרי התורה לאור המדע שהיה **בימיו** דווקא, אלא לאור המדע שהוכח, דהיינו המדע שהוכח כאמת בכל דור ודור.

דרך אגב, תמוה מאד מדוע קאפח קבע שתפישת משלי בריאת העולם כפשוטם גוררת להגשמה ולאתאיזם, ובאותה נשימה הוא אומר, שדווקא באתאיזם נעוץ הנזק הגדול והרס חומות הדת והאמונה, כאילו ההגשמה פחות חמורה באופן משמעותי מן האתאיזם...

נראה אפוא, שקאפח השכיר לוקח השוחד, היה משועבד ונרצע בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו לתרבות המינוח האשכנזית, ולכן הוא מדגיש את חומרת המינוח של אנשי המדע האתאיסטים ומטשטש את חומרת המינוח של פטרונוי הוזי ההזיות האורתודוקסים. ובמלים אחרות, קאפח אבל וזלל על שולחנם המגואל של המינים וצאצאיהם במשך יובל שנים, תבשיליהם המתועבים זרמו בעורקיו, זיהמו את נפשו ועיוורו את שכלו, עד שקאפח קרא לרש"י-שר"י: "קדוש עליון", השווה אותו לרבנו הרמב"ם איש האמת, ואף הקדים אותו לפני רבנו הרמב"ם בחשיבות!

והנה לפניכם דברי קאפח המבחילים בסוף מבואו ל"ספר האמיתיות", ספר קבלי-אלילי שקאפח תרגם, ואשר ראוי להיקרא ספר השקרים וההזיות, וזה לשונו של קאפח: "וכיום אין את מי לשאול משרידי יוצאי צעדה ואין איש היועד מאומה, לא על הספר ולא על מחברו, פרט לאותם הטחים תפל ומפטפטים מלים נבובות, כאילו בושים לומר 'איני יודע'. אין הם יודעים כמה קדושה אַמְרָה זו, **שגם קדושי עליון השתמשו בה כגון רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל**".

"וַיֵּשֶׁם דְּנִיָּאל עַל לְבָוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאֵל בְּפִתְּבַג הַמֶּלֶךְ וַיְבִיין מִשְׁתֵּיו" (דנ' א, ח), "בְּאֲדִין עֲנֶה דְּנִיָּאל וְאָמַר קִדְּם מַלְכָּא מִתְנַתֵּךְ לָךְ לְהִינֵן וַיִּבְזְבְּתֵךְ לְאַחֲרֵן הֵב" (דנ' ה, יז). ולעומתו, קאפח וערוסי אמרו: "הב-הב", עברו את דרך האמת ולקחו מן החרם, וגם כיחשו וגם שמו בכליהם...

"וַיִּתְּשֵׁלְךָ אֶמֶת אֶרְצָה" (דניאל ח, יב).

חז"ל שגו בעניינים מדעיים יותר מהרמב"ם

מן המפורסמות שהמדעים שהיו בידי חז"ל היו פרימיטיביים ביותר, אך גם כאן אין הדבר מוריד מאומה מחוכמתם או ממעלתם, מפני שבדיוק כמו רבנו הרמב"ם, רמתם המדעית תאמה להתקדמות ולהתפתחות המדע שהיה בימיהם, שכידוע היה מוגבל ומאובן מאד. גם הם, כהרמב"ם, לא שאבו את ידיעותיהם המדעיות במראה הנבואה או במסורת התורה-שבעל-פה, ולכן, כל עניין מדעי שמובא בספרות חז"ל יש לאמץ או לדחות לפי הראיות והכלים של המדע המתקדם והמשוכלל לאין ערוך בימינו, וכך יש לנהוג בכל דור ודור שיבוא אחריו.

העיון במקור הבא מלמד שהרמב"ם הבין זאת היטב, הוא ידע כי התפתחות המדע בימי חז"ל הייתה חסרה מאד, אפילו ביחס לדורו החסר של הרמב"ם. כמובן שאין בזה גנאי לחז"ל, וברור שאין בטעויותיהם בענייני מדע כדי לשלול את כלל דבריהם בענייני הדת ובענייני יסודות התורה ומוסריה, מפני שענייני הדת הם עניינים נצחיים בלתי משתנים. וזה דברי רבנו במורה שם, לאחר שהוא מצטט כמה משגיאות חז"ל בענייני מדע האסטרונומיה (עמ' שד-שה):

"ואל תבקשני לתאם כל מה שאמרו מענייני התכונה [=האסטרונומיה] עם המצב כפי שהוא, **לפי שהמדעים באותו הזמן היו חסרים**, ולא דיברו בכך משום שיש להם מסורת באותם הדברים מן הנביאים, אלא מצד שהם ידעני אותם הדורות באותם המקצועות, או שמעום מידעני אותם הדורות [=מדענים משאר העמים]; ולא בגלל זה נאמר על דברים שמצאנו להם שהם מתאימים עם האמת, שהם בלתי-נכונים או שתאמו במקרה, אלא, כל מה שאפשר לבאר את דברי האדם [=את דברי אותו חכם מחכמי התלמוד שאנו מעיינים בדבריו] כדי שיהא תואם את המציאות שהוכחה מציאותה, הוא יותר עדיף ונכון לבעל הטבעים הנעלים ואיש הצדק".

כלומר, אין לפסול את רוב דברי חז"ל אשר מתאימים לדת האמת, בגלל שהם רחקו מן האמת מאד בענייני מדע. אלא, בענייני דת והשקפות התורה יש לאמץ את דברי חז"ל כי הם האמת, ובענייני מדע יש לבחון את דבריהם לאור התפתחות המדע שבכל דור ודור, ולנסות לתאם את דבריהם עם המדע הנכון שהוכח ואושש. אולם, ברור שאם לא הצלחנו לתאם את דבריהם בשל הפערים המדעיים העצומים, יש לדחות את דבריהם באותם ענייני מדע מסוימים.

ואסיים בתשובה שהשבתי לדרדעי נרצע שהטיח כנגדי שגם הרמב"ם שגה בעניינים עצומים, וכך השבתי לו: כדי למצוא טעויות בדברי רבנו צריך להתאמץ מאד, אך כדי למצוא דברי אמת אצל "חכמי ישראל" האירופים הנבערים צריך להתאמץ הרבה יותר... "הַנְּבִיא אֶשֶׁר אֶתּוֹ חָלוּם יִסְפֹּר חָלוּם, וְאֶשֶׁר דִּבְרֵי אֶתּוֹ יִדְבֹּר דִּבְרֵי אֶמֶת, מֶה לִּתְבֹּן אֶת הַבֶּר נָאִם יי" (יר' כג, כח).

"וְהָמָּה אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ כִּי בֵּית מֶרִי הִמָּה [...] וְאַתָּה בֶּן אָדָם אַל תִּירָא מֵהֶם וּמִדִּבְרֵיהֶם אַל תִּירָא, כִּי סָרְבִּים וְסֻלּוֹנִים אוֹתָךְ וְאֵל עֶקְרָבִים אֶתָּה יוֹשֵׁב, מִדִּבְרֵיהֶם אַל תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אַל תַּחַת כִּי בֵּית מֶרִי הִמָּה, וְדִבְרֶת אֶת דִּבְרֵי אֱלֹהִים אִם יִשְׁמְעוּ וְאִם יִחְדְּלוּ כִּי מֶרִי הִמָּה" (יח' ב).

"שְׁמְעוּ זֹאת הַכֹּהֲנִים וְהַקְשִׁיבוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל [...] לֹא יִתְנוּ מַעֲלָלֵיהֶם לְשׁוּב אֶל אֱלֹהֵיהֶם כִּי רִיחַ זִנוּנִים בְּקִרְבָּם וְאֵת יי" לא יִדְעוּ [...] וְעַתָּה גֵּאוֹן יִשְׂרָאֵל בִּפְנֵיו [...] בִּי בְּגָדוֹ" (הושע ה).

בהתארגנות סוד ההצלחה

מאת יוסף דחוח-הלוי

[להלן מאמר שכתב אבא מרי ע"ה. מאמר זה פורסם לראשונה בכתב העת 'דעת' – הוא כתב העת 'אפיקים' בשמו הראשון. מאמר זה פורסם בתאריך יח באדר תשכ"ג, והנני מביא אותו כאן כהקדמה לביקורת שנתקבלה בעניינו וכן לתשובתי לביקורת, והנה הוא לפניכם:]

זמן רב אנו שואלים את עצמנו: משום מה אחינו בני תימן, ותיקים וחדשים, לא זכו עד כה להיות בין מעצבי דמות המדינה בתחום החברה, התרבות והכלכלה? והלא הם היו החלוצים הראשונים בזמן שאדמת ישראל הייתה עדיין שממת-עולם וזעקה ליד גואלת מעזובה של אלפי שנים?

אין חולק שיהדות תימן נטלה חלק לא מבוטל בהפרחת השממה ובפיתוח הארץ. היא קיימה ומקיימת מצוה זו גם עתה בכל נפשה ומאודה ואף סבלה והתענתה על-כך בחבלי ייסורים שונים. רבים המקומות שעליהם נשפכה זיעתם, ואף דמם, של מתיישבים תימנים. ואם כן, מה עלה לה ליהדות זו שחלקה בעיצוב דמות המדינה הוא כה אפסי? כלום אין בניה ראויים למצוא דרכם אל מערכת החיים הכללית? וכלום גזירה מן השמים היא שעליה להיות בתחתית הפירמידה החברתית בארץ, בחינת נענקת ואינה מעניקה?

סיבות ובנות סיבות

נעמוד בקצרה על כמה סיבות ונבחין היטב בין סיבות פנימיות וחיצוניות:

בתחום הפנימי – ידוע שבני תימן לא ניסו, מאז בואם לארץ, להתארגן. שום התארגנות ממשית ושום מאבק מסודר על השפעתם כראשוני החלוצים, הם לא ערכו. הם הסתפקו במה שניתן להם על ידי אחרים ומתוך הנחה שהזמן יבשיל פירותיו, ולאט-לאט הם ימצאו את דרכם אל ההשפעה הציבורית הכללית.

בתור גורם אחר פעלו במלוא המרץ **צניעותם וענוותנותם**. הם אינם אוהבים להידחק ולתבוע, ומשום כך נדחקו לקרן זוית (מקומם במוסדות הרבנות הראשית, למשל, ובגופים ציבוריים אחרים – יוכיח זאת). צניעות וענוותנות זו, בצירוף **חוסר תודעה** ארגונית-חברתית הם, אפוא, הגורמים הראשיים אשר עיכבו את התפתחותם החיובית כלפי פנים וכלפי חוץ.

מבפנים – נמנעו התארגנותם וליכודם במסגרת אחת ראויה לשמה אשר תייצג אותם ותעלה את בעיותיהם בכישרון לפני המוסדות הציבוריים והממלכתיים. **ומבחוץ** – הם הורחקו כמעט לחלוטין מהשפעה על ענייני המדינה.

ארץ המוצא ועול הצרות

לתופעה מכאיבה זו של חוסר התארגנות יש גם סיבות חיצוניות הקשורות בארץ המוצא שהייתה מפגרת ואותה לא פקדו דורות רבים שום מהפכות מדיניות או חברתיות, בניה לא

נתנסו בהתארגנות במסגרות מודרניות, ובמידה שהייתה התארגנות – היא הייתה רופפת ובלי יסודות מוצקים. אף עול הצרות וקושי השעבוד אז, מנעו מהם לתת את הדעת לבעיות ארגוניות – ואת מעיינות מחשבתם הקדישו לשמירת המסורת, דבר שהוא אמנם חשוב מאד כשלעצמו. אם נוסיף את חשדנותם של השלטונות בתימן כלפי כל התארגנות – יובן מדוע תודעתם הארגונית הייתה עד כה משותקת לחלוטין.

לא הסכינו למציאות

והנה, כאשר עלו לארץ הוטלו יהודי תימן לתוך מציאות חברתית הפוכה וחריפה מזו שהסכינו לה בגולה. ענייני ארגון היו זרים להם ומושגי החברה החדשים היכום בתימהון. משראו הכוחות הפעילים האחרים בישוב מציאות עגומה זו ניצלוה ניצול מלא. הלבבות כלפיהם הוקשחו והתימנים ניצבו חסרי אונים מול בעיות החיים והחברה – ונסוגו. ואם כי הביאו עמם נכסי רוח עבריים מקוריים, שחשיבותם וערכם גדולים לאומה כולה – לא עמדה לימנם זכות זו. נצרף לכך את הגורם הנכבד מאד שהם נתברכו בילדים רבים – כן ירבו – ופרנסתם העיקה עליהם ודחקה את מעיינות מחשבתם מהעיקר, וכן את התעמולה המפלגתית החריפה שניצלה את תמימותם – ותהיה התמונה שלמה, שממנה יובן משום מה נחרץ גורל השפעתם, ובמקום להיות גורם מכון ומדריך היו תמיד מטרה להרחקה וללחץ כלכלי וארגוני.

אכן, היו אמנם ניסיונות מעטים להתארגנות ולהתלכדות בגזירת המציאות ולא מתוך הכרה, אך אלה נופצו בעיקר אל סלע המחלוקות הקטנות שפשו בתוכם, ואיתם גם הניסיונות לשלבם בכלל הציבור – בתקווה שבדבר זה יהיה משום ביטוי לאהבת הכלל – כדי לסייע לפחות להטבת מצבם הכלכלי, וכן לשיתופם ושילובם בעיצוב ענייני המדינה.

הנה כי כן, חיו בני תימן חיים קשים בשמונים שנות גאולתם בארץ, וכל זה משום שהיו מפורדים ומפוררים בלי גוף ציבורי ראוי לשמו אשר ייטול עליו תפקידי חינוך להתארגנות, מאבק להשגת זכויותיהם והעלאת רמתם החברתית והארגונית.

המסקנה

הכרח חיים הוא לנו להתארגן במסגרות בלתי-מפלגתיות פנימיות מסודרות. מסגרות אלו חייבות ללמוד היטב את בעיות המדינה והעדה; הן חייבות לדאוג בראש למתן השכלה גבוהה לילדי העדה ולנער את הציבור מהאדישות המחבלת בו קשות ומכלה כל חלקה טובה; הן יכולות להסתייע לכך בכל גורם הרוצה באמת ובאמונה לעזור להן כדי להגיע למטרתן.

אסור לנו להרפות מניסיונות אלו של התארגנות, אף אם יפקדונו כישלונות רבים, עד אשר נוכל לעמוד על רגלינו. אז נוכל להגביר את השפעתנו במדינה, דבר אשר בלעדיו לא יכון שום מיזוג עדות בארץ ויהיו הלחצים לכך אשר יהיו. יש להתעלות מעל כל חילוקי דעות נפסדים.

נחדיר אל ליבותינו את ההכרה הברורה שאם אין לי מי לי, ונעזור קודם כל לעצמנו לפני שנבקש עזרת אחרים.

ביקורת על המאמר 'בהתארגנות סוד ההצלחה' ותשובתי

ראינו אפוא את מאמרו של אבא מרי ע"ה ובו הוא קורא ליהודי-תימן בפרט ולעם-ישראל בכלל, להבין את מעלות ההתארגנות המשותפת למען השגת מטרה נעלה.

לא העליתי על דעתי שיש במאמר זה משהו קיצוני או משהו שעלול לעורר ביקורת, ובוודאי לא ביקורת קשה וחריפה. ברם, להפתעתי הגיב מאן-דהו בעילום שם, ואף התיימר לכנות את עצמו בתגובה בשם "אמת". אותו איש "אמת" פתח את דבריו בדברי נועם כדרך הנוכלים המתעים והמתעתעים, אך קל מהרה הוא עבר למתוח ביקורת חריפה מאד. כמו כן, מרוב להיטותו למתוח עלי ביקורת, הוא לא שם לב שלא אני הוא זה שכתב את המאמר...

את דבריו הוא פותח במלים: "יש פה פספוס מהותי", וכבר האשים אותי מאן-דהו בעבר ב"פספוס", ראו: "טענות קשות נגד אור הרמב"ם ותשובותי" – חלק א", ושמא חד המה?

מכל מקום, הנה לפניכם דבריו:

אדיר היקר, יש פה פספוס מהותי, אם האמת חשובה זה לא משנה איזו עדה מקופחת יותר ואת מי האשכנזים דפקו\ניצלו, וכו'. כל ילד מכל עדה וכל יהודי באשר הוא, זכאי וצריך לקבל סיכוי שווה להגיע להצלחה ומיצוי עצמי, ולמרות שאני מסכים עם רוב דבריו, אני בעד חשיבה יותר הוליסטית ומכילה וסגנון יותר עדין.

לא צריך לעורר מלחמות, יש לנו מספיק שנאת חינום גם ככה!!

שוויון אמיתי או מדומה?

לעצם טענות המגיב, השוויון שקיים היום במערכת החינוך הוא תרמית, זהו שוויון כלפי חוץ בלבד, כאשר האמת היא שצאצאי המינים מכל המגזרים ממשיכים לטפח את אנשי שלומם, ולנחשל ככל יכולתם את המנוחשלים. וכבר כתב בעבר ד"ר שלמה סבירסקי ספר שלם על הטעויות הממסד ושקריו, ורק משמו ניתן ללמוד על הטעויותיהם ושיטותיהם הנלוזות והמתוחכמות עד מאד, שם הספר הוא: "לא נחשלים אלא מנוחשלים". מזרחים תתעוררו!

צאצאי המינים עדיין שולטים בממסד בכללותו, כולל במערכות החינוך, ואף שרוממות קול "השוויון" בגרונם, ידיהם ידי עשו, ועדיין רבים מאחינו נותרים מנוחשלים. מעטים מקרב המזרחים שנולדו בעוני הצליחו לעשות את המאמצים הנדרשים למרות הקשיים. כך שכל ילד מכל עדה צריך לקבל סיכוי שווה זה נכון מאד, ובדיוק זה העניין וזו מטרת המאמר: לחשוף את שקריהם וגזענותם של צאצאי המינים האדומיים, ולתת אפשרות שווה גם לילדי המזרחים.

ויתרה מזאת, גם שוויון אמיתי לא יועיל לטווח הקצר, כי הם שתו וחלבו מהמדינה אינסוף תקציבים במשך עשרות רבות של שנים, וניצלו היטב את המערכות כדי להיטיב עם אנשיהם.

כך שכדי להשיב את הגלגל לאחור ולהגיע לשוויון אמיתי יש צורך באפליה מתקנת, אחרת נמשיך במצב הקיים עוד עשרות רבות בשנים עד לשוויון אמיתי אולי, שיבוא רק בזכות התעוררות המזרחים והבנתם שהם מוכשרים לא פחות ואולי אף יותר מצאצאי המינים.

"הָלוֹא בַּיּוֹם הַהוּא נָאָם ייִ וְהַאֲבִדְתִּי חֻכְמִים מְאֹדִים וְתִבְנֶנָּה מֵהֵר עֲשׂוֹ" (עובדיה א, ח).

תעזוב אותו הוא פרא אדם!

ואשתף את הציבור בניסיוני האישי כדי שנלמד ונפיק לקחים יחדיו. אנכי הקטן גדלתי בשכונת "רמת אביב", והייתי בין התימנים הבודדים בבית-הספר "האליטיסטי" שבו למדתי ביסודי. בכל שכבה הייתה כיתה אחת והיו גם שתי כיתות גן: גן-חובה וטרומ-חובה.

בהיותי כבן 16 סיפר לי חבר סיפור שאני לא זכרתי, אך משום מה כנראה נחרט עמוק בזיכרונו שלו. הוא סיפר לי, כי יום אחד כאשר היינו בגן רבנו והתגוששנו. במהלך הריב הגננת ניגשה אלינו, פנתה לחברי האשכנזי והוכיחה אותו קשות בעודנו רבים: "עזוב אותו, הוא פרא אדם!". ובמלים אחרות, מה אתה מלכלך את הידיים שלך בתימני העלוב הזה? אתה אשכנזי, תתרומם מעל הרמה הנמוכה הזו... וכדי להשלים את התמונה אצרף את הפסוקים מבראשית (ט, יא) – יב): "קָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל [...] וְהוּא יִהְיֶה פֶּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יָד כָּל בּוֹ"...

לימים, נזכרתי בסיפורו, והוא היכה אותי בתדהמה וסגר בקרבי מעגל חיים, ואסביר את דבריי. במשך כל שנות לימודיי כמעט ולא השקעתי בלימודים, פשוט מפני שלא האמנתי שאני מסוגל! התשדורות והמסרים מהמורים וממערכת החינוך כלפיי הייתה שאני "מקרה אבוד" ואין לי כל סיכוי להצליח. וככה גדלתי, מתוך ידיעה כוזבת שאני שובב ללא תקנה, תימני שחום שכל תכליתו היא כדי להצביע עליו וללמוד כיצד אין להתנהג ואלו מידות יש לגנות.

מה שהציל אותי היה המארי התימני, אמי אצילת הנפש זיכרונה לברכה, לקחה אותי ללמוד אצל המארי. מגיל 3.5 ועד גיל 12 בערך הייתי לומד אצלו יום יום, במשך שעה וחצי, ארבע פעמים בשבוע. כל חבריי הלכו לחוגי פסנתר, כינור, ג'ודו וכיו"ב, ואילו אני הלכתי למארי. בזכות זאת, גם ללא למידה והשקעה, קליטתי הייתה מהירה והייתי מצליח בלימודים עד סוף כיתה ו, ואף עד כיתה ט הצלחתי לעבור את כל המקצועות, כמעט ללא שום השקעה.

ברם, בהגיעי לכיתה י ואילך, נתקלתי בחומות גבוהות, ולא הצלחתי עוד לקבל ציונים סבירים ללא השקעה בלימודים. כך שעד אמצע כיתה יב נכשלתי במקצועות רבים. ברם, באמצע יב, החלטתי ללמוד, התנתקתי מכל החברים והתמסרתי ללימודים, ובחצי שנה הצלחתי להוציא תעודת בגרות מלאה בממוצע של 92, אחר-כך שיפרתי עוד והממוצע עלה ל-103.

מה שאני רוצה לומר הוא, שלא אשכח לעולם את תחושת התדהמה וההלם שאחזו בי בכל פעם מחדש, כאשר הייתי מקבל ציונים גבוהים במבחנים, 90, 95 ואפילו 100, הייתי מתבונן על חבריי לספסל הלימודים מקרב צאצאי המינים האליטיסטים, משפשף את עיניי ומשתאה: האם אני הוזה או חולם? האם הציונים הללו אמיתיים? האם אני באמת מסוגל להצליח ואף לעקוף את צאצאי המינים? וכל פעם שעקפתי חבר נמלאתי השתאות ותדהמה על עצמי.

לימים, נזכרתי במה שסיפר לי החבר ואז הבנתי לעומק את תחושותיי ורגשותיי, במשך שנים רבות טיפחו בי את המחשבה והתודעה שאני "פרא אדם" לא יוצלח, תימני שחור ועלוב שנועד לשרת ולשעשע את צאצאי המינים ולהיות סוג ב' במקרה הטוב. וכלל ידוע הוא בפסיכולוגיה של החינוך, שהיחס שהמורה משדר לתלמידו מעצב את תודעתו לשנים רבות. לצערי, חוסר הרצון של המערכת להאמין במזרחים, גרם וגורם למזרחים רבים להיפלט ממעגל ההשכלה ולבחור בסכלות. אנכי זכיתי לאם ולאב שנלחמו להצלחתי, אך לא כל אחד זוכה לכך.

הצלחתי להגיע להישגים נזקפת לחינוך המיוחד של אבי ואמי, הם תמיד הדגישו בפניי שלא רק שאנחנו לא פחות טובים, אנחנו מסוגלים להיות יותר טובים, כי האמת בכל-כך הרבה תחומים נמצאת אצלנו. וכאשר הגעתי ובאתי ללימודי התואר השני והשלישי באוניברסיטה, כבר צפיתי וידעתי היטב את המכשולים והנחשולים המצפים לי, ולא נתתי להם לשבור אותי. אך ראיתי לא מעט דוקטורנטים מזרחיים שבאו לתואר השלישי שאננים, ב"גישה הוליסטית" כדברי המגיב, ולא הבינו את פשר ההתנגדות וערמות הקשיים. לבסוף הם נכשלו ופרשו.

סיפרתי כאן רק מעט מניסיוני עם צאצאי המינים, ויש לי ניסיון לא מועט איתם גם באקדמיה, כי ראיתי לא מעט פשע ורשע בתהליכי הקבלה וקידום הסטודנטים לתארים הבכירים. דבריי אפוא חשובים מאד כדי שאנו, התימנים והמזרחים, נבין את מעללי צאצאי המינים ותכניהם, נילחם בהם, נחשוף אותם ונגנה אותם. לא כי אנשי מלחמה אנחנו, ולא כי אין אנו חפצים ב"גישה הוליסטית", אלא ואך ורק בגלל **שהם** אינם נוקטים בגישה הוליסטית כי אם בגישה דורסנית, שתלטנית ואכזרית, מתוך אהבה גזענית ומתנשאת לשלהם ולשלהם בלבד!!

אם חפצי חיים אנחנו, בעולם שבו הנחשולים גבוהים ומכים ללא רחמים, עלינו להיות חזקים, נחושים ולוחמניים, ולעתים אף תוקפניים וחדים כתער: **אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו:** בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו – ואילו היה שם לא היה נגאל...

לא כלו דתן ואבירם

כדברי המגיב אשר מתח ביקורת על אבי מרי ע"ה, הוא משרת את אלה שחפצים בהמשך דיכויים של בני עדות המזרח. ואם המגיב הוא מזרחי, שהרי הוא לא רשם את שמו ואיני יודע מי הוא, הוא מונע לפי דעתי מרגשי נחיתות, הצטדקות, התחסדות, ואפילו צביעות ממש.

ואוכיח את דבריי מתוך דבריו, המגיב אמר שהוא בעד "גישה הוליסטית", אם כן, מדוע הוא לא פנה אלי בגישה הוליסטית? מדוע הוא בחר לפרסם את דבריו דווקא בעילום שם ודווקא בפוסט ברבים? מדוע הוא מסיים את דבריו בביקורת קשה ובשני סימני קריאה? מדוע הוא מאשים אותי בכך שאני מעורר מלחמות? מדוע הוא מאשים אותי שאני מטיף לשנאת חינם? היש האשמות חמורות מאלה?! האם גישתו זו כלפיי, כלפי התימני, היא אכן גישה הוליסטית?!

נראה אפוא, כי גישתו היא "הוליסטית" רק כלפי אדוניו צאצאי המינים הנערצים עליו בכרעו ובהשתחוותו לגדולתם המדומה, אך כלפי הנלחמים כנגדם וכנגד השקר מקרב אחיו התימנים, גישתו די לוחמנית וביקורתית ואף עוקצנית ופוגענית, מפני שהוא טרם השתחרר מעבדות

מצרים, טרם השתחרר מרגשי הנחיתות והעליבות, טרם השכיל להיות בן חורין: "וְאִם אָמַר יֹאמֶר הָעֶבֶד אֶהְיֶה אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנֵי לֹא אֵצֵא חֶפְזִי! וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדֹּלֶת אוֹ אֶל הַמִּזְזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעִבְדוּ לְעֵלָם" (שמ' כא, ה-ו).

בעניין זה ראוי להזכיר שוב את אבא מרי ז"ל, שכתב את המאמר הנדון: "בהתארגנות סוד ההצלחה": הוא היה הראשון שפרסם וזעק על חטיפת ילדי-תימן בשנות ה-60, כאשר כל העניין היה בגדר טאבו חמור אסור ומוחלט. הוא הושם במעקב, ואף נלקח למעצר ונחקר באזהרה כמה פעמים במתקני השב"כ. הוא שוב ושוב אמר להם, וזאת גם תשובתי למגיב, אני לא נגד המדינה, אני נגד העוולה נגד השקר ונגד הרמייה. ואף אנכי, איני שונא איש לחינם, אני שונא את השקר ואת ההטעיה. והיו תימנים שוטים עלובי נפש, אך בעלי מעמד רם ונישא, אשר שירתו את הממסד האשכנזי כעבדים נרצעים, שנלחמו באבי על שהרגיז את הפריץ, והאשימו אותו שהוא "מעורר מלחמות", עד שאחד מהם אף כינה אותו "מרעיל בארות!"

"כִּהְיֶה אֶל יְיָ וְיִשְׁמַר דְּרָכּוֹ וְיִרְוֹמְמֶהָ לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ בְּהִפְרֹת רִשְׁעִים תִּרְאֶה" (תה' לז, לד).

צאצאי דתן ואבירם

ממשיכי דרכם של אותם תימנים נרצעים עדיין חיים בתוכנו, אותם צאצאי דתן ואבירם ששיתפו פעולה עם אדוניהם רודפי הבצע, בגניבת אוצרותינו הרוחניים ובחטיפת ילדינו למען בצע כסף, אותם רשעים ארורים שהעבירו את נפשם בשנאה עצמית תהומית וברגשי נחיתות. בסתר לבם הם ותלמידיהם עדיין משוקעים במצרים האלילית, עדיין משועבדים הם לאדוניהם היהירים, כורעים ומשתחוים לבשר ודם. להבנתי, לא אני הוא זה שלוקה בשנאת חינם כי אם אותו מגיב, בצרות עינו ובחוסר יכולתו לומר מילה טובה לאחיו התימני. עוטף הוא את ביקורתו הקשה באמרי נועם, כביכול דבריו נובעים ממקור של חכמה, מתינות ושיקול דעת נכון, ואף מתיימר הוא לכנות את עצמו בכינוי "אמת", אך האמת נעדרת מקרבו ורחוקה מישותו.

אותו מגיב מזכיר לי סוג מאד מסוים של תימנים, תימנים פחדנים ומוגי לב, נעדרי עמוד שדרה, שאפילו אינם מסוגלים לומר את שמם לצד דבריהם... תימנים אלה הם המקור והיסוד לנחיתותה ולעליבותה של עדת יהודי תימן, לסכסוכה ולפילוגה, הם גורמים נזק חמור לעדה, ומשמשים כלי בָּזוּי בידי החפצים בהמשך פיזורינו פירודינו ודיכוינו, וכן דיכוי דרך האמת.

צאצאי המינים, אשר חפצים בהמשך דיכוי דרך האמת ובהמשך שלטון העריצות והבצע, שֹׁחֲקִים ומתנכלים לאנשי האמת, לועגים הם לאנשי האמת על-כך שאחיהם הבסילים שוטמים אותם, ואף מחככים ידיהם בהנאה בראותם כיצד חלושי הדעת מקרב התימנים הנרצעים מחרפים ומגדפים ונלחמים כנגד אנשי האמת והצדק, אחיהם בשרם ודמם. אולם, בסתר עמקי לב האבן האירופי אשר בבשרם צאצאי המינים בזים לאותם תימנים חֲנִפִּים, בזים הם לעבדיהם הנרצעים. כמו איזבל בשעתה, שאפילו היא, הרשעה המרשעת, בזה ותיעבה את אותם עדי השקר שהעידו לפי פקודתה שנבות בירך אלהים ומלך, כדי שאחאב יירש את כרמו. וכך כותבת איזבל הארורה באגרת הפקודה לביצוע זממה (מ"א כא, ט-י):

"וַתִּכְתֹּב בְּסֻפְרִים לֵאמֹר: קְרָאוּ צוֹם וְהוֹשִׁיבוּ אֶת נְבוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנַיִם אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל נֶגְדוֹ וַיַּעֲדוּהוּ לֵאמֹר בְּרִכַּת אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ וְהוֹצִיָאָהוּ וְסִקְלֵהוּ וַיָּמָת". הראינו לדעת, כי אפילו איזבל השפלה ראתה בעדי השקר אנשים בזויים ועלובים, וכינתה אותם "בְּנֵי בְלִיעֵל"!

ואסיים בתפילה ותחינה וזעקה לה' יתעלה שיבער מקרבנו את הסכלות והמידות הרעות, וימלא אותנו באהבה לאמת שתרו ממנו לאהבת חינוך, ולכינון ממלכת כהנים וגוי קדוש.

בחורבן טמון סוד הגאולה

בגמרא תענית (כט ע"א) הובאה אגדה שמספרת סיפור מזעזע על חורבן בית-ראשון. אין להבין אגדה זו כפשוטה, מפני שבאגדה זו שיקעו חז"ל רעיונות עמוקים ומסרים של נחמה לדורות. הבנתה כפשוטה, מעבר לשיבושי המחשבה שהיא עלולה לדרדר אליהם, מחריבה גם את התובנות והמסרים החשובים והנעלים אותם ביקשו חז"ל להעביר לנו לדורי דורות.

והנה לפניכם לשון האגדה:

"תנו רבנן: משחרב הבית בראשונה נתקבצו כיתות-כיתות של פרחי כהונה, ומפתחות ההיכל בידן, ועלו לגג ההיכל ואמרו לפניו: 'ריבונו של עולם! הואיל ולא זכינו להיות גזברין נאמנים, יהיו המפתחות מסורות לך', וזרקום כלפי מעלה, ויצתה כעין פיסת-יד וקיבלתן מהם, והם קפצו ונפלו לתוך האור. ועליהם קונן ישעיה הנביא [כב, א-ב]: 'מִשָּׂא גִיא חֲזִין מֶה לָךְ אִפּוֹא כִּי עָלִית בְּלֶךְ לַגִּגּוֹת, תִּשָּׂאוֹת מְלָאָה עִיר הַזִּמְיָה קִרְיָה עֲלִיזָה, חֲלָלִיךָ לֹא חֲלָלִי-חֶרֶב וְלֹא מִתִּי מִלְחָמָה'. אף בהקדוש-ברוך-הוא נאמר: 'מִקְרָקֶר קֶר וְשׁוֹעַ אֶל-הָהָר' [יש' כב, ה]".

מה האגדה הזו באה ללמדנו? כלום באמת זרקו הכוהנים את מפתחות המקדש לשמים? ובכלל, מה הטעם בהשלכת המפתחות לשמים, כשבית-המקדש כבר חרב ובווער באש? וכלום באמת יצאה פיסת-יד וקיבלה את המפתחות מהם? מה כל זאת נועד ללמדנו?

החורבן והגלות

עלינו לדעת, שחורבן בית-ראשון ושני באו כעונש מאת ה' על-כך שעם-ישראל הפר את הברית אותה כרת עם אלוהיו. חטאנו עווינו ופשענו, וחדלנו מלהיות עם חכם ובנון הראוי לקיים ממלכת כוהנים וגוי קדוש. עונשים אלה אינם עונשי נקמה, אלה עונשי תיקון והרתעה.

הנביאים הזהירו את העם שוב ושוב, שאם עם-ישראל לא ישוב בתשובה, ה' יענישו בחומרה בחורבן בית-המקדש וביציאה לגלות. אילו היו שבים מרשעם – לא היה בא עליהם העונש, אך משלא שבו – נענשו. ברם, מטרת העונש לא הייתה נקמה או השמדה, לעונש הייתה תכלית נשגבה, להביא את העם, שהקשה את ערפו ואטם את לבו מלשוב לדרך האמת טרם החורבן, לשוב אל דרך האמת כתוצאה מייסורי החורבן והגלות הארוכים. ובתום תהליך הייסורים והכפרה, ישוב עם-ישראל לארצו ולירושלים עיר-הקודש ויבנה את בית-המקדש. "בַּצֹּר לָךְ וּמִצְאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשָׁבְתָּ עַד יֵי אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ" (דב' ד).

"ממלכת כהנים וגוי קדוש"

תפקידו וכללי התנהגותו של עם-ישראל נקבעו לדורות בברית בין הבתרים. מטרת הברית הינה לרומם את עם-ישראל, זרעו של אברהם, ולהקדישם להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שם' יט, ו) – להיות עם נבחר ומובחר באורחות חייו ובהליכותיו המוסריות והערכיות, אשר יקרין מאורו על האנושות כולה וידריך אותה למוסר האלהי. ברית זו היא ברית נצח עם בורא-עולם, ואם חלילה נפר את הברית שכרתנו עמו – ניענש בחומרה רבה, אך נוכל לשוב אליו, אל מרבצי הדעת והתבונה, היושר האמת והצדק, ואז נשוב וניגאל כדי לממש את ייעודנו המיוחד.

ברם, כל עוד לא נשוב לדרך האמת, ה' יוסיף לייסר אותנו בייסורים הכרחיים, כדי לאותת לנו לשוב בתשובה שלמה ולמלא את ייעודנו: להיות עם ייחודי בהליכותיו, במוסריותו ובחוכמתו. ברור כשמש, שאם הייתה אפשרות לעורר את עם-ישראל לדרך האמת ללא ייסורים, אין ספק שהקב"ה היה פועל בדרך זו, כי הקב"ה הוא אל רחום וחנון: אֵל אֲשֶׁר פּוֹעֵל בַּעֲקֵר פְּעוּלוֹת שֶׁל חֲמֵלָה וְרַחֲמִים בַּעֲלָם, וְרַק כַּאֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ אַחֶרֶת הוּא פּוֹעֵל פְּעוּלוֹת שֶׁל עוֹנֵשׁ וַיִּסּוּרִים.

נמצא, שכל העונשים שה' מעניש אותנו בכל הדורות, ואפילו עונשי חורבן המקדש והגלות, כל אלה אינם עונשי נקמה והשמדה, אלא עונשי איתות והכוונה, כדי שנערוך חשבון נפש אמיתי, נתקן את מעשינו, נשוב לה' אלהינו ולדרך האמת הישרה, ונמלא את ייעודנו.

ותמיד עלינו לזכור, שאם הייתה דרך אחרת שבה היינו שבים לדרך האמת, הקב"ה היה פועל בה, ואם כבר הגיעו ייסורים לאומה, הדבר מעיד על חומרת מצבה המוסרי והמחשבת. כי הקב"ה לא יִסֵּר אדם וכל-שכן אומה שלמה אפילו ייסורים של רגע אחד ללא צורך הכרחי.

הרעיונות שטמונים באגדה

באגדה נאמר, שבעת החורבן התקבצו צעירי הכוהנים בגג ההיכל וזרקו את המפתחות לשמים. חז"ל מלמדים אותנו שהכוהנים, כאשר הם ראו את מוראות החורבן ושריפת בית-המקדש, הודו והתוודו על-כך שמעלו בתפקידם, ובביטוי לחרטתם ולהכרתם שהם אינם ראויים עוד לשמש בתפקידי קדושה וטהרה, הם כביכול השיבו לבורא-עולם את המפתחות של בית-המקדש. החרטה של הכוהנים מסמלת גם את תחילת תהליך החרטה הארוך של כלל עם-ישראל, שחטאו ופשעו בפשעים נוראיים שהביאו עליהם ועלינו את החורבן המזעזע.

ברם, יש באגדה זו תובנה נוספת חשובה מאד. אמנם המקדש עולה באש אבל המפתחות לא עולים באש, הם מוחזרים לה' יתברך כדי שיהיה להם שימוש בעתיד: לאחר שתסתיים סאת העונש שנקבעה לעם-ישראל בעבור פשעיהם, ולאחר שיתעוררו לשוב לדרך האמת, ישובו המפתחות הללו, המופקדים באופן זמני אצל הקב"ה, לעם-ישראל. כלומר, עתיד לבוא זמן שבו נחדש ימינו כקדם, המפתחות יוחזרו לידי הכהנים ונזכה לשוב לצור מחצבתנו הרוחני ולהגשים את ייעודנו הערכי העולמי. הכהנים שהשליכו את עצמם לאש, מסמלים את ההבנה שהעונש האלוהי מוצדק ומדוקדק, ואת תחילת תהליך התיקון הרוחני הארוך בגלות. "וְהָיָה כִּי תִמָּצֵאן אֹתוֹ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לֵאמֹר כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ" (דב' לא).

אגדה זו מתארת בסופה את קינת ה' כביכול על החורבן. ללמדנו, שאב או מחנך דגולים שמענישים, מצטערים על-כך שנאלצו להעניש, שהרי הם היו מעדיפים שבניהם או תלמידיהם לא יחטאו, ולכל הפחות אם כבר חטאו שישבו מיד, כדי שלא ייענשו בחומרה. עם-ישראל לא שב בתשובה למרות כל האזהרות, והעונש הכבד הפך להיות עובדה הכרחית ומוגמרת. ברם, משהעונש כבר החל לתת את אותותיו החיוביים, והעם החל להפנים שעליו לשוב בתשובה, ה' מקבל את תשובתם, וכביכול מבכה על-כך שנאלץ להעניש את בניו בחורבן וגלות כדי שישבו בתשובה, וכדי שישבו לברית הנצח והאמת שבינו לבין עמו – תובנה זו נועדה ללמדנו שעונש ה' יתעלה לעם ישראל איננו עונש נקמה, אלא עונש הכרחי שנועד למטרה נעלה.

תכלית הצומות – שיבה לדרך האמת

תכלית הצומות על החורבן היא שנצורב בתודעתנו, שלא די בשיבתנו לארצנו ובבניינה הגשמי, עלינו לשוב לדרך האמת כדי שנזכה להיות עם קדוש ומוסרי כפי שנועדנו להיות. כאשר נזכה לשוב לדרך האמת, אז נזכה לראות במנהיג צדק ובבניין בית-המקדש, ואז יהפכו ימי הצומות לימי שמחה ומועד, מפני שהם מילאו את תפקידם, וכבר הצלחנו באמצעותם להבין שתכלית החורבן, הגלות והצומות, וכל שאר הייסורים הקשים אשר התרגשו עלינו, כולם מטרתם הייתה לעורר אותנו להפנות עורף לכל ההזיות והבלי העולם-הזה, ולשוב לדרך האמת והצדק.

וכדברים האלה פוסק רבנו הרמב"ם בסוף הלכות תענית: "כל הצומות האלו עתידים לבטל לימות המשיח. ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר: 'כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: צֹם הָרְבִיעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי וְצֹם הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֶשְׂרִי, יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים, וְהָאֶמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהֲבוּ' [זכריה ח, יט]".

"וְנִתְּנִי לָכֶם רָעִים כָּלִבִּי וְרָעוּ אֶתְכֶם דָּעָה וְהַשְׁכִּיל" (ירמיה ט, כג).

גל עיניי ואביטה נפלאות מתורתך

לדעת הרמב"ם בהקדמת פירושו למשנה, היו לרב אָשִׁי ארבע מטרות בחיבור התלמוד:

(א) ביאור המשנה; **(ב)** פסיקת ההלכה; **(ג)** ביאור הכללים והראיות שבהם ולפיהם חידשו דינים מן המשנה בכל דור ודור, וכן ציון הגזירות והתקנות שנעשו מימי רבי יהודה הנשיא ועד חתימת התלמוד; **(ד)** עיון בדרשות חכמים. לקמן נתמקד במטרתו הזו הרביעית.

בהקדמת פירושו למשנה בעמ' יט, רבנו הרמב"ם מאריך בביאור מטרת חכמים בדרשותיהם. הוא מזהיר אותנו לבל נטעה לסבור שעניין הדרש שהובא בתלמוד הוא "קל חשיבות או שתועלתו מעטה", אלא הוא "לתכלית גדולה מאד", הואיל והוא "כולל מן הרמזים העמוקים והעניינים הנפלאים, לפי שאם יעיינו עיון מעמיק באותן הדרשות, יובן מהן מהטוב המוחלט מה שאין למעלה ממנו". ברם, אם נתבונן בדרשות חכמים ע"ה במבט שטחי, כלומר "בפשוטן, תמצא בהן נגד המושכל [=נגד ההיגיון והשכל הישר] מה שאין למעלה ממנו".

מדוע הסתירו את החכמה?

רבנו הרמב"ם מוסיף ומסביר שם, שחכמים הסתירו את החכמה משתי סיבות מרכזיות:

"[א] האחת לעורר הבנת הלומדים [ב] וגם לְשׁוּעַ עיני הכסילים אשר לא יוֹאֲרוּ ליבותיהם לעולם, ולו תוצע לפניהם האמת היו סוטים מעליה כפי חסרון טבעם [...] לפי שאין שְׁכֵלם שלם עד כדי לקבל את האמת על בּוֹרָה [...] ולמד על ענין זה ממאמר שלמה: 'דָּבֵשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ' [ש"ה"ש ד, יא], ופירשוהו [חכמים] [...] שהמושגים העֲרִיבִים, שהנפש מתענגת בהם כעונג חוש הטעם בדבש וחלב, ראוי שלא יאמרו [...] וזהו אמרו: 'תַּחַת לְשׁוֹנְךָ'."

"גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ"

בהמשך דבריו בהקדמת פירושו למשנה שם, רבנו הרמב"ם מלמד אותנו שראוי לאיש האמת לשאוף ולהתחנן תמיד לפני ה' יתעלה שיאיר את עיניו להבין את המושגים העֲרִיבִים הללו:

"ואם הסיר ה' המסך מעל לֵב מי שרצוי לפניו, אחרי שהכשיר עצמו בלימודים, יבין מהם לפי כוח שכלו. ואין לאדם לעשות עם הלימוד וההשתדלות בַּעֲסָק התורה, אלא לבוון את ליבו לה', ויתפלל לפניו ויתחנן שְׁיִחַנְהוּ דַּעַת וְיַעֲזְרֶהוּ, ויגלה לו את הסודות הכמוסים בכתבי-הקודש, כמו שמצאנו דוד ע"ה עשה כן, והוא אמרו: 'גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ' [תה' קיט]."

ובהקדמתו לפרק חלק הוסיף רבנו את הדברים הבאים, בשתי הפסקות הבאות:

"והכת השלישית והם ח' ה' מעטים מאד עד שאפשר לקרוא להם 'כת' כמו שאפשר לומר על השמש 'מין', והם האנשים שנתבררה אצלם גדולת החכמים וטוב תבונתם במה שנמצא בכלל דבריהם דברים המראים על עניינים אמיתיים מאד, ואף-על-פי שהם מעטים ומפוזרים בכמה מקומות בחיבוריהם, הרי הם מראים על שלמותם והשגתם את האמת. וגם נתברר אצלם [אצל אנשי הכת השלישית הזו, המעטים והנדירים] מניעת הנמנעות ומציאות מחויב המציאות, וידעו שהם [=חכמים] עליהם השלום, לא דיברו דברי הבאי [דברי הבל מאגיה והזיות], ונתברר אצלם שיש בדבריהם פשט וסוד, ושכל מה שאמרו [חכמים ע"ה] מְדַבְּרִים שהם בלתי אפשריים אין דבריהם בכך אלא על דרך החידה והמשל, וכך הוא דרך החכמים הגדולים, ולפיכך פתח ספרו גדול החכמים ואמר: 'לְהַבִּין מָשָׁל וּמִלִּיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידָתָם' [מש' א, ו] [...]

ואם אתה מאנשי הכת השלישית, שכל זמן שיזדמן לך דבר מדבריהם [=מדברי החכמים במשליהם] ממה שהשכל מרחיקו תתעכב אצלו ותדע שהוא חידה ומשל ותישאר בטרדת הלב ואימוץ המחשבה בהבנתו, **דואג למצוא דרך האמת ורעיון הצדק** כמו שאמר [קהלת]: 'לְמַצֵּא דְּבָרֵי חֶפֶץ וְכְתוּב יִשָּׁר דְּבָרֵי אֱמֶת' [יב, י], התבונן בדבריי תשיג תועלת אם ירצה ה' יתעלה."

מוֹסֵר הרמב"ם לדרשנים

בהקדמתו לפרק חלק רבנו מגלה את דעתו ביחס לדרשני ימיו, ונראה שדרשני ימינו גרועים בהרבה מדרשני ימי רבנו, כי ימינו הם ימי דור דעה, ימי המדע והטכנולוגיה, ושקיעה בהזיות בתקופה שבה האנושות מתרוממת לפסגת החכמה והמדע, הינה סכלות כפולה ומכופלה:

"וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם לשלוש כיתות: הכת הראשונה **והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חיבוריהם ואשר שמעתי עליהם**, מבינים אותם [=את אגדות חז"ל ומשליהם] כפשוטם ואינם מסבירים אותם כלל [=כמשלים וחידות], ונעשו אצלם כל הנמנעות [=ההזיות] מחויבי המציאות, ולא עשו כן **אלא מחמת סכלותם בחכמות וריחוקם מן המדעים** [=הריחוק מהמדעים פותח פתח רחב להזיות ולמאגיה מחריבת הדעת], ואין בהם מן השלמות עד כדי שיתעוררו על-כך מעצמם, ולא מצאו מעורר שיעוררם, ולכן חושבים הם שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים אלא מה שהבינו הם מהם, ושהם כפשוטם, ואף-על-פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות עד כדי שאם תספרנו כפשוטו להמון העם, כל-שכן ליחידיהם, יהיו נדהמים בכך ואומרים: היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים? וכל-שכן שימצאו חן בעיניו?".

ובימינו כל העולם האורתודוקסי כמעט ללא יוצא מן הכלל, לומדים את התלמוד הבבלי כולו כמקשה אחת, וכמו שרש"י חינך אותם בדרכי ההבל והחתחתים, דהיינו שכל מה שנאמר בתלמוד יש להבינו כפשוטו! ורבים חללים הפילה מינותו של רש"י-שר"י, כי העולם הדתי האורתודוקסי בימינו מלא וגדוש בזוהמת ההזיות המאגיות המטונפות, ונעדר יראת שמים וידיעת ה' יתעלה. כל-כך רחקו כומרי הדת למיניהם מדרך האמת, עד שכמעט כולם הפכו לנוכלים נבערים וערמומיים, אשר מטרתם המרכזית היא הפקת רווחים וטובות הנאה מדת משה, וניצול קופת המדינה כאילו מטרת התורה היא לממן את מחללי-שם-שמים הללו.

ולא רק חללים מקרב הוזי ההזיות השחורים הפרימיטיביים הפילה מינותו של רש"י, אלא גם חללים מקרב עם-ישראל בכללותו, אשר מתבונן על נחיתות הדת הפרו-נוצרית החשוכה הזו שלפנינו, ומגיע קל מהרה למסקנה שדת משה היא ככל הדתות – הזיה שנועדה להמונים כדי שקבוצה קטנה של נוכלים ושרלטנים תוכל לתמרן לנצל ולרכב עליהם לשם הפקת מאווייה.

החדרת השקר לתוך תורת משה גרם לעוול נוראי ולהכפשת מסורת התורה-שבעל-פה שבידי חז"ל הכשרים הנבונים והנאמנים, שהרי כומרי הדת האורתודוקסים באלף השנים האחרונות תולים בחז"ל את הזיויתיהם ושקריהם, כאילו דרכם נובעת ממסורת התורה-שבעל-פה שהורו לנו חז"ל! שקר זה מוביל קל-מהרה רבים מקרב עמנו למסקנה, שחז"ל אף הם היו נוכלים אורתודוקסים, ואם כך, כל התורה-שבעל-פה שהם מסרו לנו באמונה הינה תורת בצע, שקר ופלסתר. "וַיָּמִיּוּ רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לֹא אֱלֹהֵי אֲמֶת וְלֹא בָּהֶן מוֹרָה וְלֹא תוֹרָה" (דה"ב טו, ג).

מחשיכים את זוהר התורה

והרמב"ם ממשיך, ואומר את דברינו לעיל במלים אחרות: "והכת הזו המסכנה רחמנות על סכלותם, לפי שהם רוממו את החכמים לפי מחשבתם, ואינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות ואינם מרגישים בכך, ופי' ה' כי הכת הזו מאבדים הדר התורה ומחשיכים זוהרה, ועושים תורת ה' בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו: 'אֲשֶׁר יִשְׁמְעֵן אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חָכָם וְנִבְּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה' [דב' ד, ו], והכת הזו דורשים מפשטי דברי חכמים דברים אשר אם ישמעו העמים יאמרו: 'רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה'".

וייתכן שיש לרחם על סכלותם של כמה מן הפתאים האומללים הוזי ההזיות הללו אשר תועים בעיוורון מוחלט אחרי גדולי הטחורים האורתודוקסים, אבל על כומרי הדת עצמם, וכן על שאר נושאי ולוחמי תרבות השקר הפרו-נוצרית הזו **אסור באיסור חמור לרחם!** כי הרחמנות על האכזריים אשר מתעים את העם אחרי ההבל כדי להפיק את דזון ליבם, הינה אכזריות כלפי עם-ישראל והאנושות כולה, אשר תועה באפלת הדעת והמוסר בשל רשעותם ואפלת ליבם.

וכה דברי רבנו בעניינם ובשכמותם בהלכות סנהדרין (יא, ו):

"האכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההבל רחמים היא בעולם, שנאמר: 'למען ישוב יי מחרון אפי' ונתן לה רחמים [ורחמך והרפך כאשר נשבע לאבתך] (דב' יג, יח)".

תפישת הדרשות בימינו

ורבנו ממשיך ואומר שם: "והרבה שעושין כן הדרשנין המבינים [=המסבירים] לעם מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי ייתן ושתקו כיוון שאינם מבינים – **'מי יתן החרש תחרישו ויהי לךם לחכמה'** [איוב יג, ה], או היה להם לומר: 'אין אנו יודעים מה רצו חכמים בדברים האלו ולא היאך פירושו', אלא חושבים שהבינו, ומעמידים את עצמם להבין לעם מה שהבינו הם עצמם, לא מה שאמרו חכמים, ודורשין בפני ההמון בדרשות [מסכת] ברכות ופרק חלק [פרק י במסכת סנהדרין] וזולתם כפשוטם מלה במלה [בדיוק כמו רש"י וכל צאצאי המינים ממשיכי דרכו]".

וכן מנהג הדרשנים הכסילים בימינו, ללמד לעם את דרשות ברכות ופרק חלק וזולתן כפשוטן מילה במילה. ולא אחת אנו נתקלים בדרשן יהיר בעל חזות רבנית מהודרת, שמתבקש לומר "דברי תורה" באירועים שונים, ובמקום דברי תורה אנו שומעים הזיות והבלים למכביר.

ולא רק דרשנים, לא אחת שמעתי רבנים בעלי נשם, מגדולי כומרי ארץ-ישראל, אלה שאומרים עליהם שהם אינם טועים לעולם, והם דורשים ומסבירים לעם את אגדות חכמים כפשוטן! אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה! האין מחשבה בעם ישראל? האין חכמה ודעת בקרב נושאי הדת? הגם בדורנו קמה וניצבה נבואת ירמיה: **"ותפשי התורה לא ידעוני?"** ומדוע קריאתו המהדהדת של אברהם אבינו **"בנשם יי אל עולם"** לא נשמעת בעולם התורה?

והתשובה לכל השאלות הללו ברורה כשמש לכל מי שזכה לראות את אור האמת נכוחה: דת האמת סולפה זויפה ועוותה לבלי היכר, היא נלקחה בשבי המינים ומתענה תחת ידי החמורים האורתודוקסים אשר מנצלים אותה ומתעללים בה לשם הפקת תאוותיהם וזימותיהם.

יהי רצון מלפני ה' יתברך שנזכה לראות בימינו בחורבן ממסד הכמורה האורתודוקסי האירופי, ומבין חורבות המינות והרשעות יעלו ויצמחו זיווה, הודה והדרה של התורה, וזוהרה יזרח ויאיר לעולם כולו במלא הוד יפעתו וכלילות שלמותו – **"כצאת השמש בגברתו" (שו' ה, לא).**

"י עדי ומעדי ומנוסי ביום צרה אליך גוים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אף שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל" (יר' טז, יט). **"כי אז [=לאחר התנערות מן השקר שנחלו אבותיהם ואבות-אבותיהם] אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בנשם יי לעבדו שכם אחד" (צפ' ג, ט).**

שַׁעַר שְׁנֵי: מוֹסֵר,

מִידוֹת וְעֶרְכִּים

הרמב"ם נגד הטיפה המרה

האלכוהול המצוי בבירה, ביין ובמשקאות חריפים כמו וודקה, עראק, ברנדי, טקילה וויסקי, נספג למחזור הדם ומגיע במהירות לכל חלקי הגוף. הוא משפיע בעיקר על מערכת העצבים המרכזית, הכבד, מערכת העיכול, הלב וכלי הדם. ככל שאדם שותה כמויות גדולות יותר של אלכוהול לאורך זמן, כך מתגלות יותר השפעותיו המזיקות של האלכוהול. תוחלת החיים של אלה שצורכים אלכוהול בכמות מרובה וממושבת, קטנה בשנים-עשרה שנים בהשוואה למתנזרים מאלכוהול או לשותים בכמויות קטנות.

מטבע הדברים, מתגלות אצל בני הנוער בעיקר השפעותיו של האלכוהול בטווח הקצר. ניתן להבחין עד כמה שעות מתום השתייה (בתלות בכמות שנצרכה) בדיכוי המוח (שחרור ממעצורים, שיבושים ביכולת הריכוז, הלמידה, ההתמצאות, השיפוט והזיכרון), דיבור עילג, עור סמוק וחם, ראייה מטושטשת וכפולה, האצת הדופק לזמן-מה, הקאות, השתנת-יתר ותחושת צימאון, רפיון שרירים, הפרעות בתנועות הדורשות תיאום עין-יד, קואורדינציה לקויה והילוך כושל, זמן תגובה ארוך ועוד.

האלכוהול פוגע בתהליכי חילוף החומרים ונוצרת השתמנות של הכבד (הצטברות שומן עודף בתאי הכבד). בנוסף לפגיעתו של האלכוהול בכושרו הגופני של הצעיר, יש לאלכוהול השפעה מזיקה על פעולת הנהיגה, הוא מעורב במקרי אלימות, והוא עלול לפגוע בעובר של אשה הרה. לאחר היעלמות האלכוהול מן הגוף קיימת לעיתים תופעת חמרמורת – כאבי-ראש ובטן, סחרחורת, בחילה, הרגשת חולשה ודיכאון (עד כאן מתוך אתר משרד הבריאות).

מי היה הרמב"ם?

לעיל ראינו את עמדת המדע והמחקר בימינו ביחס לשתיית אלכוהול, ברם מהי עמדת הרמב"ם? רבנו משה בן מיימון חי בין השנים 1138–1204, והוא היה אחד מהאישנים שטבעו את חותמם על ההיסטוריה האנושית במגוון תחומים: פילוסופיה, הלכה, פרשנות, רפואה, פסיכולוגיה, ועוד. הרמב"ם היה כברק שהבריק במהלך ההיסטוריה האנושית וניתן בהחלט לראות בו דמות מכוננת כמשה רבנו בזמנו. הרמב"ם סלד מגינוני כבוד והכיר היטב את נפש האדם. הרמב"ם מתח ביקורת חריפה על הממסד הרבני המסואב שהיה בתקופתו, הואיל והוא סבר שהוא מנצל את הדת כקורדום לחפור בו כדי להשיג מטרות כלכליות וטובות הנאה. ויתרה מזו, הרמב"ם היה בדעה כי הממסד הרבני נעדר ידיעה אמיתית בתורת משה, כלומר נעדר השקפות אמיתיות נכונות ביחס למציאות ה', למטרת המצוות, ולתכלית האדם בעולמו.

אין ספק כי הרמב"ם היה יחיד ומיוחד, מבחר המין האנושי כמשה רבנו בדורו, איש אשר רוח בו, איש אשר לא ניתן לקנות אותו בכסף ולא ניתן לשנות את דעתו אלא בדרך אחת בלבד: אם תוכיח לו שהוא שוגה והאמת אצלך – מיד הוא יודה לך שהסבת את תשומת לבו לטעותו ויברך אותך שקירבת אותו להשגת האמת, כי השגת האמת הטהורה הייתה בראש מעייניו.

מהי עמדת הרמב"ם ביחס לאלכוהול?

נחזור לאלכוהול, הרמב"ם בספרו ההלכתי הגדול "משנה תורה", כתב קבוצת הלכות שנקראת "הלכות דעות" ובהן הוא מורה לאדם את הדרך הנכונה להתנהל בחייו החברתיים, האישיים, הגופניים והנפשיים. הרמב"ם הינו היחיד מכל חכמי הלכה באלף השנים האחרונות אשר ייחד פרק שלם, מקיף ומעמיק לנושא זה, הואיל והוא הבין ששמירה על גוף האדם ונפשו הכרחית להשגת ייעוד האדם בעולם-הזה – ידיעת בורא-עולם והשגתו במחשבה ככל שניתן.

ושם, בהלכות דעות רבנו הרמב"ם פוסק כך (ה, ד):

"כשחכם שותה יין אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה שבמעיו [דהיינו לסייע לתהליך העיכול]. וכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו. ואם השתכר בפני עמי הארץ הרי זה חילל את השם. ואסור לשתות בצהרים ואפילו מעט אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתייה שבכלל האכילה אינה משכרת. ואין נזהרין אלא מיין שלאחר המזון".

למדנו מדבריו כי ליין יש תפקיד מסייע בעיכול המזון וזוהי מטרתו המרכזית. ברם, אם האדם חרג משימוש ביין לצורך זה והשתכר, הוא נקרא: "חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו". כלומר, הרמב"ם לא הרחיק את שתיית היין לחלוטין אלא במידה שהיא מביאה את האדם לשכרות. ברם, מדוע השכרות אינה רצויה לדעת רבנו? ובכן, בספרו "מורה הנבוכים" (ג, ח), הרמב"ם כותב דברים חריפים ומפורשים בגנות השתייה לשכרה ומשם ננסה להבין את עמדתו:

"היין הרי דינו כדין האוכל במטרה, אבל המסיבות לשתיית המשכרים, תהיה חרפתם בעיניך יותר גדולה מהתקבצות בני אדם עירומים חשופי-שת הנפנים ביום במקום אחד".

בפתיחת דבריו הרמב"ם חוזר על-כך שהיין הוא חלק מתפריט האדם, כלומר שישתה מעט בתוך אכילתו כדי לסייע לתהליך העיכול. ברם, המסיבות שבהן מתקבצים לשתיית אלכוהול גרועות יותר ובזויות יותר מאשר שיתקבצו בני אדם עירומים ויעשו צרכיהם במקום אחד לעיני כל. ויש לשאול, מדוע המסיבות הללו הינן כל-כך בזויות? ובהמשך דבריו הוא מסביר:

"ביאור הדבר, שהיציאה דבר הכרחי אין לאדם שום עצה לסילוקו, והשכרות פעולת האדם הרע בבחירתו".

כלומר, יציאת הצרכים טבעית והכרחית לאדם לְשֵׁם קיומו התקין, לעומת זאת, איבוד הדעת בשתיית המשכרים והגעה למצב של איבוד צלם אנוש היא פעולה שאינה הכרחית, ונובעת ממידות רעות אשר מביאות לבחירה במעשים שליליים. הרמב"ם מעניק גם טעם מחשבתי לכך ששתיית המשכרים מגונה אפילו יותר מאשר חשיפת איבריו המוצנעים של האדם:

"וגנות גילוי הערווה מפורסם לא מושכל, והפסד הדעת והגוף מרוחקים בשכל".

כלומר, הגנות החברתית שבגילוי איברים מוצנעים איננה דבר שיש בה גנאי במהותה אלא גנאי שנוצר מתוך מוסכמה חברתית בשל נהיית האדם אחרי התאוות מעצם טבעו. והראיה: אדם הראשון לפני שחטא לא ראה כל גנאי ובדין בגילוי הגוף. ברם, לאחר שחטא ונמשך אחרי

יצרו הרע התעורר צורך אנושי-חברתי לגנות את העירום, כדי להרחיק את האדם מיצרו-הרע שלא היה קיים קודם לחטא. לעומת זאת, הפסד הדעת שבשתיית המשכרים ואיבוד השכל, הם דברים שיש בהם גנאי במהותם, לפי שהם דברים שהאדם מבין בשכלו שיש להרחיקם.

השכל – צלם האלוה שהוענק לאדם

הרמב"ם חותם את דבריו במורה שם (ג, ח) במלים: "ולפיכך ראוי למי שהעדיף להיות **אדם** שיתרחק מזה". כלומר, הרמב"ם היה בדעה שהשכל האנושי הוא צלם האלהים שבאדם והוא הנכבד ביותר שבחלקיו, ולכן, מי שמאבד את שכלו מתרחק באופן משמעותי מזכותו להיקרא "אדם", כי אין אדם אלא באנושיותו ובשכלו. כלומר, "אדם" הוא מי שפועל ובוחר את בחירותיו בעולם-הזה מתוך הבנה שקדושת הרעיון והמחשבה הוא הכוח שראוי שיוביל וינחה אותו.

לאור רעיון זה רבנו הרמב"ם מבאר שם את דברי חז"ל: "הרהורי עבירה קשים מעבירה":

"אבל המחשבה הרי היא מסגולות האדם הנספחת לצורתו [=לצורתו המופשטת כלומר להשגתו השכלית שהעניק לו הבורא – היא צלם האלהים שבו] וכאשר שוטט במחשבתו בעבירה הרי עבר בנכבד ביותר שבחלקיו [...] כי הצורה הזו האנושית [...] אין ראוי להשתמש בהם [=במחשבה או בדיבור] כי אם במה שעותדו לו: להתחברות בנעלה, ולא להתדרדרות לעמקי השפלות [...] וכל מי שנשתמש במחשבתו או בדיבורו בדבר מענייני אותו החוש שהוא חרפה לנו [=חוש המישוש כפי שאמר אריסטו, כלומר הנהייה אחרי התאוות הבהמיות], עד שיחשוב במשתה או בתשמיש יותר מן הדרוש [...] – הרי לקח את הטובה [=את יכולת הדיבור והמחשבה] אשר הושפע עליו בה [הטובה הזו שהוענקה לנו על-ידי ה' יתרום ויתעלה], ונשתמש בה ונעזר בה למרוד במיטיב [בה' יתעלה שהיטיב לנו] ולהמרות את ציווייו".

מדברים אלה עולה, כי הרמב"ם ראה בשתיית האלכוהול ובשכרות התרחקות מצלם האלהים שבנו, כלומר, התרחקות מהאנושיות, שהיא זו אשר מייחדת אותנו מן הבהמות ושאר בעלי החיים. מי שאינו חס על שכלו בהתדרדרות לשכרות ובאיבוד צלם האלהים שבו, למעשה אינו חס על כבוד האלהים, הואיל וכבוד האלהים באדם הוא כוח המחשבה והרעיון, שבו האדם קושר את נפשו לידיעת בוראו ומתרומם מדרגת הבהמה כלפי מעלת המלאכים. בעיטה בטובה הגדולה הזו שנתן לנו האל, דהיינו יכולת המחשבה והבחירה השכלית, והשלכתה ואיבודתה בשתיית המשכרים ובשכרות הבהמית, היא כפיות-טובה ופְּרִי כלפי הבורא, וכניעה מוחלטת לכוח הבהמי שבאדם שנועד לקיים את המין ולשרת את הכוח השכלי העליון בלבד.

* * *

ואצרף את דברי הרמב"ם במורה שם (ג, ח) בתארו את האנשים שנשתעבדו ליצרם הבהמי והשחיתו את שכלם בשתיית המשכרים:

"אבל האחרים, שמסך מבדיל בינם לבין ה' והם עדת הסכלים, ביטלו כל התבוננות ומחשבה במושכל, ועשו תכליתם אותו החוש אשר הוא חרפתנו הגדולה, כלומר חוש המישוש [ההנאה החושנית], ואין להם מחשבה ולא רעיון כי אם באכילה ותשמיש לא יותר [...] ולעניין

זה עשה שלמה [המלך, ספר] משלי כולו, להזהיר מן הזנות ושתיית המשכרים, כי שני אלה יש בהם שקיעת הַזְעֻמִּים [שיש זעם כלפיהם מאת ה' יתעלה] המרוחקים מה'".

ואחתום בדברי רבנו במורה (ג, לג), וזה דבריו:

"וכן ממטרות התורה: הטהרה והקדושה, כוונתי בכך, הזנחת התשמיש וההתרחקות ממנו ומיעוטו ככל האפשר [...] [שהרי] כאשר ציווה יתעלה לקדש את האומה לקבלת התורה ואמר: 'קִדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר' [שמ' יט, י], אמר [לאחר מכן]: 'אַל תִּגָּשׁוּ אֶל אִשָּׁה' [שמ' יט, טו], הנה ביאר כי הקדושה הזנחת התשמיש. כמו שביאר גם שעזיבת שתיית היין קדושה, באמרו בנזיר: 'קִדְשׁ יְהוָה' [במ' ו, ה], ולשון ספרא: 'וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים' [ויק' יא, מד] – זו קדושת מצוות. וכמו שקראה התורה קיום המצוות הללו קדושה וטהרה, כך קראה את העבירה על המצוות הללו [=הריבוי בתשמיש ושקיעה במשכרים למיניהם] ועשיית הרעות: טומאה".

"לֹץ הַיֵּין הִמָּה שֶׁכָּר וְכָל שֶׁגָּה בּוֹ לֹא יִחָכֶם" (משלי כ, א).

"אַל תֵּרָא יוֹן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בְּבוֹס עֵינָיו וְתִהְיֶה בְּמִשְׁרָיִם, אַחֲרֵיתוֹ בְּנִחָשׁ יִשָּׁף וּבְצַפְעָנִי יִפְרָשׁ, עֵינָיו יֵרְאוּ זָרוֹת וְלִבָּהּ יִדְבֵּר תִּהְפֹּכּוֹת, וְהִיִּיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלֵב יָם וּכְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ חֲבֵל, הַכּוֹנֵי בֶל חֲלִיתִי הַלְמוּנִי בֶל יִדְעֵתִי מָתִי אֶקִּיץ אוֹסִיף אֲבַקֶּשְׁנוּ עוֹד" (משלי כג, לא-לה).

מוסריות הדיינים הכרחית לקיום חברה בריאה

כידוע, מסכת אבות עוסקת בענייני מוסר, והיא אחת המסכתות הנלמדות ביותר במהלך הדורות. ברם, למרות פרסומה ותפוצת לימודה, ר' יהודה הנשיא שחיבר את ששת סדרי המשנה, לא סידר את מקומה באחד משלושת הסדרים הראשונים, אלא לקראת סוף הסדר הרביעי הוא סדר נזיקין. ויש לשאול: מדוע היא נסדרה במקום כל-כך מאוחר למרות חשיבותה ותפוצתה הרבה? רבנו הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה, מבאר מדוע מסכת אבות נסדרה סמוך למסכת סנהדרין (=בית-הדין-הגדול), ומשם עולה התשובה לשאלתנו (עמ' טז):

"כדי להשמיענו במסכתא זו מוסר כל חכם מן החכמים ע"ה [=עליהם השלום] כדי שנלמד מהם מבחר המידות, והדיינים זקוקים להם יותר מכל אדם, כי אם לא ילמד ההמון מוסר אין הדבר מזיק לְכָלָל [=לכלל החברה], ולא הזיק [הסכל] אלא לעצמו בלבד [ולסביבתו הקרובה], אך אם לא יהיה הדיין בעל מוסר ומנומס הרי הוא אובד ומאבד את [כל] העם בנזקיו".

א. גורם הרעות הגדול – האדם עצמו!

מדברי רבנו לעיל אנו לומדים עקרון חשוב: כאשר אדם מזניח את נפשו ומאפשר למידות הרעות לפשוט בקרבו ולשלוח את גרורותיהן אל נימי נפשו העדינים, הוא גורם רעה גדולה בראש ובראשונה **לעצמו**, שהרי כל טובה שאדם עושה תצמיח לו טובה וכל רעה שאדם עושה תמיט עליו רעה (ואמי מורתי ע"ה נהגה לעודד לעשיית הטוב באמרה: 'מי שעושה טוב – לעצמו הוא עושה', וכן שלא נחזיק טובה לעצמנו בעשותנו טוב), וזה דברי רבנו בזה במורה (ג, יב):

"והמין השלישי מן הרעות [שיש בעולם] הוא מה שיארע לאדם ממנו, [כלומר] מפעולתו הוא עצמו [...] ומרעות המין הזה צועקים כל בני אדם [כלומר כל בני האדם צועקים ממה שהם גורמים לעצמם] [...] ועל המין הזה מן הרעות אמר שלמה: 'אֵלֶּלֶת אָדָם תִּסְלַף דְּרָכּוֹ וְעַל יָי וְיָעֶף לְבוֹ' [מש' יט, ג]. ומין זה נספח לכל המגרעות [פירושו של דבר, מקור המין השלישי הזה של הרעות, שהן רוב מוחלט של כל הרעות שבעולם, הוא המידות הרעות של האדם, ורבנו ממשיך ומביא דוגמה: כלומר לגרונות [=להפרזה] באכילה ובתשמיש [=ביחסי המין] [...] ויהיה זה [=ההפרזה באכילה ובתשמיש] סיבה לכל התחלואים והפגעים הגופניים והנפשיים".

כאשר אדם מן היישוב נוהה אחר תאוות לבו, הנפגעים המרכזיים ממידותיו הרעות הם: הוא עצמו, בני משפחתו וסביבתו הקרובה. ברם, כאשר הדיין הולך בדרך רעה ונפשו מושחרת במידות רעות – הנזק עצום, הואיל ובשחיתותו קיים זרע של פורענות וחורבן לחברה בכללותה, שהרי הדיין משפיע בפסקי דינו על החברה כולה: שחיתותו המידותית של הדיין הסכל תִּטָּה את ליבו על נקלה לעוות את האמת והצדק, ויתרה מזו, **נפשו העכורה תורגל לשקר ולכזב**, וכפי שכותב הרמב"ם ב"ספר המצוות" ביחס לאיסור להניח מכשול לפני עיור (לאווין רצט):

"ולא [=ואיסור] זה אמרו [חכמים], שהוא כולל גם מי שמסייע לדבר עבירה או גורם לה, לפי שהוא [=המכשול] בא לאותו האדם שסימא התאוה את ראייתו ונעשה עיור [=אינו יכול לזהות עוד את מגרעות התאוה והיא נראית לו כדבר חיובי]". כלומר, מי שנוהה אחרי התאוות ונעשה עיור לאמת, קרוב לוודאי שלא יוכל לראות אותה גם אם ינסה להשיגה – והואיל וטבעו הושחת, ליבו יִטָּה מעל האמת גם אם היא תוצב לפניו במלא עוזה בהירותה ויפעתה.

עוד למדנו מדברי רבנו, כי מי שסימא את עיניו תאוות הבצע, ונוטל ממון רב בעבור פסיקת דינים או בעבור שִׁרְרָה רבנית, **נעשה עיור לאמת!** ואף אם האמת תוצב לנגד עיניו במלוא הודה ובהירותה הוא כבר לא יוכל לזהותה – "יִעֲתָה לֹא רָאוֹ אֹר, בְּהִיר הוּא [=אף שהאור בהיר] בְּשִׁחִים", ואף יִדְמָה שדרכו היא דרך האמת והצדק ויתרץ בכל מיני טעדי או כלשון רבנו "בראיות קלושות" (אף שהוא פסול מלדון בשל נטילת השכר בעבור שִׁרְרָתוֹ, שהרי הוא נוגע בדבר), את לקיחת הממון וההנאה מכבוד התורה, והנה דברי רבנו בפירושו לנדרים (ד, ג):

"ואני תמה על אנשים גדולים [=בעיני עצמם ובעיני ההמון] **שעיורה אותם התאוה** והכחישו את האמת, והנהיגו לעצמם הקצבות [=תקציבים] בעד המשפטים [=פסיקת הדין בבתי-הדין] והלימוד [=לימוד התורה] **ונתלו בראיות קלושות**". כלומר, לדעת רבנו, כל התכסיסים להקל בעניין זה הינם שקרים ותעתועים אשר נובעים מעיוורון התאוה ורדיפת התקציבים.

בהמשך דברי רבנו בהקדמתו לפירוש המשנה (עמ' טז), הוא מתאר את העקרונות החשובים ביותר שהדיין צריך לשים לנגד עיניו, וזניחת התאוות הוא החשוב שבהם: "ולא ירדוף אחר המנוחות והתענוגות כדי שלא יופקרו זכויות בני אדם, ויכבשוהו התאוות [...] ולא יאהב את השררה [...] וראוי לדיין שלא ירבה ברדיפת תאוות העולם ואהבת הממון וההתרברבות, כמו שאמר הכתוב: 'שִׁנְאֵי בָצַע' [שמ' יח, כא]". כלומר, כאשר התאוות כובשות את לב הדיין הוא נעשה עֵיִר לאמת, והדין יהא מופקר מעתה לשרירות ליבו הרע ולגחמתו ההפכפכה.

ב. עקרונות נוספים לדין צדק

הרמב"ם מציין בהקדמתו שם שלושה עקרונות נוספים אשר הכרחיים לדין צדק:

א) הראשון הוא מגרעת עיניו הדין – אמנם, אף שאין לחרוץ משפט אלא במתינות ולאחר שמיעת בעלי הדין וכל העדויות, כאשר נסתיים ההליך המשפטי יש לפסוק את הדין מיד, וזה דברי רבנו שם: "אל ימהר [הדיין] לחרוץ משפט [...] וגם לא יאריך את הדין [...] וזה הוא הנקרא עינוי הדין [...] ולא יכביד, כלומר על ידי קביעת זמנים רחוקים לדין. ויניח לבעל הדין להגן על עצמו אף אם יהיו דבריו ארוכים וטיפשיים. ואם כפי טענותיהם [של בעלי הדין] [...] אי אפשר לעשות כן [כלומר אם לא ניתן להגיע לפשרה] – אז יחליט ויפסוק הדין מיד".

ב) השני הוא מגרעת רוממות הדיין ונפיחותו מרוממות מעמדו – "ולא יקל עצמו בפני ההמון [...] וגם לא יבדל [=יתרחק] מהם יותר מדי כדי שלא יאבד החלש". כלומר "שמתוך רוממות הדיין עד שאי אפשר להגיע אליו יתרבו בעלי זרוע והאלמים ביוזעם שאותם הנעשקים והנדכאים לא יוכלו להגיע אל השופט ואין מי שידון דינם" (קאפח שם).

ג) והשלישי הוא מגרעת עורכי הדיינים – אחד מגורמי עיוות הדין הוא עורכי הדיינים, מפני שהם אינם שואפים לדין צדק, אלא להיטיב עם לקוחותיהם הפושעים בכל דרך אפשרית, ולשם כך כל האמצעים כשרים – ומזאת מזהיר רבנו בפירושו למשנה שם: "וירבה [הדיין] לחקור את העדים, ויזהר בעת החקירה שמא ילמדו [בעלי הדין] מתוך דבריו דבר שיעזרם על רצונם [=להשיג את מטרתם]. ולא ילמד טענות לבעלי הדין והוא הנקרא עורכי הדיינים".

ג. היעד: חשיפת האמת

מטרת בתי הדין ובתי המשפט לפסוק דין-צדק עשויה להתממש אך ורק בחשיפת האמת בכל דין, וזו חשובה מאד לקיום חברה בריאה ומאושרה, כי כאשר נעשה עוול לאדם עלול להיגרם לו צער ויגון עצומים ונוראים, אם חלילה לא יהיה מי שיציל אותו מיד עושקו וייתן מזור לנפשו. נפשו של הנעשק נרמסת ונאנקת תחת רגלי העושק הרמאי והרשע שמגחך בתוך ליבו בראותו את המערכת המשפטית רופסת ומקרטעת, ולעתים אף איננה רוצה להבין שרחמנות כלפי פושעים משמעותה אכזריות ישירה וגסה כלפי החברה בכללותה. ולכן, התנאי הראשון לחברה בריאה ומאושרת הוא מערכת משפט נקייה ומוסרית באמת (לא מוסר ההבלים של החברה המערבית 'הנאורה', ולא מוסר התעתועים של הדת האורתודוקסית הפרו-נוצרית).

לאור עקרונות דין הצדק והאמת שהזכרנו לעיל עולה, שעל מערכות המשפט בימינו לעשות בברת-דרך גדולה מאד כדי לדון דין צדק; ובעיקר עליהן להרחיק מקרבן אינטרסים זרים שעלולים להפיל אותן לתהום התאוות והמידות הרעות, ואלה כאמור, גורמים בסופו-של-דבר גם לעיוות הדין ולהפניית עורף לאמת ולצדק. יהי רצון שנזכה לשוב לדרך האמת, ואז ישובו אנשי אמת לשפוט את עמנו בדין אמת, ונסו יגון ואנחה ואין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה. "לִכְן נִשְׁמָעוּ דְּבַר יְיָ אֲנָשִׁי לְצֹן מְשָׁלִי הָעַם הַזֶּה אֲנֹכִי בִירוּשָׁלַם" (יש' כח, יד). "נִשְׁמָעוּ נָא זֹאת רְאֵשִׁי בֵּית יִעֲקֹב וּקְצִינֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמִּתְעַבִּים מִשְׁפָּט וְאֵת כָּל הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשׁוּ" (מיכה ג, ט).

הרמב"ם בראשית דרכו

כידוע, הרמב"ם החל לכתוב את פירושו למשנה בגיל עשרים-ושלוש וסיימו לאחר כשבע שנים, וכפי שכתב בסוף פירושו לסדר טהרות: "אני משה בר' מימון הדיין [...] התחלתי לחבר פירוש זה ואני בן שלש-ועשרים שנה, והשלמתי אותו במצרים ואני בן שלשים-שנה [...] ברוך 'הַנֶּחֱתַן לַיָּעֹף כָּח וְלָאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה' [יש' מ, כט]". בראש פירושו למשנה, הרמב"ם כותב שיר מיוחד שבו הוא מתאר את ספרו, את השתלשלות התורה-שבעל-פה, את שאיפתו וערגתו לחכמה, ואת שמחתו בהגיעו אליה. נעתיק את לשון השיר ולאחר מכן נבארו מעט:

סֵפֶר אֲשֶׁר חוֹבֵר בְּדִין מִנְּשָׁה / בִּיאור הַלְכוּתֵי וְדַת צִדְקוֹ
בְּדַת אֲשֶׁר הָעֵתִיק זְקִיבֵינוּ / בּוֹכִיו אֲשֶׁר הֵם חֲזָקוֹ בְּדָקוֹ
חֲבוֹר נְשָׁפֶל כָּח צַעִיר נְשָׁנִים / מִנְּשָׁה בְּנוּ מִיְּמוֹן אֲשֶׁר צַעְקוֹ
אֶל אֵל לִיִּשְׂר אֶת נְתִיבָתוֹ / לָשׁוּם בְּתוֹרָתוֹ לְבַד חֲשָׁקוֹ
לְנִפּוֹל חֲבָלִים לוֹ בְּהַר הַבֵּין / לֵאכֹל פְּרִי חֲכָמָה לְבַד חֲקוֹ
אֲזִיחָה טוֹב אֵל וְאֲזִי שְׂמֵחַ / מִנְּשָׁה בִּיּוֹפִי מִתְּנַת חֲלָקוֹ

סֵפֶר אֲשֶׁר חוֹבֵר בְּדִין מִנְּשָׁה – רבנו פותח את שירו בהצהרה שספרו עוסק בדינים אשר משה רבנו קיבל בסיני. ובמלים אחרות, הרמב"ם מעיד שהוא לא סטה ולא פנה מדרך האמת ונותר נאמן לאותם הדינים הטהורים שנמסרו לנו בהר סיני.

בִּיאור הַלְכוּתֵי וְדַת צִדְקוֹ – במלים אלה רבנו ממשיך בתיאור פעלו בחיבור פירוש-המשנה (בִּיאור הַלְכוּתֵי), תוך שימת דגש על-כך שדתנו היא דת האמת והצדק ('וְדַת צִדְקוֹ').

בְּדַת אֲשֶׁר הָעֵתִיק זְקִיבֵינוּ / בּוֹכִיו אֲשֶׁר הֵם חֲזָקוֹ בְּדָקוֹ – בשורה הזו רבנו רומז להשתלשלות התורה-שבעל-פה, ומוסיף לבטא ולהדגיש את נאמנותו למעתיקי המסורה. בצלע הראשונה רבנו קושר את עצמו למנציחה המרכזי של התורה-שבעל-פה הוא רבי יהודה הנשיא: בְּדַת אֲשֶׁר הָעֵתִיק זְקִיבֵינוּ – ואין ספק שרבנו ראה את עצמו כממשיך דרכו של רבי יהודה הנשיא בהנצחת התורה-שבעל-פה. בהמשך שירו רבנו הרמב"ם גם רומז לממשיכי דרכו, האמוראים, שהמשיכו את מפעלו של רבנו הקדוש, והם נזכרו במלים: "בּוֹכִיו אֲשֶׁר הֵם חֲזָקוֹ בְּדָקוֹ".

חֲבוֹר נְשָׁפֶל כָּח צַעִיר נְשָׁנִים / מִנְּשָׁה בְּנוּ מִיְּמוֹן אֲשֶׁר צַעְקוֹ – מכאן ואילך הרמב"ם משתף אותנו בהרהוריו: חֲבוֹר נְשָׁפֶל כָּח צַעִיר נְשָׁנִים, הרמב"ם מצטנע בכך שחיבורו זה נכתב בהיותו עול ימים. רבנו גם נוקט בהאנשה כלפי חיבורו, כביכול חיבורו צעיר ושפל כוח, וכפי שראה הוא את עצמו (וכמה רחוקה צניעותו של רבנו מהתרברבות חכמי-יועצי-אדום למיניהם). בהמשך נאמר: מִנְּשָׁה בְּנוּ מִיְּמוֹן אֲשֶׁר צַעְקוֹ – רבנו מגלה לנו במלים אלה שהוא צעק! ומהי צעקתו? אֶל לִיִּשְׂר אֶת נְתִיבָתוֹ / לָשׁוּם בְּתוֹרָתוֹ לְבַד חֲשָׁקוֹ, הרמב"ם צעק אל ה' יתברך שידריכו בדרך הישרה, ושיזכה אותו להפנות את כל כוחות נפשו לידיעת תורת משה כיפעת אמיתתה.

לְנִפְּלוּ חֲבָלִים לוֹ בְּהַר הַבֵּין / לֹאכַל פְּרִי חֲכָמָה לְבֶד חֶקוֹ – הרמב"ם מדמה את בקשת החכמה כטיפוס קשה בהר תלול, והוא, בראשית דרכו, מתבונן למעלה לפסגת ההר ותוהה, היאך יגיע למעלה וישיג את מבוקשו? ותשובתו בתפילה להשם: אנא, הִפֵּל לי חבלים בהר הבינה והדעת, זַכֵּנִי לעלות בהם למרומי ההר, לשאוף את אווירו הצלול הזך והנקי, להתענג על הנוף הנפלא שנפרש מתחתיו, ולזכות שמנת-חלקי תהא מפירות ההר המשובחים והטעמים.

רבנו מסיים את שירו: אֶזְיַחְזָה טוֹב אֶל וְאֶזְיַשְׁמַח / מִנְּשָׂה בְיוֹפִי מִתְּנַת חֶלְקוֹ. רבנו יודע שכאשר הוא יגיע למרומי הר-הדעת הוא יזכה לידיעת ה', וזו תסב לו שמחה ועונג רוחני אדירים, ויהיו אלה מתנת ה' על שאיפתו הטהורה, צעקתו הִכְנָה, והשתדלותו להשגת הדעת והחכמה.

נמצא, שכדי לזכות לְעֵדָן ולמתיקות החיים, עלינו לערוג למרבצי הדעת והתבונה וכן לצעוק אל ה' יתעלה **לסור מרע**: שירחיקנו מן השווא והשקר הגואים בעולם הדתי והחילוני, ומהתאוות והעוונות שהם תוצאת השווא והשקר. לאחר מכן עלינו לזעוק אליו שיסייענו **לעשות טוב**: שידריכנו בדרך הישרה, שיזכנו לכל מידה טובה, ושינחנו לדרך האמת שהחל בה אברהם אבינו, שקרא לכל באי עולם להכיר במציאות ה' יתעלה: "בְּנֶשֶׁם יְיָ אֵל עוֹלָם" (בר' כא, לג).

עוד למדנו, שכדי להגיע להישגים עלינו לטפס מעלה-מעלה בהתמדה ובנחישות, לא להרפות את אחיזתנו גם בעת סער, ובשוך הגלים לחדש את הטיפוס מעלה-מעלה. אֵל לנו להתרשל או להתייאש, כי כל צעד חיובי קטן ככל שיהיה צורב רושם נצחי בנפשנו. הרמב"ם כאן מגלה לנו אפוא את סוד ההצלחה: שאיפה טהורה, זעקה כנה לה', השתדלות, עקביות והתמדה.

חשוב לציין, כי משירו הזה של רבנו עולה, שאין זיק של אמת באגדה הטיפשית על רבנו שהוא היה ילד קשה קליטה, ונעשה לו נס ומלאך מן השמים הגיע אליו ופתח לו את שערי הדעת באופן נָסִי ופלאי. אלא, רבנו השתדל בכל נפשו ומאודו להשיג את התורה והחכמות, ומכוח רצונו העז ומסירות נפשו ללימודים הוא זכה להגיע למעלה הטהורה והנשגבה הייחודית לו.

ויתרה מזאת, האגדה הזו מנחילה השקפה רעה, מפני שהיא מעודדת את העצלות והחידלון, שהרי מי שיאמץ אותה אל חיקו קרוב לוודאי יתייאש מלהגיע להישגים שהרי לא נגלה לו מלאך, ולפי דמיונו בלעדי התערבות אלהית שמימית אי אפשר להגיע להישגים רוחניים... ואותו שוטה ייעזר בתירוצים הללו כדי להצדיק את נהייתו אחר הבלי התאוות וריקנות עמי-הארצות, ואף עלול להאשים בסכלותו את הקב"ה שהרי הוא זה אשר לא שלח אליו את אליהו הנביא...

"זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי, אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחָרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים. הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים, לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְיָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְהָשִׁיב לִב אָבוֹת עַל בְּנִים וְלִב בְּנִים עַל אָבוֹתָם, פֶּן אָבֹא וְהִכִּיתִי אֶת הָאָרֶץ חָרָם" (מלאכי ג, כב-כד).

ואגב, מנבואה זו אנו למדים, כי לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, הקב"ה ישלח לנו אנשים קנאים לדבר ה' כאלוהיו ופנחס, והם, בקנאותם לדבר ה', יכשירו את הקרקע לכינונה של ממלכת כהנים וגוי קדוש, ובזאת יסירו את הזעם והחרון שרובץ על עם-ישראל, התועה אחר התהו אשר לא יועיל ולא יציל, וכמו שנאמר בספר במדבר (כה, יא): "פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, הָשִׁיב

אֶת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם, וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי".
הנה אפוא למדנו, שהקנאה מצילה מן הפורענות, וכך בדיוק נאמר בבבואת מלאכי לעיל,
שאותם אישים קנאים יצילו את עם-ישראל מכליה: "פֶּן אָבֹא וְהִכֵּיתִי אֶת הָאָרֶץ חָרָם".

יהי רצון שנזכה להתענג ממימי משנת רבנו הרמב"ם הזכים והמפכים, ולהבין ככל שניתן את
שבילי חשיבתו הסלולים והישרים, "כִּי יִשְׁרִים דְּרָכָי יִי וְיִצְדָּקִים יִלְכוּ בָם" (הושע יד, ו).

שעבוד הרוח והחומר

השעבוד הגופני הקשה שנשתעבדו אבותינו במצרים הוא אחד מאבני הדרך בדברי הימים של
אומתנו. אבותינו הקדמונים נאנקו תחת עולם הכבד והולך של פרעה ונוגשיו: "וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי
אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִם אֹתָם [...] לָכֵן אָמַר לִבִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יִי וְהוֹצֵאתִי
אֹתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבָדָתָם" (שם' ו).

אחת השאלות המתמיהות ביותר היא: כיצד הצליחו פרעה ועבדיו להביא אומה שלמה מכובדת
ומבוססת, לידי שעבוד שפל קשה ונרצע כל-כך?! וגדולה מזו, כיצד הסכימו אבותינו להתמסר
לעבודת הפרך שהשיתו עליהם המצרים? מדוע הם לא נאבקו? מדוע הם לא מרדו?

שאלה זו מתחדדת לאור המסורת שהייתה בידי רבנו לפיה שבט לוי מעולם לא שועבד, וכפי
שרבנו כותב בסוף הפרק הראשון של הלכות עבודה-זרה: "חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות,
ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה-זרה". המסורת הזו של רבנו שרדה במדרש מאוחר: "לפי
ששבטו של לוי לא היו משועבדים במצרים אלא פנוי היה" (פסיקתא זוטרית, שמות ה).

מדוע אפוא המצרים וויתרו על כוח העבודה של שבט לוי? מדוע הוא לא נכלל בגזרות הכפייה
של פרעה ועבדיו? ומהו אפוא הדבר אשר מייחד את שבט לוי?

נראה כי התשובה נעוצה בהיסטוריית אחיזתנו בערכי הרוח של אומתנו. רבנו הרמב"ם
בהלכות עבודה-זרה הקדיש את הפרק הראשון לתיאור השתלשלותה של העבודה-הזרה
מראשית ימי האנושות ועד משה רבנו ע"ה. רבנו מלמד, כי יעקב אבינו המשיך את דרך אברהם
ויצחק והורה למבקשי ה' הנלווים אליו את דרך האמת. ברם, השהייה הארוכה במצרים גרמה
לאבותינו לחזור ולתעות אחרי התהו ההבל והאלילות, וזה דברי רבנו שם (סוף פרק א):

"עד שארכו הימים לישראל במצרים, וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עבודה זרה כמותן, חוץ
משבט לוי שעמד במצות אבות. ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה-זרה. וכמעט קט היה, והעיקר
ששתל אברהם נעקר, וחוזרין בני יעקב לטעות העמים ותעייתן".

בהלכה זו נעוצה לדעתי התשובה לכל השאלות שהוצבו לעיל. לשעבוד הגופני שהושת על
אבותינו קדם **שעבוד רוחני** שהתבטא בהליכתם אחרי הכיעור וההבל שהפיצה אז תרבות
מצרים האלילית. התמסרותם הרוחנית של אבותינו לעבודה-הזרה ולזימה שנלוותה אליה, היא
התשובה לשאלה מדוע נכנעו למצרים ולא מרדו: בעת שאדם נכנע ברוחו לתרבות אלילית

זימתית וחומרנית, הדרך לשעבוד גם מבחינה גופנית ולהפכו לעבד היא קצרה וקלה ביותר, עד שנדרשים רק תרגילי הסחה קלים ביותר כדי להפכו במשך הזמן לעבד נרצע, כנוע ושפל.

שבט לוי לא נשתעבד בשעבוד הגופני מכיוון שהוא לא זנח את דרך האמת שהנחילו לו אבותיו. עמידתו הרוחנית האיתנה בפני התרבות המצרית המודרנית והחומרנית הקלוקלת, הימנעותו ובריחתו מפיתויי העבודה-הזרה על כל מרכיביה החומרניים והזימתיים – הן-הן שהצילוהו מפליה רוחנית שגררה עמה השתעבדות גופנית מפרכת, משפילה ומייסרת.

יהי רצון שנזכה לחזק את עמידתנו הרוחנית בפני כל תרבות חטא: מודרנית "נאורה" ומפתה ככל שתהיה או אורתודוקסית אלילית פרו-נוצרית. ונזכה בכך להציל לא רק את נפשנו מכיליון רוחני, אלא גם את גופנו משעבוד להנאותיה ולצריכת השקפותיה ומוצריה הממכרים, משחית הגוף והנפש. נשוב אפוא לדרך האמת, ובעמידתנו הרוחנית האיתנה נמלא את ייעודנו כאומה מוסרית וערכית, אור ה' ישכון בקרבנו ונזכה לאושר אמיתי ולשמחת הלב והנפש, אבי"ר.

שני שירים על אהבת ארץ-ישראל ומורשתה הרוחנית של יהדות תימן

את שני השירים הללו כתב אבא מרי יוסף דחוח-הלוי ע"ה, והם הוקדשו לאהבת ארץ-ישראל ולאהבת מורשתם הרוחנית של יהודי-תימן. השיר הראשון נכתב בהשראת עליות תרמ"א – תש"ד, והוא נקרא "לשם יחוד האֵשׁ":

לְשֵׁם יְחִיד הָאֵשׁ / וְהַלֵּב הַגּוֹעֵשׁ
בְּאֵנוּ אֶרְצָה לְרֵשׁ / לְבָבוֹת וְלִהְיוֹתָרֵשׁ
אִישׁ לֹא הִקְדִּימָנוּ / בְּחֶנֶן עֲפָרָה
רֹאשׁוֹנֵינוּ שָׂכְנוּ / בְּכָל כּוֹךְ וּמַעְרָה
לֹא הִקְדִּימָנוּ אִישׁ / בְּמַמּוּד מִמֶּדָּה
בְּנוֹי חֲרֻבוֹתֶיהָ הַחִישׁ / וּמִסֵּד מִסָּדָה
לֹא הִקְדִּימָנוּ אִישׁ-אוֹרֵחַ / אֲדַמְתָּה לְסֻקֵּל
שִׁמְמוֹתֶיהָ לְהַפְרִיחַ / דְּרָכֶיהָ לְסַלֵּל
אִישׁ בְּמוֹנוֹ לֹא לָחֵם / בְּתַלְאוֹבֵי מַחְסוֹר
עִם רָעַב לִלְחֵם / וּבְדֵל בְּגָד לְעוֹר
לְשֵׁם יְחִיד שְׂדֵי, זֶה / גִּימְטְרִיָּה מַעֲדָר
הַרְיֵנוּ מִנִּיף כְּלִי זֶה / לְהַכִּיב וּלְזוֹרֵר
רֹאשׁוֹנֵי לְחֹשׁוֹ זֹאת / לְקַדּוֹשׁ הָעֲבוֹדָה
עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לְאוֹת / יְחִידָה יְעוֹדָה

השיר השני נכתב בהשראת עליית תש"ח-תש"ט שזכתה לכינוי "על כנפי נשרים", והוא נקרא
"כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב":

כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב אֲדִירֵי מַיִם, לֹא כִנְחַל אֶכְזָב,
 נִשְׁאַתְנוּ בְּשׁוֹרֵת הַגָּאֵלָה אֶל חוֹף מִבְּטַחְנוּ – אֶרֶץ חֲמֻדָּתְנוּ,
 וְאֵנּוּ יַחְפִּי רֶגֶל אֶךְ לֹא גִלּוּי רֹאשׁ, בְּלוּיִי בְּגָד אֶךְ לֹא עֲרָמִים.
 צְמוּקֵי גֹאֶךְ לֹא דָלִי רוּחַ, צְרוּרוֹתְנוּ דָלִים אֶךְ גִּוִּילִים בָּם:
 סִפְרִים כְּתוּבֵי-יָד מִנִּי קֶדֶם, יִהְיוּ שִׁיחַ זִקְנִים וְשִׁיג חֲבָרִים.
 כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב אֵיתָן מַעֲיָנֵנוּ, כְּגִוִּילֵי סֵפֶר כִּפְרָשִׁים מְגֻלּוֹת חַיִּינוּ.
 וְכַאֲבוֹתֵינוּ כֵּן אֵנּוּ, רוֹשְׁמִים עַל דְּפִים הַגִּיגִי רוּחְנוּ וּמִשְׁאֵת כִּפְשֵׁנוּ,
 עַד יָמִים יְבֹאוּ וְלִכְלֵם יוֹכִיחוּ, כִּי אֵמֶת הָיָה מַעֲשֵׂנוּ,
 בְּצֶדֶק תּוֹכַחְתָּנוּ, טְהוֹר מַאֲבָקֵנוּ וְכֹנֶה אֶהְבְּתָנוּ:
 לְכֵנֶס נְדָחִים, לְאַחוֹת לֵב-אֲחִים, עַד יְרוֹם הַגֶּל אֶל-עַל,
 בְּרוּחַ אֶחָד וּבָלֵב אֶחָד אֶל שָׁמַיִם אֶחָדִים,
 וּבִזָּה נִשָּׂא תַפְלִית לֵב "שׁוּבָה יְיָ אֶת שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב".

האם חובה לנהוג בחמלה כלפי פליטים?

בימים שבשגרה אנו שומעים לעתים לא רחוקות ראיונות ברדיו עם אנשי רוח ליברלים אשר לצערנו רחוקים מאוד מתורה ומצוות, אך יחד-עם-זאת, הם מרגישים חופשיים להביע דעות ביחס למצוות התורה, אף-על-פי שאין להם כמעט שום מושג אמיתי בה, ומביאים ממנה ראיות להשקפותיהם. אחת הדוגמאות הבולטות היא ההטפה החוזרת ונשנית מאותם חוגים אשר טוענים, שאפילו לפי התורה יש לנהוג בחמלה כלפי הפליטים מאפריקה שחדרו לארצנו. ויתרה מזאת, הם טוענים שחובה עלינו לאהוב אותם כאילו הם היו אחינו ואחיותינו מבטן ומלידה.

ניתן לחשוף את צביעותם מיניה וביה, שהרי לא יעלה על דעתם לקבל לשכונותיהם היוקרתיות בתל-אביב או בהרצליה את השחורים מאפריקה. אך כאשר הם מרוכזים בדרום תל-אביב רחוק מעיניהם ומבנותיהם, הם מצקצקים בלשונם "ההומאנית" בהצטדקות ובהתחסדות, שחובה עלינו כעם היהודי הנאור, לנהוג בחמלה כלפי הגויים האכזריים... אותם "אנשי רוח" "נאורים" מעדיפים להתאכזר לבני עמם, מאשר לנקוט בגישה נחרצת ולהצטייר בעיני האירופים אהובי נפשם כבלתי-הומאניים לפי שיבוש דעתם. ברם, ההומאניות האמיתית היא החמלה כלפי בני עמך, ומי שמרחם על גויים אכזריים מסוכנים ומסוממים מתאכזר קשות כלפי בני עמו – בני ישראל שרגלי אבותיהם עמדו למרגלות הר סיני, בעלי החמלה, הבושה וגמילות-החסדים.

אגב, ראייתם מן השואה, דהיינו, שחובה עלינו כעם אשר סבל מהשמדה, לנהוג בחמלה כלפי מי שסובלים מרדיפה מפני שאנחנו היינו במצב הזה – אינה אלא הטעיה. לדעתי המסקנה המתבקשת מן השואה הינה הפוכה לגמרי! השואה חשפה לעין-כל את רשעות אומות העולם

וצביעותן, ולכן עלינו לחשוב תמיד אך ורק על טובתו של העם היהודי, ולקבל החלטות שמתאימות ונכונות אך ורק לנו – **לעם היהודי**. לא יעלה על הדעת שנשכן את מרקם החברה העדין, בהצפת רחובותינו בפושעים פוטנציאליים. בל נשכח שאותם אפריקניים באו ממקום של חיתיות ואכזריות נוראה, ואין ספק שהיא נמצאת גם אם לא בכולם, בחלק לא מבוטל.

יש לנהוג אפוא בחמלה אך ורק כלפי מי שראוי לחמלה, ובתנאי שאין לנו נזק בכך. ואם אותם גסי-הרוח ההומאניים כל-כך חפצים לסייע לאפריקנים, שיקימו קרן שתשקם את אפריקה, נראה כמה כסף יאספו מבעלי-ההון שרוממות ההומאניות והנאורות בגרונם... ויתרה מזאת! אפריקה מצויה במצבה הרע כיום, לא מעט בשל ניצולו והתעללותו של הגזע הלבן והנאור.

א. הראיות בביכול לשיטת "הנאורים"

הראיה המרכזית שהם מביאים לשיטתם נסמכת כאמור על פסוקי התורה: "וְכִי יָגִיד אֶתְךָ גֵּר [...] כְּאֶזְרַח מִכֶּם יִהְיֶה לָּכֶם הַגֵּר הַגֵּר אֶתְכֶם, וְאַהְבָּתְךָ לוֹ כְּמוֹךָ כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם" (ויק' יט, לג-לד), ובמקום אחר נאמר: "וְאַהְבָּתֶם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (דב' י, יט). לכאורה, הנה לפנינו פסוקים מפורשים וראיות חותכות שלפי חוקי התורה יש להעניק לאפריקנים את כל הזכויות האזרחיות והסוציאליות, ואף חובה לאהוב אותם ולחמול עליהם – שהרי אנחנו בעצמנו היינו גרים בארץ מצרים, ואסור לנו לשכוח את אותה התקופה הקשה, שעינו אותנו, התעללו בנו ורצחו אותנו – את זקנינו ואת ילדינו. לפיכך, עלינו למלא את ליבנו ברגשות חמלה ואהבה כלפי הפליטים האפריקנים שמציפים את רחובותינו.

וכל פעם שאני שומע את אותם הוזי ההזיות גסי הרוח, שלרובם יש תארים אקדמיים מרשימים, דוקטורים ופרופסורים למיניהם, אני נדהם למול הבורות והריקנות העצומה ששוררת בקרבם. ואם הם היו לומדים רק מעט תורה ודאי שלא היו שוגים בדברים כל-כך בסיסיים.

וכבר לימדנו רבנו על מחלתם הנפשית של אותם גסי-הרוח, אשר רוממות מדעית בתחום מסוים הובילה אותם ליהירות ולגסות-רוח עד שנדמה להם שהם מבינים בכל תחומי החכמות, ראו נא את דברי רבנו ב"פרקי משה ברפואה", הובאו באגרות הרמב"ם (עמ' קנ-קנא).

ב. גר צדק

נחל אפוא ונעיין בדברי הרמב"ם בספר-המצוות (עשין רז), שם הוא מגדיר את מצות אהבת הגֵּר, וזה דבריו: "והמצוה השבע ומאתיים, הציווי שנצטוונו לאהוב את הגֵּר, והוא אמרו יתעלה: 'וְאַהְבָּתֶם אֶת הַגֵּר'. ואף-על-פי שכולל אותו [=את הגֵּר] בעניין זה מה שכולל את ישראל באמרו: 'וְאַהְבָּתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ' [ויק' יט, יח], **לפי שהגר הזה גר צדק**, אבל מפני שעתה נכנס לדת [=התגייר] הוסיף לו ה' אהבה וייחד לו מצוה נוספת [...] [כלומר, ה'] חייב אותנו לאהבו משום **'וְאַהְבָּתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ'** ומשום **'וְאַהְבָּתֶם אֶת הַגֵּר'**. וזה פשוט ואין בו נסתר".

מה שפשוט לחז"ל ולרבנו הרמב"ם ואף ברור כשמש ביום בהיר, כנראה לא פשוט וברור לגסי-הרוח אשר שואפים להתדמות לגויים הערלים האירופיים הארוכים, ואף החדירו וטמטמו את

מחשבתם בהזיותיהם ובתאוותיהם. מכל מקום, מדברי הרמב"ם עולה בבירור, שהגר שנזכר בפסוקים לעיל הוא **גר צדק**, כלומר מדובר בגוי שהתגייר, ומפני שהוא התגייר הוא נחשב ליהודי לכל דבר ועניין. ברם, הקב"ה העניק לו זכויות נוספות, והוסיף חובה לאהוב אותו מעבר לחובה המיוחדת לאהוב כל יהודי, כך שמי שאהב גר צדק מקיים שתי מצוות מן התורה, ומי שמציק לו מבטל שתי מצוות ועונשו חמור יותר – וזה דברי רבנו בהלכות דעות (ו, ה):

"אהבת הגר **שבא ונכנס תחת כנפי השכינה** [דהיינו שהתגייר באמת ובלבב שלם, כוללת] שתי מצוות עשה: אחת מפני שהוא בכלל רעים [כלומר שיש חובה לאהבו מכוח מצות: 'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ', שהרי הוא יהודי לכל דבר ועניין] ואחת מפני שהוא גר והתורה אמרה: 'וְאָהַבְתָּם אֶת הַגֵּר' – ציווה על אהבת הגר כמו שציווה על אהבת שמו, שנאמר: 'וְאָהַבְתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ' [דב' יא, א], הקדוש-ברוך-הוא אוהב גרים [=גרי צדק] שנאמר: 'וְאָהַב גֵּר' [שם י, יח]."

יש לשים לב ללשון רבנו הרמב"ם: "אהבת הגר שבא ונכנס תחת כנפי השכינה", וקאפח מוסיף ואומר שם שכוונת רבנו לומר: "שאין המצוה [הזו, של אהבת הגר], אלא בגר שנבדק, והתחקו אחריו במשך זמן שהוא נוהג בדרך הישר, ונכנס באמת תחת כנפי השכינה". כלומר, הדגשתו של רבנו שמדובר דווקא בגר "שנכנס תחת כנפי השכינה" מלמדת שלא מדובר בכל גר שעבר את תהליכי הגיור, אלא דווקא בגר צדק ואמת שנכנס לדת מאהבת ה' יתעלה.

ואצרף הלכה נוספת שמוכיחה שכל מצוות החמלה שנזכרו בתורה כלפי גרים, הכוונה בהן לגרים שנתגירו בלבב שלם וקיבלו עליהם באמת את דת משה, וזה דברי רבנו בהלכות מתנות עניים (א, ט): "כל גר האמור במתנות עניים [=בכל ענייני החמלה והצדקה] אינו אלא גר צדק, שהרי הוא אומר במעשר: 'וְבָא הָלְלוּ... וְהָגֵר' [דב' יד, כט], מה לוי בן-ברית אף הגר בן-ברית". נמצא אפוא, שאין שום ראיה לשיטת גסי-הרוח מהפסוקים שנזכרו, שהרי הם עוסקים אך ורק בגרים שנתגירו כדת וכדין, לא בגויים ערלים אשר מבקשים ליהנות מארץ זבת חלב ודבש.

ואיני יודע איך אפשר להעלות על הדעת שפסוקי התורה בעניין הגרים עוסקים בגויים, וכי יעלה על הדעת שהקב"ה יצווה אותנו לאהוב את הגויים האכזריים והזימתיים כמו שאנחנו אוהבים את אחינו הרחמנים, הביישנים וגומלי-החסדים? וכי ייתכן שביחס לאחינו היהודים התורה תאמר **פעם אחת** (ויק' יט, יח) בלבד: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ", ואילו ביחס לגויים הערלים התורה תדגיש **פעמיים** (ויק' יט, לד; דב' י, יט): "וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ", "וְאָהַבְתָּ אֶת הַגֵּר"?

כמו כן, מדוע הקב"ה ציווה עלינו לסלק ולגרש את כל יושבי הארץ הגויים שחיים בינינו? מדוע עלינו לחסל באכזריות את כל עובדי האלילים והגילולים שביניהם? שהרי אם אנחנו חייבים לאהוב אותם לפחות כמו שאנחנו אוהבים את אחינו היהודים, הרי שעלינו לרומם אותם מאד, ולמעשה להעניק להם את ארצנו במתנה גמורה שהרי יש מצוה לאהוב ולהוקיר אותם! ובמלים אחרות, עלינו להעלות את הפלסטינאים משכונות העוני והמצוקה בעזה ולהעבירם להתגורר בשכונות היוקרה של תל-אביב, חיפה וירושלים! שהרי התורה ציוותה **פעמיים** על אהבתם!

אלא, ברור לכל מי שאינו מתעקש להטעות את עצמו ב"הומאניות" מדומה, שפסוקי התורה הללו מורים אך ורק על אהבת **גרי הצדק שנבדקו**. וזכירת מצבנו בארץ-מצרים נועדה להזכיר

לנו את מצבנו הקשה שם, כדי שנזכור את תחושות חוסר השייכות וחוסר הביטחון שליוו אותנו בהיותנו בארץ-מצרים, וכדי שנקל ככל יכולתנו על חבלי קליטתם של גרי הצדק שנכנסו לדתנו באמת ובלבב שלם. לאור זאת, התורה ציוותה עלינו לאהוב את גרי הצדק בשתי מצוות עשה, כי גר הצדק אינו רק בגדר יהודי בן-ברית, אלא גם בגדר גר-צדק, ולכן עלינו לאהבו כפל-כפליים מאשר עלינו לאהוב יהודי כשר מאחינו ובשרינו, שמעמדו החברתי והרגשי יציב ואיתן.

אגב, אם תמהתם מהו המקור לטענותם של שוכני מגדלי השן, ובכן, נראה ששוב מדובר ברש"י-שר"י, וכך נאמר בשמות (כב, כ): "וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם", ושם פירש רש"י: "כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם". ברם, רש"י לא רצה להבין שהגר שנזכר ברישא של הפסוק הוא גר צדק, ואילו הגרים שנזכרו בסוף הפסוק הם זרים באותה המדינה. כלומר, הקב"ה מזהיר שלא להתנהג בניכור כלפי גרי-הצדק, מפני שעם-ישראל יודע ומכיר היטב את התחושה הקשה של אדם שנעקר ממקומו למקום שבו הוא זר ומנוכר. ולעיון נרחב בפירוש רש"י ראו במאמר עליו חלק עב.

* * *

חשוב מאד לציין, כי בניגוד להזיה הרווחת בימינו, כלל אין חובה לאהוב כל יהודי, אלא אך ורק את היהודים אשר קיבלו עליהם את שלושה-עשר יסודות התורה ומשתדלים ללכת בדרך ה', גם אם הם בעלי עוונות. והנה לפניכם דברי רבנו בעניין זה בסוף הקדמתו לפרק חלק:

"וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמיתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שציווה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה. ואפילו עשה [...] מן העבירות מחמת תאוותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק [לעולם-הבא], והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנוא אותו ולהשמידו, ועליו הוא אומר: 'הָלוֹא מִשְׁנֵאִיךָ יִּשְׂרָאֵל וּבִתְקוּמָאִיךָ אֶתְקוּטָא' [תה' קלט, כא]."

והרחבתי בעניינים אלה במאמר: "אהבת הרעים ושנאת הרשעים".

נעבור עתה להתמודד עם השאלה: כיצד יש לנהוג בגויים בימינו? ונחלק את התשובה לשני סוגי נסיבות: (1) בזמן שידינו תקיפה; (2) בזמן שידינו איננה תקיפה, כמו בימינו.

ג. כשיד עם ישראל תקיפה

כאשר ידינו תקיפה כמו בתקופת דוד ושלמה, חובה עלינו לגרש מארצנו את כל הגויים, אלא-אם-כן הם יעזבו את דתות ההבל שלהם ויקבלו עליהם שבע מצוות בני נח מתוקף דת משה.

וכה דברי רבנו הרמב"ם בהלכות עבודה-זרה (י, ט):

"בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם [=כמו בתקופת דוד ושלמה] אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בינינו [...] אלא עד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח [...] ואם קיבל עליו שבע מצוות הרי זה גר תושב. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג".

כלומר, לפי התורה יש סוג נוסף של גר והוא **גר תושב**. מדובר בגוי שחי בארץ-ישראל וקיבל עליו שבע מצוות בני נח, והן: עבודה זרה, ברכת השם, שפיכות דמים, גילוי ערוות, גזל, דינים, ואבר מן החי. לגר תושב יש זכות להתגורר בארץ-ישראל וכן זכויות סוציאליות מסוימות.

עוד פוסק הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות (ח, יא):

"וכן עיר שהשלימה [כלומר עיר שנכנעה לישראל] אין כורתין להן ברית עד שיכפרו בעבודה-זרה, ויאבדו את כל מקומותיה, ויקבלו את שאר המצוות שנצטוו בהן בני נח. שכל גוי שלא קיבל עליו מצוות שנצטוו עליהן בני נח הורגין אותו אם ישנו תחת ידינו".

כלומר, בזמן שיד ישראל תקיפה והיובל נוהג, אסור להניח גויים בארץ-ישראל, אלא מניחים לפניהם שתי ברירות: או שתעזבו את ארץ-ישראל או שתישארו בתנאי שתקבלו עליכם שבע מצוות בני נח מתוקף תורת משה. אם הם לא רצו לעזוב וגם לא רצו לקבל עליהם שבע מצוות בני נח – הורגים אותם. הלכה זו כמובן איננה תקפה בימינו, מפני שבעוונותינו יד הגויים ושונאי ישראל מקרבנו היא זו שתקיפה עלינו, ומה שאנחנו מצליחים לשרוד ואף לשגשג בארץ-ישראל, למרות אויבינו הרבים מבית ומחוץ – הוא פלא עצום ונס נפלא ומופלא. "כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי: לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם" (יח' לו, כב).

ד. בימינו, כשיד עם ישראל רפה

בעוונותינו המרובים, רבים הם האויבים שקמים עלינו מבית ומחוץ ואינם מאפשרים לנו לקבל את ההחלטות הנכונות והצודקות, ולכן, היחס לגויים צריך להיות שונה מאד מכפי שהיה רצוי וראוי כאשר עם-ישראל הולך בדרך ה'. חולשת הרוח גורמת לחולשת העמידה מול אויבינו, ואנחנו אשמים בכך, ובעיקר הממסד הדתי הפרו-נוצרי אשר מתעה את עם-ישראל אחרי הבלי האלילות והמינות ואחרי רדיפת הבצע וחילול-שם-שמים. מכל מקום, הנה לפניכם הלכה שפוסק הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות (י, טז), הלכה שעוסקת ביחס לגויים בימינו:

"ואפילו הגויים, ציוו חכמים לבקר את חוליהם, ולקבור את מתיהם עם מתי ישראל, ולפרנס את עניהם בכלל עניי ישראל – מפני דרכי שלום. הרי נאמר: 'טוֹב יי לָכֵל וּרְחֹמֵי עַל כָּל מַעֲשֵׂיו' [תה' קמה, ט], ונאמר: 'דְּרֹכֶיהָ דְרֹכֵי נֶעֱם וְכָל נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם' [מש' ג, יז]".

אין שום ספק שההלכה הזו עוסקת בגויים שאינם מזיקים לנו או מסכנים אותנו, כלומר, כלפי אותם גויים שחיים איתנו בשלום, חובה עלינו לנהוג עמם ביחסי ידידות ודרכי שלום, ואף לסייע להם מבחינות סוציאליות מסוימות. ברם, גויים שמסכנים אותנו או אפילו רק שונאים אותנו ומייחלים להשמדתנו, אסור לנו להיטיב עמם בשום פנים ואופן ויש להענישם ככל יכולתנו על זדון לבם, כדי לייסרם, להגבילם, להרתיעם ולהרחיק את נזקיהם מעלינו.

ראו נא לדוגמה את היחס כלפי גר תושב, שהוא כאמור גוי שקיבל על עצמו את שבע מצוות בני נח מתוקף דת משה וחי עמנו בשלום ובשלווה – ההלכה קובעת שאם הוא הרג יהודי ברשלנות הוא נהרג על-כך! וזה דברי רבנו בהלכות רוצח ושמירת הנפש (ה, ד): "גר תושב, שהרג את ישראל בשגגה, אף-על-פי שהוא שוגג הרי זה נהרג, אדם מועד לעולם". כלומר,

היחס כלפי גר תושב מאד מחמיר אפילו כאשר הוא גרם נזק ברשלנות לעם-ישראל. נלמד אפוא קל וחומר, מה יהא היחס כלפי סתם גוי חייתי שגרם נזק במזיד ובזדון לעם-ישראל?

ויש להוסיף כאן הערה חשובה: מדוע חז"ל החמירו כל-כך בגר תושב עד-כדי-כך שהם חייבו אותו מיתה ואפילו אם הוא הרג יהודי בשוגג? ובכן, חז"ל הבינו היטב את נפש הגויים. הם הבינו שברובם המכריע והמוחץ של המקרים, הגוי לא יהרוג את היהודי "בשוגג", אלא יהרוג אותו במזיד ויטען שהוא הרג "בשוגג" – כמו אותו נהג ערבי אשר דרס קבוצת חיילים שעמדה בתחנה בצד הדרך וטען שהוא "נרדם" על ההגה, או כמו נהג המשאית הערבי אשר "שכח" להרים את בלם-היד, והמשאית הדרדרה בשטח ודרסה אהל ובו שני חיילים. אם היינו ראויים לקיים את הלכות חז"ל כלשונן, אותם גויים לא היו נמלטים מן הדין, ויתרה מזאת, כלל לא היינו פותחים פתח לרשעים להרוג בנו ולטעון שהם "שוגגים", אלא הם היו נזהרים כפל-כפליים! ושום נהג משאית ערבי לא היה "נרדם" על ההגה בסמוך לתחנה מלאה בחיילים או "שוכח" להרים את בלם-היד טרם יציאתו מהמשאית הכבדה בסמוך לאוהל שבו ישנים חיילים.

כמו כן, נראה לי ברור, שאם ברור כשמש שמדובר בשגגה, יש בכוחה של סנהדרין גם לפסוק דין אשר חורג מן הכלל ולא ידונו למיתה את אותו גר תושב, כדי שלא להרוג נפש לחינם. ברם, חכמים הבינו היטב שאם יש ספק ביחס לגויים – **אין ספק, כי חיי עם שמתנהג באנושיות** חשובים אלף מונים מחיי עם שמתנהג בפראות ובאכזריות טבעית מובנית. ומי ש"הומאניות" שבקרב לא מאפשרת לו לקבל את דבריי, שילך ויבחן את מצבם הנפשי והגופני של בני המשפחות של אותם הנרצחים "בשוגג" ובמזיד על-ידי הגויים האכזריים, ואולי אז הוא יתחיל להבין עד כמה צדקו חז"ל באהבתם לעמם ולארצם וכן בראייתם נכוחה את הצדק והאמת.

סוף דבר

נראה אפוא, שבימינו, חובה לנהוג בכבוד ובידידות כלפי הגויים שחיים עמנו בשלום ובשלווה, ואף להעניק להם זכויות סוציאליות מסוימות. ברם, גויים שמרעים לנו ומענים אותנו, אם בשל תיעובם ושנאתם ליהודים ואם בשל בהמיותם, פראיותם וחייתיותם הטבעית, חובה עלינו לחזק את רוחנו ועמידתנו ולסלק אותם מארצנו מיניה וביה (ועדיף אם אפשר לחסלם), ולא להמתין עד שהם יבצעו את זממם ויפצעו או ירצחו, ויהרסו את חייהם של משפחות שלמות. וכל מי שמרחם על פראים וחיות אדם רעות ואכזריות מתאכזר ומתעלל קשות בחברה כולה.

"אֲכַזְרִי הַמָּה וְלֹא יִרְחֶמוּ" (יר' נ, מב), "וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אֲכַזְרִי" (מש' יב, י).

ואסיים בהלכה חשובה שאולי פחות רלבנטית בימינו מפני שזכינו ויש לנו צבא ומשטרה, והגויים חוששים בדרך-כלל להרע לנו אף שרבים מהם מתאווים לכך מאד. מכל מקום, הזהירות בענייני נפשות חשובה מאד, ופיקוח נפש דוחה את כל המצוות כולן (למעט שלוש החמורות). לפיכך, צירפתי את ההלכה האמורה לקמן וממנה גם נלמד על מאפייני רוב הגויים, כדי שלא נטעה וניפול ברשת לשונם ומראם (ורבים מן הערבים לדוגמה רמאים וחלקלקי לשון מאד).

וכה דברי רבנו בהלכות רוצח ושמירת הנפש (יב, ז):

"וכן אסור ליהודי להתייחד עם הגויים מפני שהן חשודין על שפיכות דמים, ולא יתלווה עמהן בדרך. [...] היו עולין במעלה או יורדין בירידה, לא יהיה ישראל למטה והגוי למעלה, אלא ישראל למעלה והגוי למטה, שמא יפול עליו להמיתו. ואל ישוח לפניו, שמא ירוץ את גלגלתו".

ההלכות הללו לא נכתבו בשל חששות דמיוניים, אלא מתוך אסונות מזעזעים שאירעו במהלך הדורות, אשר עוררו את חז"ל לפסוק הלכות כדי לשמור על עם-ישראל מפני הגויים. וכבר ראו עינינו את התנהגות העם האירופי "הנאור ביותר" במלחמת העולם השנייה, וכמעט כל עמי אירופה הצטרפו לחיות הטרף הללו ואף עלו עליהם באכזריותם הבלתי נתפשת. ואם-כך התנהגו העמים "הנאורים" כיצד ינהגו בנו הברברים המוסלמים אם ידם תגבר עלינו?

ואחתום בסיפור קצר, זכורני ששוחחתי בעבר עם ניצולת שואה שהייתה באושוויץ, ניסיתי לדובב אותה להחכים אותי בתובנה מסוימת ביחס לאותו מחנה השמדה, היא לא רצתה לומר מאומה וכנראה שהייתה מאלה שאינם מסוגלים לדבר על הנושא. אך דבר אחד בכל זאת נפלט מפיה בניגוד לרצונה, ולא אשכח כיצד היא אמרה זאת, כאילו זיכרונות אפלים פרצו לפתע מתוכה והציפו אותה באחת: "דע לך", אמרה, "הפולנים היו אכזריים בהרבה מהגרמנים!".

"כָּלוּ בַדְמְעוֹת עֵינֵי חֲמִרְמִרִי מֵעֵי נִשְׁפָּף לְאַרְץ כְּבִדִּי עַל שֶׁבֶר בֵּת עַמִּי בַעֲטָף עוֹלָל וַיּוֹנֵק בְּרַחֲבוֹת קֶרֶה, לְאַמְתָּם יֹאמְרוּ אֵיךְ דָּגָן וַיֵּין בְּהִתְעַטְפָם כִּחֲלָל בְּרַחֲבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפֵּף נַפְשָׁם אֶל חֵיק אֲמָתָם" (איכה ב, יב), "וַיֹּאמֶר חֲזָאֵל מִדּוּעַ אֲדֹנִי בָכָה וַיֹּאמֶר כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל רָעָה מִבְּצָרֵיהֶם תִּשְׁלַח בָּאֵשׁ וּבְחֲרִיקָם בְּחֶרֶב תַּהַרֵּג וְעַלְלֵיהֶם תִּרְטֹשׁ וְהִרְתִּיהֶם תִּבְקַע" (מ"ב ח, יב), וכל הדברים המחרידים הללו אכן אירעו והתרחשו לרבבות בשואה הנוראה. "גַּם כָּל הָאֵל וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְיָ עֲלֶיךָ עַד הַשְּׁמָדָךְ" (דב' כח).

היחס לחמאס והשפעתו על היחס העולמי לאיראן

בעבר שמעתי כמה וכמה "מומחי ביטחון" אשר מנסים לפתור את שאלת השאלות: מדוע מדיניות הביטחון והתגמול כלפי עזה כל-כך רופסת לעומת מדיניות הביטחון הנחרצת והברורה של ישראל בגבול הצפון? כלומר, בעוד שבגבול הצפון האיראנים והחיזבאללה מורתעים כמעט לחלוטין, ואין צורך לומר הסורים, לאור מצבם הקשה לאחר שנים קשות ביותר של מלחמה פנימית עקובה מדם, החמאס בעזה לעומת זאת עושה ככל העולה על רוחו, וכאשר הוא מחליט ללחוץ על הדק הטילים ולפתוח ב"סבב לחימה" הוא עושה כן כמעט ללא שום עכבה.

מדוע החמאס איננו מורתע כמו חיזבאללה ואיראן? מדוע מדינת ישראל כל-כך נזהרת מפגיעה באזרחי עזה? מדוע מופעל נוהל קבוע של "הקש בגג"? ומדוע ראשי מדינת ישראל כל-כך חוששים מלהכות את עזה באופנים קשים מנשוא? התשובות לכך מגוונות מאד: יש מומחים המשיבים שמדינת ישראל חוששת מכניסה קרקעית לעזה בשל מחיר הדמים הכבד שייגבה

חלילה מחיילנו; יש מומחים המאשימים את ראשי הימין שהם בכוונת מכוון מטפחים את חמאס כדי שהם לא יצטרכו לחתום על הסכם מדיני עם הערבים; ויש מומחים אשר טוענים שפגיעה בחיי אזרחים בעזה תגרור עמה בידוד בינלאומי, ולנזק מדיני גדול עוד יותר מן הנזק האנושי שנגרם מהרקטות שמשגר חמאס על מרכזי אוכלוסייה ביישובי עוטף עזה.

אף שאיני מומחה צבאי אין לי צל של ספק שכל "המומחים" הללו שוגים לחלוטין. **ראשית**, אין שום צורך אמיתי להיכנס קרקעית לרצועת עזה, וניתן בהחלט לכתוש אותם מן האוויר עד שהם יבינו שלא כדאי להם לירות עלינו (כך בדיוק הוכרעה יפן); **שנית**, איני מאמין אפילו על ראש-הממשלה לשעבר נתניהו שהוא טיפח את חמאס בכוונת מכוון כדי להימנע מלחתום על הסכמים מדיניים אשר ייטיבו עם מדינת ישראל; **ושלישית**, ביחס לטענה שפגיעה באזרחי עזה תגרור עמה בידוד בינלאומי, טענה זו היא הבל גמור ומוחלט, שהרי ישראל לא חששה לבידוד בינלאומי כאשר היא החריבה את רובע הדאחיה במלחמת לבנון או כאשר היא תוקפת בסוריה או בעיראק. ויתרה מזאת, האם לא ניתן לעמוד כנגד העולם באופן תקיף כאשר יורים רקטות על מרכזי אוכלוסייה שלנו? ומי שמאמין בצדקת דרכו גם העולם כולו לא יעמוד בדרכו...

לפי האמת אפוא, היה עלינו לרחם על החקלאים ועל תושבי ישראל ולהכות ללא רחם את תושבי עזה על כל רקטה שהם משגרים לעבר ריכוזי אוכלוסייה, ואם על כל טיל היו מורידים שלושה בניינים בשכונת רימאל "היוקרתית" בעזה, אין לי ספק שהירי היה נפסק לחלוטין. כמו כן, אם ידוע לנו שמפקדות החמאס מוצבות מתחת למרכזי אוכלוסייה ומתחת לבתי חולים, יש להחריב כליל את בתי החולים על כל החולים ועל כל היושבים בהם, ולא להשאיר זכר לא לחולים ולא לבתי החולים ולא לרוצחים הערבים אשר מחריבים את נפשות ילדינו ואזרחינו.

ולכל הצבועים "הנאורים" ו"ההומניים" אשר מעריצים את התרבות האירופית "המתונה" ו"בעלת החמלה" שהתעללה ורצחה ששה מיליון יהודים, גברים נשים זקנים וטף אשר לא הרעו להם, ועוד עשרות רבות של מיליונים נרצחו במלחמות עקובות מדם במאה הקודמת – להם אשיב כך: שוו בנפשכם שבנכם או בתכם היו תחת אש, או חלילה נפצעים או אפילו נרצחים כתוצאה מאותן הרקטות, האם גם אז הייתם מתייחסים בשוויון נפש למטחי הרקטות? ואם כן, הרי שהם חולי נפש, כי כל מי שלא חומל על בניו ובנותיו נכדיו ונכדותיו, וכל מי שלא שואף להגן על עמו ועל משפחתו ועל חבריו הרי שיש לו בעיה נפשית חמורה מאד, והוא אף מהווה סכנה לסביבתו. ולילה אחד בשבי חמאס והיינו שומעים מהם זמירות אחרות לחלוטין.

בדומה לכך יש לשאול את אותם אוהבי הפליטים למיניהם: אם הם היו גרים בדירה מולכם, ובנותיכם היו נפגשות עם אותם שיכורים או מסוממים בשעות הקטנות של הלילה באפלת חדר המדרגות, כאשר הן היו חוזרות מבילוייהן הזנותיים ובשפלות מלבושי הזימה – האם גם אז הייתם זועקים עד לב השמים לחמול עליהם? האם גם אז הייתם מאפשרים להם לגור אצלכם? וככל שהאסלאם יעלה עוד ועוד באירופה, כך יתגברו גילויי השנאה והרצח כלפי הזרים שם, דווקא על-ידי אותם אירופיים "הומניים נאורים וסבלניים", וכל מה שנדרש כדי להפעיל מחדש את הרכבות למחנות ההשמדה הוא רק משבר כלכלי גדול באירופה...

נחזור עתה לשאלה הראשונה, מדוע אפוא מדינת ישראל בהנהגת ממשלה "ימנית" או ראש ממשלה "ימני" איננה מכה את תושבי עזה? והשאלה הזו מתחדדת עוד יותר לאור העובדה, שאפילו המפלגות מהצד השמאלי של המפה דורשות תגובה חריפה כלפי החמאס! אפילו עמיר פרץ איש "שלום עכשיו" לשעבר, ביקר את ממשלת ישראל על רפיסותה הביטחונית! אך במשך כל 12 שנות כהונתו של נתניהו, הממשלה "הימנית החזקה" משום מה העדיפה להפגיש צריפים שהיא קוראת להם "משרדים" או דיונות נטושות שלהן היא קוראת "עמדות חמאס" או "מתקני אימונים", פשוט בזבז משווע של כספי ציבור על מופע בידור לחמאס...

מנהיגים או אנשי עסקים?

התשובה לרפיסות הביטחונית כלפי החמאס בעזה נעוצה במשפט אחד בלבד: כל מנהיגי מפלגות הימין ובראשם עד לא מכבר מר בנימין נתניהו, הם לפני הכל **אנשי עסקים**, ואסביר את הדברים: רצועת עזה היא למעשה לקוחה גדולה מאד של מדינת ישראל, הייצוא לעזה: הסחורות, החשמל, הדלקים, ועוד, מסתכמים במיליארדי ש"ח בשנה! לפיכך, הסיבה שמדינת ישראל אינה מכה את עזה בתקיפות, נעוצה בכלל המסחרי הידוע: הלקוח תמיד צודק! שהרי כל התקפה גוררת עמה אי-יציבות כלכלית אשר פוגעת בעסקי המסחר שבין עזה לישראל!

ובמלים אחרות, הכסף הרב שנכנס מרצועת עזה לכיסם של בעלי ההון ולקופת המדינה (וגם חלקים נכבדים מקופה זו מועברים לאחר מכן לבעלי ההון שממשיכים להתעשר ולהסתאב לממדים מבחילים ומתועבים), משמש למעשה שוחד אשר מעוות את שיקול דעתם של אנשי העסקים רודפי הבצע וההון, שעומדים כיום בראש המדינה שלנו. כל עוד מדינת ישראל תמשיך ליהנות מרצועת עזה מבחינה כלכלית, הבעיה הביטחונית בעזה **לעולם** לא תיפתר **ולעולם** נמשיך לנהוג בהם בכפפות של משי – בהפגזת דיונות שוממות או צריפי קרטון שהוכנו מבעוד מועד על-ידי חמאס כדי שיהיה למדינת ישראל מה "לתקוף", וכדי לאפשר למנהיגנו אנשי העסקים תאבי השילומים להמשיך ולזרות חול בעיני הציבור שהם "תקפו" בעזה.

כוחו של הכסף הוא אדיר, לפיכך אף לא אחד מ"מומחי הביטחון" (רודפי בצע ושררה בעצמם) אומר את האמת והיא: שרדיפת הבצע השוחד והשלמונים היא-היא הסיבה המרכזית לרפיסות הביטחונית מול עזה. אמנם, ברור שחלק מאותם "מומחי ביטחון" הם טיפשים מטופשים (ואם הם היו תימנים או ספרדים הם לעולם לא היו מתקרבים אפילו לתפקידים בכירים), אך אין ספק שחלקם יודע את האמת ומשתף פעולה בחפץ לב עם בעלי ההון, כדי שלא תיפסק הזרמת הכספים מעזה לכיסם, וכל זאת על חשבון דמם ונפשם של תושבי ישראל.

חשוב לציין, שהיה חוקר בכיר אחד שזעק את האמת, שמו היה ד"ר גיא בכור, הוא היה מאד פופולארי, אך לאחר שהוא החל לזעוק את האמת הוא סולק מכל במות התקשורת לחלוטין!

לצערנו הרב, נתניהו וממשלת "הימין החזק" העדיפו במשך שנים רבות רווחים כלכליים על-פני כבודו ומעמדו של עם-ישראל, הם העדיפו לסכן חיי אזרחים ולגרום להם לסבל מתמשך, ובלבד שמכונת הכסף העזתית תמשיך להזרים מזומנים לקופת המדינה ולכיסם של בעלי

ההון. נתניהו רודף הבצע וחבר מרעיו הנוכלים אינם אפוא מנהיגים הם **אנשי עסקים!** והם עשו ועושים עסקים על גבנו! רק לאחר הפסקה מוחלטת של השותפות העסקית עם רצועת עזה, נוכל להשתחרר מבבלי השוחד ומבבלי התאוות, ורק אז יתאפשר לנו לטפל בחמאס כראוי להם, ולהפסיק לחלוטין את הירי (שמשום מה קוראים לו 'טפטוף') על מרכזי אוכלוסייה.

על תושבי הדרום להבין, שאם הם רוצים להסיר את האיום הממשי על חייהם, ולעצור את עינוי נפשם ונפשות ילדיהם, עליהם לרכז את מאמציהם במחאה בלתי-פוסקת כנגד המסחר עם עזה. הפגנות בכיכר עזריאלי לא ייטיבו עמם כמו הפגנות בלתי-פוסקות במעברים וחסומות בנסיגת הסחורות, אלה ינתקו את השעבוד שלנו לעזה, ישחררו את מנהיגינו מעטיני השוחד, ירימו את מסך הכסף והתאוות מעל פניהם, ויאפשרו להם סוף-סוף לעשות את הדבר הנכון.

בתור אוהב מושבע של ארץ-ישראל ואדם ימני מאד בדעותיי, הגעתי למסקנה הכואבת כי דווקא "השמאל" עשוי להיות טוב יותר למדינת ישראל, טוב יותר להתנחלויות, טוב יותר לביטחון, טוב יותר לכלכלה האמיתית (ולא לצמיחה דמיונית שהיא בעיקר לבעלי ההון), ואפילו טוב יותר לעולם הדתי, מפני שממשלת הימין משתפת פעולה עם עולם דתי שקרי, מסייעת לו להנציח את הגזענות הבערות והאלילות, ותורמת תרומה גדולה להנצחת דת פרו-נוצרית אשר הופכת את דת משה לקורדום חוצבים מכוער, ומחללת-שם-שמים באינסוף דרכים.

ראשי מפלגות "הימין" ובראשם מר נתניהו, רודף הבצע אומן המכירות, הסיסמאות, האשליות, הכזבים, השקרים והתעתועים, מעלו בתפקידם החשוב ביותר: בשמירה על ביטחון המדינה. מדיניות ביטחונית רופסת כלפי רוצחים שפלים והקרבת תושבי הדרום למען בצע כסף הייתה והינה בגדר של **חילול-שם-שמים איום ונורא**, כי כל העולם מתבונן בנו ורואה ומבין שעם-ישראל, עם-סגולה שבו בחר ה' יתעלה, מעדיף טובות הנאה, ורודף שוחד, שלמונים ושילומים על-פני חיי אדם – האם כך ראוי שנמלא את ייעודנו להאיר לעם-ישראל ולעולם כולו?

ויתרה מזאת, יש בהתנהגותם המושחתת גם פגיעה חמורה מאד בביטחון המדינה, שהרי עיני כל העולם נשואות לישראל ולומדות ממנה כיצד להתמודד ולפעול נגד הטרור האסלאמי – ואם מדינת ישראל מעבירה מסר לעולם שעקרונות הכלכלה ורדיפת הבצע חשובים מחיי אדם, איך נוכל עתה לשאת את פנינו ולדרוש מארצות-הברית שתתקוף את מתקני הגרעין באיראן?

אגב, שמא לא לחינם גלגל הקב"ה ששם ארגון הטרור שמענה אותנו הוא "חמאס", רמז לחמס מנהיגינו אשר רודפים אחר ההון ושטופים בתאוות הממון, תאוה אשר גורמת להם לחמוס לגזול ולעשוק את אזרחי המדינה ביוקר מחיה מתיש, במיסוי כבד מנשוא, ובעידוד לקיחת הלוואות וצריכה אינסופית, אשר מעמיקים ומנציחים את השעבוד שלנו לבעלי ההון.

"שְׁרִיר סוֹרְרִים וְחִבְרֵי גִבְבִּים בָּלוּ אֶהֱבֶה שְׁחַד וְרֹדֶף שְׁלֵמָנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יָבֹא אֲלֵיהֶם" (יש' א, כג). מאמר זה נכתב לפני השבעה באוקטובר, ולצערי גם לאחר האסון הכבד עולם כמנהגו נוהג וביבי ממשיך בדחיינותו וברפיסותו, אך דבר אחד כן השתנה, השמאלנים נחשפו כעוכרי ישראל אשר גרועים יותר אפילו מביבי, שהרי בכל מחיר הם מבקשים להשאר את החמאס בשלטון ברצועה, ונלחמים מלחמת חורמה כדי שלא לגרשם מאדמת ישראל.

האם חמלה ושוויון לכלל הם ביטוי לאנושיות?

במאמר זה נבחן את השאלה שבכותרת לאור "פרשת אלאור עזריה" (24.3.2016). כידוע, אלאור עזריה חיסל מחבל פצוע קשה בחברון אף שהמחבל לא היווה סכנה ברורה ומיידית. האם נכון היה לנהוג בחמלה כלפי המחבל לאחר שהוא וחברו דקרו וניסו לרצוח את חיילי צה"ל? האם נכון להתנהג בחמלה ובאנושיות גם כלפי רוצחים שפלים ואכזריים?

א. האם מחבל פצוע מהווה סכנה?

במאמר זה אנו יוצאים מנקודת ההנחה שמחבל פצוע קשה איננו מהווה סכנה ברורה ומיידית לסביבתו, אף שברור לנו שאין הדברים הללו מוכרעים, שהרי ייתכן והמחבל עדיין נושא עליו מטען נפץ. ברם, ניתן להתמודד עם חשש ממטען נפץ באמצעות בידוד המחבל והרחקתו עד שיבדוק אותו היטב חבלן משטרה. כמובן שאין להעניק למחבל טיפול רפואי בשל חשש זה, אף אם הדבר יביא למותו, מפני שברור כשמש שחיי חיילינו ואזרחינו קודמים לחיי השפלים, ואם המחבל ימות בשל חוסר טיפול רפואי, אין עלינו אשם בכך מפני שהוא גרם לעצמו.

כמו כן, אמרתי שהמחבל הנדון אינו מהווה "סכנה ברורה ומיידית" אך בוודאי שהוא מהווה סכנה עצומה, ואין כוונתי רק לאפשרות שהוא נושא עליו מטען נפץ, אלא לאפשרות שהוא יקבל עתה טיפול רפואי משובח בבתי-החולים בישראל, ויחלים. ולאחר עשרים שנה בכלא הישראלי (או פחות מכך בשחרורו ב'עסקות שבויים' מפוקפקות), ישוב לדרך הטרור, אם באופן ישיר ברציחת יהודים, ואם באופן עקיף באמצעות תמיכה בטרור, וישמש דוגמה לחיקוי לצעירים משולהבים שייצאו לרצוח ולפגוע ביהודים, ויהפכו נשים לאלמנות וילדים ליתומים.

כמו כן, מה חושבים לעצמם הרוצחים הללו כאשר אנחנו מעניקים להם טיפול רפואי משובח בבתי-החולים לאחר שהם ניסו לרצוח אותנו? מה הם חושבים לעצמם לאחר שאנחנו מעניקים להם תנאים מעולים בבתי הסוהר? מה הם חושבים לעצמם לאחר שהם משתחררים בעסקות שבויים או לאחר עשרים שנה בבתי הבראה בכלא הישראלי? אין לי ספק שכל מחבל כזה שנשאר בחיים ומקבל מישראל טיפול רפואי הינו מצבת ביזיון וחרפה לעם-ישראל! וחמור מכך, הוא מהווה עידוד ודחיפה להלכה למעשה לרוצחים שפלים אחרים להמשיך בדרך הטרור.

ואיני יכול שלא להעיר על עניין, שאם הוא לא היה גורם ליגון ולאנחה ליתמות ולאלמנות, הייתי צוחק ממנו צחוק גדול, והוא, שמדינת ישראל תבעה מכל המשוחררים ב"עסקת שליט" שיחתמו על הצהרה שהם לא יחזרו לעסוק בטרור! ועצם התביעה הזו מעידה כאלף עדים על סכלות מחרידה! וכן על אי הבנה עמוקה, יסודית ושורשית את נפש הגויים האכזריים. ושמה תחשבו שמדובר ב"אי הבנה" שאין לה השלכות, ובכן, לא-ירצונם להבין את נפש הגויים האכזריים יש השלכות איומות ונוראות, שהרי אי-רצונם להבין לא חוזר ריקם, הוא מתגלגל ומכה במהלך השנים ומשלמים עליו בייסורי נפש נוראיים יתומים ואלמנות רבים מאד.

"וְחָרָה אִפִּי וְהִרְגָּתִי אֶתְכֶם בְּחָרֵב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אֱלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְּמִים" (שם' כב, כג).

ב. דינו של גוי שרצח ישראל

דינו של גוי שרצח ישראל איננו זהה לדינו של ישראל שרצח ישראל. דת משה מחמירה מאד בדינו של גוי שהרג ישראל **ואפילו בשוגג**. והסיבה ברורה מאד, הגויים הוכיחו במהלך ההיסטוריה שברובם הגדול הם אינם "ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים" בלשון המעטה. להיפך, רבים מהם רוצחים נאציים אכזריים אשר לא יהססו לרטש עוללים יהודים אל הסלע.

לפיכך, יש צורך הכרחי בל יגונה לגדור ולרסן את הגויים ולאיים עליהם יותר מאשר על עם-ישראל, וזאת כאמור, בגלל רשעותם, אכזריותם, שנאתם ושאיפת הנקם התמידית להורגנו ולהתעלל בנו. ראו לדוגמה את ההבדל שבין עם-ישראל לגויים הערבים: ערבי שייכנס לעיר יהודית לא ירעו לו ולא יפגעו בו, אדרבה, ייטיבו עמו, יאפשרו לו לעבוד ולהרוויח, ואף יתנו לו טיפול רפואי במקרה חירום. לעומת זאת, יהודי שייכנס לאחת מערי הגויים שבארצנו, מתחייב בנפשו, והוא צפוי למוות אכזרי בתלישת איברים ובמכות רצח – פשוטו כמשמעו, וכמו שקרה בלינץ' המפורסם בשני חיילי המילואים שנכנסו בטעות לרמאללה (12.10.2000).

לכן, בשל אכזריותם של רוב הגויים ושנאתם לעם היהודי, התורה החמירה בדינם בענייני נפשות, ואם תרצו הוכחה שמדובר ברובם, התבוננו בהיסטוריה, כיצד הנאצים טבחו ביהודים וכל אומות העולם סירבו להעניק ליהודים מקלט או אפילו להפגז את מחנות ההשמדה. והנה לפניכם פסק רבנו הרמב"ם בהלכות רוצח ושמירת הנפש (ה, ד), בעניין חומרת דינו של גוי שהרג ישראל "בשגגה": "**גר תושב** שהרג את ישראל **בשגגה**, אף-על-פי שהוא שוגג **הרי זה נהרג**, אדם מועד לעולם". ובכוונה כתבתי "בשגגה" במירכאות, שהרי רבים מהרוצחים הללו טובחים, ולאחר-מכן טוענים ומכזבים שהם איבדו את הבלמים, או נרדמו על ההגה, וזו הסיבה המרכזית לדעתי שגוי שהרג ישראל בשגגה אינו נמלט מדין מיתה, ואפילו הוא גר תושב.

ואמרתי "**אפילו** אם הגוי הוא גר תושב", מפני שגר תושב הוא גוי שקיבל על עצמו שבע מצוות בני נח, ולכן מותר לו לחיות בארץ-ישראל, והוא אף זכאי לזכויות סוציאליות מסוימות. ברם, אפילו גר תושב, שאינו מאיים עלינו, ואדרבה, אף מצהיר שדת משה היא דת האמת, אפילו גוי כזה שהרג ישראל בשוגג – דינו מוות בבית-הדין! נמצא, שגוי שלא קיבל על עצמו שבע מצוות בני נח, וניסה להרוג ישראל **במזיד**, אין ספק שדינו חמור בהרבה מזה של גר תושב שהרג בשגגה. לכן נראה ברור, שגוי רשע כזה, אף אם הוא רק **ניסה להרוג** ישראל – דינו מוות.

אמנם, יש לסייג את ההלכה הזו, מפני שישראל שמחלל שבת בפרהסיה דינו כגוי לכל דבריו, והמינים האורתודוקסים אף גרועים מן הגויים. כלומר, רוצח פלסטיני שינסה להרוג מין או גוי מישראל, לפי ההלכה אין הצדקה לדעתי להורגו, שהרי הדינים הללו מיועדים אך ורק ליהודים שהולכים בתורת משה. לפיכך, בימינו, שרבים מקרב עם-ישראל הם בגדר מינים או גויים לכל דבריהם, הקב"ה אינו מאפשר לנו לקיים את ההלכה ככתבה וכלשונה, כי רבים מאיתנו אינם ראויים שנקיימה, ואינם ראויים להגנה שהקב"ה ודת משה קבעו לעם-ישראל. לפיכך, הקב"ה שולח לנו מנהיגים מושחתים ושופטים "נאורים", כדי שיידאגו שההלכה הזו לא תקוים, ובזה הם למעשה מקיימים את רצונו של הקב"ה, שהרי עם-ישראל אינו ראוי להגנה הנעלה הזו.

ג. ישראל שגרם לישראל לנזק גופני או ממוני

המחבל שחוסל על-ידי עזריה לא הצליח לרצוח בסופו-של-דבר, אך כאמור, אין זה משנה, מפני שכל גוי שרק **ניסה לרצוח** ישראל כְּשֵׁר דינו מוות מייד. מכל מקום, לא נסתפק בזה, נעבור להלכה אשר מתארת מקרה, שבו רשע **מישראל** מוסר ישראל אחר לגויים, כדי לגרום לו לנזק גופני או ממוני. נלמד מה דינו של אותו רשע מישראל שמוסר, וננסה להסיק מכך על דינו של גוי שמנסה להרוג ישראל ונכשל במטרתו – וזה דברי חז"ל ורבנו בהלכות חובל ומזיק (ח, י):

"מותר להרוג המוסר בכל מקום, ואפילו בזמן הזה שאין דנין דיני נפשות. ומותר להורגו קודם **שימסור**, אלא כשאמר הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו ואפילו ממון קל – הרי התיר עצמו למיתה [...] **וכל הקודם להורגו זכה**".

מהלכה זו אנו למדים, שרשע מישראל שרק מתכוון או רק מתכנן לגרום לנזק ממוני קל לישראל, בכך שימסור אותו לגויים – דינו מיתה. מה יהא אפוא דינו של גוי נאצי אחוז טירוף אשר רודף אחרי ישראל להורגו ולהתעלל בו, פשוט מתוך אש שנאה יוקדת לעם-ישראל?

אמנם, ההלכה הזו עוסקת בצבר האירועים המתרחשים **לפני** שהמוסר מישראל ביצע את זממו, לפיכך עדיין יש לשאול מה יהא דינו של מוסר מישראל שמסר את חברו וגרם לנזק בפועל, האם גם **לאחר** שהוא ביצע את זממו דינו מיתה? לשם-כך נעיין בהלכה שלאחריה:

"עשה המוסר אשר זמם ומסר, **יראה לי שאסור להורגו, אלא-אם-כן הוחזק למסור הרי זה ייהרג**, שמא ימסור אחרים. ומעשים בכל זמן בערי המערב להרוג המוסרים שהוחזקו למסור ממון ישראל, ולמסור את המוסרים ביד הגויים, להורגן ולהכותם ולאוסרם כפי רשעם".

מהלכה זו אנו למדים, שרשע **מישראל**, ואני מדגיש שוב ושוב שמדובר בישראל ולא בגוי, מפני שאם היה מדובר בגוי דינו לא פחות חמור, אותו ישראל שמסר וגרם לנזק גופני או ממוני לישראל אחר – דינו מוות גם לאחר שמסר והנזק נגרם! בתנאי כמובן שישנה הערכה ברורה שאותו ישראל רשע עד-כדי-כך שהוא ימשיך למסור ישראלים, אם רק תהיה לו הזדמנות.

מה יהיה אפוא דינו של גוי שניסה להרוג ישראל כשר מתוך שנאה יוקדת? אין ספק שדינו של גוי זה לא פחות חמור! ומהלכה זו עוד למדנו, שבין שהוא כבר ביצע את זממו ורצח ובין שהוא רק ניסה לרצוח – **דינו מוות מייד**, מפני שאם תהיה לו הזדמנות קרוב לוודאי שהוא יהרוג ויתעלל בישראלים מבלי להסס. וכפי שלצערנו הניסיון מוכיח כאמור, שאסירים ששוחררו בעסקאות רעות ומפוקפקות חזרו לרצוח ישראלים וחזרו לעסוק בטרור ביתר שאת.

כאן המקום להביע את תדהמתי לעובדה מזעזעת לדעתי: יחיא סינוואר שעומד עתה (תשפ"ב) בראש החמאס, חלה בסרטן קשה בהיותו בכלא הישראלי לאחר **שהורשע ברצח ישראלים!** ולא פחות ולא יותר, הוא הובהל לטיפול רפואי בישראל, וריפאו אותו מהסרטן שחלה בו. ואם היה נביא בימינו, מה לדעתכם אלהים היה אומר לנו על-כך? אוי ואבוי לכם ולדרככם! אני עוזר לכם לחסל את אויביכם, אך אתם מתעקשים להחיות אותם ולהזיק לעצמכם... אכן, אנו גורמים לעצמנו רעה במו ידינו, לא מאת האלהים היא מגיעה אלינו, אלא מידינו הייתה כל זאת.

ד. הריגת מחבלים בהוראת-שעה

בנוסף, ישנה הלכה שמתירה במפורש לסנהדרין או למלך ישראל, להרוג **ישראלים**, שרצחו או ששכרו רוצח לרצוח וכיו"ב, ואשר לא ניתן להורגם לפי כללי המשפט הפורמליסטים של דין תורה. ובכן, לפי ההלכה, מותר להוציאם להורג מכוח הוראת-שעה, לפי מידת הצורך ובהתאם לתקופה ולנסיבות. לדוגמה, אם רבו הרוצחים חלילה בעם-ישראל, מפני שהם יודעים שעורכי-הדין רודפי-הבצע יכולים למלט אותם מעונש בפלפולים, ואף אם יורשעו, הם יישבו בבית-כלא עם תנאים מעולים: ארוחות מסודרות, טלביזיה בחדרים, לימודים אקדמיים, יציאה לחופשות, יצירה ומלאכה בתוך בתי-הכלא, שירות פסיכולוגי, ניכוי שליש מתקופת המאסר, ועוד.

במקרים כגון אלה, מותר לבית-הדין-הגדול להורות על הוצאה להורג של הרוצחים ושולחיהם, כדי להרתיע את הרשעים ולסלק ולבער את המכה הזו מקרב העם. וקל וחומר הוא לגבי הגויים, שרבים מהם שונאים אותנו שנאה עזה בוערת ויוקדת, וכל חפצם, כמיהתם ומאוויים הם להרע לנו ולהורגנו, ולספק את תאוות השנאה והרצח העיוורת והבלתי נשלטת אשר מפעפעת בקרבם ואוכלת את ישותם – וזה דברי רבנו הרמב"ם בהלכות רוצח ושמירת הנפש (ב, ד):

"ובכל אלו הרצחנין וכיוצא-בהן שאינן מחויבים מיתת בית-דין, אם רצה מלך ישראל להורגן בדין המלכות ותקנת העולם – הרשות בידו. **וכן אם ראו בית-דין להרוג אותן בהוראת שעה אם הייתה השעה צריכה לכך, יש להם רשות כפי מה שיראו.**"

התקופה שבה אירעה פרשת עזריה, הייתה תקופה של גל טרור קשה שבו אויבינו הערבים קמו עלינו להורגנו ולכלות בנו את זעמם ואת טירופם. ואף שמאז חזרתנו לארצנו ועד היום, הם לא פסקו משאיפתם להורגנו, אין ספק שבבעיתים הללו הקשים, שבהם ההרתעה היא מצרך חשוב מאין כמותו, יש להקל על חיילי ישראל שחיסל מחבל ערבי נאצי אכזר ונתעב, מפני שאותו ערבי רוצח ניסה להרוג חיילים מתוך אש השנאה והרשע שיוקדת בעצמותיו.

ה. הקריטריון המכריע – אנושיות

לסיכום, אם הרוצח תקף בדקירות יהודים כשרים שאינם בגדר מינים או גויים, עזריה פעל נכון מבחינת עיקר הדין, וזו האמת הפשוטה. על כל רוצח לידע, שאם הוא ינסה לרצוח ישראלים כשרים, דינו מוות מידי מיניה וביה, וכן הכרחי להרוס את בתי כל בני משפחתו הקרובה ולגרש את כולם להודו או לסודן – וזאת כדי שיידע, שגם אם הוא ימות בניסיונו לרצוח, עד יומם האחרון בני משפחתו יקללו אותו והוא ייזכר לדיראון עולם. ברם, ברור שעזריה טעה הלכה למעשה, מפני שאין אנו ראויים לקיום הדין המקורי ואין אנו ראויים להגנה הגדולה של דת משה.

כלומר, בשל ריחוקנו מדרך האמת חובה עלינו לפעול בהתאם לחוק הבינלאומי, ובדומה למצבו של עם-ישראל החוטא ערב החורבן הקשה, אז הורה לנו ה' יתעלה להיכנע לכובש הבבלי ולשאת את עולו בהשלמה, כעונש לעוונותינו: "וְאֶל צִדְקָיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה דִּבַּרְתִּי כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר הִבֵּיאוּ אֶת צִוְּאֵרֵיכֶם בְּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַבְדוּ אֹתוֹ וְחַיּוּ, לָמָּה תִּמְוֹתוּ אֶתְּהָ וְעַמָּךְ בְּחֶרֶב בָּרָעַב וּבְדָבָר כְּאִשֶּׁר דִּבַּר יְיָ אֶל הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל" (יר' כז, יב-יג).

אוי נא לנו כי חטאנו! אוי לנו כי הלכנו בדרכי המינים והגויים ואיננו ראויים להגנת צור עולמים. מה נאמר אפוא לאלמנה האומללה שבעלה נרצח עתה בפיגוע? מה נאמר לאם השכולה שבנה או בתה מחמד-עיניה נרצחו זה עתה במיתה משונה על-ידי מחבל נאצי שטני בטירוף אכזרי? איך נישא את פנינו על הפניית עורפנו לדרך האמת ולייסורים שהבאנו על עמנו?

ברם, יום יבוא ועם-ישראל יתעורר להבין את רוממות דרך האמת וישוב ליעודו ולצור מחצבתו, ואז, הקריטריון המכריע שבית-המשפט יאמץ הוא **"אנושיות"**. כלומר, לא לכל אחד מגיעות "זכויות אדם" או חוק "כבוד האדם וחירותו". זכויות וחמלה ויחס אנושי מגיעים אך ורק למי שמתנהג באנושיות, בין ישראל ובין גוי, רק אדם ישר והגון וחומל זכאי ליחס אנושי ולכל החמלה וההטבות הנלוות. ברם, מי שהתנהגותו גרועה כחיית טרף נאצית אכזרית, בין גוי ובין ישראל, ורצח בקרבו את צלם-האלוה שבו, איננו זכאי להימנות עוד על מין האדם, ואין להתייחס אליו באנושיות מפני שאיננו נמנה עוד על המין האנושי. הוי אומר: מן האנושיות להתייחס באכזריות רבה כלפי האכזרים והרוצחים שבחברה, שהרי אחרת אנחנו בעצמנו לא נוהגים באנושיות, מפני שהפקרנו את דמם של בני האדם הטובים שנולדו ונשאו בצלם אלהים.

סוף דבר

אחתום בכמה מקורות מדברי רבנו ברחבי כתביו בעניין האכזריות והרחמנות, לפי הסדר הזה: מורה (א, ז); פירוש המשנה (בבא קמא ד, ג); מורה (ג, לה); מורה (ג, לט); מורה (א, נד):

"וכבר ידעת שכל מי שלא הושגה לו הצורה הזו [=שלא הוציא את שכלו מן הכוח אל הפועל] [...] **שאינו אדם, אלא בעל-חיים בצורת אדם ותבניתו**, אלא שיש לו יכולת למיני הנזקים והמצאת הרעות מה שאין לשאר בעלי-החיים, כי המחשבה והסברה שהייתה מעודדת לו [=שה] יתעלה חננו בה, ותכליתה] להשגת השלמות – אשר לא הושגה – משתמש בה במיני התחבולות המביאות לרעות והמצאת הנזקים, וכאילו הוא דבר **הדומה לאדם או חיקויו**".

"אם אירע דין לישראל עם גוי, הרי אופן המשפט ביניהם כמו שאבאר לך: אם היה לנו בדיניהם זכות, נדון להם בדיניהם, ונאמר להם: כך דיניכם; ואם היה יותר טוב לנו שנדון בדיננו, נדון להם לפי דיננו, ונאמר להם: כך דיננו. ואל יקשה בעיניך דבר זה ואל תתמה עליו, כמו שלא תתמה על שחיטת בעלי החיים אף-על-פי שלא עשו שום רע, **לפי שמי שלא נשלמו בו התכונות האנושיות אינו אדם באמת** ואין תכליתו אלא לאדם, והדיבור על עניין זה צריך ספר מיוחד".

"לפי שאם לא יענש המזיק, לא יסתלקו הנזקים כלל ולא יירתע כל מי שזומם להרע. ולא כקלות דעת מי שדימה כי זניחת העונשין [או ענישה מקלה] רחמים על בני אדם [=על החברה], **אלא היא עצם האכזריות עליהם והפסד סדר המדינה**, אלא הרחמים [הם] מה שציווה בו יתעלה".

"כי הרחמנות על הרשעים המשחיתים **אכזריות על כל הבריות**".

"התבונן נא בפסוקי התורה כאשר ציווה להשמיד שבעה עממים, ואמר: 'לא תחיה כל נשמה' [דב' כ, טז], סמך לכך מיד ואמר: 'למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם ויחטאתם לאלהיהם' [דב' כ, יח], אמר: אל תחשוב כי זו אכזריות או שאיפת נקמה,

אלא היא פעולה שמחייבת אותה המחשבה האנושית, לסלק כל מי שסטה מדרכי הצדק, ולפנות כל המעצורים המעכבים מלהגיע אל השלמות שהיא השגתו יתעלה".

"וּפְרִי בְטָן לֹא יִרְחֶמוּ עַל בְּנִים לֹא תַחוּס עֵינֶם" (יש' יג, א), "וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אֶכְזְרִי" (מש' יב, י).

גמילות חסדים – שערים לעולם-הבא

"וְתַפֵּק לְרַעֲב נַפְשָׁךְ וְנַפְשָׁךְ נִעְנָה תִשָּׁבֵעַ וְזָרַח בְּחֹשֶׁךְ אוֹרְךָ וְאֶפְלָתְךָ בְּצַהָרִים" (יש' נח, י).

מעלת הצדקה וגמילות החסדים רבה ועצומה, וחשוב מאד לעורר את שוחרי האמת והצדק **להבין בשכלם** את גדולתה וחשיבותה של מצוה זו. פקיחת עיני השכל להבין את חשיבות מעלת הצדקה והחסד, עשויה לסייע רבות לפתיחת הלב להיטיב עם הזולת, מפני שהצדקה שכלית והארה מחשבית היא היסוד והמבוא לנקיטת פעולה מצד האדם המחושב והנבון.

נפתח את דברינו במדרש לספר תהלים אשר מפורסם בשם: "שוחר טוב" (לפי החוקרים עד מזמור קיט מדובר במדרש קדום ולאחר מכן במדרש מאוחר). בתהלים נאמר (קיח, יט-כ): "פִּתְחוּ לִי שַׁעְרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדָה יְהוָה, זֶה הַשֹּׁעַר לִי צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ", וכך נאמר במדרש:

"לעולם-הבא אומרים לו לאדם: מה הייתה מלאכתך?

והוא אומר: מאכיל רעבים הייתי.

והם אומרים לו: זה השער לה', מאכיל רעבים, היכנס בו!

אחר אומר: משקה צמאים הייתי.

והם אומרים לו: זה השער לה', משקה צמאים, היכנס בו!

וכן למליש ערומים, ומגדל יתומים, ולגומל חסדים, וכן לכל המצוות.

אמר דוד: אני עשיתי את כולן, פתחו לי את כולם [את כל השערים].

לכן הוא אומר: 'פִּתְחוּ לִי שַׁעְרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדָה יְהוָה'."

חז"ל שיבחו מאד את גמילות החסדים, עד שראו בה את אחד משלושת הדברים שעליהם העולם עומד, כאמור במסכת אבות (א, ב): "שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה **ועל גמילות חסדים**".

אולם, המדרש שהובא לעיל מלמד אותנו על מעלה נוספת, נפלאה ומופלאה, שיש לגמילות החסדים, והיא פתיחת השער לחיי העולם-הבא. רבנו הרמב"ם מלמד בהלכות תשובה (ה, א) כי העולם-הבא הוא הטוב הנשגב, המושלם והנצחי, וזה דבריו:

"הטובה הצפונה לצדיקים [...] והיא החיים שאין מוות עמהן, והטובה שאין עמה רעה".

ורבנו מוסיף שם, שאחד השמות שבהם קראו חכמים לחיי העולם-הבא הוא "שער השם".

נמצא, כי בכניסה לחיי העולם-הבא ניצב על-דרך-המשל שער חתום ונעול, וכדי לפתוח את בריחיו ולבוא בשעריו, על האדם לקיים את המצוות בשלמות, דהיינו לשם-שמים וללא נגיעות ושאיפות זרות, ובמיוחד לזרז את עצמו לקיים את המצוות האמורות בגמילות חסדים, שהן מהמפתחות החשובים לפתיחת השער לחיי העולם-הבא, לחיי נצח רוחניים ונשגבים.

דורון למלך מלכי המלכים

במסכת בבא בתרא (י ע"א), מובא דרש משמו של ר' ינאי, אשר מבחין בין דורון למלך בשר ודם לבין דורון למלך-מלכי-המלכים שאין לו גוף ודמות הגוף, וכך נאמר במדרש שם:

"בוא וראה, שלא כמידת הקדוש-ברוך-הוא מידת בשר ודם.

מידת בשר ודם: אדם מביא דורון גדול למלך, ספק מקבלין אותו הימנו, ספק אין מקבלין אותו הימנו. ספק רואה פני המלך, ספק אינו רואה פני המלך.

והקדוש-ברוך-הוא אינו כן: אדם נותן פרוטה לעני, זוכה ומקבל פני שכינה. שנאמר: 'אֲנִי בְּצֶדֶק אֲחַזֶּה פָּנֶיךָ אֲשַׁבְּעָה בְּהִקִּיץ תִּמְוִנָתְךָ' [תה' יז, טו]."

ביאור הדברים, כאשר אדם מבקש להיפגש עם שועי הארץ, הוא מביא עמו דורון כדי למצוא חן בעיניהם וכדי להשיג מהם את מבוקשו ולמלא את חסרונו. ברם, לעתים רבות הוא לא ישיג את מטרתו: או שיעצר אצל שומרי הסף ואלה ישלחוהו ריקם לביתו, או שיעתרו לבקשתו להעברת מתנתו, אך קרוב לוודאי שהדורון שבידו לא יפתח לו את השער לביתו ולליבו של אותו אדם מרומם. אולם, הקב"ה אינו כן, אלא די לו לאדם שייתן פרוטה שחוקה לעני, ובה הוא זוכה למצוא-חן לפני מלך-מלכי-המלכים, ואף לרומם את נפשו בהתקרב רעיונו לבורא-עולם.

מצות הצדקה וגמילות החסדים ענפה ומגוונת מאד, וזאת כדי לספק לאדם אפשרויות רבות אשר יכיניו ויכשירו את נפשו להיכנס בשערי הנצח ולזכות לחיי העולם-הבא. רבים הם בעולמנו אשר זקוקים לעזרה מסוגים שונים, כגון עניים שזקוקים לממון או למזון או לכסות, חתנים וכלות שזקוקים שישמחם, מתים שזקוקים שיביאום לקבורה נאותה, אבלים שזקוקים שינחמום מיגונם, וכל אדם שזקוק לדבר מה, ואפילו למילה טובה של עידוד והבעת ידידות.

המגוון הרחב של מצוות הצדקה והחסד, נועד להעניק אפשרות לכל אדם ואדם לזכות ולבוא בשערי העולם-הבא, כי ישנם אשר נפשם מתעוררת בראותם את העניים, ויש שנפשם מתעוררת בראותם את החתנים או האבלים, ויש שנפשם מתעוררת לתרום ולפאר את בית ה' וכיו"ב. ברם, אדם שזוכה לגמול חסד עם העניים ועם החתנים ועם האבלים ועם קהילתו ועם משפחתו וקרוביו, אדם כזה זוכה לשערים הרבה לחיי העולם-הבא, "פֶּתַח לִי שְׁעָרֵי צֶדֶק!", שערים הרבה להשגת ייעודו ותכליתו, מכוח פעולות רבות ומגוונות של צדקה וחסד.

"כִּי כֹה אָמַר רַם וְנִשְׂא שֶׁכֶּן עַד וְקָדוֹשׁ נִשְׁמָו מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֵּן [ואעפ"כ, הקב"ה עם הנדכאים]: וְאֵת דִּבְכָּא וְשִׁפְלָא רִיחַ הַלְחִיּוֹת רִיחַ שְׁפָלִים וְלַהֲחִיּוֹת לֵב נִדְכָּאִים", "הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיּוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאִין לְשׁוֹנָם בְּצֶמָא נִשְׁתָּה אֲנִי יי אַעֲבֵם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אַעֲזָבָם" (יש' נד, טו; מא, יז).

עשיית מצוה אחת בשלמות

בסוף מסכת מכות נאמר: "רבי חנניה בן עקשיה אומר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר: 'וְיִחַץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר' [יש' מב, כא]". ושם, בפירושו למשנה, רבנו מלמדנו את היסוד הגדול שטמון בדברי רבי חנניה, וזה דבריו:

"מיסודות האמונה בתורה, שאם אדם קיים מצוה משלוש-עשרה ושש-מאות המצוות כראוי וכהוגן, ולא שיתף עמה מטרות ממטרות העולם הזה כלל אלא עשאה לשמה מאהבה [...] הרי זה זוכה בה לחיי העולם-הבא. לכן אמר רבי חנניה, כי מחמת ריבוי המצוות אי אפשר שלא יעשה האדם בכל ימי חייו מצוה אחת בשלמות, ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה".

הרמב"ם מוסיף ומגלה לנו שם את המקור ליסוד מופלא זה, שבמצוה אחת הנעשית בשלמות ומתוך אהבה טהורה לה' יתעלה יכול האדם לרכוש לנפשו חיי נצח: "וממה שְמוֹרָה על היסוד הזה [הוא] שאלת רבי חנניה בן תרדיון: 'מה אני לחיי העולם הבא?', וענה העונה: 'כלום בא לידך מעשה?', כלומר האם נזדמנה לך עשיית מצוה כראוי? ענה לו: **שנזדמנה לו מצות צדקה בתכלית השלמות האפשרית וזכה בה לחיי העולם-הבא**". ודבר גדול לימדנו רבנו כאן, שרבי חנניה, על אף גדולתו בתורה וריבוי עסקיו במצוות, לא היה בטוח בעצמו שהוא בן העולם-הבא, והבטחה כזו ניתנה לו רק לאחר שהתברר שהוא עשה מעשה צדקה בתכלית השלמות.

כלומר, הדוגמה שהובאה לעשיית מצות בשלמות ואשר פותחת את השער לחיי העולם-הבא, עוסקת דווקא בקיום מצות הצדקה! ללמדנו עד כמה מצוה זו משמעותית לפתיחת השער לחיי העולם-הבא, ולמי שמרבה בה נפתחים שערים הרבה, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

תרומות, הנצחות ו"מי-שברכים"

לאור האמור לעיל, קמה וניצבת לה תובנה חשובה ביחס לתרומות שמרים האדם לבית-הכנסת. יש לחלק את התרומות לשני סוגים: תרומות שבעבורן התורם מקבל הנצחה בבית-הכנסת או בבית-המדרש, ותרומות שבעבורן התורם מקבל "מי-שברך" בפני כל הקהל. ובכן, לגבי הראשונות אין ספק לדעת הרמב"ם, שמי שמבקש שינציחו את שמו על גבי הפרוכת לדוגמה, כדי שכל אחד יראה את שמו השכם והערב, וכן מי שדורש שינציחו את שמו על גבי לוחות נחושת בבית-הכנסת – גורע מאד משלמות המצוה שעשה, מפני שהוא שיתף עמה מטרות בזויה מאד ממטרות העולם-הזה: הנצחת שמו כבודו ופרסומו. במיוחד לא ראוי לדעתי לטבוע הנצחה בולטת שנפרשת על פני הפרוכת שעל ארון הקודש, מפני שהיא גורמת לבני האדם לרופף את מחשבתם ופנייתם לבורא-עולם, כדי לקרוא ולהרהר בתורם בשר ודם.

וראיתי באחד מבתי-הכנסת שבקרבת ביתי, שקבעו בכניסה לבית-הכנסת לוח אבן עבה מעין מצבה קטנה, ועליה חרטו בחריטה עמוקה תרומת מאן-דהו שסייע לשיפוץ בתי-השימוש. ובראותי את המצבה הזאת בכניסה לבית-הכנסת תמהתי, האם ראוי להניח בכניסה לבית-הכנסת מצבת אבן לרומם את זכרו של בשר ודם ואפילו יהיה גדול באמת? האם לא ראוי להרהר בהקב"ה **ובו לבדו** בעת הכניסה לבית-הכנסת, ולא בתרומת מאן-דהו לבתי-השימוש?

ודומני שאותו תורם סכל כבר קיבל את עונשו על הנצחתו המפוארת והמיותרת בשער ביה"כ, מפני ששמו ושם אבותיו ושם משפחתו נזכרים ונראים לעיני-כל מיד בכניסה לבית-הכנסת לצד אזכור בתי-השימוש שתרם. וכל הרוזף אחרי הכבוד, הכבוד בורח ונוזף ומדיף ממנו...

ומה לגבי ה"מי-שברכים"? ובכן, לפי דעתי גם נתינת "מי-שברכים" היא בגדר שיתוף מטרה ממטרות העולם-הזה אשר גורעת מאד משלמות המצוה ומרוממותה, ודי בכך שנתפרסם שם התורם כאשר נקב במחיר שבו קנה את המברך או התפילה. ויתרה מזאת, ריבוי במי-שברכים עלול לגרום לציבור לאבד ריכוז וסבלנות, דבר אשר גורר אחריו שיחות חולין והבלים בבית-הכנסת, הסחת הדעת מה' יתעלה ויתרומם, ולעתים אף מעורר ללשון-הרע ולליצנות.

אמנם, יש לסייג את הדברים האחרונים בעניין ה"מי-שברכים", מפני שלצערנו עדיין לא רבתה הדעת, וברוב המקומות האמת נעדרת לחלוטין ואין מודעות למגרעת זו, ולכן, לפי דעתי ראוי להתעלם מן השוטים אם זהו מנהג המקום... אך אם הדבר תלוי בנו עדיף לבקש מהחזן להימנע מאמירת מי-שברך בעבורנו ולכוון את מחשבתנו לשם שמים. ונותר לנו להתפלל שתרבה הדעת ושכל מעשינו יהיו לשם שמים בלבד, ונזכה לקיים את המצוות בשלמות.

וכך פוסק רבנו בסוף הלכות תשובה, בשתי הפסקות לקמן:

"לפיכך, כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה, [ואז] מגלין להן רז זה מעט-מעט, ומרגילין אותן לענין זה בנחת, עד ששיגוהו ויידעוהו ויעבדו מאהבה.

דבר ידוע וברור שאין אהבת הקדוש-ברוך-הוא נקשרת בליבו של אדם, עד שישגה בה תמיד כראוי, ויעזוב כל שבעולם חוץ ממנה כמו שציווה ואמר [דב' ו, ה]: 'בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ', אלא בדעה שיידעוהו. ועל פי הדעה תהיה האהבה אם מעט – מעט, ואם הרבה – הרבה. לפיכך, צריך האדם לייחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעין לו את קונו [מדעי הטבע למיניהם] כפי כוח שיש באדם להבין ולהשיג, כמו שביארנו בהלכות יסודי התורה".

נמצא, שיש לתת מי-שברכים אך ורק לבני האדם שדעתם חסרה, ואינם מסוגלים לעשות לשם שמים, אך לצד זאת חובה ללמד ולחנך את בני האדם להתרומם מן המעלה הנחותה הזו, עד שיתנו מי-שברכים רק לחוזרים בתשובה או לאורחים אשר טרם הואר שכלם באור הדעת.

ברם, ביחס להנצחות אין הדבר כן, ולדעתי אסור בשום-פנים ואופן להחדיר פאר וכבוד לבשר ודם בתוך בתי הכנסיות שהן בית ה' יתברך, וראוי לעבוד ולרומם ולפאר בהם את ה' יתעלה לבדו. וההבחנה ברורה, מי-שברך חולף ועובר, אך הנצחה נשארת חקוקה לנגד עינינו במשך כל זמן התפילה, מעודדת את בני האדם למידה רעה, ומנציחה את השיבוש והעדר הדעת.

"[...] וישיבת כנסיות של עמי הארץ – מוציאין את האדם מן העולם" (ראו אבות ג, יג).

"לָמָּה לִי רֹב זְבָחֶיכֶם יֹאמֶר יי שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחָלַב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּבָבָשִׁים וְעֵתוּדִים לֹא חִפְצָתִי, כִּי תָבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי בִקְשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רָמַס חֲצָרִי" (ישעיה א, יא-יב).

סוף דבר

בעת שהכנתי מאמר זה לפרסום, נשלחה אלי שאלה **זוה לשונה**: מה דעתך בנושא ה"מי-שברך" וכו'? אני שואל כי אשתי עומדת ללדת, השבח לאל, ורציתי לדעת אם ראוי הדבר...

וכן השבתי לאותו שואל מבקש האמת:

שלום עליכם, תחילה ברכותיי, ויהי רצון שתזכו ללידה קלה ולבריאות טובה.

לשאלתך, לדעתי כל עניין המי-שברכים מיותר לחלוטין, הוא נובע מחוסר יכולתם של בני האדם לתרום לשם שמים מבלי לקבל דבר-מה בתמורה – דהיינו מי-שברך, אשר לפי הבנתם יועיל להם בענייני העולם-הזה, או שהוא מעניק להם כבוד ורוממות ותשומת-לב בבית-הכנסת, ולעתים יש אף רשעים ארורים התורמים מתוך בקשת שררה, שלטון והתנשאות – וכל זה פסול ומגונה וביחס לאותם רשעים אף מתועב, והתרומה האמיתית היא מתוך אהבת ה' בלבד ולא מתוך רצון להשיג דבר-מה בתמורה בעולם-הזה או מתוך רצון להתגדל ולהתכבד בעיני הבריות, אשר מעידים כאמור על העדר חכמה ודעת ועל העדר אהבה אמיתית וכנה לבורא-עולם.

ומי שחפץ בברכה יזכור שהוא כבר מתברך על-ידי הכהנים, וכן על-ידי החזן במי-שברך הכללי: "הם ובניהם ונשיהם ותלמידיהם וכל אשר להם", ודי בזה בהחלט לפי דעתי. ויתרה מזאת, הברכה הגדולה ביותר היא העשייה לשם שמים, מתוך אהבה טהורה לה' יתעלה שמו. לפיכך, לעולם איני מבקש מי-שברך, ואם נותנים לי בעל-כורחי הנני יושב בשקט ומייחל לה'.

לגבי מי-שברך לאשה, בנוסף לאמור לעיל, יש בזה גם עניין של חוסר צניעות, שהרי לא ראוי להזכיר אשה בקהל רב, ובמיוחד לא יולדת, ובתימן היו נשים שהסתירו את הריון מאד, עד שלעתים בני האדם לא ידעו כלל שאשתו של פלוני בהריון, רק לאחר הלידה. כך נראה לי, אך אם יש אשה שעשויה להיכנס למתחים או ללחצים או לצער או לדיכאון אם היא לא תקבל מי-שברך בבית-הכנסת, אפשר להקל, אך לכתחילה אין זה מכבוד האשה כפי שאמרתי.

ואחתום בשני מקורות אשר מחנכים ומעודדים מאד לצניעות האשה: (א) בבראשית (כד, טז) נאמר: "וְהַנֶּעֱרָ טִבֵּת מִרְאָה מֵאֵד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יִדְעָה", ושם פירש רס"ג: "לא ידעָה – אין איש מכירה", כלומר, אין איש מכיר אותה מרוב צניעותה! (ב) במדרש בראשית רבה (עא, ט; לפי כת"י), נאמר: "וַיִּתְּלָד זֶלְפָּה שְׁפַחַת וְגו' [בר' ל, יב], בכולם כתיב 'ותהר' וכאן 'ותלד', אלא בחורה הייתה, ולא הייתה ניכרת בעוברה". וברור שזלפה הייתה הצעירה בנשותיו של יעקב אבינו, ומכיוון שנהגו בימיהם להתלבש בצניעות, לא מן הנמנע שלא היו יודעים על אשה מסוימת שהיא בהריון, וכאמור, שמעתי על נשים צנועות שהיו בתימן, אשר רבים לא ידעו ולא הבחינו שהן בהריון עד שילדו. ונראה ברור שמטרתו המרכזית של המדרש ללמד על צניעותה הגדולה של זלפה, שהייתה מסוגלת להסתיר את הריונה, ועשתה-כן בלבישת בגדים רחבים וכיו"ב.

"כִּי עִם קְדוּשׁ אֶתָּה לִי אֱלֹהֶיךָ וְכָךְ בָּחַר יי' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (דב' יד, ב; וכן בדברים בפרק ז בפסוק ו בשינוי קל); "הִגִּיד לָךְ אֲדָם מֶה טוֹב וְמָה יי' דֹּרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצָּנֶע לָכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ" (מיכה ו, ח).

הקנאה – משורשי הסכלות

בכמה מקומות ברחבי יצירתו האדירה, התייחס רבנו הרמב"ם לאותם רשעים שבחרו בדרך הקנאה והגאוה הסכלות והאלילות, עד שהם הפכו ליסוד דתם ולשירת חייהם. לעתים רבנו מתבטא נגדם באופן מפורש ולעתים ברמזים. דומני שהמקום המפורש ביותר לתיאור מתנגדיו השפלים הוא באיגרתו לתלמידו ר' יוסף בן יהודה, וזה דברי רבנו שם (עמ' קבה-קבו):

"ידעתי והיה ברור לי בעת שחיברתיו [את הספר 'משנה תורה' שמאגד בתוכו בחכמה מופלאה את כל התורה-שבעל-פה], שהוא יגיע בלי ספק לידי **רע הלבב המקנא**, שיגנה את מעלותיו ויראה שאין צורך בו או שהוא בלתי-שלם [כמו הפוחז מפוסקיירא אשר התאמץ מאד לשקר ולכזב בהשגותיו שהספר 'משנה תורה' מלא בטעויות ושגיאות]. ואף לידי **הסכל הפתי** [טיפש ונבער אשר אינו מסוגל להבין מושכל, אך אינו רע לבב בהכרח כמו הראשון], אשר אינו יודע ערך מה שנעשה [אינו יודע להכיר באיכותו ובעוצמת מפעלו הייחודי של רבנו] וידמה שהוא מעט התועלת [כמו צאצאי המינים בימינו אשר נדמה להם שרבנו הוא עוד פוסק בשורה של פוסקים סכלים וטיפשים נעדרי מדע ושוחרי שלמונים, ולעתים קרובות אף עובדי אלילים].

ואף לידי **המתחיל ההוזה המבולבל** [כמו יושבי הישיבות למיניהם אשר מתרברבים ומתראים כחכמים גדולים שיודעים ללמוד גמרא ולהבין ענייני הלכה והשקפה, וגאוותם פשוט מבחילה] ויקשו לו בו כמה מקומות, כיוון שאינו יודע יסודותיהן [אינם יודעים להבין תלמוד באמת, ולכן ישתבשו בהבנת אופני דיוק פסיקתו של רבנו] או שקצרה בינתו מלדקדק מה שדקדקתי [וברור שקצרה בינתם, כי איך צאצאי מינים פרו-נוצרים נבערים ממדע ומדעת יבינו מושכל?].

ולידי **המתחסד לפי דמיונו**, המאובן המטומטם שילעז על מה שנכלל בו מיסודות הדעות [וכוננת רבנו בעיקר ליסודות התורה שנאמרו בספר המדע, והמתחסדים הללו הינם החסידים השוטים אשר נדמה להם שרבנו הרמב"ם הוא למעשה 'כופר' בתחפושת של 'רב'; וכופרים עובדי אלילים כמו נחמן הכלבי שר"י הלעיטו אותם בשקרים חמורים, עד שהחליטו שהספר מורה-הנבוכים וכן ספר-המדע הם ספרים משוקצים שאסור להגות בהם], **ואלה הם הרוב** [כלומר רוב לומדי התורה החדשה של הדת האורתודוקסית הפרו-נוצרית, שהתרגשה עלינו באלף השנים האחרונות, נמנים על אחת או יותר מארבע הקטגוריות שתוארו לעיל]."

* * *

בהמשך איגרתו לתלמידו ר' יוסף, רבנו מתאר מציאות מסוימת שהייתה בעירו, וממנה ניתן ללמוד על המציאות הרווחת בימינו בקרב חכמי-יועצי-אדום, וזה דבריו (עמ' קבז):

"דע, שיש אצלי כאן בעיר אנשים שאינם מפורסמים בעיר ואין להם לא מעלה ולא יכולת [=בעלי חיים הולכי על שתיים אשר אין להם יכולת להבין ולהשכיל], יש בהם מן הגאוה והקנאה עד-כדי-כך שלא עיינו בחיבור הגדול הזה ולא ראוהו כלל, כדי שלא יאמרו עליהם שזה [=שלא יאמרו על מישהו מאותם הסכלים בעלי הגאוה והקנאה, שהוא] זקוק להיעזר בדברי

פלוני [כלומר בדברי רבנו] והרי הוא למטה ממנו [=מרבנו] בחכמה, וחוששים למה שיאמרו עליהם בני אדם בכך – והרי הם במשך הזמן 'פֶּאֶשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה' [דב' כח, כט]."

הגאווה והקנאה הזו אכלה ואוכלת את חכמי-יועצי-אשכנז, ולכן הם מתאמצים מאד לרומם את חכמיהם ואיליהם כדי להעמיד את רוממותם המדומה. אך הם תועים אחרי כסילים ומינים כמו רש"י-שר"י, שאותו הם מכנים: "רבן של ישראל" (ומחקו בזה את ייחודו של משה רבנו אדון הנביאים והחדירו במקומו את אלילם שר"י), או אלי הנבל מוויילנא, המכשף והמאגיקון, אשר לו הם קוראים "הגאון" – וכמעט כל מין וסכל והוזה שנוול באירופה הנוצרית הוא מגדולי ישראל אשר יש להתייחס לדבריו כאילו הם נאמרו מפי הגבורה, ובמיוחד המינים וההוזהים אשר הלכו בדרכי המאגיה וההזיות הפגאניות שהנחיל להם רש"י-שר"י, כמו הרמב"ן הארור.

גאוותם וקנאתם העבירו אותם על דעתם, בתחילה הם ניסו להוציא את רבנו אל מחוץ לגדר ולקבוע שרבנו הרמב"ם הוא כופר ואפיקורוס, אך השקר הזה לא הצליח להחזיק מעמד, כי אורו של רבנו מאיר בעוצמה רבה. ברם, אף שהם אינם מסוגלים בימינו לשקר ולפסוק שספרי רבנו הם "ספרים חיצוניים", כמו שהם היו שואפים לעשות, הם עדיין נלחמים בדרך האמת בכל אופן שהם מסוגלים: הם עדיין מתייחסים לספר "מורה הנבוכים" כאל ספר כפירה, הם עדיין מרחיקים את לימודו של "ספר המדע" כאילו הוא "ספר חיצוני", והם עדיין מחזיקים את ספרי "משנה תורה" עם כל "נושאי הכלים" הכסילים אשר מטשטשים מאד את גדולת מפעלו של רבנו, והעיקר: הם עדיין מציינים את רבנו כעוד איזה פוסק ברשימת הפוסקים הבלתי-נגמרת של "חכמי ישראל" באלף השנים האחרונות, שרובם היו חמורים ואף חמור מכך.

וככל שחכמי-יועצי-אדום יוסיפו לפטם את גאוותם וקנאתם, כך המידות הרעות יוסיפו לכלות את מה שנותר מנפשם העשווקה והמיוסרה, וסופם לשקוע עוד ועוד בטומאת המינות הרצוצה ולהיכשל ולהיחבל על כל צעד ושעל בדרכם היקושה, כאשר יממש העיוור באפלה...

"יְיָ עֲדֵי וּמַעֲזֵי וּמְנוֹסֵי בְּיוֹם צָרָה אֱלֹהֵי גוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי אָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶךְ שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וַאֲיֵן בָּם מוֹעִיל" (יר' טז, יט).

* * *

והנה לפניכם ראייה נוספת מתוך דברי רבנו באיגרתו לתלמידו ר' יוסף (עמ' קכז-קכח), אשר מלמדת כיצד צרות-העין, הקנאה, הגאווה והכבוד מוציאים את הכסילים מן העולם:

"ומדוע אתה מתפלא על התנהגותו [של שמואל אבו עלי] בדומה למידות הללו [שנזכרו לעיל, ושם הוסבר, שאבו-עלי השכיר שגה בתחושת יהירות, רוממות והתנשאות כלפי מפעלו של רבנו בחיבורו 'משנה תורה'], אותו שחינוך מצעירותו באשליה שאין בדור כמוהו [ואינו אלא בעל מרדעת חוצבים], וסייעוהו בכך הזקנה והמעלה [מעלת התפקיד, שמינו אותו ל"גאון"] והייחוס [שהוא ממשפחת החמורים הסרוחים של עבדאללה יוסוף לדוגמה או נצר לאיזה אדמו"ר אלילי או נין של איזו לטאה ליטאית מחוסרת דעת] [...] וזקיקותו לבני אדם [שהוא חי מתרומות ונדבות של הציבור, ואם לא ירוקם וימצב את עצמו בתודעה שהוא הגאון הגדול והעליון מכולם,

לא תהיה הצדקה לאכילתו מן התורה... וזו סיבה נוספת לכך שחכמי-יועצי-אשכנז ועבדיהם הספרדעים הנרצעים ניסו לגמל את רבנו. כלומר, הם מבינים שרוממות שמו של רבנו ופרסום השקפותיו והלכותיו הטהורות והאמיתיות, יצמצמו מאד-מאד ואף עלולים להכחיד כליל את תקציביהם ואת משכורותיהם ואת כל שלל טובות הנאה שהם חוצבים מן התורה].

להחדיר לליבם את אותו התבשיל הנתעב [=כדי להחדיר להמון את גדולתם המדומה, הם מעוותים את התורה ויוצרים תורה חדשה פרו-נוצרית, אשר באמצעותה הם **גם** מפארים את שמם עלי-אדמות ו**גם** מפיקים רווחים וטובות הנאה, ורדיפת הבצע והשררה משמשות כאן בערבוביה, והולמות כפטישים על מה שנותר משכלם העלוב של כומרי הדת הללו], שכל בני האדם מצפים לכל דבר הנשמע מן הישיבה או למתן תואר כבוד, ולאותן ההזיות שנעשו להם טבע [וכמו שמייחסים חשיבות לכל פליטת-פה ומלמול-הבל שיוצאים מפי האלילים הכעורים בימינו, שמדמים שהם 'גדולי הדור' בעוד שהם מחדירים להמונים תבשילים נתעבים מאד].

והיאך אתה מדמה לעצמך בני, שהם יגיעו לדרגת הכרת האמת עד כדי שיודה שהוא חסר ויעקור כבודו וכבוד בית אביו? זה מה שלא יעשהו כמוהו ולא מי שהוא יותר שלם ממנו. ואני יודע ברור, שכל שנתפרסם שמי נָשָׁם יותר, מביא דוחק הנסיבות הוא והנוהים אחריו, וכל מי שרוצה שתהא לו מעלה בעיני הבריות, להמעיט את חיבורי ולהראות לבני אדם שהם יותר שלמים מכדי להזדקק לעיין בו, ואף חולקים עליו, ואילו רצה אחד מהם לחַבֵּר, היה מחבר יותר טוב ממנו בזמן קצר, ואם יביאם הכרח הדברים לפקפק בדתייתי ומעשיי – יעשו זאת".

וראיתי שיוסוף קאפח מתבכין שם בדמעות של קרוקודיל דנדי: "והאם לא די לו לעבד להיות כרבו?", ודבריו הם שקר וכזב! ארור יהיה קאפח וכל הנוהים אחריו! כי יוסוף קאפח-זבל הנוכל והמקולל לא היה עבד של רבנו ולא קרוב לכך! קאפח הנוכל חילל-שם-שמים באופנים הקשים והכעורים ביותר, באופנים שגם המינים המתוחכמים יכולים ללמוד מהם... הוא נטל במשך יובל שנים תמימות משכורות שחיתות בעבור פסיקת דינים: **גם** חילל-שם-שמים בהפיכת התורה קורדום לחפור בו, **וגם** השחית את התורה בנטילת כסף בעבור פסיקת דינים.

ומי שרודף אחרי הבצע ונוטל משכורות נפוחות במשך יובל שנים, יחד עם אשתו שקיבלה קצבת שלמונים במשך עוד ארבע-עשרה שנים לאחר מות המת – חזקה עליו שהוא ואשתו ירדפו בצע גם בתחומים נוספים: ולא אתפלא אם ארגון החסד שאשתו ניהלה לא היה בדיוק לשם שמים, והופרשו מן התרומות שהורמו לארגון שלמונים וטובות הנאה למשפחה...

"בְּבִיאָיָהּ פְּחִזִּים אֲנִשִּׁי בְּגָדוֹת כְּהִנִּיָּה חֲלָלִי קֹדֶשׁ חֲמָסוֹ תוֹרָה" (צפניה ג, ד).

* * *

אחת הראיות החשובות לסכלותם, לנבלותם ולמינותם של חכמי-יועצי-אשכנז קמה וניצבה מתוך דברי רבנו ב"מאמר תחיית המתים", שם רבנו מגיש כתב אישום חריף שבו הוא מרשיע את נפוחי הגאווה הנגעים הללו במינות ובכפירה חמורה, וזה דברי רבנו שם (עמ' עא-עב) ובהם הוא מבאר מדוע הוא חיבר את "ספר המדע" ואף העמידו בראש ספרו "משנה תורה":

"וכאשר נחלצנו לכך [לחבר את הספר 'משנה תורה'], ראינו שאין מן הצדק שנתכוון למה שרצינו [דהיינו] לבאר ולקרב פרטי הדינים, ואניח יסודותיו [=יסודות הדת] מוזנחים ולא אבארם ולא אדריך לאמיתתם. ובפרט כאשר מצאנו אחד המדמים שהוא חכם ושהוא מחכמי ישראל באמת [כלומר, שהוא באמת נחשב בעיני ההמונים לאחד מ'חכמי ישראל'], ושהוא יודע דרך הלכה וישיא וייתן במלחמתה של תורה מנעוריו **לפי דמיונו**, והוא מסופק: האם ה' גוף בעל עין ויד ורגל ומעיים כפי שנאמר במקראות, או שאינו גוף [וברור לי שכוונת רבנו לפוחז מפוסקיירא, והרחבתי בעניין זה במאמר: 'אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז']. אבל אחדים ממי שמצאתי מאנשי ארץ מסוימת החליטו שהוא גוף, וחשבו לכופר מי שאומר היפך זה, וקראוהו מין ואפיקורוס, ותפשו דרשות ברכות כפשטיהם [וברור שכוונת רבנו לאסכולת המינים אשר תפשה את אגדות חז"ל כפשוטן, ובראש האסכולה הזו עמדו רש"י-שר"י וחבר מרעיון] [...]

וכאשר ידענו את אלה המפסידים מאד ושהם מסופקים [=חכמי ישראל' הנבערים כמו הפוחז מפוסקיירא, אשר הסתפקו בשאלה: האם ה' הוא גוף או שאינו גוף?] **והם מדמים שהם 'חכמי ישראל', והם היותר סכלים בבני אדם ויותר תועים מן הבהמות**, וכבר נתמלאו מוחותיהם פלאות והזיות ודמיונות נפסדות כנערים וכנשים [ודברי רבנו הם במסופקים כמו הפוחז ודומיו, כל-שכן וקל-וחומר המינים הגמורים כמו שר"י וחבר מרעיון], [לפיכך] ראינו שְׁכָן ראוי שנבאר בחיבורינו ההלכתיים את יסודות הדת על דרך ההודעה, לא על דרך הלמידות, כי הלמידות על אותם היסודות דרוש לה בקיאות במדעים רבים שאין 'חכמי התורה' יודעים מהם מאומה.

[...] וגם הזכרנו בו [בספר 'משנה תורה'] את כל הכללים הדתיים והמשפטיים [יסודות התורה המחשבתיים וההלכתיים], מתוך מטרה שיהיו אלה הנקראים: 'תלמידי חכמים' או 'גאונים' או איך שתרצה לקרוא אותם, בונים את פרטי הדינים על יסודות משפטיים, ותהיה תורתם סדורה על פיהם ותלמודם כולו עולה בידם. וכל זה נבנה על יסודות דתיים [יסודות הדת המחשבתיים]. ולא ישליכו את ידיעת ה' אחרי גוּם, אלא ישימו שאיפתם הגדולה והשתדלותם במה שיביאם לשלמות ויקרבם לבוראם, לא על מה שמראה בעיני ההמון שהם שלמים [=כל סממני החיצוניות והמיניות של צאצאי המינים בעלי המרדעות אשר הפכו לעיקר הדת ולתכליתה]."

"וְאַתֶּם סִרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ הַכְּשִׁלְתֶּם רַבִּים בְּתוֹרָה שְׁחַתֶּם בְּרִית הָאֱלֹהִים אָמַר יְיָ צְבָאוֹת. וְגַם אֲנִי נִתְּנִי אֶתְכֶם נְבָזִים וְשָׁפְלִים לְכָל הָעָם כִּפִּי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שֹׁמְרִים אֶת דְּרָכֵי וְנִשְׁאִים פְּנִים בְּתוֹרָה [מלעיטים ומזהמים את עם-ישראל בתורת מינות פרו-נוצרית ארורה]" (מלאכי ב, ח-ט).

* * *

ראיה נוספת לתוצאת הגאווה והקנאה באה לידי ביטוי בדברי רבנו בהקדמתו לפרק חלק, שם רבנו מתאר את תופשי אגדות חז"ל כפשוטן, ובמאמר: "רש"י – ראש פרשני ההגשמה" אף הוכחתי כיצד תפישת אגדות חז"ל כפשוטן גוררת להגשמה, לפיכך ראוי להעתיק ולשנן כאן את דברי רבנו בהקדמתו לפרק חלק, כי הם חושפים את השקר ומהווים מבוא לדרך האמת:

"וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים ע"ה [באגדות], נחלקו בהם בני אדם לשלוש כיתות: הכת הראשונה והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חיבוריהם ואשר שמעתי עליהם,

מבינים אותן [את האגדות] כפשוטן ואינם מסבירים אותן כלל [=כמשלים וחדות, וזו השיטה שהחל בה רש"י ובית-מדרשו והולכים בה עד ימינו כל הטיפשים שנקראים 'חכמי ישראל'], ונעשו אצלם כל הנמנעות [=ההזיות, דהיינו כל העניינים שלא יעלה על הדעת שהם עניינים מציאותיים] – מחויבות המציאות, ולא עשו כן **אלא מחמת סכלותם בחכמות וריחוקם מן המדעים** [=הריחוק מהמדעים פותח פתח רחב להזיות ולמאגיה מחריבת הדעת], ואין בהם מן השלמות עד-כדי שיתעוררו על-כך מעצמם, ולא מצאו מעורר שיעוררם, ולכן חושבים הם שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים אלא מה שהבינו הם מהם, ושהם כפשוטם, ואף-על-פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הַזְרוּת עד כדי שאם תספרנו כפשוטו [אפילו] להמון העם [אפילו לשוטים!] כל-שכן ליחידיהם [=לנבונים], יהיו נדהמים בכך ואומרים: היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים? וכל-שכן שימצאו חן בעיניו?

והכת הזו המסכנה רחמנות על סכלותם [ואולי על הפתאים הנבערים שביניהם יש לרחם, אך לא על ראשי ומובילי הכת הזו שמתעים את העם אחרי ההבל ומחדירים מינות לליבו של עם-ישראל], לפי שהם רוממו את החכמים לפי מחשבתם, ואינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות ואינם מרגישים בכך, **וְהִי ה' כִּי הִכָּת הָזוֹ מֵאֲבָדִים הָדָר הַתּוֹרָה וּמַחֲשִׁיכִים זֹהָרָהּ**, ועושים תורת השם בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו: **אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חָכָם יִבְנוּ הַגָּדוֹל הַזֶּה** [דב' ד, ו], והכת הזו דורשים מפשטי דברי חכמים דברים אשר אם ישמעו העמים יאמרו: **רַק עִם סָכֵל וּבָל הַגּוֹי הַקָּטָן הַזֶּה**.

והרבה שעושין כן הדרשנין המבינים [=המסבירים] לעם מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי ייתן ושתקו כיוון שאינם מבינים – **'מִי יִתֵּן הַחֶרֶשׁ תַּחֲרִישׁוּן וְיִתֵּהּ לָכֶם לְחֻכָּמָה'** [איוב יג, ה], או היה להם לומר: 'אין אנו יודעים מה רצו חכמים בדברים אלו ולא היאך פירושו', אלא חושבים שהבינו, ומעמידים את עצמם להבין [=להסביר] לעם מה שהבינו הם עצמם, לא מה שאמרו חכמים, ודורשין בפני ההמון בדרשות [מסכת] ברכות ופרק חֶלֶק [פרק י במסכת סנהדרין] וזולתם כפשוטם מלה במלה [=בדיוק כמו רש"י-שר"י וכל צאצאי המינים ממשיכי דרכו].

נמצא אפוא, כי תוצאת הקנאה והגאווה והמינות היא סכלות חמורה ומבאישה מאד אשר אין לה תחתית. ולעיון בדוגמות נוספות בעניינים אלה, ראו נא את המאמרים: "מעט על שגיאות תופשי התורה באלף השנים האחרונות", "האם יש חיים לאחר המוות לדעת הרמב"ם?", "ועשית ככל אשר יורוך?", "כיצד הגדולים לדורותיהם מוליכים שולל את ההמון?", ועוד.

מבטם של חז"ל והרמב"ם על צרות העין

בהקדמתו לסדר זרעים, רבנו הרמב"ם מבאר כמה מיסודות התורה החשובים ביותר, אחד מהם הוא כאמור היחס הנכון לאגדות חכמים שהזכרנו לעיל, והרחקה מהבנתן כפשוטן כאילו היו אוסף של סיפורי אלף לילה ולילה, וזה דבריו (עמ' יט): "הדרש שהובא בתלמוד [...] הוא לתכלית גדולה מאד [...] לפי שאם יעוין עיון מעמיק [...] יובן מהן מהטוב המוחלט מה שאין למעלה ממנו [...] וכשתביט בהן כפשוטן תמצא בהן נגד המושכל [...] ועשו כן [חכמים] [...] לעורר הבנת הלומדים, וגם לְשׁוֹעַ עֵינֵי הַנְּסִילִים אֲשֶׁר לֹא יוֹאֲרוּ לִיבּוּתֵיהֶם לַעֲלֹם".

בהמשך דבריו רבנו הרמב"ם מבאר, שאפילו חכמי האמת עליהם השלום היו מסתירים זה מזה סתרי תורה, וזה דבריו: "וסיפרו שאחד מן החכמים נזדמן עם אנשים שהיו בקיאים במעשה בראשית והוא היה יודע מעשה מרכבה, אמר להם: 'למדוני מעשה בראשית ואלמדכם מעשה מרכבה', נענו לו, לאחר שלימדוהו מעשה בראשית נמנע מללמדם מעשה מרכבה".

והרמב"ם ממשיך ומסביר מדוע אותו חכם נמנע מללמד את חבריו מעשה מרכבה:

"ולא עשה זאת חלילה מתוך צרות עין או שרצונו להתגדל עליהם, כי המידות האלה [=הקנאה והגאווה ורדיפת הכבוד] מגונות אפילו לאחד השפלים שבעם [!] כל-שכן לאנשים הגדולים, אלא עשה זאת מפני שראה עצמו ראוי ללמוד מה שבידם ולא מצאם ראויים ללמוד מה שבידו, ולמד על ענין זה ממאמר שלמה: 'דַּבֵּשׁ וְחֻלָּב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ' [ש"ה"ש ד, יא], ופירשוהו [חכמים] עליהם השלום ואמרו: שענין דברים אלו, שהמושגים הערבים שהנפש מתענגת בהם כעונג חוש הטעם בדבש וחלב, ראוי שלא יאמרו ושלל יוצאו מתחת הלשון".

"אפילו לאחד השפלים שבעם" – ראו נא עד כמה מגונות הקנאה והגאווה. כלומר, יש להתרחק מן המידות הרעות הללו ולבערן כליל מִבְּבְּכִי נפשנו. לפיכך, ראוי לכל אדם בר-דעת, וכל-שכן לתלמידי החכמים, לשַׁנן את דברי הרמב"ם הללו, ולבחון את נפשם: האם נגע צרות העין קנה אחיזה בתוכם? האם צרעת הגאווה חדרה לליבם? האם הקנאה מחשיכה את שכלם? ואם כן, עליהם לזכור שהמידות הללו מגונות "ואפילו לאחד השפלים שבעם"...

סוף דבר

ברצוני לסיים מאמר זה דווקא במקורות מכתבי רבנו על אנשי האמת, השרידים אשר ה' קורא בכל דור ודור, ואף שבזדדים ונדירים הם, ראוי להזכיר את מציאותם ולחתום בהם את המאמר הזה, כי מעט אור בזה מכווח של רבנו מגרש הרבה מאד מחושך הכסילות והמינות.

(א) נחל אפוא בדברי רבנו בהקדמתו לפרק חלק (עמ' קלז):

"והכת השלישית והם חִי ה' מעטים מאד עד שאפשר לקרוא להם 'כת' כמו שאפשר לומר על השמש 'מין' [שהם נדירים ויחידים כנדירות ויחידות השמש!] והם האנשים שנתבררה אצלם גדולת החכמים וטוב תבונתם במה שנמצא בכלל דבריהם דברים המראים על עניינים אמיתיים מאד – ואף-על-פי שהם מעטים ומפוזרים בכמה מקומות בחיבוריהם, הרי הם מראים על שלמותם [של חז"ל] והשגתם את האמת. וגם נתברר אצלם [אצל יחידי הסגולה] מניעת הנמנעות ומציאות מחויב המציאות [=הקב"ה], וידעו שהם [=חכמים] עליהם השלום לא דיברו דברי הבאי [פשט דבריהם במדרשים אינו המטרה ואין ללמוד מפשטם מאומה, אלא המשלים השזורים בהם הם המטרה], ונתברר אצלם [ליחידי הסגולה] שיש בדבריהם [של חז"ל] פשט וסוד, ושכל מה שאמרו [חז"ל] מְדַבְּרִים שהם בלתי אפשריים [מן ההזיות] אין דבריהם בכך אלא על דרך החידה והמשל. וכך הוא דרך החכמים הגדולים [לדבר במשלים ויחידות], ולפיכך פתח ספרו גדול החכמים [שלמה המלך] ואמר: 'לְהַבִּין מָשָׁל וּמִלִּיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְיַחֲדָתָם' [מש' א, ו] [...] ואם אתה הקורא מאחת משתי הכתות הראשונות אל תעיין בדברי בשום דבר

מן העניין הזה, כי לא יתאים לך ממנו מאומה, ולא עוד אלא שיזיק לך ותשנאהו [...] ואם אתה מאנשי הכת השלישית, שכל זמן שיזדמן לך דבר מדבריהם ממה שהשכל מרחיקו, תתעבב אצלו ותדע שהוא חידה ומשל ותישאר בטרדת הלב ואימוץ המחשבה בהבנתו, דואג למצוא דרך האמת ורעיון הצדק [...] התבונן בדברי תשיג תועלת אם ירצה ה' יתעלה".

ב) הבה נמשיך ונתבונן עתה בדברי רבנו ב"מאמר תחיית המתים" (עמ' עב):

"לפיכך העדפנו שיהיו הדברים האמיתיים [יסודות התורה] מקובלים אצל הכל [בדרך של הודעה ומסורת בלבד] לא פחות מזה. לפיכך הזכרנו בהקדמת חיבור 'פירוש המשנה' יסודות שיש להיות בהם בדעה על הנבואה, וכן יסודות התורה-שבעל-פה, ומה שחייב כל רבני [=כל אדם הנאמן למסורת התורה-שבעל-פה שמסרו חז"ל] להיות בדעה על התורה-שבעל-פה.

וביארנו בפרק חלק [=הפרק העשירי במסכת סנהדרין] יסודות הקשורים בראשית ובאחרית [שלושה-עשר יסודות התורה המפורסמים], כלומר מה שקשור בייחוד ובעולם-הבא עם שאר יסודות התורה. וכך עשינו גם בחיבור הגדול המכונה 'משנה תורה' [ספר המדע הוקדש כולו ליסודות הדת והדעת, ואף שולבו בספרים נוספים ב'משנה תורה' ענייני מחשבה], אשר לא ידעו ערכו כי אם **אנשי הצדק, בעלי היראה והחכמה**, אם היה לימודם טהור וטוב, והייתה להם הבחנה בדרכי החיבור [שהם מסוגלים להבין איזו חכמה נדרשת כדי לחבר חיבור מופתי, מקיף ומדויק כזה], וידיעה על פיזור אותם הדברים אשר נאספו [מתוך ספרות חז"ל] והיאך עיקר חיבורם [=שהינם מכוסים במחלצות גסות של הבנה מאומצת ויגיעה רבה, ורבנו הליבשם במחלצות מלכים, עד שכל אדם, הקטן והגדול, יכול להבינם ולפסוק הלכה לפיהם ולאורם]."

ואצרף עוד מקור בעניין אנשי האמת, מתוך דברי רבנו באיגרתו לר' יוסף (עמ' קבו):

"ויבוא בלי ספק [הספר 'משנה תורה'] גם לידי השרידים אשר ה' קורא [עדה"כ ביואל ג, ה] **בעלי היושר והצדק וטובי התבונה**, ואלה ידעו ערך מה שעשינו, אשר אתה הראשון שבהם [תלמידו ר' יוסף בן יהודה], ואף אם לא יהיה לי בדורי זולתך – דיי. [...] וכל מה שתיארתי לך על מי שלא יקבלוהו כראוי לו [את הספר 'משנה תורה'], אין זה אלא בדורי, אבל בדורות הבאים, כאשר תסתלק הקנאה ותאווה השררה, יסתפקו כל בני ישראל בו לבדו, ויוזנח כל שזולתו בלי ספק, פרט למי שמחפש דבר להתעסק בו כל ימי חייו ואף-על-פי שלא ישיג תכלית".

ואחתום את המאמר בסוף דברי רבנו בספרו "משנה תורה":

"ובאותו הזמן [לעתיד לבוא], לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים העמוקים, וישיגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר: **'כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דָּעָה אֶת יְיָ כַּמִּים לָיִם מְכַסִּים' [יש' יא, ט]**."

"וְשָׁמְעוּ בַיּוֹם הַהוּא הַחֲרָשִׁים דְּבַרִּי סֵפֶר [אמת] וּמֵאֶפֶל וּמִחֶשֶׁךְ [ומתוך האופל] עֵינֵי עֲוֹנִים תִּתְּרֶנָּה. וְסִפּוּ עֲוֹנִים בִּי שְׁמָחָה וְאֶבְיוֹנֵי אָדָם בְּקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל יְגִילוּ, כִּי אֶפֶס עָרִץ וְכָלָה לֶץ וְנִכְרָתִי כָּל שִׁקְדֵי אָוֶן, [והם:] מִחֲטִיאי אָדָם בְּדָבָר וּלְמוֹכִיחַ בְּשֹׁעַר יִקְשֹׁן וַיִּטּוּ בְּתֵהוּ צְדִיק" [יש' כט].

שנאת בני ישמעאל

הישמעאלים תמיד מחפשים דרכים להציק ולפגוע בעם-ישראל, ובשנים האחרונות הם אף מצאו דרך חדשה: הצתות. אם באמצעות שליחת בלוני תבערה וחבלה מעזה לעבר היישובים בעוטף עזה, ואם באמצעות הצתות מכוונות של יערות נפלאים ברחבי ארץ-ישראל. השריפות הקשות הללו מכלות שדות ועצים ובעלי-חיים, מזהמות את האוויר ואף מסכנות חיי אדם.

בעניין עוטף עזה: יחד עם רגש הסולידריות האמיתי שכולנו חשים כלפי תושבי יישובי העוטף, עלינו להזכיר להם שיש להם אחריות גדולה למצבם, ועליהם לערוך חשבון נפש עמוק. זכורני שהתארחתי בשבת-חתן ביישוב גדיד שבגוש קטיף כשבועיים לפני ההתנתקות, והנני זוכר את הפגנות התושבים יושבי העוטף בימי שישי בכניסה לגוש קטיף וקריאותיהם הבוטות לפנות את היישובים הנפלאים שהיו בגוש (זכיתי להכיר את היישובים הללו ונופם במהלך שירותי הצבאי בגוש קטיף במשך למעלה משנה). יש לזכור זאת להם, עד שאותם תושבים יודו שהם טעו ויבקשו סליחה ומחילה מתושבי גוש קטיף שהגנו עליהם בגופם. ויתרה מזאת, עד היום אני שומע את תושבי העוטף אשר עדיין אינם מבינים עם מי יש להם עסק, ועדיין הם צועקים על הממשלה שתגיע ל"הסדר מדיני", הם עדיין חושבים שבגלל המצב הכלכלי הקשה בעזה הערבים שונאים אותנו ותוקפים אותנו – כאילו אנחנו גרמנו לעזתים לבחור בחמאס...

לשריפות הללו ולשריפות ביערות ארץ-ישראל אחראים בני דודנו הישמעאלים המסוכנים, אשר מאז ומעולם שנאו אותה שנאה תהומית, לא אכפת להם מארץ-ישראל ואפילו מסגד-אל-אקצא לא באמת מעניין אותם, כל טענותיהם ודרישותיהם להכרה מדינית ולהקמת "מדינה פלסטינית" אינן אלא אמצעים כדי להציק לפגוע ולכלות בעם-ישראל. גם "אהבתם" לאל-קודס וְלַמִּסְגָּפִים הטמאים בהר-הבית אינה אלא תרמית (יהודי תימן בתימן נהגו לשבש את שם המסגד ולקרוא לו בכינוי של גנאי: 'מִסְגָּף') – כי אם הם באמת היו אוהבים את ירושלים עיר-הקודש, הם היו שמחים ומעודדים את עם-ישראל להמשיך ולהפריח את השממה והחורבן שהם המיטו על ארץ-ישראל בכלל ועל ירושלים הקדושה בפרט במהלך ההיסטוריה.

א. שנאת בני ישמעאל

שנאת בני ישמעאל לעם-ישראל הייתה מאז ומעולם, הרמב"ם באיגרתו ליהודי תימן מלפני כ-850 שנים, מתאר את שנאתם לעם-ישראל, ואת רצונם העז להשפילנו להכניענו ולכלותנו, וזה דבריו שם (עמ' נג-נד): "ואתם אחינו דעו, כי ה' השליכנו [בגלות] ברוב עווננו באומה הזו, כלומר האומה הישמעאלית רבת המשטמה לנו, והמתחכמים להרע לנו ולשנוא אותנו, כמו שְׂעִיד לנו יתעלה [כעונש על עוונותינו ופשעינו] 'וְאַיֵּבֵינוּ פְּלִלִים' [דב' לב, לא]".

כוונת הרמב"ם במה שהעתיק את הפסוק "וְאַיֵּבֵינוּ פְּלִלִים" היא לכך, שבעקבות התרחקותנו מדרך האמת, הם יושבים בכינוסי גדוליהם (כגון באו"ם ובליגה הערבית), ומתחבלים תחבולות היאך להגבילנו ולהציק לנו, ובמה יוכלו להבליט את השפלתנו, כידוע וכמפורסם.

בהמשך דברי רבנו באיגרתו שם הוא אומר כך:

"ולא עמדה על ישראל כלל אומה יותר צוררת ממנה, ולא היה מי שהפליג [=שהרבה] בהכנעתנו ובהשפלתנו וחיזוק שנאתנו כמותם, עד שדוד מלך ישראל כאשר צפה ברוח הקודש כל הרעות שיעברו על עם-ישראל, לא צווח ולא היליל ולא נָשַׁע בלשון כל האומה אלא ממלכות ישמעאל, אמר: 'אִיָּה לִי כִּי גֵרְתִּי מִן־שָׂרָא שְׂכִנְתִּי עִם אֶהְלִי קֶדֶר' [תה' קכ, ה]. והתבונן ייחודו את קדר מיתר בני ישמעאל, כי המשוגע [=מוחמד] לדבריהם [=של הישמעאלים] אינו אלא מבני [שבט] קדר כפי שמפורסם בייחוסו".

ה"משוגע" שנזכר בדברי הרמב"ם הוא כמובן מוחמד נביא האסלאם, וזה היה כינויו השגור בפי היהודים בארצות ערב – כינוי שמוחמד זכה לו בצדק-רב בשל התנהגותו האלימה והבלתי צפויה. לפי המסורת, מוחמד נולד בשבט קדר שהוא שבט שנכלל בתוך אומת הישמעאלים, ודוד המלך רמז אליו ברוח-קדשו כאשר אמר: אוי לנו לעם-ישראל על כך שגלינו מארצנו אל מלכות ישמעאל אשר מביאה עלינו אסונות ופגעים, ובפרט שבט קדר שממנו יצא מוחמד.

ב. שקריהם וכזביהם של בני ישמעאל

אחת ההתמודדויות הקשות ביותר עם בני ישמעאל היא ההתמודדות עם שקריהם וכזביהם, הם מפיצים שקרים וכזבים וגורמים נזק אדיר לעם-ישראל. עד-כדי-כך שהרמב"ם מתאר שאין בכוחנו לסבול עוד את שקריהם וכזביהם מרוב תסכול ועוגמת נפש, וזה דבריו:

"ואנחנו, על-אף היותנו סובלים את הכנעתם ושקריהם וכזביהם מה שאין ביכולת האדם לשאת, ונעשינו כמו שאמר הנביא: 'אֲנִי כַחֲרָשׁ לֹא אֶשְׁמַע וְכֹאֶלֶם לֹא יִפְתַּח פִּי' [תה' לח, יד], וכמו שהדריכונו החכמים ז"ל שנישא שקרי ישמעאל וכזביו בשמיעה ושתיקה, ותלו את ההערה על כך [=את האסמכתא לכך שיש לשאת את שקריהם וייסוריהם בשתיקה, במדרש שעוסק] בשמות בניו [של ישמעאל]: 'וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא' [בר' כה, יד] – שמע ודום ושא".

רבנו הרמב"ם מתאר את דרך ההתמודדות עם שקריהם וכזביהם בתקופתו, והוא קובע שהדרך היחידה להתמודד עמם באותם הימים היא השתיקה. אין להשיב להם מאומה מפני שהם לא "ישתכנעו" שלא להזיק לנו. כל תקוותם ומאוויהם הינם להחריב אותנו, ולכן אין עם מי לדבר... הרמב"ם מציע ליהודי-תימן פשוט לשתוק ומביא ראיה מפסוק בספר בראשית (כה, יג-יד):

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נָבִיִּת וְקֶדֶר וְאֶדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם, וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא". משמע ודומה ומשא היו מבניו של ישמעאל, ויש בהם רמז כאמור כיצד יש לנהוג עם בני ישמעאל בגלות העוונות הארוכה והקשה רבת הייסורים והאנחות: וּמִשְׁמַע – לשמוע, וְדוּמָה – לידום ולשתוק, וּמִשָּׂא – לשאת את הכנעתם והשפלתם בהשלמה.

ברם, למרות שעצתו זו נועדה ליהודים ששהו בגלות הארוכה במדינות ערב, לפעמים נדמה כי גם בארץ-ישראל בימינו יש לנהוג-כן. בית המשפט העליון, הפרקליטות, צמרת צה"ל, השב"כ והמשטרה, כלי התקשורת למיניהם, וכל שאר מוקדי-הכוח של השלטון ששולט היום במדינה – לא מאפשרים לעמנו לנקום באויבנו כמו שקבעה לנו תורת משה, ובצדק: הקב"ה כובל את

ידינו מלהשיב מלחמה שערה לאויבינו, כי אין אנו הולכים בדרך האמת, ולכן אין אנו ראויים לשלוט ביד תקיפה ברשעי הישמעאלים, אלא עלינו לסבול את נזקיהם בהשלמה, ולהשיב להם מלחמה רק במסגרת גבולות הגזרה המצומצמים שעוונותינו וריחוקנו מה' מאפשרים לנו.

כמו כן, לזכות "השמאל" יש לציון, כי "הימין" בארץ-ישראל הביא עלינו בעיקר וויתורים מפליגים ומסוכנים, ופגע קשות בהרתעה של מדינת ישראל. לעומת זאת, דווקא "השמאל" ידע לטפל באופן נכון וראוי וקשה הרבה יותר בצוררים הישמעאלים. זכורני כיצד אולמרט היכה בחמת זעם את עזה במבצע "עופרת יצוקה", כאשר בכל המבצע ההוא נהרגו כעשרה חיילים. לעומת זאת, ביבי השפן והנהנתן במבצע "צוק איתן" יחד עם בוגי יעלון, טיפל בצוררנו בכפפות של משי ובהססנות גדולה, ובגלל פחדנותו וחששותיו מפגיעה "מיותרת" בפלסטינים "חפים מפשע", נהרגו במבצע "צוק איתן" למעלה משבעים חיילים! כמו כן, לא אשכח את רעדו ומבטו המפוחד של בוגי במסיבות העיתונאים שהיו במהלך המבצע, והוא הדין לליברמן כאשר היה שר ביטחון – ונראה לי שהשפעתו הרעה של ביבי המושחת הרעה להם מאד. וכל-כך הרעה להם אישיותו המושחתת של ביבי עד שלמים הפכו לשונאיו הגדולים ביותר.

"פָּחַדוּ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים אֲחֻזָּה רַעְדָּה חֲנִפִּים" (יש' לג, יד).

ג. "אֲנִי שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה לְמַלְחָמָה"

בהמשך דבריו רבנו הרמב"ם מוסיף להתייחס לעובדה, שלמרות שאנחנו סובלים בשתיקה את הכנעתם והשפלתם של הישמעאלים, עדיין הם מתנפלים עלינו ומפגעים בנו. הרמב"ם גם מתאר את המציאות שהייתה בימיו וכל-כך נכונה גם לימינו אנו – ככל שאנחנו מתחננים אליהם ביד מושטת לשלום, כך הם מוסיפים ומעוררים עלינו סכסוכים ומלחמות:

"וכבר תרגלנו את עצמנו גדולים וקטנים לסבול הכנעתם, כמו שציווה ישעיה ואמר: 'גִּיּוֹ נִתְּתִי לְמַכִּים וְלִחְיִי לְמַרְטִים' [נ, ו], ועם-כל-זה אין אנו ניצולים מתוקף צרותיהם והתנפלויותיהם בכל זמן, אלא כל מה שסבלנו והעדפנו להיות בשלום אתם מעוררים עלינו סכסוכים ומלחמות, כמו שתיאר לנו דוד: 'אֲנִי שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה לְמַלְחָמָה' [תה' קב, ז]".

במציאות עגומה זו, כל מה שנותר לנו לעשות הוא להתפלל לה' יתברך ש"מְהֲרִסֶיךָ וּמַחְרִיבֶיךָ מִמָּוֶה יֵצְאוּ" לפי מובנה הפשוט של הנבואה (יש' מט, יז). כלומר, יהי רצון שיקרב היום שבו כל אלה שמחריבים ושורפים את מדינת ישראל האהובה, מקרב עם-ישראל ומחוץ לעם-ישראל, כולם ללא יוצא מן הכלל ייצאו ממנה ולא ישובו אליה עוד, ילכו ולא ישובו...

"וַתֵּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבִי יְיָ וְאֵדֹנִי שִׁכַּחֲנִי, הִתְשַׁכַּח אֲשֶׁה עוֹלָה מִרְחֹם בֶּן בִּטְנָה גַם אֵלֶּה תִשְׁכַּחֲנָה וְאֲנֹכִי לֹא אֶשְׁכַּח, הֵן עַל כָּפִים חִקְתִּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד, מִהֲרוּ בְנֵיךָ מְהֲרִסֶיךָ וּמַחְרִיבֶיךָ מִמָּוֶה יֵצְאוּ, שְׂאִי סָבִיב עֵינֶיךָ וְרֵאִי כֻלָּם נִקְבְּצוּ בָּאוּ לִךָ חֵי אֲנִי נָא יְיָ כִּי כֻלָּם כְּעֵדִי תִלְבְּשִׁי וּתְקַשְּׁרִים כִּפְלָה, כִּי חֲרַבְתִּיךָ וְשִׁמְמַתִּיךָ וְאַרְצְךָ הִרְסַתִּיךָ כִּי עֲתָה תִצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרִחְקוּ מִבְּלַעֲיֶיךָ, עוֹד יֵאמְרוּ בְּאָזְנוֹיךָ בְּנֵי שְׂפִלְיֶיךָ צֵר לִי הַמָּקוֹם גִּשָּׁה לִי וְאִשְׁבָּה, וְאַמְרֵת בְּלִבְבְּךָ מִי יֵלֵד לִי אֶת אֵלֶּה וְאֲנִי שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גְּלָה וְסוּרָה וְאַלֶּה מִי גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבִדִּי אֵלֶּה אִיפָּה הֵם" (ישעיה מט).

כְּבִישֵׁי דִרְחֻמָּנָא – סִתְרֵי דִרְכֵּיו שֶׁל הַקֶּב"ה

ידוע ומפורסם הפסוק בדברים (כט, כח): "הִנֵּסְתָּרְתָּ לִי אֱלֹהֵינוּ", כלומר, יש דברים שהאדם אינו צריך להרהר ולחשוב בהם כי הם בגדר נסתרות ששייכות אך ורק להקב"ה. דוגמה לכך אנו מוצאים בתלמוד, אשר מספר על ישעיה הנביא ע"ה שבא לבקר את חזקיה מלך יהודה ששכב על מיטת חוליו: התלמוד בברכות (י ע"א) מצטט את הפסוק ממלכים ב (כ, א): "בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת, וַיָּבֹא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו: כֹּה אָמַר יְיָ צוּ לְבִיתְךָ, כִּי מֵת אָתָּה וְלֹא תִחְיֶה", ולאחר הדברים האלה מתואר דו-שיח שהתנהל בין שני האישים:

"מאי 'כִּי מֵת אָתָּה וְלֹא תִחְיֶה'? מֵת אֶתָּה בְּעוֹלָם-הַזֶּה וְלֹא תִחְיֶה לְעוֹלָם-הַבָּא. אִמַּר [חִזְקִיָּה] לִיה [לִישְׁעִיָּה]: מֵאֵי כּוֹלִי הָאֵי? [מִדּוּעַ אֲנִי נִידוֹן בְּעוֹנֶשׁ כָּל-כֶּךָ חֲמוּר לְהִיכָרֵת מִחַיֵּי-הָעוֹלָם-הַזֶּה וְהָעוֹלָם-הַבָּא?] אִמַּר [יִשְׁעִיָּה] לִיה [לְחִזְקִיָּה]: מִשּׁוּם דְּלֹא עֲסַקְתָּ בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה. אִמַּר [חִזְקִיָּה] לִיה [לִישְׁעִיָּה]: מִשּׁוּם דְּחֲזָאִי בְּרוּחַ-הַקּוֹדֶשׁ דְּנִפְקִי מִינָאִי בְּנִין דְּלֹא מַעְלוּ [=רָאִיתִי בְּרוּחַ-הַקּוֹדֶשׁ שֶׁיֵּצֵאוּ מִמֶּנִּי בָּנִים שְׂאִינָם הַגּוֹיִם, וְלֹכְנָן נִמְנַעְתִּי מִלְּעֲסוֹק בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה]. אִמַּר [יִשְׁעִיָּה] לִיה [לְחִזְקִיָּה]: **בְּהִי כְּבִישֵׁי דִרְחֻמָּנָא לְמָה לָךְ?** [מָה לָךְ וְלִסְתְּרֵי דִרְכֵּיו שֶׁל הַקֶּב"ה?] מֵאֵי דְמִפְקֶדֶת אִיבְעִי לָךְ לְמַעַבְד [מָה שֶׁנִּצְטוּוּיִת חוֹבָה עֲלֶיךָ לַעֲשׂוֹת], וּמָה דְנִיחָא קִמְיָה קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא לְעַבְדֵּי [=הַקֶּב"ה יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעִינָיו, כְּלוּמַר הִנֵּחַ לְהַקֶּב"ה אֶת כָּל הַחֲשָׁבוֹנוֹת]."

חכמים שיבחו את חזקיה במידת הביטחון שהייתה בו, כי מידה זו היא יסוד חשוב, ועליו אף נאמר: "בֵּינֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּטָח וְאַחֲרָיו לֹא הָיָה כָמֹהוּ בְּכָל מַלְכֵי יְהוּדָה" (מ"ב יח, ה). חזקיה גם לימד תורה לעם-ישראל וקראם בנים שנאמר: "בְּנֵי עֲתָה אֶל תִּשְׁלֹו" (דה"ב כט, יא), וכיוון שהיה עניו זכה להשראת שכינה שנאמר: "וְהָיָה יְיָ עִמּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר יֵצֵא וְיִשְׁכָּל" (מ"ב יח, ז). ברם, בית דוד לא ייפסק ולא ייכרת ולעולם זרעו הוא זה שימלוך וכפי שהבטיח הקב"ה לדוד: "לֹא יִכָּרֵת לָךְ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל" (מ"א ב, ד), ולכן הוכה חזקיה בחולי כדי שיתקן דרכיו וישיא אשה. נמצא, שסיבת חוליו הייתה בהשגחה שמימית כדי לקיים את ההבטחה לדוד המלך ע"ה.

על חזקיה היה לקיים את מצות פריה ורביה ולהשאיר את חשבונות השמים לשמים. כלומר, יש דברים בעולם-הזה שהם בגדר סתרי דרכיו של הקב"ה, ואסור לנו להחליט ולפעול בהם לפי מה שנדמה לנו, אלא עלינו לקיים את המצוות בתמימות בדיוק כמו שנצטוונו, ולהשאיר את כל חישובי החשבונות להקב"ה: "תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְיָ אֱלֹהֶיךָ" (דב' יח, יג).

סִתְרֵי תוֹרָה

ברם, יש מסתרי דרכיו של הקב"ה שיחידים הסגולה שבכל דור ודור מצווים ללמוד אותם ולהעמיק בהם, וכֵּה דברי רבנו בהקדמתו לחלק השלישי של ספרו "מורה הנבוכים":

"עֵיקַר הַמַּטְרָה בְּמֵאמַר זֶה בָּאוּר מָה שֶׁאֲפִשֶׁר לְבַאֵר מִמַּעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית וּמִמַּעֲשֵׂה מִרְכָּבָה [...] וְכִבְר בִּיאָרְנוּ כִּי הַדְּבָרִים הַלּוֹ מִכָּלל סִתְרֵי תוֹרָה. [...] וְכִבְר בִּיאָרְנוּ [חֲכָמִים] ז"ל כִּי שֶׁכֶּר הַמַּעֲלִים סִתְרֵי תוֹרָה [...] גְּדוֹל מֵאֵד [ובמאמר: 'יסודות במדעי האלהות', הוסבר מדוע חכמים הורו

להעלים את סתרי התורה מן ההמונים], אמרו: בסוף מסכת פסחים בעניין אמרו: 'פִּי לַיִשָּׁבִים
לִפְנֵי יְיָ סִחָרָה לֶאֱכֹל לְשִׁבְעָה וְלִמְכָּסָה עֵתִיק' [יש' כג, יח; המלה 'עֵתִיק' פירושה: נבחר,
מורם, חזק], אמרו: למכסה דברים שגילן עתיק יומיא, ומאי ניהו? סתרי תורה".

כלומר, מעשה בראשית (=לימוד מדעי הטבע) ומעשה מרכבה (=לימוד מדעי האלהות: ייחוד
ה', הנהגתו, השגחתו, ועוד), הם בגדר סתרי תורה שאין ללמדם אלא לראויים להם, וחובה על
השרידים אשר ה' קורא בכל דור ודור, לעיין בהם ככל יכולתם ולרומם את נפשם לידיעת ה'
יתעלה. ברם, בימינו הפוטנציאל להרחבת לימוד מדעי האלהות גדול אלף מונים, מפני שרבים
הם המשכילים שזכו ללמוד מדעים, ואפילו התלמידים הצעירים בדורנו לומדים מתמטיקה,
פיסיקה, ביולוגיה, כימיה וכיו"ב, והכשירו את עצמם מבחינה שכלית להבין סתרי תורה.

וכמו שאומר קאפח בפירושו להלכות יסודי התורה ד (עמ' קט):

"ובימינו לא רק נפתחה הארץ אלא גם 'נפתחו השמים', ויש לאדם היודע להשתכל מרחב רב
להכיר גדולתו של מי-שאמר-והיה-העולם, אם רק יש לו פה לומר: מה רבו מעשיך השם".

אם יזכו אלה שהכשירו את עצמם מבחינה שכלית, להכשיר את עצמם גם מבחינה מידותית
וְיִטְעוּ בִּקְרָבָם יִרְאֵת שָׁמַיִם אֱמִיתִית, הרי שנבואתו של ישעיה לתקומה רוחנית של דור דעה
קרובה מאד, ואז יחדל העושק, יסורו היגון והאנחה ותתקיים נבואת הדעת של ישעיה: "לא
יָרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הָרָקִדְשִׁי, כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת יְיָ בְּמִים לַיִם מְכַסִּים" (יא, ט).

וכדי שנזכה לראות את אותם הימים ראוי ללמוד את דברי רבנו במורה (ג, נד):

"כבר ביארו לנו גם הנביאים [...] שהשלמות שיש להתפאר בה ולשאוף לה היא **ידיעתו** יתעלה
[...] אמר ירמיה: [...] 'כִּי אִם בָּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשָּׂכֵל וְיָדַע אוֹתִי' [ט, כג] [...]. וכל
המעשים התורתיים הללו כלומר מיני העבודות [=קיום המצוות] וכן המידות המועילות לכל
בני-אדם בעסקיהם זה-עם-זה – כל אלה אין להשוותן אל התכלית הזו הסופית [=ידיעת ה']
ואינן שוות לה, אלא הם מצעים בגלל התכלית הזו [כל המצוות הן אמצעי לידיעת ה'] [...] אמר,
כי ההתפארות היא בהשגתי ובידיעת תאריי, **כלומר מעשיו** [=חקר היקום וכל אשר בו]".

מדברי הנביא ירמיה ע"ה עולה, שאין ידיעה אלא לאחר השכלה: "הַשָּׂכֵל וְיָדַע אוֹתִי", והואיל
ולא ניתן לידע מאומה ביחס לאמיתת עצמותו של בורא-עולם (למעט על דרך השלילה, דהיינו
לשלול ממנו כל תואר ומאפיין גופני) – ברור שההשכלה שמזכיר הנביא ושבה מתרוממים
למעלת ידיעת ה' היא ידיעת פעולותיו, ופעולותיו המרכזיות והבולטות ביותר של בורא-עולם
משתקפות בבריאה ובנבראים שבה, אשר נלמדים בשלל מדעי הטבע. חלה עלינו אפוא חובה
ומצוה גדולה לידע ולהכיר את מי-שאמר-והיה-העולם, ובמלים אחרות הקב"ה ציווה אותנו
להשכיל! וכך נהג גם אברהם אבינו שהיה בן ארבעים כאשר הכיר את בוראו, והיכרותו זו עם
בוראו לא הייתה בדרך של אמונה או נבואה, כי אם מחקר מדעי מי מנהיג את העולם וכפי
שתיארו חז"ל ורבנו בהלכות עבודה-זרה פרק א. כללו של דבר, מהתבוננות בפעולות נלמד על
פועל הפעולות, וכדברי הנביא ישעיה ע"ה: "שָׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וִרְאוּ מִי בָרָא אֶלֶה" (מ, כו).

שַׁעַר שְׁלֵשִׁי:

עֵקֶירַת עֲבוּדָה—

זָרָה וּמַחֲיִית

עֵקֶבּוֹתֶיהָ

מי הוא זה 'דיקרנוסא'?

בליל ראש השנה נאמרת בבית-הכנסת בחדרת קודש ובדבקות עילאית "תפילת הפרנסה". קריאתה הפכה למנהג קבוע כאילו הייתה יסוד מיסודות דתנו בבחינת **ייהרג ואל יעבור!** זכורני שהתארחתי פעם באחד מבתי-הכנסת של עמי הארצות (בעצם כולם כאלה...) ובעת קריאת "תפילת הפרנסה" (שנמכרת בסכומים הגבוהים ביותר), החזן הטיפש בגלימת הכומרים קרא אותה בקול מבעית ומחריש אוזניים, ואף עצר שניות ארוכות לפני המלה "דיקרנוסא" כדי "להרהר" בה כמו שכתוב בתכלאל של נתי העזתי. המקור לתפילה זו הוא בספר "פרי עץ חיים" (שער העמידה, יט) שכתב ויטאל הסכל והנבל (1542–1620) תלמידו של הארי הארור.

מי הוא זה "דיקרנוסא" הזה? ובכן, בתפילת הפרנסה נאמר: "עשה למענך ולמען קדושת המזמור [...] ולמען השמות הקדושים הנזכרים בו [...] **ולמען שם הגדול והקדוש 'דיקרנוסא'** היוצא מפסוק **וְהִרְקֵתִי לָכֶם בָּרָכָה עַד בְּלִי דִי'** [מלאכי ג, י]". יוצא אפוא, שמחבר התפילה הזו סבר ש"דיקרנוסא" הוא שם משמותיו של הקב"ה. ואכן, הממסד הרבני בימינו מאמץ גישה זו, להלן שלוש תשובות שהשיבו הכומרים האורתודוקסים הבכירים בימינו (מופיעות ברשת):

א) ב"צ מוצפי נשאל האם מותר לומר את השם המופיע בספרים (דיקרנוסא) או רק להרהר בו? והשיב: "אסור בהחלט לבטא את השם הקדוש בשפתיים, כמו כל שמות הקודש".

ב) ב' שמואלי מהידברות קבע: "השם הקדוש 'דיקרנוסא' הוא משמות הקודש של בורא-עולם ושם זה מסוגל לפרנסה, ואין מבטאים את השם, אלא במחשבה בלבד".

ג) והמכשף הידוע מאיר מאזוז נשאל, כיצד יוצא השם הקדוש "דיקרנוסא" מהפסוק "והריקותי לכם" וכו'. והשיב: "וְהִרְקֵתִי לָכֶם בָּרָכָה עַד בְּלִי דִי, נִסָּה עלינו אֱלֹהֵינוּ פִּנְיָךְ", כלומר לדעתו מדובר בשם קדוש שאותיותיו מופיעות בפסוק (וגם המילים 'כסיל' 'אוויל' ו'פינקויו' ישנן בפסוק).

א. "למען קדושת המזמור"

טרם שנעיין בשם "דיקרנוסא", חשוב לדון בעניין נוסף שמובא בתפילה הזו, לעיל נאמר בה: "עשה למענך **ולמען קדושת המזמור**", ואיני מבין מה חשב לעצמו השוטה שחיבר את התפילה, וכי הקב"ה יעשה למען קדושת מזמור? מהו המזמור הזה, משה רבנו או שמואל הנביא? וכי יש לו עצמו ישות ומודעות נשגבה? אלא נראה ברור, שמחבר התפילה הזו שגה בדמיונות כאילו אמירת המזמור הזה הינה סגולה מאגית אשר פועלת פעולות אצל בורא-עולם. כלומר, עצם אמירת המזמור הקדוש הזה "משפיעה" ו"מפעילה" ו"מעוררת" את בורא-עולם! כללו של דבר, המזמור הזה הוא מעין "שוחד" שפותח את שערי שמים לתפילת הפרנסה.

תפישה פגאנית זו הינה לא רק מינות ועבודה-זרה מפני שהיא מתארת את בורא-עולם כנתון להשפעות וכישות שניתנת לתמרון ומניפולציה (ובמילים אחרות אל בשר ודם, וראו בזה: 'לעורר רחמי שמים?'), אלא גם כפירה בתורה, מפני שכל מי שעושה את המצוות כאמצעי לרפואה או לפרנסה הוא בגדר **כופר בתורה!** והנה פסק רבנו בעניין זה בהלכות עבודה-זרה (יא, טו):

"הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא על התינוק שלא יִבְעֶת, והמניח ספר-תורה או תפילין על הקטן בשביל שיישן, לא די להם שהם בכלל **מנחשים וחוברים**, אלא שהם בכלל **הכופרים בתורה**, שהן עושין דברי תורה רפאות גוף, ואינן אלא רפאות נפשות שנאמר 'וַיְהִי חַיִּים לְכַפֵּשֶׁךְ' [משלי ג, כב; והכוונה שמטרת התורה להביאנו לחיי העולם-הבא]".

והוא הדין בעניין הפרנסה, מי שרואה במזמור מתהלים סגולה מאגית שנועדה להזרים לו רווחים ומזומנים חוטא חטא גדול לאלהים. כלומר, מי שמאמין שאמירת מזמור מסוים עשויה להועיל לו מאיזו בחינה גשמית שתהיה, שוגה שגיאה חמורה, ועליו לחדול מיד לאומרו בהקשר של סגולה מאגית אלילית דמיונית, וכאשר הוא אומר יתמקד בתכליתו הרעיונית הנשגבה.

וסיפר לי חבר שהוא במקורו "שאמי" (גם משפחת אמי וכן סבי מצד אבי ע"ה במקור שאמי, אך אבי הכיר באמת וחתר תמיד לתקן את נוסח התפילה), שלאחר שהוא הכיר בדרך האמת הוא החל לצאת החוצה מבית-הכנסת בעת אמירת "תפילת הפרנסה". חבריו תמהו עליו וגערו בו ואף איימו עליו: "וכי אינך חושש לאבד את פרנסתך?", והוא השיב להם, שמי שרוצה למצוא חן בעיני הקב"ה ולזכות לטובה ולברכה יבער עבודה-זרה וייצא מבית-הכנסת בעת הזאת.

ב. שמות הקודש של ה' יתברך

הרמב"ם בספרו הקדוש באמת "מורה הנבוכים" (א, סב) מבאר מהם שמותיו של הקב"ה:

א) שם המפורש הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א: "ואינו ידוע אצל כל אדם היאך לבטא אותו [...] והיו בעלי החכמה מוסרים הדבר זה לזה"; **ב**) והיה עוד שם בן 12 אותיות "שלא היה שם אחד, אלא שנים-שלושה שמות סך כל אותיותיהם שתיים-עשרה, והיו מכנים בו [...] כמו שאנו מכנים היום באל"ף-דל"ת [=שם אדנות]"; **ג**) "והיה עוד שם בן 42 אותות [...] והיו אלה מספר מלים סך כל אותיותיהם שתיים-וארבעים".

נמצא שישנו שם המפורש, כינויו במילת אדנות, ועוד שני שמות שנועדו להוסיף וללמד על "עניינים אלהיים מכלל העניינים שהם סתרי תורה" (שם). כלומר, כל שמותיו של הקב"ה נועדו ללמד עניינים אלהיים שהם בגדר סתרי תורה, כדי שנתרומם למעלת ידיעת ה' והשגת ייחודו ואמיתת עצמותו, ולא כדי שיעשו עמם "כישופים" דמיוניים, וכדברי רבנו שם (א, סא):

"ואל יעלו על ליבך **הזיות כותבי הקמיעות ומה שתשמע מהם או תמצא בספריהם הטיפשיים**, ששמות שהם מצרפים אותם שאינם מורים על שום עניין כלל, וקוראים אותם 'שמות', ומדמים שהם צריכים קדושה וטהרה [או שאסור לאמרם ומותר רק 'להרהר' בהם], ושהם עושים נפלאות, כל הדברים הללו סיפורים שאין ראוי לאדם שְׁלֵם לשמעם, כל-שכן לסבור אותם".

רבנו מוסיף ומלמד שם (א, סג) כיצד התפתחה תעשיית "שמות הקודש":

"וכאשר מצאו **הרשעים הבערים** את הלשונות הללו, מצאו מקום לשקר ולדבר, שמצרפים איזה אותות [=אותיות] שרצו, ואומרים: זה שם פועל ועושה אם נכתב או נאמר באופן פלוני. ואחר כך נכתבו אותם הפְּזָבִים אשר בדה אותם **הרשע הבער הראשון**, והגיעו אותם הספרים

לידי הכשרים החלשים הפתאים [ותמוה שרבנו קורא להם 'כשרים', ואולי כשרים הם בעיני עמי הארצות או בעיני עצמם, והכרתי לא מעט זקנים תימנים שהינם 'כשרים' מן הסוג הזה, דהיינו פתאים נבערים מדעת] אשר אין להם קנה-מדה להבחין בין אמת ושקר והצניעום, ונמצאו בעיזבונם, וחשבו [=הטיפשים שמצאו את הספרים הללו בעיזבונם של הפתאים] בהם שהם אמת, כללו של דבר 'פְּתִי יֵאֱמִין לְכָל דְּבָר' [מש' יד, טו] – וכבר יצאנו ממטרתנו הנעלה ועיונו העדין, אל העיון בביטול הזיות שביטולם גלוי לכל מתחיל בעיון, אלא שהביאנו ההכרח לכך, כיוון שהזכרנו את השמות [הקדושים] ועניינם, ומה שנתפרסם עליהם אצל ההמון".

כלומר, לפי רבנו הרמב"ם, הראשונים שייסדו את תעשיית פְּיֻשׁוֹפִי שמות ה"קודש" הם בגדר "רשעים", ואין זו גוזמא, שהרי מכסף הוא בגדר עובד עבודה-זרה וחייב כרת וסקילה, וכדברי רבנו במורה (ג, לז): "כי המכסף הוא עובד-עבודה-זרה בלי ספק", ומחוסרי הדעת שבאו אחריהם ונמצאו בעיזבונם ולא ידעו להבחין בין האמת לבין השקר, הם בגדר "פתאים".

ג. מקור השם "דיקרנוסא"

נראה שמקור השם בלטינית ויש לחלקו לשני חלקים: "די-קרנוסא". המלה "די" בלטינית היא "אלהים" או "אל", ואילו "קרנוסא" היא "קרניס" בלטינית שהיא "בשר". כלומר, "די-קרניס" בלטינית משמעה **"אל בשר"**. אגב, כל מי שיודע מעט אנגלית ייזכר מיד במלה Carnivore שמשמעותה "אוכל בשר", האריה לדוגמה נכלל בקבוצת בעלי החיים הטמאים אוכלי הבשר, וגם הארי המזוהם נכלל בין הטמאים והמינים שהם בגדר רשעים ארורים המתים בחייהם.

זאת ועוד, ייתכן מאד שהמלה "קרנוסא" היא שילוב של שתי מלים בלטינית: "קרניס" ו"סאנגוויס", "קרניס" הוא כאמור בשר בלטינית, ו"סאנגוויס" הוא דם. כלומר, **"די-קרניס-סאנגוויס"** הוא **"אל בשר ודם"**. אלא שכנראה בשל הקיצור הושמטה סוף המלה השלישית והשוטים נותרו עם "די-קרנוסא" – "אל בשר ודם", כאשר היו"ד השנייה התחלפה בוא"ו.

מי-הוא זה ואי-זה הוא אותו "אל בשר ודם"? בתחילה חשבתי שמדובר ביש"ו אשר מאמיניו עובדי האלילים טוענים שהוא אל מבשר ודם, אך לאחר שלמדתי להכיר את המשנה הארורה של ראשוני אשכנז וגיליתי שהם היו מינים גמורים, שהרי הם תיארו את בורא-עולם כישות גופנית בעלת מאפיינים אנושיים מופלאים – הבנתי שיתכן ומחבר התפילה התכוון לבורא-עולם! ובהתאם לתפישות ההגשמה והטומאה של חכמי-יועצי-אשכנז, שאומצו על-ידי חכמי ספרד הנרצעים, ואף היוו את התשתית המאגית והפגאנית העקומה לחיבור ספר הזהר.

נמצא אפוא, כי מדובר בהשפעה נוצרית מובהקת: כלומר **או** שמדובר בהשפעה נוצרית ישירה והכוונה במילת "דיקרנוסא" לישוע, **או** שמדובר בהשפעה נוצרית עקיפה בתיווך חכמי-יועצי-אשכנז המגשימים, ומדובר בבורא-העולמים לפי תפישותיהם המעוותות של המינים.

כך או כך, יש לפנינו השפעה נוצרית שחדרה לתוך דת משה ולתוך סידור התפילה וחובה לבערה מקרבנו. שהרי איך יעלה על הדעת שבלייל ראש השנה, באותו רגע מרומם שבו פותחים את ההיכל לתפילת הפרנסה שנאמרת בדבקות עילאית, דווקא בשיא ה"קדושה" הזו

נטמא את מחשבתנו בזוהמת המינות והעבודה-הזרה? יהי רצון מלפניך לבער את העבודה-הזרה מקרבנו, זו הגלויה המתועבת ואף זו הנסתרת הערמומית העוטה רדיד יהודית.

ואחתום פרק זה בדברי האמת של רבנו הרמב"ם בחומרת ייחוס הגשמות לבורא יתעלה, וכה דבריו בספרו "מורה הנבוכים" (א, לו):

"ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך [ביחס לבורא-עולם השקפת] גשמות או מאורע ממאורעות הגוף [כלומר שהוא יתעלה בעל התפעלויות רגשיות או מגרעות כלשהן] – הנך מקנא ומכעיס וקודח אש ומעלה-חמה ושונא ואויב וצר, **יותר חמור מעובד עבודה-זרה בהרבה**".

ד. חוות דעת כומר מלומד

בעבר נפגשתי במהלך סיור ב"עיר דוד" בכומר בכיר ומלומד מהוותיקן (בעל תואר ד"ר), לא סיפרתי לו על המאמר שכתבתי, ושאלתי אותו מה דעתו על המילה "דיקרנוסא", האם ייתכן שמקורה בלטינית והאם היא קשורה בצורה כלשהי לישוע?

לאחר כמה ימים הוא שלח אלי תשובה, ובה הוא אמר שיסוד המלה "דיקרנוסא" הוא בביטוי הלטיני: "de carnis" (בהתאם להשערה לעיל). הוא גם הוסיף שייתכן קשר עם ה"ברית החדשה" לפי מה שנאמר ב"בשורה על-פי יוחנן" (מובא לקמן). הוא הסביר שהפסוקים שם מתארים כיצד יש"ו יצא מהשמים ונהיה בשר ודם בתוך מרים "הבתולה", וכך נאמר בבשורה: **"והדבר נהיה בשר וישכון בתוכנו"**, ונחזה כבודו ככבוד בן יחיד לאביו רב חסד ואמת".

ואם רש"י היה כותב פירוש כזה והייתי אומר שיש בפירושו הגשמה מפורשת, היו אומרים לי "עזוב הוא לא התכוון" ... ויש מהפירושים המגשימים של רש"י אשר **יותר חמורים** ממה שכתוב כאן "בבשורה על-פי יוחנן"! ורק דוגמה אחת, רש"י-שר"י בראש פירושו לתורה (בר' א, כז) כותב כך: **"בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ – פִּירַשׁ לָךְ שְׂאוֹתוֹ צֶלֶם הַמֶּתוּקֵן לוֹ צֶלֶם דִּיּוּקֵן יוֹצֵרוֹ הוּא"**. כלומר, אפילו הנוצרים נזהרו מלומר במפורש מהו "הדבר" הזה שנתהווה במעיה של מריה הטמאה, ואילו רש"י הרשע העז לומר במפורש **שהאדם הוא בדיוקנו של אלהים שיצרו!**

נעיין עתה ב"בשורה על-פי יוחנן". נשים לב למלה "Carnis" שמופיעה בפסוק 13, ולמילה "Caro" שמופיעה בפסוק 14 שאף היא משמעותה "בשר".

לטינית	אנגלית	עברית	
qui non ex sanguinibus neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri sed ex Deo nati sunt.	Who are born, not of blood, nor of the will of the flesh , nor of the will of man, but of God.	אֲשֶׁר לֹא מִדָּם וְלֹא מִחַפֵּץ הַבָּשָׂר אֶף לֹא מִחַפֵּץ גִּבּוֹר נוֹלָדוּ כִּי אִם מֵאֱלֹהִים:	הבשורה על-פי יוחנן 1, 13
et Verbum caro factum est et habitavit in nobis et vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti a Patre plenum gratiae et veritatis.	And the Word was made flesh and dwelt among us (and we saw his glory, the glory as it were of the only begotten of the Father), full of grace and truth.	וְהַדְבָר נִהְיָ בָּשָׂר וַיֵּשֶׁב בְּתוֹכֵנוּ וַיֵּחָזֶה כְּבוֹדוֹ כְּכָבוֹד בֶּן יָחִיד לְאָבִיו רַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:	שם, 14

ה. אפשרות נוספת לפירוש השם "דיקרנוסא"

היה אחד שהעיר כי "דיקרנוסא" אינו יש"ו, הואיל ותרגום הביטוי Dea-Cornosa בלטינית הוא: "האלה בעלת הקרניים", ולכן הוא משער שמדובר באחת מאלות הפריון והשפע. בעת העתיקה היו שהציגו את אלת הפריון והדגנים כאישה מלאה ובשרנית, וקשר זה מסתבר ומסתדר עם תפילת הפרנסה שבה יושבי בתי-הכנסיות מתפללים לשפע של ברכה חומרית.

הוא הוסיף, כי אמונות הקבלה הפגאנית מבוססות יותר על אמונות טרום-נוצריות אירופאיות, כלומר אמונות אליליות שקדמו לנצרות. אך לדעתי כאמור, עיקרי אמונות ה"קבלה" הינן השפעה נוצרית מובהקת שחדרה באופן ישיר מהנצרות ובאופן עקיף בתיווך חכמי-יועצי-אשכנז המינים. ושתי ראיות חזקות יש לכך לעניות דעתי: **האחת** היא ביטויי הגשמה רבים מאד בספר האופל ותפישת הבורא כ"אבא רחמן בשמים"; **והשנייה** היא שיטתם של חכמי-יועצי-אשכנז המינים ובראשם רש"י-שר"י לפרש את אגדות חז"ל בפשוטן, ומחבר ספר האופל הרחיב מאד את הדרך הזאת ויצר אגדות מאגיות פשטניות רבות משלו, עד שאפילו חלק מחכמי-יועצי-אשכנז המאוחרים נגעלו מדרכו, אף שיסודה בבית מדרשם הפרו-נוצרי.

מכל מקום, לפי הצעתו של המעיר, "דיקרנוסא" איננו ישוע הנוצרי, או בורא-עולם לפי תפישת חכמי-יועצי-אשכנז המינים, אלא היא אלה פגאנית שמנה וכעורה. וכך או כך, יש לבער מקרבנו כל **ריח** של עבודה-זרה, כל-שכן עבודה-זרה גופה! ולא לחינם אמרתי לעיל שכל בתי-הכנסת של ימינו הינם בגדר "בתי כנסיות של עמי הארצות" ששייבתן מוציאה את האדם מן העולם, כי דברי האמת הללו כבר ידועים לרבים שנים רבות, וזאת הפעם המי-יודע-כמה שעבדכם מפרסם מאמר זה בעריכה מחודשת, ועדיין עמי הארצות דבקים בעבודה-הזרה שבידם.

"עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כי ריח זנוכים התעה ויזנו מתחת אלהיהם" (הו' ד, יב).

"אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן יי אלהי אבותיך לך לרשתה, כל הימים אשר אתם חיים על האדמה: אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן, ונתצתם את מזבחתם ושבחתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" (דברים יב, ג).

ימי הפורים: קרנבל מסכות או הודיה לה?

אחת התופעות החמורות ביותר בימינו היא פריקת העול שמלווה את ימי הפורים. במקום ימים של הודיה לה' יתעלה בחגיגת שמחה אמיתית של מצוה, דרך-ארץ, והודיה לבורא-עולם – ימי הפורים הפכו לחגיגות שכרות והוללות, מסכות ותחפושות כמנהג הגויים הערלים. האם יעלה על הדעת שכך ה' יתעלה מורה לעם חכם ובבון לחגוג לדורות את הצלתו מכליה? והלא לפי המדרש, הכליה נגזרה עלינו בעקבות פריקת-העול, השכרות והזימה שקדמו לגזירת השמדת היהודים, בהשתתפותם של המוני בית-ישראל במסיבותיו הפרועות של אחשוורוש.

במקום להתרחק מכל סממן של פריקת-עול, דווקא בימי הפורים מתחפשים לכל מיני דמויות לא בהכרח חיוביות, וגם אם מדובר בדמויות חיוביות, במקרים רבים התחפושות אינן צנועות. כמו כן, רבים הם אשר נוהגים להשתכר עד דלא ידע בין אשתו לקרובתו, בין חברו הצדיק להמן הרשע, ובין אור לחושך. "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חשך לאור ואור לחשך, שמים מר למתוק ומתוק למר" (ישעיה ה, כ), ואכן, הטיפה המרה נדמית להם כמתוקה, ובעניין חומרתו העצומה של איבוד צלם האלהים, ראו במאמר לעיל: "הרמב"ם נגד הטיפה המרה".

מי הביא עלינו את הצרה הזאת? האם זאת גזירת גורל שבימי הפורים עלינו להשתטות ולבעוט בצלם האלוה שהוענק לנו? מהו המקור למצעד הסכלות וההוללות הזה שהפך להיות מאושיות הדת בימינו? ועינינו הרואות, כי לעתים קרובות, אלה שמובילים את העיוות והכיעור של ימי הפורים, הם דווקא בעלי המרדעות שנחשבים לגדולים (ושבגלימותיהם מתחפשים כל השנה לכומרים), והם אלה שמובילים במרדעותיהם ובמגבעותיהם את חגיגות השכרות והסכלות הטמטום והכיעור. להלן נסקור את שורשי הקרנבל ומהם נשיב על השאלות שהצבנו.

א. הקרנבל

קרנבל הוא פסטיבל של תחפושות וריקודים בהשתתפות הקהל, המילה קרנבל משמעותה בלטינית "סילוק הבשר" או "פרידה מהבשר": Carni.Carni-vale הוא בשר ו-Vale הוא פרידה.

באירופה נהגו הנוצרים הקתוליים להתנזר מבשר ומכל הנאה גופנית במשך ארבעים-יום לפני חג הפסחא, וזאת מתוך הזדהות ל"סבלו של ישו", תקופה זו ידועה בשם "לנט". ברם, כדרךם וכשחיתותם, לפני תחילת "צום-הבשר" וההתנזרות משאר ההנאות הגופניות למראית-העין בלבד כמובן, התקיימו חגיגות פרועות של זלילה זימה וחטאים, ואליהן התלוו מסיבות-רחוב של ריקודים, תחפושות ומסיכות. הקרנבל הגיע לשיאו בימי-הביניים שבהם הוא היה נהוג במקומות רבים באירופה, ובערים הגדולות אף התארכו החגיגות עד שלושה חודשים!

איני מאמין שהנוצרים, הידועים בשכרותם ובזימתם, באמת התנזרו מהנאות גופניות במשך ארבעים-יום לפני חג הפסחא, לא היה זה אלא שקר שנועד לספק להם סיבה לחגיגות הזימה ההוללות והמתירנות, שקדמו לתחילת ה"צום". ואם ישאל השואל, אם הם כל-כך מושחתים מדוע הם נזקקו לסיבה? ובכן, עובדה היא שגם הרשע צריך סיבה להרשיע, ומחרחר המלחמה בכל הדורות תמיד נזקקו לסיבה כדי לפתוח במסעות כיבוש אכזריים ורצחניים עקובים מדם. כלומר, גם לשחיתות צריך סיבה, וכמו שהם נוהגים למצוא סיבה ל"הרמת כוסית"...

חוקרים והוגי דעות מתארים את הקרנבל כאירוע שבו נחצים כל הקווים המוכרים, ובמלים אחרות, פריצת כל גדרי המוסר והנורמות החברתיות. ואפילו שלפי האמת הנורמות המוסריות אינן אלא כלפי חוץ, עתה גם כלפי חוץ הן נפרצות ומחוללות, תוך מתן הצדקה דתית, ואולי אפילו אלהית, לפריקת-עול מוסרית. וכאמור, הנוצרים אינם זקוקים להצדקות כדי לרופף את גדרי המוסר הרעועים ממילא אצלם, אלא ש"סילוק הבשר" מהווה תמריץ חזק לקעקע לחלוטין את גדרי המוסר בפרהסיה מתוך האשליה שעושים זאת למען "מטרה טובה". וזה דומה מאד

לחגיגות הזימה והתועבה שחגגו עובדי העבודה-הזרה, שהרי היה נדמה לעובדיה שהם עושים מצוה רבה במה שהם נוהגים בהפקרות תאוותנית וזימתית מסוגים שונים ומשונים.

הקרנבלים התקיימו באירופה כאמור מעט לפני חג-הפורים, כשישה שבועות לפני חג-הפסחא הנוצרי שחל ביום ראשון בשבוע שבו חל חג-הפסח היהודי. ובמלים אחרות, צאצאי המינים למדו את התועבה הזו מהנוצרים! וביקשו "להשתתף" בחגיגת המסכות וההוללות, בדומה מאד למה שגרם לגזירת ההשמדה בימי מרדכי ואסתר! וכדרכם בטומאה, הם חיפשו להם "הצדקות הלכתיות" להידמות לגויים, ואף מצאו להם "אסמכתא": "ונהפוכו"...

והאמת שצאצאי המינים התהפכו הרבה לפני שקרנבלי הגויים הנבלים פרחו באירופה, ויש עדויות מפורשות למינות, לאלילות ולתועבות חמורות בקרבם עוד לפני כאלף שנה. כך שהופעת הקרנבלים הייתה למעשה התפרצות לדלת שהייתה כבר פתוחה לרווחה, והמינים וצאצאיהם החדירו את הזוהמה והתועבה לביתם בקלות ובטבעיות, למעט בודדים מאד.

החוקר מיכאיל בכטין (רוסיה, המאה ה-20), ייחס לקרנבל משמעות עמוקה והשפעה רבה על חיי הקהילה, מפני שהוא מציב אלטרנטיבה פרועה, משוחררת ומאתגרת לשגרת היום-יום, ובמלים אחרות, פחות "אקדמיות" ו"מבוססות": פריקת עול גדרי המוסר והצניעות. הוא מוסיף, שבקרנבל כל המחסומים החברתיים הרגילים נפרצים, הבדלי מין, גזע וגיל נמחקים, ונוצרת תקשורת חדשה שמבוססת על "מגע חופשי". כך מתאר החוקר במלים יפות ו"נאורות" את מסיבות השחיתות המוסרית שהן מטרתן האמיתית של הערלים הנבלים בקרנבליהם.

ב. מאין באה אלינו הצרה הזאת?

למדנו אפוא, כי המקור לתחפושות, למסכות ולפריקת-העול המוסרית והחברתית במסיבות הקרנבל הפרועות, הוא הנצרות האכזרית והאורורה. נראה אפוא, שקרבת קרנבליהם לימי הפורים השפיעה על המינים וצאצאיהם לרוב מיניהם וכיתותיהם, ואלה אימצו אל חיקם מאפיינים שונים מקרנבלי הנבלים והמושחתים שבגויים. אין זה סוד שצאצאי המינים היו מושפעים מאד מתרבות הנוצרים בערמה רחבה של תחומים, והנה לפנינו תחום נוסף שבו חדרה לתרבות המינות, שהתחפשה ומתחפשת ליהדות, השפעה נוצרית מובהקת.

הקרבה של קרנבלי הנוצרים לימי הפורים, יחד עם האהבה לגלות ולמנהגי הגויים, השפיעו כנראה על יהדות אירופה המחופשת והם אימצו אל חיקם את התחפושות והמסכות, ושאר מרעין בישין ממנהגי הגויים: "וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַקֶּבֶל וַיִּהְיוּ וַאֲחֵרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבָתָם אֲשֶׁר צָוָה יְיָ אֶתְּם לַבְּלִיתִי עֲשׂוֹת פָּהֶם" (מ"ב יז, טו). ואשרינו יהודי תימן שלא היה אצלנו מכל ההבל הזה דבר וחצי דבר (אף שהיו הבלים רבים אחרים), ולא התחפשו, לא בפורים ולא בשאר ימות השנה, ותמיד שאפו וחתרו לאמת ליושר ולצדק, גם אם סכלו ולא הצליחו להגיע אליהם.

אולי אי אפשר לבער את מנהגי הקרנבל הנוצריים מקרבנו לחלוטין, ברם, ניתן לצמצמם באופן משמעותי כך שלכל הפחות האנשים שכבר עמדו על דעתם, יכירו בדרך האמת ויתרחקו מן הכיעור וההוללות ומכל הדומה להם. "וַיִּתְּעָרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם" (תה' קו, לה).

ואסיים בשלוש פסקות מתוך מדרש אסתר רבה ז', שמתאר את קורות אבותינו ומעלליהם בעיר שושן שגרמו להם שתיגזר עליהם כליה:

"אמר רבי יצחק נפחא: המן הרשע בעלילה גדולה בא על ישראל, הדא הוא דכתיב [=זזה הוא שכתוב]: 'וּבְמִלּוֹאֵת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשָׁן [...] מִשְׁתָּה שְׁבַעַת יָמִים' [אס' א, ה], ואין העם האמור כאן אלא ישראל, הדא הוא דכתיב: 'אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בְּיָי' [דב' לג, כט].

אמר המן לאחשוורוש: **אלהיהם של אלו שונא זימה**, העמד להם זונות ועשה להם משתה וגזור עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם, שנאמר: 'לַעֲשׂוֹת בְּרָצוֹן אִישׁ וְאִישׁ' [אס' א, ח]. כיוון שראה מרדכי כך, עמד והכריז עליהם ואמר להם: לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש שלא הזמין אתכם כי אם ללמד עליכם קטיגוריא, כדי שיהא פתחון פה עם מידת-הדין לקטרג עליכם לפני הקב"ה. ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כולם לבית המשתה.

אמר רבי ישמעאל: שמונה-עשר-אלף וחמש-מאות הלכו לבית-המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו [...] באותה שעה אמר הקב"ה: למה לי אומה שבשבילה הרביתי אותותיי ומופתיי לכל הקמים עליהם לרעה? [...] מיד אמר הקדוש-ברוך-הוא לשטן [=הוא שטן] הוא יצר הרע הוא מלאך המוות]: הבא לי מגילה ואכתוב עליה כליה [...]. מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם".

חשוב אמנם לזכור שהמדרש האמור הינו מאוחר (המאה ה"א), אך הרעיון המרכזי בו מובא כבר במדרשים קדומים ונאמנים, והוא: "אלהיהם של אלה שונא זימה". כמו כן, נראה כי הפסקה הראשונה שהובאה לעיל הינה מדרש נכון, והיא נסמכת באופן נאה על הפסוקים. לגבי השאר: פטומי מילי בעלמא, ונראה שאף חדרו השפעות מינות זרות למדרש הזה: במדרש נאמר: "כדי שיהא פתחון פה עם מידת-הדין לקטרג עליכם לפני הקב"ה", וחלילה לסבור שיש ישות מרושעת בשמים אשר מקטרגת על עם-ישראל, ושיש בכוחה להשפיע על בורא-עולם ולעוות את דינו דין האמת, וכל הזיה שכזו מובילה למינות ולכפירה בתורה: **למינות**, מפני שהיא מתארת את בורא-עולם כנתון להשפעת זולתו אשר מעורר ומפעיל אותו, וכן מפני שהיא מייחסת לבורא-עולם את מגרעת אי-הידיעה, שהרי "מידת-הדין" מביאה לפני בורא-עולם מידע משפטי מפליל על עם-ישראל שלא היה ידוע לפני-כן לבורא-עולם (וייחוס מגרעת כמוה כהגשמה, ראו: 'לעורר רחמי שמים?'); וכן **כפירה בתורה**, שהרי הצור תמים פעלו אל אמונה ואין עוול, ואם יש בכוחה של ישות מאגית לעוות את דינו דין האמת והצדק, הרי שהוא אל פגאני אשר שופט בעוול את מאמיניו, יתעלה ויתרומם שמו מכל הזיות המינים למיניהם.

"וַיִּתְּעָרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם, וַיַּעֲבְדוּ אֶת עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ [...] וַיִּטְמְאוּ בַּמַּעֲשִׂיָּהֶם וַיִּזְנוּ בַּמַּעֲלָלִיָּהֶם, וַיַּחֲרֹף אֶף יְיָ בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב אֶת נַחֲלָתוֹ, וַיִּתְּנֵם בְּיַד גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם, וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיַּכְנֻעוּ תַּחַת יָדָם" (תהלים קו, לה-מב).

"וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתֵיהֶם לֹא מֵאֲסִיתִים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם" (ויק' כו, מד); "לַיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשְׁן וִיקָר" (אס' ח, טז).

עין טובה ועין רעה במשנת הרמב"ם (חלק א)

אחת האמונות התפלות הרווחות ביותר בעולם כיום היא האמונה בעין הרע. בבסיסה וביסודה של האמונה הזו ניצבת ההשקפה כי יש בכוח עיני האדם להזיק באופן מאגי-פגאני לזולתו. האם אכן יש בכוח העין להזיק? האם באמת יש ממה לחשוש? מה דעת רבנו הרמב"ם בעניין זה וכיצד הוא מדריך אותנו להבין את מטבע הלשון "עין הרע"? טרם שנבאר את דעת הרמב"ם בעניין הנדון, נצרף שני סיפורים קצרים שימחישו לנו עד כמה השתרשה אמונת-הבל זו בכל שכבות העם ומהם אף נלמד על התועלת שברכישת השקפה נכונה ובריאה בעניין זה.

א. שני סיפורים קצרים על "עין הרע"

אחד מחבריי התגרש מאשתו, ובמשך שמונה חודשים לאחר הגירושין הוא נפגש עם אשה מתוך מטרה לבנות את חייו. לאחר כשמונה חודשי היכרות גילה חברי פן לא נעים באופייה של האשה שעמה נפגש. הוא החליט שהוא מנתק עמה את הקשר והודיע לה שהוא איננו מעוניין להמשיך עמה בקשר רצוף. אותה אשה לא ויתרה ובשתי פעמים ניסתה להחזירו אליה:

בפעם הראשונה היא יצרה קשר עם מקובל מסוים כדי שיטלפן אליו וינסה לשכנע אותו שהוא "רואה" ב"כוחותיו הרוחניים" שגורל עתידו קשור עם אותה אשה. כאשר אותו מקובל התקשר לחברי, חברי מיד זיהה את אותו מקובל מפני שהוא התקין בביתו מוצרי חשמל כשנה לפני-כן. אותו מקובל לא ידע שחברי זיהה אותו, והחל לומר לו בקול רב-רושם שיש בכוחותיו "הרוחניים" לדעת שאשה זו מיועדת לו משמים וכי צרה גדולה תנחת עליו אם ינתק את הקשר עמה.

הואיל וחברי זכה ללמוד את השקפותיו המושכלות של רבנו, הוא לא נבהל והשיב לאותו מקובל באותו המטבע. הוא אמר לאותו מקובל שגם לו יש "כוחות רוחניים" ו"ידיעה בנסתרות", והוא אף יכול להוכיח לו זאת... חברי המשיך ושאל את אותו מקובל: "נכון שיש לך בסלון תאורת לד מסוג מסוים?", "נכון שבחדר השינה שלך יש מזגן מחברה כזאת וכזאת?", "האם נכון הדבר שבשירותים בביתך יש חרסינה מעוטרת באופן כזה וכזה?". המקובל הופתע ונאלם דום, הוא לא זכר את חברי שעובד כחשמלאי, ולא הבין כיצד חברי מכיר את ביתו לפרטי פרטים. בראותו שחברי איתן ועומד על דעתו, הניח לו, וחדל מלנסות להפחידו בהזיות שונות ומשונות.

לאחר מקרה זה, אותה אשה החליטה שהיא מנסה בשנית, היא טלפנה לחברי וביקשה ממנו להיפגש עמה בפעם האחרונה. לאחר שעמדה שוב ושוב על בקשתה חברי נעתר ונפגש עמה. בתום הפגישה חברי הסיע אותה לביתה. לפני שהיא יצאה מהרכב, היא פנתה לחברי בטון קשה ואמרה לו שהיא "לעולם לא תסלח לו על כך שהוא עוזב אותה", ושהיא "תקפיד עליו", ושהיא עלולה להזיק לו ב"עין הרע" אם הוא לא יחזור בו. חברי שוב לא נבהל, הוא פנה לאותה אשה בשאלה תוך שהוא מצביע על אחד מגלגלי מכוניתו: "האם את באמת חושבת שאת מסוגלת להזיק בעין הרע? אם כן אז תעשי פנצ'ר, קדימה, נראה אותך עושה עכשיו פנצ'ר"... לאחר מכן היא יצאה מרכבו ומחיוו והניחה לו לנפשו, ונשארה עם דמיונותיה והזיותיה.

ב. עין טובה

כידוע, הרמב"ם היה **רופא הגוף**, ברם, מה שפחות ידוע הוא שהרמב"ם היה גם **רופא הנפש**. בהקדמתו למסכת אבות (פ"ב), רבנו דן בריפוי הנפש ממידותיה הרעות ובהבראתה וחיזוקה ברכישת מידות טובות. אחת המידות הנעלות היא **עין טובה**, וזה דברי רבנו שם: "והמעלות [...] מרובות מאוד, כגון הפרישות, והנדיבות, והצדק, והמתינות, והענוה, **ועין טובה**, והאומץ והמורץ [=רכות הלב, להיות נוח וטוב לבריות] וזולתם". ובהמשך בפרק ד רבנו אומר כך: "**ועין טובה** ממוצעת בין התאוותנות והעצלנות". כלומר, המידה הרצויה היא "עין טובה", והיא המידה המאוזנת בין הנהייה החולנית אחרי התאוות והמותרות שבקצה האחד, לבין העצלנות דהיינו החידלון מן השאיפה להשגת משאבים חומריים אף כאשר יש צורך בהם לחיים טובים ותיקנים, שבקצה האחר. ובקיצור, עין טובה היא ההסתפקות והשמחה במה שנתן ה' יתברך לאדם.

בהמשך הקדמתו למסכת אבות (פ"ו), רבנו מבאר את המעלות ההכרחיות להשגת הנבואה, וזה דבריו: "אין הנבואה שורה אלא על חכם גיבור ועשיר [...] ועשיר היא מן המעלות המדותיות כלומר **עין טובה**, לפי שהם [=חכמים] קוראים לבעל עין טובה – עשיר, והוא אמרם בהגדרת העשיר: 'איזהו עשיר השמח בחלקו' [אבות ד, א], כלומר, **שהוא מסתפק במה שהמציא לו הזמן ואינו מצטער על מה שלא המציא לו**". דברים דומים כותב הרמב"ם גם בהמשך פירושו שם (ב, יב) ומהם עולה שעין טובה היא מידת ההסתפקות, דהיינו שמחת האדם ואושרו בחלקו: "**עין טובה**, ההסתפקות במה שיש לו לאדם והיא מן המעלות המידותיות".

אדם שזכה לשכלל את מידותיו ולרומם את נפשו למעלת עין טובה, הוא אדם ששמח בחלקו שניתן לו, והוא גם אדם עשיר באמת, מפני שתחושת העושר איננה נובעת משורת חשבון הבנק אלא מתחושת האדם ביחס לאותה שורה. ייתכן אפוא אדם שיש לו ממון רב אך תחושת עושרו דלה ביותר, הואיל והוא תאב כל ימיו ולילותיו להוסיף עושר על עושרו, ומצטער ודואב מאוד על שאין לו יותר מכפי שיש לו. אדם כזה אינו שבע לעולם ומצוי תמיד בהרגשת חוסר ורעב, על אדם מסוג זה אומר שלמה המלך: "**אהב כסף לא יִשְׂבֶּע כֶּסֶף**" (קהלת ה, ט).

ג. עין רעה

במסכת תרומות (ד, ג) נקבע שיעור התרומה שיש לתת לכהנים מן היבול החקלאי: "שיעור תרומה, עין יפה מארבעים [...] הבינונית מחמישים, והרעה מששים". ושם פירש הרמב"ם: "עין יפה, כינוי לנדיבות. **ועין רעה**, כינוי לכיליות [=קמצנות]". כלומר, יש להעניק לכהנים אחד חלקי חמישים מיבול הארץ, ומי שרוצה לנהוג בנדיבות יעניק אחד חלקי ארבעים. לעומת זאת, מי שעינו רעה ואוהב מאד את ממנו יכול לתת מיבולו גם אחד חלקי שישים. בפירוש רבנו לפסחים (ז, ח) אנו נפגשים עם מושג נוסף שמתאר את בעלי עין הרע: "וצייקנים, בעלי צרות העין והכיליות". כלומר, אדם שעינו רעה הוא קמצן מופלג מאד אשר עינו צרה אף בממון ובנכסי זולתו, ובמלים אחרות עין רעה היא מגרעת מידותית ולא תכונה מאגית דמיונית.

נמשיך עתה לעיין בפרשנות הרמב"ם לעין הרע:

במסכת אבות (ב, יב) נאמר כך: "אמר להם [רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו]: צאו וראו אי זו היא דרך טובה שידבק בה האדם, ר' אליעזר אומר **עין טובה** [...] חזר ואמר להם: צאו וראו אי זו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, ר' אליעזר אומר **עין רעה**" וכו'. וכך ביאר הרמב"ם בפירושו שם: "**עין טובה**, ההסתפקות במה שיש לו לאדם והיא מן המעלות המידותיות, **ועין רעה**, הפֶּפֶה, כלומר שְׁיִמְעֵט בעיניו המרובה ולהוט הוא להוסיף". כבר ראינו לעיל שעין טובה היא מידת ההסתפקות והשמחה במה שיש, ועתה אנו לומדים שעין רעה היא ההיפך מעין טובה. כלומר, תחושת החוסר של האדם אף אם ממונו גדול ונכסיו מרובים, להיטותו הבלתי נלאית אחר הממון וריבוי הנכסים, ואף צרות עיניו בממון זולתו – עד כדי חולי שמייסרו לדאוג יום ולילה כיצד הוא מגדיל את ממונו, וזאת גם על-ידי לקיחת ממון זולתו באמצעות תכסיסים שונים.

בהמשך פירושו למסכת אבות רבנו הרמב"ם מסכם את הגדרותיו לעין טובה ועין רעה ומוסיף דוגמאות. ראשית נביא את דברי המשנה שאותה מבאר רבנו הרמב"ם (ה, יז): "כל מי שיש בו שלושה דברים הללו הרי זה מתלמידיו של אברהם. וכל מי שאין בו שלושה דברים הללו הרי זה מתלמידיו של בלעם. תלמידיו של אברהם **עין טובה**, ונפש שפלה, ורוח נמוכה. אבל תלמידיו של בלעם **עין רעה**, ונפש רחבה, ורוח גבוהה". וכך הסביר שם רבנו משנה זו:

"כבר ביארנו כמה פעמים כי **עין טובה** היא ההסתפקות. [...] והלהיטות לממון והיא **עין רעה**. [...] והנני מזכיר את המקומות שנתבארו בהם אלו המעלות לאברהם אבינו ואותן המגרעות לבלעם, והם כולם מקראות בתורה – **עין טובה** של אברהם אבינו הוא אָמַרְוּ לַמֶּלֶךְ סָדוֹם: 'אִם מִחוּט וְעַד שָׂרוֹף נֵעַל [וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ]' וכו' [בר' יד, כג], שזו תכלית ההסתפקות שיעזוב ממון גדול ולא ייהנה ממנו אפילו בשיעור מועט. [...] ונתפרסם לבלעם הלהיטות לממון [=רדיפת הבצע], כאשר בא מארם נהרים בגלל הממון שנשכר בו לְהָרֶע לְיִשְׂרָאֵל, והוא אָמַרְוּ יִתְעַלֶּה: 'וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלַיְךָ אֶת בָּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נִהְרִים לְקַלְלָךְ' [דב' כג, ה]".

סיכום ומסקנות

לאור המקורות שהוצגו לעיל עולה בבירור, כי לדעת הרמב"ם עין טובה היא מעלה מידותית בה האדם שמח ומאושר בחלקו, יהא אשר יהא. האדם בעל העין הטובה אינו נבהל להון, הוא אינו רודף אחר הבצע והנכסים, הוא אינו להוט להוסיף ממון על ממונו, ואינו מצטער על מה "שהזמן לא המציא לו" כלשון רבנו. לעומת זאת, עין רעה היא מגרעת מידותית חמורה מאד בנפשו של האדם שנטה אחרי הבצע ואהבת הממון – האדם הזה אינו שָׁלוֹ ושמח בחלקו אלא רודף אחרי הבצע, להוט, נבהל ובהול יום ולילה להוסיף ממון על ממונו ועושר על עושרו. אדם שעינו רעה הוא אדם עני באמת, ללא קשר למכסת נכסיו וסכום ממונו, הואיל ועושרו האמיתי של האדם נקבע לפי תחושתו ביחס לעושרו ולא לפי מספר נכסיו או אורך שורת חשבוננו בבנק.

בנוסף לכך, אדם שעינו רעה מוגדר כ"צר עין", כלומר, לא רק שהוא רודף בצעדהיינו אינו שמח בחלקו ותאב בלהיטותו לעוד ועוד, אלא שעינו צרה בממון זולתו, הוא אינו שמח בטובת זולתו, והוא אף עלול לתחַבֵּל תחבולות להוציא מזולתו אף את המעט שברשותו. נמצא אפוא, כי עין רעה היא מגרעת מידותית חמורה מאד, ולא יכולת מאגית דמיונית להרע במבט העין. ועל

היבטים נוספים של צרות העין וחומריתה הרחבתי במאמר: "הקנאה – משורשי הסכלות".
 "מקום מעפר דל מאשפת ירים אביון להושיב עם נדיבים וכסא כבוד ינחלם" (ש"א ב, ח).

ואחתום בהערה חשובה: לא רק אדם שעינו רעה הוא אדם עני באמת, גם אדם שעני מדעה נכונה ומהשקפות אמיתיות הוא עני באמת, שאין עני אלא עני הדעת, וכפי שכותב רבנו הרמב"ם באגרת תימן (עמ' נא): "וביאר [חכמים] כי עניין [...] עשיר – עשיר בדעתו". מקור דברי הרמב"ם הוא בגמרא נדרים מא ע"א, שם דרשו חכמים את הפסוק "ובחֹסֶר לֹל" (דב' כח, מח), וזה לשון חכמים בתלמוד שם: "רב נחמן אמר: בלא דעה. [...] אמר אביו, נקטינן: אין עני אלא בדעה", ומדבריהם נלמד גם על הצלע השני של העניין: שאין עשיר אלא עשיר הדעת.

"אהב כסף לא ישבע כסף" (קה' ה, ט); "מלֹוּה יי חוֹנֵן דֹּל וגִּמְלוֹ יִשְׁלֵם לוֹ" (מש' יט, יז). "מקומי מעפר דל מאשפת ירים אביון, להושיב עם נדיבים עם נדיבי עמו" (תה' קיג, ז-ח).

עין טובה ועין רעה במשנת הרמב"ם (חלק ב)

א. עין רעה בספר דברים

בספר דברים בפרשת כי תבוא נמצאת אזהרה קשה לעם-ישראל פן ילך בשרירות לבו ופן יפנה אחרי עבודה-זרה. בתוך הדברים המזעזעים שעלולים להתרחש אם נשליך את האמת ונותרחק מה' אלהינו, נזכרת גם ביאת צבא כובש אכזרי שיעשה נשמות בעם-ישראל, ויענה את עם-ישראל ברעב קשה ומחריד שיעביר את בני האדם על דעתם ויטשטש קשות את אנושיותם. רעב כל-כך קשה ואיום שיגרום למציאות בלתי נתפשת שבה הורים יאכלו את בשר בניהם ובנותיהם – ואגב הדברים הקשים הללו, אנו מוצאים התייחסות לעין רעה (כח, נב-נח):

"וְהָיָה לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ עַד רֹדֶת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֶת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אֵתָהּ בָּטַח בָּהֶן בְּכָל אֶרֶץ, וְהָיָה לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ בְּכָל אֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ. וְאָכַלְתָּ פֶּרִי בִטְנְךָ בְּשָׂר בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יי אֱלֹהֶיךָ, בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אֹיְבֶיךָ. הָאִישׁ הָרֹדֶף בְּךָ וְהָעֶגְגֹּמֶת מֵאֵד תֵּרַע עֵינָיו בְּאֶחָיו וּבְאִשְׁתּוֹ חִיקוֹ וּבְיָתֵרוֹ בְּנֵיוֹ אֲשֶׁר יוֹתִיר. מִתַּת לְאֶחָד מֵהֶם מִבְּשָׂר בְּנֵיוֹ אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי הַנְּשָׂאִיר לוֹ כֹּל, בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אֹיְבֶיךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ. הָרֹפֵה בְּךָ וְהָעֶגְגֹּמֶת אֲשֶׁר לֹא נִסְתָּה בְּךָ רִגְלָהּ הֵצֵג עַל הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנֵג וּמִרֹד תֵּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָהּ וּבְבִנָּהּ וּבְנִשְׁלִיתָהּ הַיּוֹצֵאת מִבֵּין רִגְלֶיהָ וּבְבִנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלַד כִּי תֹאכְלֶם בְּחֹסֶר כֹּל בְּסִתֶּר, בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לְךָ אֹיְבֶיךָ בְּשְׁעָרֶיךָ. אִם לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ".

גם מפרשה קשה זו עולה בבירור כי עין רעה היא מגרעת מידותית, שבמקרה המזעזע האמור צצה כתוצאה מתנאי רעב ומצור קשים ונוראיים במיוחד. משמעות העין הרעה כאן היא צרות עין בקרובי המשפחה, שלא לחלוק עמם את בשר הבן או הבת הקטנים שמתו ברעב. כלומר, גם לפי התורה עין רעה מתארת **צרות עין** דהיינו אנוכיות קיצונית מאד, עד כדי הסתרת מזון אפילו מהאנשים הקרובים ביותר לאדם שנותרו בחיים, ואפילו שחייהם תלויים בדבר.

ב. עין רעה לדעת רס"ג

לא רק בתורה מצאנו פסוקים שמתארים עין רעה, בספר משלי מצאנו שני פסוקים שנוגעים לענייננו, הפסוק הראשון הוא (כב, ט): **"טוב עין הוא יבֹרֵךְ כִּי נָתַן מִלְחָמוֹ לְדָל"**, ושם פירש רס"ג: **"טוב עין – הנדיב"**. והפסוק השני הוא (כח, כב): **"נִבְהֵל לֵהוֹן אִישׁ רַע עֵין וְלֹא יָדַע כִּי חָסֵר יִבְאֶנּוּ"**, ושם פירש רס"ג: **"נבהל – ממחר אל הממון אדם צר עין, ולא ידע מאין יבואהו המחסור"**. נמצאנו למדים, כי גם רס"ג, שקדם להרמב"ם בכ-250 שנים, פירש **"עין רעה"** באופן מושכל. כלומר, **"איש רע עין"** הוא אדם **"צר עין"** רודף בצע ומעשקות אשר להוט אחרי הממון ועינו צרה בממון זולתו, ו**"טוב עין"** הוא האדם הנדיב ששמח בחלקו ושמח לשתף את זולתו בממונו ובנכסיו. ברם, לפי פסוקי התורה צרות עין איננה דווקא בממון אלא בכל דבר שעלול להביא לאנוכיות, ללהיטות אחרי נכסי הזולת, ואפילו לקנאה בהצלחתו ובאושרו.

ג. התועלת שבאימוץ דעת הרמב"ם

ראינו אפוא, ש**"העין הרעה"** שנזכרה בתורה ובדברי רס"ג והרמב"ם הינה ביטוי למגרעת מידותית, ולא כוח מאגי שמצוי בעין ושיש ביכולת האדם להזיק באמצעותו לזולתו. ברם, מדוע יש לאמץ דווקא את גישתו של רבנו הרמב"ם? ובכן, בדקתי ומצאתי כי ישנן לפחות שמונה השקפות ישרות העולות מאימוץ דעת רבנו הרמב"ם שיסודה בהררי קודש קדמונים:

1.ג מהו הנזק האמיתי שעלול לגרום השוטה שמאמין שהוא מסוגל להזיק בהקפדת עינו? כדי להמחיש את הנזק האמיתי שעלול להיגרם, אספר כאן סיפור קצר. בעבר, סיפר לי הוזה-הזיות וקורא בכף היד, ששמונה שנים לפני שיחתו עמי הוא סגר עסקה לקניית דירה במחיר מציאה, ברם, לאחר כשבועיים, בעל הדירה חזר בו מההסכם שסוכם ביניהם בעל-פה. אותו הוזה התאכזב קשות והחליט שהוא **"מקפיד"** על בעל הדירה שחזר בו מהעסקה, ובמשך שמונה השנים מאז ועד שהוא סיפר לי את הסיפור הזה, הוא מתייסר ומתחבט בשנאה לאותו אדם, ומזכיר לעצמו לעתים קרובות עד כמה אותו אדם הזיק לו ועד כמה הוא **"מקפיד עליו"**.

ברם, למי בעצם הוא הזיק ומזיק ב**"עינו הרעה"**? אותו אדם הזיק ומזיק לעצמו בלבד! שהרי הוא מקשה את ליבו שנים רבות ומעורר בליבו כעס זעם ותרעומת אשר מזיקים לבריאותו, ועם השנים, עבותות השנאה וצרות העין בנפשו מתגברות ומתעבות, וכך גם מחריפים ייסורי נפשו אשר חולה ברגשות זעם, שנאה ונקמה מכאיבים. נמצא אפוא שהוא הזיק אך ורק לעצמו, וכפתגם הידוע: מי שעושה טוב – עושה טוב לעצמו, ומי שעושה רע – עושה רע לעצמו.

בנוסף לכך, אותו הוזה מזהם את נפשו בהזיה מאגית ופותח פתח לחדירת הזיות מאגיות נוספות, שהרי אם המאגיה קיימת בתחום אחד בחייו, ברור שהיא קיימת בתחומים רבים נוספים, ואין למעשה גבול לתחומים שניתן להחילה עליהם. וכך הזיה מאגית אחת גוררת עמה הזיות רבות נוספות, ואותו שוטה שוקע עוד ועוד בדמיונות פגאניים ומתרחק מבורא-עולם.

לא פלא אפוא שאותו רשע וטיפש התדרדר לקריאה בכף-היד, ונדמה לו שחכמה גדולה בידו... **"עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמִקְלּוֹ יִגִּיד לוֹ כִּי רוּחַ זָנוּכִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ מִתַּחַת אֱלֹהֵיהֶם"** (הושע ד, יב).

ג.2) מי שמאמין שהוא עלול להינזק מעין הרע חייב אינם חיים, מי שחושש שבני האדם עלולים לפגוע בו בעינם הרעה אין לו יום ולא לילה, כלומר, מכיוון שאין סוף לאנשים שיכולים לפגוע בו בהינד עפעפם – אין סוף לחרדותיו והוא נע ונד כל ימיו ולילותיו כעלה נידף.

ויתרה מזאת, בנוסף לחרדה הבלתי-נשלטת מפגיעה דמיונית מעין הרע, אותו אדם גם עלול לשקוע בים של חשדות כלפי משפחתו ואוהביו הסובבים אותו, ולחשוד באנשים כשרים שמא הם הזיקו לו או שמא הם מבקשים להזיק לו בהינד עפעפם... ועל ייסורי אמונת הבל זו יש להזכיר את מה שכתב רבנו הרמב"ם בהקדמתו לספרו "מורה הנבוכים", שם הוא מסביר מדוע יהיו כאלה שלא יאהבו את ספרו, שמרחיק ומבטל את כל סגולות התהו ואמונות ההבל:

"אבל המבולבלים אשר כבר נתטנפו מוחותיהם בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים ויחשבו אותם מדעים אמיתיים, ומדמים שהם בעלי עיון ואין להם ידיעה כלל בשום דבר הנקרא מדע באמת, הם יירתעו מפרקים רבים ממנו, ומה מאד יקשו עליהם, כי לא יבינו להם עניין, ועוד, כי מהם תתגלה פסולת הסיגים שבידם **שהן סגולתם ורכושם המיועד לאידם** [=לאסונם], לעונשם ולייסוריהם: 'עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ אֶת הָרָשָׁע וּבְחַבְלֵי חַטָּאתָו יִתְמָךְ' (מש' ה, כב)".

נשים לב במיוחד למשפט האחרון, כי בו רבנו הרמב"ם מלמדנו שאותם אלה שזיהמו וטינפו את שכלם בהשקפות הרעות – עונשם יבוא עליהם כתוצאה מאותן ההשקפות הרעות שבהן הם מחזיקים: "שהן [=ההשקפות הרעות] סגולתם ורכושם המיועד לאידם [=לאסונם]".

ודברי רבנו מתאימים מאד גם לעניין האמונה בעין הרע, שהרי ההזיה הזו גורמת לאדם לשגות בהבל ובשווא בהאמינו בקיום המאגיה כחלק מטבע העולם, וכן גורמת לו לחרדות יומם ולילה, וכן לחשדות כלפי בני אדם כשרים שמא הם גרמו לו לנזקים שבאו עליו, וכן לשנאה כלפי בני אדם שהוא החליט בדמיונו שהם האחראים לנזקים, לייסורים ולפגעים שבאו עליו. ואת כל הרעות הללו הוא הביא על עצמו באמצע אל חיקו הזיה מאגית שיסודה באמונות פגאניות.

ג.3) הייסורים שיבואו על האדם שאימץ השקפות רעות ומזיקות עלולים בקלות להתפרש על-ידו כאסונות שנגרמו לו כתוצאה מ"עין הרע", דהיינו ממבטים מזיקים דמיוניים שהביט בו זולתו ו"דפק לו עין" בנסיבות כאלה או אחרות. כלומר, בִּמְקוֹם שהאדם שחלו עליו ייסורים יפשפש בדרכיו ובמעלליו וישוב בתשובה ממעשיו הרעים, הוא תולה את הייסורים שבאו עליו ב"עין רעה" שזולתו "דפק לו". תליית הייסורים בגורם חיצוני היא עוון חמור, ובאגרת הרמב"ם ליהודי תימן (עמ' מו), הוא מסביר מדוע יש לבער ולמחות את עקבות האמונה באסטרולוגיה, ונראה שהדברים נכונים במידה רבה מאד גם ביחס למפיצי אמונת ההבל הרעה ב"עין הרע":

"זו היא ההקדמה שרצו להקדימה [=האסטרולוגים] כדי להרוס יסודות התורה, וכדי שיתפקרו ללכת בשאיפותיהם ומאוויי נפשם הבהמית כבהמות [...] ועל ההשקפות הללו [כלומר לא רק על האסטרולוגיה, על כל אמונה שמרחיקה מעקרון השכר והעונש בפרט, ועל כל ההשקפות הרעות בכלל] הזהיר יתעלה בספרו [=בתורה] והודיענו ואמר, שאם אתם מריתם והבאתי עליכם מכות עונש על מעשיכם, **אם תהיו בדעה כי חלותרם בכם דבר שאירע במקרה ואין סיבתו מפני שמריתם, הריני מוסיף לכם מאותו המקרה ואכפילהו**, והוא אמרו בתוכחה: 'וְאִם

תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי [...] וְהִלַּכְתִּי אַף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי [וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם אֲנִי שָׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם] [ויקרא כו, כא–כד] וכו'. וקרי הוא המקרה והאירוע, אמר [הקב"ה]: אם עשיתם עונשי אירוע שאירע במקרה, הריני מוסיף עליכם מחומרת אותו המקרה 'שָׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם' [שם].

נמצא, כי תליית הייסורים והפגעים בעניינים חיצוניים מקריים כגון בנזק מאגי של "עין הרע", מרחיק את האדם מהתבוננות אמיתית בסיבת הייסורים ומעריכת חשבון נפש יסודי אשר מתחייב בעקבותיהם. ולכן כל-כך חמור לתלות את הייסורים והפגעים ב"עין הרע", כי אמונה רעה זו מרחיקה וחוסמת את הדרך לשיבה אל ה' יתברך, שהרי הייסורים והפגעים אינם בגלל עוונותיו של האדם והתרחקותו מדרך האמת, אלא בגלל שאיזה שוטה "דפק לו עין"...

ג.4 האם ייתכן שה' יאפשר לאדם להזיק לחברו באופן מאגי באמצעות מבט עינו, ולא יאסור זאת בתורה או לא יזהיר על-כך? וכי יעלה על הדעת שהקב"ה יעניש את הרשעים ש"הזיקו" לזולתם בהינד עפעפם ללא אזהרה שתקדם לעונשם? והלא כלל ידוע הוא בתלמוד (יומא פא ע"א ועוד): "לא עָנַשׁ [=הקב"ה] אלא-אם-כן הזהיר!", האם ניתן להניח שה' יתעלה, שופט הצדק, חלילה יעשה עוול? כלומר שהוא לא-יעניש או יעניש ללא אזהרה וללא התראה?

ג.5 מדוע אין עונשים מוגדרים לגרימת-נזקים באמצעות העין בתורה-שבעל-פה או בתורה-שבכתב? מדוע אין הגדרות וכללים משפטיים שבאמצעותם ניתן לאבחן ולזהות נזקי עין רעה? ובמלים אחרות, האם יעלה על הדעת שה' יאפשר מציאות של גרימת נזקים בעין הרע ולא יעניק כלים ברורים לבתי-הדין לדיני ממונות ולדיני נפשות להתמודד עם נזקים מסוג זה?

ג.6 מדוע אין פיצויים מוגדרים לנזקי עין רעה? האם יעלה על הדעת שה' יתברך יאפשר כאוס של נזקים בין איש לרעהו, מבלי לתת לבני האדם את האפשרות לפצות את הניזקים?

"חָלְלָה לְאֵל מִרְשָׁע וְשָׂדֵי מַעֲוָל, כִּי פָעַל אָדָם יִשְׁלֹם לוֹ וְכִאֲרַח אִישׁ יִמְצָאנוּ" (איוב לד, י-יא).

וביחס לשלוש הנקודות האחרונות יחדיו: מטרת כל התורה כולה היא יצירת חברה מתוקנת, בריאה ומאוזנת, חברה מופת ישרת-דרך, כיצד אפוא ניתן ליצור חברה מופת ללא כלים משפטיים ברורים להתמודד עם הפושעים והרשעים, להוכיח את נזקיהם ולחייבם בפיצוי?

ג.7 על שלל ענייני המאגיה נאמר במסכת פסחים (קי ע"ב): "כל דקפיד – קפדי בהדיה, ודלא קפיד – לא קפדי בהדיה". כלומר, יש ראייה ממאמר זה לכך שאין בכל ענייני המאגיה ובכללם עין הרע ולו זיק של אמת, שהרי חז"ל תלו את מימוש הפגיעה והנזק מעין הרע באדם שנפגע ולא באדם שפוגע. כלומר, מי שגורם ומביא על עצמו את הרעה הוא האדם שמאמין בהבל ובשווא, וכעין מה שנאמר באיוב (ג, כה): "כִּי פָחַד פָּחַדְתִּי וַיֵּאֲתֵינִי וַאֲשֶׁר יִגְרָתִּי יָבֵא לִי".

ולכן נאמר בתלמוד לשון הקפדה: "קפדי בהדיה", ללמדנו, שכל מי שמאמץ את ההבל וההזיות המאגיות גורם שיחול עליו עונש, מידה כנגד מידה. כלומר, על-כך שהקפיד על דברי הבל וטמטם את מוחו בשווא, מקפידים עליו מן השמים ועונשים אותו באותו ההבל והתהו שהוא בוחר לשגות ולהקפיד בו. ובמלים אחרות, מי שחושש מנזק מאגי של עין הרע מענישים אותו מן השמים שפחדיו וחרדותיו אכן יתממשו וייגרמו לו אותם הנזקים והפגעים שחשש מהם.

לדוגמה, מי שחושש שרכבו החדש והיוקרתי יהיה מעורב בתאונה כתוצאה מעין רעה, עלול להיענש מן השמים באותו העונש שפחד ממנו כתוצאה מנהייתו אחרי ההזיות המאגיות.

ובעניין זה כבר הבאתי וביארתי את דברי רבנו על סגולות התהו וההבל "שהם סגולתם ורכושם [של הרשעים] המיועד לאידם [=לאסונם, לעונשם ולייסוריהם]". כלומר, המידות הרעות וההשקפות הנפסדות, שבהן בחרו הרחוקים מה' יתעלה ויתרומם, הן רכושם ומנת חלקם, ודווקא מהן תצמח הרעה שתמיט עליהם את השבר והמשבר – מידה כנגד מידה.

ג.8 אימוץ השקפה נכונה מקרבת את האדם לאמת, ובהתקרבותו לדרך האמת ולהשקפות ישירות נכוחות ומאירות שכלו של האדם מתחזק, וככל שכוח המחשבה של האדם מתחזק, כך גם הקשר שלו עם בוראו מתחזק והוא מתרומם למעלת העיון ויכולת המחשבה הישירה שבה האדם ראוי להיקרא "אדם". וכפי שמבאר רבנו הרמב"ם בספרו "מורה הנבוכים" (א, נד): שהקרבה לבורא-עולם תלויה ועומדת בידיעת האדם את ה' – ובבסיס ידיעת ה' נמצאת החובה לקנות השקפות נכונות וישירות שבהן נרחץ ונלבן את נפשנו מטינופי אמונות התהו וההבל, אשר מרחיקות אותנו מדרך האמת ומאל אחד יחיד ומיוחד שאין-כיוצא-בו, וזה דברי רבנו:

"וְאָמַרְוּ [כלומר מה שאמר משה רבנו:] 'לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ' [שמ' לג, יג], מלמד, כי מי שְׁיָדַע את ה' הוא אשר ימצא חן בעיניו, לא מי שצם והתפלל בלבד, **אלא כל מי שְׁיָדַעוּ הוא הרצוי המקורב**, ומי שְׁסָכַל ידיעתו [=מי שְׁכָּשַׁל לידע את בוראו] הוא הָזָעוּם [=שיש זעם כלפיו מאת ה'], המרוחק, ולפי ערך הידיעה והסכלות יהיה הרצון והזעם והקרבה והריחוק".

סוף דבר

למאמר זה נתקבלה תגובה בת ששה חלקים, להלן לשון התגובה ולאחריה תשובתי:

א אין כל חולק שעין רעה משמש גם כמונח למידה נפשית של צרות עין, כך שהעובדה שהרמב"ם מפרש כך את מידת עין רעה אין בה כל ראייה באשר לעמדתו בנושא עין הרע.

ב (סעיף ג.4): בגמרא מופיעים איסורים מפורשים שנובעים מהאיסור להזיק לחברו באמצעות עין רעה, כמו האיסור לעמוד על שדה חברו בעת שעומדת בקמותיה (ב"ב ב ע"ב), או האיסור על שומר אבדה שמצא גלימה לשטוח אותה לצורכו. איסורים שנפסקו גם בשולחן ערוך.

ג השאלה מדוע אין פיצוי ממוני איננה טענה. כל נזק שאינו ניכר אין עליו חיוב ממוני, על-אף שיש בו נזק ממוני עצום. כמו כן יש לשון מצד גרמא, ואכמ"ל.

ד דברי הגמרא: "מאן דלא קפיד לא קפדין בהדיה" נאמרו במפורש לעניין זוגות בלבד, וגם בנושא זה כתבו הראשונים שיש להיזהר לכתחילה, כיוון שאינה הגנה מובטחת.

ה המשמעות של "מאן דלא קפיד" רחוקה מאד מהנטען במאמר. וכפי שמפרש שם רש"י – השדים, שמזיקים למי שמשתמש בזוגות, מְתַאֲנִים בעיקר למי שנזהר לרוב בענייני הזוגות.

ו אין מן הראוי לכנות אמונה שנזכרת עשרות פעמים בדברי חז"ל, וקיבלוה כל הראשונים ואף נפסקה בשו"ע, אמונת הבל ואמונה תפלה.

עד כאן דברי המגיב, ומכאן ואילך תשובתי, אשר מסודרת לפי סדר תגובות המגיב:

(א) ראשית, כל לומד רמב"ם יודע, כי ממה שהוא לא אמר ניתן ללמוד לא פחות ממה שהוא אמר, ואם רבנו מפרש עין רעה באופן רציונלי חזקה שזהו פירושו היחיד לעין רעה; **שנית,** רבנו בהחלט התייחס לעין הרעה הדמיונית, וזאת במקומות הרבים מאד שבהם הוא גילה את דעתו ביחס למאגיה על כל שלוחותיה וגרורותיה, ואתה מוזמן לעיין בזה במאמר: "יחסו של הרמב"ם לקמיעות ולמאגיה"; **שלישית,** לא יעלה על הדעת שאביר המחשבה היהודית יאמץ לחיקו השקפה אשר מובילה בקלות ובמהירות לשיבושים מחשבתיים כל-כך חמורים, ובמיוחד בעניין האמונה במאגיה – כי לדעת רבנו האמונה במאגיה היא השורש והיסוד לכל העבודה-הזרה.

(ב) מה שדובר בו בגמרא הוא היזק ראייה, לא היזק של עין רעה, ויש הבדל עצום בין הדברים. וגם בימינו שום אדם לא ירצה שחברו יתבונן לתוך חצרו, לא כי הוא חושש מנזקי עינו הרעה, אלא מפגיעה בפרטיותו; ואף אין אדם שירצה לפרסם את פרטי נכסיו והצלחתו, לא כי הוא חושש מעין רעה, אלא מנזק אמיתי שיבוא לו כתוצאה מצרות עין כגון לשון הרע, או נזקים מצד שוודדים ופושעים, וזו מהות היזק הראיה ותוצאותיו שנזכר בגמרא. ואשמח להסביר לך כל מקרה לגופו באופן רציונלי ככל יכולתי, בתנאי שרבנו פוסק אותו להלכה, כי אין שום ראייה ממה שהשו"ע פסק, שהרי הוא היה מאגיקן גדול ורחוק מאד ממחשבה ישרה, ולכן אין להביא ממנו שום ראייה לדרך האמת. ואתה מוזמן לעיין במאמר: "האמנם השו"ע הוא שמונים אחוז רמב"ם?" רק כדי להתחיל להבין עד כמה הוא החרב את דת האמת בהזיותיו ובשיבושיו.

(ג) נזקי עין רעה הם נזקים ניכרים מאד, שהרי אם אדם מסוגל להזיק בעין רעה הוא מסוגל לגרום לחברו לתאונה ואפילו חלילה לסיכון חיי אדם, כלומר מדובר בנזקים ממשיים מאד, ולא כפי שטענת. ולגבי גרמא, במקרה עבודת התזה שלי הינה על גרמא וגרמי, כך שחקרתי היטב את הנושא, וברובם הגדול של נזקי הגרמא יש סנקציות מוסריות ואפילו משפטיות מצד בית-הדין. ובמילים אחרות, אפילו לנזקי גרמא יש התייחסות משפטית בתורה-שבעל-פה – איך אפוא אין שום התייחסות משפטית לנזקי עין הרע שאינם נעשים בתום-לב כנזקי גרמא, והינם נזקים ישירים ומכוונים? וכי שופט כל הארץ לא יעשה משפט? וכי איש הישר בעיניו יעשה?

(ד) איני יודע על איזה ראשונים אתה מדבר, כי מי שכותב שיש להיזהר לכתחילה ומתכוון לך באופן פשטני הוא שוטה גמור, ולא חסר מחכמי ישראל הראשונים שהיו לדעת רבנו הרמב"ם מחוסרי דעת כנערים נבערים, אשר תעו ולעו בהזיות ובדמיונות חמורים מאד. וראה הלכות עבודה-זרה לרבנו סוף פרק יא על חכמי ישראל מחוסרי הדעת. אתה גם מוזמן לעיין לדוגמה בסדרת המאמרים על רש"י או הרמב"ן, או בסדרת המאמרים על מלחמתו של הרמב"ם בגדולי האסלה שמתעים את העם אחרי ההבל והמינות, שזהו רובם הגדול של חכמי ישראל הללו.

וביחס לדבריו שהמאמר שנזכר נאמר רק לעניין הזוגות, לעניות דעתי אין ללמוד ממנו רק על הזוגות, אלא על כל ענייני המאגיה והדמיונות האיליים לרוב סוגיהם ומיניהם, וכמו שרבנו כותב בצוואתו למורה: "אבל המבולבלים אשר כבר נְתַטְנְפוּ מוחותיהם בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים ויחשבו אותם מדעים אמיתיים ומדמים שהם בעלי עיון ואין להם ידיעה כלל

בשום דבר הנקרא מדע באמת [כמו רוב 'חכמי ישראל' באלף השנים האחרונות, ורובנו אומר זאת במקומות לא מעטים], הם יירתעו מפרקים רבים ממנו, ומה מאד יקשו עליהם, כי לא יבינו להם עניין, ועוד, כי מהם תתגלה פסולת הסיגים אשר בידם, **שהם סגולתם ורכושם המיועד לאידם**". ואם הבנת את יסוד השכר והעונש שבדברי רבנו במשפט האחרון, תבין שחז"ל לא דיברו רק על עניין הזוגות, אלא זהו בניין אב לכל הזיות המאגיה הנגעלות למיניהן ולסוגיהן, שיסוד כולן באמונות אליליות. ובמקומות אחרים במאמריי הסברתי עניין זה ביתר הרחבה.

ה) אתה מניח כי דברי רש"י נכונים בהכרח, ובכן, צר לי לאכזב אותך אך רש"י היה גדול המינים שקמו לעם ישראל במשך הדורות, ואם אינך מאמין, אתה מוזמן לקרוא את סדרות המאמרים על רש"י, גם בענייני ההגשמה ושאר ההזיות, וגם בענייני השדים שהזכרת, כי לעניין השדים בלבד ייחדתי ב"ה סדרת מאמרים בת 17 חלקים, ועוד ארבעה מאמרים נוספים בעניין השדים ומשמעות האמונה בהם לדעת רבנו. ואם יש לך זכות ותרצה לשמוע דברי אמת ולהכיר בדרך האמת, אשלח לך קישורים לכולם. זאת ועוד, צר לי עליך מאד אחי היקר שנטיית אחרי הזיותיו של רש"י להאמין בשדים ובניהם, שהינם עבודה-זרה קדומה ומתועבת מאד, ורש"י וחבר מרעיו הם אלה שהנחילו לנו את תפישת אגדות חז"ל כפשוטן והחריבו בכך את דת משה.

ו) עין רעה נזכרה עשרות פעמים בדברי חז"ל, אך לא במשמעות מאגית, אלא למיטב הבנתי: **או** במשמעות בסיסית פשוטה כמו שרבנו מסביר, **או** כמשלים בתוך אגדות שאין להבין אותן כפשוטן – ולכן אני מרגיש בנוח מאד עם חז"ל. ואדרבה, אנכי מגן על כבודם של חז"ל במה שאיני מפרש את אגדותיהם כפשוטן, בניגוד לרש"י וחבר מרעיו, אשר משפילים את החכמים בכך תכלית השפלות, כאילו חכמים היו בערים נבערים מאמיני הנמנעות וההזיות, ויש לך הרבה מה ללמוד בעניין זה אם תרצה, ואתה מוזמן להתחיל מהקדמת רבנו לפרק חלק.

ומה שהאמונה בעין הרע נפסקה בשו"ע וקיבלוה כל הראשונים, הדבר אינו מעלה ואינו מוריד מבחינתי, כי האמת איננה נבחנת לפי רוב ההולכים בה והטוענים אותה, אלא לפי אמיתתה והראיות שעומדות מאחוריה. קבל האמת ממי שאמרו – זו מהותו של האדם היהודי ההולך בעקבותיו של אברהם אבינו. ורוב הראשונים לא ידעו אפילו ידיעת ה' וייחוד ה' מה הם, ואפילו לא ידעו היטב את הלכות עבודה-זרה! ולא רק זאת, אף שגו ותעו ולעו באינסוף הזיות והבלים אשר רובם נוגע בעבודה-זרה, ואתה מוזמן לעיין במאמרים שעוסקים בהתייחסותו של רבנו ל"חכמי ישראל" באלף השנים האחרונות, שרחקו מאד מדרך האמת והחריבו את דת משה.

ומדברך אני מבין שדבריי יהיו קשים מאד בעבורך, כי גם אנכי הייתי בעולם הזה שאתה נמצא בו כעת, ואיני יודע איך הייתי מקבל אז את הדברים, כלומר לפני שחקרתי ודרשתי היטב. והדרך פתוחה בפניך: **או** לדחות את דבריי שהרי רובם אינם אלא ראשי פרקים בלבד, **או** לעיין במאמרים ולנסות להבין – כי כל דבריי מגובים בעשרות רבות של ראיות, ואף אם הנני צודק רק בשבעים אחוז משלל ראיותיי, עדיין כל טענותיי שהובאו לעיל עומדות בעיני ואף הרבה יותר מכך, כי האמן לי שהשתדלתי להיות עדין מאד בדבריי אליך. "וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם" (במ' טו, לו), "תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְיָ אֱלֹהֶיךָ" (דב' יח, יג).

היוכל אדם לדעת את סוד העתידות?

לפי התורה, הדרך היחידה לידע את העתידות היא באמצעות קבלת נבואה מאת ה' יתברך. ברם, למרבה הפלא, לא מעטים קמים וטוענים שהם מסוגלים לידע את העתידות. אמנם, הם נזהרים מלטעון שהם נביאים, מפני שהם חוששים שמא יתמהו על טענת נביאותם, שהרי כבר נתפרסם שהנבואה היא מנת חלקם של השוטים והקטנים בלבד, ובעיני עצמם והשוטים הם ודאי אינם כאלה... ברם, הואיל והם טוענים את ידיעת העתידות, הרי שבפועל הם טועני נבואה מבלי לנקוב בשם המפורש "נבואה" מחשש שמא תתגלה תרמיתם כאמור.

בעבר התייחסתי בשני מאמרים לטענות הנבואה של שיקוץ קנייבסקי ('איך ניתן להבחין בין נביאי אמת לנביאי שקר?'), 'קנייבסקי וקולדצקי גומלין זה-את-זה', ואפשר גם לעיין: 'נביא שהבטחותיו התקיימו – האם להאמין לו?'), אשר הבטיח לאחד משואליו כמה חודשים לפני בחירות תשע"ט מועד א, שלא יתקיימו בחירות מפני שהמשיח יבוא עד הבחירות. בפועל, לא רק שהבחירות התקיימו במועד א, התקיימו בחירות חוזרות במועד ב ושוב במועד ג ושוב במועד ד בשנת תשפ"א! ובמלים אחרות, הוא אמר שלא יתקיימו בחירות כלל ובפועל הם התקיימו ארבע פעמים ברצף! וביחס לביאת המשיח, מאז שינקל דודל מדובלל השיער פער את פיו, לא רק שהמשיח איננו מגיע, ההיפך הגמור! הסיכויים למלחמה גוברים והולכים, והמזרח התיכון אף בוער כבר תקופה די ארוכה... כך שכל דברי המטורלל הם הבל מהובל מדובלל ומיובל.

א. שלבי בדיקת מגידי העתידות

כיצד אפוא ניתן לידע אם טוען העתידות אכן נשלח אלינו מאת ה'? וכיצד נוכל להסיר את מעטה התרמית וההטעיה מעל אותם נָבִיִּים ונציל את נפשותינו מלהילכד ברשת מינותם? השלב הראשון לדעת רבנו הרמב"ם בזיהוי נביא-אמת הוא בדיקת תוכן נבואתו: האם תוכנה עשוי להתאים לנבואה מאת ה'? וכה דברי רבנו בהקדמת פירושו למשנה (עמ' ד): "שיקרא [הנביא] לעבודת ה' ויזהיר על תורתו, ויצווה בני אדם על שמירת התורה **בלי תוספת ולא גרעון** [...] ויבטיח טובות לשומריה ועונש לעוברים עליה [...] ויצווה ציוויים ויזהיר אזהרות שלא בענייני הדת, כגון שיאמר הילחמו על עיר פלונית [...] או שיזהיר מלהרוג וכל כיו"ב".

ראשית, מתנאי הנבואה האמיתית שהיא תהיה "בלי תוספת ולא גרעון", ודי בזה כדי לשלול את כל האלילים והאִסִּים האורתודוקסים אשר משום מה מתחפשים לאיכרים פולנים, שהרי הם הוסיפו וגרעו, שינו וערכו, מחקו וזייפו, ועיוותו את תורת האמת לבלי היכר, עד שלמעשה הדת האורתודוקסית שהם מרוממים – בשמה כן היא: עוד כת נוצרית אשר מתימרת להיות דת האמת (מקור השם אורתודוקסיה הוא בנצרות). וביחס לאיכרים הפולנים, זכורני ששוחחתי עם ניצולת שואה ביום מן הימים, והיא שיתפה אותי בשתי נקודות בלבד מאותה התקופה: הראשונה שהיא הייתה באושוויץ, והשנייה שהפולנים הארורים היו אכזריים הרבה יותר מן הגרמנים. ואיני יודע מדוע יש לחקות את מנהגי הלבוש של הגויים בכלל, ועוד את מנהגי הלבוש של הפולנים הרשעים הארורים אשר רצחו אנסו והתעללו בנשים זקנים וילדים.

שנית, מתנאי הנבואה שהנביא "יצווה ציוויים ויזהיר אזהרות שלא בענייני הדת, כגון שיאמר: 'הילחמו על עיר פלונית' [...] או שיזהיר מלהרוג וכל כיוצא בזה" – האמנם? האמנם האלילים והאטים גדולי האסלה עוסקים בענייני ביטחון או כלכלה? והלא כל מה שמעניין אותם זה התקציבים שלהם ומצידם שמי שישלוט כאן יהיו הפלסטינאים... גם לא מעניין אותם כהוא- זה המצב החברתי במדינה, ובמהלך חמש-עשרה השנים האחרונות הם הצביעו יחד עם הקפיטליסטים על כל החוקים אשר רמסו ודרסו את מעמד הביניים והשכבות החלשות.

* * *

נמשיך עתה לבחינת השלב השני בבדיקת אמיתת הנביא, והוא בחינת הנביא עצמו ואישיותו, וכן בבדיקת התוצאה – האם דבריו התגשמו? וזה דברי רבנו בהמשך דבריו שם (עמ' ה):

"כשיטען אדם שנתנבא והיה ראוי לה [=לנבואה], כלומר שיהיה מבעלי החכמה והדת, פרוש [מעולם התאוות], משכיל, כליל המידות הטובות [...] נאמר לו: הבטיחנו הבטחות [...] אם נתקיימו כל הבטחותיו ידענו אמיתת נבואתו, **ואם כִּזָּב במשהו מדבריו אפילו בקטנים שבהם – אז נדע שהוא נִשְׁקֵר** [...] וגם אם נתקיימו דבריו [במלואם] בהבטחה [אחת] או שתיים לא תתאמת בזה נבואתו בהחלט [ועדיין לא נתייחס אליו כנביא אמת], אבל תהיה נבואתו אצלנו תלויה [=בסימן שאלה] עד שתימשך אמיתת כל אשר ידבר בשם ה' פעם אחר פעם".

השלב הראשון כאמור הוא בבדיקת תוכן דבריו האם הוא עשוי להתאים לנבואה מאת ה'.

השלב השני הוא אפוא בחינת אישיותו והבטחותיו: האם הוא ראוי לנבואה והאם הבטחותיו אכן מתממשות. וגם בשלב הבחינה השני דברי האלילים והאטים הלא המה גדולי האסלה הפולנים והליטאים, כולם קורסים בקול רעש גדול, שהרי הם אינם מבעלי "החכמה והדת", כי אינם יודעים מאומה על ידיעת ה' וייחוד ה', וכל יסודות התורה שבהם מתקרבים באמת לה' יתעלה – נדמים בעיניהם ככפירה וכעבודה-זרה! וביחס להיותם פרושים – "נו נו" כמו שאומרים ביידיש, והלא כל מעייניהם נתונים לתקציבים ולכספים ולהזיות דתם המטופשת והחשוכה, וה' יודע וְיָדַע גם מה מתרחש בחדרי-חדריהם (ראו: ש' טל, ולדר, משי-זהב, ויזדי)... וביחס להיותם משכילים, והלא הם גדולי הפרימיטיבים והסכלים, אשר נלחמים בלימודי הליבה כאילו היה מדובר בלימודי עבודה-זרה! כלילי המידות הטובות? והלא הם הפכו את דת משה הטהורה לקורדום חוצבים! ואיך יהיו בעלי מידות טובות לאחר שחיללו את קודש הקודשים?

אמנם, לעתים חלק מדבריהם מתקיים, אך האם די בזאת כדי להאמין להם ולרומם אותם?

ב. סוד ידיעת נביא האמת

כאמור, לעתים קרובות אנו רואים שדברי מגידי העתידות מתגשמים, כגון "המנחשים והחוזים בכוכבים ובעלי הכוחות הנפשיים [ספיריטואליזם] כולם היו יכולים לטעון שהם נביאים, שהרי אנו רואים אותם בתמידות מגידים עתידות" (דברי רבנו בהמשך הקדמתו לפירושו למשנה שם), וכן דברי גדולי האסלה המיובילים, אשר לעתים הבטחותיהם ותחזיותיהם אכן מתקיימות – כיצד אפוא נדע מיהו נביא אמת? רבנו הרמב"ם מגלה לנו בהמשך דבריו רז זה:

"המנחשים והחוזים בכוכבים והמכשפים וכל אנשי אותו הסוג [ובסוג הזה נכללים כאמור גדולי האסלה שחסידיהם טוענים שיש להם כוחות על-טבעיים] מגידים עתידות, אבל מקצתם מתקיימים ומקצתם מְכַזְּבִים [...] ואולם, יתרונם זה-על-זה ששקרי האחד פחותים משקרי זולתו, אבל שיצדק בכל הפרטים הרי זה מוכחש [=בלתי אפשרי] [...]. אלא, [...] יאמר שהשנה תהיה בצורת [...] [ובפועל] יהיו גשמיה מועטין. או שיאמר שמחר ירד גשם, [ובפועל] ירד למחרתו [...] ואין כן הבטחות הנביא, אלא יצדקו עד סופם, ולא ייפול מהם דבר לא קטן ולא גדול לעולמי-עד בכל מה שמודיעים בשם ה'. **ולכן, אם נפל משהו מדבריו ידענו ששקר דיבר**".

"דַּעוּ אֶפּוֹא כִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר יְיָ אֲרָצָה" (מ"ב י, י) – זהו הסוד אותו נמצאנו למדים, אם עמד אדם לפנינו ואמר מה עתיד להתרחש, עלינו לבחון את דבריו, אם לא ייפול מדבריו מאומה, עלינו להמתין ולבחון שניה ושלישית את הבטחותיו, רק אם לא נפל דבר מדבריו פעם אחר פעם אז תתאמת נבואתו, ונכון יהיה להאמין בו ובנבואתו. ברם, אם נפל מדבריו ולו פרט אחד קל שבקלים, אז נדע בוודאות שנביא שקר לפנינו ולא נשמע אליו ונתרחק ממנו וממשכנותיו.

"הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִנְבֵּא לְשָׁלוֹם בָּבֹא דְבַר הַנְּבִיא יִדְעַע הַנְּבִיא אֲשֶׁר שָׁלַח יְיָ בְּאַמֶּת" (יר' כח, ט).

ג. נבואה בימינו

זכורני כי שמעתי בעבר ריאיון ברדיו עם אחד מגדולי בעלי החצרות האליליות שבדרום-הארץ, והוא הבטיח בקול רב רושם ש"בשבוע הבא ירד גשם גדול". אין ספק שאותו סכל מוחזק אצל מאמיניו כסמכות דתית מוחלטת לא פחות מאלהים. ברם, בידינו את דברי הרמב"ם שמרתי את דבריו והמתנתי בסבלנות לחדשות בשבוע הבא. ציפיתי לחדשות מרעישות, פותחות מהדורות, על גשם אדיר ששטף את כל הארץ ושלא היה כמוהו לפחות בשנים האחרונות... ברם, בשבוע שלאחר-מכן ירד יום אחד בלבד גשם קל כעשרים-דקות ורק במרכז-הארץ. ידעתי אז גם ידעתי שאין אמת באיש ולא בדבריו, וב"ה שזיכני להגות בתורת משה ולהציל את נפשי מלנהות אחרי רודפי הבצע והתאוות "הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטְהָרִים אֶל הַגָּנוֹת" (יש' סו, יז).

ואסיים בדברי קאפח בפירושו לספר המדע (עמ' קנז), וזה לשונו: לפיכך כל הטוען נבואה או התגלות מלאך, בימינו, אם אינו מן התינוקות בגילו, **הרי הוא מן האחרים**", דהיינו מן המינים והכופרים שמורידין ולא מעלין. לפי קאפח אפוא, מיודענו יִנְקֵלָה דוֹדֵל המיובל והמדובלל הוא מן התינוקות בגילו או מן האחרים, ולפי דעתי קרוב לוודאי שהוא גם וגם. ובל נשכח את קארו הקראי ודומיו, שטענו שהתגלו להם "מגידים" והורו להם בחלום הלילה דברי מישרים...

"וְדַרְשׁוּ אֶל הָאֱלִילִים וְאֶל הָאֲסִים [=הם המכשפים, ובימינו הם גדולי האסלה אשר תמונותיהם האליליות המחרדות, המיובלות, המזוועות והמבחילות מתנוססות בתוך עריסות התינוקות, וכן על כל גבעה רמה ותחת כל עץ רענן] וְאֶל הָאֲבֹת וְאֶל הַיְדֻעָנִים" (ישעיה יט, ג).

"עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל [=קארו הקראי וכל שאר מחוסרי הדעת הרחוקים מידיעת ה'] וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ [=שיקוץ קנייבסקי הנגעל ודומיו] כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה וַיִּזְנוּ מִתַּחַת אֲלֵהֶיָּהֶם" (הושע ד, יב).

"וּמִלִּצְיָהּ פָּשְׁעוּ בִּי" (יש' מג, כז), ושם תרגם יונתן: "וּמִלְפָּךְ [מוריר ורבינך] מִרְדּוֹ בְּמִמְרִי".

הפיוט שלום עליכם: שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאֵין שְׁלוֹם

"אֲנֹכִי אֲנֹכִי יי וְאֵין מִבְּלָעַדִּי מוֹשִׁיעַ", "פָּנוּ אֵלַי וְהוֹשָׁעוּ כָּל אַפְסֵי אֶרֶץ כִּי אֲנִי אֵל וְאֵין עוֹד" (יש' מג, יא; מה, כב). הפיוט "שלום עליכם" נתחבר כנראה במאה הי"ז, לא ידוע מי חיברו. פיוט מפורסם זה נאמר בכל עדות ישראל בליל שבת לפני הקידוש, ובו מברכים בני המשפחה את המלאכים בשלום, ואף מבקשים מהם לברך את ביתם בשלום. וזה לשון הפיוט:

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם מִלְאָכֵי הַשָּׁרֵת [השְׁלוֹם] מִלְאָכֵי עֲלִיּוֹן

[מ]מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם מִלְאָכֵי הַשְׁלוֹם מִלְאָכֵי עֲלִיּוֹן

[מ]מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

בְּרֻכּוֹנִי לְשָׁלוֹם מִלְאָכֵי הַשְׁלוֹם מִלְאָכֵי עֲלִיּוֹן

[מ]מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

[ב]שְׁבַתְכֶם לְשָׁלוֹם מִלְאָכֵי הַשְׁלוֹם מִלְאָכֵי עֲלִיּוֹן

[מ]מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

[ב]צֹאתְכֶם לְשָׁלוֹם מִלְאָכֵי הַשְׁלוֹם מִלְאָכֵי עֲלִיּוֹן

[מ]מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

ברבות השנים, פיוט זה הפך לאחד מיסודות הדת, פיוט שנלמד בגנים, בבתי-הספר, והיכן לא? פיוט זה מזוהה כיום יותר מכל עם קבלת השבת ואף עם היהדות בכלל. ברם, החדרת פיוט זה לתוך מסגרת-הדת וסידור התפילה הינה שגיאה חמורה, וכל-שכן הפיכתו לאחד מיסודות הדת באמירתו ושינונו שוב ושוב בקבלת השבת ובהפצתו בכל שכבות-העם הקרובים והרחוקים.

לדעת הרמב"ם פיוט זה הוא מכשלה גדולה, והחדרתו לתוך הסידור היהודי נובעת מתוך סכלות ובורות בעולם המחשבה וההלכה היהודי. בפיוט זה ישנה פנייה מפורשת למלאכים, חולקים להם כבוד באמירת פיוט לכבודם, ואפילו מבקשים מהם לברך אותנו ואת ביתנו בשלום. לדעת הרמב"ם, כל פנייה למלאכים היא בגדר עבודה-זרה, וכל-שכן פנייה של כבוד שיש עמה גם בקשה להיטיב עמנו. וכה דברי רבנו בתארו את צמיחתה של העבודה-הזרה הקדומה.

א. הלכות עבודה-זרה פרק א

[א] "בימי אנוש [=נכדו של אדם הראשון] טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור, ואנוש עצמו מן הטועים. וזו הייתה טעותם, אמרו: הואיל והאל ברא כוכבים אלו [...] להנהיג את העולם ונתנם במרום חלק להם כבוד, והן שמשין המשמשין לפניו, ראויין **הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד**. וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד [=שיכבדו ויוקירו את] מי שגדלו ויגדלו [=מי שהאל חלק לו כבוד], כמו שהמלך [כלומר, מלך בשר ודם] רוצה לכבד [=שיכבדו את] עבדיו והעומדים לפניו [מפני ש] זה הוא כבודו של מלך".

[ב] "כיוון שעלה דבר זה על לבם, התחילו לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להם קרבנות, ולשבחם ולפארם בדברים [=כמו שמשבחים ומפארים את המלאכים בפיט 'שלום עליכם'] ולהשתחוות למולם, כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה – וזה היה עיקר עבודה-זרה".

[ג] "וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה. הוא שירמיה אומר: 'מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין קמוך, ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא' [י, ז-ח]. כלומר, הכל יודעים שאתה הוא האל לבדך, אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא".

ב. הלכות עבודה-זרה פרק ב

[א] "עיקר הציווי בעבודה זרה, שלא לעבוד אחד מכל הברואים, לא מלאך [...] ולא כוכב [...] ולא אחד מכל הנבראים [...] ואף-על-פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים, והוא עובד הנברא הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה – הרי זה עובד עבודה-זרה".

[ב] "וענין זה הוא שהזהירה תורה עליו ואמרה: 'וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וְרָאִיתָ אֶת הַשָּׁמַשׁ [וְאֶת הַיָּרֵחַ וְאֶת הַכּוֹכָבִים [...] וְנִדְחָתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעִבַּדְתָּם (דב' ד, יט)]. [...] כלומר, שמא תשוט בעין לבך [=במחשבתך] ותראה שאלו הן המנהיגים את העולם [...] ותאמר שראוי להשתחוות להן ולעבדן. ובענין זה ציווה [ה'] ואמר: 'הַשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם' [דב' יא, טז], כלומר שלא תטעו בהרהור הלב לעבוד אלו להיותן סרסור ביניכם ובין הבורא".

ג. "שָׁלוֹם שָׁלוֹם וְאֵין שָׁלוֹם"

מדברי רבנו למדנו, שפנייה לכוכבים או למלאכים או לכל גורם אחר מבלעדי הקב"ה – היא בגדר עבודה-זרה. נמצא, שפנייה למלאכים בשיר שבח והלל לכבודם היא בגדר עבודה-זרה, וכל-שכן כאשר מצורפת בתוך הפיוט בקשה מפורשת מהמלאכים לברך אותנו בשלום.

וראוי לצרף את דברי רבנו ביסוד החמישי משלושה-עשר יסודות הדת, בענין האיסור להפנות את המחשבה למאומה זולת ה' יתעלה, וזה דבריו:

"וממה שראוי שאזכיר כאן [...] שעיקרי תורתנו הטהורה ויסודותיה שלושה-עשר יסודות [...] והיסוד החמישי, שהוא יתעלה הוא אשר ראוי לעבדו ולרוממו ולפרסם גדולתו ומשמעתו. ואין עושין-כן למה שלמטה ממנו במציאות מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות וכל מה שהורכב מהן [וכל שכן לבני-האדם שוכני-בתי-חומר שחייהם כרוח: 'כִּי רוּחַ עֲבָרָה בָּו וְאֵינָנו' (תה' קג, טז)], לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם אין להם שלטון ולא בחירה אלא רצונו יתעלה, ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו, אלא כלפיו יתעלה יכוֹנוֹ המחשבות ויניחו כל מה שזולתו [כלומר, אין להפנות את המחשבה וההערצה והיראה למאומה זולת ה' יתעלה]. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה-זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה".

ושש פעמים רבנו מלמד אותנו כי "מטרת כל התורה וצירה אשר עליו היא סובבת הוא עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה" (וראו: 'הציר שסובבת עליו התורה – עקירת עבודה-זרה').

אמנם, היה מאן-דהו שטען, "שבפיוט 'שלום עליכם' אין דברי שבח על המלאכים", ובמלים אחרות, לא מדובר בפנייה של שבח הלל ורוממות למלאכים שהיא כאמור בגדר עבודה-זרה.

וכן השבתי לו: משבחים אותם בכך שהם המלאכים של מלך-מלכי-המלכים! היש שבח גדול מזה? ובדומה לזה נשתבח משה רבנו ע"ה שנקרא "עבד השם". וכל מי שנקשר שמו למלך-מלכי-המלכים רומם ונשתבח בשבח גדול מאד-מאד. כמו כן, שרים שיר הלל לכבוד המלאכים! ואם יבוא עתה מלך או שָׁר גדול ונשיר לכבודו בבואו ובצאתו האין זה שבח גדול מאד-מאד? איך ייתכן אפוא לפנות בשיר שבח והלל למלאכים ואף לבקש מהם שישפיעו עלינו שפע טובה?

זאת ועוד אחרת, נשים לב כי משבחים את המלאכים **לפני** שמהללים ומפארים את ה' יתעלה! שהרי הקידוש הוא שבח והלל לבורא-עולם, ובמקום לפתוח בהודיה והלל לבורא-עולם, פונים לפאר ולרומם את המלאכים, שלפי דמיון השוטים מלווים אותם בשובם מבית-הכנסת.

ואצרף דוגמה מעולם הכומרים השכירים כדי שנבין היטב-היטב את הדבר, ראו נא את כינוסי הכומרים השכירים הנפוחים מרדיפת השררה והכבוד, אלה נוהגים לפאר ולהחניף זה לזה בפתח דבריהם (ונמצאו 'גומלין זה את זה' כמשנת החמרים). כלומר, כאשר קם אחד מהם לומר "דברי תורה" הוא פותח בדברי חנופה וחלקות לחבריו הכומרים: "ברשות פלוני ואלמוני" וכו', ודי באזכור של התואר "רב" כדי לרומם ולפאר את הכומר השכיר שיושב בקהל ומצפה לכבוד... נמצא, שעצם האזכור של הכומרים השכירים בראש הדברים הנאמרים הוא בגדר של שבח ורוממות גדולים מאד, אף שלא מזכירים ולו מעלה אחת ממעלותיהם הדמיוניות...

כללו של דבר, אסור באיסור חמור לפנות למלאכים בשירי הלל ושבח, מפני שפנייה שכזו כלפי מלאכים נשגבים ונעלים היא בגדר סגידה ועבודה-זרה, כל-שכן כאשר בצידה כרוכה בקשה להורדת שפע מאותם מלאכים עליונים, שיורידוהו לנו בכוחותיהם הפלאיים והטמירים...

ד. הלכת "התכבדו מכובדים"

רבנו הרמב"ם, בעקבות חז"ל, פוסק בהלכות תפילה (ז, ה) שהאדם נדרש לומר לפני כניסתו לבית הכֶּסֶא כך: "התכבדו מכובדים קדושים, משרתי עליון, שמרוני והמתינו לי עד שאכנס ואצא, כי זה הוא דרכן של בני אדם". נשים לב לנוסח: "שמרוני והמתינו לי" וכו', כי חשוב מאד להבין שלא מדובר בבקשה לשמירה, אלא, המלה "שמרוני" היא מלה נרדפת ל"המתינו", וכמו שנאמר במסכת סנהדרין והעתיקה רבנו בספר המצוות (לאווין יד), וזה דבריו: "ובסנהדרין [סג ע"ב]: 'לא תזכירו', שלא יאמר אדם לחברו: שְׁמֹר [=המתן] לי בצד עבודה-זרה פלונית".

לאחר שביררנו מעט את נוסח ההלכה, נעבור למהות: הלכה זו מעוררת קושי לכאורה, שהרי הנה חז"ל ורבנו פסקו שיש לפנות ל"מכובדים קדושים" ול"משרתי עליון", דהיינו למלאכים!

ברם, לא יעלה על הדעת שכוונת חכמים למלאכים, שהרי אם אכן מלאכים שמימיים היו מלווים כל אדם בכל עת, הרי שהייתה לזה התייחסות נרחבת בפסיקה ההלכתית ועוד יותר בספרות חז"ל המחשבתית, כלומר, התורה וחכמים היו מורים לנו כיצד לנהוג עם המלאכים הללו בכל הנסיבות וההתרחשויות והאירועים של האדם מדי יום ביומו! לא יעלה על הדעת שיש מלאכים

שמימיים קדושים ונעלים "משרתי עליון", אשר מלווים כל אחד מבני האדם מדי יום ביומו, והתורה וחכמים לא יורו לנו כיצד לנהוג עמם בכבוד הראוי להם בעשרות הלכות מפורשות!

אלא ברור כשמש שחכמים דיברו במשלים וחידות, מהי אפוא כוונתם?

ובכן, נראה לי ברור שכוונת חכמים היא למחשבות של תורה וחכמה, כלומר, המחשבות אשר פונות לעניינים הנעלים והמרוממים והנשגבים והטהורים, הם-הם המכובדים והקדושים ומשרתי-העליון שנזכרו בהלכה. ואם תשאלו: ומדוע חז"ל משלו אותן למלאכים? ובכן, מלאך הוא שם משותף, כל כוח טבעי נקרא מלאך, וכך גם **כוח המחשבה** שהוענק לאדם הוא צלם האלהים שבו, אף הוא נקרא מלאך, והנה לפניכם דברי רבנו בעניין זה במורה (ב, ו):

"ובכמה מקומות [בספרות חז"ל] אמרו כך בסתם: 'אין הקב"ה עושה דבר עד שנמלך בפמליא של מעלה' [...] ונאמר עוד בבראשית רבה [נא, ג]: 'כל מקום שנאמר וַיִּי [הכוונה] הוא ובית דינו'. ואין הכוונה בכל הלשונות הללו מה שמדמים הסכלים שיש שם דיבור – יתעלה [מלייחס לו דיבור] – או מחשבה, או רעיון, או עצה והיעזרות ברעיון הזולת, והיאך ייעזר הבורא במה שברא? אלא כל זה ביאור – **כי אפילו פרטי המציאות**, אפילו בריאת איברי בעלי החיים כפי שהן, כל זה באמצעות מלאכים, כי כל הכוחות [שבטולם נקראים] 'מלאכים' [...] כי כל כוח שמינהו ה' יתעלה בדבר מן הדברים, הרי הוא מלאך הממונה על אותו דבר. ולשון מדרש קהלת: בשעה שאדם ישן, נפשו אומרת למלאך ומלאך אומר לכתוב [י, כג]. הרי ביארו למי שמבין ומשכיל, כי גם הכוח המדמה נקרא מלאך, **ושהשכל [=כוח המחשבה] נקרא כרוב** [=הוא נשם נרדף למלאך], והנה כמה חשוב זה למי שיודע, וכמה כעור הוא אצל הסכלים".

נמצא, שכל פרטי המציאות, ובכללם האדם וכוחותיו הגופניים והרוחניים, כל אחד מהם נקרא "מלאך", שהרי כולם הם נבראים שבראם יתעלה ושליחים ששלחם יתעלה, כדי לקיים את העולם וכדי לרומם את האדם למעלת ידיעת שמו הנורא, ולזכותו לחיי העולם-הבא. לפיכך, גם כוח המחשבה של האדם – אף הוא בגדר "מלאך", ואילו התכוונו חכמים באמרו: "התכבדו מכובדים" וכו', כלומר, חז"ל התכוונו בזה **למחשבות הטהורות** אשר פונות לעניינים הנעלים, ואשר נובעות מאותו כוח המחשבה אשר נקרא מלאך, וקראו אף את המחשבות – מלאכים.

ואם תשאלו, מדוע נזקקו חכמים להלכה הזו? מדוע יש צורך להזכיר ולהיפרד מכוח המחשבה של האדם, דהיינו מן המחשבות הנעלות הנובעות ממנו, לפני כניסת האדם לבית הַכֶּסֶא?

ובכן, חכמים ראו בבית הַכֶּסֶא מקום של גילוי וטינוף, מקום אשר בו האדם מתחבר למעשה לצרכיו הגופניים והבהמיים הנגעלים ביותר, לפיכך, חז"ל הבינו שלא יעלה על הדעת שהאדם לא יעשה לעצמו איזה היכר טרם שהוא נכנס למקום של גילוי וטינוף. כלומר, לא יעלה על הדעת שהאדם יתעלם מכך שהוענק לו צלם אלהים וכוח מחשבה עליון ומרומם, וייכנס למקום של גילוי וטינוף מבלי לזכור שעליו לנהוג בצניעות רבה ככל יכולתו, שהרי כבוד ה', הלא הוא שכלו דהיינו כוח המחשבה שהוענק לו, מלווה את האדם בכל עת. זאת ועוד, הואיל וכוח המחשבה מלווה את האדם בכל עת, על האדם לזכור שאסור לו להפנות את המחשבה הזו לדברים הנעלים בבית הַכֶּסֶא, שהרי כאשר האדם פונה בשכלו לדברים הנעלים הוא נקשר

לאלהיו, הוא נקשר לצד הרוחני והנעלה שבו – ואיך יעלה על הדעת להפנות את המחשבה לדברים הנעלים, ולקשור את המחשבה בבורא-עולם, דווקא במקומות הללו המטונפים?

ואם לא יעשה כן, אם האדם לא ינהג בכבוד הראוי בכוח המחשבה שניתן לו, דהיינו: אם האדם לא ינהג בבושה ובצניעות וביראת שמים גם במקומות המטונפים הנסתרים, ויבד את כוח המחשבה שהוענק לו ואשר מלווה אותו בכל עת; וכן אם הוא יגרור את כוח המחשבה הטהור הזה לעניינים הנעלים גם במקומות הגילוי המטונפים – הרי שהוא יבזה את הקשר שלו עם בורא-עולם! כלומר, אם האדם ינהג בגסות ובהתבהמות במקומות המטונפים הוא למעשה מבזה את כוח המחשבה האלהי שנצמד לו, וביזוי כוח המחשבה הוא חירוף וגידוף השם הנכבד והנורא. כמו כן, אם האדם לא יחוס על כבוד קונו ויפנה את מחשבתו לעניינים הנעלים במקומות המטונפים, הוא למעשה יגרור את הקשר עם בוראו לאותם המקומות, וגרירת הקשר עם בורא-עולם לאותם המקומות, הינה אף היא בגדר חירוף וגידוף השם הנכבד והנורא.

קצרו של דבר, מכיוון שכוח המחשבה הוא כוח נעלה שבאמצעותו אנחנו קושרים את דעתנו לצור העולמים, אסור באיסור חמור להתייחס אליו בקלות ראש, וכל-שכן שאסור לגרור אותו לעניינים הבהמיים המטונפים, כי כל ביזוי וזלזול בכוח הנעלה הזה – הוא למעשה גסות-רוח ועזות-פנים חמורה קמי שמיא, עד-כדי בעיטה בטובה וחירוף וגידוף השם הנכבד והנורא.

והנה דברי רבנו במורה (ג, נב) בעניין קדושת השכל לעומת חרפת צרכי האדם:

"לפיכך, מי שהעדיף את השלמות האנושית ושיהיה איש האלהים באמת, יתעורר ויידע כי המלך הגדול האופף אותו והנצמד לו תמיד, גדול מכל אחד מבני אדם ואפילו היה זה דוד ושלמה, ואותו המלך הנצמד והאופף הוא השכל השופע עלינו, שהוא המגע בינינו ובינו יתעלה [...] ובגללו הוא יתעלה עמנו תמיד, משקיף ומציץ. [...] ודע, כי כאשר הבינוהו השלמים, הושג להם מן המתכונות, והענווה, ויראת ה', והחרדה מפניו, והבושה ממנו יתעלה בדרכים אמיתיים לא דמיוניים – מה שעשה מסתריהם עם נשותיהם ובמרחצאות כנגלם עם שאר האדם [כלומר שנהגו בעניינים המוצנעים והנסתרים כאילו מתבוננים בהם וכאילו הם נעשים בפרהסיה], [...] ואמרו עוד: אי זה צנוע? כל הנפנה בלילה כדרך שנפנה ביום" וכו'.

כלומר, חכמים נהגו בצניעות מופלגת בבית הקסא מתוך יראת-שמים וחרדה ובושה מה' יתעלה, שהרי השכל האלהי, הוא כוח המחשבה, שופע ונמצא עמנו תמיד, ואיך ינהגו באופנים מופקרים במקומות המטונפים? וכי השכל האלהי אינו מצוי עמנו גם באותם המקומות? וכמה עלינו להיזהר ולנהוג בצניעות וביראת-שמים ובבושה באותם המקומות, שהרי כבוד ה' נכנס יחד עמנו לבית הקסא! לפיכך, חכמים ע"ה קבעו להזכיר לעצמם לפני כניסתם לבית הקסא, שלא לנהוג שם בחופשיות ובהפקרות, וכן שלא יהרהרו שם בעניינים קדושים ונעלים.

במאמר מוסגר נציין, שאין הכוונה בדברי רבנו לעיל למושג שנקרא "השכל הפועל" אלא לשכל האדם הוא כוח המחשבה הוא צלם האלהים שהוענק לנו, שהרי רבנו מדגיש לעיל: "כי המלך הגדול האופף אותו והנצמד לו תמיד", ואין השכל הפועל נצמד לאדם תמיד אלא בעתים שהאדם מפנה את שכלו להידבק בו. זאת ועוד, קאפח במורה שם (ג, נב) מעיר, שהשכל שרבנו

עוסק בו בפרק זה "הוא הנקרא 'כבוד השם', והוא אשר עליו אמרו חז"ל: 'כל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם' [חגיגה ב, א]". ושם רבנו מפרש: "הכוונה בזה כל שלא חס על שכלו, כי השכל הוא כבוד ה', וכיוון שאינו יודע ערך הדבר הזה **שניתן לו**" וכו'.

נקודה נוספת, מהרעיון ששובץ ונשזר בהלכה, האדם עשוי ללמוד על חשיבות ורוממות שכל האדם וכמה עליו לנצור ולשמור את מחשבתו מהרהורי עבירה, וזו לעניות דעתי מטרה חשובה נוספת של ההלכה. כלומר, ללמד את האדם על חומרת הפניית המחשבה הטהורה לכיוונים שליליים כגון הרהורי-עבירה מכל סוג שהוא, וכמו שרבנו מלמד במורה (א, ח) בעניין מאמר חז"ל: "הרהורי עבירה קשין מעבירה" (יומא בט ע"א), והנה לפניכם דברי רבנו שם:

"ויש לי בביאור זה פירוש מופלא מאד, והוא, שהאדם אם עשה עבירה, הרי עשה את העבירה מחמת המקרים הנספחים לחומריו [...] כלומר שהוא עבר בבהמיותו, אבל המחשבה, הרי היא מסגולות האדם הנספחת לצורתו [=לנפשו-שכלו], וכאשר שוטט במחשבתו בעבירה – הרי עבר בנכבד ביותר שבחלקיו [=בכוח המחשבה הנעלה]. ואין אשמת מי שהיזיד והתעמר בעבד סכל [=משל לבהמיות האדם ולכוחותיו החומריים] כאשר אשמת מי שהתעמר בבן-חורין חסיד [=משל לנפש האדם הטהורה – לצלם האלהים], כי הצורה הזו האנושית [=הנפש הטהורה] וכל סגולותיה הנספחים לה [=יכולת המחשבה וההבנה], אין ראוי להשתמש בהם כי אם במה שעותדו [=שנועדו] לו [כלומר] להתחברות בנעלה, לא להתדרדרות לעמקי השפלות".

נמצא אפוא, שאין להפנות את המחשבה לעניינים הנעלים במקום של גילוי וטינוף, שהרי כל צרכי החומר הנגעלים הינם חרפה גדולה לאדם, ואין יפנה האדם את מחשבתו לעניינים הנעלים בעת שהוא שקוע בסירחון החומר וטינופו? וכאמור, נראה כי לדעת רבנו יש בזה אפילו חירוף וגידוף כלפי ה' יתעלה, שהרי איך יעלה על הדעת שדווקא בעת העיסוק בשפל השפלות, האדם יזמין את עצמו לעמוד לפני הקב"ה בהיכל הדעת? האין זו גסות רוח ועזות פנים?

לאור האמור, מובנת עתה חשיבותה ונחיצותה של ההלכה שקבעו חכמים. הלכה זו נקבעה לכל אדם, כי לכל אדם ניתן כוח מחשבה הוא צלם אלהים. כמו כן, חכמים השתמשו במשלים, כי היה צורך לתמצת את כל מה שאמרתי לעיל במשפט אחד. "כֹּה אָמַר יְיָ: עֲמְדוּ עַל דְּרָכֵי וִירָאוּ, וְשִׁאֲלוּ לִנְתִּיבוֹת עוֹלָם: אֵי זֶה דֶּרֶךְ הַטּוֹב וְלָכוּ בָּהּ וּמָצְאוּ מְרֻגָּע לִנְפְשָׁם" (ירמיה ו, טז).

סוף דבר

בעבר הואשמתי כי התנגדותי לפיוט "שלום עליכם" נובעת מ"רשע עמוק", וזאת משתי סיבות: (1) כפירה בתורה; (2) ייחוס עבודה-זרה ליעקב אבינו ע"ה. הבסיס לשתי הטענות הללו היה הפסוק שבספר בראשית (מח, טז), וכך נאמר שם: "הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבָרְהָם וְיִצְחָק וְיַדְגוּ לְרֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ". כלומר, לפי דברי המאשים, הפסוק הזה מוכיח שהמלאכים "יכולים לגאול אותנו ולהגן עלינו ולברך אותנו".

וכך השבתי לאותו תועה:

נחל בשאלה: האמנם הפסוק הזה מבטא פנייה למלאך? הבה נבחן את הפסוקים שם:

"וַיִּבְרַךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר: הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכוּ אֲבֹתֵי לִפְנֵי אֲבֹתָם וַיִּצְחָק הָאֱלֹהִים הָרַעָה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה. הַמֶּלֶאךָן הִגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע וַיִּבְרַךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבֹרָהִם וַיִּצְחָק וַיִּדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" (שם, טו-טז).

כלומר, דברים אלה נאמרו מיעקב אבינו ליוסף ולבניו, ולא נאמרו במסגרת של פנייה למלאך או בקשה מן המלאך. וכך יש לפרש: כמו שמלאך ה' שמר עלי כך מלאך ה' ישמור גם עליכם, ובמלים אחרות, כמו **שהקב"ה** שלח מלאך לשמור עלי, כך הוא ישלח מלאך לשמור עליכם.

וכך פירש רס"ג שם, וזה דבריו: "הַמֶּלֶאךָן – על-ידי מלאך [הקב"ה] גאל אותי מכל רע, והוא [=הקב"ה] יברך" וכו'. והוסיף ר"א בן רבנו: "המלאך הגואל, אין זו תפילה למלאך אלא תפילה למי ששלח את המלאך להושיעו ולהשגיח עליו, וזה הוא ענין דברי רבנו סעדיה בפירושו".

וכאמור, אין לפנות לשום גורם מבלעדי ה' יתעלה, וכפי שקובע רבנו ביסוד החמישי; וראו עוד: "השתלשלות העבודה-הזרה", "פנייה ל'מליצי יושר' – פולחן דתי או סטיית מינות פגאנית?".

על הפיוט שלום עליכם: אין שלום אלא באהבה לאמת

היה דרדעי אחד שקרא את המאמר: "הפיוט שלום עליכם: 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְאֵין שְׁלוֹם'", ושלח אלי מכתב בו הוא מבקש להצדיק ולהכשיר מבחינה מחשבתית והלכתית את הפיוט הזה אשר נאמר בליל-שבת לפני הקידוש. וזאת למרות שהוכח באופן די ברור במאמר לעיל על הפיוט, כי לדעת רבנו הרמב"ם מדובר בפיוט אשר נושא ריח חריף מאד של עבודה-זרה. וכידוע, כל פסקי רבנו הרמב"ם מיוסדים על אדני חכמי המשנה והתלמוד ועל מסורת התורה-שבעל-פה.

עיקר טענת הדרדעי היא, שניתן לפנות למלאכים בדרך של משל, כלומר, ניתן לפנות למלאכים בתנאי שהכוונה איננה חלילה למלאכי השרת, שהרי זו עבודה-זרה, אלא לשכל האדם, כלומר לכוח המחשבה הטהור שניתן לאדם – הוא צלם האלהים שהוענק לנו. ואכן, רבנו הרמב"ם פוסק בהלכות תפילה (ז, ה), שעל האדם לומר לפני כניסתו לבית הַכֶּסֶא כך: "התכבדו מכובדים קדושים, משרתי עליון, שמרוני והמתינו לי עד שאכנס ואצא, כי זה הוא דרכן של בני אדם". לאור הלכה זו טען הדרדעי שנזכר, שיש להבין את הפיוט "שלום עליכם" בדומה להלכה האמורה, כאילו הוא למעשה פנייה לשכל האדם, ובשל כך הוא ביקש להצדיק ולהכשירו.

דברי הדרדעי המתחכם נסמכים בעיקר על תשובתו של השכיר, אשר קובע שהפניה למלאכים בהלכות תפילה הינה משל לשכל, וכך נאמר ב"תשובות הרב קאפח" (תשובה 111):

"כת"ר בהלכות תפילה (ז, ה): [התכבדו מכובדים וכו' כאמור], ו[קאפח] נשאל: מי הם משרתי העליון? והשיב: המלאכים. ומי הם המלאכים? המלאך הכי גדול הצמוד לאדם זהו שכלו של האדם [...] ולפי כל האמור, אין ההלכה עוסקת במלאכים כפי מה שרגילים [לחשוב]."

ברם, טענת הדרדעי ורבו השכיר אינה עומדת במבחן השכל והעובדות, וכנגדה קמות שמונה תשובות:

א. כבוד ה' מלווה את האדם תמיד

לפי הרעיון הגלום בהלכה, שכל האדם או צלם האלהים שבו מלווה את האדם בכל עת, לפיכך, טרם כניסתו לבית הקסא קבעו חכמים שעל האדם להבין שהוא נכנס למקום גילוי וטינוף, ולכן עליו לזכור לנהוג בצניעות רבה ככל יכולתו, שהרי כבוד ה', הלא הוא שכלו, מלווה את האדם בכל עת. כמו כן, על האדם להיזהר שלא להפנות את מחשבתו לעניינים הנעלים, כי בזה הוא קושר את שכלו לבורא-עולם, ולא ראוי לקשור את דעתנו לבורא-עולם במקומות המטונפים. וכבר הרחבתי בביאור הלכת "התכבדו מכובדים" בחלק הראשון ולא אחזור על כל הדברים.

כאמור, לפי הרעיון הגלום בהלכה, המלאך – הוא שכל האדם, מלווה את האדם בכל עת. אולם, לפי הפיוט, המלאכים מגיעים במיוחד לכבוד שבת קודש, וליתר דיוק במיוחד לכבוד הקידוש של ליל שבת, שהרי לאחריו הם עוזבים את האדם (= 'בצאתכם לשלום' וכו'). לפיכך, לא ניתן לטעון שמדובר בשכל האדם, שהרי שכל האדם מצוי לו תמיד, בכל עת ובכל שעה, ואילו מן הפיוט עולה פניה מפורשת למלאכים שמימיים שמגיעים זה עתה ואך ורק לכבוד הקידוש.

זאת ועוד, נשים לב כי בפיוט המפורסם ישנה פניה מצד האנשים למלאכים שיברכו אותם! כלומר, אין ספק שמחבר הפיוט הפגאני התכוון למלאכים שמימיים, שהרי לא יעלה על הדעת לפנות אל השכל שיברך אותנו! ובמלים אחרות, לא יעלה על הדעת שאדם שפוי יבקש מעצמו לברך את עצמו... כמו כן, כאמור, בבית האחרון הפייטן פונה למלאכים ומברך את יציאתם, ובמלים אחרות, לא ייתכן שמדובר בשכל האדם, שהרי איך יעלה על הדעת לברך על צאתו של השכל? זאת ועוד, וכי לאחר תום הקידוש האדם נשאר נטול מחשבה והגיון כבהמה?

ב. למי נועד הפיוט "שלום עליכם"?

גם אם נניח שמדובר במשל, האם נכון הדבר לשזור משל לכבוד השכל כאשר כל עם-ישראל מגדוליו ועד קטניו בטוחים שמדובר במלאכים שמימיים? וכי יש איזה אדם בעולם, ואפילו מקרב הנבונים, שסבור שמדובר בפיוט לכבוד השכל? וכי ניתן בכלל להסביר להמון עם-ישראל בימינו שפיוט זה אינו פניה למלאכים אלא שיר הלל לשכל האדם? וכי ההמון ועמי הארצות מבינים את רוממות השכל והמחשבה? ויתרה מזאת, וכי יש איזה מקום להצדיק פיוט אשר נוגע נגיעה ישירה ורחבה בעבודה-זרה? וכי מותר לנו להתיר פיוטים אליליים בתירוצים דחוקים?

וראיה גדולה לכך שאפילו החכמים בעיניהם סבורים שמדובר בפיוט שנועד למלאכים, קמה וניצבה מעצם השינוי שהם עושים בפיוט. כלומר, במקום לומר "ברכוני לשלום", הם אומרים "ברכוהו לשלום", כאילו רק בפניה ישירה למלאכים להיטיב עמנו יש משום עבודה-זרה, ואילו כל שאר דברי ההלל והשבח שנאמרים למלאכים אינם בגדר עבודה-זרה – וכבר ראינו במאמר שנזכר בראש הדברים, כי לא רק בקשה היא בגדר עבודה-זרה אלא גם שיר שבח והלל. "זה אִמֵר יי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגִאֲלוֹ יי צְבָאוֹת: אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְלַעֲדֵי אֵין אֱלֹהִים" (יש' מד, ו).

עוד יש להעיר בעניין זה: מהי השוטות הזו שלפיה אנחנו מצווים על המלאכים לברך את ה' יתעלה? וכי המלאכים הקדושים והטהורים זקוקים לציווי שלנו? וכי ראוי שהנער הבער והסכל יצווה על נשיא הסנהדרין לברך ולהלל את ה' יתברך? האין זו חוצפה וביזיון ועזות פנים? ומי שיביא ראיה מספר תהלים שם נאמר (קג, כ): "בְּרַכּוּ יְיָ מִלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַת בְּקוֹל דְּבָרוֹ" או מפסוקים דומים, אשיב לו, ש"מלאך" הוא שם משותף, וברור שכוונתו של דוד המלך בפסוקים הללו היא לזרז את יראי ה', הנשמעים לדבר ה' והשוקדים לקיים את ציווייו.

וכה דברי רבנו במורה (ב, מב): "אבל אמרו: 'וַיַּעַל מִלְאָךְ יְיָ מִן הַגִּלְגָּל [...] וַיְהִי כִּדְבַר מִלְאָךְ יְיָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' [שופטים ב, א – ד], הרי כבר אמרו חכמים בפירוש שמלאך ה' האמור כאן הוא פנחס, ואמרו, זה פנחס שבשעה שהשכינה שורה עליו דומה למלאך ה'." **והנה ביארנו כי שם 'מלאך' משותף.** ופנחס היה אדם נעלה ומרומם אך לא נביא.

ויתרה מזאת, וכי הקב"ה זקוק למלאכים שיברכוהו לשלום? כלומר, לברכו שהוא-הקב"ה יהיה שרוי במצב של שלום ושלמות? מהי השוטות הזו? והנחה כזו מובילה להגשמה, שהרי אם ראוי לברך את הקב"ה שהוא יהיה שרוי במצב של שלום ושלמות, הרי שהוא כפוף ונתון להשפעות חיצוניות אשר משנות את מעמדו ותחושתו ומצב-רוחו. וכל שינויי המצבים הללו אינם שייכים כלל לה' יתעלה ויתרומם, שהרי אין לדמותו לאדם בשום עניין, ואין לפניו שום מגרעת או חולשה, ואינו משתנה בשום סוג של שינוי, ואינו כפוף ונתון להשפעות חיצוניות, ואינו בעל נפש שיהיו לו שינויי תחושות או מצבי-רוח, ואין מי שישפיע במאומה על מעמדו.

וגם אם נמצא איזה תירוץ להתיר אמירת פיוט, שמחברו וודאי התכוון למלאכים שמימיים, אין זה אלא ליחידי סגולה בלבד, לאותם בודדים אשר מבינים מהו השכל, מהי חשיבותו, ושואפים כל ימיהם להפנותו לאפיקים חיוביים – אל תפנו אל מדעתכם. ברם, להתיר להמון בית ישראל לזמר פיוט אשר נועד בבירור לשמש שיר הלל למלאכים, ברור שאין לזה שום מקום. ובמלים אחרות, האם מי שמקביל את פני שכלו רק בליל שבת לפני הקידוש (ומיד לאחריו אף נפרד ממנו – 'בצאתכם לשלום'), האם אדם כזה מסוגל להתרומם לרמה המחשבית הנשגבה הזו: לראות בכל הפיוט הגס הזה, עם כל הפניות המפורשות למלאכים, משל לשכל הטהור? כללו של דבר, פיוט זה אכן ממלא את ייעודו הקבלי המקורי ומשמש כשיר פגאני-אלילי, אין לו שום קשר עם כבוד ה', דהיינו השכל שנתברך בו האדם (וכמו שהראיתי במאמר הראשון על הפיוט), והוא גם גורם לדעתי לנזק מחשבתי עצום, ולהפניית המחשבה לאלוה זולת ה' יתעלה.

ג. האם הפייטן היה בקי בענייני מחשבה?

זאת ועוד, לא ייתכן שהפייטן הזה התכוון לשכל, שהרי אם הוא היה ברמה מחשבית כל-כך גבוהה, הוא היה מבין שאסור לחבר פיוט שיושר על ידי ההמונים הנערים והנשים, ושעלול בסבירות גבוהה לשבש את השקפותיהם בפנייה למלאכים ולהסיר את ליבם מאחרי ה'. ולכן, קרוב לוודאי שמחבר הפיוט הזה היה מאותם הדרשנים שרבנו הרמב"ם מתאר אותם בפירושו לפרק חלק, ואשר עליהם נאמר לדעת הרמב"ם: "מִי יִתֵּן הַחֹרֶשׁ תַּחְרִישׁוֹן וַיְתִּי לָכֶם לְחֻכְמָה" (איוב יג, ה), וכל זאת מפני שהם רואים באגדות חז"ל סיפורים פשטניים ושטחיים.

כלומר, הפייטן התועה הזה, שהגיע אלינו בטיסה ישירה מפרק חלק, קרא בגמרא את אגדת חז"ל המפורסמת בעניין המלאכים שמלווים לו לאדם בליל שבת מבית-הכנסת לביתו (שבת קיט ע"ב), פירש אותה כפשוטה, ובהשראת פשט האגדה חיבר את פיוטו החשוך.

ד. יש להבחין בין יחידים לפרהסיה

הלכת חז"ל "שמרוני והמתינו לי" וכו', איננה מיועדת להיאמר בפרהסיה או ברוב עם, אלא על היחיד לאמרה בינו לבין עצמו. לעומת זאת, הפיוט "שלום עליכם" מושמע מדי יום שישי ברדיו למאות אלפי אנשים! מי מהאנשים הללו מסוגל להבין שהמלאכים הינם משל לשכל האדם?

ה. מוטיב המלאכים חוזר בפיוט כמו מנטרה

האם המלה "מלאך" או "מלאכים" נזכרה בהלכת הרמב"ם: "התכבדו מכובדים"? ובכן, היא לא נזכרה כדי שלא להתעות אחרי עבודה-זרה. אך בפיוט "שלום עליכם" חוזר מוטיב המלאכים שוב ושוב! כלומר, גם אם המחבר התכוון לשכל האדם, החזרה על הפניה למלאכים כמו מנטרה אלילית, לא תאפשר גם לנבונים להבין את הפיוט הזה כפניה לשכל, ואם הם לא יזהרו ויתנגדו בנחישות במחשבתם למילות הפיוט ותעתועיו, אף תחדור לשכלם מחשבת מינות.

ו. יש להיזהר ולהחמיר מאד בענייני עבודה-זרה

בכל מקום שיש אפילו ספק או חשש בענייני עבודה-זרה, ספקא לחומרה יותר מאשר בכל דיני התורה, כי לדעת רבנו הרמב"ם, מטרת התורה והציר שעליו היא סובבת הוא עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה (ראו: 'הציר שעליו סובבת התורה – עקירת עבודה-זרה'). האם לא ראוי אפוא שנלך בדרכו של אברהם אבינו ע"ה ובדרך התורה, ונסלק ונבער ונמחה אפילו את זכרה ועקבותיה של עבודה-זרה? ואיך יעלה על הדעת להתאמץ ולהכשירה בדוחקי דוחקין?

ז. החינוך וההרגל מעוורים מלראות את אור האמת

עלינו להתבונן לתוך נפשנו באמת: האם התפשטותו של פיוט זה והרגל נפשנו לשמעו מדי ליל-שבת עוד בהיותנו עוברים בבטן אמנו (ואחר כך המשיכו וחקקוהו בתודעתנו בגן הילדים), האם כל זאת לא משפיע על שיקול דעתנו וגורר אותנו להתאמץ ולהכשירו בכל כוחנו?

והנה דברי רבנו במורה (ג, לא) אשר מהם עולה שההשקפות המשובשות שהאדם חונך להן והתרגל אליהן, הינן מסך גדול עבה ואטום אשר מעוור את האדם מלראות את אור האמת:

"גורמי המחלוקת [...] ובזמננו גורם רביעי [...] והוא ההרגל והחינוך, לפי שיש לאדם בטבעו אהבה להרגלו ונטייה כלפיו [...] כך יארע לאדם בהשקפות אשר הורגל להן ונתחנך בהן שהוא מחבבן ומגן עליהן ומתרחק מזולתן. וגם גורם זה מעוור את האדם מהשגת האמת וְיִטָּה כלפי הרגליו, כמו שאירע להמון בגשמות ובעניינים אלהיים רבים [...] כל זה מחמת ההרגל והחינוך על לשונות שהכל מודים בקדושתן ואמיתתן [=מקראות ומדרשי חז"ל], אשר פשטיהן מורים על גשמות ועל דמיונות [...] [ולא] נאמרו [אלא] על דרך המשל והחידה".

ודבריו של רבנו תואמים להפליא את ענייננו, שהרי עם-ישראל הורגל וחונך באלף השנים האחרונות שיש להבין את מדרשי חז"ל כפשוטם, אף-על-פי שפשטיהם מורים על גשמות ועל הזיות אליליות. בעקבות השיבוש הזה, בא איזה משורר סכל ונבל והחדיר לסידור התפילה את פשט המדרש בדרך של פיוט מהובל, וכך נקבע שיבוש חמור לדורי דורות. כלומר, עם-ישראל, אשר בעקבות צאצאי המינים כבר הורגל וחונך כאמור להבנת אגדות חז"ל כפשוטן, אימץ אל חיקו, חיבק גיפף ונישק את הפיוט האלילי הזה, עד שהוא הפך למעין המנון דתי-לאומי.

ואין להתפלא על דרדעים ממסדיים כמו ערוסי אשר מכשירים את הפיוט הזה (ובשבתות בבתי המלון הוא שר בקול רם 'שלום עליכם' קבל עם ועדה), שהרי אלה בחרו להפוך תורת אלהים לקורדום חוצבים וכבר נתעוורו מדרך האמת. כמו כן, מה יאמרו למעסיקיהם במסדר הכומרים השכירים? הנכם עובדי אלילים? הנכם שוגים ותועים אחרי ההבל אשר לא יועיל ולא יציל? וכי בשביל זה הם מקבלים משכורות מנופחות ורובבות טובות הנאה? וכי הם יעזו לצאת נגד כומרי הדת הממונים עליהם? וכי הם יעזו לסכן את מעמדם, כבודם, שררתם, ומשכורותיהם?

זאת ועוד, כיצד הם ייצאו נגד הציבור? והלא הם מקבלים את משכורותיהם מהקופה הציבורית, ובמלים אחרות הם עובדים אצלנו! שהרי אנחנו משלמים את משכורותיהם ומרפדים אותם בכספים ובטובות הנאה למכביר! ומכיוון שכך, הם מחויבים לומר לנו רק את הדברים שנעים לנו לשמוע, רק את הדברים שלא יטלטלו אותנו, רק את הדברים שכבר חונכנו והורגלנו להם ונפשנו נינוחה בהם. לפיכך, גם אם הם יוציאו מפיהם דבר-אמת פה ושם, אין זה אלא לאחר שאותם כומרים שכירים בדקו היטב שבעים פעמים שדבריהם לא יגרמו להם נזק. ובמלים אחרות, גם רסיסי האמת שהם מוציאים מפיהם משועבדים לתפקיד ולשררה ולמשכורות.

ח. האם מותר לשבח ולפאר ולרומם את השכל האנושי?

במהלך המאמר התייחסתי לאפשרות שהוצעה, דהיינו להתבונן בפיוט כמשל שפונה לשכל, כאילו מדובר בעניין אפשרי מבחינה מחשבתית. אולם, במחשבה שנייה, וכי בכלל מותר להלל ולפאר בתפילה את השכל האנושי? וכי לא מדובר בפנייה לגורם זר מבלעדי ה' יתעלה? והיו אנשי שחץ שעבדו את שכלם, דהיינו ששכלם הפך להיות כל-כך מרומם בעיניהם עד שהם ראו בשפיטת שכלם חזות הכל. הזייתם זו דרדרה אותם לגאווה מכוערת ביותר, ואף למינות. וכוונתי לכופר ישעיה אחר לדוגמה, אשר ראה בשכלו חזות הכל, וכל מה שהוא לא הבין בשכלו הוא ביטל ומחק מתורת משה, ואפילו את יסודות התורה, כגון: ביאת המשיח ושיבת המלכות לישראל, תחיית המתים, חיי העולם הבא, חידוש העולם, אהבת ארץ-ישראל וצה"ל, ועוד.

על האדם לזכור תמיד ששכלו מוגבל, הוא אינו יכול ומסוגל להבין הכל, ולעולם הוא יהיה חסר. לפיכך, אסור להשליך את יסודות התורה והשקפותיה גם אם הם אינם מובנים לאדם. והיו מקרב המשכילים הכופרים, כמו ישעיה אחר, אשר תירצו את כפירתם ובעיטתם ביסודות הדת בתירוצים פילוסופיים עמוקים, כאילו הם נשענים על השכל האנושי בכפירתם – והאמת שהם כפרו אך ורק בגלל שאיפותיהם החומריות ותאוותיהם הבהמיות, וענייני פילוסופיה והשקפות עולם היוו אך ורק תירוץ לכפירה ולבעיטה במצוות התורה אשר כבלו אותם מלהתפקד.

ט. מדוע אין שלום אלא באהבה לאמת?

מדוע קבעתי בכותרת מאמר זה שאין שלום אלא באהבה לאמת? על שאלה זו משיב הרמב"ם במורה (ג, יא). רבנו אומר שם, שכל הסכסוכים והרעות שהאדם גורם לזולתו, המקור לכולם הוא **העדר החכמה**, כלומר, כמו שאדם עיוור אשר הולך ללא הכוונה יזיק ויחבול בעצמו ובזולתו, כך כל אחד מבני האדם לפי חומרת סכלותו יזיק לזולתו. ברם, אם הייתה לאדם חכמה היו נמנעים כל נזקיו מעצמו ומזולתו, כי החכמה היא מאור עיני הדעת, היא מנחה את האדם בהליכותיו ובאורחות חייו ומונעת ממנו להזיק לעצמו ולזולתו. וזה דברי רבנו במורה שם:

"הרעות הגדולות הללו הנעשות בין אישי בני אדם מזה לזה [...] כולם גם הם נספחים להעדר [החכמה] לפי שכולם מחויבי הסכלות [...] כשם שהסומא מחמת העדר הראות לא יחדל מלהיכשל ולהיחבל, ולחבול גם בזולתו מחמת שאין לו מה שינקהו בדרך. כך כיתות בני אדם, כל אחד כפי ערך סכלותו, פועל בעצמו ובזולתו רעות גדולות [...] ואילו הייתה שם [=לסכל] חכמה [...] כי אז היו נמנעים כל נזקיו מעצמו ומזולתו".

ברם, יש להבין: על איזו חכמה רבנו מדבר? והלא יש אנשים רבים שקנו חכמה ואין גבול לרשע ולפשע שיוצא מהם! ובכן, בהמשך דבריו רבנו מבאר, כי החכמה הזו אשר מאירה את שכלו של האדם בדעת ומרוממת אותו למעלת האנושיות, היא **אהבת האמת וידיעתה**, וזה דבריו:

"כי **בידיעת האמת** מסתלקת האיבה והשנאה, ויבטלו נזקי בני אדם זה לזה, וכבר הבטיח [הנביא ישעיה] ואמר: 'וְגַר זָאָב עִם כֶּבֶשׂ וְנֶמֶר עִם גְּדִי יִרְבֹּץ' [יש' יא, ו] [...] ואחר-כך נתן סיבה לכך ואמר, כי סיבת סילוק אלה השנאות וההתקוטטויות וההשתלטויות היא **ידיעת בני אדם אז אמיתות האלוה**, ואמר: 'לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הָרָקָדְשִׁי, כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דַּעַה אֶת יְיָ כְּמִים לִים מְכֹסִים' [שם, ט]".

מדבריו אנו למדים, שהחכמה הזו שתביא לשלום עולמי היא **ידיעת האמת ואהבתה**! כלומר, ידיעת האמת ואהבתה המתמשכת תביא לסילוק האיבה והשנאה בעולם, וכמו שאומר הנביא, שסילוק השנאה והאיבה יהיה בזכות **ידיעת ה'** שתציף את כל העולם כמים לים מכסים.

ועדיין נותרה שאלה: מדוע האהבה לאמת חשובה כל-כך? האם לא ניתן לידע את ה' ולזכות בשלום עולמי גם ללא אהבה לאמת? תשובה, רק לאחר שנזכה לידיעת האמת נזכה להבין משהו **ממושגי האמת הערבים**, והבנתם תעורר בקרבנו עונג נפשי שיפרוט על נימי נפשנו הדקים במנגינה נפלאה של אהבה וערגה, מנגינת אור וצליל שתגרש את חושך ההזיות המטמטמות ואת התאוות המזהמות. ובהסתלק התאוות והמגרעות הנפשיות, נעקור מקרבנו את שאיפותינו החומריות, שהן המקור הנרפש לשנאה, לקנאה ולתחרות. בהעדר המגרעות ובהקשבה למנגינת האור והלב, שמחת-הלב ואהבת החנם יציפו את לבנו קל-מהרה.

אהבת האמת וזיכוכ נפשנו ממגרעותינו הנפשיות, יובילו בהכרח לרדיפת הצדק ולאהבת חיים, שהרי אין עוד שום סיבה להתקוטט ולהשתלט! כלומר, שאיפתי ושאפית חברי היא **לידע את ה' יתברך** ולשאוב ולהתענג יחדיו מאותו מקור מפכה ובלתי נדלה של עונג וחכמה. מדוע אפוא

שאקנא בחברי אם הוא חכם ממני? שהרי אם שאיפתי לעונג האמת והצדק, אחפוץ בקרבתו ובטובתו כדי שהוא ירוממני למעלתו. וגם אם הוא עשיר ממני לא אקנא בו, שהרי הממון והמותרות אינם המקור לעונג אמיתי, ואדרבה, הם עלולים להפוך לתקלה ולמכשול גדול.

נמצא, כי השער לאהבת חינום ולשלום עולמי הוא **אהבת האמת**, ורק כאשר זו תפעם בקרבנו ותזכך את נפשנו, נזכה להתרומם אט-אט למעלת אהבת חינום ולעבוד את ה' יתעלה שכם אחד: "כִּי אֶזְאָהֶפֶךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּךְהָ לְקֶרֶא כֻּלָּם בְּשֵׁם יְיָ לְעַבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד" (צפ' ג, ט).

סוף דבר

חשוב מאד ללמד את ההמון שהפיוט "שלום עליכם" הוא טעות גדולה, כי לא בלתי סביר שלימוד זה יגרום לזעזוע בקרב אדם אחד או שניים, וירומם אותם לערוך חשבון נפש ובדק בית כללי בדעותיהם והשקפותיהם – מאמר זה הינו אפוא צוהר לראיית אור האמת ומבוא ושער לשיבתנו לדרך האמת. כמו כן, חשוב מאד להבהיר, שרוב כומרי הדת בימינו ואולי אף כולם, לא יסכימו לקבל בשום פנים ואופן שמדובר בפיוט פגאני-אלילי, שהרי אם הם יודו על האמת, הם יאלצו להודות שהם שגו בעניין מחשבתי והלכתי בסיסי ביותר ותעו ולעו בעבודה-זרה!

וברור כשמש שכל מי שהופך תורת אלהים לקורדום חוצבים, לעולם לא יודה על האמת ויסכן את מעמדו, כבודו, שררתו ומשכורותיו. והאמת שאין שום חשש שהם יודו על האמת, כי רובם אם לא כולם, כבר מזמן התעוורו מלראות את אור האמת, ומצפונם שוקט שאנן ובוטח בהבל ובתווה מנת חלקם. לפיכך, אין להתייחס לכל התועים הללו, מגדולי האסלה ועד לקטני האסלה, אלא אך ורק לאותם השרידים אשר ה' קורא, היחידים הנעלים מבקשי הצדק אשר מאמר זה יסייע להם לראות את אור האמת, וכמו שאומר רבנו בצוואתו למורה (עמ' יג):

"כללו של דבר, אני הגבר אשר אם נסגר סביבו הדבר וצר לו המעבר, ולא אמצא עצה ללמד אמת שהוכח אלא-על-ידי-כך שיתאים למעולה אחד ולא יתאים לעשרת אלפים סכלים – הריני מעדיף לאמר בשבילו, ולא אחוש לגינוי אותם ההמון המרובים, ואטפל בהצלת אותו הנעלה היחיד ממה שנלכד בו, ואורוהו במבוכתו עד שיגיע לשלמות וירוח לו".

ואחתום בפנייה לראשי הדרדעים האורתודוקסים הארורים אשר מתעים אחרי ההבל:

"ואולם אתם [=הדרדעים השכירים] טפלי שקר רפאי אליל כלכם, מי יתן החרש תחרישון ויהי לכם לחכמה, שמעו נא תוכחתי ורבות שפתי הקשיבו: הלא תדברו עולה ולו תדברו רמיה? הפניו תשאון אם לאל תריבון? הטוב כי יחקר אתכם? אם כהתל באנוש תהתלו בו? הוכח יוכיח אתכם אם בסתר פנים תשאון, הלא שאתו תבעת אתכם ופחדו יפל עליכם" (איוב יג).

"ויעד יי ב'ישראל וביהודה ביד כל נביאי כל חזה לאמר: שבו מדרכיכם הרעים ושמרו מצותי חקותי ככל התורה אשר צויתי את אבותיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי הנביאים, ולא שמעו ויקשו את ערפם כערף אבותם אשר לא האמינו ביי אלהיהם, וימאסו את חקיו ואת בריתו אשר כרת את אבותם ואת עדותיו אשר העיד בהם וילכו אחרי ההבל ויהבלו ואחרי הגוים אשר סביבתם אשר צוה יי אתם לבלתי עשות בהם, ויעזבו את כל מצות יי אלהיהם" (מ"ב יז).

נספח למאמר מאת ר' נאור טויטו

במאמר: "על הפיוט שלום עליכם: אין שלום אלא באהבה לאמת", מאריך המחבר לסתור את טענת חברו שאפשר שהמלאכים בפיוט זה הם משל לשכל האדם, וכדברי רבנו. והנה, לעניות דעתי חבל על כל הזמן והמאמץ שהשקיע בסתירת טענה זו, שכן הדבר ברור שכוונת מחבר הפיוט היא לאותם המלאכים שמזכרים במדרש שנכנסים עם האדם בכל ערב-שבת לביתו. וכך הבינו גם כל אותם "חכמים" במהלך הדורות האחרונים, והראיה, שיש מן הפוסקים שכתבו להשמיט את השורה שגורסת: "בשבתכם לשלום", שכן לטענתם זהו זלזול בכבוד המלאכים שהרי אין להם יכולת לשבת (כך הובא בספר 'שיבת ציון', ב"צ מוצפי).

כמו כן, הרבה מן הפוסקים כתבו להשמיט את השורה האחרונה של הפיוט שגורסת: "צאתכם לשלום", כי מן הראוי שיישארו אתנו ולא ייצאו (ובאמת שכך נוהגים רוב הספרדים כיום). ומה שניסה אותו חבר להשוות את עניין הפיוט לעניין "התכבדו מכובדים", גם זה מן הנמנע. שכן מבואר בבית יוסף, שאין לומר משפט זה בזמנינו: כי איננו מוחזקים ליראי שמים שמלאכים מלווין אותנו, שנבקשם שימתינו עלינו עד שנצא (והעתיקו אותו כל האחרונים). **עד כאן.**

תשובתי: מטרתי לחסום כל פתח לאמירת הפיוט, וכן להוכיח שקאפח הלך בדרכי תהו. והנה דברי קארו שהזכרת (ג"ח ג, א): "ופירש רש"י אל המלאכים המלווים אותו הוא אומר", והוסיף וציטט בשם מאן-דהו: "שאין לומר זה אלא ירא שמים וחסיד שהשכינה שורה עליו, אבל אינש אחרינא – לא, משום דמיחזי כיוהרא". ולא רק שקארו החדיר דברי שבח על רש"י כ"ירא שמים וחסיד", אלא שהוא קבע שהלכה זו נאמרה כלפי המלאכים, ותפישת אגדות חז"ל כפשוטן הממה את מוחות האורתודוקסים הוזי ההזיות, הופכי תורת אלהים לקורדום חוצבים.

מדוע חובה להניח תפילין בחול-המועד?

חלק א

מצות הנחת תפילין היא מצוה גדולה וחשובה, וכך נאמר בתורה על מצוה זו (שמ' יג, ט-י): "וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ, כִּי בִיד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְיָ מִמִּצְרַיִם. וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמֶיךָ יְמִימָה" – בשל חשיבותה, נקשרה מצות הנחת התפילין בתורה ללימוד התורה: "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ", ולזכירת יציאת מצרים: "כִּי בִיד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְיָ מִמִּצְרַיִם", ונצטוונו לקיימה "מִיָּמֶיךָ יְמִימָה", כלומר בכל יום ויום.

ראיה נוספת לחשיבותה של מצוה זו ניתן להביא מכך שהקב"ה גם קבע אותה בקרית-שמע אשר נצטוונו לקרות פעמיים ביום, וגם קבע אותה בפרשה הראשונה של קרית-שמע: "וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיָה לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ" (דב' ו, ח). זאת ועוד, לא מדובר רק במצוה אחת, מפני שהנחת תפילין של-יד היא מצוה עשה בפני עצמה, והנחת תפילין של-ראש היא מצוה עשה בפני עצמה, כך שמדובר הלכה למעשה **בשתי מצוות-עשה** חשובות מאד.

והנה לפניכם דברי רבנו הרמב"ם בספר-המצוות, וזה דבריו (עשין יב-ג):

"והמצוה השתים-עשרה, הציווי שנצטוונו במעשה תפילין של-ראש [...] וכבר נכפל הציווי במצוה זו ארבע פעמים; והמצוה השלוש-עשרה, הציווי שנצטוונו במעשה תפילין של-יד [...] וכבר נכפל הציווי גם בזה ארבע פעמים [...] והראיה שתפילין של ראש ושל יד שתי מצוות, אמרם בגמרא [...] הנה נתבאר לך שקראו של-ראש ושל-יד שתי מצוות".

א. סוגיות בספרות חז"ל

(1) הסוגייה המרכזית בעניין זה מובאת בתלמוד הבבלי מסכת מנחות (לו ע"ב):

"דתניא: 'וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים יְמִימָה' [שמ' יג, י], 'יָמִים' – ולא לילות, 'מִיָּמִים' – ולא כל ימים, **פרט לשבתות וימים טובים**, דברי ר' יוסי הגלילי. ר' עקיבא אומר: לא נאמרה חוקה זו אלא לפסח בלבד! [...] דתניא, ר' עקיבא אומר: יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים-טובים? תלמוד לומר: 'וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ' [שמ' יג, טז], מי שצריכין אות, **יצאו שבתות וימים-טובים** שהן גופן אות".

כלומר, ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא לא נחלקו אלא באיסור הנחת תפילין בלילה: לדעת ר' יוסי הגלילי אסור להניח תפילין בלילה; ולדעת ר' עקיבא מותר להניח תפילין בלילה. כמו כן, ר' עקיבא סובר שהפסוק "וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת" וכו', עוסק אך ורק בחיוב לקיים את חג הפסח מדי שנה בשנה, ולא נועד ללמד מאומה על אופני קיום מצות תפילין. נמצא אפוא, כי לדעת הבבלי, כל האיסור להניח תפילין הוא בלילה **ובשבתות וימים טובים** בלבד, ברם חול-המועד אינו מוגדר כיום-טוב, ולכן, לפי כל הדעות בבבלי **חובה להניח תפילין בחול-המועד**.

(2) סוגיה נוספת בעניין מצות התפילין נמצאת בתלמוד הירושלמי מסכת ברכות (ב, ג):

"ר' אבהו בשם ר' אלעזר: הנותן תפילין בלילה עובר בעשה. מה טעם? 'וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים יְמִימָה' [שמ' יג, י]: 'יָמִים' – ולא לילות, 'יְמִימָה' – **פרט לשבתות וימים-טובים**. [...] אית דבעי מימר נשמעיניה מן הדא: 'וְהָיָה לָךְ לְאוֹת' [שמ' יג, ט] – את שהוא לך לאות, **פרט לימים-טובים ושבתות** שכולן אות. ולא כן, כתב 'מִיָּמִים יְמִימָה'! לית לך אלא כיי דמר ר' יוחנן: כל מילא דלא מחוורא מסמכין לה מן אתרין סגין".

ר' אלעזר סובר כדעת ר' יוסי הגלילי שבתלמוד הבבלי, ולפיו הפסוק "וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה" עוסק במצות תפילין, והמלים "מִיָּמִים יְמִימָה", מלמדות על פרטי המצוה. כלומר, הפסוק "וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת" וכו', מלמד על איסור הנחת תפילין בלילה, בשבתות ובימים טובים. בהמשך הירושלמי מובא קטע חשוב שנזדקק לו בהמשך כדי להבין את פסיקת הרמב"ם, "אית דבעי מימר" וכו', כלומר, יש הסוברים שהפסוק שמלמד שאסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים הוא "וְהָיָה לָךְ לְאוֹת" (שמ' יג, ט). ושואלים שם בירושלמי: והרי אמרנו שהפסוק שממנו לומדים הלכה זו הוא "מִיָּמִים יְמִימָה"! (שמ' יג, י) ומשיבים בשם ר' יוחנן: שכל הלכה (וההלכה דנן) היא האיסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים) שמקורה וביסוסה אינו מפורש ואין לה מקור ברור בתורה-שבעל-פה – סומכים אותה לכמה שיותר פסוקים.

נמצא אפוא, כי מקור איסור הנחת תפילין **בשבתות ובימים טובים** כלל אינו ברור, לאור עובדה זו מיד קמה וניצבה השאלה: אם עצם המקור לאיסור הנחת תפילין בשבתות ובימים טובים אינו ברור, כיצד פוסקי ההלכה העזו להוסיף ולהרחיב את האיסור גם **לחול-המועד?**

(3) במכילתא דרבי ישמעאל לפרשת בא נאמר כך (מסכתא דפסחא, יז):

"[א] 'וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת' – זו חוקת תפילין. אתה אומר זו חוקת תפילין או אינו אלא חוקת כל המצוות? אמרת, במה העניין מדבר? **בתפילין**. 'מִיָּמִים יְמִימָה' למה נאמר? לפי שהוא אומר 'וְהָיָה לָךְ לְאוֹת' – שומע אני אף הלילות במשמע. והדין נותן, הואיל ומזוזה מצות-עשה ותפילין מצות-עשה, אם למדת על מזוזה שנוהגת בלילות בבימים, יכול אף תפילין נוהגין בלילות בבימים? תלמוד לומר: 'מִיָּמִים יְמִימָה' – בימים אתה נוהג ולא בלילות".

הקטע הזה ממדרש ההלכה הקדום חשוב מאד, בעיקר מפני שהוכרעה בו השאלה באיזו חוקה מדובר בפסוק הנדון בשמות (יג, י). כלומר, נקבע במדרש מפורשות שהחוקה שנזכרה בפסוק עוסקת **בחוקת מצות התפילין** כדברי ר' יוסי הגלילי, ולא בחוקת הפסח כדברי ר' עקיבא.

בהמשך מדרש ההלכה נאמר כך:

"[ב] דבר אחר, 'מִיָּמִים יְמִימָה' למה נאמר? לפי שהוא אומר 'וְהָיָה לָךְ לְאוֹת' שומע אני אף שבתות וימים טובים במשמע. והדין נותן, הואיל ומזוזה מצות-עשה ותפילין מצות-עשה, אם למדת על מזוזה שנוהגת בשבתות ובימים טובים, יכול אף תפילין ינהגו בשבתות ובימים טובים? תלמוד לומר: 'מִיָּמִים יְמִימָה' – **יצאו שבתות וימים טובים**."

[ג] ר' יאשיה אומר: 'מִיָּמִים יְמִימָה', הואיל ומזוזה מצות-עשה ותפילין מצות-עשה, אם למדת על מזוזה שנוהגת בשבתות ובימים טובים, יכול אף תפילין כן? תלמוד לומר: 'מִיָּמִים יְמִימָה' [כלומר, המסקנה היא שמצות תפילין אינה נוהגת בשבתות ובימים טובים].

[ד] דבר אחר, 'מִיָּמִים יְמִימָה' – יש ימים שאתה נותן ויש ימים שאין אתה נותן, **יצאו שבתות וימים טובים**."

משלושת הקטעים האחרונים עולה בבירור, שדעת ר' יאשיה ודעת שני תנאים נוספים שלא נזכרו בשמותיהם, היא כדעת ר' אלעזר בירושלמי ור' יוסי הגלילי בבבלי, דהיינו, שהפסוק "וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת" (שמ' יג, י) הוא ציווי על שמירת מצות התפילין, והמלים "מִיָּמִים יְמִימָה" שבסופו נועדו לבאר שאסור להניח תפילין **בלילות, בשבתות ובימים טובים**. כמו כן, לפי כל ארבע הדעות שבמדרש ההלכה, הפסוק: "וְשִׁמְרָתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת" עוסק **בציווי על שמירת מצות התפילין**, וזאת בהתאם לדעתם של ר' אלעזר בירושלמי ור' יוסי הגלילי בבבלי ונגד דעת ר' עקיבא – וכלל מוסכם הוא בפסיקה התלמודית שאין הלכה כר' עקיבא מחבריו.

נשים לב, כי לפי הדעה הראשונה במכילתא, אין כל איסור להניח תפילין בשבתות וימים טובים, ורק בלילות הוא שאסור, ושוב אנו למדים על חולשת האיסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים, ולכן אין שום מקום להוסיף ולאסור את הנחת התפילין גם בחול-המועד.

ב. פסיקת רבנו הרמב"ם

לאחר שראינו את המקורות המרכזיים שעוסקים בזמני הנחת התפילין, נעבור לעיין בפסיקת רבנו הרמב"ם. בהלכות תפילין ומזוזה וספר תורה (ד, י), רבנו הרמב"ם פוסק כך: "זמן הנחת תפילין ביום ולא בלילה שנאמר: 'מִיָּמִים יְמִימָה', חוקה זו היא מצות תפילין. **וכן שבתות וימים-טובים** אינן זמן תפילין שנאמר: 'וְהָיָה לָךְ לְאוֹת', ושבתות וימים-טובים הן עצמן אות".

מן ההלכה עולה שרבנו לא פוסק כר' עקיבא, שהרי הוא פוסק לעיל מפורשות: ש"חוקה זו היא מצות תפילין", כלומר, הפסוק "וְנִשְׁמְרֶתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת" וכו' עוסק בחוקת מצות התפילין ולא בחוקת הפסח כמו שאמר ר' עקיבא.

מדוע רבנו לא פוסק כר' עקיבא? ובכן, הראינו לדעת בהצגת המקורות לעיל, כי רבים הם החכמים (שישה ליתר דיוק) שסוברים שהפסוק "וְנִשְׁמְרֶתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת" וכו' עוסק במצות התפילין, והמלים "מִיָּמִים יְמִימָה" שבסופו נועדו להגדיר את זמני החיוב, כלומר לאסור את הנחת התפילין בלילות ובשבתות ובימים-טובים – וכידוע, אין הלכה כר' עקיבא מחבריו.

ברם, עדיין נותרה שאלה אחת פתוחה בעניין פסיקת רבנו והיא: אם רבנו לא פסק כר' עקיבא, מדוע הוא מביא את טעמו: "וְהָיָה לָךְ לְאוֹת", לאיסור הנחת תפילין בשבתות ובימים-טובים?

קאפח בפירושו שם (אות כב) אומר כך: "שיטת רבנו אינה ברורה [...] כיוון שהעתיק לשון הירושלמי ללא שום הערה". ברם, דברי קאפח הם שאינם מדויקים, כי רבנו לא העתיק את לשון הירושלמי מילה במילה, אלא לקח מהירושלמי אך ורק שני עניינים: את חלקה הראשון של דרשת ר' אלעזר: "יָמִים – ולא לילות", וכן את הדרשה השנייה "אית דבעי מימר" וכו'.

ויתרה מזאת, נראה ברור שקאפח השכיר לא ירד לסוף דעתו של רבנו, שהרי ראינו את דברי ר' יוחנן המפורשים בירושלמי לעיל, ש"כל מילא דלא מחוורא מסמכין לה מן אתרין סגין". כלומר, כל הלכה שמקורה וביסוסה אינו ברור סומכים אותה לפסוקים רבים ככל שניתן. ואכן, כך ראינו שעשו חכמים במכילתא, שהרי הם צירפו את דרשת ר' עקיבא בעניין "וְהָיָה לָךְ לְאוֹת", בסוף רשימת הדרשות שמהן הם למדו שאין להניח תפילין בשבתות ובימים-טובים! כלומר, חכמים לא ראו שום מניעה לצרף את דרשת ר' עקיבא לחיזוק דבריהם, למרות שהוא דורש את הפסוק "וְנִשְׁמְרֶתָ" וכו' לעניין חוקת הפסח ואף סובר שיש להניח תפילין גם בלילה.

לאור דברי ר' יוחנן בירושלמי, ש"כל מילא דלא מחוורא מסמכין לה מן אתרין סגין", ולאור דברי חכמים במכילתא, אשר צירפו את דרשתו של ר' עקיבא לרשימת הדרשות שמהן למדו שאין להניח תפילין בשבתות וימים-טובים (אף שכאמור, דרשתו של ר' עקיבא בעניין: "וְנִשְׁמְרֶתָ" וכו' לעניין חוקת הפסח נדחתה, ואף שדעתו שיש להניח תפילין גם בלילה גם היא נדחתה) – רבנו לא ראה שום מניעה לצרף את דרשתו של ר' עקיבא כדי לחזק בה את פסק ההלכה, אף שרבנו לא סבר כר' עקיבא: לא בעניין דרש הפסוק "וְנִשְׁמְרֶתָ" וכו', ולא בעניין הנחת תפילין בלילה.

לאחר שביררנו את דעת רבנו הרמב"ם והבהרנו את יסודות פסיקתו, נגיע לעצם העניין שלשמו נכתב מאמר זה:

מפסיקת רבנו עולה במפורש, כי חובה להניח תפילין בחול-המועד, שהרי הוא הִקְרִיג אך ורק את הלילות, השבתות והימים-הטובים! ואם יטען הטוען שחול-המועד נכלל בכלל המושג "ימים טובים", נשיב לו בשלל תשובות וראיות שחול-המועד אינו נכלל בכלל "ימים טובים":

1) רבנו מגדיר במפורש מהם "ימים טובים", וזה דבריו בהלכות שביתת יום-טוב (א, א): "ששת הימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה, שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד לחודש השביעי, **הן הנקראין ימים-טובים**". וכי יעלה על הדעת שרבנו הרמב"ם, אמן הסדר והדיוק המופתי, יגדיר בהלכות שביתת יום-טוב במפורש מהם ימים-טובים, ובהלכות תפילין (ד, י) שראינו לעיל הוא יתכוון להגדרה אחרת?

2) רבנו פוסק בהלכות שביתת-יום-טוב (ו, טז), וזה דבריו: "שבעת-ימי-הפסח ושמונת-ימי-החג עם שאר ימים-טובים כולן אסורין בספד ותענית". ואם הגדרת "ימים טובים" כוללת גם את ימי חול-המועד, מדוע רבנו לא קיצר ואמר: "ימים-טובים אסורין בספד ותענית"? האם רבנו יפלוט מקולמוסו מלים ומשפטים מיותרים לחינם? אלא ברור שרבנו עקבי ונאמן להגדרתו שבראש הלכות שביתת-יום-טוב, והיא, שהגדרת "ימים טובים" איננה כוללת את ימי חול-המועד, וזוהי גם המשמעות הלשונית הפשוטה של צמד המלים: "ימים טובים".

3) בהלכות תפילה וברכת כהנים (ט, יד-טז), רבנו פוסק כך: "**בשבתות וימים-טובים** כשגומר שליח-ציבור תפילת שחרית בקול רם אומר קדיש, ואחר כך תהילה-לדוד, ואומר קדיש, ומתפללין מוסף [...] ואומר קדיש אחר תפילת מוסף והעם נפטרינן. [...] בראשי-חדשים ובחולו-של-מועד אומר סדר היום אחר תפילת מוסף". לפנינו אפוא הבחנה ברורה בין שבתות וימים-טובים לבין ימי-חול-המועד.

4) עוד פוסק רבנו שם (יב, טז) וזה דבריו: "כמה הן הקוראין? בשבת בשחרית קוראין שבעה, וביום הכיפורים ששה, ובימים-טובים חמשה [...] ובחולו-של-מועד קוראין ארבעה". וגם כאן ישנה הבחנה ברורה בין ימים-טובים לימי-חול-המועד.

5) רבנו פוסק בהלכות ברכות (ב, ה) וזה דבריו: "[בברכת-המזון] **בשבתות ובימים-טובים** [...] ואומר באמצע [הברכה] בשבת: 'אלהינו ואלהי אבותינו' [...] ובימים-טובים אומר: 'יעלה ויבוא'. וכן בראשי-חודשים, ובחולו-של-מועד, מוסיף ברכה שלישית יעלה ויבוא". ואם "ימים טובים" כוללים בתוכם גם את ימי-חול-המועד, מדוע רבנו מוסיף: "וכן בראשי-חודשים, ובחולו-של-מועד, מוסיף ברכה שלישית יעלה ויבוא"? כמו כן, רבנו לא היה צריך להפריד בהלכה בין ימים טובים לראשי חודשים (שהרי לעניין תוספת 'יעלה ויבוא' דין כולם שווה), אלא ברור שרבנו ביקש ללמד אותנו שדינו של חול-המועד דומה יותר לדינו של ראש חודש מאשר לדינו של יום טוב. מכל מקום ברור כשמש, שרבנו מבחין באופן עקבי בין "יום טוב" לבין "חולו של מועד".

6) שם (ב, יב) רבנו פוסק באותו עניין: "שכח ולא הזכיר **בשבת או ביום-טוב** קדושת היום [...] בראשי-חודשים [...] וכן **בחולו-של-מועד** ובחנוכה ובפורים, שכח ולא הזכיר העניין בברכת המזון אינו חוזר" – ומה שכתבנו בסעיפים 3–4 נכון גם כאן. כמו כן, רבנו מחבר בהלכה זו את

חול-המועד לימי חנוכה ופורים, ונראה ששוב הוא מבקש ללמדנו, שדינו של חול-המועד דומה יותר לדינם של חנוכה ופורים, מאשר לדינו של יום טוב שדינו דומה מאד ליום השבת.

(7) בהלכות שבת (ל, ט) פוסק רבנו כך: "חייב אדם לאכול שלוש סעודות בשבת [...] וצריך לקבוע כל סעודה משלושתן על היין, ולבצוע על שתי ככרות, **וכן בימים טובים**" – וברור שלא מדובר בהלכה זו בימי-חול-המועד, שהרי אין חובת סעודה ובציעה וכו' בחול-המועד.

(8) וגדולה מכולן, בדקנו ומצאנו כי המושג "ימים טובים" מופיע ב"משנה תורה" קרוב למאה פעמים, ובכל מאה המקומות הללו רבנו מתכוון לששת הימים הטובים הידועים, כלומר, בספרו "משנה תורה", רבנו לעולם אינו כולל את ימי חול-המועד בכלל "ימים טובים"!

(9) זאת ועוד, כאשר רבנו מבקש לכלול בדבריו גם ימים-טובים וגם את ימי-חול-המועד, הוא מדייק לכתוב "מועדים" או "מועדות", וכפי שנראה בשלוש הדוגמות הבאות:

9.א) הלכות תפילה וברכת כהנים (א, י): "נמצאו התפילות בכל יום שלוש. [...] **ובשבתות ובמועדים** ובראשי חודשים ארבע". וברור שרבנו כתב דווקא "ובמועדים" ולא "ובימים טובים", כדי לכלול גם את ימי-חול-המועד. נמצא, שבמקום שרבנו ביקש לכלול גם את ימי-חול-המועד הוא מדייק וכותב "במועדים". ומה שכתבנו כאן נכון גם לשתי הדוגמות הבאות:

9.ב) שם (ה, יד): "מנהג פשוט בכל ישראל שאין נפילת פנים **בשבתות ובמועדות**".

9.ג) שם (יב, ב): "ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בצבור, **בשבתות ובמועדים** ובראשי-חודשים".

ג. ראייה מכרעת מהלכות שביתת יום-טוב

כידוע, אסור לעשות מלאכה בחול-המועד למעט דבר האבד או דבר שהוא לצורך המועד, ועוד. והנה לפניכם הלכה אחת בעניין זה (הלכות שביתת-יום-טוב ז, ט): "כל מלאכות שהן לצורך המועד [...] הרי אלו עושין בצנעה לצורך המועד". לפיכך, רבנו אוסר לכתוב בחול-המועד ספרי-תורה תפילין ומזוזות מפני שכתיבתם באופן כללי היא בגדר מלאכה שאינה לצורך המועד, וזה דברי רבנו בהלכות שם (ז, יג): "ואסור לכתוב במועד אפילו ספרים תפילין ומזוזות".

ברם, בהמשך ההלכה שם (ז, יג) רבנו פוסק כך: "**אבל כותב אדם תפילין ומזוזת לעצמו** וטווה תכלת לבגדו, ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו".

נמצא אפוא, שרבנו מתיר לאדם לכתוב תפילין **לעצמו** בחול-המועד! וברור שלא רק לכתוב לעצמו במו-ידיו אלא גם למנות לו סופר שיכתוב בעבורו, ובדומה לאמור בהלכות ספר תורה (ז, א): "מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר-תורה לעצמו", וכי כל עם-ישראל סופרי סת"ם? ולכן מיד בהמשך ההלכה נאמר: "ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו" – וברור שהוא הדין בהלכה בעניין התפילין שהובאה לעיל: "אבל כותב אדם תפילין ומזוזת לעצמו" וכו' – שהרי חיוב הסופר במצות התפילין בחול-המועד שווה לחיובו של אדם שאינו סופר, ואם התירו לסופר לכתוב לעצמו ברור שמותר לסופר לכתוב גם לאחרים, שהרי חיובם שווה.

לאור מקבץ ההלכות הללו, קמה וניצבה שאלה בהירה מאירה ומזהירה: אם אסור להניח תפילין בחול-המועד ואין להם שום צורך במועד – מדוע התיר רבנו לכתבן בחול-המועד? נראה אפוא ברור, כי לדעת רבנו **חובה** להניח תפילין בחול-המועד, וכבר ראינו שעצם האיסור להניח תפילין בלילות ובשבתות ובימים-טובים אינו ברור כל צרכו, ולכן סמכו אותו לפסוקים רבים ככל שניתן – כיצד אפוא התרברבו והעזו להוסיף ולאסור את הנחת תפילין גם בחול-המועד?

ד. קארו הקראי

נעבור עתה להעיר על דברי קארו הקראי בהלכות שביתת-יום-טוב שם, וזה לשונו:

"ומה שכתב 'ואם אין לו מה יאכל' וכו', נראה שטעמו מפני שהוא סובר שאין מניחין תפילין בחול-המועד דבכלל יום-טוב הוא, ואם-כן אין להתיר בכתיבת תפילין יותר במלאכה אחרת".

כדי להבין לעומק את סכלותו, נחזור על פסק רבנו בהלכות שביתת-יום-טוב (ז, יג):

"[רישא:] אבל כותב אדם תפילין ומזוזה לעצמו וטווה תכלת לבגדו, [סיפא:] ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו".

קארו טען לעיל, כי דברי רבנו בסיפא: "ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו", נועדו ללמד שאסור להניח תפילין בחול-המועד! ואם תתמהו איך הוא העלה זאת על דעתו? ובכן, לפי קארו, רבנו מתיר לסופר לכתוב ולמכור לאחרים בחול-המועד רק כאשר אין לו מה לאכול, לפיכך אסור להניח תפילין בחול-המועד. ברם, דברי קארו הם דברי התעיה ברורים, שהרי הוא מתעלם התעלמות מוחלטת מדברי הרישא! כלומר, יש שני דינים בפסק רבנו:

הראשון, מותר לאדם לכתוב תפילין ומזוזה לעצמו בחול-המועד (והוא הדין לאחרים שהרי חיובו של הסופר בהנחת התפילין וחיוב זולתו שווה) וכו'; **והשני**, שגם אם אין לסופר צורך לכתוב תפילין לשם הנחתם בחול-המועד, עדיין מותר לו לכתבן לזולתו בתנאי שאין לו מה לאכול.

נמצא, שהג'וחא תעה והתעה במה שהוא בחר להתמקד בסיפא ולהתעלם התעלמות מוחלטת מן הרישא. כלומר, אם רבנו היה פוסק אך ורק את הסיפא דברי הג'וחא הקראי היו נכונים. אך הואיל ורבנו פוסק גם את הדברים שברישא, אין ללמוד מן הסיפא כדברי הג'וחא, אלא כמו שהראינו – שהרי איך יעלה על הדעת לומר שאסור לדעת רבנו להניח תפילין בחול-המועד, כאשר הוא פוסק מפורשות ברישא של ההלכה: "אבל כותב אדם תפילין ומזוזה **לעצמו**"? וכי יעלה על הדעת שאדם שאין לו מה לאכול יכין לעצמו תפילין וישלם לעצמו בעבורן? ואיך בדיוק יתפרנס ממכירת תפילין לעצמו? וכי הוא יקנה אוכל בחול-המועד בכסף שישלם לעצמו?

אלא, כאמור, כך יש להבין את ההלכה: **ברישא** מדובר שאין לסופר תפילין ולכן התיר לו רבנו לכתבם בחול-המועד כדי לקיים את מצות הנחת תפילין (והוא הדין לכתוב לחברו כי כאמור חיוב שניהם במצות התפילין שווה). לעומת זאת, **בסיפא** מדובר כשיש לסופר תפילין להניח בחול-המועד, אך אין לו מה לאכול, ולכן היה צורך להוסיף ולפסוק היתר מיוחד לכתוב תפילין, כי הן אינן לצורך קיום מצוה בחול-המועד, אלא לצורך קיום גופו של הסופר בחול-המועד.

דרכי בהבנת ההלכה תואמת גם את דברי התלמוד במסכת מועד קטן (יט ע"א):

"תנו רבנן: כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו [...] ולאחרים בטובה [=אבל לא בשכר], דברי רבי מאיר. [ונחלקו בסיפא של הברייתא:] רבי יהודה אומר: מערים ומוכר את שלו, וחוזר וכותב לעצמו. רבי יוסי אומר: כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו. אורי ליה רב לרב חננאל, ואמרי לה רבה בר-בר-חנה, לרב חננאל: הלכה, כותב ומוכר כדרכו כדי פרנסתו".

נראה ברור, כי גם ר' מאיר וגם ר' יהודה, שמחמירים ואוסרים לכתוב תפילין לשם פרנסה בחול-המועד, מתירים כאשר מדובר לשם מצוה, שהרי ר' מאיר אומר: "כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו", ור' יהודה אומר: "מערים ומוכר את שלו, וחוזר וכותב לעצמו". כלומר, גם לדעת שני החכמים הללו **המחמירים** (שחומרותיהם לא נפסקו להלכה), אין כל ספק שמותר לכתוב תפילין **לעצמו!** ומדוע? כי היה להם ברור כשמש שיש חובה להניח תפילין בחול-המועד!

נחזור לקארו הקראי, בפירושו להלכות תפילין (ד, י) הוא סותר את דברי עצמו בפירושו להלכות שביתת-יום-טוב (ז, יג), וזה לשונו בפירושו להלכות תפילין: "יש אומרים שמניחין תפילין בחול-המועד, וכן נראה מדברי רבנו, שכתב בפ"ז משביתת יום-טוב הלכה יג: כותב אדם תפילין לעצמו". כלומר, בהלכות תפילין (ד, י) קארו לומד מהלכת שביתת יום-טוב **שחובה** להניח תפילין בחול-המועד, אך בהלכת שביתת יום-טוב שם, כפי שראינו לעיל, קארו לומד מאותה ההלכה את ההיפך הגמור: **שאסור** להניח תפילין בחול-המועד. ועל סתירות מעין אלה בדברי מחברי הפירושים למיניהם, אומר רבנו בהקדמתו ל"מורה הנבוכים" (עמ' יד):

"אבל אם תהיינה הסתירות גלויות בשני הדברים [...] אלא שהוא שכח את הראשונה בשעה שכתב את השנייה במקום אחר בחיבורו, **הרי זו מגרעת גדולה מאד, ואין להביא את זה בחשבון מי שצריך להתחשב בדבריו**". ומוסיף שם קאפח: "וסוג זה של פרשנים ומחברים רבים מאד-מאד", ועדיין קאפח החדיר אותם לפירושו וכינה אותם בכינוי הערצה ורוממות: "מרנן ורבנן קדושי עליון" וכיו"ב, ומכיר ומורד גרוע ממי שאינו מכיר ומורד. מכל מקום, חיבוריו העילגים של הג'וחא מלאים בסתירות, באי-דיוקים ובשיבושי לשון אם נבחר לשון עדינה.

ה. "מנהג" תימן

נעבור עתה לבחון את דברי קאפח בהלכות תפילין (ד, י), וזה לשונו: "ואשר למנהג תימן, לא מצאתי שום גילוי או ראיה לא לכאן ולא לכאן, אלא שמצאנו המנהג בימינו שאין מניחים, ולי לא ברור אם זה מנהג מקרוב או מקדם [...] גם אין שיטת רבנו ברורה לי, כיון שהעתיק לשון הירושלמי ללא הערה". ובהלכות שביתת יום-טוב (ז, יג) קאפח הוסיף באות כו: "והבאתי ראיה [בהלכות תפילין] שחול-המועד בכלל יום-טוב, וראה גם לקמן חמץ ומצה פ"ג אות כד".

ואיני מבין את ההיגיון שבדבריו, וכי הנחת תפילין בחול-המועד היא דבר שתלוי **במנהג?** והלא מצות הנחת תפילין היא **דין תורה!** ובמקומות מספר קאפח קובע כלל ש"אין לא ראינו – ראיה", מדוע אפוא עתה ודווקא כנגד דין תורה "לא ראינו" מהווה ראיה? ואם אבותינו הקדמונים או המאוחרים נגזרו אחרי התועים והמינים האירופים וחדלו להניח תפילין בחול-המועד, האם

נכון להביא מהם ראייה לדרך האמת? אלא, מן הצדק לבדוק ולחקור היטב-היטב מהו דין התלמוד ומהי פסיקת הרמב"ם, **במנותק לחלוטין ממנהג אבותינו**, ואם יתברר לנו שאבותינו שגו לא נאמץ את מנהגם המשובש אלא נחזיר עטרה ליושנה – ונקבל האמת ממי שאמרו.

וכאמור, לפי דעתי הוכח באותות ובמופתים, כי לפי דין התלמוד ומסורת התורה-שבעל-פה חובה להניח תפילין בחול-המועד! וכך הוא גם פסק רבנו, שהרי בכל מקום שהוא הזכיר בפסיקתו "ימים טובים" כוונתו לששת ימים-טובים הידועים בלבד, ולא נכללים בהם ימי חול-המועד כפי שהוכח. **וכיצד קאפח לא ראה זאת?** כיצד הוא לא ראה שכוונת רבנו, בכל קרוב למאה המקומות בספרו שבהם נאמר "ימים טובים", היא לששת הימים-הטובים הידועים בלבד? ושגיאה גוררת שגיאה, שהרי טחו עיניו מראות גם את דברי ר' יוחנן בירושלמי, ולכן הוא לא הבין מדוע רבנו פוסק כלשון הירושלמי ללא שום הערה, וכבר ביארתי את הדברים לעיל.

גם המשך דבריו של קאפח השכיר תמוה מאד, כי אף אם יש מקרים נדירים ביותר שבהם לא נמנעו חכמי התלמוד לקרוא לחול-המועד "יום טוב", האם נכון ללמוד ממקרים נדירים ביותר לגבי הכלל? ושמה גרסת הגמרא אינה מדוקדקת במקרים הנדירים הללו? ובמיוחד לאור העובדה, שבעניין מצות הנחת תפילין לשון חכמים אינה סתם "ימים טובים" אלא **"שבתות וימים-טובים"**, ללמדך שהימים-הטובים כאן הם הימים הדומים לשבתות ואין לכלול בהם את ימי חול-המועד. ויתרה מזאת, כפי שראינו, רבנו הרמב"ם מדייק בדבריו היטב במשנה-תורה, ולעולם הוא אינו כולל את ימי חול-המועד בכלל "ימים טובים". כך שרבנו הרמב"ם הבין שמדובר כאן בששת ימים-טובים הידועים שאינם כוללים בתוכם את ימי חול-המועד.

ובכלל, גם אם נתעלם מכל הראיות שהבאנו, האם יעלה על הדעת שרבנו הרמב"ם ישאיר מקום של ספק בעניין קיום שתי מצוות מן התורה? האם יעלה על הדעת שרבנו הרמב"ם לא היה קובע מפורשות שאין להניח תפילין **במועדים** אם אכן כך הייתה דעתו? והאם לפי קאפח הבנתו של רבנו הרמב"ם את ספרות חז"ל אינה נאמנה דיה כדי להצדיק דין אמת ולהניח תפילין בחול-המועד? ואף אם נניח הנחה מופרכת לחלוטין, שיש כאן ספק שמא ימי חול-המועד נכללים בהגדרת "ימים טובים", ידוע ומפורסם הכלל שבדברי-תורה פוסקים לחומרה, מדוע אפוא שנפסוק כאן לקולא, ובטל שתי מצוות-עשה במשך שבועות שלמים בשנה?

ושוב ברור, כי טעותו הקשה הזו של קאפח נובעת משותפותו במסד הכומרים השכירים, וביראתו מהם שהטתה את שיקול דעתו לדחוק בדוחקי דוחקין, שאין להניח תפילין בחול-המועד: נגד מסורת התורה-שבעל-פה, נגד דברי חכמים, נגד פסק רבנו, נגד הראיה המכרעת מהלכות שביתת יום-טוב, ונגד ההיגיון שהוא עצמו מנחה אליו: שאין לא ראינו – ראייה.

"וּמִלִּצְיָהּ פִּשְׁעוֹ בִּי" (יש' מג), ושם תרגם יונתן: "וּמִלִּפְּךָ [מוריר ורבינך] מִרְדּוֹ בְּמִימְרִי". "פִּהְיָהּ קִמְסוֹ תוֹרְתִי וַיִּחַלְלוּ קִדְשִׁי", "פִּהְיָהּ חִלְלוּ קִדְשׁ חִמְסוֹ תוֹרָה" (יח' כב, כו; צפ' ג, ד); "וְאִם אָב אָבִי אֵיךְ כְּבוֹדִי? וְאִם אֲדוֹנִים אָבִי אֵיךְ מוֹרְאִי? אָמַר יְיָ צְבָאוֹת לָכֶם הִפְּהִינִם בְּזוֹי שְׁמִי!" (מלאכי א, ו). ובחומרת השותפות בתיאטרון הכומרים השכירים מחריבי הדת ומחללי-שם-שמים, ראו: "כך היה הלל אומר: ודישתמש בתגא – חלף", "נטילת שכר בעבור פסיקת דינים", ועוד.

חלק ב

ו. פסיקת הגאונים

בספרות הגאונים לא מצאתי התייחסות להנחת תפילין בחול-המועד, למעט בשני מקומות: בסדר המיוחס לרב עמרם גאון אשר זויף והושחת על-ידי המינים וצאצאיהם (ראו: 'כתר או נקדישך' שם הובח זיופו), וכן בספר "הלכות גדולות". שני החכמים הללו חיו ופעלו במאה התשיעית. בברכות-השחר שב"סדר רב עמרם גאון" (הרפנס), נאמר כך: "ומצות תפילין אינה בלילה **ולא בשבתות ולא בימים טובים**"; ובספר "הלכות גדולות" (ונציה ש"ח) בהלכות תפילין סימן כה, נאמר כך: "תניא, רבי עקיבא אומר: יכול יניח אדם תפילין **בשבתות וימים טובים?** תלמוד לומר 'וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדְכָה' [שמ' יג, טז] – מי שצריך אות, **יצאו אלו שהן גופן אות**".

משני המקורות הללו עולה, כי קו הפסיקה של חז"ל והרמב"ם נשמר: איסור הנחת תפילין הוא אך ורק **בשבתות ובימים טובים**, וברור שיש להניח תפילין בימי חול-המועד בהתאם למסורת התורה-שבעל-פה האמיתית והמקורית, וכפי שראינו בחלקו הראשון של המאמר.

אולם, יש שני מקורות אשר מהם עולה לכאורה שאין להניח תפילין בחול-המועד לדעת הגאונים. אך כפי שנראה לקמן, מקורות אלה רעועים ביותר, ואף אם הם לא היו רעועים, הם היו בטלים בשישים לעומת שלל הראיות ואיכותן שהבאנו בחלקו הראשון של המאמר.

המקור הרעוע הראשון

בתוספות המינות מועד קטן יט ע"א (ד"ה רבי יוסי), נאמר כך: "ובהלכות-גדולות פסק דאסור להניח תפילין בחולו-של-מועד". לכאורה, יש לפנינו עדות כי ר' שמעון קיארה מהמאה התשיעית, שספר "הלכות גדולות" מיוחס לו, פוסק שאסור להניח תפילין בחול-המועד.

ברם, פסיקה זו שנזכרה בתוספות, נמצאת רק במהדורת הילדסהיימר לספר הלכות-גדולות, שם, בחלק א (עמ' 482) נאמר כך: "אסור להניח תפילין בשבתות ויום-טוב, וכן הוא משום דכתיב: 'וְשָׂמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדֵה מִיָּמִים יְמִימָה' [שמ' יג, י]. ושאלו מקמיה רב יעקב בן חביב שאלה לעניין תפילין ואמר, אסור להניח תפילין בחולו של מועד, ובעי שאילה" וכו'.

הילדסהיימר מציין שם (בהערה 8), כי השם "רב יעקב בן חביב" אינו ידוע לנו ממקום אחר. הוא גם מפנה לעיין בספרו בעמ' 360 (בהערה 50), שם הוא מציין שהמלים "ובעי שאילה" מעידות על-כך שמדובר בנוסח שנוסף **אחר תקופת הגאונים**. ואכן, במהדורת "הלכות גדולות" שראינו בראש דברינו תוספת זו אינה מופיעה (מכון ירושלים, תשנ"ב, על-פי דפוס ונציה ש"ח ותיקונים על-פי כתבי-יד ודפוסים ישנים; מהדורה זו הוכנסה לפרויקט השו"ת). ועל אמינותו הרעועה של מהדורת הילדסהיימר ל"הלכות גדולות", ראו: "אבוה דשמואל – מקור הכינוי".

לפיכך נראה ברור, כי הנוסח הקדום והמדויק הוא נוסח המהדורה שהובא בראש דברינו, ובו לא נזכר כלל הקטע מ"ושאלו מקמיה" עד סוף הדברים, ובהתאמה לדעת התלמודים, מדרשי ההלכה, סדר רב עמרם גאון ורבנו הרמב"ם – לפיהם **חובה להניח תפילין בחול-המועד**.

נראה אפוא שבעלי-התוספות, שחיו מאות שנים לאחר תקופתו של בעל הספר "הלכות גדולות", החזיקו בידם נוסח מאוחר של הספר "הלכות גדולות", נוסח שהוחדרה אליו תוספת מינות המנוגדת לפסק התלמודים ומדרשי ההלכה, לפסק הגאונים, ולפסק רבנו הרמב"ם.

אגב, רבנו הרמב"ם מלמדנו, כי בעל "הלכות גדולות" נטה לשגות בעניינים פשוטים, וזה דברי רבנו בהקדמתו ל"ספר המצוות" (עמ' ד-ה), בעניין הספר שנקרא "הלכות גדולות":

"מנין המצוות כבר שגו בו בעניינים שלא אוכל לתאר **עוצם זרותם**, כי כל מי שעסק במניין [...] כולם נמשכו אחר בעל הלכות-גדולות [...] כאילו קפאו הדעות אצל האיש הזה".

המקור הרעוע השני

"עֲנֵבְמוּ עֲנֵבֵי רוֹשׁ אֲשַׁכֵּלֶת מְרֹרֶת לְמוֹ" (דב' לב, לב). הרא"ש (להלן: הרוש) בספרו "הלכות קטנות" (בהל' תפילין), ציטט מ"ספר העתים" של יהודה ברצלוני (המאה הי"ב), וזה לשונו:

"ובספר-העתים של הרב הברצלוני ז"ל ראיתי כתוב: 'ובפיסקא לגאון, הלכה: אסור להניח תפילין בשבתות וימים-טובים, דכתיב: וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת, ואסור להניח תפילין בחול-המועד'".

ברם, ב"ספר העתים" שבידינו דברים אלה כלל אינם נמצאים! ויתרה מזאת, מדובר כאן בעדות של הרוש שמצטט את עדות "ספר העתים", עד מפי עד, ואין עד מפי עד כשר אלא בעדות אשה ומומי בכורות. ולא סתם עד מפי עד, אלא עדות על גאון **שאינו ידוע**, שהרי אין אנו יודעים מי-הוא-זה ואי-זה-הוא הגאון העלום הזה שמצוטט לפי הרוש ב"ספר העתים", ואפילו הרוש בעצמו אומר בהמשך דבריו שם: "ואין נראה לי לסמוך על האי פסקא".

נראה לי אפוא בסבירות גבוהה מאד, שהגאון האנונימי שנזכר ב"ספר העתים" המפוקפק שהיה בידי הרוש, הוא למעשה בעל הספר "הלכות גדולות" לפי אותו הנוסח המפוקפק שראינו לעיל במהדורת הילדסהיימר, שהרי שתי העדויות בעניין זה דומות מאד בלשון ובמבנה:

1) ספר "הלכות גדולות" מהדורת הילדסהיימר: **"אסור להניח תפילין בשבתות ויום-טוב, וכן הוא משום דכתיב וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יְמִימָה'.** ושאלו מקמיה רב יעקב בן חביב שאלה לעניין תפילין ואמר, **אסור להניח תפילין בחולו של מועד**".

2) עדות "ספר העתים" שהובא בתוך הלכות תפילין לרוש: **"ובפיסקא לגאון, הלכה: אסור להניח תפילין בשבתות וימים-טובים, דכתיב: וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת, ואסור להניח תפילין בחול-המועד"**. והדגשתי בשני המקורות את המשפטים אשר כמעט זהים.

נמצא אפוא, שאין לפנינו שני מקורות מתקופת הגאונים, אלא מקור אחד מפוקפק לכל הטעות הזו. ושאלה אחת גדולה מנקרת במוחי: אם אכן הייתה מסורת גאונים כזו, שאסור להניח תפילין בחול-המועד, וכי יעלה על הדעת שרבנו הרמב"ם, מעתיקה המובהק והנאמן של מסורת הגאונים, לא ידע על מסורת גאונים כה חשובה? ואולי יתרה מזאת, וכי יעלה על הדעת שמסורת כה חשובה בעניין ביטול למשך שבועיים של שתי מצוות עשה מן התורה, לא תיזכר

כלל אצל גאונים רבים וחשובים? כמו לדוגמה אצל רבנו סעדיה גאון? ואם אכן הייתה מסורת כזו, הייתה חובה על הגאונים לפרסמה במקומות רבים כדי להסיר תקלה מעם-ישראל.

נוסיף לעיין בהמשך דברי הרוש שם:

"ואין נראה לי לסמוך על האי פסקא, משום דקיימא לן הלכה כר' עקיבא מחברו, ואיהו מוקי 'ושמרת את החקה' בחוקת הפסח. ושבתות וימים טובים נפקא ליה מן 'והיה לך לאות' [שמ' יג, ט]. [...] ולרבי יוסי הגלילי דדריש 'מִיָּמִים' ולא כל ימים – פרט לשבתות וימים טובים, לדידיה ודאי חול-המועד בכלל ימים טובים כיון שקרוי 'מקרא קודש'. אבל לר' עקיבא דנפקא ליה שבתות וימים טובים מ'וְהָיָה לְךָ לְאוֹת', אין זה בכלל כדפרישית לעיל. [...] ויש שמניחין תפילין בחול-המועד בלא ברכה, והמברך לא הפסיד".

ויש להעיר שלוש הערות על דבריו:

(1) כבר ראינו שישנם חכמים רבים שחולקים על ר' עקיבא, ולכן רבנו הרמב"ם לא פסק כמותו, שהרי הלכה כר' עקיבא **מחברו** אך לא **מחבריו**, והרוש הסכל לא ידע ולא יבין.

(2) מאין הרוש ידע לומר שלר' יוסי הגלילי חול-המועד הוא בכלל ימים טובים? בגלל שחול-המועד קרוי "מקרא קודש"? והלא כל ההשוואה שנאמרה בתלמוד בעניין זה (חגיגה יח ע"א), היא כדי ללמד שחול-המועד **אסור במלאכה** ולא לשום עניין אחר.

ויתרה מזאת, מעצם ההשוואה בתלמוד במסכת חגיגה שם עולה, שאין חול-המועד נכלל בתורת ימים טובים! מפני שרבות הן המלאכות המותרות בחול-המועד, ובימים טובים כולן אסורות. זאת ועוד, איסור מלאכה בימים טובים הוא מן התורה, ואיסור מלאכה בחול-המועד מצומצם יחסית והוא מדברי סופרים בלבד. ובכלל, מדוע הרוש ממציא ומחדש חידושים שלא נאמרו בגמרא על דעת עצמו, והלא מדובר כאן בביטול שתי מצוות-עשה מן התורה? וכבר ראינו שעצם האיסור להניח תפילין בשבתות וימים טובים אינו ברור ומפורש, היעלה על הדעת להוסיף ולהרחיב מדעתנו את האיסור שחז"ל אמרו עליו במפורש שהוא עצמו רעוע?

(3) הרוש אומר לעיל כך:

"ולרבי יוסי הגלילי דדריש: 'מִיָּמִים' ולא כל ימים – פרט לשבתות וימים טובים, לדידיה [לר' יוסי הגלילי] ודאי חול-המועד בכלל ימים טובים כיוון שקרוי 'מקרא קודש'. אבל לר' עקיבא דנפקא ליה שבתות וימים טובים מ'וְהָיָה לְךָ לְאוֹת', אין זה בכלל כדפרישית לעיל".

ביאור הדברים: הרוש טען, שמדרשתו של ר' יוסי הגלילי: "'יָמִים' – ולא לילות, 'מִיָּמִים' – ולא כל ימים, **פרט לשבתות וימים טובים**" עולה, שר' יוסי סובר ש"חול-המועד בכלל ימים טובים כיוון שנקרא 'מקרא קודש'", כלשון הרוש. ברם, אין קשר בין דרשתו של ר' יוסי הגלילי, לבין החלטתו של הרוש שר' יוסי סובר שחול-המועד הוא בכלל ימים טובים. ובמלים אחרות, מה הקשר בין דרשתו של ר' יוסי, לבין סוגיית התלמוד בעניין היות חול-המועד מקרא-קודש? וכאמור, כל הסוגייה הזו נאמרה בחגיגה רק כדי ללמד על-כך שחול-המועד אסור במלאכה.

ויתרה מזאת, הרוש הטמבל לא הבין, שאם הוא פוסק כמו ר' עקיבא, הוא מוכרח לפסוק שיש מצוה להניח תפילין גם **בלילה!** שהרי לפי ר' עקיבא האיסור להניח תפילין הוא אך ורק בשבתות ובימים טובים. וכי יעלה על הדעת כדבר הזה? וכי יש לפסוק הלכה כר' עקיבא **מחבריו?**

קצרו של דבר, אין ראייה אמיתית ומבוססת מתקופת הגאונים. שתי הראיות שנזכרו רעועות ועלובות ביותר, ואף אם הן היו יציבות, הן בטלות בשישים ביחס לשלל הראיות ואיכותן שהבאנו בחלקו הראשון של המאמר, ואשר מהן אנו לומדים **שחובה** להניח תפילין בחול-המועד.

"כִּי מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנֶם וּמִשְׁדֵּמֶת עֲמָרָה עֲבֹבְמוּ עֲבָי רוֹשׁ אֲשָׁפֶלֶת מְרֹרֶת לְמוֹ" (דב' לב, לב).

ז. הנזק שגרמו התוספות והרוש לדרך האמת

לעניין ה"ראיות" שהביאו התוספות והרוש, אוסיף עובדה שאינה חשובה כל-כך לפי דעתי, והיא, שגם בעלי-התוספות וגם הרוש דחו את הקביעה שאסור להניח תפילין בחול-המועד. אמרתי שעובדה זו אינה חשובה, כי דבריהם מלאים שגיאות ואי-דיוקים באופן כללי, וגם בעניין זה בעלי-התוספות כותבים בלשון רפה ומגומגם ביותר (מ"ק יט ע"א): "אבל להניח במועד שרי [=מותר]". מה פירוש מותר? וכי מצות התפילין שהקב"ה ציווה עליה בהר סיני היא בגדר רשות? והיה עליהם לענות בבירור על השאלה: האם יש חובה להניח או אסור להניח? כי אם אין איסור יש חובה להניח, ואם יש איסור אסור להניח, ואין כאן שום מקום לגדר של רשות.

וגם הרוש כתב לעיל בלשון רפה ומגומגם: "ויש שמניחין תפילין בחול-המועד בלא ברכה, והמברך לא הפסיד". וגם מדברי הטמבל הזה עולה, שהנחת תפילין בחול-המועד היא בגדר רשות, וזהו כאמור גדר חדש שהוא ותוספות המינות המציאו. שהרי כאמור: או שחייבים להניח מפני שמדובר במצוה מן התורה, או שאסור להניח ויבחרו להם כדרכם וכעלילותם תירוץ פרו-נוצרי מפוקפק המנותק מההלכה התלמודית, כדי שייתן להם גושפנקא דמיונית לַאסור.

כמו כן, רבנו הרמב"ם מלמד אותנו כלל חשוב במורה (ב, טז), והוא, שאסור להוכיח דבר שהוא אמת בהוכחות שגויות או חלושות: "כי כאשר יתברר ביטול אותן הראיות, תיחלש הנפש מִלְאָמֶת את אותו הדבר שהובאו עליו הראיות". וקאפח מוסיף שם: "כי גם כאשר הדבר אמת כשלעצמו, ובא מי שאינו יודע ומביא עליו ראיות חלושות, גורם לבני אדם לחשוב שאותו הדבר מבוסס על אותן הוכחות רעועות וידחוהו" – וזה בדיוק מה שעשו כאן בעלי-התוספות הנגעלות והאשכולות המרורות בגמגמם בעניין זה. כלומר, בגלל שהם לא ידעו ולא יבינו בחשכת המינות יתהלכו, גרמו לרבים לשגות שאין יסודות חזקים לחובה להניח תפילין בחול-המועד, ומי שבוחר שלא להניח תפילין בחול-המועד יש לו בביכול על מה לסמוך. כמו כן, שיטת פסיקתם המגומגמת והרפה הפוסחת על שתי הסעיפים, היא שיטה רעה מאד, וממנה התפתח ממסד הכמורה האורתודוקסי הפוליטי השכיר, שכל פסיקותיו נגועות בשיבושים ובאינטרסים זרים.

ח. מעט על זיופי המינים וצאצאיהם

אמנם, העיר לי מאן-דהו שיש מקור נוסף שמיוחס לתקופת הגאונים, והוא נמצא בספר "תורתן של ראשונים" חלק א (פרנקפורט, 1882), ואשר לפי הטענה של המהדיר חיים הורוביץ, הינו

ליקוט של דברי הגאונים מתוך כתבי-יד. ברם, אודה ואתוודה כי איני מאמין למינים ולצאצאיהם, ובמיוחד לא לאלה אשר חיו בתקופות חשוכות בארצות הטומאה והמינות שבהן איש הישר בעיניו יעשה, וסילפו וזייפו והשחיתו את תורת משה ככל העולה על רוחם הרעה.

ברם, לא אשלול את המקור הזה רק על סמך החזקה שהמינים וצאצאיהם הינם זייפנים בני זייפנים וסלפנים בני סלפנים, אלא אשלול אותו גם מתוך עיון במקור עצמו, וכך נאמר שם בעמ' 47 משמו של משה גאון: "והילכתא, אסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים, דכתיב: 'ושמרת את החוקה הזאת במועדה' וגו', **ואסור להניח תפילין בחולו של מועד**".

ובכן, מאופן הזיוף עולה שהזייפן היה מודע היטב לכך שחובה להניח תפילין בחול-המועד! שהרי מן התוספת האירופית: "ואסור להניח תפילין בחולו של מועד" עולה, כי הרישא של דברי משה גאון, ואשר בה נאמר: "אסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים" נוגעת אך ורק לימים-טובים! אחרת מדוע יש צורך להוסיף ולאסור להניח תפילין גם בחולו-של-מועד?

ובמלים אחרות, מי שכתב את השורות הללו הבין היטב כי הדרשה המפורסמת במנחות בעניין האיסור להניח תפילין בשבתות ובימים-טובים, נוגעת אך ורק לימים-טובים ולא לימי-חול-המועד! וכבר ראינו את הדרשה הזו בחלק א, ואעתיק אותה שוב מתוך מסכת מנחות (לו ע"ב): "דתניא: 'וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים וְיָמִים' [שמ' שם], 'יָמִים' – ולא לילות, 'מִיָּמִים' – ולא כל ימים, **פרט לשבתות וימים טובים** – דברי ר' יוסי הגלילי".

נמצא אפוא, שמי שכתב את הדברים הללו מסלף ביודעין את דברי חכמים! שהרי הוא היה מודע לכך שמדרש ההלכה שמובא במסכת מנחות עוסק אך ורק בימים-טובים הדומים לשבתות, ובכל זאת הוא החליט לזייף ולהוסיף שאסור להניח תפילין גם בחול-המועד! ומכיוון שקשה להניח שרב משה גאון הוא זה אשר סילף וזייף בגסות וברשלנות את ה'לכת חז"ל, נראה די ברור שמאן-דהו מקרב המינים וצאצאיהם באירופה הנוצרית והחשוכה, ביקש לעוות ולסלף את הטקסט, והוסיף למקור את השורה: "ואסור להניח תפילין בחולו-של-מועד".

ולמה קשה להניח שרב משה גאון יזייף באופן כל-כך גס ורשלני? ובכן, גם אם משה גאון לא היה העיפרון המחודד ביותר בקלמר, קשה להניח שהוא הזייפן, כי מדובר בזיוף מרושל מאד, ואם משה גאון היה הזייפן, קרוב לוודאי שהוא היה מזייף באופן שיתקבל על הדעת, כמו לדוגמה כך: "והילכתא, **אסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים [ובחולו של מועד]**, דכתיב: 'ושמרת את החוקה הזאת במועדה' וגו'". ולא בצורה כל-כך מרושלת טלאי על טלאי כמו שמובא במהדורת הרביץ: "והילכתא, אסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים, דכתיב: 'ושמרת את החוקה הזאת במועדה' וגו', **ואסור להניח תפילין בחולו של מועד**".

זאת ועוד, בקטע המצוטט לא מובאת שום ראייה לכך שאסור להניח תפילין בחול-המועד! כלומר, צוטט מדרש ההלכה המפורסם שראינו לעיל, ובהמשכו נאמר: "ואסור להניח תפילין בחולו-של-מועד" – ללא שום אסמכתא וראיה! כאילו הדברים נאמרו מפי-הגבורה! וברור שהדברים לא נאמרו מפי הגבורה, ואף לא יצאו מבתי המדרשות של החכמים ע"ה, אך הזייפן הטיפש לא השכיל להבין שעליו להביא ראיה או פסוק כאסמכתא שבה יבסס את זיופו.

לפיכך ברור אפוא שמדובר בזיוף, ולא סתם זיוף, אלא זיוף של זייפן שכל מהובל ומרושל, אשר קרוב לוודאי ביקש לתעתע ולכזב, ולהמציא מקור שיעמיד את שיטתם של המינים לאי-הנחת תפילין בחול-המועד, שיטה שיסודה בהזיות הקבלה האלילית, וכפי שעוד נראה לקמן.

חשוב גם לציין, כי כל הקטע הקצר הזה שבעמ' 47 מלא בשגיאות ובשיבושים, לדוגמה:

(1) "ואחר שקיעת אל יניח" – חסר מילה: "ואחר שקיעת **החמה**"; **(2)** "רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו **באוריתא**" – וזה שיבוש, שהרי יש לומר: "באורתא"; **(3)** יש שגיאה בתוך דברי משה גאון בהעתקת הפסוק, שהרי במקור בשמות (יג, י) נאמר: "וְשִׁמְרֶתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים וְיָמִים", ולא "במועדה"; **(4)** בקטע נאמר שעל תפילין של ראש מברך: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו **במצות תפילין**", וזה נוסח תמוה מאד.

(5) ואולי השיבוש הגדול ביותר אשר מטיל צל כבד על אמינות כל הקטע כולו: "רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו באורתא [=תיקנתי כאן] – **וכמותן אנו עושים**". וכי יעלה על הדעת שהיו מקרב הגאונים שהנהיגו להניח תפילין בלילה? והלא זה סותר מיניה וביה את הכלל שכללו הגאונים, והוא: שכל מקום שנאמר "ופליגא" יצא הנפלא מההלכה! והנה הנפלא לפניכם, נאמר בתלמוד מסכת מנחות (לו ע"ב): "רב חסדא ורבה בר רב הונא מצלו בהו באורתא – **ההוא פליגא**". ועל מה פליגא? דהיינו על מה חולקת שיטתם של רב חסדא ורבה בר רב הונא? על ההלכה שנאמרה במסכת מנחות שם (לו ע"א) רק כמה שורות לפני-כן: "ועד מתי מניחין? [...] ר' יעקב אומר: [...] עד שתכלה רגל מן השוק [...] **אמר רב נחמן: הלכה כר' יעקב**".

(6) ויתרה מזאת, איך אומר משה גאון "וכמותן אנו עושים", דהיינו מניחים תפילין בלילה, בעוד שרק כמה שורות לפני-כן הוא אומר: "והלכתא, כל היום כולו זמן הנחת תפילין, וכתבי 'מימים ימימה' – ימים ולא לילות, ועד בין השמשות יש לו רשות להניח, ואחר שקיעת [החמה] אל יניח, דאמר ר' אלעזר כל המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה" – בראש דבריו הוא אומר שההלכה היא שיש להניח תפילין אך ורק ביום, ואף מעתיק את דברי ר' אלעזר שכל מי שמניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה... וכי יעלה על הדעת שכמה שורות לאחר כל זאת, הוא יאמר שהוא נוהג כמו רב חסדא ורבה בר הונא שנהגו להניחם גם בלילה?! וזו סכלות חמורה מאד! בקיצור, כל הקטע הנדון מסולף ומעוות כמנהג המינים העילגים בערי אדום.

ט. הזיות ספר-האופל

טרם שאחל, אספר לכם שמסרתי בעבר הרחוק הרצאה במסגרת "ישיבת ראש חודש" בנתניה (בחינם). בהרצאה היא חזרתי כמה פעמים על הביטוי: "הזיות ספר הזוהר". לאחר ההרצאה ניגש אלי כומר דרדעי גס-רוח שמסר הרצאה אחריי (וכמובן קיבל שלמונים מעיריית נתניה בעבור ההרצאה, כ-600 ש"ח) ואמר לי בקול מתחסד: "למה אתה קורא לעניינים המובאים בספר הזוהר: 'הזיות'? לא צריך...". קולו הנמוך היה מלא בחששות ובהתחסדות, ועד היום איני מבין מדוע הוא ניסה להניא אותי מללזלל בעבודה-זרה. לימים, הדרדעי המְבַרְטֵם (זעוף) הזה תקף את דרכי באור הרמב"ם, ועל-כך ראו במאמר: "דרדעי זעוף נגד אור הרמב"ם".

נחל אפוא, באופל הטמא נאמר, שימים-טובים הם תפילין של-ראש של הקב"ה, ונקראו "טובים" מפני שהם מאירים ומזהירים בראשו של הקב"ה, וחול-המועד הם תפילין של-יד של הקב"ה. ולכן, בגלל שימים-טובים וימי חול-המועד מוגדרים באופן שרירותי לחלוטין כתפילין של הקב"ה, אסור לנו להניח תפילין בימים-טובים ובימי חול-המועד, מפני שבימים הללו שורים התפילין של הקב"ה על עם-ישראל, ואסור להעביר את התפילין של הקב"ה ולהניח תפילין רגילות, מפני שהתפילין של הקב"ה הם דוגמה ודיוקן לתפילין של בני האדם.

וזה לשון ספר-האופל (אופל חדש, מגילת שיר-השירים ח ע"א ואילך):

"רב המנונא סבא הכי אמר: אלן אינון ימים דאיקרון טובים, ואינון תפילין דרישא דקודשא-ברוך-הוא מנח להון, ועל דא איקרון 'טובים', בגין דאינון נהרין ברישא דקודשא עילאה, ובכל אתר ימים-טובים אינון תפילין דרישא דקב"ה מנח להון. חולו-של-מועד [...] אלן תפילין דדרועא [...]. ובגיני כך באלין יומין דאינון תפילין דמארי עלמא, אסור לאנחא שאר תפילין, דהא אלן יומין דאינון תפילין עילאין שראן על רשיהון דישראל קדישין. [...] ואסיר לאעברא תפילין דמארי עלמא ולאנחא תפילין אחרנין דאינון דוגמא ודיוקנא לתתא".

אם נתייחס להבליים הללו לפי פשט הדברים, מדובר במינות ובעבודה-זרה חמורה ביותר, מפני **שפעמיים** הודגש שהקב"ה מניח תפילין על **ראשו**, ושהם מאירים ומזהירים **בראשו** של הקב"ה, ושהם **דוגמה ודיוקן** לתפילין של בני-האדם – וכי יעלה על הדעת שיש להקב"ה תפילין מרובעות שחורות שהוא מניח על ראשו? ואם הם דוגמה ודיוקן לתפילין של בני-האדם, כלשונו של ספר האופל, לא מדובר כאן במשל משובש, כי אם בפשט מעוות ומבחיל של המינים.

ברם, גם אם נתעלם מענייני ההגשמה והאלילות הכעורים, אין כאן שום היגיון: אם התפילין של הקב"ה הם ימים-טובים וימי-חול-המועד, כיצד הם דוגמה ודיוקן לתפילין של בני אדם? ואם כבר יש לו תפילין, היכן הם התפילין שלו במשך כל ימות-השנה? ומדוע דווקא בימים הבודדים שהקב"ה יתעלה שמו מניח בהם תפילין הוא מסיר אותם מעליו, ומעביר אותם לעם-ישראל? ואם הסיבה העיקרית שאסור להניח תפילין בימים-טובים ובחול-המועד היא מפני שהקב"ה נותן לנו את התפילין שלו, מדוע אסור להניח תפילין בשבת? והלא אין להקב"ה תפילין בשבת, אלא רק בימים-טובים ובימי חול-המועד? ובכלל, מדוע הקב"ה זקוק לתפילין? וכי הוא חייב במצוות? וכי הוא זקוק למעורר שיזכירו את דרכי האמת והצדק? וייסוד תורת משה על דברי טמטום והזיות פגאניות גרם וגורם לעם-ישראל להיות "רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה".

בהמשך הדברים בספר הַשְׁטוּת והאלילות, מסופר סיפור על מלך שביקש לשמור על עבדו, והורה לו שיעשה חותם בדמות דיוקנו של חותמו, וכל זמן שדיוקן התפילין ייראה עליו, כל העולם ירעד ויחול מפניו. לאחר מכן, מתוך אהבה גדולה של המלך לעבדו, הוא נתן לו גם את החותם העליון שלו. לאחר שהעבד לקח את החותם העליון, נטל המלך מעבדו את החותם הראשון שהעבד עשה בהוראתו – ואז, בהמשך הדברים בספר האופל נאמר, שאם העבד ידחה את חותם המלך העליון מפני החותם שהוא עשה, **הוא בן מוות**, מפני שביזה את חותם המלך והעדיף את החותם שהוא עשה. והנה הסיפור כפי שהוא מובא בספר הסכלות והטמטום:

"למלכא דבעי לנטרא לעבדיה, אמר ליה עביד דיוקנא דחותמא דילי, כל זימנא דההוא דיוקנא יתחזי עלך כולי עלמא יזועון וידחלון מינך, לבתר מגו רחימו עילאה דקא רחים ליה מלכא, יהב בידיה חותמא דגושפנקא עילאה דיליה, כיון דאחיד חותמא עילאה דמלכא בידיה שביק מיניה ההוא דיוקנא דאיהו עבד. אי ההוא עבדא דחי חותמא עילאה דמלכא בגין ההוא חותמא דאיהו עבד, **ודאי בר קטולא הוא ההוא עבדא**, בגין דאיהו עבד קלנא בחותמא דמלכא, ולא חייש ליה, ובגין כך אסיר לעמא קדישא לדחיה חותמא דמלכא עילאה דשרא עלן בגין דיוקנא דאנן עבדין".

ראינו אפוא שמצעד ההבלים וההזיות נמשך, גם כאן נאמר שהחותם של המלך הוא בדמות דיוקנו של חותם העבד, וזו הגשמה מפורשת. כמו כן, אם המלך כל-כך אוהב את עבדו, מדוע המלך לוקח מעבדו את החותם שעשה? והלא המלך בעצמו הורה לו לעשותו? וכי יש חרטה או בלבול או שגיאה לפני ה' יתעלה? וכי ה' יתברך עלול לחזור בו ממתנה שהוא נותן לעבדו הנאמן והאהוב? ובכלל, אם למלך יש שני חותמות, חותם העליון וחותם התחתון, מדוע אסור לאדם לעטות שני חותמות? מדוע יש בכך זלזול למלך? והלא המלך בעצמו הורה לו לעשות את החותם הראשון בדמות דיוקנו של חותמו הוא, וכי יעלה על הדעת שהמלך יצווה את העבד בדבר שעתיד לגרום למלך לזלזול וביזיון עד-כדי-כך שיחייב את העבד מיתה? האם כך נוהג מלך שאוהב את עבדו אהבה גדולה? האם כך נוהג מלך או אפילו סתם אדם מיושב בדעתו?

ויש להוסיף ולשאול, אם הדברים המובאים בספר-האופל אינם כפשוטם ומבטאים משלים אלגוריים, מדוע יש להם השלכות הלכתיות והשלכות מעשיות כל-כך חריפות, עד כדי **עונש מיתה?** וכי יעלה על הדעת ללמוד הלכה למעשה מדברי אגדה? וכי יעלה על הדעת לחייב עונש מיתה על-פי דברי אגדה? וכי סנהדרין הורגת על-פי דברי אגדה? וחומרת הדברים והקשרם ההלכתי רומזים לכך שכוונת המחבר **לערבב בין פשט ומשל!** כלומר, מדובר כאן בהגשמת הבורא שהיא העבודה-הזרה החמורה ביותר, שהרי נאמר שהקב"ה מניח תפילין, ויש לו ראש וזרוע, והוא אף מתבלבל ומתחרט ושוגה וחוזר בו על מתנה שנתן לעבדו הנאמן...

ובספר במדבר (כג, יט) נאמר: "לא איש אל יכַזב וְבִן אָדָם יִתְנַחֵם, הֲהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבַר וְלֹא יַקְיִמֶנָּה", ואונקלוס ע"ה מתרגם שם: "לא כְּמַלְיָ בְּנֵי אֲנָשָׁא מִימַר אֱלֹהָא, בְּנֵי אֲנָשָׁא אֲמַרִין וּמְכַדְבִין, וְאִף לֹא כְּעוֹבְדֵי בְּנֵי בְּסָרָא דְאַנְוִין לְמַעַבְדֵי תִיבִין וּמִתְמַלְכִין, הוּא אָמַר וְעָבִיד וְכָל מִימְרֵיהּ מִתְקַיִים". ונראה שמכשפי האופל הטיפשים לא הכירו את אונקלוס, ותמוה מאד הדבר הזה לשיטתם העקושה, שהרי בר יוחי ואונקלוס גר הצדק שניהם היו תלמידי ר' עקיבא...

ואסיים פרק זה בהרחקה נוספת מעבודה-זרה: בסיפור מספר-האופל שהובא לעיל נאמר, שהמלך החליט לתת גם את החותם העליון לעבדו, מפני אהבה גדולה שאהבו, וזה לשון ספר האופל: "לבתר מגו רחימו עילאה דקא רחים ליה מלכא" – ותיאור מלך-מלכי-המלכים כמלך-בשר-ודם, שרגשות חמלה ואהבה גדולה מציפים את ישותו ומעוררים אותו להעניק מתנות לעבדו, הוא בגדר הגשמה ומינות ועבודה-זרה חמורה ביותר, כי אין כל הבדל בין תיאור הקב"ה בבשר ודם לבין תיאורו כבעל התפעלויות והתרגשויות, ראו: "לעורר רחמי שמים?", "לימוד ושינון שלילת הגשמות הכרחי לכל אדם", "חומרתה העצומה של ההגשמה", ועוד.

י. מדוע אפוא השוטים אינם מניחים תפילין בחול-המועד?

התשובה לכך נמצאת בדברי קארו הקראי בהלכות תפילין (ד, י), וזה לשונו: "ומנהג העולם להניח, עד שבימי רבנן בתראי מצאו בספר-הזוהר לשיר-השירים, שמי שמניח תפילין בחול-המועד כמו שקוצץ בנטיעות, ונמנעו מלהניחם עוד בחול-המועד" – ולא ברור לי מדוע הג'וחא אומר "כמו שקוצץ בנטיעות" והלא בספר-האופל הפגאני נאמר **שחייב מיתה!** ואולי אפילו הג'וחא הזה הבין, שלא יעלה על הדעת שמי שמניח תפילין בחול-המועד יהיה חייב מיתה...

מכל מקום, מנהג העולם היה להניח תפילין בחול-המועד, עד שמצאו כל מיני פתאים וסכלים נבערים דברים קשים בספר-האופל כנגד הנחת תפילין בחול-המועד, ובגלל הזיות ספר-האופל הפגאני הם ביטלו שתי מצוות-עשה מן התורה בַּשְּׁבוּעוֹת חול-המועד. וכידוע, הג'וחא הושפע רבות מספרות המאגיה וההזיות, והחדיר לספרו "שולחן ערוך" גם את ההזיה הזו, שהרי הוא פוסק בשולחנו המשווק (הלכות תפילין, לא): "בחול-המועד גם-כן אסור להניח תפילין".

כדי להעמיק את הבנתנו בעניין זה, נעיין בדברי קארי גם בספרו "ח'רבת יוסוף" שם:

"ועכשיו נהגו כל בני ספרד שלא להניחם בחול-המועד. ושמעתי שמקודם היו מניחים אותם בחול-המועד כדברי הרא"ש, ואחר-כך מצאו שכתב רבי שמעון בר-יוחאי במאמר אחד, שאסור להניחם בחול-המועד, ועל-כן נמנעו מלהניחם בחול-המועד [...] והמאמר ההוא איתיה במדרש הנעלם לשיר-השירים על פסוק 'לְרִיחַ שְׁמִינִיךָ טוֹבִים' [א, ג], וזה לשונו: ' [...] בְּאֵלֶּיךָ יוֹמִין דְּאִינוּן תְּפִלִּין דְּמֵאֵרִי עֲלֵמָא אֲסוּר לֵאנְחָא שָׂאֵר תְּפִלִּין'."

והג'וחא מסיים שם את דבריו, ואומר: "ומאחר שבתלמודא דידן לא נתבאר דין זה בפירוש, מי יערב לבו לגשת לעבור בקום-עשה על דברי רבי שמעון בן-יוחאי המפליג כל כך באיסור הנחתן". ולפי דעתנו דין זה נתבאר במפורש בתלמודים, מפני שְׁצוּיָנוּ בהם רק הימים שאין מניחים בהם, וכל בר-דעת יבין לבד באלו ימים כן יש להניח – ורק מי שדעתו כבר נטתה אחרי המאגיה וההזיות והתאוות יסבור שהדברים המפורשים והמבוארים הינם סתומים וחתומים.

והשאלה שצריכה להישאל היא: ומי יערב ליבו לבטל שתי מצוות-עשה מן התורה שציוונו בהן ה' יתעלה? והתשובה ברורה, רק מי שדחה את מלכותו של מלך-מלכי-המלכים, והמליך עליו בשר ודם משוקץ עפר מן האדמה להיות לאדונו (אדונו בר-יוחאי), וכך הומלך שיקוץ שימי בר יוחי לאלוה בספר-האופל הטמא (בא, לח ע"א): "כתוב: 'שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זָכוֹר אֶת פְּנֵי הָאֱדֹן' [ש"מ לד, כג] 'מֵאֵן פָּנֵי הָאֱדֹן' [דא (=זהו) ר' שמעון בר יוחאי]". והחלפת האלוה בבשר-ודם עפר מן האדמה, הינה מינות ועבודה-זרה גסה ומכוערת ביותר. יתרומם ויתברך ה' יתעלה שמו שאין בלתו ואין-כיוצא-בו, ולו הוא לבדו היראה והגאווה והאדנות.

וכך פוסק רבנו בהלכות תשובה (ג, יד, יט) בעניין מבטלי מצות עשה:

"ואלו שאין להם חלק לעולם-הבא, אלא נכרתין ואובדין ונדונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם-ולעולם-עולמים: [...] ומחטיאי הרבים [...]. מחטיאי הרבים כיצד, אחד שהחטיא בדבר גדול כירבעם וצדוק ובייתוס, ואחד שהחטיא בדבר קל, **אפילו לבטל מצות עשה**".

ורשעי הקבלה וההזיות המאגיות לדורותיהם רשעו וחטאו בשתיים: גם החטיאו בדבר גדול (מינות ועבודה-זרה), וגם החטיאו בדבר קטן (ביטול שתי מצוות עשה) – **שם רשעים ירקב.**

ואסיים פרק זה בנקודה למחשבה: וכי יעלה על הדעת שמי שמניח תפילין בחול-המועד חייב מיתה והתורה לא תזהירנו מזאת? האם ה' יתברך יעשה עוול כזה? היעלה על הדעת שהוא, יתעלה ויתרומם שמו לעילא-לעילא, יעניש ללא אזהרה ברורה? "הצור תמים פָּעֵלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא" (דב' לב, ד), יתרומם ויתעלה מכל הבלי ספר האופל רשעותו ומינותו, שביטל כאן שתי מצוות עשה מן התורה, וביטל את דברי חז"ל, וכל המבטל את דברי חז"ל כופר בתורה-שבעל-פה ונידון בצואה רותחת. וראוי לקרוע בגדים ולקונן בנעימת בוכים "הצור תמים פָּעֵלוּ" וכו', על שדברי תהו רבים מספר-האופל קנו אחיזה בעם-ישראל.

"וְשָׁמְעוּ בַּיּוֹם הַהוּא הַחֲרָשִׁים דְּבַרִּי סֵפֶר [אמת] וּמֵאֶפֶל וּמִחֲשָׁף [ומתוך האופל] עֵינֵי עוֹרִים תִּרְאֶינָה. וְסִפּוּ עֲבוּרֵי בְּיָ שְׁמָחָה וְאֶבְיוֹנֵי אָדָם בְּקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל יִגִּילוּ, כִּי אֶפֶס עָרִץ וְכָלָה לֹץ וְנִכְרָתוּ כָּל שִׁקְדֵי אֹוֹן, [והם:] מִחֲטִיאֵי אָדָם בְּדָבָר וּלְמוֹכִיחַ בְּשַׁעַר יִקְשֹׁן וַיִּטּוּ בְּתֵהוּ צְדִיק" (יש' כט).

יא. הקשר המיוחד שבין מצות התפילין למועדים

אחת העובדות המעניינות היא הקשר המיוחד שבין מצות התפילין לימי חול-המועד. בשמות (יג, א-טז) מובאות שתי הפרשיות שעוסקות במצות התפילין, ומהן עולה, שמצות התפילין היא אות ומופת לתשועה הגדולה ולנסים העצומים והנוראיים אשר עשה ה' לעם-ישראל בצאתו ממצרים. ומזאת עולה, **שהזמן החשוב ביותר להנחת התפילין הוא דווקא בחג הפסח!** מפני שמצות התפילין נועדה בעיקר להזכיר לנו "כִּי בַחֲזָק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם".

והנה הפסוקים לפניכם, אחל בפרשה הראשונה ולאחריה השנייה: "וַיִּדְבֹּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: קִדַּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם: זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עֶבְדִּים, כִּי בַחֲזָק יָד הוֹצִיאָ יְיָ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ. הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאֵבִיב. וְהָיָה כִּי יֵבִיאָ יְיָ אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ, אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ, וְעַבַדְתָּ אֶת הָעֶבֶד הַזֶּה הַיּוֹם. שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצַּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לִי. מִצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים, וְלֹא יֵרָאָה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יֵרָאָה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל גִּבְלָךְ. וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ, כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָ יְיָ מִמִּצְרָיִם. וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יָמִימָה".

"וְהָיָה כִּי יֵבִיאָ יְיָ אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאַבְרָהָם וְנִתְּנָה לְךָ. וְהִעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי, וְכָל פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּהֶמָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזִּכְרִים לִי. וְכָל פֶּטֶר חֶמֶר תִּפְדֶּה בִּשְׂהָ, וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָן תִּפְדֶּה. וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בַּחֲזָק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עֶבְדִּים. וְהָיָה כִּי הִקְשָׁה פְרָעָה לְשַׁלַּחנִי, וַיַּהֲרֹג יְיָ כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בַּהֶמָּה, עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לִי כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזִּכְרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה. וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטָפֶת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בַחֲזָק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם".

ולאחר קראי את הפסוקים הללו, שאלה חדה ונוקבת רועמת ומהדהדת במחשבתי: וכי יעלה על הדעת שה' יתברך יניח תקלה כזו בתורה-שבכתב? שהרי כריכת מצות התפילין דווקא לימי חול-המועד בחג הפסח, עלולה להוות תקלה גדולה, אם אכן מי שמניח תפילין בחול-המועד **חייב מיתה** כמו שנטען באופל! וכל המעלה על הדעת שה' יתעלה יעשה כדבר הרע הזה, מוציא לעז על ה' יתברך, יתעלה ויתרומם מעל כל הדעות הרעות והשקפות המינות הבזויות.

יב. בשבח מצות התפילין וחשיבותה

אצרף עתה דברים קצרים אשר מתארים את חשיבותה של מצות התפילין, וזאת כדי לעורר אותנו להבין שביטולה במשך שבועות שלמים בשנה, הוא דבר שלא ייעשה!

וכה דברי חז"ל ורבנו בסוף הלכות תפילין:

"קדושת התפילין קדושה גדולה היא, שכל זמן שתפילין על ראשו של אדם ועל זרועו, הוא עניו וירא, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר במחשבות רעות, **אלא מִפְּנֵה לְבוּ לְדַבְּרֵי האמת והצדק**. לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום, שמצוותן כך היא. אמרו עליו על רב תלמיד רבנו הקדוש, שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה או בלא ציצית או בלא תפילין. אף-על-פי שמצוותן ללבשן כל היום, בשעת התפילה יותר מן הכל. אמרו חכמים: כל הקורא קרית-שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. וכל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה, שהרי בארבע הפרשיות ציווה על תפילין של-ראש ועל תפילין של-יד. וכל הרגיל בתפילין מאריך ימים שנאמר: 'אֲדֹכִי עֲלֵיהֶם יְחִי' [יש' לח, טז]."

זאת ועוד אחרת: כל מי שלא מניח תפילין בחול-המועד עובר על איסור תורה כפול – לא רק שהוא מבטל שתי מצוות עשה, הוא מבטל שתי מצוות עשה מפני דברי הבל ומינות ועבודה-זרה. שהרי כל מי שאינו מניח תפילין בחול-המועד מודה ומשתחוה לכל דברי ההבל, התועבה, המינות והעבודה-הזרה שבספר-האופל הפגאני! וכל המודה בעבודה-זרה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא, וכפסק חז"ל ורבנו בהלכות עבודה-זרה (ב, י): "כל המודה בעבודה-זרה שהיא אמת אף-על-פי שלא עבדה – הרי זה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא". זאת ועוד, המודה בדברי מינות ובעבודה-זרה לא רק מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא, אלא אף כופר בכל התורה כולה, ללמדנו על חומרת ההודאה בעבודה-זרה, וכך פוסק רבנו שם (ב, ז):

"מצות עבודה-זרה כנגד כל המצוות כולן היא, שנאמר: 'יְכִי תִשְׁגֹּה וְלֹא תַעֲשֶׂה אֶת כָּל הַמִּצְוֹת' וכו' [במ' טו, כב], ומפי השמועה למדו שבעבודה-זרה הכתוב מדבר. הא [=הנה] למדת, שכל **המודה בעבודה-זרה** כופר בכל התורה כולה [=שהרי נאמר 'כָּל הַמִּצְוֹת'] ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, שנאמר: 'מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וְהָלָא לְדִרְתֵּיכֶם' [במ' טו, כג]. וכל הכופר בעבודה-זרה מודה בכל התורה כולה, **והיא עיקר כל המצוות כולן**".

נמצא, שמי שאינו מניח תפילין בחול-המועד, לא רק שהוא עוזב אורחות יושר, אלא שהוא גם בוחר ללכת בדרכי חושך – "הַעֲזִיבִים אֲרָחוֹת יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ חֹשֶׁךְ" (משלי ב, יג). וכך מבאר רס"ג את הפסוק בפירושו למשלי שם: "ומטעותם, שהם לא די להם שעזבו את האמת אלא

שהלכו אחר ההבל, ועליהם הוא אומר: 'הַעֲזְבִים אַרְחוֹת יִשְׂרָאֵל וגו'', לפיכך נתייבו **שני עוֹנְשִׁים**, כי אילו עזבו את האמת וההבל גם יחד בדבר מסוים ולא התנגדו לו [=להבל] היה עליהם חטא אחד, וכאשר הפכו את האמת בהביאם במקומו את ההבל נעשה החטא כפול".

ומצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, שהרי הריחוק מדרך האמת והתעיייה אחרי הקבלה האלילית והכעורה גרמו לביטול שתי מצוות-עשה מן התורה שמרוממות לדרך האמת והצדק, וכדברי רבנו בהלכה לעיל, שמצות תפילין מפנה את ליבו של האדם "לדברי האמת והצדק". יהי רצון שנזכה לאהבת ה' ולאהבת האמת כ"אֲבָרְהָם אֱהָבִי", שמאהבתו העצומה לה' יתעלה, הגמול היחיד שביקש בעבור המצוות היה לזכות במצוות נוספות, וכדברי חז"ל: שכר מצוה – מצוה. "וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֱהָבִי" (ישעיה מא, ח).

יג. "לֹא תִתְגַּדְּדוּ" (דב' יד, א)

רבנו פוסק בהלכות עבודה-זרה (יב, טז–יז): "'לֹא תִתְגַּדְּדוּ' [...] ובכלל אזהרה זו, שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת, זה נוהג במנהג, וזה נוהג במנהג אחר. שדבר זה גורם למחלוקת גדולה, שנאמר: 'לֹא תִתְגַּדְּדוּ' [דב' יד, א] – לא תיעשו אגודות אגודות".

רבנו הרמב"ם מדגיש בהלכה, שדין זה אינו אלא כאשר יש מחלוקת **במנהג**, אבל כאשר יש מחלוקת **במהות דת האמת**, בין בהלכה ובין בהשקפה, אין כל מקום לוותר להסס ולהיטמע, אדרבה! מצוה רבה וחובה עצומה ונוראה היא להחזיר עטרה ליושנה, ולהדליק מחדש את אור ההלכה שחשכה ואור המחשבה שכבתה. ובכלל, איך יעלה על הדעת שתתרחש תקלה כזו בעם-ישראל וְתִבָּטֵל מצוה מן התורה, והתועים והמתעים עוד יעזו לומר על ההולכים בדרך האמת אשר מתנגדים לסילוף לשקר ולמינות שהם מתגודדים? אדרבה, חובה עלינו להוכיח וללמד את הדרך הנכונה, מי שיקבל – יקבל, ומי שלא – יוֹתֵר בסכלותו, ואנחנו נהיה נקיים לפני ה' יתעלה, כי את המוטל עלינו אנחנו עושים, ואת מצות ה' לא שכחנו ולא הסתרנו.

עד כאן ביחס לביטול שאר מצוות מן התורה. ברם, הדברים נכונים ביתר-שאת בענייננו, מפני שביטול מצות התפילין בחול המועד נובע משקיעתו של עֲמֻנו בְּתֵלֹה ובמינות. נסיבות אלה נסכו בחובת מצות הנחת התפילין בחול-המועד חובה עצומה נוספת והיא ביעור עבודה-זרה מארצנו – כי בהנחת התפילין אנו מזכירים לכל התועים בעֲמֻנו את ייחודו של אל-אמת שאין-כיוצא-בו. הוי אומר, בהנחת התפילין בחול-המועד בימינו מקיימים לא רק שתי מצוות עשה מן התורה, אלא גם מצות ביעור מינות ואילולות מארצנו שהיא הציר שעליו סובבת כל התורה כולה: עקירת עבודה-זרה ומחיית כל עקבותיה: "וְנִתְצַתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתֵם וְשִׁבְרֹתֶם אֶת מִצְבְּתֵם וְאֲשֵׁרֵי־הֶם תִּשְׁרֹפּוּ בָאֵשׁ וּפִסְלֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא" (דב' יב, ג).

יד. הנחת תפילין בתשעה-באב

בהלכות תעניות (ה, יא) רבנו פוסק כך: "ומקצת חכמים נוהגין שלא להניח בו [בתשעה באב] תפילין של ראש", ולכאורה עולה מהלכה זו ריח של ראייה לתועים שמבטלים את מצות תפילין בחול-המועד. ברם, נראה ברור שיש הבדלים עצומים בין תשעה-באב לבין חול-המועד:

(1) הרמב"ם מדגיש בהלכה כי רק **מקצת חכמים** נוהגים שלא להניח תפילין בתשעה-באב, כלומר לא די בכך שה"חכמים" עצמם הם מעטים, מדובר כאן במיעוט-דמיוני.

(2) לא מדובר בתפילין של-יד, אלא רק בתפילין של-ראש.

(3) מדובר ביום אחד ויחיד בשנה, לא בשבועות שלמים.

(4) תשעה-באב הוא יום מיוחד במינו שבו חז"ל אסרו ללמוד תורה! לפיכך אין ללמוד ממנו לגבי שום יום אחר, בוודאי לא לשבועות שלמים בשנה, ובוודאי שאין ללמוד ממנו לימי-חול-המועד שעיקר תכליתם הוא לימוד התורה והגייה בחוכמתה, ועיסוק במושכלות ובדרך האמת.

(5) ניתן להבין מדוע אותם מקצת החכמים יחידי הסגולה לא הניחו תפילין של ראש, הם חשו את צער החורבן והעדר האמת והצדק כל-כך עמוק וצורב בליבם, עד שלא היו מסוגלים מבחינה רגשית להניח פאר על ראשם, והעוסק במצוה ומצטער כך על החורבן הנורא פטור מן המצוה – כלומר, רק מי שמצטער, כואב ומתייסר כך על חורבן בית-המקדש, יכול לבחור שלא להניח תפילין של ראש כדי לבטא ביתר-שאת את צער האבדן העצום – "וְיִתְּהּ הָאֱמֶת נִעְדָּרְתָּ וְסֹר מִרַע מִשְׁתַּלָּל וַיֵּרָא יְיָ וַיֵּרַע בְּעֵינָיו כִּי אֵין מִשְׁפָּט" (יש' נט, טו), ויונתן תרגם שם: "וְהוּא עֲבָדִי קִשְׁטָא מִיִּסְרָפִין וְדִסְטֵן מִבִּישׁ מִתְבָּזִין, וְגַלִּי קָדָם יְיָ וּבְאִישׁ קִדְמוֹהִי אָרִי לִית דִּינָא".

(6) ויתרה מזאת, מהלכה זו ניתן להביא ראיה חזקה מדוע לדעת רבנו הרמב"ם **חובה להניח תפילין בחול-המועד**, שהרי אם במקום שרק יחידי-סגולה בודדים ונדירים, נוהגים שלא להניח תפילין של-ראש בלבד יום אחד בשנה, ובכל זאת רבנו ראה לנכון להדגיש ולציין זאת בהלכה – וכי יעלה על הדעת, שבמקום שאסור לכל עם-ישראל להניח תפילין של-יד ושל-ראש או שהדבר בגדר רשות, במשך שבועות שלמים בשנה – רבנו הרמב"ם יימנע מלומר בפירוש שאסור להניח תפילין או שיש שנוהגים שלא להניח תפילין? וכי יעלה על הדעת שאם היה עוון מיתה בהנחת תפילין, כדברי האופל, חז"ל ורבנו היו מתעלמים מעניין זה בהלכותיהם?

(7) יתר-על-כן, שימו לב! בעניין ביטויי האבילות הקב"ה הורה ליחזקאל הנביא (כד, יז) כך: "אֲבָל לֹא תַעֲשֶׂה – פֶּאֶרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ", כלומר אי הנחת תפילין היא ביטוי לאבילות! ומכיוון שחובה עלינו לשמוח ולשמח בחגים ובמועדים, חובה עלינו להתרחק מכל ביטוי של אבילות ולהניח בהם פאר לראשנו – "וּפֶאֶרְכֶם עַל רְאשֵׁיכֶם [...] וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְיָ" (יח' שם).

והנה לפניכם דברי חז"ל ורבנו בעניין חובת השמחה בהלכות שביתת יום-טוב (ו, טז–יז):

"שבעת-ימי-הפסח ושמונת-ימי-החג עם שאר ימים טובים כולן אסורין בספד ותענית. **וחייב אדם להיות שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים עליו**, שנאמר: 'וְשִׂמְחֶתָּ בְּחֻגְךָ אֶתְּהָ וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ' [דב' טז, יז]. אף-על-פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים [...] יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד בראוי לו".

בקיצור, אין לאסור להניח תפילין בחול-המועד מן ההלכה בעניין החכמים הנדירים אשר נמנעו להניח תפילין של-ראש בתשעה באב. ואדרבה, ניתן ללמוד ממנה דווקא כדברינו וכאמור.

סוף דבר

"שָׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת [...] וְהָיָה לָאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטָפֶת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בַחֲזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם" (שם' יג, ו-טז) – הקב"ה קושר בין מצות זכירת יציאת מצרים בחג הפסח לבין מצות הנחת תפילין, ללמדנו שמצות הנחת תפילין בימי הפסח היא הנעלה והרצויה ביותר.

כמו כן, חירות אמיתית מתבטאת ביכולת שלנו לקיים את המצוות ללא חשש וללא מורא – וכמו שאבותינו במצרים התגברו על הפחד מהמצרים ושחטו את כבש הפסח כדי לבער את העבודה הזרה מקרבם – כך עלינו להתגבר על הפחד שמשליטים המינים האורתודוקסים הארוזים וצאצאיהם, ולהניח תפילין בימי חול-המועד **ללא מגור!** כל-שכן כאשר ימי חול-המועד של חג הפסח מבטאים יותר מכל את החירות האמיתית מן העבודה-הזרה וביעור ההזיות והאלילות.

ושימו לב היטב לדברי רבנו במורה (ג, מו), בשתי הפסקות לקמן:

"כבר ביארה התורה [...] כי המצרים היו עובדים מזל טלה, ולפיכך היו אוסרים שחיטת הצאן ומתעבים רועי הצאן [...] וכדי למחות עקבות ההשקפות הבלתי-נכונות הללו נצטוונו להקריב [...] דווקא מן המקנה [...] **כדי שיהא המעשה אשר חשבוהו שיא המרי, [דווקא] בו מתקרבים לפני ה' ו[דווקא] באותו המעשה מתכפרים החטאים**, וכך מרפאים את ההשקפות הרעות שהם מחלות הנפש האנושית, בהיפך אשר בקצה השני [דהיינו על-ידי עשיית ההיפך מן ההשקפות הרעות ובדומה לריפוי המידות, ועל-כך ראו במאמר: 'שביל הזהב של הרמב"ם']".

ומחמת העניין הזה עצמו נצטוונו בשחיטת כבש הפסח, והָזָאת דמו במצרים על הפתחים מבחוץ, לנקות עצמנו מאותן ההשקפות [הרעות] ולפרסם הפכן, **והחדרת הדעה שהמעשה אשר אתם חושבים אותו גורם משחית – הוא המציל מן ההשחיתה [!]**. 'ופסח י' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אֶל בְּתִיכֶם לִנְגֹף' [שם' יב, כג] – [והצילים ה' יתעלה] בשכר פרסום המשמעת [לה'], וסילוק מה שהיה חמור בעיני עובדי עבודה-זרה [=שחיטת הכבשים]".

למדנו אפוא על דרך התורה במלחמתה בעבודה-הזרה, וחובה עלינו ללכת בדרכה. לפיכך, חובה עלינו להישמע להוראתה ולעשות ההיפך הגמור מציוויי העבודה-הזרה! כי דווקא בדרך הזו תשרה ההצלחה, הטובה והברכה, ודווקא בדרך הזו נבער את ההשקפות והמידות הרעות – והוא הדין להנחת תפילין בחול-המועד: דווקא בגלל שנאמר באופל שמי שמניחם חייב מיתה, חובה עלינו לבסס ולהחדיר את הדעה "שהמעשה אשר אתם חושבים אותו גורם משחית – הוא המציל מן ההשחיתה", ולא הציל ה' יתעלה את אבותינו מן ההשחיתה אלא בזכות שפרסמו את המשמעת לדבר ה', **וביטלו וזלזלו וביזו** את מה שהיה חשוב בעיני עובדי האלילים.

"הָלוֹא מִשְׁנֵאִיךָ יְיָ אֲשָׁנָא וּבִתְקוּמָמִיךָ אֶתְקוּסְט, תְּכָלִית שְׁנָאָה שְׁנֵאֲתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי" (תה' קלט). "תן להם י' מה תתן? תן להם רֶחֶם מְשִׁכִּיל וְשִׁדִּים צְמָקִים, כָּל רַעְתָּם בְּגִלְגָּל כִּי נָשָׂם שְׁנֵאֲתִים עַל רַע מַעֲלִיָּהֶם, מִבֵּיתִי אֶגְרָשֶׁם לֹא אוֹסֵף אֶהְבֶּתֶם כָּל שְׂרִיָּהֶם סִרְיָם" (הושע ט).

"הַשִּׁיבֵנוּ יְיָ אֵלֵינוּ וְנִשְׁוֶבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם" (איכה ה, כא). כלומר, הנחה אותנו והנהיג אותנו באופנים מחוכמים אשר יעוררו אותנו וירוממו אותנו לשוב בתשובה שלמה וכנה לפניך.

מהו ספר הרפואות שגנו חזקיהו?

בתוספתא למסכת פסחים מובאת ברייתא שמתארת ששה דברים שעשה חזקיהו מלך יהודה (חי ופעל בסוף המאה השמינית לפנה"ס). על שלושה דברים מתוך השישה הוא קיבל אישור ותמיכה מחכמי ישראל, אך על שלושת האחרים הוא ספג גינוי וביקורת. אחד מן הדברים החיוביים שעשה חזקיהו הוא "גניזת ספר הרפואות", על גניזת הספר המסתורי הזה הודו לו חכמים, כלומר, הם אישרו והביעו תמיכה במעשהו זה. התוספתא שבה נזכרו ששת מעשיו של חזקיהו צורפה על-ידי הרמב"ם למשנה, והיא מובאת בספרו פירוש-המשנה, במסכת פסחים בסוף הפרק הרביעי, וזה לשון התוספתא: "ששה דברים עשה חזקיה מלך יהודה, על שלשה הודו לו [חכמים] ועל שלשה לא הודו לו [...] **גנו ספר רפואות והודו לו**" וכו'.

מהו אותו ספר רפואות שגנו חזקיהו ושעל גניזתו הודו לו חכמים? רבנו הרמב"ם בפירושו למשנה שם (עמ' קיב-קיג) מציע שני פירושים, אך תחילה הוא מסביר מדוע צירף את התוספתא הזו למשנה, ומדוע הוא טורח לבאר אותה, וזה דבריו: "הלכה זו היא תוספתא, אבל ראיתי לפרשה גם-כן לפי שיש בה תועליות". וידועה דרכו של רבנו הרמב"ם שבכל מקום שיש איזה רמז בענייני השקפה ומחשבה, הוא טורח להאריך ולבאר: **"כי חשוב אצלי להסביר יסוד מהיסודות יותר מכל דבר אחר שאני מלמד"** (פירוש-המשנה, ברכות סוף פרק ט).

מהו טלסם?

טרם שנפנה לעיין בשני הפירושים שהובאו בפירוש-המשנה להרמב"ם, יש להקדים ולבאר מושג חשוב לענייננו והוא ה"טלסם". הטלסם הוא קָּתֵב, שרטוט, פסל או צורה, מובנים או בלתי-מובנים, שמדמים בהם השוטים והפתאים שהם מועילים או מזיקים, כך מסביר קאפח השכיר בתרגומו לפירוש המשנה (פסחים ד, י; עבודה-זרה ג, א). כמו כן, בתרגומו למורה בעמ' שסא ושמב קאפח השכיר אומר כך: "טלסם – קמיע לסגולה, עיקרין [=שורשים], או שרטוט, או כתב, מובן או בלתי מובן"; "טלסם – נֶשֶׁם כולל לדבר הנעשה לסגולה. יהא זה עיקרין או ציור או כתב, מובן או בלתי מובן, במילה הידועה יותר בעברית – קמיע".

נמצא אפוא, ש"טלסם" הוא **שם כללי לכל סוגי הקמיעות למיניהם**, והפתאים סוברים שיש בהם תועלת כללית או תועלת מסוימת. הטלסם שימש בימי קדם ומשמש אף בימינו לעובדי עבודה-זרה כדי להשיג תועלת דמיונית לפי שיבוש דעתם. וזה דברי רבנו בפירוש-המשנה (עבודה זרה ד, ז), שם הוא מתאר את הקמיעות ואת השפעתם העצומה על האנושות:

"ממה שאתה צריך לדעת, כי הפילוסופים השלמים אינם מאמינים ב'טלאסם' אלא לועגים להם ולאותם החושבים שיש להם השפעה, וביאור זה יאריך, אבל אמרתי את זאת מפני שאני יודע שרוב בני האדם ואולי כולם, נפתים אחריהם פתיות גדולה מאוד ובדברים רבים ממיניהם, וחושבים שהם דברים אמיתיים, ואין הדבר כן. ואפילו טובים וחסידים מאנשי תורתנו [=לפי דמיונם ולפי דמיון ההמון, שהרי רבנו קובע שהם פתאים גדולים מאד, ובסמוך הוא מוסיף שהם

אף מורדים וכופרים בתורה: 'לפי שהזיות בני אדם בכובבים וב'טלאסם' אינם מעט, וכבר המרו בזה את התורה לגמרי במה שהם מאמינים באמיתתם' **[חושבים שהם דברים נכונים אלא שהם אסורים מטעם התורה בלבד, ואינם יודעים שהם דברים בטלים ושקריים הזהירה התורה עליהם כדרך שהזהירה על השקר, והם דברים שנעשה להם פרסום רב אצל העמים כלומר מדובר בענייני עבודה-זרה שהתורה הזהירה מהם, וכפי שרבונו יסביר לקמן]**.

והיסוד לכך [=מי שהחלו להפיץ את הקמיעות] הם 'אלצאבה' [עובדי עבודה-זרה קדמונים], והם האנשים אשר רָחַק אברהם אבינו מהם [כלומר ברח והציל את נפשו מהם ומהזיותיהם] וְחָלַק על דעותיהם הנפסדות במה שנתן ה' בליבו מן החכמה. והיו מכבדים את הכובבים ומייחסים להן פעולות לא להן, והם שייסדו את משפטי הכובבים [=אסטרולוגיה] והכשפים והלחשים והורדת הרוחות [=סיאנס] והשיחות עם הכובבים והשדים והאוב וְהַנְחָשׁ [=הניחוש] והידעונו לכל מיניהם, ודרישת המתים, **והרבה מן העניינים האלה אשר שלפה תורת-האמת חרבה עליהם וכרתה אותם, והם שורש עבודה-זרה וענפיה [...]**

וכבר ביארו חכמים שכל מה שחושבים בו מפעולות אלו ה'טלאסם', הוא דבר שאפשר שיארע בדרך מקרה ומייחסים אותו להן [מייחסים את ההתרחשויות והאירועים בשקר לאותו הקמיע, אף שהדבר אירע במקרה], וזה עניין פילוסופי נכון. [...] וזוהי דעת הפילוסופים בהם [כדעת חז"ל]. וכל הדברים הללו שבדו ה'צאבה' אין מהם בפילוסופית יוון לא מעט ולא הרבה. וכבר הארכתי גם בזה, אבל הוא מקום תועלת ותיקון אמונה, לפי שהזיות בני אדם בכובבים וב'טלאסם' אינם מעט, **וכבר המרו בזה את התורה לגמרי במה שהם מאמינים באמיתתם**".

למדנו אפוא, שהקמיעות נולדו והתפתחו בקרב עובדי העבודה-הזרה, ומטרתה המרכזית של התורה הינה להכרית את העבודה-הזרה וכל מה שקשור בה, וכמו שכותב רבנו במורה (ג, לז): "כיוון שהייתה מטרת כל התורה וצירה אשר עליו היא סובבת הוא סילוק עבודה-זרה ומחיית עקבותיה" (וכידוע רבנו חוזר על היסוד הזה שש פעמים בכתביו!). כלומר, לא רק סילוק עבודה-זרה עצמה, אלא מחיית כל עקבותיה וסגולותיה ומנהגותיה עד שלא יישאר ממנה כל זכר. ולעיון נוסף בענייני הקמיעות ראו במאמר: "יחסו של הרמב"ם לקמיעות ולמאגיה".

פירוש ראשון לספר הרפואות שגנז חזקיהו

לאחר שלמדנו על הטלסם שהוא הקמיע לכל סוגיו ומינו, נעבור לפירושו הראשון של רבנו בעניינו בפייהמ"ש: רבנו מבאר בפירושו הראשון, שספר הרפואות שגנז חזקיהו הכיל הוראות להכנת קמיעות לריפוי מחלות מסוגים שונים. כלומר, מדובר בספר שכלל רבים מן הדברים שהקב"ה הזהיר ואיים עלינו שלא לעשות אותם, כגון מיני הניחוש והעוננות, האוב והידעונו, הקסמים והכישופים למיניהם וכיו"ב. ולדוגמה לדבר מן הדברים הללו שנאסרו עלינו בתוקף בתורה, אצרף את פסק רבנו בהלכות עבודה-זרה (יא, טו): "הלוחש על המכה וקורא פסוק מן התורה, וכן הקורא על התינוק שלא יִבְעֵת, והמניח ספר תורה או תפלין על הקטן בשביל שיישן, **לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים, אלא שהם בכלל הכופרים בתורה**, שהן עושין דברי תורה רפאות גוף, ואינן אלא רפאות נפשות שנאמר **"וַיְהִי-חַיִּים לְנִפְשָׁךְ"** [מש' ג, כב]"

הרמב"ם מוסיף ואומר, שמחבר הספר לא התכוון שישתמשו בספרו הלכה למעשה. כלומר, כוונתו הייתה אך ורק לתאר את המציאות שראה והכיר, מעין מחקרי תרבות מנהגים והליכות, שאינם בהכרח מתארים השקפות נכונות וישרות. בדרך זו נהג גם השכיר, שהנציח בספרו "הליכות תימן" אמונות תהו ומנהגי הבל לא מעטים שיסודם בעולם ההזיות והדמיון.

והנה לפניכם דברי הרמב"ם בפירושו הראשון (פיהמ"ש, פסחים שם):

"ספר רפואות, היה ספר שהיה בו סדר רפואות במה שאין מן הדין להתרפא בו, כגון מה שמדמין בעלי ה'טלסמאת' [=בעלי הקמיעות], שאם עושין 'טלסם' בסדר מסוים, מועיל לחולי פלוני וכיוצא בזה מדברים האסורים [דהיינו על-ידי טקסי עבודה-זרה], ומחברו לא חיברו אלא על דרך הלימוד בטבעי המציאות [כפי שהוסבר לעיל], לא כדי להשתמש במשהו ממה שנכלל בו, וזה מותר כמו שיתבאר לך, שהדברים שהזהיר ה' מלעשותם מותר ללומדם ולדעת אותם, כי ה' אמר: 'לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת' [דב' יח, יט] ובא בקבלה [=במסורת פירוש הפסוק] אבל אתה [=הדיין והשופט] לִמַּד להבין ולהורות. וכאשר קלקלו בני אדם ונתרפאו בו – [חזקיה] גנזו".

בסוף דבריו אלה, רבנו הרמב"ם מבאר, שמותר לחבר ספר בענייני העבודה-הזרה של העמים, מפני שחשוב שאנשים מסוימים בעם, בעיקר מנהיגים, חוקרים, שופטים ופילוסופים, יכירו את דרכי העבודה-הזרה של הגויים: כדי להיזהר מפניה, ואף כדי להבין טוב יותר את חוקי התורה, מפני שרבים מחוקי התורה נחקקו כדי להרחיק אותנו מטומאת העבודה-הזרה.

וכה דברי רבנו בהלכות סנהדרין (ב, א):

"אין מעמידין בסנהדרין [=בית-הדין הגדול בירושלים, וטרם זכינו לאנשי אמת שונאי בצע שיבערו את המינות מעם-ישראל ויקימו סנהדרין-אמת נאמנה לדרך האמת, שתוביל את עם-ישראל לכינון ממלכת כהנים וגוי קדוש], בין בגדולה בין בקטנה, אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלאים בחוכמת התורה, בעלי דעה מרובה, ויודעים קצת משאר החכמות, כגון רפואות, וחשבון תקופות ומזלות [=אסטרונומיה], ואצטגנינות [=אסטרולוגיה], ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי עבודה-זרה, וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעין לדון אותם".

נמצא לפי הפירוש הראשון, שספר הרפואות שנגנז היה ספר שכלל את אופני הכנת הקמיעות והבלי העבודה-הזרה וחוקות הגויים, וכאשר ראה חזקיהו שיש פתאים ששוגים לסבור שיש אמת בהבלים שכלולים בתוכו, ואף משתמשים בו הלכה למעשה, גנזו והעלים אותו. ועל זאת הודו לו חכמים שסילק תקלה מקרב עם-ישראל. הרמב"ם במורה (ג, לז) מגלה לנו, שהפירוש הראשון שהציע כאן הוא הפירוש היותר נכון לפי דעתו, וכה דבריו שם (עמ' שסא):

"ומן ההשקפות המפורסמות באותם הזמנים אשר ביססום ה'צאבה' [=אומה ששלטה בעולם בימי אברהם אבינו והשליטה את האמונה הכוזבת בעבודה-הזרה], שהם אמרו בהרכבת האילנות מין במין אחר, שאם נעשה זה בצומח פלוני [=בעלייתו של כוכב מסוים בפאת מזרח' (קאפח השכיר, שם)], ומקטרים בכך ואומרים כך בעת ההרכבה [כלומר שמרכיבים אילנות זה בזה, ובעת ההרכבה מעלים קטורת ואומרים כל מיני 'לחשים', מובנים או בלתי מובנים], יבוא

מאותו המורכב דבר שמדמים שהוא מועיל תועלויות גדולות [כלומר, אותו הצמח המורכב ישמש קמיע או שיעשו ממנו קמיע שמביא תועלת רבה], עיין מה שאמרו בתחילת ספר הפלחה [=ספר של עובדי עבודה-זרה שעסק בעבודת האדמה] בהרכבת הזיתים באתרוג. **והיותר נכון לדעתי, כי ספר רפואות אשר גנז חזקיהו היה מן הסוג הזה בלי ספק.**"

קאפח השכיר הוסיף במורה שם, וזה לשונו (הע' 73): "ראה פסחים (ד, י) ופירוש רבנו שם מהדורתי. כי שם כתב שני פירושים, והאמור כאן מעין הפירוש הראשון שפירש שם". ואיני יודע מדוע קאפח אומר שהפירוש שנאמר במורה הוא רק **מעין**, שהרי ברור שדברי רבנו במורה מתארים את טקסי העבודה-הזרה שהיו כתובים בספר ושבהם היו המכשפים יוצרים קמיעות – והם-הם הדברים האמורים בפירוש-למשנה לעיל: "שאם עושין 'טלסם' בסדר מסוים, מועיל לחולי פלוני וכיוצא בזה מדברים האסורים [דהיינו על-ידי טקסי עבודה-זרה]", ואולי קאפח ביקש לטשטש את האמת בזה מפני שפטרוניו המינים פירשו באופנים רחוקים מזה מאד.

ואצרף את דבריו המאלפים של רבנו בסוף פרק יא בהלכות עבודה-זרה, וזה דבריו:

"ודברים אלו כולן [כל ענייני המאגיה שהובאו בפרק יא שם] דברי **שקר וכזב הן**, והן שהטעו בהן עובדי עבודה-זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך **בהבלים האלו**, ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה [=תועלת], שנאמר: 'כִּי לֹא נַחֵשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל' [במ' כג, כג]. ונאמר: 'כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מַעֲגֵבִים וְאֵל קֶסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [דב' יח, יד].

כל המאמין בדברים אלו **וכיוצא בהן** [מענייני המאגיה וההזיות], ומחשב בליבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותן, אינו אלא מן **הסכלים ומחוסרי הדעת**, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה התורה אינם דברי חכמה, אלא **תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן**. ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים: 'תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [דב' יח, יג; כלומר, אל תימשך אחר המאגיה אלא אחז באמונה זכה וברה].

מהלכות רבנו לעיל אנחנו לומדים שההבלים ההזיות והדמיונות **גורמים לנטוש את דרכי האמת!** ובמלים אחרות, אם האדם ממלא את מחשבתו בהבלים ובהזיות פגאניות הוא מחריב את צלם האלוה שבו, מתרחק מידעת ה' יתעלה ומתדרדר לתהום הסכלות והבהמיות.

כמו כן, עצם האמונה בקיומו של כוח מאגי על-טבעי שפועל באופן עצמאי, זולת אל אמת, כמו שדים ומכשפים ורוחות-רעות ודיבוקים וכיו"ב, וכל מין ממיני אמונות העבודה-זרה, כל זאת הוא בגדר חירוף וגידוף השם הנכבד והנורא, וכמו שפוסק רבנו בהלכות עבודה-זרה (ב, י):

"כל המודה בעבודה-זרה שהיא אמת אף-על-פי שלא עבדה – הרי זה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא".

זאת ועוד, המודה בעבודה-זרה לא רק מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא, אלא אף כופר בכל התורה כולה, ללמדנו על חומרת ההודאה בעבודה-זרה, וכך פוסק רבנו שם (ב, ז):

"מצות עבודה-זרה כנגד כל המצוות כולן היא, שנאמר: 'וְכִי תִשָּׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת' וכו' [במ' טו, כב], ומפי השמועה למדו שבעבודה-זרה הכתוב מדבר. הא [=הנה] למדת, שכל המודה בעבודה-זרה כופר בכל התורה כולה [=שהרי נאמר 'כָּל הַמִּצְוֹת'] ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, שנאמר: 'מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָוָה יְיָ וְהָלָא לְדִרְתֵּיכֶם' [במ' טו, כג]. וכל הכופר בעבודה-זרה מודה בכל התורה כולה, והיא עיקר כל המצוות כולן".

פירוש שני לספר הרפואות שגנו חזקיהו

בפירושו השני רבנו הרמב"ם מציע, שהיה מדובר בספר שתיאר כיצד להרכיב צמחים שונים ולהכין מהם רעלים שגורמים למחלות ואף למוות. כמו כן, בספר זה תיאר גם את התופעות הייחודיות לכל רעל ורעל, כדי שיידעו לזהות את סוג הרעל שבו הורעל האדם, וכן כיצד יש להתרפא מכל סוג של רעל. ברם, לאחר שאנשים השתמשו במידע הזה כדי לפגוע ולהרוג בני אדם, חזקיהו גנזו והעלים אותו כדי לסלק תקלה חמורה זו מקרב העם.

וכה דברי רבנו בהמשך פירושו-למשנה שם (פסחים ד, י):

"ואפשר שהיה ספר שיש בו הרכבת סמים המזיקין, כגון סם פלוני מרכיבין אותו כך, ומשקין אותו כך, וגורם למחלה זו וזו, ורפואתו בכך וכך, שכשיראה הרופא את אותן המחלות יידע שסם פלוני השקוהו ונותן לו דברים נגדיים שיצילוהו, וכאשר קלקלו בני אדם והיו הורגין בו, גנזו".

פירוש שלישי לספר הרפואות שגנו חזקיהו

רבנו הרמב"ם היה מודע לקיומם של פירושים אחרים, והוא מסביר בהמשך פירושו שם מדוע האריך לבאר מהו אותו ספר רפואות. מדבריו עולה, שהוא האריך בעניין זה מפני שהוא שמע פירוש אחר שפשט בעם שקומם אותו מאד. לפי הפירוש האחר, ספר הרפואות שגנו חזקיהו היה ספר שחובר על ידי שלמה המלך, ובו הוא כתב כיצד להתרפא מכל מחלה ומחלה, אך כאשר ראה חזקיהו שהעם סומכים על ספר הרפואות בעת חוליים, ובעקבות זאת אינם זועקים עוד אל ה' שירפא אותם, עמד וגנז את אותו הספר, וכה דברי רבנו שם (פסחים ד, י):

"ולא הארכתי לדבר בעניין זה אלא מפני ששמעתי וגם פירשו לי, ששלמה [המלך] חיבר ספר רפואות שאם חלה אדם באיזו מחלה שהיא, פנה אליו [כלומר האדם החולה פנה לעיין בספר] ועשה כמו שהוא [=הספר] אומר ומתרפא, וראה חזקיהו שלא היו בני אדם בוטחים בה' במחלותיהם אלא על ספר הרפואות, עמד וגנזו".

כאמור, פירוש זה שפשט בהמון קומם מאד את רבנו הרמב"ם, ובכל מקום שהרמב"ם מוצא השקפה לא נכונה שמרחיקה את האדם מדרך האמת, הוא מיד מניח את הכל ופונה לבער את ההשקפה הזרה, להנחיל את ההשקפה הטובה והנכונה, וליישר את הדעת והמחשבה.

וכה דברי רבנו בהמשך הדברים שם:

"ומלבד אפסות דבר זה ומה שיש בו מן ההזיות, הנה ייחסו לחזקיהו ולסיעתו שהודו לו, סכלות שאין לייחס דוגמתה אלא לגרועים שבהמון. ולפי דמיונם המשובש והמטופש, אם רָעב אדם

ופנה אל הלחם וְאָכְלוּ שמתרפא מאותו הצער הגדול בלי ספק, האם נאמר שהסיר בטחון מה' **והוי שוטים יאמר להם!** כי כמו שאני מודה לה' בעת האוכל, שהמציא לי דבר להסיר רעבוני ולהחיותני ולקיימני, כך נודה לו על שהמציא רפואה המרפאה את מחלתי כשאתמש בה. ולא הייתי צריך לסתור פירוש זה הגרוע לולי פרסומו".

ראשית, רבנו הרמב"ם קובע שמדובר בפירוש הבל שיסודו בעולם ההזיות. **שנית**, רבנו מסביר, שהפרשנים הללו ייחסו לחזקיהו מלך יהודה, ולחכמים שהיו בתקופתו והודו לו, סכלות שאין למצוא כמותה אלא אצל הגרועים שבהמון. **שלישית**, רבנו מציב שאלה, תוך שהוא משתמש בלשונות חריפים מאד: "ולפי דמיונם המשובש והמטופש" וכן: "הוי שוטים יאמר להם!", ושאלתו היא: האם ייתכן לומר על אדם שאכל והשביע את רעבונו, ומתרפא מצער הרעב ומִזִּין ומחזק ומחיה את גופו, שהוא הסיר את בטחונו מה' יתעלה? שהרי כמו שמודים לה' על האוכל שנתן לנו כדי שנשביע את רעבונו ונחיה ולא נחלה ולא נמות, כך אנו מודים לו על הרפואות שנתן בעולם כדי שתרפא את גופנו מהמחלות ונחזק את עצמנו לעבודתו יתברך.

מי הם אותם פרשנים?

רבנו הרמב"ם מסיים את ביקורתו במלים: "ולא הייתי צריך לסתור פירוש זה הגרוע לולי פרסומו". והשאלה המתבקשת היא, מי הם אותם פרשנים מפורסמים הוזי הזיות, רוחשי הדמיונות המשובשים והמטופשים? מי הם שעליהם קורא רבנו **הוי שוטים יאמר להם?** קאפח מעיר בפירוש-המשנה לפסחים שם, שמדובר בשמשון ויובב הלא המה: רש"י והרמב"ן.

רש"י-שר"י בפירושו לתלמוד מסכת פסחים (נו ע"א) כתב כך: "וגז ספר רפואות – כדכתיב: 'וְהָטוֹב בְּעֵינַיִךְ עֲשִׂיתִי' [מ"ב כ, ג], ואמרין בברכות שגז ספר רפואות, **לפי שלא היה ליבם נכנע על חולים אלא מתרפאין מיד**". ובתלמוד מסכת ברכות (י ע"ב) הוא מפרש: "שגז ספר רפואות – **כדי שיבקשו רחמים**". נראים הדברים אפוא, שפירושו הזה של רש"י הגיע לרבנו, וההזיה הזו זעזעה והחרידה אותו, מפני שהיא מחדירה השקפות רעות מאד לעם-ישראל אשר שולחות גרורות מאגיות פגאניות ממאירות שמחריבות את מחשבתו של עם חכם ונבון.

ביחס ל**הרמב"ן**, ובכן, כ-נח-נחמ-נחמן בר-המן כנראה לא ראה את פירוש-המשנה או שראה ולא רצה להבין כדרכו במינוח, לפיכך הוא כתב בהקדמתו לפירושו לספר בראשית, ששלמה המלך חיבר ספר רפואות שהיו בו רפואות לכל המחלות, וזה לשונו של נחמן בר-המן בהקדמתו: "ושלמה המלך שנתן לו אלהים החכמה והמדע הכל מן התורה [...] וממנה למד עד סוף כל התולדות ואפילו כוחות העשבים וסגולתם **עד שכתב בהם [...] ספר רפואות**". ואם הזכרנו את **הרמב"ן** אשר כרע והשתחוה למינים הצרפתיים, אעתיק עוד קטע מהמשך דבריו בעניין ספר הרפואות: "'וְיִתְּרֵב חֻכְמַת נְשִׁלְמָה מִחֻכְמַת כָּל בְּנֵי קֹדֶם' [מ"א ה, י], כלומר שהיה בקי מהם בקסמים ובנחשים **שזו היא חכמתם**, שנאמר: 'כִּי מָלְאוּ מִקֶּדֶם וְעַנְנִים בְּפִלְשִׁתִּים' [יש' ב, ו] וכך אמרו: מה הייתה חכמתן של בני קדם? שהיו יודעים וערומים בטייר [=ניחוש]; 'וּמִמֶּלֶךְ חֻכְמַת מִצְרַיִם' [מ"א ה, י] – שהיה בקי בכשפים **שהיא חכמת מצרים**. ובטבע הצומח כידוע מספר העבודה המצרית שהיו בקיין מאד בעניין הזריעות וההרכבה במינין".

מדברי נחמן בר-המן עולה, שהוא נמנה על אלה שהרמב"ם הפנה את חיציו כלפיהם לעיל בסוף הפירוש הראשון, מפני שהוא האמין שיש אמת ומדע בהבלי הכשפים הנחש והעונות וכיו"ב, רק שהתורה אסרה עלינו לעסוק בהם. תפישת המינים הטיפשים את אגדות חז"ל כפשטן הרסה סופית את חומות שכלם הרעועות, וכל אמונות ההבל וההזיות האליליות קיפצו לתוך מוחם וריקדו שם כשדים וכשעירים משוגעים, משחיתים את כל הנקרה בדרכם.

"חֲזָקוּ יְדֵיכֶם רְפוֹת וּבְרָפִים כְּשָׁלוֹת אֲמָצוּ, אֲמָרוּ לְנִמְהָרֵי לֵב חֲזָקוּ אֶל תִּירָאוֹ הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם נָקָם יְבוֹא גְמוּלָה לְאֱלֹהִים הוּא יְבוֹא וְיִשְׁעֲכֶם, אֲזַ תִּפְקַחְכֶּה עֵינֵי עוֹרִים וְאֶזְנֵי חֲרָשִׁים תִּפְתַּחְכֶּה" (יש' לה, ג-ה). "הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֲשָׁךְ רָאוּ אֹרֶךְ גְּדוֹל יִשְׁבִּי בְּאֶרֶץ צִלְמוֹת אֹרֶךְ נֶגְהָ עֲלֵיהֶם" (יש' ט, א).

קריאה בכף היד לאור המדע והדעת

אחת ה"חכמות" לידיעת העתידות ולידיעת סודות נפש האדם היא הקריאה בכף היד. במאמר זה ננסה לבחון את אמיתותה: האם היא הוכחה מבחינה מדעית? האם היא מותרת מבחינה תורנית? ומהם מקורותיה שעליהם היא מתיימרת לבסס את הזיותיה. נחל בהקדמה כללית אשר חשובה מאד להבנת נפש האדם, ובה נלמד כיצד ה"חכמה" הזו עושה שימוש במאפייני נפש האדם וחולשותיה כדי להלהיב או להפחיד את בני האדם אחר שקריה.

א. אפקט פורר

בשנת תש"ט ערך הפסיכולוג האמריקאי ברטראם פורר ניסוי, ובו ביקש מתלמידיו להעריך את רמת הדיוק של תוצאות מבחן אישיות בו נבחנו. המבחן כלל מספר שאלות כלליות ובסופו נאמר לתלמידים שכל אחד יקבל תוצאות אישיות המנתחות את אישיותו. לאחר זמן מה, משקיבל לידו את כל שאלוני "מבחן האישיות", נתן פורר לכל תלמיד ותלמיד דף אישי המכיל ניתוח מפורט של אישיותו, כביכול בהתאם לתשובות שבחר התלמיד ב"מבחן האישיות".

למעשה, מה שפורר חילק להם היה ניתוח אישיות פיקטיבי שהורכב מקטעים של מדורי ההורוסקופ השונים שמפורסמים בעיתונים. הוא חילק לכל התלמידים את אותו הניתוח, וביקש מהם לדרג בסולם של 0–5 את רמת הדיוק של התוצאות, כאשר 0 הוא לא מדויק בכלל, ו-5 מדויק לחלוטין. הדירוג הממוצע שהתקבל היה 4.26! פורר ואחרים חזרו על הניסוי באותה המתכונת **מאות פעמים**, והתוצאה הממוצעת שהתקבלה הייתה עקבית: 4.2!

מחקרים מאוחרים יותר זיהו מספר גורמים המשפיעים על דירוגו הגבוה והעקבי של הנבדק: (1) אמונת הנבדק בכך שהניתוח שניתן לו הוא אישי וייחודי; (2) סמכותו הנתפסת של עורך הניתוח בעיני הנבדק; (3) כמות ההיגדים החיוביים בניתוח; (4) ניסוח אמירות כלליות. מחקר זה מצביע אפוא על קיומה של הטיה-קוגניטיבית. כלומר, השכל הישר מוטה כתוצאה מגורמים שונים, כגון אלה שפורטו לעיל, וגורם להזדהות של בני אדם רבים עם תיאורים שונים של חייהם ואישיותם הנמסרים להם מידי "בעלי כוחות" שאינם אלא פתאים שרלטנים ונוכלים למיניהם, כגון: קוראים בכף היד, מקובלים עובדי אלילים, אסטרולוגים, וכיוצא בהם.

נמשיך בסקירתנו: נעיין עתה בתרגום נוסח ניתוח האישיות "האישי" שחילק פורר לכל אחד ואחד מתלמידיו, וממנו נחל ללמוד על שיטות הפתאים הנוכלים והשרלטנים למיניהם:

"יש לך צורך שאנשים אחרים יאהבו ויעריצו אותך, אך אתה נוטה להיות ביקורתי ביחס לעצמך; למרות שיש לך כמה חולשות אנושיות, אתה מסוגל בדרך כלל לפצות עליהן; יש לך יכולות רבות שאינך עושה בהן שימוש ושלא ניצלת לתועלתך; למרות שכלפי חוץ אתה נראה בעל משמעת ושליטה עצמית, בתוכך אתה נוטה להיות מודאג וחסר ביטחון" וכו'.

לא הבאתי את הכל אך מן המעט שהבאתי האדם הנבון כבר יזהה את הכיוון...

ב. ניסוח אמירות כלליות

כאמור, דרכם של "בעלי הכוחות" למיניהם לומר לפונים אליהם אמירות כלליות השוות לכל נפש, ומחוסרי הדעת שפונים אליהם מתפעלים מעומק הבחנתם וחדירתם לסוד נשמתם. אמירות כלליות מנוסחות בדרך כלל כהיגדים מנוגדים המאוזנים ברגישות רבה, וכמו שראינו לעיל, עד שכל אחד יכול למצוא בהם את עצמו, הנה לפניכם דוגמאות נוספות:

(1) לפעמים אתה מוחצן, חביב, חברתי, אבל לפעמים אתה מופנם, עומד על המשמר, מאופק;
(2) למדת מהניסיון לא להיות גלוי מדי ולחשוף את עצמך בפני אחרים; (3) אתה אדם שלו ורגוע שלפעמים כועס; (4) מצב רוחך הוא בדרך כלל אופטימי, ופרקי הזמן הדיכאוניים שלך קצרים; (5) כלפי חוץ אתה שליו, אך במקרים רבים אתה חש חוסר ביטחון עצמי, ועוד. שוב, הבאתי רק מעט, אך גם כאן האדם הנבון יבין מן המעט שהבאתי את כיווני ההטעה...

בניסוי אחר נתבקשו סטודנטים לצייר עיגול על דף נייר ולהגישו למרצה. למחרת קיבל כל סטודנט חוות דעת מודפסת המתארת את אופיו על סמך העיגול ששרטט. הסטודנטים התפעלו מן הדיוק שבאבחונים, ורבים הודו שלראשונה בחייהם זכו לחדירה כה עמוקה לנפשם – וכל זאת על סמך עיגול בעלמא! למעשה, כל הסטודנטים קיבלו חוות דעת זהה שכללה רשימת אמירות כלליות כגון: אתה מתוסכל עקב הפער בין ציפיותיך למעשיך, אתה חי במתח עם בני המין השני, מאחורי ארשת פנים שלוה אתה אדם פגיע ורגיש, וכיו"ב.

"וַיִּגְעוּ בְּבָלִי דָעַת" (איוב לו, יב).

ג. קריאה בכף היד

ה"קריאה" בשרטוטי כף ידו של אדם, מתיימרת לשמש כלי מדעי ואמיתי לגילוי תכונותיו ועתידו. שלמה אבינר כותב על-כך בספרו "נר באישון לילה" (עמ' 173):

"מה שנהוג היום לנחש את העבר והעתיד על-פי ציורי כפות הידיים הנמצאים בספרים הוא הבל. יתר-על-כן, המתעסקים בכך עוברים על איסור תורה 'לא תעוננו' (תמים תהיה, יעקב משה הלל, עמ' עט) [...]. מבחינה מדעית, קריאה-בכף-היד המצויה בימינו היא שיטה פסידו-מדעית חסרת ערך, ולא נמצאה כל ראיה לתקפותה. ומה שלעתים מצליחים הקוראים לגלות דברים נכונים הוא עקב השימוש באמירות כלליות, ובמיומנויות אחרות של קריאה-קרה".

"הקריאה הקרה" שהזכיר אבינר, היא "שם כולל למגוון שיטות אשר בהן משתמשים שרלטנים 'מקצועיים' על-מנת 'לקרוא' את נפש לקוחותיהם, 'לנבא' את עתידם ולתמרן את התנהגותם – כל זאת בהותירם את הרושם שהם עושים זאת בכוחות על-טבעיים ודרכים מסתוריות [...] 'הקריאה הקרה' נפוצה בצורות של קריאות שונות, ביניהן קלפי טארוט, אסטרולוגיה, קריאה בכף היד, קריאה בקפה [...] ועוד (שם, עמ' 290).

הצלחת "הקריאה הקרה" תלויה במידה בה מתלווים אליה הגורמים הבאים:

1) אמון – בני אדם נוטים לתת אמון במי שיודע לרוכשו: חיוך, חנופה, הזדהות ועשיית רושם מקצועי. מלבד האמון, נוטה הלקוח להאמין בשיטה עצמה, אך גם אם רמת ספקנותו של הלקוח גבוהה – אם כבר הגיע לקריאה, הרי שבהכרח רמת ספקנותו תפחת, וזאת על-מנת להצדיק את בחירתו להישאל בקורא-בכף-היד וכיוצא בו, את טרחתו להגיע עד אליו, ועוד.

2) פרשנות הלקוח – הלקוח מאזין לדברי הקורא וקושר ומשייך את הדברים הנאמרים בקריאה לעולמו האישי.

3) חשיבה וזיכרון סלקטיביים – הלקוח ייחס חשיבות לקריאה מוצלחת ונכונה, שהרי היא "דיברה אליו", ויתעלם מהקריאות השגויות. לכשיזדמן ללקוח לספר לחבריו אודותיה, הוא יספר רק על ההצלחות, כיוון שהשגיאות לא היו משמעותיות בעבורו (הוא גם לא ירצה להיראות ככסיל בעיני חבריו על-כך ש'יצא פראיר' והפסיד כסף בפח של שרלטן ונוכל).

4) חנופה מעודנת – הקורא מתאר את אופיו של הלקוח באופן מחמיא, כאשר לעתים המחמאות מוסוות היטב בתוך סבך מילולי טפל.

הבאתי רק מעט-מזער מטכניקות הפעולה של ה"קוראים", על שלל הטכניקות של הנוכלים הללו תוכלו לקרוא בספרו החשוב של שלמה אבינר "נר באישון לילה", עמ' 290–306.

ד. "עָמִי בְּעֵצוֹ יִשְׁאֵל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ"

לעיל ציינתי את סברתו של אבינר, לפיה הקורא-בכף-היד עובר על לאו מפורש מן התורה והוא: "לא תעוננו". ברם, לפי דעתי אין זו אבחנה מדויקת, כי מצות לא תעשה: "לא תעוננו" עוסקת בעיקר באיסור להגיד את העתידות והנסתרות על-פי מצבי הכוכבים, ואילו מצות לא תעשה: "לא תקסום" עוסקת באיסור להגיד את העתידות והנסתרות באמצעות מעשה שמעורר את כוח ההשערה. והנה לפניכם דברי רבנו בעניין העוננות בספר המצוות (לאווין לב):

"האזהרה שהוזהרנו מלעשות על-פי בחירת האצטגנינות, והוא שנאמר: יום זה ראוי לפעולה פלונית ונתכוון לעשותו, או יום זה לא רצוי לעשות בו פעולה פלונית ונימנע מלעשותו [...] כלומר, לא יהיה בכם קובע עתים האומר עת פלונית טובה ועת פלונית רעה".

וכן פוסק רבנו בהלכות עבודה-זרה (יא, ט):

"איזה הוא מעונן? אלו נותני העיתים, שאומרים באצטגנינות יום פלוני טוב ויום פלוני רע, יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית, שנה פלונית או חודש פלוני רע לדבר פלוני".

לעומת העונבות, הגדת "העתידות והנסתרות", אף היא אסורה מהתורה אך היא כלולה בלאו אחר, והוא שלא לקסום (דב' יח, י): "לא יִמָּצֵא בָךְ מַעֲבִיר בֶּנִּי וּבִתִּי בְּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנֵן וּמִנְחָשׁ וּמִכַּשָּׁף", והנה לפניכם הגדרת רבנו ללאו זה בספר המצוות (לאווין לא):

"הזהרנו מלקסום, כלומר לעורר את כוח ההשערה באחד ממיני העוררות [כוח ההשערה נובע מן היכולת לקלוט באופן מהיר ומקיף נסיבות קיימות וצפויות. כמו כן, ידיעת מעט רקע על הפונה מועילה מאד בעניינים הללו... ניתן לעורר את היכולת הזו באמצעים שונים, וכדלקמן]. לפי שכל בעלי הכוחות הללו אשר אומרים מה שיהיה לפני היותו, לא ייתכן להם דבר זה אלא מפני **שכוח ההשערה בהם חזק**, ויארע על הרוב כפי האמת והנכון [...]. והכרחי הוא לבעלי הכוחות ההשערתיים הללו **לעשות איזה מעשה** כדי לעורר בו את כוחו ולעודד את פעולתו: יש מהם מי שמכה במקל על הארץ [...] ויש מהם מי שזורק אבנים קטנות ביריעת עור ומאריך להביט בהן ואחר כך יגיד [...] ומהם מי שזורק חגורת עור ארוכה על הארץ ומביט בה ומגיד".

ובכלל השוטים הללו גם ה"קוראים", שקוראים את העתידות בכף היד או בקלפים או בקפה, וכיוצא בזה משאר ההבלים וההזיות הנגעלות, וכמו שאומר קאפח השכיר שם: "בכל ההבלים הללו ראה גם הלכות עבודה זרה (יא, ז)", ובהמשך נראה את דברי רבנו החדים בהלכה.

רבנו ממשיך ואומר בספר המצוות שם, וזה דבריו: "והמטרה בכל אלה לעורר את הכוח שיש בו, לא שאותו דבר עצמו פועל משהו או מורה על משהו [הקפה או הטארוט או שרטוטי הידיים]. וזו טעות ההמון, כי כאשר מתאמתות להם מקצת אותן ההגדות, חושבים שהפעולות הללו מורות על מה שיהיה". כלומר, ההמון חושבים ששרטוטי-כף-היד או רישומי הקפה או מה שעלה בקלפים, הם אלה שְׁמוֹרִים על מה שיהיה, והאמת היא, שכל אלה אינם אלא הסחות דעת כדי לעורר את אותו כוח השערה שיש בכל אדם ברמה שונה. ומי שיש לו כוח השערת ברמה גבוהה, תסייע לו מאד פעולה חיצונית זו כדי להפעיל את כוח ההשערה שבו.

רבנו מוסיף וקובע בספר המצוות שם, וזה דבריו: "והעושה **איזה מעשה שיהיה מן המעשים הללו וזולתם**, מכל מה שנוהג בדרך זו נקרא **קוסם**, אמר ה': 'לא יִמָּצֵא בָךְ [...] קֶסֶם קְסָמִים' [דב' יח, י]. ולשון ספרי: 'איזהו קוסם? זה האוחז במקלו ואומר אם אלך או לא אלך'. ועל סוג זה של עוררות [כוח ההשערה] המפורסם באותו הזמן אמר הנביא: 'עֲמִי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ' [הושע ד, יב]. והעובר במעשה זה לוקה, כלומר הקוסם ומגיד על-ידי מעשה שעושה, לא השואל את הקוסם, אבל השואל [את הקוסם] מתועב מאד [ומכין אותו מכת מרדות]".

"עֲמִי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ כִּי רוּחַ זָנוּכִים הִתְעָה יִזְנוּ מִתַּחַת אֲלֵהֶם" (הושע ד, יב).

ואוסיף הערה בעניין כוח ההשערה: נראה לי שכוח ההשערה דומה מעט לכוח הדמיון. כלומר, כמו שבכוח הדמיון האדם מדמין עניינים שאינם קיימים במציאות בהכרח, כך בכוח ההשערה האדם משער התרחשויות של אירועים עתידיים שלא בהכרח יתרחשו. וכמו שכוח הדמיון מתעורר בזמנים מסוימים יותר מאשר בזמנים אחרים וכן באמצעות הפעלת מעוררים מסוימים, כך כוח ההשערה מתעורר באמצעות הפעלת מעוררים מסוימים, שמטרת כולם היא ריקון המחשבה ופינויה לכניסת השערות שונות, כגון קלפי טארוט, קריאה בקפה, ועוד.

ניתן לשער השערות גם ללא שימוש בעזרים שתכליתם לרוקן את המחשבה ולעורר את כוח ההשערה. ברם, ככל שהאדם ירחיב את השימוש בעזרים חיצוניים ובעשיית פעולות הבל מהובלות כאמור, כך השערותיו יהיו יותר עשירות, ומורכבות מיותר ויותר פרטים עסיסיים...

פסקי רבנו בהלכות עבודה-זרה פרק יא

[ו] "אי זה הוא קוסם? זה העושה מעשה [...] כדי שישום ויתפנה מחשבתו מכל הדברים, עד שיאמר דברים שעתידין להיות, ויאמר דבר פלוני עתיד להיות, או אינו הווה. או שיאמר שראוי לעשות כך והזהרו מכך".

[ז] "יש מן הקוסמין שהוא ממשמש בחול או באבנים; ויש מהן מי שגוהר לארץ וצועק. ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או עששית ומדמין ואומרים; ויש מי שאוחז מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר – הוא שהנביא אומר: 'עמי בעצו וישאל ומקלו יגיד לו' [הושע ד, יב]".

[ח] "אסור לקסום ולשאול לקוסם. אלא שהשואל לקוסם מכין אותו מכת מרדות, אבל הקוסם עצמו אם עשה מעשה מכל אלו **וכיוצא בהן** [=כגון ה'קוראים' המהובלים למיניהם] – לוקה, שנאמר: 'לא ימצא בך [...] קסם קסמים' [דב' יח, י]".

ומוסיף ומעיר שם קאפח השכיר, וזה לשונו: "ואחת היא דעת רבנו, שכל אלה הבל המה מעשה תעתועים [...]. ונראה שכל כיעורו [של הסכל והפתי אשר שואל את הקוסם, הוא] על-ידי **זיהום מחשבתו בדברי הבל שאין ראוי לישראל מקבלי תורת ה' לעסוק בהן**". וממשיך רבנו ופוסק בהלכות עבודה-זרה שם (פרק יא, הלכות כ–כא):

"ודברים אלו כולן [כל ענייני המאגיה שהובאו בפרק יא שם] דברי **שקר וכזב הן**, והן שהטעו בהן עובדי עבודה-זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך **בהבלים האלו**, ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה [=תועלת], שנאמר: 'כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל' [במ' כג, כג]. ונאמר: 'כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יי אלהיך' [דב' יח, יד].

כל המאמין בדברים אלו **וכיוצא בהן** [מענייני המאגיה וההזיות], ומחשב בליבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותן, אינו אלא מן **הסכלים ומחוסרי הדעת**, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה התורה אינם דברי חכמה, אלא **תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן**. ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים: 'תמים תהיה עם יי אלהיך' [דב' יח, יג; כלומר, אל תימשך אחרי המאגיה אלא אחוז באמונה זכה וברה]".

בהלכות אלה רבנו שופך אור על מועדון הסכלים ומחוסרי הדעת, אשר לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו; ואף-על-פי ששכלם כבר הושחת בהזיות נדמה להם שהם גדולים כאלהים, והם נושאי משאות שווא ומדוחים, מורים דברי כפירה כאילו ניתנו לנו מפי הגבורה, והורסים את עמנו בסמי הזיה משחיתים מבתי היוצר של סוחרי הסמים האורתודוקסים הפרו-נוצריים.

ולא לחינם אמרתי מלים קשות, והנה לפניכם דברי התורה על כל ההזיות הללו:

"כִּי אַתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם, לֹא יִמָּצָא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף, וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים, כִּי תוֹעֵבַת יְיָ כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים וּבְגִלּוֹל הַתוֹעֵבַת הָאֵלֶּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיהֶם, תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְיָ אֱלֹהֶיךָ [ההליכה בתמימות היא ביעור המאגיה ועקירת העבודה-הזרה, והיא היסוד ליראת שמים, ולכן אונקלוס מתרגם שם: 'שְׁלִים תְּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהִין']" (דב' יח).

מקורות להבלי הקריאה בכף היד

קריאה בכף היד מוזכרת בספר-האופל הטמא (יתרו ע, ב), ושם נאמר כי בשבעה איברים ניתן להבחין באישיותו של האדם: שיער, מצח, עיניים, פנים, שפתיים, אוזניים, ושרטוטי הידיים, ושם נפרטו הבלים אלה באריכות. ואין להתפלא שהמקור הנרפס להזיה הזו הוא בספר-האופל אשר מלא וגדוש בהגשמה, באלילות, באמונות תפלות, ובסתם הזיות אשר מחריבות את דעתו של האדם. ואף אין להתפלא על ריבוי השוטים הנוהים אחריו, או על בעלי השררה ששולטים בהמוני השוטים, שהרי נוח להם ולשררתם לְדַמּוֹת להמון שספר-האופל נאמר מפי הגבורה – כי אם ההמון לא יהיו פתאים וסכלים נבערים איך הם עצמם ייחשבו לחכמים ולגדולים?

מכל מקום, לעצם העניין, עיינתי באופל שם, וראיתי שיש שם משפטים מפורשים שמהם עולה שניתן לחזות את העתידות לפי מבנה ומאפייני האיברים הללו, ובמלים אחרות, ספר-האופל מעודד כאן לעבור על איסור מפורש מהתורה! ועל קטעים כאלה באופל הטמא יש לומר: "עמי באופל ישאל והזיותיו יגידו לו". ואין לי ספק שרבנו היה שולל בחריפות את קטעי הכפירה הללו שבאופל הטמא (וכן את כל הספר כולו), ומגנה בתוקף את השוטים והנוכלים שתועים ומתעים בהם, וכמו שהוא תוקף את הוזי ההזיות למיניהם בצוואתו לספרו "מורה הנבוכים" (עמ' יג):

"אבל המבולבלים אשר כבר נִתְטַנְפוּ מוֹחוֹתֵיהֶם בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים, ויחשבו אותם מדעים אמיתיים, ומדמים שהם בעלי עיון [ושהם 'חכמי ישראל'] ואין להם ידיעה כלל בשום דבר הנקרא 'מדע' באמת [והינם 'יותר תועים מהבהמות', כלשון רבנו] – הם יירתעו מפרקים רבים ממנו [מ'מורה הנבוכים'], ומה מאד יקשו עליהם כי לא יבינו להם עניין. ועוד, כי מהם [=מלימוד החכמה ומקניית הדעת] תתגלה פסולת הסיגים שבידם [ולכן התנגדו למורה, כדי שלא תִּחְשַׁפֶּנָּה תרמיתם, סכלותם ונבלותם], שֶׁהֵן סְגוּלָתָם וּרְכוּשָׁם הַמִּיוֹעַד לַאֲדָם".

ביאור הדברים, המידות הרעות וההשקפות הנפסדות, שהן רכוש הַזְעוּמִים [=שיש זעם כלפיהם מלפני ה'] הרחוקים מה' יתעלה ויתרומם אשר מתעים את העם אחרי התהו וההבל, הן אלה אשר יסבבו את הרעה אל הפתאים והנבלים המחזיקים בהן וימיטו עליהם משברים וייסורים, מידה כנגד מידה: "עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ אֶת הָרָשָׁע וּבְחַבְלֵי חַטָּאתָו יִתְמָק" (מש' ה, כב).

ולאחר שראינו כיצד קאפח מגנה את ההזיות הללו ומזלזל בהן, איך הוא היה מסוגל להודות בקדושתו הדמיונית של האופל? ובזה ראו: "ראש הדרדעים מודה בעבודה-זרה". וזו דוגמה נוספת כיצד השוחד עיוור את עיני שכלו וגרם לו לפסוח על שתי הסעיפים, וכדברי אליהו הנביא

לעם-ישראל החוטא: "וַיִּגַּשׁ אֵלָיוּ אֵל כָּל הָעָם וַיֹּאמְרוּ: עַד מָתַי אֲתֶם פֹּסְחִים עַל נְשֵׁי הַסַּעֲפִים?
אִם יִי הָאֱלֹהִים לָכֹּה אַחֲרָיו, וְאִם הַבַּעַל לָכֹה אַחֲרָיו, וְלֹא עָנֹה הָעָם אֹתוֹ דָּבָר" (מ"א יח, כא).

* * *

מקור שני לקריאה בכף היד נמצא בכתבי הרמב"ן, וזה לשונו (עמ' כו, הוצאת המוסד הסגור של קוק (המשוגע): "וסדר השרטוטין שאמר הגאון הוא חכמת הכף והשרטוטין שעד עכשיו משתמשים בהם ומתעסקים בהם בני אדם. וכל אלו הדברים וכיוצא בהם, חכמות ישנות אמיתיות הן ומקובלות ביד מקבלי התורה". ודברי בר-המן הפוכים לחלוטין מדברי רבנו!

והאמת שזה די מבדח לראות כיצד בר-המן הכניס עצמו למכלאת הסכלים ומחוסרי הדעת שהגדיר וגדר רבנו לעיל, ואין זה המקום היחיד שבר-המן פלט דברי סכלות לדעת חז"ל ורבנו, ובמהלך עיוני בכתבי בר-המן נתקלתי בדברי הבל לא מעטים (ראו את סדרת המאמרים: 'הרמב"ם והרמב"ן – יחי ההבדל הקטן'). וראו לדוגמה את פירושו על הפסוק "וְאֵל אֲשֶׁה בְּנִדָּת טִמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב" (ויק' יח, יט), שם הוא כותב על ההיזק הגשמי שאשה נדה גורמת:

"ועוד הגידו בו ניסיון אמיתי [והוא גם הוזה וגם שקרן בן שקרן], והוא מנפלאות תמים דעים בתולדה, כי הנדה בתחילת זובה אם תביט במראה של ברזל הבהיר ותאריך לראות בה, ייראו במראה טיפות אדומות כטיפות דם, כי הטבע הרע המזיק שבה תוליד גנאי, ורוע האויר ידבק במראה. והנה היא כאפעה הממית בהבטתו". ועל סכלותו זו יש לומר: מהי השוטת הזו?

ואגב, מסוף דבריו גם עולה שהאפעה ממית בהבטתו, ואין גבול להזיות ההוזים... וזה מזכיר לי את הזיות עובדי האלילים במיתולוגיה היוונית בעניין המדוזה אשר ממיתה בהבטתה...

שגיאה נוספת של קאפח השכיר

ראו נא את דברי רבנו בפירושו למסכת סנהדרין פרק חלק (עמ' קמ-קמא):

"ומלת אפיקורוס, היא מלת ארמית עניינה ההקלה והזלזול בתורה או בחכמי התורה, ולפיכך מניחים שם זה בסתם על מי שאינו מאמין ביסודות התורה, או מבזה את החכמים או איזה תלמיד חכמים שיהיה, או רבו [=וכמובן שמדובר בזה על חכמי האמת לא על בעלי המרדעות]. וספרים החיצונים – אמרו ספרי מינים [=ומעניין שהמינים בימינו קוראים לספרי המדע והאמת 'ספרים חיצוניים']. וכן ספרי בן סירא, שהיה איש חיבר ספרים בהזיות מענייני 'אלפראסה' שאין בהם חכמה ולא תועלת אלא איבוד הזמן בדברים בטלים, כגון אלו הספרים המצויים אצל הערבים מִסְפְּרֵי [קורות] הדורות ומנהגי המלכים וייחוסי שבטי הערבים וספרי השירים, וכיוצא בהם מן הספרים שאין חכמה בהם ולא תועלת גשמית, אלא איבוד הזמן בלבד. והלוחש על המכה, דווקא ברקיקה לפי שיש בכך זלזול השם. וההוגה את השם באותותיו הוא שיהגה יוד-הא-ואו-הא שהוא שם המפורש. וכבר הזכירו דברים זולת אלה שהעושה אותם אין לו חלק, אמרו: המלבין פני חברו ברבים אין חלק לעולם-הבא, והקורא לחברו בכינויו, והמתכבד בקלון חברו. לפי שלא יבוא מעשה מן המעשים האלו ואף-על-פי שהם קלים לפי מחשבת החושב, כי אם מנפש חסרה שלא הגיעה לשלמות ואינה ראויה לחיי העולם-הבא".

נשים לב כיצד קאפח השכיר מפרש שם "ענייני אלפראסה", וזה לשונו: "טענת הכרת תכונותיו של אדם על-ידי סימנים חיצוניים בגופו או בשעריו, כעין אותם שהזכירו ב[סנהדרין] דף ק ע"ב: זלדקן, קורטמן, עבדקן, סכסן, וכיו"ב. ובבן סירא שבידינו אין את הדברים האלה".

וברור שקאפח שגה לחלוטין באבחנתו, כי רבנו מגדיר בדבריו לעיל במדויק מהם "ענייני אלפראסה", וזה דבריו: "בהזיות מענייני 'אלפראסה', שאין בהם חכמה ולא תועלת אלא איבוד הזמן בדברים בטלים, כגון אלו הספרים המצויים אצל הערבים מספרי [קורות] הדורות ומנהגי המלכים וייחוס שבעי הערבים וספרי השירים, וכיוצא בזה מן הספרים שאין חכמה בהם ולא תועלת גשמית אלא איבוד הזמן בלבד". ויתרה מזאת, פעמיים רבנו חוזר על המלים "איבוד הזמן", ואם היה מדובר בדברי השכיר בעוררות כוח ההשערה, היה מדובר באיסור תורה שנוגע ישירות לעבודה-זרה, ולא רק באיבוד זמן בדברים בטלים ובסיפורי בדים של אלף לילה ולילה. ומסיבה זאת קאפח גם לא מצא בספר בן סירא שבידינו את ענייני עוררות כוח ההשערה, כי לא לזה כיוון רבנו, אלא לסיפורי הזיות העמים הסכלים אשר מכלים את הזמן היקר והקצר.

ובעניין הדברים הבטלים ראוי לעיין בדברי רבנו בהלכות גזלה ואבדה (ו, יא):

"והמשחק בקוביה עם הגוי אין בו משום איסור גזל, אבל יש בו איסור עסק בדברים בטלים, שאין ראוי לאדם לעסוק כל ימיו אלא בדברי תורה וביישובו של עולם".

סוף דבר

אחתום מאמר זה בדברי התורה והנביאים בחומרת ענייני הקוסמות והקוסמים הארורים:

"וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְיָן וְקִסְמִים בִּידָם וַיָּבֹאוּ אֶל בָּלָעַם" (במ' כב, ז); "כִּי לֹא נַחֵשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל" (במ' כג, כג); "לֹא יִמָּצֵא בָךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ קֶסֶם קִסְמִים מְעֻנָּן וּמִנַּחֵשׁ וּמִכַּשֵּׁף" (דב' יח, י); "כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מְעַנְנִים וְאֶל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ" (דב' יח, יד).

"וַיִּקְרָאוּ פִּלְשֹׁתִים לַכְּהֲנִים וְלַקִּסְמִים" (ש"א ו, ב); "כִּי חֲטֹאת קֶסֶם מְרִי וְאָנוּ וְתַרְפִּים הַפָּצַר יַעֲנוּ מֵאֲסַת אֶת דְּבַר יְיָ וַיִּמָּאֲסֶף מִמֶּלֶךְ" (ש"א טו, כג); "וַיַּעֲבִירוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם בְּאֵשׁ וַיִּקְסְמוּ קִסְמִים וַיִּנְחֲשׁוּ וַיִּתְמַכְרוּ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ לַהֲכַעֲסוֹ" (מ"ב יז, יז).

"וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהֵי שֹׁקֵר הַנִּבְּאִים נִבְּאִים בְּשָׁמִי לֹא שְׁלַחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְלֹא דִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם, חֲזֹן שֹׁקֵר וְקֶסֶם וְאֵלִיל וְתַרְמִית לִבָּם הִמָּה מִתְנַבְּאִים לָכֵם" (יר' יד, יד); "וְאֵתָם אֶל תִּשְׁמְעוּ אֶל נְבִיאֵיכֶם וְאֶל חֲלֹמְתֵיכֶם וְאֶל עֲנִיֵּיכֶם וְאֶל כְּשָׁפֵיכֶם אֲשֶׁר הֵם אֹמְרִים אֲלֵיכֶם לֵאמֹר לֹא תַעֲבֹדוּ אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל" (יר' כז, ט); "כִּי כֹה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֵי יוֹשִׁיאוֹ לָכֵם נְבִיאֵיכֶם אֲשֶׁר בִּקְרַבְכֶם וְקִסְמֵיכֶם, וְאֵל תִּשְׁמְעוּ אֶל חֲלֹמְתֵיכֶם אֲשֶׁר אֶתָּם מַחְלָמִים" (יר' כט, ח).

"חֲזֹן שָׂוֵא וְקֶסֶם כָּזָב, הָאֹמְרִים נָאֻם יְיָ לֹא שְׁלַחְתִּים וַיַּחֲלוּ לָקִים דְּבַר" (יח' יג, ו); "וְהִיְתָה יָדִי אֶל הַנְּבִיאִים הַחֲדָים שָׂוֵא וְהַקִּסְמִים כָּזָב, בְּסוֹד עָמִי לֹא יִהְיוּ וּבִכְתָּב בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִכְתְּבוּ, וְאֵל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וַיַּדְעֵתֶם כִּי אֲנִי אֲדֹנִי יְיָ" (יח' יג, ט); "לָכֵן שָׂוֵא לֹא תַחֲזִינָה וְקֶסֶם לֹא

תַּקְסִמְנָה עוֹד וְהִצַּלְתִּי אֶת עַמִּי מִיָּדְכֶן וַיִּדְעֶתָן כִּי אֲנִי יי' (יח' יג, כג); "כִּי עָמַד מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל אִם הַדֶּרֶךְ בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַדֶּרְכִּים **לְקָסֶם קָסֶם** קִלְקַל בַּחֲצִים שָׂאֵל בַּתְּרָפִים רָאָה בַּכַּבֵּד" (יח' כא, כו); "וַנְּבִיאֶיהָ טָחוּ לָהֶם תְּפֹל, חֲזִים נָשָׂא **וְקָסָמִים לָהֶם כֹּזֵב**, אֹמְרִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי' וַיִּי לֹא דָבָר" (יח' כב, כח); "מִפֶּר אֹתוֹת בְּדִים **וְקָסָמִים יְהוֹלֵל** מְשִׁיב חַכְמִים אַחֹר וַיִּדְעֶתָם יִשְׁכַּל" (יש' מד, כה).

"לֵכֶן לִילָה לָכֶם מַחְזֹן וְחִשְׁכָּה לָכֶם מְקָסֶם וּבָאָה הַשְּׁמֶשׁ עַל הַנְּבִיאִים וְקָדַר עֲלֵיהֶם הַיּוֹם, וַבִּשּׁוּ חֲזִים וְחָפְרוּ הַקָּסָמִים וְעָטוּ עַל שְׁפָם בָּלֶם כִּי אֵין מַעֲנֶה אֱלֹהִים" (מיכה ג, ו-ז); "רֹאשִׁיָּה בְּשֹׁחַד יִשְׁפָּטוּ וְכֹהֲנֶיהָ בְּמַחִיר יֹורֵו וַנְּבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ וְעַל יי' יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא יי' בְּקִרְבָּנוּ לֹא תְּבוֹא עֲלֵינוּ רָעָה, לֵכֶן בְּגִלְלָכֶם צִיֹּן שָׁדָה תַּחֲרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינֵן תִּהְיֶה וְהָר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר" (שם).

הציר שעליו סובבת התורה – עקירת עבודה-

זרה ומחיית עקבותיה

בערך באמצעה של שנת תשע"ח פורסם מאמר "מחשבה" באחד מעלוני השבת הידועים בציבור (ששמונים אחוז מהם פרסומות). בראש המאמר התנוסס שמו של מאן דהו בשם עידו פחטר, ובמאמרו הזה הוא הכשיר הלכה למעשה את האמונה בהגשמת הבורא! וזו מסקנת מאמרו: "נראים מאד דברי הראי"ה קוק שטען (שמונה קבצים א, ל-לא) שכל עוד אין השלכה לתחום המוסרי, באמת אין זה משנה כיצד אלהים מצטייר בדעתנו, העיקר שהוא שם".

דברים אלה מזעזעים וחמורים במיוחד לאור משנתו הטהורה של הרמב"ם, מפני שלדעת רבנו הגשמת הבורא הינה העבודה-הזרה החמורה ביותר, הרבה יותר מהעבודה-הזרה הקדומה, ותוכלו ללמוד על-כך במאמר: "אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז". והינם מזעזעים וחמורים כפל כפליים כאשר הם יוצאים מפי ר"ב אשר מתיימר להיות "הדרדעי" של צאצאי המינים האירופים... אך בכל מקום שתמצאו קורדום והנאה מדברי תורה, תמצאו גם את שיבושי המחשבה וזיופי האמת, ואפילו בעניינים שהם בגדר התפרצות מחרידה כלפי ה' יתעלה, כגון ערעור יסוד שלילת ההגשמה! וכך הוא גם בשאר יסודות התורה, כלומר, החוצבים האירופיים מזייפים אפילו את יסודות דתנו הנאמנים ומתעים בזה את ההמונים אחרי התהו וההבל.

"וַיַּחֲפֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יי' אֱלֹהֵיהֶם [...] וַיִּמָּאֵס יי' בְּכָל זֶרַע יִשְׂרָאֵל" (מ"ב יז).

במאמר זה אנכי מבקש להוכיח, כי הטענה שטען פחטר, לפיה להגשמת הבורא אין השפעה על התחום המוסרי היא עלילת שקר וכזב, אשר מעלה תמיהות קשות על התורה שקידשה מלחמה נגד עניין שלכאורה אין לו כל זיקה מוסרית! היעלה על הדעת שה' יתעלה כל-כך ירחיק אותנו מעבודה-זרה רק כדי לשמור על כבודו? וכי הוא זקוק לנו ולעבודתנו? וכבר לימדנו רבנו שכל המצוות ש"בין אדם למקום" תכליתן למעשה להביא אותנו לקיום המצוות ש"בין אדם לחברו". כלומר, אף המצוות ש"בין אדם למקום" ובראשן עקירת עבודה-זרה וגרורותיה, נועדו לנו לבני האדם, ליצירת חברה תקינה, בריאה, מאושרת ושמחה (ולקמן ארחיב בעניין זה).

א. תכלית התורה – עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה

רבנו הרמב"ם היה בדעה, שתכליתה הראשונה של דת משה היא לחנך ולהורות לדעות ולהשקפות נכונות, והראשונה שבהן היא לבער את העבודה-הזרה וכל גרורותיה, ושש פעמים לפחות במורה-הנבוכים ובמשנה-תורה רבנו הרמב"ם חוזר על היסוד הנעלה הזה, דהיינו, שתכליתה הראשונה של התורה היא סילוק עבודה-זרה ומחיית עקבותיה, וזה דבריו:

(1+2) "ובבר ידעת מלשונות התורה בכמה מקומות כי המטרה הראשונית בכל התורה עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה וכל דבר השייך לה, ואפילו זכרה וכל מה שמביא לדבר ממעשיה, כגון האוב והידעוני וההעברה באש וקוסם ומעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ודורש אל המתים [...] **כי כל תורתנו עיקרה וצירה אשר תיסוב עליו הוא מחיית אותן ההשקפות מן המחשבות, ואותן העקבות מן המציאות.** כדי למחות מן המחשבות אמר: 'פן יפתה לִבְכֶם' וגו' 'אֲשֶׁר לִבָּבוּ פֶּה הַיּוֹם' וגו' ולמחיית מן המציאות אמר: 'מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצִּבְתָּם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵהֶם תִּגְדְּעוּ' וגו' 'וְאֵבְדְתֶם אֶת שְׁמֶם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא' [דב' יא, טז; כט, יז; ז, ה; יב, ג]. ונכפלו שני עניינים אלו בכמה מקומות, **והם היו המטרה הראשונה הכוללת את כל התורה כפי שהודיעונו ז"ל בפירושם המקובל** לאמרו יתעלה: 'אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה' [במ' טו, כג], אמרו: הא למדת, שכל המודה בעבודה-זרה כופר בכל התורה כולה, וכל הכופר בעבודה-זרה מודה בכל התורה כולה [ספרי שם; קידושין מ ע"א; הוריות ח ע"א], **דע זה**" (מורה ג, כט).

(3) "כי יסוד התורה ביטול אותה ההשקפה [=השקפת עובדי עבודה-זרה] ומחיית עקבותיה כמו שביארנו" (מורה ג, ל).

(4+5) "כיוון שהייתה מטרת כל התורה וצירה אשר עליו היא סובבת הוא סילוק עבודה-זרה ומחיית עקבותיה [...] ואם תעקוב אחר כל מצוה ומצוה שנאמרו בעבודה-זרה תמצאם טעמם ברור, והוא סילוק אותן ההשקפות הנפסדות וההרחקה מהן עד הקצה האחרון" (מורה ג, לז).

(6) "מצות עבודה-זרה כנגד כל המצוות כולן היא, שנאמר: 'וְכִי תִשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת' וכו' [במ' טו, כב], ומפי השמועה למדו שבעבודה-זרה הכתוב מדבר. הא למדת, שכל **המודה בעבודה-זרה** כופר בכל התורה כולה [שהרי נאמר 'כָּל הַמִּצְוֹת'] ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, שנאמר: 'מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וְהָלָא לְדֹרֹתֵיכֶם' [שם, כג]. וכל הכופר בעבודה-זרה מודה בכל התורה כולה, **והיא עיקר כל המצוות כולן**" (הל' ע"ז ב, ז).

אגב, עתה גם תובן תשובתו של קאפח לשאלה: מדוע רבנו קורא לקבוצת הלכותיו הראשונה יסודי-התורה ולא יסודי האמונה, וזה לשונו של קאפח: "קרא שם הלכות אלה 'יסודי התורה' ולא 'יסודי האמונה' כי לדעת רבנו, מי שִׁנְדָּמָה לו שהוא יודע תורה, ואינו יודע את ה' בדרכו של רבנו ובשיטתו, **גם תורה אין לו**". כלומר, רק לאחר הנחת היסודות המחשבתיים הנכונים יש מקום לבוא וללמוד הלכות ודינים, וכל מי שיישא וייתן בהלכות התורה ודיניה, ללא שהונחו בדעתו יסודות הדת המחשבתיים, רחוק מאד מדרך האמת ובהכרח נכשל ונחבל בהבלים.

וכפי שכותב רבנו במורה (ג, נא):

"וכן כל זמן שאתה עושה מצוה, [אם] אתה עושה אותה באיברריך כמי שחופר גומה בקרקע או חוטב עצים מן היער מבלי להתבונן בעניין אותו המעשה, ולא ממי בא [מי הוא אל-אמת אשר ציווה בו] ולא מה תכליתו [מה הטעם שנצטוונו בו] – אל תחשוב שהגעת אל התכלית, אלא תהיה אז קרוב למי שנאמר בהם: 'קרוב אתה בפייהם ורחוק מכליותיהם' [יר' יב, ב]". ואל יהא קל בעיניכם עוון זה שמתאר הנביא ירמיה, כי בפסוק שלפני הפסוק הזה הפושעים הללו נזכרים כרשעים ובוגדים, ובפסוק שלאחריו מתואר עונשם החמור המתאים לעוונם הקשה:

"מדוע דרךך רשעים צלחה נשלו כל בגדי בגדי? נטעתם גם שרשו ילכו גם עשוי פרי [ריבויים והצלחתם אינם מעידים על יושרם וטוהר ליבם] קרוב אתה בפייהם ורחוק מכליותיהם. ואתה ייִדעתי תראני ובחנת לבי אתך התקם כצאן לטבח וְהַקְדַּשְׁתָּ לְיוֹם הַרְגָּה. ועם-ישראל כבר מבין היטב את משמעותם המחרידה של הפסוקים הללו, ובמיוחד לאחר השואה הנוראה. אך 'הפיתיה אתם ולא חלו פליתם מאנו קחת מוסר חזקו פניהם מסלע מאנו לשוב' [יר' ה, ג].

ב. מטרת כל המצוות לתועלת האדם

כנגד דברי הטבח הנבל בשמונה שרצים, אשר סבר שאין כל השלכה מוסרית ליסוד תורת משה, שהוא ייחוד השם ועקירת עבודה-זרה, אנו מביאים את דברי רבנו הרמב"ם שסובר שכל המצוות נועדו **לתועלת האדם**. ולא יעלה על הדעת שהמצוה בה"א הידיעה, מצות ידיעת ה' וייחודו ועקירת עבודה-זרה, דווקא לה אין זיקה לתועלתו המוסרית והחברתית של האדם.

והנה לפניכם כמה דוגמות מדברי רבנו במורה להשקפה שכל המצוות נועדו לתועלתנו:

(א) "וכאילו [אצל] אלה חלושי הדעת [=חכמי אדום ועבדיהם הנרצעים], האדם בעיניהם יותר שלם מעושהו, כי האדם הוא אשר יאמר ויעשה מה שמביא לתכלית מסוימת, והאלוה אינו עושה כן, אלא יצווה אותנו לעשות מה שלא תועילנו ויזהירנו מלעשות מה שלא תזיקנו עשייתו, יתעלה ויתרומם. אלא הדבר הוא בהיפך זה, **וכל המטרה היא תועלתנו**" (ג, לא; עמ' שמו).

(ב) "כל ציווי ואזהרה מהם [=מחוקי וממשפטי התורה] תוצאת חכמה, והמטרה בהם תכלית מסוימת, **ושכל המצוות כולן יש להן טעם, ובגלל תועלת מסוימת ציווה בהן**. [...] ולשון הכתוב בכך ברור: 'חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים צִדִּיקִים' [דב' ד, ח], 'מִשְׁפָּטִי יִי אֶמֶת צִדְקוֹ יִחְדָּו' [תה' יט, י] [...] ואשר ראוי שיסבור בעניין זה כל מי שדעתו שלמה הוא מה שאבאר, והוא, **שכל המצוות יש להן טעם בהחלט, ובגלל תועלת מסוימת ציווה בהן**" (ג, כו).

(ג) "**וכל המטרה [במצוות ה' יתעלה] היא תועלתנו** [...] ממה שנאמר: 'לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחֵיתָנוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה' [דב' ו, כד] [...] אלא הדבר כפי שאמרנו בלי ספק, והוא, שכל מצוה מאלו השש-מאות-ושלוש-עשרה המצוות היא: **או** למתן השקפה נכונה או לסילוק השקפה רעה, **או** למתן חוק צדק או לסילוק עוול, **או** להדריך במידה נעלה או להזהיר ממידה רעה" (ג, לא).

(ד) "ושאר הקבוצות [של המצוות] הן בין האדם למקום. והוא, שכל מצוה, בין שהייתה ציווי או אזהרה, אשר המטרה בה הקניית מידה מסוימת או השקפה או תיקון מעשים מיוחדים לאדם עצמו להביאו לשלמות, הרי הם [=חז"ל] קוראים אותה 'שבין אדם למקום', **ואף-על-פי שהיא**

באמת מובילה לדברים שבין אדם לחברו, אבל אחרי מיצוע דברים רבים ובהבחנות כלליות, והבן זה" (ג, לה; עמ' שנה).

ומוסיף שם קאפח השכיר בהערה, וזה לשונו: "כי הזלזול במצוות שבין אדם למקום [=כתוצאה מהעדר יראת שמים] גורמת לשחיתות מחשבית והרגשת 'לית-דין-ולית-דיין', והרגשה זו נזרעת גם בסביבתו של הגרעין הראשי ונובטת שְׁמִיר וְנִשְׁמִית **שמהם ניזקת כל החברה**". בפרק הבא ארחיב בעניין שקאפח החל לרמוז אליו, אך בינתיים, לאור כל האמור לעיל, עולות כמה שאלות נוקבות רועמות ומהדהדות:

מהי אפוא מטרתה של התורה בקידוש מלחמת-חורמה כנגד העבודה-הזרה? מדוע חוד החנית של המלחמה הזו הוא מלחמת-חורמה בהגשמת הבורא? מדוע הציר שעליו סובבת כל התורה הוא דווקא עקירת עבודה-זרה ומחיית זכרה ועקבותיה? האם לעקירתה אין תועלת מוסרית וחברתית? היעלה על הדעת שהתורה תקדש מלחמה כנגד עניין שאין לו שום השפעה מוסרית על חיינו החברתיים, או שהיא תקדש מלחמה כנגד עניין שאין לו שום תועלת לאנושות?

ואם קידוש המלחמה כנגד העבודה-הזרה הוא לא לתועלת האנושות, כפי שטוענים הקוקו הכעור ופחטר תלמידו הנלהב, שהרי הם טוענים שאין שום השלכה מוסרית להגשמת הבורא – מן ההכרח להגיע למסקנה: שקידוש המלחמה כנגד העבודה-הזרה הוא לתועלת כלשהי **לבורא-עולם!** יתעלה ויתרומם משיקוצי הקוקו ותלמידיו. ועתה יש לשאול: האם ה' זקוק לעבודתנו ולהערצתנו? וכי ה' יתעלה דומה חלילה לדמיונות אלילי עמי-קדם החשוכים צמאי הדם והכבוד, שנוקמים באכזריות במאמיניהם רק כי לא עבדו והעריצו אותם כראוי להם?

התשובה לכל השאלות הקשות הללו תתבאר רק לאחר שנבין שני עניינים יסודיים מאד בתורת משה: **א**) יראת שמים נחוצה ואף הכרחית לקיום חברה אנושית תקינה ובריאה; **ב**) עבודה-זרה היא תכלית הריחוק והתְּעִייה מה' יתעלה, ולכן היא גם תכלית הריחוק מיראת שמים.

ג. נחיצותה העצומה של יראת שמים

תכליתה המרכזית של התורה היא ליצור חברה בריאה ומתוקנת שתכיר את מי-שאמר-והיה-העולם, חברה שבה ערכים כגון: אהבה וחמלה, צדק ומשפט-אמת, סובלנות ומתינות, צדקה וחסד, יושרה וטוב לב, הם הערכים שלאורם צועדת החברה בכללותה.

ברם, לא ניתן להשתית לאורך זמן ערכים אלה ללא הערך המרכזי הנעלה מכולם, הערך היחידי אשר מבטיח בוודאות חברה ערכית והוא **יראת שמים**. כל חברה, מתוקנת ונאורה ככל שתהיה, תיכשל בסופו של דבר לקיים מכלול של ערכים נעלים אמיתיים – והואיל וייצר לב האדם רע, סופו ששכרון הכוח והממון יסחרר אותו, ורדיפת הבצע ושאר התאוות תתגברנה עליו. החסם היחידי שעשוי למנוע מן האדם ללכת בשרירות לבו, ולנצל ולרמוס את החלש ממנו, החסם היחידי הזה הוא יראת שמים: "הֵן יִרְאֵת אֲדֹנָי הִיא חֻקָּהּ וְסוּר מִרְעַת בִּינָה" (איוב כח, כח).

כאשר אדם יודע את בוראו כפי שמלמד רבנו הרמב"ם, מצטיירת בשכלו במלוא עוזה ובהירותה התודעה שהוא עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך-מלכי-המלכים, על כל מעשה ממעשיו

ומחשבה ממחשבותיו. אדם בעל ידיעה נעלה שכזו, יחשוב אלף פעמים לפני שיעבור עבירה מוסרית, וגם אם יתגבר עליו יצרו וייכשל בעבירה, הוא יעשה זאת מתוך אי-נוחות רבה, ומתוך תחינה לבורא-עולם שיציל אותו מן הרפש והכיעור שנקלע אליהם (ראו במורה עמ' רפז-רפז). כל מערכת חוקים אחרת, וכל אידיאולוגיה הומאנית וחברתית ככל שתהיה, לא תחזקנה מעמד לאורך זמן, וְרִאשִׁיָּהּ וחבריה יסחפו בסופו-של-דבר לתוך מערבולת הבצע והתאוות.

בחברה שבה העבודה-הזרה רוחשת ופּוֹשָׁה ואוכלת כל חלקה טובה, הריחוק מהקב"ה הוא כֹּה רב, עד שלא ייתכן שיימצא באותה החברה אותו החסם ההכרחי: יראת שמים. ובמקום שהריחוק המחשבתי מה' הולך וגדל, כך גם יגדל הריחוק מיראת שמים, וככל שהריחוק מיראת שמים יגדל, כך יתדרדר מצבה המוסרי הערכי והאנושי של החברה, והיא תשקע לתוך סיאוב מידותי ומוסרי, סיאוב מבאיש שיאכל אותה מבפנים ומבחוץ עד כדי התפוררותה וחורבנה.

ד. עבודה-זרה ← העדר יראת שמים ← שחיתות מוסרית

וזו הסיבה שבבוא אברהם אבינו לגרר הוא חושש שיהרגוהו על דבר אשתו, אך שימו לב! הוא לא אומר שהסיבה לחששו היא העבודה-הזרה שהייתה באותו המקום, אף שכל אנשי כנען היו עובדי אלילים נחותים מאד: "וּבְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן אֲנֹכִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחַקְתִּיהֶם לֹא תִלְכוּ" (ויק' יח, ג). אלא, אברהם אבינו תולה את חששו בהעדר יראת אלהים: "וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֶת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֻנִי עַל דְּבַר אֲשֵׁרִי" (כ, יא). אברהם אבינו יודע שבמקום שאין בו יראת אלהים, אין-צל-של-ספק שאנשי המקום רעים וחטאים, ולא יהססו להרוג אותו ללא משפט כדי לגזול את שרה אשתו ולמלא את תאוותם.

כלומר, קיומה של העבודה-הזרה הקדומה במלא עוזה וכיעורה, גרמה להעדר מוחלט וגמור של יראת אלהים, שגרר עמו בהכרח עוולות חמורות ומעשים איומים ונוראיים, הנובעים משחיתות מוסרית עמוקה ואף ממוסדת שמעוגנת במערכות המשפט ובנורמות החברתיות המקובלות. וזה הקשר שבין עבודה-זרה ליראת שמים, ובין יראת שמים לקיומם של חיי חברה תקינים, שמחים ומאושרים. וזו הסיבה שהתורה קידשה מלחמה נגד העבודה-הזרה, כי העבודה-הזרה היא האנטי-תזה ליראת שמים, והיא הגורם הראשון והחזק ביותר להעדרה. ובהעדר יראת שמים, הרסן משוחרר ופרוץ בפני כל העוולות והפשעים החמורים ביותר.

נמצא אפוא, שהמלחמה שהתורה קידשה כנגד העבודה-הזרה, איננה להאדרת שמו של בורא עולם, שהרי הוא אינו זקוק לנו כלל, וממילא הוא אינו זקוק שנאדיר את שמו ונעריץ אותו, אלא, אנחנו אלה הם אשר זקוקים לו כל-כך. לפיכך, עלינו לעקור ולבער לשבור ולנתוץ לכתוש ולטחון עד-דק את העבודה-הזרה שפושָׁה סביבנו, כדי להצמיח ולטפח בקרבנו את יראת האלהים, שהינה כֹּה הכרחית לחיי חברה תקינים ומאושרים. כל הצדקה להגשמת הבורא נובעת מריחוק מדרך האמת ומהשגת ה', וריחוק מדרך האמת יוביל בהכרח להעדר יראת שמים, והעדר יראת שמים יוביל את האדם ואת החברה לבחירות רעות מאד שימיטו עליהם אסונות וייסורים. ובמקרה של הקוקו ותלמידיו למיניהם, אין ספק שהעדר יראת השמים גרם להם גם להפוך את תורת האלהים לקורדום חוצבים, ולהשתמש בכתרה של תורה באצטלה של חכמה ומדע.

ה. חובה לחנך את הקטנים שאין לה' גוף

כדי להשלים את העניין, אצרף את דברי רבנו הרמב"ם במורה-הנבוכים, אשר מחייב לחנך את הקטנים וההמון להשקפה שה' אחד, שאין לו גוף או דמות הגוף, ושאינו מתפעל, "כי ההתפעלות שינוי והוא יתעלה לא ישיגהו שינוי". ולביאור מושג ההתפעלות ושלילתו מה' יתעלה, ראו במאמרים הבאים: "מבוא למצות ייחוד השם", "לעורר רחמי שמים?", "לימוד ושינון שלילת הגשמות הכרחי לכל אדם", "חומרת העצומה של ההגשמה", ועוד. ומכאן ועד סוף הפרק העתקתי לפניכם את דברי רבנו החשובים במורה-הנבוכים (א, לה; עמ' נד-נו):

"כשם שצריך לחנך את הקטנים ולפרסם בהמון כי ה' יתהדר ויתרומם אחד, ושאיין ראוי לעבוד זולתו, כך צריך לשנן להם כי ה' אינו גוף, ואין דמיון בינו לבין בראוי כלל בשום דבר מן הדברים, ושאיין מציאותו כעין מציאותם, ולא חיייו כמו חיי החי מהם, ולא ידיעתו כמו ידיעת כל מי שיש לו ידיעה מהם, ושאיין השוני בינו לבינם בריבוי ומיעוט בלבד, אלא **במין המציאות**.

כלומר, צריך לאמת אצל הכל [גדולים וקטנים וחכמים בעיניהם] שאין ידיעתנו וידיעתו או יכולתנו ויכולתו שונים בריבוי ומיעוט, וחוזק וחולשה, וכל הדומה לכך. כי החזק והחלש דומים במינם בהכרח, וכוללת אותם הגדרה מסוימת אחידה, וכך כל יחס לא יהא אלא בין שני דברים שהם תחת מין אחד. [...] אלא, כל מה שמתייחס אליו יתעלה שונה מתארינו מכל צד, עד שאינם מתאחדים בשום הגדרה כלל. וכן מציאותו ומציאות כל שזולתו נאמרת עליהם אמנם [המילה או ההגדרה] 'מציאות' [אך אין זה אלא] בשיתוף השם [מציאות] כמו שאבאר.

כשיעור הזה יספיק **לקטנים ולהמון** לקבוע במחשבתם שיש שם מצוי שלם שאינו גוף ולא כוח בגוף – הוא האלוה, ולא ישיגהו שום אופן מאופני החיסרון, ולפיכך לא תשיגהו התפעלות כלל. [...] אבל שלילת הגשמות וסילוק הדימוי [=סילוק הדימוי וההשוואה בינו לבין איזה נברא מברואין] וההתפעלויות ממנו, הוא דבר שראוי לפרשו ולבאר לכל אדם כראוי לו, ולשננו לקטנים ולנשים ולפתאים ולחסרי התבונה, כמו שמשננים להם שהוא אחד ושהוא קדמון ושאיין לעבוד זולתו, **לפי שאין ייחוד כי אם בשלילת הגשמות** [כלומר לא די בכך שתשנן לו שהוא אחד, שכל זמן שלא סילקת ממנו יתעלה את הגשמות, בתודעת השומע עדיין אינו אחד (קאפח) – כלומר, בהעדר סילוק הגשמות אי אפשר לייחד את ה' יתעלה!]] כי הגוף אינו אחד אלא מורכב מחומר וצורה שניים מוגדרים, והוא גם מתחלק וסובל את החלוקה, וכאשר יקבלו את זה ויורגלו בו ויתחנכו עליו, וגדלו, ונבוכו בפסוקי ספרי הנבואה אז יבוארו להם ענייניהם, יפתחו להם בביאורם ויעירום על שיתופי השמות והשאלותיהם אשר נכללו במאמר זה, כדי שתושג להם שלמות הדעה הנכונה באחדות ה' ובאמיתת הספרים הנבואיים. [...]

ומי שקהה שכלו מלהבין את באורי הכתובים ומלהבין את השוויון בשמות על אף השוני בעניין, ייאמר לו: לשון זה מבינים ביאורו אנשי המדע, אך אתה תדע, כי ה' יתהדר ויתרומם אינו גוף ולא יתפעל [אינו קולט רשמים שמעצבים את מהותו], כי ההתפעלות שינוי. והוא יתעלה לא ישיגהו שינוי, ולא ידמה לשום דבר מכל מה שזולתו, ולא תכללהו עם שום דבר מהם שום הגדרה מן ההגדרות כלל, ושדברי הנבואה הללו אמת ויש להם באור, ולעמוד עמו בשיעור זה.

ואין ראוי להניח שום אדם באמונת הגשמות או האמנת מאורע ממאורעות הגופים, אלא כמו שמניחים על האמנת העדר האלוה או השיתוף עמו או עבודת זולתו [=כלומר שאם תניחהו להאמין הגשמות **הרי זה כמי שמניחו לעבוד עבודה-זרה**] (קאפח), ולדעת רבנו אף חמור מכך בהרבה, וכמו שנראה לקמן, ודברי קאפח הללו מטשטשים את חומרת ההגשמה]."

סוף דבר

למדנו אפוא במאמר זה, שככל שהעבודה-הזרה חודרת עמוק יותר, כך יראת השמים נעלמת ומתפוגגת, וככל שהעבודה-הזרה חודרת ויראת השמים מתפוגגת – כך השחיתות המוסרית גדלה ומתעצמת, אוכלת וטורפת ללא רחם. וזו גם הסיבה שהציר שהתורה סובבת עליו הוא עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה, כלומר, לא בגלל שהקב"ה זקוק שנעבדהו ונירא מפניו, אלא כדי שהאנושות לא תחריב את עצמה בבהמיותה ובהפיכתה לגרועה מחיות הטרף.

וראוי להזכיר ולצרף למאמר זה את דברי רבנו במורה (א, לו):

"**ואתה דע**, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות או מאורע ממאורעות הגוף, הנך מקנא ומכעיס וקודח-אש ומעלה-חמה ושונא ואויב וצר, **יותר חמור מעובד עבודה-זרה בהרבה**".

"וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דִּבְרִי יי אֲלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (דב' ד, טו). "וְאֵל מִי תִדְמִיּוֹן אֶל וְיִמָּה דְמוּת תַּעֲרֹכוּ לוֹ [...] וְאֵל מִי תִדְמִיּוֹן וְאִשָּׁה יֹאמַר קְדוֹשׁ. שְׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהֵי הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צָבָאָם לְכֹלָם בְּשֵׁם יִקְרָא מֶרֶב אוֹנִים וְאִמִּיץ כֹּחַ אִישׁ לֹא נִעְדָּר" (יש' מ). "כִּי אֲנִי יי לֹא שְׁנִיתִי [=לעולם לא יחול בי שינוי]" (מלאכי ג, ו).

"מֵאִין בְּמוֹךְ יי" (ירמיה י, ו), דהיינו אין כיוצא בך.

כדאי לציין שבתמונת שער מאמר זה שפורסם באתר אור הרמב"ם הובאה תמונת ההגשמה הנוצרית המפורסמת: אלהים יתעלה ויתרומם שמו לעילא-לעילא בדמות של אדם זקן אשר יוצר את האדם הראשון, וכפי שצייר מיכלאנג'לו הטמא על תקרת הקאפלה הסיסטינית (=מהכנסיות החשובות בוותיקן שברומא). וחתכתי את התמונה שם מטעמי צניעות. כמו כן, צירפתי שם תמונה נוספת: אלהים בדמות אדם זקן יוצר את המאורות, וגם את התועבה הזו צייר מיכלאנג'לו על תקרת הקאפלה הסיסטינית, גם תמונה זו חתוכה מטעמי צניעות.

בחינת אמונת גלגול הנשמות

מעט על הורתו ולידתו: מאמר זה נולד בעקבות תוכניתו של אמנון לוי הפתי "פנים שקריות", ששודרה בסיוון תשע"ח. בתוכניתו זו הצליח הפתי לשכנע באותות ובמופתים (כביכול) כי הזיית הגלגול הינה אמת לאמיתה. עד-כדי-כך הוא הצליח להתעות ולתעתע ולהפליא את המוני הפתאים, עד שקבוצות הווצאפ של הדרדעים הנבערים למיניהם נרעשו ונבוכו מאד, הם לא ידעו מה להשיב לאפיקורוסים ולעובדי האלילים, ועמדו נבוכים ונכלמים וחפויי ראש (ואם הם לא היו הופכים תורת אלהים לקורדום חוצבים לא הייתה תוקפת אותם חולשת הדעת).

מכל עבר הטיחו בדדדעים הנבערים "ראיות" למחצה לשליש ולרביע מתוך תוכניתו המהפנטת של הפתי, ואשר באמצעותן הוכיחו הסכלים את הדדדעים על פניהם בעניין אמיתת אמונת הגלגול בביכול. והם-הדדדעים, כאמור, רעדה אחזתם חיל כיולדה, לא ידעו מה להשיב, כל ראשיהם ושועליהם החרישו נאלמו ונסתתמו, חלו נבהלו ורעדו כמפני חרב ורודף אין.

ומה עושה דדדעי נבער ממוצע כאשר הוא נהפך ללעג ולקלס? ובכן, הוא פונה לראש הדדדעים בדורו כדי לקבל תשובה שתסיר את הקלון והחרפה שדבקו בו. ואכן, הדדדעים פנו לערוסי, גדול כומרי הדדדעים החוצבים, והוא השיב למקורביו המקורבים תשובה שלא לפרסום חלילה וחס, תשובה בת שתי מלים בלבד: "שקר וכזב", כאילו הוא ירון זהבי ראש חבורת חסמב"ה (=חבורת סוד מוחלט בהחלט). ירון ערוסי אפילו לא העז לפרסם את "תשובתו" הקצרה והריקה הזו בת שתי המלים! וברור מדוע, ערוסי השכיר ממונה על מערך הכמורה הפרו-נוצרי בקרית-אונז, ואף חבר בכיר במועצת המינות הראשית לישראל, ולא יתפאר הגרזן על החוצב בו...

אולם, תשובתו האומללה והחששנית של ערוסי לתוכנית המטלטלת של אמנון לוי לא נבעה רק מפחד ואימה שאחזו ואוחזים בו תמיד, אלא יותר מכך מעצם שותפותו במסד הטומאה האורתודוקסי אשר מכַּבֵּה את אור הדעת ומטמטם את המחשבה. ואסביר את הדברים:

סיפר לי ידידי הרב יואב נדב מן העיר צפת על מארי יחיא עוזרי ז"ל, אשר הנהיג לפני עשרות שנים את קהילת השאמי בבית-הכנסת "נוה שלום" בשכונת רמת-עמידר ברמת-גן. אל מארי יחיא ניגשו כמה אנשים וניסו לשדל אותו לקבל משכורות מן המועצה הדתית. מארי יחיא היה רִצֵּף במלאכתו, והוא היה לומד תורה בלילה ועובד למחייתו ביום. כאשר הם הציעו לו לשמש כ"רב" הוא תמה ואמר להם שהוא כבר משמש בפועל כרב ומשיב תשובות לכל שואל... אך הם המשיכו להתפתל, ואמרו לו שהוא לא יצטרך עוד לעבוד בתור רצף, ואז מארי יחיא תמה עליהם: וממה אתפרנס? לאחר זמן לא מועט הוא הצליח להבין שהם מציעים לו משכורות בעבור שררה תורנית, הוא קם מכיסאו, הצביע על הדלת ואמר בנחרצות: "תצאו בחוץ!".

"בְּאֵדִין עֲנֵה דְנִיָּאל, וְאָמַר קִדְּם מִלְכָּא: מִתְנַתֵּךְ לָךְ לְהִיָּין, וּבְנִבְזִיָּתֵךְ לְאַחֲרֵךְ הֵב" (דנ' ה, יז).

הרב יואב נדב הוסיף וסיפר לי על אביו ז"ל שנהג לומר על כומרי המסד האורתודוקסי הפרו-נוצרי: "המחובר לטמא – טמא" ... וזו הסיבה המרכזית לכך שערוסי נאלם דום ולא היה מסוגל להשיב תשובה ניצחת, כי המחובר לטמא – טמא: טומאת הממון מטמאת את הדעת, מטמטמת ומזהמת את המחשבה, וחוסמת כל אפשרות להבין ולהכיר ולהודות על האמת. "כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: הָאֵין עוֹד חֲכָמָה בְּתִימָן? אֲבָדָה עֲצָה מִבְּנִים נִסְרָחָה חֲכָמָתָם!" (יר' מט).

נחזור לדדדעים האומללים והמיוותמים, תשובתו הפחדנית והריקנית של ערוסי שלא לפרסום (ואם תפורסם בשמו הוא יכחיש כמובן וייוחד כעלה נידף, ומיד יכרע אפיים ארץ ויחדש את חתימתו הנגעלה על עצומת כומרי הדת הפרו-נוצרים שמודים ב'קדושת' ספר-האופל הפגאני ומחרפים ומגדפים את השם הנכבד והנורא בהודאתם בעבודה-זרה), לא השקיטה ובצדק את המיית ליבם של הדדדעים החבוטים, ובצר להם היה חלוץ אחד שפנה לאדיר הקטן שיכתוב מאמר בעניין גלגול הנשמות. וכך נולד המאמר שמונח לפניכם. בריך רחמנא דסייען.

* * *

הזיית גלגול הנשמות מרתקת רבים, וברור מדוע, יש בה לכאורה הצצה אל הבלתי-נודע, אל הנסתרות והנעלמות, ואל החיים שלאחר המוות אשר בה העסיקו את בני-האדם בכל הדתות, בכל המקומות ובכל התקופות מראשית האנושות. הזיית הגלגול מוגדרת כך בוויקיפדיה:

"גלגול נשמות הוא שם כללי המתאר תהליך אותו עוברת הנשמה, על-פי אמונה רווחת [ולפי האמת יש לדייק ולומר: 'על-פי הזיה רווחת'], לאחר המוות. האמונה בגלגול הנשמות נפוצה בתרבויות שונות, ולא אחת נכרכת ביחד עם אמונות דתיות [פגאניות]. גלגול הנשמות מצוי כמעט בכל ספרות דתית [פגאנית] מרכזית, ברוב דתות המזרח, בודהיזם והינדואיזם וכן בדתות מונותאיסטיות, כגון היהדות [הפרו-נוצרית], הנצרות, האסלאם ובדת הדרוזית".

טרם שאחל חשוב לומר, שהזיה פגאנית זו נשללה במפורש כבר על-ידי שלמה המלך בקהלת (יב, ה-ז), וזה דבריו: "כִּי הִלֹךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בְּשׁוּק הַסַּפְּדִים [...] וַיֵּשֶׁב הָעֶפֶר עַל הָאָרֶץ בְּשִׁקְיָהּ וְהָרִיחַ תִּשּׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה". על-כל-פנים, במאמר זה נוסיף ונביח שמדובר בהזיה פגאנית ופרימיטיבית נחותה ביותר: כנגד ההזיה הרווחת הזו נציב מספר קושיות שיסודן ביסודות הדת וכן בשכל הישר – הוא צלם האלהים אשר הוענק לאדם – וקושיות אלה ישפכו אור על ההזיה המפוקפקת הזו ויחשפו את שקריותה וכיעורה.

א. ארבע-עשרה טענות כנגד הזיית הגלגול

1) ביטול עונש הכרת ומחיקתו מספר התורה – אחד מיסודות הדת החשובים הוא אמיתות עונש הכרת שחל על הפושעים בחטאים ובעוונות החמורים, ומשמעו: הכרת הנפש מחיי-העולם-הבא בשל גודל רשעם וחטאתם, וזה דברי רבנו הרמב"ם בהלכות תשובה (ח, ב):

"ופירעון הרשעים הוא שלא יזכו לחיים אלו [=חיי העולם-הבא] אלא יפְּתוּ וימותו. וכל מי שאינו זוכה לחיים אלו הוא המת שאינו חַיָּה לְעוֹלָם, אלא נכרת ברשעו ואובד כבהמה, וזהו הכרת הכתוב בתורה, שנאמר: 'הַכָּרַת תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא' [במ' טו, לא], מפי השמועה [=במסורת התורה-שבעל-פה] למדו: 'הַכָּרַת' בעולם-הזה, 'תִּכְרֹת' לעולם-הבא. כלומר, שאותה הנפש שפרשה מן הגוף בעולם-הזה אינה זוכה לחיי העולם-הבא, אלא גם מן העולם-הבא נכרתה".

ובפירוש-המשנה לסנהדרין אשר קדם כידוע ל"משנה תורה", אומר רבנו כך (עמ' קלח):

"והנקמה הגמורה היא, שתיכרת הנפש ותאבד ושלא יהיה לה קיום [לעולם-ולעולמי-עולמים, כאמור], והיא [=הנקמה הגמורה] הכרת האמורה בתורה, וענין הכרת, הכרת הנפש כמו שביאר ואמר: 'הַכָּרַת תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא', ואמרו [חכמי האמת מעתיקי השמועה] עליהם השלום: 'הַכָּרַת' – בעולם-הזה, 'תִּכְרֹת' – לעולם-הבא. [...] וכל מי ששקע בתאוות הגופניות והזניח את האמת והעדיף את השווא, נכרת מאותו השגב, ויישאר חומר מוכרת".

וכן פוסק רבנו בהלכות תשובה (ב, יד): "ואלו שאין להן חלק לעולם-הבא, אלא נכרתים ואובדים ונידונים על גודל רשעם וחטאתם **לעולם-ולעולמי-עולמים**: המינים, והאפיקורסים, והכופרים בתורה, והכופרים בתחיית המתים" וכו'.

מהלכה זו עולה בבירור שעונש הכרת הוא לנצח, וכל מי שפשע באחד מהעניינים האלה ומת ברשעו, נפשו נכרתת **לנצח** משגב העולם-הבא, ואין לו שום אפשרות "לתקן" לאחר המוות. הזיית הגלגול מבטלת אפוא את עונש הכרת ומוחקת אותו מספר-התורה! שהרי לפי הזיית הגלגול מה שנותר מנפש הרשע לעולם אינו נכרת, אלא הרשע חוזר שוב ושוב כדי "לתקן" את מעשיו. ואפילו רשעים כמו ירבעם ומנשה, זוכים לחזור שוב ושוב לעולם-הזה בגלגולים.

ואצרף את דברי רבנו בשלושה-עשר יסודות הדת:

"והיסוד **האחד עשר**, שהוא יתעלה משלם גמול טוב למי שמקיים מצוות התורה, ומעניש מי שעובר על אזהרותיה, ושגמולו הגדול הוא העולם-הבא, **ועונשו החמור הכרת**. וכבר אמרנו בעניין זה מה שיש בו די. והפסוק המורה על היסוד הזה הוא אמרו: 'אם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ' [שמ' לב, לב], והשיבו יתעלה: 'מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסְפָּרִי' [שמ' לב, לג]. ראייה שידוע לפניו העובד והחוטא לשלם גמול טוב לזה ולעונש את זה".

ומה דינו של המפקפק ביסוד מיסודות הדת? "וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר **ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנוא אותו ולהשמידו**, ועליו הוא אומר: 'הֲלוֹא מְשֻׁנְאִיךָ יי אֲשַׁנָּא וּבִתְקוּמְמִיךָ אֶתְקוּטְט' [תה' קלט, כא]".

ושמעתי שהיו מקובלים נגעים ונכרתים שניסו להתחכם ולהסביר שהכרת האמור בתורה שנזכר לעיל הוא לנפש בלבד, ואילו הגלגול הוא לנשמה... ושערי הזיות לא ננעלו העיקר שיהיה להם פתח לטעון שיש להם "תשובה". ומדוע מדובר בהזיה? ובכן, אם הם מזידים שהנפש סובלת ומתייסרת בעונש כרת לנצח-נצחים, מה נשאר עוד לתקן? והלא נפש האדם כבר נכרתה מחיי העולם-הבא, ואם אי אפשר לתקן את האסון המחריד הזה, מה יש עוד לתקן?

2) החזרת הנפש החוטאת לעולם-הזה היא פרס לרשעים – אדם שחטא והרשיע והתעלל כל ימיו, גנב רצח ונאף, האם נכון מבחינת הצדק האלוהי להחזירו שוב בגלגול, בגוף חדש צעיר ורענן, כדי "לתקן" את מעשיו? והלא תחיית המתים היא לצדיקים בלבד! ואילו לפי הקבלה הנגעלה והפגאנית הרשעים הם הזוכים לתחיית המתים! ולמה הדבר דומה? למורה נתעב שאנס את תלמידותיו באופן שיטתי, ולאחר שהורשע בדין, בית-המשפט יחזירהו לבית-הספר שבו הוא התעלל בילדות ובנעורו כדי "לתקן" את מידותיו ומעשיו... היש בזה היגיון?

ויש אפילו יתרה מזאת, אמונה רעה ומחרידה זו מעודדת ומחזקת מאד את הרשעים הארורים – בעלי התאוות והמידות הרעות אשר שקעו בזימה ובטינופי התאוות הגופניות – להמשיך בשחיתותם המוסרית הבזויה, שהרי לא רק שהם לא ייענשו על מעשיהם, הם אף יחזרו בגוף חדש וצעיר, חזק ובריא, כדי להמשיך ולמלא את תאוותם, ולהמשיך ולהתעלל בזולתם.

ושמעתי שהיו מקובלים מתועבים שטענו שגלגול הנשמות הוא עונש חמור מן הכרת... והם יכולים לטעון כל הזיה לפני השוטמים והפתאים שיקבלו את דבריהם ללא ביקורת ובחינה. ברם, לפי האמת, גם אם תאמר לרשע הארור המתעלל שעונש הגלגול חמור יותר מעונש הכרת, הוא יצחק ויגחך על-כך בליבו – שהרי הוא שקוע בזימותיו ובתאוותיו, ו"האיום" העלוב שבחזרה

בגלגול לעולם-הזה הינו הפרס הגדול ביותר בעבורו. והראיה: כמה ניסו הרשעים האחרים ביותר במהלך הדורות לזכות לחיים גופניים נצחיים, כמו הפרעונים חונטי הגופות לדוגמה.

(3) אמונת גלגול הנשמות מעודדת לעצלות ולהימנעות מעשיית הטוב – אחת המעלות החשובות ביותר בעולם-הזה היא מעלת החריצות, ולעומתה העצלות היא מידה מגונה ביותר, ושלמה המלך הרבה לגנותה בספר משלי, והדברים עתיקים. ברם, מי שמאמין בהזיית גלגול הנשמות, סובר בטעות שיהיו לו עוד הזדמנויות רבות לעשות טוב ולפעול פעולות חיוביות, ולכן קרוב לוודאי שהוא ייכנע ליצרו הרע ויתרפה מעשייה ברוכה ב"גלגול הזה", ואף ישקע אל תהום העצלות החידלון והתאווה, שהרי די בזה כדי לפתות את האדם ולהטותו אחרי התאוות וזימת הבשרים. ברם, אם אותו אדם היה יודע שכל רגע שעובר אינו חוזר, אולי הוא היה מתעורר לעשיית הטוב והחיובי, טרם שתאוות העצלות תשתלט עליו כליל ויהיה כמעט בלתי-אפשרי להתנתק ולהשתחרר ממנה. "תִּתְּאוּת עֲצָל תְּמִיתָנוּ כִּי מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת" (משלי כא, כה).

והיה מי שניסה לטעון שטענתי אינה נכונה, מכיוון שהאדם אינו יודע אם עונשו יהיה גלגול או קֶרֶת. ובכן, לא יעלה על הדעת שהקב"ה ינהג בעוול ויעניק הזדמנות שנייה לרשע פלוני ואילו מרשע אלמוני הוא ימנע את הזכות הזאת, שהרי "הַצֹּרֶר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל דֶּרֶךְוּ מִשְׁפָּט אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עוֹל צָדִיק וְיִשְׁרָאֵל" (דב' לב, ד). כמו כן, אפילו לפי הזיה זו, אמונת הגלגול כל-כך נפוצה בעולם הקבלה הנגילה, עד שאין לך אדם שלא יושפע ממנה ושלא יתרפה בשל-כך מעשיית המצוות, כי עצם קיום האפשרות הזו, כבר מעודד מאד לעצלות ולעשיית הרע.

ובמו אוזניי שמעתי אנשים אשר מתעצלים מלפעול בכיוונים החיוביים, ופוטרים את עצמם באמירה: "בגלגול הבא כבר נעשה כך-וכך", וחונקים בהשקפה הזו את קול נפשם העשווקה.

"הַדִּלֵּת תִּסּוֹב עַל צִירָה וְעֲצָל עַל מָוֶתוֹ" (משלי כו, יד).

(4) ביטול חיי העולם-הבא – כידוע, אחד מיסודות תורת משה הוא עונג חיי העולם-הבא הנצחי, הנצור למי שדבק בשכלו ובדרך האמת, וזה דברי רבנו בהלכות תשובה (ח, א):

"הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם-הבא, והן החיים שאין עמהן מוות והטובה שאין עמה רעה, הוא שכתוב בתורה: 'לִמְעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים' [דב' כב, ז]. מפי השמועה למדו: 'לִמְעַן יִיטֵב לָךְ' – לעולם שכולו טוב, 'וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים' – לעולם שכולו ארוך. וזה הוא חיי העולם-הבא".

אולם, כידוע "אֵין צָדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קה"ז, כ). נמצא אפוא לפי הזיה ההזיות, שכל מי שחטא, אפילו משה רבנו ע"ה, יתגלגל שוב ושוב עד ל"תיקון" חטאו, ונמצא שלעולם הוא לא יזכה לחיי העולם-הבא! כי גם אם יתקן את חטאו, כבר יימצא לו חטא אחר שיהיה עליו "לתקן" בגלגול הבא, וכך הוא יוסיף להתגלגל ולהתגלגל עד שיקבל סחרחורת.

ושמעתי שהיו מקובלים נגלים שטענו שלא לעולם האדם מתגלגל, אלא רק עד תיקון עוון מסוים... וכידוע, כדי להחזיק שקר יש צורך בעוד כמה שקרים (ועדיין הוא יהיה רעוע). כלומר, כדי להעמיד את הזייתם הם הוסיפו עוד הזיה לפיה יש עוונות שצריך לתקן ויש עוונות שאין צריך לתקן. ודבריהם סכלות: שהרי אם ניתן לתקן מדוע שהקב"ה לא יאפשר לאדם לתקן את

הכל? ובכלל, מהי האסמכתא של המקובלים הווי ההזיות לסברה הזו? האם יש לקבל כל המצאה ודמיון של איזה שיכור? ויתרה מזאת, אם יש עוונות שנדרש להם "תיקון", ההיגיון מורה שמדובר דווקא בעוונות החמורים והקשים, והדבר יעודד עוד יותר את הרשעים לפשוט דווקא בחמורות כדי לשוב לעולם-הזה, עולם השקר, עולם התאוות הזימות וההתעללויות.

אולם, המקובלים הפנו עורף לצלם האלהים שניתן להם, ודבריהם נטולים כל היגיון, פשוט דברי הבל מהובלים אשר אמנם מגוחכים ונועדו אולי לבדח את אנשי האמת, אך הם גם מתעים בהם את ההמון, מרחיקים בזה את עם-ישראל מכוונן ממלכת כהנים וגוי קדוש, ואף ממיטים ייסורים חמורים על עם-ישראל, על הפרט ועל האומה. והנה דוגמה לעוון שצריך "לתקן":

בספרי האגדות הנגעלות של המקובלים יש סיפור מפורסם על הבעל-שם-רע: פעם אחת שלח הבעל-הרע הזה כמה מתלמידיו שילכו לבקר אדם אחד שהתגורר ביער. הלכו תלמידיו ומצאו אדם עבה וגס אשר ישן במיטה בתוך בית עזוב, התלמידים לא הבינו בתחילה מה רצה הבעל-שם-רע ללמד אותם בזה, והם חיכו וחיכו עד שאותו אדם קם משינתו. לבסוף הוא קם, ומיד הניח תפילין וקרא את סדר הקרבנות עד "הודו". לאחר מכן הוא חלץ את תפיליו וחזר לישון.

התלמידים חזרו תמהים אל אלילם הבעל-שם-רע ושאלו אותו על פשר התנהגותו המוזרה של אותו אדם ומה עליהם ללמוד מכך? ובכן, הבעל-שם-רע השיב להם, שאותו אדם בגלגולו הקודם הניח תפילין רק לפני "הודו", ולכן הוא ירד לעולם-הזה כדי לתקן את הפגם הזה...

ובכן, אני אפילו לא אתחיל להתייחס לטמטום הזה, כי כל-כולו הינו עלבון לצלם האלהים שניתן לנו, או במלים אחרות, עלבון לאינטליגנציה האנושית, אף שאצל המינים הנקראים בימינו "חסידים", מתייחסים אל הסיפור הזה כאל תורה מן השמים... ומי שלא מקבל בחילה עזה מן הסיפור הזה עליו לדאוג ולהיחרד על ריחוקו מאנושיותו ומצלם האלהים שהוענק לו.

(5) ביטול יסוד התשובה – עיקרון התשובה הוא יסוד מרכזי וחשוב בתורת משה, וכל דברי רבנו הרמב"ם בספרו מורה-הנבוכים (עמ' שנו), ולאחר מכן בהלכות תשובה (ב, ב):

"גם התשובה [...] מן ההשקפות אשר לא תהא סדירה מציאות אישי התורתיים כי אם בסבירתה, לפי שאי אפשר לאדם שלא יחטא ויטעה, אם שטעותו בהחשיבו השקפה או מידה שאינן חשובות באמת, או בהתגברות תאוה או כעס. ואם יהיה האדם בדעה שאין מרפא לשבר זה לעולם, יתמיד בתעיתו, ושם גם יוסיף במריו אם לא תהיה לו עצה [כלומר, אם לא יידע שיש רפואה למשובתו, יתייאש וישקע עוד יותר בטומאה], אבל עם הסברה ב[קיום אפשרות] התשובה יחזור למוטב, וישוב למצב מתוקן ביותר, וליותר שלם ממה שהיה קודם שיחטא".

"ואם לא שב אלא בימי זקנותו [...] אף-על-פי שאינה תשובה מעולה, מועלת היא לו, ובעל תשובה הוא. אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו, כל עוונותיו נמחלין, שנאמר: 'עַד אֲשֶׁר לֹא תִחַשֵּׁף הַשֶּׁמֶשׁ' [קה' יב, ב] שהוא יום המיתה. מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו".

נמצא, כי התשובה היא יסוד מיסודות תורת האמת, ולאור זאת שאלה קמה וניצבה:

מדוע? מדוע היא יסוד כל-כך מרכזי? מדוע בכל רחבי ספרות חז"ל חכמים מזהירים ומזריזים את האדם לשוב בתשובה אם ממילא יש לו אפשרות לתקן? מדוע חכמים טורחים להדגיש (אבות ב, י): ושוב יום אחד לפני מיתתך, אם אכן ניתן "לתקן" גם לאחר המוות? ואין לי צל של ספק, שאם הזיית הגלגול הייתה מקובלת על חז"ל הם לא היו טורחים לרומם כל-כך את יסוד התשובה, עד שהם מחנכים אותנו לחשיבותה העליונה של התשובה ואפילו רגע אחד לפני המיתה! אלא, הם היו ממליצים לאדם שישוב, אך אם לא שב לא נורא, ישוב בגלגול הבא...

זאת ועוד, איך יכול אדם "לתקן" את מעשיו ללא חרטה וללא ווידוי? ואם "יתגלגל" כדי לכפר על חטאיו הוא כבר אינו יכול להתחרט ואינו יכול להתוודות, שהרי הוא אינו יודע מה עשה... ושוב אנו רואים סתירה לעקרונות התשובה שנקבעו בתורה-שבעל-פה. וכך פוסק רבנו בהלכות תשובה (ב, ג): "וכן יתנחם על שעבר שנאמר: 'כִּי אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי וְאַחֲרֵי הַדָּעִי סָפַקְתִּי עַל יָרֶךְ' [יר' לא, יח] [...] וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינים אלו שגמר בליבו".

ושמעתי טענה שעצם "עונש" הגלגול הוא הכפרה ולכן אין צריך להתוודות ולהתחרט, וכבר הוסבר ש"עונש" הגלגול אינו עונש לרשעים האחרים אלא פרס וגמול ועידוד מאין כמותו.

6 ביטול יסוד השכר והעונש – אם במקום להעניש את האדם על מעשיו הרעים, ניתנת לו הזדמנות "לתקן" את מעשיו, וכך חוזר חלילה עד שיתקן איזה פגם שאינו יודע – ובכן, גם אם נניח שהוא אכן יצליח לתקן, נמצא שלעולם החוטא לא נענש על מעשיו. וכך כותב רבנו בסוף פירושו למסכת ברכות, וכ"ד: "אבל העיקר הוא שהקב"ה גומל לצדיקים ומעניש את הרשעים, וכל זה בצדק, שכן העיד על עצמו שהכל בצדק 'כִּי כָל דֶּרֶךְוִי מִשְׁפָּט' וכו' [דב' לב, ד]".

וכך מלמד רבנו גם ב"מאמר קידוש השם", וזה דבריו (עמ' קיח-קיט):

"ודע, שצריך האדם לידע יסוד זה מיסודות הדת, והוא, שירבעם בן נבט והדומים לו נפרעים ממנו על עשיית העגלים ועל ביטול עירובי תבשילין וכיוצא בהן, ולא יאמר האדם: 'קם ליה בדברה מינה', שאין דבר זה אלא בדיני אדם בעולם-הזה, אבל ה' יתעלה נפרע מבני אדם על החמורות ועל הקלות, ונותן שכר על כל דבר שעושים. לפיכך צריך האדם לידע, שכל עבירה שיעשה נפרעים ממנו עליה, וכל מצוה שיעשה מקבל עליה שכר".

וכן קובע רבנו ב"אגרת תימן", וזה דבריו (עמ' לא):

"ואל יחשוב אדם כי בעברו על החמורות אינו נענש על הקטנות ויתפקר בהם, אלא ירבעם בן נבט שחיק-עצמות נענש על העגלים אשר חטא בהם והחטיא את ישראל, ונענש על ביטולו עשיית הסוכה בסוכות, וזה עיקר יסודי מיסודות התורה, דַּעוּהוּ וּלְמַדּוּהוּ והקישו עליו [כלומר, הניחו את היסוד הזה לנגד עיניכם תמיד ודונו לפיו כל עניין וכל מקרה וכל השקפה]".

ואחתום נקודה זו בעיון בדברי רבנו בפירושו למסכת אבות (ספ"ד), וזה דבריו:

"ואמר ר' אלעזר הקפר במשנה: 'שאין לפניו לא עוולה ולא שכחה ולא משוא פנים' [ולא מקח שחד' – כמו שנאמר גם בתורה: 'אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד' [דב' י, יז],

אין עניינו שאינו מקבל ממון להטות דין, כי מן הצדק הוא לשלול ממנו יתעלה מה שלא יצטייר ואפילו בדמיון, כי איך יינתן לו שוחד ומה יהיה השוחד?

אלא עניינו כמו שביארו [חז"ל במדרש ספרי]: אשר לא יקח שוחד הטובות, כגון שיעשה האדם אלף טובות ורעה אחת, אינו מנכה לו יתעלה אותה העבירה בגלל רוב טובותיו, ויחשוב לו אלף טובות פחות טובה או פחות טובות, אלא נתבע על זו ומקבל שכר על אלו, וזהו ענין 'לא יקח שֶׁחֶד' [...] אלא נפרע מן הגדול במעלה אפילו על דבר קטן, כמו שנפרע ממשה רבנו על עוון הכעס כמו שביארנו [...] וגמל לעשו הרשע על כיבוד אב ואם, ונבוכדנצר על כבוד השם [...] וזהו ענין לא משוא פנים [דהיינו זהו ביאור הפסוק: 'אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֶׁחֶד'].

הזיית הגלגול מבטלת אפוא את יסוד השכר והעונש, מפני שלפיה ניתן להתחמק מעונש על הפשעים והמרדים! כלומר, לפי אמונה זו ה' יתעלה לוקח את שוחד הטובות בביכול. ובמלים אחרות, מי שעשה מצוות מסוימות ו"תיקן" את מעשיו, אינו נענש על עוונותיו ופשעיו...

7) העדר הודעה לאדם מה עליו "לתקן" – היעלה על הדעת שהקב"ה ישלח אדם "לתקן" את דרכיו מבלי להודיע לו מה עליו לתקן? האם לא מדובר כאן לכאורה בחוסר אחריות משווע מצד שופט הצדק? שהרי הוא, יתרומם ויתעלה שמו, מחזיר את נפש האדם החוטא שפשע והרשיע לעולם-הזה, לזירת הפשע והרָשָׁע, ונותן לו את כל הכלים לחזור על אותם הפשעים, להוסיף רָשָׁע על רשעו, ואף אינו שולח לו הודעה מה עליו לתקן! האין זו סכלות לייחס לבורא יתעלה שטות כזאת? וכאשר הקב"ה הביא אותנו לעולם-הזה הוא נתן לנו את התורה כדי שנלמד מה לעשות וממה להימנע, ושלח לנו את הנביאים וחכמי ישראל לדורותיהם שיורו לנו את הדרך הנכונה שיבור לו האדם, ואף מכללי הדת שאין מענישין אלא-אם-כן מודיעין ומזהירין.

8) גלגול הנפש לבעלי-החיים – אמונת הגלגול טוענת, שהנפש עלולה להתגלגל גם לבעלי-החיים לסוסים ולחמורים... ואם אכן כך, היינו צריכים למצוא בעלי-חיים רבים שיודעים את לשון בני-אדם, או לכל הפחות מוצאים דרכים שונות כדי לתקשר עם בני-אדם ולהודיע להם על "גלגולם". כמו כן, רבנו הרמב"ם אומר בפירוש במורה-הנבוכים (א, ב), שה' לא ציווה את הבהמות ומי שאין לו שכל, וכֵּה דבריו: "כי לא יהיה הציווי לבהמות ולא למי שאין לו שכל", ואם הקב"ה מגלגל את נשמות החוטאים לבהמות, מדוע הוא לא ציווה גם אותן במצוות?

"אֵל תִּהְיֶה פֶסֶס כְּפָרְדַּי אֵין הֶבִין בְּמִתְגַּ וְרָסָן עֲדִיו לְבָלוֹם בֶּל קָרַב אֶלְיָךְ" (תה' לב, ט).

ושמעתי שאצל המקובלים הנגעלים התיקון של אותו אדם הוא: "שישחטו אותו ויאכלו את בשרו בקדושה, בדרך-ארץ ובברכה תחילה וסוף. ולכן מזהירים בחסידות [ושקר לקרוא להם 'חסידים' והנכון לקרוא להם מינים גמורים] לברך בכוונה ולאכול בקדושה, כדי לגמול חסד עם אותה הנשמה שנמצאת בבשר". והמינים הזללנים שנקראים בימינו "חסידים", אינם יודעים קדושה מהי ולא דרך-ארץ מהי, קבר פתוח גרונם, וממלאים את בטנם הנפוחה שוב ושוב, וכל שולחנותיהם וטישיהם מלאו קיא צואה בלי מקום. הזו קדושה? אין זו אלא טומאה רצוצה שעולה ובוקעת עד לרקיע-הרקיעים שאין לה סוף ואין לה קצה, ומרוב משקלם ועובי בשרם הנפוח והסרוח מפילים הם אפילו טריבונות שנבנו ואושרו על-ידי מהנדסים מדופלמים.

נחזור לענייננו, רצח הוא רצח, ואין הצדקה ביהדות לרצוח נפש אדם ואפילו כאשר מטרת הרצח הינה "טובה", דהיינו לגמול עמו חסד אמיתי או דמיוני... ורק לסנהדרין יש זכות להרוג את הפושעים לפי הדין, וכידוע, אם הרגה אחת לשבעים שנה נקראת "סנהדרין קטלנית".

9) גלגול הנפש לעצים ולאבנים – אמונת הגלגול סוברת שהנפש עלולה להתגלגל גם לעצים ולאבנים, ואם יסוד אמונת הגלגול הוא כדי "לתקן", כיצד אבן יכולה לתקן משהו? ואם הנפש התגלגלה לתוך אבן או עץ כדי להתיישר בעונש על מעשיה, ולא כדי "לתקן", מדוע הקב"ה צריך להחזירה לכאן, וכי אין לו דרכים להענישה בחיי העולם-הבא על מעשיה הרעים? ואני מציע לכל מאמיני הגלגול לחשוב פעמיים אם הם באמת מבקשים לחזור בגלגול, כי מי אמר להם שלא יחזרו כאבן במדבר ציה ושממה, או כגללי בהמה באחד מדירי החזירים באירופה...

ושמעתי מהוזי ההזיות ש"התיקון" של בני האדם שהתגלגלו באבנים או בעצים הוא שילכו לידם וידברו דברי תורה, וזו "תועלת עצומה" לתיקונם. ובכן, לא יעלה על הדעת שהקב"ה יגלגל נפש אדם לעולם-הזה מבלי לתת לו אפילו אפשרות רחוקה לתקן את מעשיו! ומה הועיל שברכו לידו? וכי זכות היא לו? והלא זו זכותם של המברכים! אמנם, אם המברכים בירכו מתוך ההזיה שיש איזו נפש מגולגלת באבן או בעץ אין להם שום מצוה, להיפך, יש להם עבירה שטמטמו את מוחם בהזיות מסואבות והרחיקו את צלם האלהים שהוענק להם מדרך האמת והצדק.

וכמה עלובים הם בני האדם אשר חיים את חייהם במחשבת הפיגול הזו ושוקעים בהזיית הגלגול, שהרי כל חייהם הם יתבוננו על העצמים והחפצים שסביבם כאילו הם היו מכילים בקרבם איזו נשמה של איזה רשע... ואיך אפשר לחיות חיים נפשיים בריאים עם ההזיה הזו? טמטום מוחלט שטמטם את האדם עוד ועוד ומדרדר אותו לתהום שאין סוף לתחתיתה.

ואולי יתרה מזאת, ההזיה שיש לעץ נפש-משכלת או מודעות כלשהי, עלולה קל מהרה לדרדר לעבודה-זרה, שהרי לא מדובר בעץ רגיל, אלא בעץ שיש לו "רוחניות" ואולי אפילו "כוחות" דמיוניים. ומכאן הדרך לפנות אליו ולכבדו ולהעריצו ולרוממו ולערוך טקסים אליליים סביבו קצרה מאד, וכמו שטימאו את ברכת האילנות וברכת הלבנה והפכו לטקסי עבודה-זרה.

ואצרף לנקודה זו את דברי הטיפש שקרא לספרו "חמדת ימים" וזה לשון הסכל:

"ומנהג חסידים [=מינים] הוא לצאת אל הגינות בימי ניסן ולברך ברכה זו, וטעמו של דבר יען כי הנפשות הנידחות המה יציצו כעשב הארץ בקרב הימים האלה ומתלבשות בענפי האילנות והדשאים, ובברכה זו אם יכוונו לתקן אותם המה יעלו בהר ה' ותמצאן מנוחה בכוח הברכה".

והוסיף מעשה משמו של הארי הארור והמזוהם, בשתי הפסקות הבאות:

"העידו תלמידי האר"י זלה"ה על רבם שהיה אומר להם: דעו כי אוויר וחלל העולם הם מלאים נשמות הנדחים שאינן יכולין לבוא עדיין למנוחתם. ופעם אחת הלך הרב ז"ל ללמוד תורה אל השדה וישא עיניו וירא כל עצי השדה מלאים נפשות אין מספר, וכן היה על פני השדה וגם על פני המים היו כמה רבבות. ושאל אותן הרב זלה"ה מה טיבם שמה? ושיבו המה כי נדחו מחוץ לפרגוד על כי לא שבו בתשובה בחייהן על פשעיהם, והיו נעים ונדים בארץ ובאוויר העולם, זה

בכה וזה בכה, ושעכשיו היו שומעים בת קול בשמים על הרב ז"ל אשר יש כוח בו לתקן הנשמות הנידחות [פשש... איזה גדול!], ושעל-כן היו נאספות שם אצל הרב לבוא אל המלך להתחנן [המלך הוא הארי המזוהם כמובן, לא מלך-מלכי-המלכים], יחוס ויחמול עליהן לתקן אותם כדי שיוכלו לבא למקום מנוחתם והיה מבטיח עליהם הרב ע"ה לעשות תיקונם מכל הבא בידו.

וסיפר הרב לתלמידיו את המעשה הזה [אליל שקרן כזבן ומגלומן], כי ראו כי הרב שאל להן לנפשות ולא ידעו למי שאל ולמי היה משיב [השוטים ראו את המזוהם ממלמל ולא הבינו עם מי הוא מדבר], והגיד הרב שאלו הנשמות הם למטה סגורים ומסוגרים בקרקע העולם והם נטושים על פני האדמה, ובימי ניסן שמתחילים הדשאים להצמיח אז נפשות הרשעים מתאחזין ומתדבקים בדשאים ובעשבים כדי שיאכלום בעלי חיים, וכשיאכלום על ידי אדם כשר את הבשר ההוא או הירקות ההמה אז המה נתקנים על ידי הברכה ויוצאין מאפלה לאור גדול".

ובכן, לפי הארי הארור והמזוהם הנשמות נעות ונדות בעולם, ובשעת כושר נקשרות לאיזה חי צומח או דומם כדי ש"המלך הגדול", דהיינו לוריא הנבל והמכשף, ירומם אותן ויתקן אותן ויכניסן לחיי העולם-הבא. ואין ספק שמדובר במקרה קיצוני של הפרעה פסיכוטית חריפה. כמו כן, ייחוס כוחות מאגיים כאלה לגוף נגוף מלא אספסוף, הוא לא רק טמטום מחריד ובלתי נתפש, אלא גם עבודה-זרה כעורה ביותר, כי אין מבלעדי ה' יתעלה ואין בלתו ואין כיוצא בו.

10) היכן מופיעה השקפה זו בספרות חז"ל? השקפה זו נעדרת לחלוטין מהתורה-שבכתב ומהתורה-שבעל-פה ומכל ספרות חז"ל (וספר האופל הטמא מאן דכר שמיה). וכי יעלה על הדעת שהתורה-שבכתב או התורה-שבעל-פה יעלימו עניין חשוב זה מאתנו? ומדוע כל חכמי המשנה והתלמוד אינם מזכירים עניין זה? אדרבה, הם מנחילים ומקדשים את יסודות התורה שראינו אשר מנוגדים לאמונת הגלגול, כגון תשובה, חיי העולם-הבא, שכר ועונש, ועוד.

11) זיכרונות מגלגולים קודמים – אם אכן הקב"ה היה "מגלגל" נפש מגוף לגוף, הנפש המגלגלת בגוף החדש הייתה צריכה גם לזכור עניינים רבים מגלגולים קודמים, וגם להיות בעלת יכולות ומיומנויות וכישורים רבים שנרכשו במהלך חייה בגלגוליה הקודמים. וגם אם נניח שהקב"ה "מוחק" מהנפש את כל זיכרונותיה וכישוריה וידיעותיה, כיצד אפוא קורה לכאורה שאנשים "זוכרים" דברים מסוימים מגלגוליהם הקודמים? האם הקב"ה עשה "טעות" ולא מחק נפש אחת במקרה? וכי יש שכחה או טעות או מגרעת כל שהיא לפניו יתעלה?

זאת ועוד, מדוע בתרבויות מסוימות, ובמיוחד בתרבויות פגאניות ופרימיטיביות במיוחד, נמצאים אנשים עם "זיכרונות" מגלגולים קודמים באחוזים גדולים בהרבה מאשר בתרבויות אחרות? ובסוף חלקו השני של מאמר זה תבוא התשובה גם על-כך.

12) יסוד אמונה זו בדתות אליליות – אמונה זו נמצאה עוד לפני מתן-תורה בקרב תרבויות אליליות עתיקות, ובעיקר בדתות האליליות שבהודו וסין, שם שגשגה ופרחה מאד האמונה בגלגולי הנשמות, והפכה ליסוד מרכזי בדתות ההבל והתועבה הללו. גם בקרב הדרוזים בארץ-ישראל היא פורחת ומשגשגת, ומדי פעם אנו שומעים על ילד דרוזי זב חוטם אשר הוזה הזית מוכוונות שהוא מגלגול קודם, ועל זקנה דרוזית בלה ונפוחה שמתפעלת מנכדה המגולגל.

וזכורני בהיותי ילד, בשיא תקופת הדמיונות וההזיות, הייתי בטוח שאני גלגול של ילד מתקופת השואה, וכל זאת על סמך איזה חלום לילה בשחור לבן, ואשר בו היה נדמה לי שאני באיזו עיירה באירופה... ואין ספק שסרטי השואה המחרידים בשחור לבן, כנראה פעלו את פעולתם והפחידו את נפשי הרכה עד כדי בעתה. וברוך שהציל את נפשי מן המינים והתועים.

(13) כפרה בזמן שבית-המקדש קיים – אם הזיית גלגול הנשמות היא אמונה אמיתית, מדוע לא נזכרה בתורה הבאת קרבן על חטאים ופשעים מגלגולים קודמים? וכל-כך רבים הם מיני הקרבנות וסוגיהם ופרטיהם ודקדוקיהם, מדוע אפוא לא הוסיף לנו הקב"ה עוד קרבן אחד קטן כדי לכפר על חטאים מגלגולים קודמים? ובהמשך לקו המחשבה וההוכחה הזו: מדוע לא תיקנו אנשי-כנסת-הגדולה בתפילה בקשת מחילה גם "על חטאים שחטאנו לפניך בגלגולים קודמים"? וכל עניין גלגול הנשמות נעדר לחלוטין מסדר התפילה שתיקנו החכמים ע"ה...

(14) עבירות שבין אדם לחברו – רבנו פוסק בהלכות תשובה (ב, יא):

"אין התשובה ולא יום הכפרים מכפרים אלא עבירות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה, וכיו"ב. אבל עבירות שבין אדם לחברו, כגון חובל בחברו או המקלל את חברו או גוזלו, וכיוצא בהן, אינו נמחל לו **לעולם** עד שייתן לחברו מה שהוא חייב לו ויִרְצֶהוּ".

לפי עקרונות התשובה, עבירות שבין אדם לחברו לא ניתנות "לתיקון" **לעולם**, עד שהוא עצמו ירצה את חברו, ומה יועיל לו אפוא להתגלגל?

"הִנְנִי אֵלֶיךָ הַר הַמִּשְׁחִית נָאָם יי, הַמִּשְׁחִית אֶת כָּל הָאָרֶץ, וְנָטִיתִי אֶת יָדִי עָלֶיךָ וְגִלְגַּלְתִּיךָ מִן הַסִּלְעִים וְנִתְּתִיךָ לְהָר שְׂרָפָה" (יר' נא, כה). וכך בדיוק אירע גם למינים ולצאצאיהם שִׁנְשְׁבוּ באירופה במלחמת העולם השנייה – על שדבקו במינות ובאילולות, ועל שדבקו באמונת הגלגול ובשאר ההזיות האליליות הכעורות, הענישים ה' יתעלה וגלגלם עד שהפכם להרים של אפר.

"כִּפְרָץ רָחַב יֵאָתֶיךָ תַּחַת שְׂאֵה הַתְּגִלְגָּלוֹ" (איוב ל, יד).

"בְּבֹא כְשׁוֹאָה פְּחָדְכֶם [...] תַּחַת כִּי שָׁנְאוּ דַעַת וַיִּרְאֶת יי לֹא בָחָרִי" (משלי א).

"זֶה דִּרְכָם כִּסֵּל לָמוֹ [...] כִּצְאָן לְשִׂאֵל שְׁתוּ מוֹת יִרְעֶם [...] עַד יִצָּח לֹא יֵרְאוּ אוֹר" (תה' מט).

ב. מוצאה של הזיית גלגול הנשמות

האמונה בהזיית גלגול הנשמות נובעת משאיפת האדם הבהמי להנציח את התגוללותו בטינופי החומר, ולכן מצאנו את אמונת ההבל הזו בקרב דתות אליליות שסטו אחרי הזימות והתאוות. להבדיל מהן, האדם הפרוש הנעלה, לא יתפלש בתאוות ובבהמיות כל ימי חייו, וכאשר יבוא יומו, זקן ושבע ימים, הוא כבר לא ישאף לשוב לעולם-הזה, אלא ישתוקק לקשור את דעתו לצור העולמים לנצח נצחים, ולהתענג בעונג הנצחי והשלם, זך ונקי מכל טינופי העולם-הזה.

על שאיפת הטיפשים לחומר ועל שאיפת הנבונים לרוח, ניתן ללמוד מפסקי רבנו בהלכות תשובה (ח, ז ואילך), שם הוא מתאר את שאיפת המון בני-האדם להנאות הגופניות, עד שדימו שאף חיי-העולם-הבא הם חיים גשמיים וזימתיים רצופי תענוגות ותאוות, וזה דברי רבנו:

"וזהו [=חיי העולם-הבא] השכר הגדול שאין שכר למעלה ממנו, והטובה שאין אחריה טובה, והיא שהתאווא אליה כל הנביאים. [...] והנקמה שאין נקמה גדולה ממנה [היא] שתיכרת הנפש ולא תזכה לאותן החיים. [...] שמא תקל בעיניך טובה זו [=חיי העולם-הבא], ותדמה שאין שכר המצוות והוויית האדם שלם בדרכי האמת אלא להיות אוכל ושותה מאכלות טובות, ובעל צורות נאות, ולובש בגדי שש ורקמה, ושוכן באוהלי שן, ומשתמש בכלי כסף וזהב ודברים הדומים לאלו, כמו שמדמים אלו הערביים הטיפשים האווילים השטופים בזימה".

הייתכן כדבר הזה? ובכן, רבנו משיב על-כך בהמשך הלכותיו שם:

"אבל החכמים ובעלי הדעה, יידעו שכל הדברים האלו [ההנאות החולפות] דברי הבאי והבל הן ואין בהם תוחלת. [...] והטובה הגדולה שתהיה בה הנפש בעולם-הבא, אין שום דרך בעולם-הזה להשיגה בה ולידע אותה. שאין אנו יודעים בעולם-הזה אלא טובת הגוף ולה אנו מתאוים. אבל אותה הטובה גדולה עד מאד, ואין לה ערך בטובות של העולם-הזה אלא דרך משל [לא ניתן להשוות את טובת העולם-הבא הנצחית לטובות העולם-הזה החומריות והחולפות אלא באמצעות משלים] [...] אלא אותה הטובה גדולה עד אין חקר ואין ערך ואין דמיון" וכו'.

הזיית הגלגול נובעת אפוא ממידות רעות מאד, דהיינו מרדיפת התאוות החומריות והתענוגות הבהמיות של התועים, ומכיוון שהיה קשה לרשעים הללו לקבל את עובדת עזיבת העולם-הזה, המציאו להם כל מיני גלגולים דמיוניים כדי להשתעשע במחשבה שהם ישובו לכל תאוותיהם ותענוגותיהם הבהמיים. "אָדָם בִּיקָר וְלֹא יָבִין בְּמַשָּׁל בְּבִהְמוֹת נְדָמוֹ" (תה' מט, כא).

"מָה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאָיִךְ פְּעֻלַּת לַחֲסִים בְּךָ נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם" (תה' לא, כ).

ג. דעת רס"ג בעניין גלגול הנשמות

כידוע, רבנו סעדיה גאון תוקף בחריפות את הזיית גללי הגלגולים, להלן מעט מדבריו בספרו "הנבחר באמונות ובדעות" (עמ' ריד-רטו), בשתי הפסקות לקמן:

"והנני אומר, כי אנשים ממי שנקראים יהודים, מצאתים מאמינים בגלגול [...] ועניינו לדעתם שרוח ראובן תהיה בשמעון, ואחר-כך בלוי, ואחר-כך ביהודה. ומהם או רובם סוברים שיש שתהיה רוח האדם בבהמה ורוח הבהמה באדם, ודברים רבים מן ההזיות הללו. [...] ונתברר לי מה שמדמים שהוא הביאם לידי דבר זה [...] [והוא:] התחקותם אחר מידות רבים מבני-אדם ומצאום דומים למידות הבהמות: במה שיש [אדם שהוא] עדין כתכונת הכבשים, ו[אדם שהוא] תקיף כתכונת הטורפים, ורע ושפל כתכונת הכלב, וקל בקלות העוף, וכל הדומה לכך.

והסיקו מן הדברים הללו, שלא באו המידות הללו בבני-אדם אלא מפני שיש בהם מרוחות הבהמות, וזה [...] מורה על חומרת סכלותם: שהם חושבים שגוף האדם משנה את הנפש מעצמותה עד כדי שעושה אותה נפש אדם, אחר שהייתה נפש בהמה [כלומר, נפש הבהמה שהתגלגלה באדם, גוף האדם משנה את מהותה והופך אותה מנפש בהמה לנפש אדם], ואחר כך היא עצמה משנה אותו ממהותו עד שעושה מידותיו בבהמות ואף-על-פי שצורתו כאדם [כלומר, לאחר שהגוף שינה את מהות הנפש לנפש אנושית, הנפש שהשתנתה משנה את

מידות האדם למידות בהמיות, שהרי ביסודה היא בהמיות, ואין קץ להזיות]. ולא די בכך שהם עשו את עצמות הנפש מתהפכת [=פעם היא משתנה ופעם היא זו שמשנה] ולא קבעו לה עצמות אמיתית [=מהות קבועה והגיונית], אלא שסתרו את דבריהם ועשו אותה משנה את הגוף והופכת, והגוף משנה אותה והופכה [כפי שהוסבר לעיל], וזהו יציאה מן המושכל".

"אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדַע וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת" (תה' צב, ז).

ד. דעת הרמב"ם בעניין גלגול הנשמות

בשונה מרס"ג, רבנו הרמב"ם לא התייחס במפורש להזיית גלגול הנשמות, ואף רס"ג מודה שהוא נאלץ להתייחס אליה רק בגלל הפתאים, כלשונו בספרו שם (עמ' ריז): "והייתי חס על דבריי מלהזכיר שיטתם [...] לעוצם גריעותה, לולא שאני חש לפתאים". ברם, כבר ראינו לעיל הלכות לא מעטות שכתב רבנו בספרו משנה-תורה אשר מנוגדות בתכלית לאמונת הגלגול.

להלכות שכבר ראינו אצרך את דברי רבנו בפירושו למסכת אבות (ד, כב), וכה דבריו:

"כבר ביארנו בעשירי דסנהדרין שאין אחר המוות שלמות ולא תוספת. ולא יקנה האדם שלמות ויוסיף מעלה אלא בעולם-הזה, ועל זה רמז שלמה באמרו: '[כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָךְ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַךְ עֲשֵׂה] כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֻשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֻכְמָה בְּשֵׁאוֹל אֲשֶׁר אֶתָּה הַלֵּךְ שָׁמָּה' [קה' ט, י], **אלא באותו מצב [רוחני או בהמי] שאדם הולך – בו הוא נשאר לעולם.** ולפיכך ראוי להשתדל בזמן הקצר והמועט הזה [=ימי חיי האדם החולפים כרוח קלה], ולא להעבירו אלא בלימודים בלבד לפי שהפסדו עצום **שאין לו חליפין, ואין אפשרות תשלומין לכך.**"

מדברי רבנו הרמב"ם עולה בבירור שאין חליפין או תשלומין לחיי האדם בעולם-הזה, ולאחר שחיי-האדם פְּלִים, באותו המצב הרוחני שאליו הגיע האדם, בו הוא נשאר לעולם-ולעולמי-עולמים. כלומר, האדם אינו מקבל הזדמנות נוספת "לתקן", והנזק שגרם האדם לעצמו במה שלא תיקן ועשה בחייו כאן, הוא בלתי-הפיך! ולכן רבנו מדגיש, שראוי להשתדל בזמן הקצר והמועט הזה בלימודים "לפי שהפסדו עצום". ואם האדם מתגלגל והולך מדוע הפסדו עצום? יתגלגל נא האדם שוב לעולם-הזה ויתקן את מעשיו, ושום נזק נצחי ובלתי הפיך לא נגרם לו.

והנה לפניכם ראיה נוספת לדעתו של רבנו הרמב"ם: רבנו מלמד במורה (ג, נא), שבזמן הפרידה (המוות) מתחזקת השגת שכליהם של אנשי האמת, וכה דבריו שם: "ויישאר אותו השכל לאחר מכן אותה ההישארות הנצחית **במצב אחיד**, כיוון שכבר נסתלק המעצור שהיה חוסמו במקצת העיתים, ויהיה קיומו באותו העונג העצום אשר אינו ממין תענוגי הגוף".

והנה עוד ראיה לדעת רבנו שאין שום "תיקון" או "גלגול": בהקדמת רבנו לפרק חלק הוא מתאר את האושר העצום והעונג הנצחי שבחיי-העולם-הבא, ולאחר מכן הוא מסביר שהאושר העצום הזה הוא התכלית הסופית של חיי האדם בעולם-הזה, וכה דבריו שם (עמ' קלח):

"והנה האושר והתכלית הסופית היא להגיע אל המעמד הזה המרומם, **ולהימצא באותו המצב וקיום הנפש** [=אם היא אינה נכרתת היא זוכה להתקיים] **כמו שאמרנו עד-בלי-סוף** [=לנצח

נצחים] בקיום הבורא [=בהשגת קיומו] יתרומם שבחו, שהוא סיבת קיומה בהשגתה אותו [=מטרת קיום הנפש וקיומה בנו לידע את בורא-עולם] [...] וזהו הטוב העצום שאין טוב להקישו אליו ולא עונג לדמותו בו, ואיך ידמה הקיים שאין לו תכלית [=העולם-הבא] בדבר האבד [=העולם-הזה], והוא אמרו יתעלה: 'לִמְעַן יִטֵּב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים' [דב' כב, ז], ובא בקבלה על ידיהם בפירושו: 'לִמְעַן יִטֵּב לָךְ' – לעולם שכולו טוב, 'וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים' – לעולם שכולו ארוך".

על דעת רבנו ניתן ללמוד גם מהלכות תשובה (ז, א), וזה דבריו: "הואיל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שביארנו, ישתדל אדם לעשות תשובה ולנעור כפיו מחטאיו, כדי שימות והוא בעל תשובה, כדי שיזכה לחיי העולם-הבא". ואם האדם מתגלגל והולך, מדוע עליו להשתדל כל-כך בעניין זה? מדוע כל-כך חשוב למות "והוא בעל תשובה"? מדוע האדם יזכה לחיי העולם-הבא רק אם הוא מת בתשובה? והלא הוא יכול להתגלגל שוב ושוב ו"לתקן" את מעשיו ופשעיו...

כלומר, לדעת רבנו הכפרה תלויה **בתשובה בלבד** ואין שום תיקון חוץ ממנה: "שׁוּבָה וְשִׁרְאֵל עַד יֵי אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶךָ, קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵלַי [...] אֲרָפָא מִשׁוּבָתְכֶם אֶהְיֶה נִדְבָה כִּי נָשָׁב אִפִּי מִמָּוֶה, אֶהְיֶה כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשַׁנָּה וְיִן שְׁרָשָׁיו כְּלָבָנון" (הושע יד, ב-ו).

כמו כן, הבה נעיין בפסק רבנו בהלכות תשובה (ג, כו), לאחר שהוא מביא רשימה ארוכה של כל המינים והרשעים האחרים למיניהם אשר אין להם חלק לעולם-הבא, וזה דבריו:

"במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם-הבא? בשמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו, ומת והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם-הבא. **שאין לך דבר שעומד בפני התשובה.** אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב, יש לו חלק לעולם-הבא, שנאמר: 'שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב אָמַר יְיָ וְיִרְפָּאתִיו' [יש' נז, יט]".

ואם היה זיק של אמת באמונת גללי גלגולי הנשמות, לא רק התשובה הייתה מתקנת את האדם ומכשירה אותו לחיי העולם-הבא, אלא גם כפרה ו"תיקון" בגלגול אחר... ואצרך גם את דברי רבנו בהלכות תשובה (ספ"א), שם הוא פוסק, שמי שעבר על העבירה החמורה ביותר והיא חילול השם, לא מתכפר לו העוון רק בייסורים וביום הכיפורים, אלא עד יום מותו עוון חילול השם יעמוד לחובתו, ורק בייסורי מיתתו יתכפר לו כפרה גמורה על עוונו, וזה דבריו:

"אבל המחלל את השם [כמו חוצבי התורה למיניהם], אף-על-פי שעשה תשובה והגיע יום הכפורים והוא עומד בתשובתו, ובאו עליו ייסורים, **אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות** [...] שנאמר: 'וְנִגְלָה בְּאָזְנִי יְיָ צְבָאוֹת אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמָּתוּ' [יש' כב, יד]".

מדבריו אנו למדים, כי הכפרה האחרונה שהאדם עשוי לזכות בה היא בעת מיתתו, ברם, לאחר מיתתו אין עוד אפשרות לכפרה. וכך הסביר גם קאפח את דברי רבנו בפירושו שם, אף שהוא עצמו לא חל מעוון חילול השם והיה ממחללי-שם-שמים הגדולים ביותר, כי אדם שמתיימר לייצג את דרך האמת ודרכו של רבנו הטהורה, ומועל בנטילת משכורות ומענקים ושילומים ושלמונים ופנסיות וטובות-הנאה במשך יובל שנים בעבור פסיקת דינים, גדול עונו מנשוא.

והנה לפניכם דברי קאפח השכיר שפיו ולבו אינם שווים, אך חכמה בגויים תאמין:

"כי אין לדעת רבנו שום תיקון לאחר המוות, לא על-ידי מה שנקרא ייסורי גיהנום ולא על-ידי דבר אחר [כמו גלגול נשמות], אלא במצב שאדם הולך – בו נשאר, רשעים גמורים נידונים לעולם-ולעולמי-עולמים, ושאר אדם זוכה מבחינות שזכה בהן, אם מעט ואם הרבה, וסובל ממגרעות שבו כפי בחינות מגרעותיו שהלך בהן, **ולעולם-ולעולמי-עולמים ללא שינוי**".

ה. שקרי הגויים האליילים

ואם שאול ישאל האדם, ובכל זאת, מצאנו אנשים אשר מעידים שראו ושמעו מאחרים, או בטוחים בכל מיני הזיות שראו ושמעו בדמיונם. ובכן, לגבי הפתאים והוזי ההזיות הללו עלינו לידע, כי כוח הדמיון בנפש הריקה מדעת ומדע חזק מאד, והוא משתלט לחלוטין על השכל שנעלם בחושך הדמיונות והתעתועים, ומדרדר את המחשבה להאמין באינסוף הזיות והבלים. וכמו שכותב רבנו במורה-הנבוכים (עמ' שמד): "כי מאד נוטה ההמון להאמין בשיגעונות".

וזכורני בהיותי ילד קטן, שהאמנתי, בעקבות כל מיני סיפורי בדים, שאני רואה את רוחו של סבי ז"ל מתהלכת במסדרון ביתו באמצע הלילה, והייתי מתעורר על מיטתי ומדמיין כל מיני דמיונות בעת שלנתי שם לבדי. אך לאחר שבגרתי ושכלי התחזק חדלו ונשלו כל ההזיות והדמיונות... ועדיין יש לבדוק, כיצד ישנם בקרב הדרוזים לדוגמה, ילדים קטנים שיש להם "ידיעות" כביכול מחיים אחרים? ובכן, על עניינים אלה וכיו"ב אומר ה' יתעלה בספר דברים (יג, ב-ד):

"כִּי יָקוּם בְּקֶרְבְּךָ נְבִיא או חֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלָיךְ אוֹת או מוֹפֵת, וְבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיךְ לֵאמֹר נִלְכָּה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתֶם וְנַעֲבֹדֵם, לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבַרִּי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל חֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יי אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֱלֹהִים אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם".

כלומר, גם אם ראינו במו עינינו אות או מופת שעשה נביא שקר, התורה מודיעה לנו שאסור לנו ללכת אחריו, כי ה' מנסה אותנו בזאת. כל-שכן וקל-וחומר שאין להתייחס לדברי גוי קטן זב חוטם ומחוסר דעת, ואין ללמוד מדמיונותיו הרעועים מאומה לשום עניין, וכל-שכן וקל-וחומר שאין ללמוד מאומה מהזיותיו לעניין יסודות תורת האמת הטהורה שניתנה לנו בהר סיני.

אגב, ברור שכל אותותיהם ומופתיהם של נביאי השקר למיניהם הם התעיות ושקרים, כמעשה החרטומים במצרים, אלא שהתורה קראה לתעתועיהם "אותות ומופתים" כדי להזהירנו, שגם אם אותותיהם יֵרָאוּ כאותות-אמת ולא נצליח להתעורר ולזהות את התעיותיהם – אין הדבר מעלה או מוריד מאומה ביחס לאזהרת ה', לפיה אסור לנו באיסור חמור לתעות אחרי נביאי השקר. וזה דברי רבנו בהקדמתו לפיהמ"ש (עמ' ד), על נביא שקר שעשה אות או מופת:

"ואפילו עשה מופתים אשר לא שמענו מופלאים כמותם כדי לאמת את דברו – הרי זה נחנק, ואין לחוש לאותם המופתים, לפי שסיבת קיום אותם המופתים מה שאמר הכתוב: 'כִּי מִנְסָה יי אֱלֹהֵיכֶם' וכו', **כי עדות השכל המכחישה את נבואתו גדולה מכוח עדות העין הרואה מופתיו**. לפי שכבר נתברר אצל בעלי השכל שאין ראוי לכבד ולא לעבוד זולת היחיד שהמציא כל המציאות ונבדל בתכלית השלמות".

וכלל זה נכון גם בעניין הזיית גלגולי הנשמות, כל "המופתים" המפליאים ביותר שִׁיראו לנו בעניין זה אינם כלום, אפס מאופס, מפני שעדות השכל מכחישה את אמיתת אמונה זו (למי שיש לו מעט שכל כדי להכחיש את הזיות סיפורי ההמונים הנבערים), ואין שום משמעות לכל האותות והמופתים הדמיוניים, ואפילו לא שמענו על אותות ומופתים מופלאים כמותם...

ויתרה מזאת, כמו שאמרנו לעיל כל אותותיהם ומופתיהם הם שקר וכזב, ואביא כאן ראיה אחת לדברינו, וכל מי שירצה להעמיק בעניין זה יעיין במאמר: "מבט למיסטיקה לאורו של הרמב"ם". והנה הראיה האמורה פרושה לפניכם: בספר שמות (ז, יא-יב), אהרן הכהן משליך את מטהו לפני פרעה, ומטה זה כידוע הופך לתנין. בראות פרעה כן, הוא קורא לחכמים ולמכשפים שיעשו כן גם הם בלהטיהם: "וַיִּקְרָא גַם פֶּרְעֹה לְחֲכָמָיו וְלַמְכַשְּׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִהְטִיהֶם כֵּן, וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטֵּהוּ וַיְהִי לְתַנִּינִם וַיַּבְלַע מִטֵּה אֶהֱרֹן אֶת מִטֵּתָם".

לכאורה, מפשט הפסוקים עולה שהחרטומים אכן עשו מעשי כשפים, והצליחו באמת להפוך מטות לתנינים, ואין לי ספק שכך הדברים נראו לעיני המתבוננים הפתאים חלושי הדעת.

ברם, שימו לב כיצד רס"ג מבאר עניין זה (הנבחר באמונות ובדעות, עמ' קכח):

"ואם ישאל השואל, והיאך עשו המכשפים כמו משה באותותיו? נאמר [...] ולא הזכירה התורה שהם עשו כמותו כי אם בשלוש [במטה, בדם ובצפרדע], ואף השלוש לא אמרה התורה שעשו כמוהו [כדי] להשוות בינו לבינם, אלא הזכירה את זאת כדי להראות את השוני שבין פעולתו ופעולתם. והוא, שהיא אמרה בפירוש שמשה רבנו עשה דברים גלויים כאשר ציווה ה', וְאַל- [=החרטומים] עשו דברים נעלמים ונסתרים, **שכאשר חוקרים אחריו מתגלית התחבולה** כאמרו בשלוש [אלה]: 'וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם' [שמ' ח, ג;יד], ומילה זו בלשון [העברי מבטאת] בהחלט [את] הדבר הנעלם הנסתר והמכוסה [...] וכיוון שביארה התורה באמרה: 'בְּלִטְיָהֶם', נתברר הדבר שהוא כדי לדחות את מעשיהם, לא כדי לְאַמְתּוֹ [כלומר, מטרת התורה בתוספת המלה: 'בְּלִטְיָהֶם' היא להורות לנו שאין מעשיהם אמיתיים אלא נעשו בתחבולה].

[...] ואחר שהנחתי יסוד זה אסתפק בכך, ולא ארשום פרטים היאך אפשר לעשות תחבולה במקומות המים המועטים ולשנותו על-ידי צבע, והיאך מניחים במקצת המימות דבר מסוים ויברחו ממנו הצפרדעים, אלא שכל אלה פרטים שלא ייתכן כמותם בדברים הגדולים. אבל מה שעשה משה הרי הפך את מי הנילוס בכללותו [...] וכן העלאת הצפרדעים מכלול, מה שלא תיתכן בו תחבולה ולא ערמה, אלא הוא מעשה [...] 'לַעֲשֹׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבִדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ' [תה' קלו, ד; ולכן גם אמרו חז"ל במדרש שאין השד-המכשף שולט על בריה פחותה משעורה, כדי לרמוז לנו על מוגבלויות תחבולות הכוזבים והשרלטנים למיניהם]."

והוא הדין לענייננו, גם אם יִרְאוּ לנו אותות ומופתים גלויים שמאמתים לכאורה את אמונת גלגולי הגלגולים, לא נקבלם ולא נשמע להם – ואף אם לא הצלחנו לזהות את אופני התחבולה של "אותותיהם ומופתיהם", נזכור תמיד כי עדות השכל מכחישה את עדות העין – כי לשכלנו הבכורה, ולא למראה העין ולמשמע האוזן שיכולים להטעות אותנו בקלות יחסית. וכל ענייני הכשפים והמופתים שעושים הַכֹּזְבִים והבדאים למיניהם, לא עשו ולא יעשו כי הבל המה.

ו. מיתת תינוקות שלא חטאו

אחת השאלות הקשות ביותר להבנת האדם היא מדוע תינוקות או ילדים רכים שלא חטאו, סובלים ייסורים ואף מתים, והלא הם לא חטאו בשום דבר? אין ספק שקושייה זו חיצקה רבים מן השוטים שסטו אחרי הזיות הגלגולים, ושימשה בידם כקורדום רגשי שמאד קשה לנתצו, ובאמצעותו הם ניגחו את דרך האמת שביטלה לחלוטין את הזיות הגלגולים. אך אין זה אלא תירוץ שנועד לחזק אצל הרשעים את הסיבה האמיתית לתעייתם אחרי הזיות הגלגולים, והיא העדר היכולת שלהם להתמודד עם האמת הכואבת שהם ייפרדו לנצח מתאוות העולם-הזה (שהרי תחיית המתים היא אך ורק לצדיקים), ולא ישובו עוד לעולם לתאוותיהם ולזימותיהם.

מכל מקום, כיצד אפוא יש להסביר מיתת תינוקות או ילדים רכים, והלא הם לא חטאו?! רס"ג מבאר בספרו "הנבחר באמונות ובדעות" (עמ' רטו), שהקב"ה הענישם וייסרם כדי לתת להם שכר בעולם-הבא, כלומר מטרת הייסורים היא להרבות בשכרם לחיי העולם-הבא.

ברם, לדעת רבנו, השקפת האמת בעניין הייסורים היא: "אין ייסורים בלא עוון", כי גם עונש שמטרתו להרבות שכר הוא בגדר עוול אלהי (מורה, עמ' שכט), ולכן השקפתו של רס"ג אינה נכונה לדעת הרמב"ם (ובמאמר: 'האם יש ייסורים של אהבה?' הרחבתי בהוכחת אמיתת דעת רבנו). כיצד אפוא יש להסביר עניין קשה, מורכב וכל-כך רגשי זה לפי רבנו הרמב"ם?

ובכן, לדעת רבנו מיתת הילדים איננה עונש לילדים אלא עונש להורים שחטאו. כלומר, הילדים עד גיל מסוים שבו הם עומדים על דעתם (והתורה קבעה גיל הלכתי אחיד: שלוש-עשרה שנים לבן ושנים-עשרה שנים לבת) נחשבים מבחינה מסוימת לרכוש ההורים. לפיכך, כמו שהקב"ה מייסר את האדם באיבוד רכושו על מעשיו הרעים, כך לעתים הקב"ה עלול לייסר את האדם על מעשיו הרעים בפגיעה בילדיו הקטנים. וזה דברי רבנו בהלכות תשובה (ו, ב-ג):

"בזמן שאדם חוטא [...] ראוי להיפרע ממנו. והקדוש-ברוך-הוא יודע היאך יפרע. יש חטא שהדין נותן שנפרעים ממנו על חטאו בעולם-הזה בגופו או בממונו או בבניו הקטנים. שבניו של אדם הקטנים, שאין בהם דעת ולא הגיעו לכלל מצוות, כקניינו הן, כתוב: 'אִישׁ בְּחָטָא יוֹמָתוֹ' [דב' כד, טז] – עד שייעשה איש. ויש חטא שהדין נותן שנפרעים ממנו לעולם-הבא ואין לעובר עליו שום נזק בעולם-הזה. ויש חטא שנפרעים ממנו בעולם-הזה ולעולם-הבא".

מקור דברי רבנו להלכות תשובה שראינו לעיל הוא במדרש ספרי הקדום פרשת כי-תצא: "אִישׁ בְּחָטָא יוֹמָתוֹ – גדולים מתים בעוון עצמן, קטנים מתים בעוון אבותם", וכן בתלמוד מסכת כתובות (ח ע"ב), שם נאמר כך: "'וַיֵּרָא יְיָ וַיִּנָּאץ מַפְעַס בְּנָיו וּבְנֵתָיו' [דב' לב, יט] – דור שאבות מנאצים להקב"ה, כועס על בניהם ובנותיהם, ומתים כשהם קטנים".

ואל יהיה תמוה בעיניכם עניין זה, שהלא מי הוא זה שסובל כאשר הילדים חולים או מיוסרים? האם הילדים הם עיקר הסובלים? לא ולא! ההורים הם הסובלים העיקריים והמרכזיים. וזכורני כאשר סבלתי בילדותי ממחלות או מפגעים שונים, בתור ילד ראיתי את הייסורים הללו כעניין פשוט למדי. לעומת ההורים שדואגים ונרעשים ומתייסרים מאד בראותם את בנם שסובל.

וזכורני יום אחד בהיותי ילד קטן, שרטה אותי חתולה בידי שריטה שיצא בה דם, לא אשכח כיצד אמי ע"ה נחרדה, נסענו יחדיו למיון ב"איכילוב", וכל הדרך למיון היא בכתה בדמעות... ולא אשכח את תמיהתי העצומה על אמי, מה קרה בסך הכל? שריטה קטנה של חתולה? מהו? לימים הבנתי ששריטות של בעלי-חיים עלולות לסכן חיים, ואחד ממכריי כמעט מת מחיידק טורף בשל שריטה קטנה של גור כלבים שטרם חוסן, והוא אושפז למשך כמה חודשים. עוד זכורני ילד אחד מקרובי משפחתי הרחוקים שנפטר ממחלת הסרטן, אותו הילד עד הרגע האחרון עודד את הוריו והיה במצב רוח טוב יחסית, אף שעבר טיפולים קשים. הוריו בכו והתייסרו מאד, אך מצבו הנפשי של הילד היה רחוק לאין שיעור ממצבם הנפשי של הוריו, ותלותו הנפשית והפיזית בהוריו הסירה ממנו רבים מייסורי הדאגה והמחשבות המייסרות.

ואוסיף עוד דוגמה מִבְּתִי בהיותה בגן הילדים, זכורני יום אחד שבו בִּתִּי קיבלה מכה חזקה בראש בגן, והגננות הזעיקו אותי באמצע היום. כאשר באתי לגן חשבו עיניי, מעולם לא ראיתי נפיחות כזאת כחולה כהה ומחרידה במרכז המצח. אך הילדה לעומת זאת, בכתה כעשר-עשרים דקות, ושכחה כמעט לחלוטין מכל העניין! כאשר הגעתי לגן היא קידמה את פני בחיוך ובשמחה. ברם, המכה הייתה כל-כך חזקה, עד שמעוצמת המכה שטפי הדם הפנימיים חלחלו לארובות האף ולבין ומתחת לעיניים, ושבועות ארוכים לאחר קבלת המכה, עוד נראו שטפי דם אלו בבירור, וכל מי שראה אותם נדעזע, אך הילדה כאמור, לא התרגשה מכך כלל וכלל!

כלומר, מה שהילדים סובלים הוא כאין וכאפס לעומת סבל ההורים, ולעתים סבל פעוט זה הוא ברכה להם, מפני שהוא מלמד אותם להיזהר בעתיד מסכנות הרוח אסונות בלתי הפיכים. ואף כשמדובר במחלה קשה וסופנית, ייסוריו של הילד משכללים במשהו אף את נפשו – לפי מידת עמדו על דעתו – ומכינים, מזככים ומצחצחים את נפשו לחיי הנצח, חיי העולם-הבא.

וככל שתבונת הנער רבה יותר וככל שהוא השכיל ועמד על דעתו, כך יחס ה' אליו יהיה יותר כאל אדם שאחראי על מעשיו, וכאל אדם שייסוריו נועדו למרק את נפשו ופחות לייסר את הוריו. ועמוק הדבר מאד, והוא נתון אך ורק לשיקולו של אל דעות: "אִין קְדוֹשׁ בִּי? אִין בְּלִתִּי? וְאִין צוּר בְּאַלְהֵינוּ [...] בִּי אֵל דְּעוֹת וְיָלוּ נִתְּכָנוּ עֲלֵלוֹת [...] וְיָמִית וּמְחִיָּה מוֹרִיד נְשָׂאוֹל וְיַעֲל" (ש"א ב).

ועוד תועלת חשובה מאין כמותה עולה מהשקפה זו, והיא: כאשר הורה יודע שהקב"ה עלול להעניש אותו על מעשיו הרעים בפגיעה בילדיו הרכים, האם הוא לא ייזהר שבעתיים? האם הוא לא יחשוב אלף-אלפי פעמים לפני שיבצע עבירה? האם יראת השמים שבקרב לא תתחזק בהשקפה זו? ואחתום נקודה זו בדברי חכמים במסכת ברכות (ה ע"ב), וזה דבריהם:

"תני תנא קמיה דרבי יוחנן: כל [...] הקובר את בנו מוחלין לו על כל עוונותיו [...] קובר את בנו מנין? תנא ליה ההוא סבא משום רשב"י: אתיא 'עוֹן'-'עוֹן', כתיב הכא: 'בְּחֶסֶד וְאֱמֶת יִכַּפֵּר עוֹן' [מש' טז, ו], וכתיב התם: 'וּמִשְׁלֵם עוֹן אָבוֹת אֶל חֵיק בְּנֵיהֶם' [יר' לב, יח] [...] [ובהמשך הדף בסוגיה אחרת הוסיפו:] ומי חשיד קודשא-ברוך-הוא דעביד דינא בלא דינא?"

מדרש זה מבטא אפוא את ההשקפה שמות הבנים הקטנים מוביל למחילת עוון, ובמלים אחרות, מות הבנים נועד לייסר את **האבות** ולמרק את נפשם ולצחצחה מעוונותיה.

* * *

וחשוב להבהיר עניין מסוים: אף שהילדים הקטנים נחשבים כרכושו של אדם, הם אינם בגדר רכוש באופן מוחלט, כלומר גופם לא שייך לו, אלא הם רק בגדר פיקדון שהופקד אצלו.

והיכן הראיה לדבריי? ובכן, ראו נא את פסק רבנו בהלכות ערכים וחרמים (ו, יח):

"אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, כיצד? כגון שהחרים בנו ובתו, ועבדו ושפחתו העבריים, או שדה מקנתו – הרי אלו אינן מוחרמים, שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו".

כלומר, גופם של הילדים הקטנים אינו שייך להוריהם, אלא הם אצלם כמו פקדון או כמו שדה-מקנה אשר האדם קונה רק את פירותיו, אך גופו אינו קנוי לו והוא חוזר ביובל לבעליו.

ז. ברוך שפטרני מעונשו של זה

ואם כבר נגענו בנושא זה, נצטט את דברי קאפח השכיר ביחס לברכה המפורסמת שמברכים צאצאי המינים את בניהם כאשר הם מגיעים לגיל מצוות: "ברוך שפטרני מעונשו של זה", כביכול האב נענש וסובל מעוונות הבן עד הגיעו למצוות. וזה לשונו שם (אות ו):

"וברור דלדעת רבנו ומקורותיו אין שום מקום לאותה ברכה שמברך האב בהגיע הבן לי"ג שנים 'ברוך שפטרני מעונשו של זה', [אף ש]נחלקו פוסקים אם בשם ומלכות ואם בלי שם ומלכות, כי עד עתה אין על הבן שום עונש על מעשיו, והוא לוקה בעוון אביו. וייתכן שצריך הבן לעמוד ולהודות 'ברוך שפטרני מעונשו של האב'. ובכל אופן לדעת רבנו, המברכים בשם ומלכות היא ברכה לבטלה ודינה נתבאר בפ"א ברכות הלכה טו, והמברך בלי שם ומלכות הרי הוא אומר דברים שאין להם משמעות. ולפיכך לא נהגו אבותינו בהודאה זו ולא נשמעה ביניהם".

זאת ועוד, ברכה זו ברוב-עם, כפי שנוהגים לברכה צאצאי המינים בבתי כנסיותיהם ובבתי תפלותם בשעת טקס בר-המצוה, יש בה לפי דעתי גם הלבנת פני הנער בר-המצוה – שהרי האב בברכה זו מצהיר ברבים שהבן הוא עונש מעיק שהשית עליו ה' יתברך, ולא זכות נפלאה ומתנה גדולה ועצומה מאת ה' יתעלה. אך מי שמחשבתו כבר התרגלה לעיוותים ולשיבושים, לא יבין את הפירות והסכלות שבברכה זו. וראיתי שמתייחסים לברכה זו בקלות-דעת ובליצנות, מעין אתנחתא קומית משעשעת בתום קריאת התורה, מבלי להבין את משמעות הדברים.

ח. ילד חולה סרטן

נשאלתי כך: אם יבוא אליך ילד קטן ויאמר לך שיש לו סרטן וכל היום הוא בבית-החולים: בניתוחים, בהקרנות, זריקות, כדורים ועוד, וכן שיש לו כאבים חזקים מאד, עד שהוא אינו מצליח לעשות כלום: לא ללמוד, לא תחביבים, לא חברים ולא משפחה. ולאחרונה הוא הבין מהרופאים שעוד כמה חודשים ימות, והוא שואל אותך למה כל זה קורה לו? מה תשיב לו?

וכך השבתי: אחבק אותו ואנשק אותו ואעודד אותו ואכאב את כאבו יחד עמו, ואף אשתדל לשמח את נפשו ככל יכולתי, אך לא אשיב לו תשובה ישירה לשאלתו, כי שכלו לא בשל לה, והיא תזיק לו. כמו כן, לאחרונה הנני עובד בהוראה לילד חולה סרטן בן 14 (שאביו, אדם יקר

מאד, נפטר מסרטן די בפתאומיות לפני כחודש), והוא כלל אינו מעסיק את עצמו בשאלה הזו, אף שהוא נער בבן מאד, וכבר ניהלנו שיחות ארוכות על שבר-ועונש וחיי העולם-הבא – כל-שכן הקטנים – וגם אם מאן-דהו יעלה את השאלה הזו, כאמור, אשיב לו בכל אופן שיגרום לו לנחת-רוח ויעודד וישמח את נפשו. אך לך הנני ממליץ לקרוא את המאמר בעניין הזיית הגלגולים, בפרק ו (לעיל): "מיתת תינוקות שלא חטאו", שם עסקתי בעניין זה בהרחבה.

ט. פנחס הוא אליהו?

נשאלתי כך: אחת ה"הוכחות" הנוספות של מאמיני הגלגול היא מהמדרשים וממפרשי התנ"ך והגמרא שבהם נכתב כי "פנחס הוא אליהו". איך צריך להתייחס או לפרש מקורות אלו לדעת רס"ג והרמב"ם? **תשובה:** אחת התקלות הגדולות שחלו בעם-ישראל באלף השנים האחרונות היא אימוץ השקפות העולות **מהזיות פשטי המדרשים**, וזה דבר שלא יעשה. רש"י-שר"י וחבר מרעיו האירופים החלו בדרך זו, ורוב ואולי אפילו כל פרשני ישראל הזוי ההזיות נכשלו ונחבלו בעקבותיו בדרך חתחתים מחשביתית זו. ברם, לדעת רבנו, סכלות גדולה מאד היא להבין את המדרשים כפשוטם, ועוד יותר חמור מכך להפוך את פשטיהם ליסודות השקפות הדת. וכבר הוכחתי במאמרים רבים כי תפישת אגדות חז"ל כפשוטן גוררת להגשמה ולעבודה-זרה.

ולעצם המדרש הנדון, נראה שכוונתו להצביע על דרכם המשותפת של אליהו ופנחס בְּקִנּוּתָם לה' יתעלה. כלומר, כמו שנאמר בבראשית (לו, א): "וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אָדוֹם", וברור שאין כוונת הפסוק לומר שעשו הוא אדום, אלא שעשו הוא **אבי אדום**, ויש כאן מלה נסתרת, וכמו שנאמר שם בהמשך (לו, מג): "הוּא עֵשָׂו אָבִי אָדוֹם" – כך כוונת חז"ל לומר כאן שפנחס הוא הדמות שממנה שאב אליהו את השראתו למפעל חייו – הווי אומר, פנחס הוא אביו הרוחני של אליהו והדמות שאליהו הלך בעקבות השקפותיה ומעשיה. וכך גם צעק אלישע בעלות אליהו בסערה השמימיה: "וְאֵלִישָׁע רָאָה וְהוּא מִצַּעֲק אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו" (מ"ב ב, יב).

זאת ועוד, בנוסף לכל שאר הקושיות על השקפת הגלגול אשר סותרת יסודות לא מעטים בדת משה – איך הקב"ה יעשה עוול לפנחס? ולאחר שהבטיח לו את הכהונה לדורי דורות: "לְךָ אָמַר הִנְנִי נָתַן לֹא אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם, וְהִיתָה לוֹ וְלִזְרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנָּה עוֹלָם" (במ' כה, יב-יג), איך הוא יגרע אותה ממנו בהלביש את נפשו בגופו של אליהו ע"ה, שלא היה כהן כידוע?

י. "פִּקְדַּ עוֹן אֲבֹת עַל בְּנֵיהֶם"

והנה לפניכם עוד שאלה שנשאלתי בעניינים הנדונים: כיצד מיישבים את שני הפסוקים: "לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בְּנֵיהֶם וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אֲבוֹת אִישׁ בְּחֻטְאוֹ יוֹמְתוּ" (דב' כד, טז), לעומת: "פִּקְדַּ עוֹן אֲבֹת עַל בְּנֵיהֶם עַל שְׁלֹשִׁים יָעַל רִבְעִים לְשָׁנָאִי" (שמ' כ, ד).

וכך השבתי: ובכן, הפסוק בדברים (כד, טז): "וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אֲבוֹת" עוסק בבנים גדולים, ואין לבנים גדולים שום זיקה לעוונות אבותיהם מפני שאינם עוד בגדר של רכוש אבותיהם. ברם, הפסוק השני עוסק רק בעוון עבודה-זרה ובעיקר בבנים גדולים שעושים מעשה אבותיהם (הקטנים ממילא נענשים בעוון אבותיהם החטאים), והנה לפנינו דברי רבנו במורה (א, כד):

"ודע, כי אמרו: 'פֶקֶד עֹן אָבֶת עַל בָּנִים' [שמ' כ, ד] **אינו אלא בעוון עבודה-זרה בלבד** [...]
והראיה על-כך אמרו בעשרת הדברות [בשמ' שם]: 'עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים לְשֹׁנָי', ואינו נקרא
שונא כי אם עובד עבודה-זרה: 'כִּי כָל תּוֹעֵבֶת יִי אֲשֶׁר שָׁנָא' [דב' יב, לא], והגיע רק לרִבְעִים כי
תכלית מה שיכול האדם לראות מזרעו [הוא] דור רביעי, וכאשר ייהרגו אנשי העיר עובדי עבודה-
זרה, ייהרג אותו הזקן העובד, וזרע-זרע-זרעו שהוא התולדה הרביעית [דהיינו הגדולים
והקטנים] [...] כל זה כדי למחות אותם העקבות אשר גרמו **להפסד העצום** כמו שביארנו."

נמצא, שבעבודה-זרה האדם עלול לספוג עונש כבד מאד – על חטאיו וחטאי אבותיו, ומדובר
כאשר האדם מוסיף לשקוע בדרכי המינות של אבותיו, וכמו שתרגם אונקלוס בשמות שם: "כִּד
מְשַׁלְמִין בְּנֵי אֶלְמָחִי בְּתֵר אֲבֹהֵתָהוֹן", וכדברי חז"ל: בעושים מעשי אבותיהם (ספרא ב, ח).

ובעניין "ההפסד העצום", נראה שכוונת רבנו לדבריו קודם לכן במורה (א, לו), בעניין ההפסד
העצום שהעבודה-הזרה גורמת לעובדיה בכלל ולעם-ישראל בפרט, וזה דברי רבנו שם:

"ואתה יודע, שכל מי שעבד עבודה-זרה, לא עבדה מתוך הנחה שאין אלוה זולתה [...] ולא
עבדום אלא על דרך שהם דְּמוּת לְדָבָר שהוא אמצעי [מליץ] בינינו לבין ה' [...] אלא, שעם היות
אותם הכופרים סוברים מציאות ה', הואיל וקשורה כפירתם במה ששייך אליו יתעלה בלבד,
כלומר העבודה והרוממות [...] ושגו לחשוב כי זה [העבודה והרוממות] שייך לזולתו [לאחד או
יותר מהנבראים, דהיינו שיש לעבוד ולכבד ולפאר ולרומם נבראים מסוימים בנוסף לבורא-עולם
או כדי שיהוו גשר ואמצעי ומליץ לבורא-עולם], **והיה זה [העבודה-הזרה הזו] גורם להעדר
מציאותו יתעלה מתודעת ההמון**, לפי שאין ההמון מכיר אלא את פעולות הפולחן [...]"

לכן [בגלל שהם שגו בעניין יסוד העבודה והרוממות כאמור, וסברו שיש להפנותו גם כלפי
הנבראים], היה זה [ההפסד העצום הזה הוא] שהביא לכך שנתחייבו כליה, כמו שאמר הכתוב:
'לֹא תַחֲיֶה כָּל נִשְׁמָה' [דב' כ, טז], וביאר את הטעם לעקירת ההשקפה הַבְּטָלָה הזו [לפיה יש
לעבוד ולרומם נבראים שונים בנוסף או כדי שיהוו גשר ואמצעי בינינו לבין הבורא. והטעם
לעקירת ההשקפה הזו הוא] כדי שלא יתקלקלו בה אחרים, כמו שאמר: 'לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ
אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת' וכו' [דב' כ, יח], וקראם: 'אויבים ושונאים וצרים', ואמר כי העושה כן [=עובד
ומרומם נבראים אמיתיים או דמיוניים] מקנא ומכעיס ומעלה-חמה [לפני ה' יתעלה]:"

"הִנֵּה אַתֶּם בְּטָחִים לָכֶם עַל דְּבָרֵי הַשִּׁקָּר לְבִלְתִּי הוֹעִיל [...] וְקִטְר לְבַעַל וְהִלֵּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם [...] וְעַתָּה יַעַן עֲשׂוֹתְכֶם אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה נָא יִי וְאֲדַבֵּר אֵלֵיכֶם
הַשָּׁבִים וְדַבֵּר וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְאָקְרָא אֶתְכֶם וְלֹא עָנִיתֶם [...] וְהִשְׁלַכְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל פְּנֵי כָּאֲשֶׁר
הִשְׁלַכְתִּי אֶת כָּל אֲחֵיכֶם. הֲאֵתִי הֵם מִכְעָסִים נָא יִי? הֲלוֹא אַתֶּם לִמְעַן בִּשְׁתׁ פְּנֵיהֶם!" (יר' ז).

סוף דבר

אין לי צל של ספק שרבים המה התועים אשר ידחו את דבריי, אך לא לאותם שוטים ומחוסרי
דעת כתבתי מאמר זה, אלא לאותם בני אדם שהשכילו למחצה לשליש ולרביע, אשר מזלזלים
המה באדיר הקטן ובדרכו הנחושה, אף שאין בידם ראיות אמיתיות נגד אדיר הקטן.

ומדוע הם מזלזלים? כי זהו המוצא האחרון של התועים, כאשר אין בידם ראיות שבאמצעותם הם יבטלו את דברי זולתם, הם בוחרים לבטל את דבריו באמצעות ביטול ישותו ואישיותו. ולהם אוסיף ואומר, גם אם לא הבנתם דבר-מה מדבריי, זכרו זאת: רבנו מלמדנו במורה-הנבוכים, כי במקום שיש קושיות על שתי השקפות נגדיות, על האדם לבחור את ההשקפה שיש כנגדה פחות קושיות. ואין לי ספק שהשקפת רס"ג והרמב"ם, גדולי המחשבה היהודית מאז ימי הנביאים, בעניין ביטול אמונת הגלגול, חזקה איתנה ויציבה אלף מונים מהשקפת מחייבי גלגולי הנשמות הוזי ההזיות, והקשיים שכנגד השקפה רעה זו רבים וחמורים מאד-מאד.

וכה דברי רבנו בעניין זה במורה-הנבוכים (עמ' ריד-רטו): "כל דבר שלא עמדה בו ההוכחה [=כל דבר שלא הוכח בראיות אמיתיות; אף שלפי דעתי סתירת אמונת גללי הגלגולים הוכחה היטב בדבריי עד אשר נטחנה דק לעפר ונזרתה למים], צריך להניח שני הקצוות הנגדיים באותו הדבר, ורואים מה שמחייב כל אחד מן הנגדיים מן הספקות, וסוברים את שספקותיו פחות.

[...] אבל מי שמעדיף אחת משתי ההשקפות, אם מחמת שחונך כך ואם לאיזו תועלת שהיא 'גורם זה, הנוהג אצל רבים בימינו, הוא כדי לנחול כבוד אצל בעלי אותה הדעה או אף בעלי אותו הרצון, ולעתים קרובות גם הטבות גשמיות כידוע' (קאפח שם); ובדיוק מסיבה זו, דהיינו ה'הטבות הגשמיות', קאפח העדיף לאמת ולקדש את האופל הטמא ולהתכחש למפעלו של סבו מרי יחיא כנגד אלילות האופל] – **הרי הוא מתעורר מן האמת.** כי הדבר המוכח [שנראה לעיניים] לא תוכל הנפש בעלת השאיפות [=נפש התועה השואפת לתאוות] להתקומם כנגדו, אבל כגון דברים אלו [=הרעיונות המופשטים, ההשקפתיים] אפשר לה להתעקש מאד".

ואסיים בדברי רבנו במורה שם, אשר מלמדים על סיבת נטיית הסכלים לאחוז בדבקות כפייתית פסיכוטית בהשקפותיהם הרעות, אף כי האמת אור בהיר הוא בשחקים, אך עיניהם כבר כהו וטחו מראות את אור האמת, וכה דברי רבנו שם: "וכל זמן שהאדם מוצא את עצמו [...] נוטה כלפי התאוה והתענוגות [...] הרי הוא תמיד יטעה וייכשל בכל אשר ילך, מפני שהוא יחפש השקפות אשר יסייעוהו למה שטבעו נוטה אליו". ובדיוק מסיבה זו קאפח וערוסי הכשירו ומכשירים ליהנות ואף לכנוס הון מדברי תורה, ואוי ואבוי לנפשם בעלת השאיפות הזרות. ולעיון בביקורת קשה על מאמר זה וכן בתשובתי לה, ראו: "יובב אלירן נגד אור הרמב"ם".

נספח בעניין הגלגול: על אמנון לוי והילד הדרוזי אוניל

בתחילה לא רציתי להתייחס לתוכנית של אמנון לוי, אך דחקו בי חבריי לדרך האמת, וביקשו ממני להתייחס גם לתוכניתו של לוי בבחינת דע מה שתשיב לאמנון ולשוטים הדומים לו... ואכן כך עשיתי, ראיתי את התוכנית מתחילתה ועד סופה, והנה לפניכם כמה נקודות תמוהות על ניסיונו של אמנון לוי וכתביו לשכנע אותנו באמיתות הזיית גללי גלגולי הנשמות.

א בכתבה נאמר שהילד הדרוזי אוניל מדבר בשפה אנגלית במבטא בריטי-לונדוני. אם אכן יש אמת באמונת גלגול הנשמות, בדקנו את הסיכוי שדווקא נפש של בריטי-לונדוני תתגלגל באוניל ביחס למספר האנשים דוברי שאר השפות בעולם, ומצאנו כי הסיכוי לכך הוא 0.1 אחוז! הסיכוי שהילד היה מדבר מנדרינית לדוגמא, קרוב ל-20 אחוז, או הודית (אחד מניבי השפה היהודית), גם הוא קרוב ל-20 אחוז. כלומר, למה דווקא אנגלית-לונדונית?

התשובה פשוטה, אנגלית היא שפה בינלאומית, וקל היה כנראה לקרוביו ללמד אותו את השפה הזו. בין אם על-ידי צפייה ממושכת בטלביזיה, ובין אם על-ידי הקפדה על שיחה באנגלית בלבד עם הילד. וגם הד"ר לתקשורת-ילדים שרואיינה בתוכנית אמרה, שילד שרואה טלביזיה בשפה מסוימת יכול בהחלט ללמוד את השפה רק מצפייה בטלביזיה.

ב לא נזכר בכתבה שיש לילד אחים, כך שנראה שהילד גדל די לבד עד גיל שלוש, ואף בכתבה נאמר במפורש שהוא לא הלך לשום מוסד חינוכי עד גיל שלוש, כך שבקלות ניתן היה לבודד אותו ולדבר עמו באיזו שפה שתהיה ולעצב אותו בכל דרך שבחרים.

ג בכתבה נאמר שהילד לא דיבר כלל עד גיל שנתיים, ופתאום הוא החל לדבר אנגלית. האיחור בדיבור הוא הגיוני למיטב הבנתי לילד ששומע שתי שפות, למרות שאין ספק שהשפה הדומיננטית שהוא שמע הייתה השפה האנגלית.

ד בכתבה נאמר בצורה מרעישה שהילד מדבר "אנגלית שוטפת" וזה שקר שנועד למשוך צופים לתוכנית ולהעלות את הרייטינג. הילד מדבר אנגלית באופן מתאים לגילו, אולי אפילו מעט פחות מגילו. הילד קרוב לגיל ארבע (3.9 לפי ההורים), וזה טבעי שילד יידע מלים ואף להרכיב משפטים. ואם באמת מדובר ב"גלגול נשמות", מדוע הילד לא מדבר אנגלית שוטפת באמת? מדוע רק לפי רמה של ילד בן שלוש וחצי? אם הידע היה כבר קיים בנשמתו לפני כן, מדוע הוא מותאם דווקא לגיל שלוש וחצי?

ה שאיפתו של אמנון לוי להראות שמדובר ב"גלגול נשמות" היא ברורה, כי כל מה שקשור בנסתרות ובחיים שאחר המוות מושך את ההמונים הפתאים, וקל להפליא אותם בעניין זה ולגרור להם להשתומם. נמצא, שאמנון לוי והדרוזים נמצאו גומלין זה-את-זה... הוא חיזק את אמונתם בהבל, והם סיפקו לו רייטינג שממנו ניזונה משכורתו החודשית השמנה.

ו מדוע הילד אינו זוכר את זהותו הקודמת? מדוע הילד אינו זוכר **שום פרט** לגבי חייו הקודמים, מדוע הוא זוכר רק את השפה? וגם את זו כאמור רק ברמה של ילד בן שלוש וחצי.

ז בתוכנית נאמר שהילד לא נחשף בשום צורה לשפה האנגלית, ואף אחד מבני משפחתו לא מכיר את השפה, אך בפועל נאמר בתוכנית במפורש שכל הצעצועים שלו באנגלית, ואף רואים בבירור שיש לו **חוברות לימוד** באנגלית מותאמות לגילו, שמהן הוא קורא ולומד. ויתרה מזאת, בתוכנית רואים בבירור שסבתו ג'מילה מדברת אתו אנגלית בחופשיות...

ח בני המשפחה טוענים בתוכנית שהילד איננו דובר ערבית כלל וכלל. טענה זו היא ראייה לכך שבדודו את הילד וחשפו אותו רק לשפה האנגלית, שהרי אם אכן הוא בא בגלגול של איזה זקן

מלונדון, מדוע שלא יידע גם את שפת אימו הדרוזית? וכמו משפחות רבות בימינו שבביתן מדברים עברית ואנגלית, הילדים הינם דוברי עברית ואנגלית באותה המידה! ואגב, טענתם זו של בני המשפחה נתגלתה במהלך התוכנית כטענה שקרית, כי התברר בהמשך התוכנית שהילד דובר ערבית ברמה נמוכה מאד, כי הרי אי אפשר לבדוד אותו לגמרי...

ט) אחת הראיות המצחיקות שמביאים לכך שהילד הוא גלגול נשמה של איזה גוי בריטי זקן, היא מציור של מאזניים שמראים לילד, והילד אומר שמדובר בדליים לסחיבת מים... וכל הכתבים והנשים נרעשים לעומת "הפלא הגדול", איך הילד יודע על שאיבת מים בדליים בדור שלנו? ומזה הם מביאים ראיה חותכת לכך שמדובר בגלגול נשמות... פששש...

וכאשר ראיתי ושמעתי זאת צחקתי צחוק גדול לעומת סכלותם, האם יש הכרח להסביר שהילד בא בגלגול כדי שיידע על מציאות של שאיבת מים בדליים? ואין לי ספק שהילד ראה את הסרט המצויר המפורסם מאד של וולט דיסני "שוליית הקוסם" או סרט מצויר דומה, ומשם שאב את ידיעותיו. ועל ידיעתו את העניין הפעוט הזה בנו בניין שלם של הבל ואלילות, והוכיחו מזאת באופן חד משמעי לפי דמיונם את אמיתת גלגול הנשמות... ופתי יאמין לכל דבר...

י) אין גבול לסכלות או לנוכלות של הכתבה והכתבים, בשלב מסוים אמנן לוי מודיע בניצחון כי האחות של הכפר והאחראית על החינוך שוכנעו שמדובר בגלגול נשמות... באמת אמנן, האם ראוי שעם-ישראל הנבון, יאמץ או ידחה דעות והשקפות בעניינים העמוקים, משכנעו הרגשי והסובייקטיבי של האחות והאחראית על החינוך של הכפר הדרוזי? פשוט הזוי.

יא) מדוע אמנן לוי לא מביא אנשים רציניים יודעי פילוסופיה יהודית, שייתנו מענה ויסבירו את עניין גלגול הנשמות? מדוע הוא מביא ראיות רק מאנשים, ובעיקר נשים, שאין להם שום קשר עם ידע אמיתי בענייני יהדות ומחשבת ישראל?

יב) בתוכנית נאמר במפורש שהמבטא הלונדוני של הילד הוא מבטא שקיים בלונדון בימינו... ומדוע דווקא במבטא לונדוני שקיים בימינו? ובכן, מזאת יש ראיה לכך שהיו גורמים חיצוניים שלימדו את הילד לדבר אנגלית לפי המבטא העכשווי, וכפי שנראה עוד בהמשך.

יג) בחלקי המאמר הקודמים הזכרנו את החרטומים שהפכו את מטותיהם לתנינים, ולדעת רס"ג אין צל של ספק שמדובר בהטעיה, וכמו שקוסמי ימינו עושים נפלאות שנראות למתבונן כאמת מוחלטת (ולכן זה מושך) – כך גם שקרי הדרוזים בעניין זה. ומכל מקום, דומני שללמד ילד אנגלית במשך שלוש שנים יותר קל, מבחינת התחכום, מאשר להפוך מטה לתנין.

יד) אמנן לוי יוצא מתוך ההנחה שהמשפחה דוברת אמת בכל העניינים, האמנם? והלא יש לחברה הדרוזית אינטרס ברור ומובהק לשמר ולהוכיח את דתם ואמונותיהם, ומה יגידו, שהם הולכים בדרך השקר? שהם גויים כסילים ותועים וטיפשים נבערים? האם ניתן להביא ראיה לאמיתת טענה מסוימת מאנשים שספוגים בדעות קדומות עקושות ויש להם אינטרס ברור וגלוי בעניין? ומי שיודע ומכיר קצת את הגויים יודע עד כמה תרבות השקר טבועה בנשמתם. ולא נשמות מתגלגלות אצלם מאחד לשני כי אם תרבות השקר שזורמת בעורקיהם...

(יה) במהלך התוכנית מתגלה עובדה חשובה והיא, שהשכן של המשפחה העונה לשם: וג'די, הוא דרוזי ששהה שבע שנים בלונדון, והוא דובר אנגלית שוטפת במבטא בריטי... עוד רואים בתוכנית באופן ברור, כי וג'די קרוב מאד לילד, והילד משחק עימו כבן עם אביו, כך שאין ספק שהילד בילה זמן רב עם וג'די והושפע ממנו רבות, ואף המשפחה מודה בכך.

(יו) בסוף התוכנית, אמנון לוי "מוכיח" סופית שמדובר בגלגול נשמות, כאשר הוא מראה שאפילו ד"ר ח'לוב, קלינאית התקשורת, לאחר שהיא עורכת לילד מבחן תקשורת במשך כשעה, והייתה בטוחה בתחילה שלא מדובר בגלגול נשמות, יוצאת "בהלם" מהפגישה והיא מופתעת ביותר מכישורי השפה והתקשורת של הילד, המלים פשוט נעתקות מפיה...

ואפילו על טמבל כמו אמנון לוי יש לתמוה, ומה חשבת לעצמך? שאדם שמתארח אצל חברו במשך שעה ארוכה, מכיר את בני הבית, משוחח איתם בשפתם, מקבל מהם כיבודים וחנופה, שהוא יאמר עליהם בתום הפגישה שהם שקרנים? או אפילו שאינם דוברי אמת? ועוד לעיני מאות אלפי צופים? אך אין מה להתפלא על אמנון רודף הבצע, כי מטרתו של אמנון לוי היא להזין את חשבון הבנק שלו, והרייטינג קשור לחשבון הבנק שלו בקשר ישיר וחזק.

(יז) לכל אורך התוכנית אמנון לוי חוזר ומדגיש "שאין הסבר מדעי לתופעה", האמנם? האם מדעי-החברה אינם נכללים אצלו בגדר מדעים? האם אין לתופעה דמיונית זו הסבר חברתי-סוציולוגי-אנתרופולוגי מובהק? האם לא מדובר באמונה שיש לה מקורות ומטרות? "עַד מָתִי פָּתִים תֵּאָהֲבוּ פָּתִי [...] וְכִסְיִים יִשְׁנֹאוּ דָעַת", "פָּתִי יֵאֱמִין לְכָל דְּבָר" (מש' א, כב; יד, טו).

דפוסי המינות של משנה תורה

במשך מאות רבות בשנים התבוננו הלומדים למיניהם על מפעלו של הרמב"ם דרך זוגיתם העכורה של דפוסי משנה-תורה. כאילו לא די היה בשיבושי הדפוסים ובסילופיהם אשר הרחיקו רבים מהבנת ההלכה והמחשבה ומזיהוי דרך האמת, בנוסף לכך הועמסו על "משנה תורה" מאות פרשנים תועים מהובלים ועילגים, וחלקם אף הוחדרו והוצמדו כ"נושאי כלים".

הסיבה הראשונה שהם סופחו לספרי "משנה תורה להרמב"ם" היא כלכלית: כדי למכור ספר, ההוצאה לאור מעוניינת "להציע" כמה שיותר, כלומר כמה שיותר נושאי-כלים, כמה שיותר מלל, ובכך כביכול להשביח את המהדורה ולהפכה לאטרקטיבית יותר לרכישה. "אֵכָן הִנֵּה לְשֶׁקֶר עֲשָׂה עַט נֶשֶׁקֶר סִפְרִים", "הוּי הַחֲקִיקִים חֲקִי אֵין וּמִכְתָּבִים עֲמַל כְּתָבו" (יר' ח; יש' י).

הסיבה השנייה שהם הוחדרו, היא כדי לטשטש את דרך האמת. כאשר אנחנו פותחים את הדפוס הידוע של "משנה תורה", אנחנו מוצאים כמה שורות בכל עמוד מלשונו של רבנו (ואף השורות הללו מזוהמות בשיבושי המדפיסים והמגיהים האירופים), ומכל עבר ברחבי העמוד נוחתות עלינו מטר של אותיות ומלים קטנות, אשר מכזבות ומתעתעות להסתיר בקרבם חכמה מופלאה, בעוד שברובם המוחץ של הדברים מדובר בלשון עילגים שמכילה הזיות, הבנות משובשות, אריכות דברים, השקפות רעות, וסתם ערמות של הבלים על-גבי הבלים.

ובמלים אחרות, כאשר אדם מגיע ללמוד תורה-שבעל-פה מתוך מהדורות הדפוסים, הוא עלול לכלות שנים רבות בהזיות ובהבלים או בסתם אריכות דברים – וכל מה שיישאר בידו בסופן של אותן השנים הארוכות הוא כמה הלכות בודדות, שהוא אולי הצליח לזכור בתוך מטר האותיות והמלים הקטנות העילגות והמשובשות אשר נחתו עליו וטמטמו והממו את מוחו המיוגע.

שוו בנפשכם, אדם שבא ללמוד את הספר המזוקק "משנה תורה" ופותח ספר דפוס, לאחר שהוא משתבש בהלכה מסוימת מכל סיבה שהיא (אי הבנה, שיבושי דפוסים, דעות קדומות, הטעיות מכוונות של המינים, ועוד), הוא פונה למצוא דברי חפץ אצל נושאי-הכלים, אך מה הוא מוצא שם? דברי עילגות מייגעים וסתומים, ולעתים קרובות אף משובשים לחלוטין. אותו אדם יאמר לעצמו, אם נושאי הכלים ה"גדולים" המפורסמים כל-כך קשים להבנה ולא ברורים, מה נאמר על הרמב"ם עצמו? כלומר, אם **הפירושים** לדבריו כל כך מייגעים ולא מובנים, כיצד אבין את דברי רבנו? מחשבה זו אף גוררת עמה מחשבות-הבל ביחס למעלתו הרוחנית של רבנו, ומטשטשת קשות את גדולתו וייחודו הבלתי-נתפש בעולם ההלכה והמחשבה היהודי. בביכול היה רבנו כשאר הפוסקים הוזי ההזיות שדבריהם עקושים ויקושים ומתעתעים.

קצרו של דבר, החדרת פרשנויות-הבל בכמויות אדירות של זבל לתוך דפוס "משנה תורה", גרמה וגורמת תמיד, ללא יוצא מן הכלל, להתרחקות מדרך האמת ולא להתקרבות אליה. ולא רק ספרי הדפוס של צאצאי המינים הזייפנים בוויילנא הארורה, אפילו רמב"ם הטומאה של הפרונקל, אשר כבר הוציא מהדורה מדויקת לפי כתבי-יד (וזאת כדי למכור מהדורות חדשות של 'משנה תורה' ולגרוף רווחים נאים ממכירת ספרי תורה-שבעל-פה) גם הוא דבק בשיטה הרעה הזו של העמסת אותם נושאי-הכלים המצחינים ואף החדירים לתורתו המשובכלת של משה רבנו. והכל נובע כאמור משאיפות מסחריות ומרדיפת בצע, וכן מתוך מגמה אשכנזית פרו-נוצרית עתיקה מאד לזייף ולטשטש את דרך האמת עד להכחדתה כליל מן העולם.

* * *

כך היה במשך מאות שנים, כל הלומדים למיניהם ואף תלמידי החכמים שבהם, כולם התבוננו על אורו הבוהק של הרמב"ם מבעד לזוגית עכורה מאד-מאד, ובשל כך הגיעו לשיבושים חמורים כמעט בכל יסודות התורה, ובכל תחומי עולם ההלכה והמחשבה היהודי.

הראשון שהחל במלאכת הניקוי של הזוגית העכורה היה י' קאפח, שוב ושוב בפירושו הוא מצביע על שיבושים קשים ולעתים אף מחרידים בדברי הפרשנים, אלא ששותפותו במסד הכמורה האורתודוקסי הייתה בעוכריו וכמעט תמיד הוא בחר להכמין לטשטש ואף לזייף את גודל העוול שעשו לרבנו, וכן את עוצמת ריחוק ההזים הללו מדרך האמת והצדק. "ואם אָב אָנִי אֵיִה כְּבֹדִי? וְאִם אֲדֹנִים אָנִי אֵיִה מוֹרְאִי? אָמֵר יי צְבָאוֹת לָכֶם הַפְּהִינִים בּוֹי נְשָׁמִי!" (מל"א).

ברם, אף שקאפח פסח על שתי הסעיפים כלשונו של אליהו הנביא, אין ספק שהוא החל במלאכת הזיקוק והטהור, הוא זיהה שיבושים לא מעטים, והאדם הנבון אשר יקרא את פירושו יוכל בהחלט לגלות טפח מצומצם מן האמת הקשה והכואבת, והיא: שכמעט כל התועים אשר מפורסמים כ"גדולי תורה", היו רחוקים מאד מדרך האמת הישרה וממשנתו הזכה והצלולה

של רבנו הרמב"ם. כי אם אינם מבינים את יסוד היסודות ועמוד החכמות במשנת רבנו, כל בניינם רעוע ומסוכן (ראו לדוגמה במאמר: 'האמנם השו"ע הוא שמונים אחוז רמב"ם?').

חשוב לציין, שלצד זיהוי לא מעט שיבושים, קאפח עדיין העניק למינים ולצאצאיהם יחס של "מרנן ורבנן קדושי עליון", ועדיין הכשיר ליהנות מדברי תורה כמעט בכל אופן שיעלה על הדעת, שהרי משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך" ניתן להכשיר ליהנות מדברי תורה בכל אתר ואתר... כך שפועלו של קאפח נחל כישלון הלכה למעשה, כי מי שענינו נתעוורו מן־שוחד הממון והכבוד וטובות ההנאה, לעולם לא ירצה להבין את רמזיו החלקיים מאד של קאפח.

"כִּי הָרִס תְּהָרִסם וְשָׂבַר תִּשְׁבֹּר מִצְבֹּתֵיהֶם"

במשך מאות רבות בשנים חי אפוא העולם הדתי האורתודוקסי תחת עול ההנחה המעיקה והמייגעת, שלא ניתן להבין את הרמב"ם בלי נושאי-הכלים, ושהם חלק בלתי נפרד מרבנו, משל רבנו הוא תורה-שבכתב והם תרגום אונקלוס דהיינו תורה-שבעל-פה. אף אחד לא היה מסוגל לנתץ את האקסיומה השגויה הזו, כי כאמור אף אחד לא רצה לנתח ולפרק לגורמים את דברי המפרשים, לזהות את האמת, ולהאיר באורה לכל שוחרי הדעת מבקשי ה' באמת. תחת מוטות עולה של האקסיומה האירופית הפרו-נוצרית הזו, לימוד משנת הרמב"ם נותר למעשה תקוע במקומו במשך מאות רבות בשנים, שהרי לא ניתן להתקדם הרבה בלימוד משנת הרמב"ם כאשר אנחנו משועבדים לשיבושים ולאי הבנות. שוב ושוב אנחנו ניתקע ושכלנו ימאן להמשיך הלאה "שמא אנחנו מחמיצים משהו", "שמא אנחנו לא מבינים", "שמא הכרעותיו של רבנו אינן מדויקות באמת", ושמא "לשונו הזהב" לא בדיוק נטולת סגים ומהמורים...

השקיעה והתעיייה בשלל הספקות אשר החדירו לנו "נושאי הצלמים" הללו למיניהם, תקעה במשך מאות שנים את עם-ישראל בחשבת הגלות, ואף החדירה עוד ועוד השקפות הלכתיות ומחשבתיות משובשות ואילוליות. עיוות משנת הרמב"ם חמור במיוחד, מפני שהרמב"ם הוא החכם האמיתי והיחידי שמסוגל לרומם אותנו לכינון "מִמְלַכֶּת כְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמ' יט, ו), והיחידי שממשיך את מפעלו של אברהם אבינו ע"ה וגדולי האומה האמיתיים, ושמוסר לנו את התורה-שבעל-פה שמסרו חכמים ע"ה איש-מפי-איש עד משה רבנו ע"ה. לפיכך, ניתוך נושאי הכלים ומחיית זכרם היא פעולה נחוצה והכרחית וחשובה מאין כמותה: כדי לעקור את הזכוכית העכורה, כדי להתבונן התבוננות חדה, מעמיקה, מקיפה וברורה על דרך האמת, וכדי לפתוח את הצוהר לתקומתו הרוחנית של עם-ישראל (וראו: 'חזון הרמב"ם לתקומה רוחנית').

אין ספק שקאפח לא התכוון שביקורתו הפחדנית על "נושאי הכלים" למיניהם תוביל למסקנות המטלטלות הללו שפרשתי לפניכם, כי כאמור הוא היה עיוור מן־שוחד כבד ממושך ונגעל במיוחד. קאפח לא תפש, שאדם שהתנער מן השוחד, אשר יחקור היטב אחר קצוות החוטים שהוא חשף, יגלה את עומק הריקבון והמינות שאחזו בו ובעם-ישראל במשך אלף השנים האחרונות. ברם, כאמור, קאפח חשף רק את השכבה הראשונה של עולם השקר וההתעיה, הוא גירד אותה באופן הססני וחששני מאד, העז לחשוף רק כמה מקצוות החוטים, ותמיד דאג לכסות על ממצאיו באמירות של הערצה נגעלה כלפי המינים וצאצאיהם "אדירי העולם"...

אך בעבורי זה היה מספיק, לא נתתי לתעתועיו של קאפח ולכיסוי ממצאיו החלקיים מאד לעוור את עיניי ולטשטש את דרך האמת. המשכתי לחקור ולדרוש, משכתי ללא מורא את קצוות החושים שקאפח חשף, חקרתי ובדקתי לעומק אחר מקורם הנרפש, ואף מצאתי חושים נוספים רבים מאד אשר מעידים על סכלות ומינות שאחזה ופשתה בקרב "חכמי ישראל" המטומטמים והבסילים שהוליכו אותנו שולל באלף השנים האחרונות, ולעברי פי-פחת עמוקה מאד.

תובנה זו הייתה חשובה מאין כמותה בעבורי, מפני שהיא שחררה אותי להבין דברי אמת! היא הסירה מעלי את עול הכבלים וכובד העבודות של הסכלות: שכבות על גבי שכבות של הזיות ומינות, ושחררה את מחשבתי להבין ולראות את המציאות נכוחה. אולם, במשך מאות רבות בשנים, לומדי "משנה תורה" היו מביטים על מטר האותיות המבלבל והמייגע שהקיף את דברי רבנו, והיו משועבדים לתחושה המתעתעת שיש משהו שעוד לא הבנו. במשנת רבנו, שיש משהו שוודאי החמצנו, או שאולי הקב"ה נטע בנו סכלות טבעית מובנית שאין לה תרופה...

אז זהו, שאין כלום כי לא היה כלום ולא יהיה כלום, הבל הבלים הכל הבל, אין במפרשי רבנו המהובלים כמעט מאומה! הנזק שהם גרמו וגורמים לדרך האמת עצום אלף-מונים על התועלת הזעומה בהבאת המקורות לדברי רבנו לצד פרשנות עילגים ושיבושים רבים. יש לנתץ ולשבר ולהרוס את מצבותיהם, ולעקור את טומאתם וצלמיהם מתוך היכל האמת של רבנו הטהור.

אגב, תמוה מאד בעיניי כיצד במשך מאות רבות של שנים, לא הוציאו מהדורה מדויקת של משנה תורה להרמב"ם לפי כתבי-יד מהימנים. נראים הדברים אפוא, שהיו שהעדיפו להשאיר את רבנו הרמב"ם מאחורי הזוגית העכורה, כדי שלא תתגלה פסולת הסיגים שבידיהם...

אכן, נתקיימה בעם-ישראל בעוונותינו נבואת ישעיה ע"ה במלוא עוזה (כט, יד): "לִכֶּן הִנְנִי יוֹסֵף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפֶּלֶא וְהַפֶּלֶא וְאֶבְדָּה חֻכְמַת חֻכְמָיו וְבִינַת בְּנָיו תִּסְתָּר.".

תועלתם היחידה של נושאי הצלמים

כמו שרמזתי לעיל, יש תועלת מסוימת בפרשנותם של "נושאי הצלמים והפסילים" הללו, וכמו שבאסלאם יש תועלת באמונת הייחוד וברדיפת הצדקה, וכמו שבנצרות יש תועלת בעצם האמונה במציאות ה' יתעלה, ובהטפה למידות נעלות ולסובלנות. כך גם יש תועלת מסוימת בנושאי הצלמים הללו, והיא: הבאת המקורות לדברי רבנו אשר הביאה לסתירת חלק ניכר מעלילות המינים האירופים וצאצאיהם, אשר טענו שרבנו כתב את ספריו ללא ציון מקורותיו, מפני שהוא המציא דינים משובשים לפי אי-הבנתו ושרבוט עטו, ובמלים פשוטות: הם האשימו את רבנו בסילוף התורה-שבעל-פה. את השקר הזה הצליחו "נושאי הצלמים" לסתור במידה רבה, עד שבימינו אין כמעט אדם שמעז להעליל על רבנו שהוא זייף והגה מליבו את פסקיו.

דרך אגב, הסיבה המרכזית להתגוללותם השקרית של חכמי-יועצי-אשכנז על רבנו היא: שכמו המן הרשע בשעתו, היה להם קשה מנשוא שרבנו הספרדי לא כרע והשתחוה לגדולתם המדומה של כומריהם הטיפשים, ואף העז לחשוף את מינותם וסכלותם ומתח ביקורת חדה נוקבת וקטלנית על רשעותם – ואת כל זאת עשה להם איזה "פרענק" קטן שהיה נאמן באופן

מוצהר למקורו הטהור: "אני משה בן מיימון **הספרדי**". מפעלו האדיר של משה הספרדי, יחד עם קריאתו בשם ה' אל עולם לדרך האמת הממו אותם, ופגעו באופן קשה מנשוא בגאוותם.

ולימים, הוכח מי הם אבי-אבות-הזייתנים והסלפנים הלא המה חכמי-יועצי-אשכנז, הם, אשר העלילו על רבנו במשך מאות רבות בשנים שהוא סטה מדרכה של התורה-שבעל-פה. אולם, כיום ברור לכל בר דעת, שהם-הם הסוטים מדרך האמת הישרה, ואילו רבנו הקדוש היה ישר ונאמן למסורת התורה-שבעל-פה שקיבלנו מידי מעתיקי השמועה חכמי המשנה והתלמוד ע"ה. וחשוב להבין, כי העלילה הזו על רבנו לא רק שהיא הייתה שקרית, היא גם נועדה להסתיר את מינותם וסכלותם, דהיינו את הסיבה האמיתית לייסורי הגלות הקשים שהיכו בעמנו.

והסיבה האמיתית איננה סטייתו של רבנו חלילה, אלא סטייתם של חכמי-יועצי-אשכנז. הרשע והפשע שאחזו בהם, רדיפתם אחרי הבצע והתאוות, חשקם ותשוקתם להידמות לגויים אשר סביבותיהם, וזיהום תורת משה בתועבות ובהשקפות מינות עד להחרבתם כליל של כל יסודות הדת המחשבתיים הטהורים שמעצבים את ייחודו של עם-ישראל. וכדי להעמיד את שקריהם ומינותם ורמיסת יסודות הדת הטהורים, הם עיוותו ושיקצו גם את עולם ההלכה, שיבשו וסילפו את מצוות התורה והלכותיה, והחדירו מנהגי תועבה ואילולות רבים, עד שגדשה הסאה והקב"ה היכה אותם מכת אכזרי, ונתקיימו בהם כל מוראות התוכחות שבתורה, ואחד מן הגויים הניס אלף ושניים מהם הניסו רבבה, והוליוכום כצאן לטבח על כל מעלליהם ופשעיהם.

"אִיכָה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלְפִי וּשְׁנַיִם יָנִיסוּ רַבָּהּ אִם לֹא כִי צוּרָם מְכָרָם וַיִּי הַסְּגִירָם" (דב' לב, ל). זאת אפוא התשובה לשאלה המייסרת: כיצד מיליונים הלכו כצאן לטבח ללא שום התנגדות?

הנצחת הבערות בפירושו של קאפח

למרות שלעתים קאפח חושף את השכבה העליונה של עולם השקר (וממהר כאמור לכסותה ולטשטש בדברי הערצה וכניעה למינים ולצאצאיהם), פירושו ל"משנה תורה" מנציח את הבערות והטמטום. קאפח מייגע אותנו לא רק ב"נושאי הכלים" שהמינים וצאצאיהם החדירו למהדורות הדפוסים, הוא מוסיף עליהם עשרות פרשנים כסילים ומגוחכים, כאילו יש מעלה באריכות הדברים ובעיבוי הספרים! וזאת היפך דברי שלמה המלך אשר הזהיר מריבוי הספרים: "וַיִּתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֶּהָר עֲשׂוֹת סִפְרִים הִרְבָּה אֵין קֶץ וְלֹהֵג הִרְבָּה יָגַעַת בְּשׂוֹר" (קה' יב, יב).

כלומר, יש סתירה פנימית קשה מאד באישיותו של קאפח: מצד אחד הוא חושף זרעים זעירים של אמת, אך מצד שני הוא מוסיף בְּסֵל והבל וחותרה בגחלים מתחת לקלחת הבערות שאחזה בעם-ישראל באלף השנים האחרונות. הפרעת הזהות הזו של קאפח מוסברת ברדיפת הבצע הקשה שאחזה בו במשך יובל שנים, כך שמצד אחד הדהדו בו דברי רבנו והמסורת האמיתית של התורה-שבעל-פה, אך מצד שני הכסף, הכבוד ושררת-הכמורה החריבו את נפשו.

ברם, מעז יצא מתוק, קאפח התכוון שנעיין בכל פרשני רבנו ונעמיק ונשקע בסכלות ובבערות, אך בפועל, התלמידים הנבונים והנקיים מן השוחד אשר מעיינים בדבריו, מצליחים להבין, שכל אריכות הדברים הזאת מיותרת ומזיקה, וכמו שנוהגים לומר בצבא: חדל קשקשת ברשת!

ושמא תובנות אלה הובילו למחיקתם למעשה של "נושאי הכלים" של הרמב"ם בדורנו! לאט-לאט הופיעו עוד ועוד מהדורות של "משנה תורה" שביערו מקרבם את "נושאי הכלים". אמנם, לא מתוך תיעוב או הכרה בכך שמדובר בהזיות שמרחיקות אותנו מדרך האמת ומנציחות את ההבל והבערות, אלא מתוך הבנה שדבריהם אכן מיותרים, ובעיקר מתוך השאיפה לעשות רווח כלכלי ולקנות יוקרה עולמית – עד שבמעט אין מי שלומד בימינו את הספר "משנה תורה" יחד עם "נושאי הכלים" הללו, וכל הפינצ'רים והציוואווים למיניהם נזרקו לפח האשפה.

האקסיומה נותצה!

המהדורות הללו הוכיחו מעל לכל צל של ספק, שבמשך מאות רבות בשנים היינו משועבדים לאקסיומת המינות האירופית שהנציחה את הסכלות והבערות, ואשר לפיה אי-אפשר ללמוד ולהבין את הלכות "משנה תורה" ללא נושאי הכלים החמורים למיניהם. המהדורות החדשות הוכיחו שאין שום צורך בנושאי הכלים הללו כדי להבין את דברי רבנו! וגדולה מזאת הם הוכיחו! והיא, שכדי ללמוד ולהבין את משנת הרמב"ם באמת, יש **הכרח** להתנתק מנושאי הכלים הללו שלא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, מפני שהם לעתים קרובות השחיתו בכליהם הגסים את משנת רבנו, היכו ופצעו, ואף חרשו במחרשות של ברזל את משנת רבנו הזכה והצלולה.

מוציאי המהדורות הללו למיניהם ביטלו אפוא הלכה למעשה את האקסיומה הישנה שטענה, שאי אפשר להבין את הרמב"ם ללא נושאי-הכלים ושהם הכרחיים להבנת פסקי הרמב"ם. אין לי ספק שהם לא התכוונו לכך, וברור שהם יכחישו שזו כוונתם שהרי הם סוחרים בתורת משה, אך בפועל האמת הזו צומחת ועולה, מאירה ומזהירה מתוך מהדורותיהם המדעיות השונות.

אמנם, הפירושים הקצרים שבמהדורותיהם עדיין נגועים פה ושם בהשקפות רעות שמוצאן בקרב המינים וצאצאיהם, ועדיין הם מטשטשים את האמת או מכסים עליה, אך כמה נזק הם כבר יכולים לגרום? הם קצרים! ועל-אף שיבושיהם פה ושם, אין מה להשוות בינם לבין "נושאי הכלים" המהובלים שהחריבו את דרך האמת והנציחו את השקר הבערות וההזיות.

ולדוגמה לשיבושיהם ראו את דברי שטיינלץ במבואו לספר המדע מהדורתו: "אף שמשנה תורה נועד במקורו להיות ספר הלכה למעשה, ואף שהרוב המוחלט של פסקיו התקבל להלכה, מכל מקום אין הלומד בן זמננו יכול לסמוך עליו למעשה, עד שיידע ביחס לכל פסק ברמב"ם כיצד נוהגים בו הלכה למעשה". ולדוגמה לשיבוש חמור ראו: "מדוע יוחאי קבילי מתיר ליהנות מדברי תורה?". "וַיִּגֶשׂ אֵלָיוּ אֶל כָּל הָעָם וַיֹּאמֶר עַד מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסֵּעָפִים? אִם יִי אֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו וְאִם הִבֵּעַל לָכוּ אַחֲרָיו, וְלֹא עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר" (מ"א יח, כא).

"וַיַּעַד יי בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בְּיַד כָּל נְבִיאֵי כָל חֹזֶה לֵאמֹר: שִׁבוּ מִדְּרֹכֵיכֶם הָרָעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתֵי חֻקֹּתַי כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבֹתֵיכֶם וְאֲשֶׁר שָׁלַחְתִּי אֵלֵיכֶם בְּיַד עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים, וְלֹא שָׁמְעוּ. וַיִּקְשׂוּ אֶת עֶרְפָם כְּעֶרֶף אֲבוֹתָם אֲשֶׁר לֹא הֶאֱמִינוּ בִּי אֱלֹהֵיהֶם, וַיִּמָּאֲסוּ אֶת חֻקֵּי וְאֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אֲבוֹתָם וְאֶת עֲדוּתִיו אֲשֶׁר הֵעִיד בָּם וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיַּהְבֵּלוּ וְאַחֲרֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבָתָם אֲשֶׁר צִוָּה יי אֶתָּם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת כָּהֶם, וַיַּעֲזְבוּ אֶת כָּל מִצְוֹת יי אֱלֹהֵיהֶם" (מ"ב יז).

"הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ! וְהַעֲוָרִים הִבִּיטוּ לָרְאוֹת!" (יש' מב, יח), "אֲזַ תִּפְקַחְנָה עֵינֵי עֲוָרִים וְאֲזַנֵּי חֲרָשִׁים תִּפְתַּחְנָה" (יש' לה, ה), "וְשָׁמְעוּ בַּיּוֹם הַהוּא הַחֲרָשִׁים דְּבַרִּי סֶפֶר וּמֵאֶפֶל וּמִחֲשָׁךְ עֵינֵי עֲוָרִים תִּרְאֶינָה, וְיִסְפוּ עֲבוּרֵי בְּיַד שְׁמִי וְאֲבִיוֹנֵי אָדָם בְּקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל יִגִּילוּ, כִּי אֶפֶס עָרִץ וְכָלָה לֹץ וְנִכְרָתוֹ כָּל שְׂקָדֵי אֹנָן, מִחֲטִיאֵי אָדָם בְּדִבְרֵי וְלִמְוֹכִיחַ בְּשַׁעַר יְקִשְׁוֹן וַיִּטּוּ בִתְהוֹ צְדִיק" (יש' כט).

סוף דבר

אחתום בקטע מדברי רבנו במורה (ב, כט) שבו הוא מבאר את הפסוק מישעיה (סו, כב): "כִּי כֹאשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחְדָּשִׁים וְהָאָרֶץ הִחְדָּשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי נֶאֱמָר יְיָ כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם", ואגב דבריו אנו למדים כי מי שזכה להכיר באור האמת, לא ישכח אותה לעולם!

וכה דברי רבנו מעוררי ההשראה:

"אותם מצבי האמונה והשמחה בו [=השמחה באותו מצב של אמונה נכונה בה' יתעלה] [...] [אומר הקב"ה לעם-ישראל:] הבטחתיך שאני אבראם כפי שהם יציבים תמיד [מצבים נכספים אלה יעמדו לנצח ברוממותם. ואם תתמהו: ומדוע מצבי האמונה והשמחה הנשגבים הללו יעמדו לנצח ברוממותם?] כי האמונה בה' והשמחה באותה האמונה: **שני מצבים לא ייתכן שיסורו ולא ישתנו לעולם מכל מי שהושגו לו** [כלומר, מי שהושגה לו דרך האמת היא לעולם לא תִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ], לפיכך אמר: כשם שאותו מצב האמונה והשמחה בו [=במצב האמונה בה'], שהבטחתי [בהם] שהם יציפו את הארץ, [יהיו] תמידים וקיימים, כך יעמוד זרעכם ושמכם".

נמצא, שהשמים והארץ החדשים הינם משל למצבי אמונה ושמחה תמידיים וקיימים, ונמשלו המצבים הללו לשמים ולארץ מפני שהשמים והארץ נתפשטים כעניינים שהם קיימים ויציבים מאד במציאות. ומדוע מצבי האמונה והשמחה הללו יהיו קיימים לנצח-נצחים? ובכן, לאחר שהאמת הושגה לאדם או לאומה היא לעולם לא תִשְׁכַּח מהם – והואיל ודרך האמת לא תִשְׁכַּח עוד מן הפרט ומן האומה, לכן ממילא גם מצבי השמחה והרוממות יתמידו לנצח. ועל כל זאת הנביא מוסיף, שכמו שכל אלה יהיו נצחיים כך לעולם יעמוד שמו וזרעו של עם-ישראל.

קצרו של דבר, כל מי שזכה וזרח עליו אור האמת, ברב או במעט, לא ישכח אותו לעולם!

"כִּי נָחָם יְיָ צִיּוֹן נָחָם כָּל חֲרֻבְתֶּיהָ וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כַּעֲדָן וְעֲרֻבְתָּהּ כָּגֹן יְיָ שָׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמָּצָא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה" (יש' נא, ג).

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יְהִיֶּה הָרַבִּית יְיָ כְּכֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא הוּא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרֻ עָלָיו עַמִּים, וְהִלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ: לָכֵן וְנִעְלָה אֵל הָרַב יְיָ וְאֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיֹּרְנוּ מִדְּרָכָיו וְכָלֶה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבֶּר יְיָ מִירוּשָׁלַם, וְשָׁפַט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְכִתְתִּי חֲרֻבְתֵּיהֶם לְאֵתִים וְחִנִּיתִתֵּיהֶם לְמִזְמֹרוֹת לֹא יִשָּׂאוּ גוֹי אֵל גּוֹי חֲרָב וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה, וַיִּשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֻנָּתוֹ וְאִין מִחְרִיד כִּי פִי יְיָ צִבְאוֹת דִּבֶּר" (מיכה ד, א-ד).

"זֶה יֹאמַר לִי אֲנִי זֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב זֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לִי וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה" (יש' מד, ה).

"כִּי אֲזַ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׁפָה בְּרוּרָה לְקֹרֵא כָּלֶם בְּשֵׁם יְיָ לַעֲבֹדוֹ שָׁכֶם אֶחָד" (צפ' ג, ט).

שַׁעַר רַב־יַעֲי:

חַכְמֵי יוֹעֲצִי

אֲשַׁכְנֹז וְעַבְדֵּיהֶם

הַנִּרְצָעִים

התרת עגונה בפולסא דנורא

בכנס לדיני ממונות ה-25 בשנת תשע"ז, נשא דברים "הרב הגאון" יצחק יוסף שליט"א מליטא. להלן קטע מדבריו אשר פורסמו בקובץ "שערי צדק יח" (עמ' 321), וזה לשונו של היוסוף:

פתרון לבעל "צמח"

"כעת אני חוזר מהספד שעשינו באשדוד ולכן קצת איחרתי, אבל סיפרתי שם סיפור מאלף. לפני יותר מארבעים ושתיים שנה, מנהל בנק בארץ נציג של ספרא, נפל עליו קורה ונהפך לצמח. חמש-שש שנים. ספרא מתקשר למרן האבא ואומר לו: תראה זה צמח כבר שש שנים, אשתו לא כל-כך דתייה ומסתובבת ברחובות, מי ישמור עליה? אולי הרב יתיר אותה? הרב אמר לו: התחת אלוקים אנכי! יש לנו שו"ע ופוסקים, בעלה עדיין חי! ספרא התחיל לבכות בטלפון ואמר לו: שהוא שלח אותו וכו'. שאל אותו אבא: היכן הוא מאושפז? ענה לו: ברמת-גן".

נשים לב לדברי "מרן הבן" אשר מספר על "מרן האב", ובהמשך הוא מספר על רוח-הקודש, כך שיש לנו בסיפור זה את כל המאפיינים האליליים היסודיים: האב והבן ורוח-הקודש... כמו כן, איני מבין מדוע היה צורך לומר "שאשתו לא כל-כך דתיה ומסתובבת ברחובות"? ואם אשתו הייתה דתיה ולא הייתה מסתובבת ברחובות, וכי הדבר היה גורע מן הצורך להתיר אותה מעגינותה? וכי אי שמירת התורה והמצוות היא סיבה להקל על אשה להתיר אותה מעגינותה? זאת ועוד, וכי הדת היא אפוטרופוס לעריות? וכי שמירת הדת הינה ערובה לאשה או לאיש שלא להיכשל בענייני עריות? בקיצור עדיף שהטמבל הזה היה שותק והייתה לו לחכמה...

זאת ועוד, הימנעותו של "מרן האב" שלא להתיר את העגונה בתחילה מפני שיש לנו "שו"ע ופוסקים" אינה אלא הצטדקות והתחסדות, שהרי בפועל וכפי שנראה בהמשך הוא "מתיר" אותה מעגינותה – כך שלא ברור אפוא מדוע הוא החליט לבסוף להתיר אותה, האם בגלל שהיא לא כל-כך דתיה ומסתובבת ברחובות? או בגלל שספרא הוא אדם עשיר ולכן ראוי לעקם את דברי השו"ע והפוסקים למענו? או בגלל שספרא בכה לו בטלפון? ובמלים אחרות, נאמנותו לשו"ע ולפוסקים אינה אלא משחק ותעתוע, וכאשר מדובר בתורם בכיר כל כללי ההלכה נדחקים לקרן זוית, כי הכסף ובעלי הכסף חשובים יותר מהכל (ואגב למדנו על הזיקה החזקה שבין בעלי ההון הכבדים לגדולי הכומרים האורתודוקסים השכירים, בדיוק כמו בנצרות).

וחמור מכך, אם יושב מישהו בציבור אשר מכיר את אותו נציג של ספרא שהיה צמח, ועתה הוא שומע מפי "מרן הבן" ששמע מפי "מרן האב" שאשתו הייתה מסתובבת ברחובות? האין זה לשון הרע חמור ביותר, כל-שכן וקל-וחומר כאשר הם יוצאים מפיו של "גדול הדור", מפני שהוא מחנך את העם שמותר לגלות על אשה מסוימת שהיא סטתה ונהגה כיצאנית!

נמשיך עתה בדברי "מרן הבן" שם:

"מרן האבא הגיע אלינו לישיבה, היה אז כולל בית מדרש לדיינים, היה מחזור שלמדנו בו אבן-העזר וחושן-משפט יחד אתו. הוא הגיע לכולל קרא לי ואמר לי: בשעה שלוש תיקח טנדר,

תבחר מתוך כל האברכים עשרה אברכים הכי צדיקים שיש להם שמירת העיניים ויראת שמים ומתפללים בכוונה, ואני אבוא עם הרכב שלי ותיסעו אחרי לרמת-גן. וכך היה. הגענו לבית-החולים הסופני, מנהל בית-החולים בא לקראתו והראה לו שאין שום סיכוי שהאדם הזה יחיה. נפגע לו גזע המוח ונשפך לחוץ ואין מצב, הראה לו צילומים ואמר שיכול להיות כך צמח שנים. אשתו הייתה שם ועמדה בצד ובוכה."

"מרן הבן" מספר שאביו הורה לאסוף עשרה "אברכים מובחרים" שלמדו בכולל לדיינות, וכל המחזה הזה כדי להחדיר לנו לתודעה שרק אנשים למדנים וצדיקים במיוחד מסוגלים לעשות את הטקס המהובל שהוא יעשה לקמן. תפישתו זו נועדה לגרום לנו להאמין שהטקס שיבוצע לקמן הוא טקס אמיתי, שהרי לא מדובר בסתם עשרה אנשים רגילים, אלא במבחר המין האנושי, ב"מרן האב", ב"מרן הבן", ב"רוח הקודש", ובעוד עשרה אברכים שלומדים בכולל לדיינות, אשר מפורסמים במיוחד ב"שמירת העיניים ויראת שמים ומתפללים בכוונה"...

והאמת היא שגם "מרן האב" וגם "מרן הבן" וגם עשרת הטיפשים הללו כולם הינם סכלים נבערים, לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, כי לא רק שהם השקיעו את חייהם בהלכות הדיינים המייגעות של ימינו שאין אלא בזבוז זמן מוחלט, ולא רק מפני שהם נהנים מכבוד תורה ואוכלין מן התורה ומאבדים חיי עולם נצחיים, ולא רק בגלל שהם היו שותפים לטקס אלילי מכוער ביותר – אלא גם בגלל שאם היית שואל אותם מהי ידיעת ה' או מהו ייחוד ה', לא היו יודעים לומר לך מאומה, כי אם הם היו יודעים משהו על יסודות הדת האמיתיים הם לא היו משתתפים בטקס האלילי המתועב הזה, ועוד מהללים ומשבחים אותו בראש כל חוצות...

כמו כן למדנו מה חשוב לפני "מרן האב", "שמירת העיניים ויראת שמים ולהתפלל בכוונה"... ואין שום זכר לידיעת ה' ולהשגתו, ואין שום זכר להרחקה מעבודה-זרה ולידיעת ייחודו. ומי ששוגה לחשוב שניתן להגיע לשמירת העיניים או ליראת שמים או להבין את מהות התפילה והעמידה לפני בורא-עולם, ללא ידיעת ה' והבנת אחדותו – עובד אלהים אחרים, כי האלהים שהוא תופש בדמיונו אינו אותו האלהים החי והקיים אשר הוציאנו מארץ מצרים האלילית.

נמשיך עתה בדבריו של "מרן הבן" העוסקים ב"רוח קדשו" של "מרן האב":

"מרן ריחם עליה אך מה יעשה? הרב ביקש מאיתנו האברכים להחזיק ידיים ולהקיף את המיטה שבע פעמים. הקפנו את המיטה וכל הקפה והקפה מרן האבא היה נותן צדקה ואומר תפילה מסוימת. סיימנו להקיף והלכנו. **אני מספר לכם את המקרה בדיוק כפי שהיה ואני הייתי.** לאחר שבועיים באה אותה אישה אל מרן האבא לבית, ואומרת לו: כבוד הרב, תודה רבה, גאלת אותי מהייסורים, הוא נפטר. עזרה תפילתך ובעלי נפטר. לפעמים אין ברירה זה הפתרון. לא כל אדם ראוי לזה, אם אדם יעשה זאת בסוף הוא ימות חלילה. צריך שיהא אדם תלמיד חכם גדול כדי שיעשה את התיקון של הבן-איש-חי. ומרן פתר את הבעיה בצורה שלו".

וברור שאותו צמח מת כי הגיעה שעתו, ולא בשל הטקס האלילי שערך "מרן האבא" יחד עם "מרן הבן" ועוד עשרה דיינים מחללי-שם-שמים לוקחי שוחד, אך מנהגם של עובדי האלילים לתלות את הצלחתם או אי-הצלחתם בעבודה-הזרה שבידם. ולא אתפלא אם איזה עובד בבית-

החולים ראה את כל הטקס ההזוי הזה שנועד לחסל את הצמח, והחליט על דעת עצמו "לסייע" ולעשות "מצוה" ולקצר את חייו של אותו צמח, שהרי לא לחינם אמרו חז"ל "טוב שברופאים לגהינם" (קידושין פב ע"א), ודי בעידוד קל (שוחד) לרופא מושחת כדי לבצע עבירה חמורה.

בהמשך דבריו לעיל, "מרן הבן" מציג את אביו "מרן האב" כאדם "רחמן" אשר מרחם על עגונות, ואינו יודע מה שייך רחמים כאן, שהרי אם מותר לפי ההלכה להתיר את העגונה שלפנינו נתיר אותה, ואם אסור לא נתיר אותה. ובדיוק כנגד התנהגות כזאת מזהירה התורה: "יִדָּל לֹא תִהְיֶה בְּרִיבוֹ" (שמ' כג, ג), כלומר לא תרחם על העני המסכן אשר בא לפניך לדון, אלא תחקור אותו בשבע חקירות ודרישות כפי ההלכה עד שתגיע לחקר האמת, ואז תפסוק את הדין לזכותו או לחובתו כפי שורת-הדין שקבע ה' יתעלה במסורת התורה-שבעל-פה.

וביחס לטקס המהובל הזה ש"מרן האב" עשה, כל החיזיון הזה נועד לדבר אחד בלבד, להציג את "מרן האב" כאילו הוא במעלת נביא ואיש האלהים, כי רק נביא אמת מסוגל להחיות מתים ולהוריד חיים שאולה באופנים על-טבעיים. ומכיוון ש"מרן האב" לא היה נביא אמת ולא קרוב לכך, כל טקס הכישוף המאגי והפגאני הזה אינו אלא עבודה-זרה חמורה וכעורה שחייבים עליה כרת וסקילה, וכדברי רבנו במורה (ג, לז): "כי המכשף הוא עובד עבודה-זרה בלי ספק".

זאת ועוד, באמצעות הסיפור האילי הזה "מרן האב" ו"מרן הבן" מנחילים להמוני הפתאים את ההשקפה שיש מקרים שמותר לנו לפעול פעולות אשר גורמות לסיום חייו של אדם! ודברי חז"ל הם בהיפך דבריהם של האב והבן ורוח-הקודש שרחשה בדמיונם: חז"ל קידשו ורוממו את החיים ו"מרן האב" ו"מרן הבן" התייחסו בגסות (לפי הדיינים) לחייו של הצמח, בהאמינם שהפעולות המאגיות שעשו זירזו את מותו, וזה דברי חז"ל ורבנו בהלכות אבל (ד, ה): "הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר [...] והנוגע בו הרי זה שופך דמים, למה זה דומה? לנר שמטפטף כיוון שיגע בו אדם יכבה, וכל המאמץ עיניו [של מת] עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים".

ואין לי ספק שאם היו בימינו אנשי-חיל יראי-אלהים אנשי-אמת שונאי-בצע, ולא עדת הכומרים השכירים האילילים אוהבי הכבוד ורודפי השלמונים, הם היו מתירים **מיד** את האשה על סמך הנתונים הרפואיים שנזכרו. וכמו שלדעת רבנו הרמב"ם יש כוח לבית-הדין לכפות על הבעל לגרש את אשתו כשאומרת "מאيس עלי", גם כאן יש כוח לבית-הדין לפטור את האשה בגט, וזכין לאדם שלא בפניו, שהרי בעלה וודאי לא היה רוצה לעגנה ולצער ולייסר את נפשה.

ואם אשה יכולה לטעון "מאيس עלי" ויש כוח לבית-הדין לפטור את האשה בגט, ברור כשמש במדבר ציה, שהוא הדין לאשת "צמח" שגזע המוח שלו מת ומוחו כבר נשפך לחוץ כדברי הרופאים, היאך יעלה על הדעת להתעלל כך בנפשה ולעגנה שש שנים?! הזאת תורת חיים?! ותורתם העקומה והעקושה הינה חילול השם איום ונורא! והריחוק ממשנת האמת של רבנו הרמב"ם גרמה לכל הצער הזה ולכל החיזיון הנגעל הזה, ואהבת הכבוד ורדיפת הבעל והתאוות גרמה ל"מרן האב" ול"מרן הבן" ולדומיהם לחבור למינים וללכת בדרכי חתחתים וייסורים. "שְׁמָעוּ נָא זֹאת עִם סָכָל וְאִין לָב, עֵינִים לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ אֲזַנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ" (יר' ה, כא).

ואצרף גם את דברי קאפח בהלכות אישות בעניין מורדת מסוג "מאيس עלי" (עמ' שו):

"וכמה מן הצדק והיושר החכמה והתבונה יש בפסק רבנו זה, תורת ה' תמימה משיבת נפש, פקודי ה' ישרים משמחי לב [תה' יט]. האשה היא בעלת נפש, נפש אנושית, והיאך יעלה על דעת אדם לכופה להיבעל לשנוא לה, והיאך ייתכן לנהוג באשה אשר נשמה באפה כמנהג אותו ערבי באווז משוק הפטמים או כירך משוק הקצבים כההיא דעבודה-זרה בב ע"ב".

ואיני יודע מדוע קאפח חזר שלוש פעמים על-כך שהאשה היא בעלת נפש, וכי יש איזו הוה אמינא לומר שהיא אינה "בעלת נפש" עד שיש צורך לחזור על-כך שלוש פעמים! וייתכן שנזקק לכך בשל טמטומם של הדיינים האורתודוקסים אשר מעגנים את הנשים וגורמים להן לסבל איום ונורא, וכל זאת בשל אדיקותם בחומרות ובהזיות תורתם האירופית הפרו-נוצרית.

ואחתום בדבריו של ירמיה הנביא (פרק ב), על גדולי ישראל המדומים עובדי האלילים:

"שָׁמְעוּ דְבַר יְיָ בֵּית יַעֲקֹב וְכָל מְשֻׁפָּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֹּה אָמַר יְיָ מֶה מָצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי רָחֳקוּ מֵעָלַי וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָּהֶם? [...] וְאֵבְיָא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרָמַל לֵאמֹר פְּרִיָּה וְטוֹבָה וְתֵבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת אֶרְצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמַתְם לְתוֹעֵבָה [=ומהי הטומאה ומהי התועבה? אי ידיעת ה'! וכדלקמן], הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אִיָּה יְיָ וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יָדְעוּנִי וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהִנְבִּיאִים נִבְּאוּ בִּבְעַל וְאַחֲרֵי לֹא יוֹעִלוּ הָלָכוּ, לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נָא יְיָ וְאֵת בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב [...] הֵהִימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים? וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל! [=אפילו הגויים לא החליפו את אלהיהם!] שְׁמוֹ שְׁמַיִם עַל זֹאת וְשָׁעָרוֹ חָרְבוּ מֵאֵד נָא יְיָ, כִּי שְׁתִּים רְעוֹת עָשָׂה עַמִּי: אֶתִּי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לְחַצֵּב לָהֶם בָּאֲרוֹת נִשְׁפָּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכֻלוּ הַמַּיִם.

[...] כִּי עַל כָּל גְּבֻעָה גְבֻעָה וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן אֶת צִעָה זֹנָה, וְאֲנֹכִי נִטְעַתִּיךְ שָׂרֵק כְּלֵה זָרַע אֲמַת [=אברהם יצחק ויעקב] וְאִיךָ נִהְפַּכְתָּ לִּי סוּרֵי הַגֶּפֶן נִכְרִיָּה? [למינים רודפי שלמונים] כִּי אִם תִּכְבָּסִי בְּנֶגֶד וְתִרְבִּי לֶךְ בְּרִית, נִכְתָּם עוֹנֶךָ לִפְנֵי נָא אֲדָכִי יְיָ. אִיךָ תֹאמְרִי לֹא נִטְמַאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלַּכְתִּי? רְאִי דֶרֶכְךָ בְּגִיא, דְּעִי מֶה עָשִׂית בְּכֶרֶה קִלְה מְשֻׁרְכַת דְּרִכְיָה, פְּרִיָּה לְמֹד מִדְּבַר בָּאוֹת נִפְשָׁה שְׁאָפָה רוּחַ תִּאֲנֶתָה מִי וְשִׁיבְנָה כָּל מִבְקָשֶׁיָּה לֹא יִיעֲפוּ בַּחֲדָשָׁה וּמִצְאוֹנָה, מִנְעִי רִגְלֶךָ מִיַּחַף וּגְרוֹנוֹךָ מִצִּמְאָה וְתֹאמְרִי נֹאֵשׁ, לוֹא! כִּי אֶהְבֵּתִי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלָּה! כְּבִשְׁת גִּבְּבִי כִּי יִמְצָא, כֵּן הִבִּישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שְׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם, אֲמָרִים לְעַץ אָבִי אֲתָה וְלֹאֲבָן אֲתָה וְלִדְתָנוּ כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְף וְלֹא פָנִים וּבָעַת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ. וְאִיָּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ? יְקוֹמוּ אִם יוֹשִׁיעוּךָ בָּעַת רָעָתָךְ כִּי מִסְפָּר עָרֶיךָ הֵיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוָה".

ואכן, בימינו, כמספר ערי הטומאה בפולניה כן מספר גדולי טחורי האסלה, המתים בקברים והרשעים שבחיייהם קרויים מתים, הנעבדים כעבוד אלהים חיים. וכמעט לכל עיירה עלובה בפולין יש איזה אדמו"ר או גוֹדֵל ליטאי שקרוי על שמה, והולכים אחריו כצאן לטבח יובל. וזכורני כאשר "מרן הבן" נשא את דברי ההבל שלו בבמה ההיא, כל האולם היה קול דממה דקה, וכל הכוחרים יושבי במות בעל היו מרותקים לדבריו והנהנו בראשיהם בהכנעה ובהתפעלות מסיפורו המדהים, פשש... איזה גאון מופלא יש לנו! וימים על ימי מוילך תוסיף ושנסויו לזור ודור... "וַיִּשֶׁם דְּנִיָּאל עַל לְבוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאֵל בְּתַבְּג הַמֶּלֶךְ וּבִיָּין מִשְׁתִּי" (דניאל א, ח).

"וּמִלְצִיךָ פָּשְׁעוּ בִּי" (יש' מג, כז), ושם תרגם יונתן: "וּמִלְפָּךְ [מורִיךְ וּרְבִנִיךְ] מִרְדּוֹ בְּמִימְרִי".

האמנם השו"ע הוא שמונים אחוז רמב"ם?

אחת הטענות המפורסמות ביחס לקארו היא שספרו השו"ע, הוא: "שמונים אחוז רמב"ם". טענה זו היא שקר וכזב, ומטרתה לתעתע ולזהם את דרך האמת ואת משנתו המחשבית וההלכתית של הרמב"ם – מפני שמי שקורא את ה"שולחן ערוך" עלול לשגות ולחשוב שיש בין קארו הקראי לבין רבנו קרבה מחשבית או הלכתית, אף שלא קרב זה-אל-זה כל הלילה.

ויתרה מזאת, טענה זו מסיתה ומדיחה את עמנו להתרחק מדרך האמת וממשנתו הזכה של רבנו הרמב"ם, שהרי אם השו"ע הוא שמונים אחוז רמב"ם, כך יאמר לעצמו הכסיל שהולך בדרכו של השו"ע: "מדוע עלי ללמוד או להשכיל את משנת הרמב"ם? והלא ה'שולחן ערוך' כבר כלל בתוך ספרו שמונים אחוז מספרו הגדול של הרמב"ם 'משנה תורה'. אלמד אפוא אך ורק את ה'שולחן ערוך' ו'ארוויח' גם את הרמב"ם וגם את ה'שולחן ערוך' ושאר הפוסקים".

לא אתפלא אפוא אם הראשונים שהפיצו את השקר הזה היו חכמי-יועצי-אשכנז, שביקשו להרחיק את עמנו מדרך האמת של הרמב"ם כדי שלא תתגלה פסולת הסיגים שבידם. שהרי כל מי שהעמיק במשנת הרמב"ם יודע היטב שהרמב"ם הסיר את מסך השקר מעל רבים מחכמי-יועצי-אדום, ולכן הם לחמו נגדו בכל האמצעים ואף שלחו את הפוחז הצרפתי להשיג כנגדו – במטרה לגרום למתבונן השטחי-החיצוני לחשוב ש"משנה תורה" הוא ספר בלתי שלם ולעתים לא רחוקות אף משובש. וזו דרכם, שטחיות וחיצוניות, היפך דרכו של רבנו הגדול.

אולם, האמת היא שהשו"ע רחוק מאד-מאד מדרך האמת של רבנו הרמב"ם, ולפי דעתי יותר נכון לומר שהוא שמונים אחוז אשכנז מאשר שמונים אחוז רמב"ם, ואסביר את הדברים.

א. השמטת עמוד המחשבה

העיוות החמור ביותר שבשולחן הגילולים הקראי מנקודת מבט רמב"מית, הוא כמובן השמטת עמוד המחשבה וההשקפה לחלוטין. לדעת רבנו הרמב"ם, יסוד היסודות ועמוד החכמות הוא **לידע** את ה' יתברך, וכל המצוות והדינים הם אמצעים שנועדו להכשיר את נפש האדם להתרומם לידיעת המושכלות ולידיעת ה' יתעלה ויתרומם. מטרתו של הרמב"ם היא לעצב אדם חושב ומשכיל **שיודע** את בוראו, אולם, קארו הקראי השמיט מספרו השו"ע את כל יסודות תורת האמת שרבנו קבע בספר המדע (ספר הדעת), וסכלותו וסטייתו אחרי המאגיה והאלילות אף זיהמו והשחיתו ויצרו דורות רבים של כסילים פרימיטיביים חשוכים ובהמיים, עובדי אלילים, שמקיימים "מצוות" מבלי לדעת את תכליתן ומבלי לדעת את ה' יתעלה שציווה אותנו בהן.

ולא רק ספר המדע, מטרת התורה בנו: שנהיה עם חכם ובבון בעל השקפות נכונות ודעות ישירות נשמטה לחלוטין מהשו"ע, ומחברו הקראי אף אימץ לחלוטין את גישת חכמי-יועצי-אשכנז שההלכה המעוותת שבידם היא חזות הכל בדת משה. כלומר, לפי השו"ע ההלכה היא התכלית ולא האמצעי, וכל המטרה הנעלה של עיצוב אדם בעל נקודת מבט ישרה ומחשבית על האלהים ועל החיים – "דַע אֶת אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וְעַבְדֵהוּ" (דה"א כח, ט) – איננה קיימת אצלו

בדיוק כמו אצל חכמי-יועצי-אדום רודפי הבצע והתאוות. לעומת זאת, לדעת רבנו, מי שמקיים מצוות מבלי לדעת את ה' יתעלה שציווה אותנו בהן ומבלי לידע את מטרתן הוא "כמי שחופר גומה בקרקע או חוטב עצים מן היער". וזו הסיבה, לפי ביאורו של קאפח, שהרמב"ם קורא לקבוצת ההלכות הראשונות "הלכות יסודי התורה", וזה לשונו של קאפח בפתיחת פירושו:

"[הרמב"ם] קרא שם הלכות אלה 'יסודי התורה' ולא 'יסודי האמונה' כי לדעת רבנו, מי שִׁנְדָּמָה לו שהוא יודע תורה, ואינו יודע את ה' בדרכו של רבנו ובשיטתו, **גם תורה אין לו**".

רק לאחר הנחת היסודות המחשבתיים הנכונים יש מקום לבוא וללמוד הלכות ודינים, וכל מי שיישא וייתן בהלכות התורה ללא שהונחו בדעתו יסודות התורה המחשבתיים, סופו לעוות את הדת באופן חמור מאד עד-כדי מינות והתעייט העם אחרי הלהו, וכדברי רבנו במורה (ג, נא):

"וכל זמן שאתה עושה מצוה, [אם] אתה עושה אותה באיבריך כמי שחופר גומה בקרקע או חוטב עצים מן היער מבלי להתבונן בעניין אותו המעשה, ולא ממי בא [מי הוא אל-אמת אשר ציווה בו] ולא מה תכליתו [מה הטעם שנצטוונו בו] – אל תחשוב שהגעת אל התכלית, אלא תהיה אז קרוב למי שנאמר בהם: 'קרוב אתה בפייהם ורחוק מכליותיהם' [יר' יב, ב]".

ואל יהא קל בעיניכם עוון זה שמתאר הנביא ירמיה, כי בפסוק שלפניו הפושעים הללו מזכרים כרשעים ובוגדים, ובפסוק שלאחריו מתואר עונשם החמור המתאים לעוונם הקשה:

"מִדּוּעַ דֶּרֶךְ רָשָׁעִים צִלְחָה נָשְׁלוּ כָּל בִּגְדֵי בָגֶד? נִטְעַתֶּם גַּם שִׁרְשׁוֹ יִלְכוּ גַם עֲשׂוּ פְרִי [=ריבונם והצלחתם אינם מעידים על יושרם וטוהר מעשיהם] קָרֹב אֶתָּה בְּפִיָּהֶם וְרָחוֹק מִכָּלִיּוֹתֵיהֶם. וְאַתָּה יֵי יִדְעָתְנִי תִרְאֵנִי וּבְחִנָּת לִבִּי אֶתָּךְ הַתֵּקֶם כָּצֵאן לְטִבְחָהּ וְהַקְדַּשְׁם לְיוֹם הַרְגָּה".

ועם-ישראל כבר מבין היטב את משמעות הפסוקים הללו, ובמיוחד לאחר השואה הנוראה.

כדאי להוסיף, לכל חכמי-יועצי-אשכנז הטוענים שאין דעת בחוקי התורה ורואים בפילוסופיה כפירה, שהרמב"ם מבאר, שככל שהאדם מתרחק מן הפילוסופיה, כלומר מדעות והשקפות נכונות ובריאות, הוא מתדרדר מטה-מטה במדרון הסכלות, וכה דבריו במורה (ג, כט):

"וכן הזכירו בספריהם [עובדי העבודה הזרה מאומת ה'צאבה'] [...] וסיפרו מה שסיפרו [...] ומשקרים שקרים מצחיקים מאוד [=סיפורי 'נסים ונפלאות'], **המורים על חוסר דעת חמור, ועל שהם היו הרחוקים ביותר בבני אדם מן הפילוסופיה, ושהם היו בתכלית הסכלות**".

נמצא, שהריחוק מן הפילוסופיה-הדעת הוא תכלית הסכלות. וזו הסיבה שרבנו פותח את ספרו "משנה תורה" ב"ספר המדע", כלומר בהלכות שמטרתן להאיר את שכלו של האדם בדעת, לרוממו לבחון ולבקר חידושים בעין המחשבה, לְשַׁגְּבוֹ למעלת אהבת האמת, לעוררו לחשיבות לימוד המדעים והחכמות, להנחילו את אהבת ה', יראתו, ידיעתו וייחודו, להאירו בהשקפות אמת ישרות, ובקיצור: להדריכו ליסוד היסודות ועמוד החכמות – לידיעת ה' יתעלה ויתרומם.

ואסיים פרק זה בשאלתו של קאפח: "שאם אין האדם יודע את השם ומייחדו באמת הרי הוא עובד ללא אלהי אמת, ומה ערך אם-כן למצוות שהוא עושה?" (תורת חובות הלבבות, עמ' יט).

ב. החדרת עולם המאגיה

ראיה נוספת לריחוקו של קארו ושולחנו הטמא מהרמב"ם היא קביעתו בספרו הלכות הלקוחות מעולם המאגיה וההזיות: כגון רוח רעה, מים רעים, שדים, החמרה מאגית בהלכות מסוימות מעל ומעבר לשורת הדין, וכיו"ב. כמו כן, ניסיונו המאגי המתמשך בגילויי המגיד הדמיוני מעיד על ריחוק שבילי מחשבתו ממחשבת רבנו הרמב"ם. שהרי לפי הרמב"ם, אמונות ההבל במאגיה וגרורותיה אינן חלק מתורת משה, והן חדרו לדת משה בהשפעת דתות אליליות. לפי רבנו הרמב"ם, הנטייה להזיות והאמונה במאגיה ובגרורותיה הן ביטוי מובהק לשפלות המחשבה ולתכלית הריחוק מן החכמה, והן אף היסוד והשורש הרע לצמיחת העבודה-הזרה. ואצרף דוגמה קלה לעניין זה מפסיקת הרמב"ם שבסוף הלכות עבודה-זרה פ"א, וכה דבריו:

"ודברים אלו כולן [כל ענייני המאגיה שהובאו בפרק יא שם] דברי **שקר וכזב הן**, והן שהטעו בהן עובדי עבודה-זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך **בהבלים האלו**, ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה [=תועלת], שנאמר: 'כִּי לֹא נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל' [במ' כג, כג]. ונאמר: 'כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מַעֲנִים וְאֵל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [דב' יח, יד].

כל המאמין בדברים אלו **וכיוצא בהן** [מענייני המאגיה וההזיות], ומחשב בליבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותן, אינו אלא מן **הסבלים ומחוסרי הדעת**, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה התורה אינם דברי חכמה, אלא **תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן**. ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים: 'תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [דב' יח, יג; כלומר, אל תימשך אחר המאגיה אלא אחז באמונה זכה וברה]".

מהלכות רבנו לעיל אנחנו לומדים שההבלים ההזיות והדמיונות **גורמים לנטוש את דרכי האמת!** ובמלים אחרות, אם האדם ממלא את מחשבתו בהבלים ובהזיות פגאניות הוא מחריב את צלם האלוה שבו, מתרחק מידעת ה' יתעלה ומתדרדר לתהום המינות והבהמיות.

נעבור עתה לעיין בדברי קאפח שבספר המדע (עמ' קנז): "לפיכך, כל הטוען נבואה או התגלות מלאך, **בימינו**, אם אינו מן התינוקות בגילו, הרי הוא מן האחרים". ואיני מבין מדוע קאפח השכיר הוסיף בתוך דבריו: "בימינו", וכי יש הבדל בין דורו של ג'וחא קארו לבין דורנו? וכי קארו, שטען התגלות מלאך ובפועל טען בזאת את הנבואה, היה נביא? ואם קארו הקראי היה נביא עלינו לזרוק לפח ההיסטוריה את כל ספרי הרמב"ם, כי המאגיה הינה יסוד מרכזי בקיום העולם והדת. כמו כן, אין עוד שום ערך ליסודות ההלכה והמחשבה הקדומים, שהרי לא רק שקארו אינו פוסק לפי כללי ההלכה, הוא גם מלא וגדוש בהשקפות ובמנהגי המינות האירופיים.

לפיכך, מכיוון שברור לכל נבון שקארו לא היה נביא, ואף כָּשָׁל בעניינים יסודיים מאד בדת משה אשר נוגעים נגיעה רחבה בחילול השם ובעבודה-זרה, איני מבין מדוע קאפח מסייג את קביעתו רק ל"ימינו", וברור שקביעתו נכונה לכל הדורות לאחר שפסקה הנבואה מעם-ישראל, ואף

בתקופות שהנבואה הייתה רווחת לא היו חסרים נביאי שקר. ואין לי צל של ספק כי זהו עוד אחד מהמקומות הרבים שבהם קאפח הסתיר את האמת, אך איני יודע אם הסתרתו את האמת נבעה מתוך אמונה בדברים שהוא כותב, או מתוך ידיעה ברורה שהם שקר. אך ברור כשמש ששותפות-הבצע בממסד הכמורה הטתה את ליבו אחרי הדת החדשה, ועתה יובן מדוע הוא קורא לקארו שהיה מגדולי מחריבי הדת: "מרן", וכן יובן מדוע הוא לא היה מסוגל אפילו לרמוז שקארו היה מן התינוקות בגילו או מן האחרים, ונאלץ לסלף ולכַבֵּשׂ שמדובר רק ב"מינו"...

ואפילו רבנו הקדוש, אשר רחוק כרחוק מזרח-ממערב באיכות חיבוריו מחיבוריו המשמימים של קארו הקראי, וכל מי שלומד מדעים יבחין בהבדלי הרמות העצומים שבין רבנו לקארו – אפילו הרמב"ם מעיד על עצמו במורה כי ספרו לא נכתב בחזון אלהי! וזה דבריו (עמ' רעו): "מה שנתברר לי ממנו [=מסתרי תורה] הוא על דרך ההשערה והמחשבה, **ולא נראה לי בו חזון אלהי** שילמדני שכך היא הכוונה בדבר". ואם המורה לא נאמר לרבנו הרמב"ם בחזון אלהי, ועליו אומר קאפח השכיר (עמ' 17): "הספר הקדוש הזה שבו אצורה גנוזה נשמתה של היהדות, מהותה של דת משה וישראל", ואף הוסיף (עמ' 19): "הרי אפשר לומר כי ספר זה 'ערש הכבוד' [=כבוד השם, כי השכל הוא כבוד השם] – היעלה על הדעת שספרו המעורבב של ג'וחא קארו 'מגיד-מישרים' נאמר בחזון אלהי? וטוען נבואה בשקר חייב מיתה בחנק.

ג. פסיקה לפי סטטיסטיקה

עניין חשוב נוסף שמלמד על ריחוקו של השו"ע מהרמב"ם נעוץ בבחירתו של קארו לפסוק לפי סטטיסטיקה ולא לפי כללי פסיקה או לפי האמת. קארו קבע את ההלכה לפי פסיקת רוב "חכמי ישראל", אשר כמעט כולם חברים במועדון הסכלים ומחוסרי הדעת: "לֹא יִדְעוּ וְלֹא יֵבִינוּ כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל לְבָתָם" (יש' מד, יח). וכמה רחוק הוא בעניין זה מרבנו שהאמת היא נר לרגליו – כי הרמב"ם לעולם לא היה פוסק לפי רוח ההמון או לפי אילוצי ממסד הכמורה הרבני או במטרה שספרו יהיה מקובל, אלא אך ורק לפי האמת ואין בלתה. שיטתו זו של קארו החדירה לדת משה את הפוליטיזציה שתכליתה הפיכת הדת לקורדום לחצוב בו כספים וטובות הנאה, שהרי כל מי שמחשב חישובי תועלת ופופולאריות אינו איש אמת, כי מטרתו הראשונה אינה האמת אלא הפרסום וגרורותיו: הכבוד, היוקרה, השררה, המשכורות, וטובות ההנאה.

ד. השולחן ערוך מצחין ממנהגי אשכנז

שולחן הגילולים של קארו מלא בפסיקות-הבל ובמנהגי הביבים האירופיים, ולעתים הוא מחדיר גם הלכות ומנהגי מינות מובהקים. את כל המטען הזר והחורג הזה הג'וחא הנרצע גדש והגדיש במיוחד בקבוצות ההלכות שעוסקות בחיי היום יום, כגון בהלכות שבת וכיו"ב. ולפי הערכתי, ברוב העניינים הנוהגים הלכה למעשה הוא כלל איננו תואם ולעתים אף רחוק מאד מפסיקת רבנו הרמב"ם, הנאמנה לכללי התלמוד והנקייה מתכתיבים אשכנזיים או משאיפות זרות.

"וְגַם אֵלֶּה בֵּינָן נֶשְׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ, כֹּהֵן וְנָבִיא [=טועני התגלויות המגידים למיניהם] נֶשְׁגוּ בִשְׁכָּר וּבִלְעוּ מִן הַיַּיִן תָּעוּ מִן הַשְׁכָּר נֶשְׁגוּ בְּרָאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה. כִּי כָּל שְׁלֵחָנוֹת מְלָאוּ קִיָּא צָאָה בְּלִי מְקוֹם

[כל שולחנות הדת הפרו-נוצרית החדשה בימינו מלאו מפיגוליו ושיקוציו של קארו]. את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדדים [מי יורה דעה? מי שמציג את עצמו בשקר כנביא? ואינו אלא 'מן התינוקות בגילו או מן האחרים', כדברי קאפח] (יש' כח, ז-ט).

ה. חיקוי לספר האירופי "ארבעה טורים"

ה"שולחן ערוך" בחר לכתוב את ספרו כחיקוי לספרו של הטור. ג'וחא קארו חילק את ספרו ל"ארבעה טורים" ולסימנים וסעיפים בהתאמה לספרו של הטור, ובכלל, הוא בנה את כל ספרו בצמידות לספרו של הטור. מזאת נלמד על-כך שדעותיו ומחשבותיו קרובות מאד לתפישות חכמי-יועצי-אשכנז – שהרי אם שלד ספרו הוא תעתיק לשלד ספרו של הטור העקוש, אין ספק שהוא ראה בדרכם הפסיקתית העקומה דרך נכונה ישרה ורצויה. ובמלים אחרות, "לוח האם" שלו הוא לוח אירופי טיפוסי מובהק, ובדיוק כמו הספרדים החרדים בימינו אשר שולחים את בניהם לישיבות הלטאות הליטאיות, ומחנכים אותם על ברכי הגדוילים חובבי הילדים.

וזכורני שפעם אחת מסרתי שיעור באיזה מקום, ומתחתי ביקורת על חכמי-יועצי-אדום בעניין מסוים, ושאל אותי אחד מהמשתתפים ומה עם חכמי ספרד? מדוע אתה לא מזכיר אותם? מדוע אתה לא מותח עליהם ביקורת? השבתי לו כי אין דבר כזה בימינו "חכמי ספרד", כי לוח האם שלהם, דהיינו כל מנועי החשיבה והמחשבה הינם אשכנזיים מובהקים, וכל ההבדלים בין העדות הללו הינם הבדלים חיצוניים-קוסמטיים בלבד. וזכורני שאחד השומעים יצא החוצה בזעם ובהפגנתיות תוך שהוא צועק על מארגן השיעור איך הוא העז להזמין אותי. והשוטים הללו אין להם תקומה כי הם מאושרים להיות משועבדים ונרצעים למינים הכעורים, ושאיתם העזה וארוכת השנים של הספרדים לחקות את האשכנזים, הייתה ועודנה חיה ובוטטת.

ו. שיבושי הדפוסים

נוסח "משנה תורה" שהיה לפני קארו הקראי הוא נוסח הדפוסים המשובש. נוסח זה שובש על-ידי המדפיסים ושולחיהם מתוך בורות, סכלות ולעתים קרובות אף במתכוון במטרה לעקם לשבש ולעקש את פסקי הרמב"ם כדי שיתאימו לעינם הרעה ולנפשם הרחבה (ראו דוגמה אחת במאמר: 'כשרות ספרי התורה לפי הרמב"ם', בפרק 'בלבול הקלף והדוכסוסטוס'). ומי שהתמיד בדרך ההבל כבר אינו יכול להבין דברי אמת, וכמו שמודה קאפח השכיר בהערה לספר "תורת חובות הלבבות" (עמ' טו): "השכל שנפגם ונפגע בהזיות ודברי הבל אינו מסוגל עוד לראות נכוחה ולהבין דברי אמת". אך לא ידע ולא יבין שגם הוא נפגם ונפגע בהזיות הכמורה האורתודוקסית, שהרי הוא הצדיק את לקיחת השוחד ונכשל ונחבל בטעויות קשות. ועוד בעניין זה ראו: "דפוסים המינות של משנה תורה".

ז. החדרת הגהות הרמ"א

כאילו לא די בכל האמור לעיל, חכמי-יועצי-אשכנז החדירו ל"שולחן ערוך" את הגהות הרמ"א, והן נכללות ונחשבות כחלק בלתי נפרד מה"שולחן ערוך". תוספות פולשניות אלה מוסיפות

להרחיק עוד מדרך האמת הישרה והקדומה של רבנו הרמב"ם, מפני שלעתים די במילה אחת שדוחפים בתוך משפט כדי לשבש את ההלכה ולהטותה לכיוונים אחרים לגמרי. ולא הזכרנו את ענייני המאגיה, אשר מצאו בהגהות הרמ"א כר נוח מאד לדגור לרחוש ולהתפתח.

וזכורני רי"ש-בי"ת אשכנזי בריטי אחד שלימד בכוילל "יוקרתי" והרוויח משכורות מדושנות עונג במשך שנים רבות, אשר נהג לזעוק את זעקת ה"קוזאק הנגזל" על קארו. כלומר, הוא נהג לזעוק בהתחסדות שגזלו מיהודי אשכנז את התורה, כי השו"ע פסק, לפי הצהרתו בהקדמתו לספרו, לאורם של הרי"ף, הרמב"ם, ולהבדיל, הרו"ש, ולכן האשכנזים יצאו "מקופחים". ובכן, זה אחד מהשקרים הנכלוליים, הערמומיים והנבזיים ביותר, גם של קארו עצמו וגם של הקוזאקים הנגזלים, כי כמו שכבר אמרתי והראיתי, יותר נכון לומר שהשו"ע הוא 80 אחוז אשכנזי, ואף העשרים אחוז שנותרו מהרמב"ם, רובם בהלכות שאינן נוהגות בחיי היום יום.

ויתרה מזאת! מי שמשמיט מספרו את כל יסודות המחשבה, ומחדיר במקומם יסודות מאגיים מובהקים, ואף מחליף את הלכות רבנו הטהורות במנהגי אשכנז שהנחילו לנו המינים וצאצאיהם – לא רק שאינו רמב"ם, הוא מין כעור וגמור, אויב הרמב"ם ואויב תורת האמת ואויב הדעת והחכמה! והנה לפניכם דברי רבנו במי שרק מפקפק ביסודות הדת, כל-שכן במי שמוחק אותם לחלוטין מספריו, ומסיח ומדיח את עם-ישראל ללכת בדרכי החתחתים האירופיות: "וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות [וכל שכן מי שמוחק ומשמיד ומתעה את עם-ישראל אחרי השקפות מינות המנוגדות לחלוטין ליסודות דת האמת] – הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנוא אותו ולהשמידו, ועליו הוא אומר: 'הָלוֹא מִשְׁנֵאִיךָ יֵי אֶשְׁנָא וּבִתְקוּמָמִיךָ אֶתְקוּטָט' [תה' קלט, כא]" (הקדמת רבנו לפרק חלק).

ח. החלפת "משנה תורה" להרמב"ם

בעצם כתיבתו את ספרו לאחר "משנה תורה", קארו מרחיק את עם-ישראל מדרך האמת של הרמב"ם, שהרי מדוע יש צורך עוד לספר אחרי "משנה תורה"? "אשר אין משלו עד עצם היום הזה, לפניו לא היה כמוהו, ומאז ועד עתה אין כמוהו, בסידורו, בלשונו, בדיוקו, בהיקפו, בכלילות שלמותו" (קאפח בראש מבואו לספר המדע). כלומר, בהפצתו את ספרו, קארו הקראי הסית והדיח את עם-ישראל מדרך האמת לעבר דרכי מינות ומהמורים, ובמקום ספר שמדריך לדרך האמת ולכינון מקדש, הוא החדיר לעם-ישראל ספר אשר חלול מיסודות התורה ומנשמת אפה של דת משה, דהיינו מכל זיק של מחשבה ישרה וטהורה וכמובן מידעת השם אל עולם.

מחיקת יסודות הדת ודרך האמת גרמו לסילוף ולעיוות דת משה ברפורמות קשות עד להפיכתה לגולם בהמי נעדר מחשבה ומעוף. דת האמת נכבלת ונאנסת על ידי יפת שאין תוכו כבד, והוא משתמש בה כקורדום לחפור בו ולמלא את תאוותו. אוי לנו שכך עלתה לנו, דת משה עוטה שחורים על גופה וחובשת מגבעות שנעשו מארנבות ומינקים טמאים על ראשה. הדת החדשה מאמצת את ההבל והסכלות, ומקדשת מלחמה כנגד כל ניצוץ של דעת ומדע, וכנגד כל זיק של השקפה אמיתית ומחשבה נכונה ומעמיקה – ועל כגון זאת זועק ובוכה ומקונן הנביא ירמיה ע"ה (ב, כב): "וְאֶנְכִי נִטְעֵתִיךָ שִׁרְק כִּלְה זָרַע אֶמֶת וְאִיךָ נִהְפַכְתָּ לִי סִיגִי הִגְפִּן נִכְרֶיָה?".

וזו הסיבה שהרפורמים כל-כך מרתיחים את צאצאיו של יפת, מפני שהרפורמים מציבים מראה כנגד פניהם של האורתודוקסים, על כל עלילותיהם ומעלליהם בתורת משה, על כל הרפורמות המתועבות שהם עשו בדת משה באלף השנים האחרונות, בהחריבם דברי אלהים חיים. האם צאצאיו השחצנים של יפת יעקרו את כבודם וכבוד אבותם ויודו באמת? האם הם יתנערו מן השקר ויאמרו (יר' טז, יט): "אך שֶׁקֶר נִחַלְוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאֵין בָּם מוֹעִיל"? לדברי ירמיה, כן.

ט. הצגת ה"שולחן ערוך" כתורה מסיני

בהאדרת שמו כנביא שזוכה להתגלויות כמשה רבנו, קארו מְשַׁעֵה להלכותיו מעמד של תורה-שבעל-פה שניתנה מפי הגבורה, שהרי הוא בגדר נביא! באמצעות תכסיס זה הוא היכה בפטיש הסכלות והמינות וחרץ את גורלם של דורות רבים – בהרחקתם מדרך האמת, ומיסוד היסודות ועמוד החכמות **לידע** את ה' יתעלה. וכל שוטה הוזה וסכל שמבקש להיות "גדול" הולך בדרכו של קארו הקראי, ורומז בתוך דבריו על היותו נביא או קרוב לכך, וכך מרחיק את עם-ישראל מדרכי מישרים ומחדיר את הזיותיו המאגיות ודמיונותיו הרעים לעם חכם ובנון.

ואולי שמעתם על "החווה מלובלין" או על "המגיד ממיזריטש" או על הספר "עליות אליהו" שנכתב על החשמן מווילנא, ועוד-ועוד תכסיסים רבים אשר נוקטים בהם חכמי-יועצי-אדום כדי לשוות למכשפיהם מעמד של נביאים. וברור שכדי לקבל הזיות ודמיונות מכסילים עילגים שאינם אלא עובדי אלילים, מן ההכרח לשוות להם מעמד עליון של אלוהות, כדי שלא נתייחס לדבריהם בעין ביקורתית, אלא כאל דברי אלהים חיים. שהרי אם נתייחס לדבריהם בעין ביקורתית ובנחן אותם בעין השכל, הם יתגלו כשוטים וסכלים יותר גרועים מילדים קטנים.

ואת השיטה הזו למדו חכמי-יועצי-אשכנז מן הנצרות, אשר כדי להנחיל את השקפותיה החולות, היה הכרח לשוות לנושאי הדת מעמד של בני האלהים, אשר אין להרהר ואין לבדוק ואין לעיין בדבריהם, אלא רק לקבל אותם כאילו נאמרו מפי הגבורה – שהרי כדי שהשקר והאלילות יתפשו ויקנו אחיזה מן ההכרח לכבות את מאור השכל ולהחשיך את עיני הדעת.

לאחר כתבי מאמר זה היו שטענו שהספר "מגיד מישרים" אינו שייך לקארו, ובכן, רוב ואולי כל חוקרי הקבלה וחוקרי קארו הקראי בימינו, מודים שקארו הוא זה שכתב את הספר, והנה לפניכם מסקנותיו של ורבלובסקי בספרו על קארו: "ר' יוסף קארו – בעל הלכה ומקובל":

"לסיכום כל העדויות שנסקרו בפרק זה, נדמה שעלינו לענות בְּהֵן מוחלט על השאלה האם היה לו למרן מגיד" (פרק ב, עמ' 35); "דומני שהוכחנו הן את העובדה שלמרן היה מגיד, והן את האותנטיות של הספר הנדפס בשם 'מגיד מישרים'" (פרק ג, עמ' 49).

והנה לפניכם שתי ראיות מראיותיו של ורבלובסקי בפרק ב שם:

[א] "אשר למגיד של מרן, בידינו עדות מוצקה בת הזמן [...] וכך מספר ויטאל ב'ספר החזיונות' שלו: 'בשנה י"ז ליצירה (1557) ציווה מהר"ר יוסף קארו ז"ל למורי הר' משה אלשיך בשם המלאך המגיד הדובר בו, שיזהר מאד ללמדני בכל יכולתו כי אני הוא העתיד להישאר אחריו בדור ממלא מקומו של מהר"ר יוסף קארו, וגם לי אני היה הוא ז"ל מזהירני בלימודי בשם המגיד

הנזכר, והיה אומר כי חצי העולם היה מתקיים בזכות אבא מרי, בזכות התפילין המפוארים שהיה הוא כותב, וחצי העולם התקיים בזכותי [ע"כ דברי ויטאל רודף השחץ והשררה].

מדברי ויטאל עולה, כי המגיד של קארו היה עניין ידוע ומפורסם שאין עליו עוררין.

[ב] "וכך אנו שומעים על מרן [מפי שלומיל הטמבל דרזניץ, מחבר 'שבחי האר"י']: 'בכל פעם ופעם שהיה חוזר על המשניות בעל-פה נתגלה עליו המגיד והיו כמה בני אדם שומעים את קולו דרך הדלת והחורים שהיה אומר: שלום עליך ר' יוסף קארו, אני הוא המשנה שלימדתני. יצאתי לאלפך בינה. כמה מתפאר בך הקב"ה בישיבה של מעלה ואומר: בני יוסף, כך וכך הם מעשיו, כך וכך הם דרכיו, כך הוא שקידתו בלימודו. אשרי לו, אשרי יולדתו ואשרי היושבים בחבורתו, ואני המשנה ראיתי את מקומך שהכינו לך בגן עדן. כמה טובה גנוזה לך בגן עדן, כמה תפנוקים ועידונים הם מעותדין לך, חזק ואמץ ביראת ה', ועתה באתי לגלות סוד פלוני בסתרי תורה... וכל הדברים שגילה לי העלה אותם על ספר, וקרא אותו 'ספר המגיד' [...] והוא עצמו ישב לפני חכמתו של האר"י ז"ל ולמד ממנו סתרי תורה" וכו'.

גם ממקור זה עולה, שהתגלויות המגיד לקארו היו עניין מפורסם וידוע באותם הימים החשוכים בצפת הפגאנית והנגעלה. ואגב, גם הערצתו של הקראי להארי המזוהם מעידה על שפלותו.

סוף דבר

ידע האדם הנבון שה"שולחן ערוך" איננו מייצג במאומה את דרך האמת או את השקפת עולמו של הרמב"ם, לא בהלכה ובוודאי לא במחשבה, ומי שטוען אחרת טועה ומטעה. עלינו עוד לידע, כי קארו הקראי מזכיר את הספר "מורה הנבוכים" רק פעם אחת בכל כתביו! וגם זאת באיזו תשובה נידחת בשו"ת אבקת רוכל (וכמה מתאים לקארו הכינוי 'רוכל' דהיינו סוחר שסחר בתורתנו והפכה לדת מסחר פרו-נוצרית). וכי יעלה על הדעת שמי שמזכיר רק פעם אחת את "מורה הנבוכים", שהוא נשמת אפה של תורת משה, יהיה קרוב באמת לה' ולדרך האמת?

קארו גרם לתורת משה נזק עצום, וייסד למעשה, יחד עם חכמי-יועצי-אשכנז, דת מינות פרו-נוצרית – דת אשר רוצצה במגפיים מסומרים את כל יסודות התורה המחשבתיים, דת שהפכה את תורת-האלהים לקורדום-חוצבים, דת אשר החדירה יסודות מאגיים להלכות מעשיות יום-יומיות, ועוד. ומי שמחדיר ענייני מאגיה ומינות ועבודה-זרה לעם-ישראל, גדול עונו מנשוא.

ועונו חמור שבעתיים בהתעותו שהוא נאמן לדרך האמת, לדרכו של רבנו הרמב"ם – שהרי בהצהרתו שהוא הולך בעקבות אנשי האמת ישרי-הלבב, מתרבים מאד החללים שהוא מפיל ברשת המינות שזרה. כלומר, בהצגת הלכות "משנה תורה" בחלון הראווה קארו מתעתע: כחזיר אשר פושט את טלפיו לומר "טהור אני". ברם, ההלכות שהוא העתיק מ"משנה תורה" הינן כיסוי לשאיפתו ולמגמתו: החרבת דרך האמת שייסדו אברהם אבינו ומשה רבנו, כי מי שמוחק את כל יסודות הדת המחשבתיים, אין לדון אותו לכף זכות, ואין ספק במינותו וברשעותו – שהרי אין עוון חמור יותר מהתעיית עם-ישראל אחרי ההבל לצד התחזות להולך בדרך האמת. וקארו הקראי מזכיר בדרכו זו את דרכם של הנוצרים, בספחם לתנ"ך את בריתם המתועבת.

ואחתום בבואתו של ירמיה הנביא (כג, כה-לב) על נביאי השקר:

"שָׁמַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר אָמְרוּ הַנְּבִאִים הַנְּבִאִים בְּשִׁמִּי שֶׁקֶר לֵאמֹר: חֲלַמְתִּי חֲלַמְתִּי [=ובחלומותיהם ובשכרותם נגלו להם מגידי שקרים וכזבים]. עַד מָתִי הָיָה בְּלִב הַנְּבִאִים נְבִיא הַשֶּׁקֶר וּנְבִיאֵי תַרְמַת לֵב. הַחֲשָׁבִים לְהַשְׁכִּיחַ אֶת עַמִּי שְׁמִי [=למחוק ולהשכיח את יסודות דת האמת ובראשם ידיעת ה' יתעלה וייוחדו] בְּחִלּוּמָם אֲשֶׁר יִסְפְּרוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ כַּאֲשֶׁר שָׁכְחוּ אֲבוֹתָם אֶת שְׁמִי בְּבָעַל. [...] לָכֵן הִנֵּנִי עַל הַנְּבִאִים נָאָם יְיָ מְגַנְבֵי דְבָרֵי אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ. הִנֵּנִי עַל הַנְּבִאִים נָאָם יְיָ הַלֵּקְחִים לְשׁוֹנָם וַיִּנְאֲמוּ נָאָם. הִנֵּנִי עַל נְבִאֵי חֲלָמוֹת שֶׁקֶר נָאָם יְיָ וַיִּסְפְּרוּ וַיִּתְּנוּ אֶת עַמִּי בְּשִׁקְרָהֶם וּבְפִחְזוֹתָם וְאֲנֹכִי לֹא שָׁלַחְתִּים וְלֹא צִוִּיתִים וְהוֹעִיל לֹא יוֹעִילוּ לָעָם הַזֶּה נָאָם יְיָ."

תגובה למאמר: 'האמנם השו"ע הוא שמונים

אחוז רמב"ם?

להלן תגובה שנתקבלה למאמר הנדון: כתבת שהרפורמים מכעיסים את האשכנזים וכו', מה כוונתך? האין הם מכעיסים את שומרי התורה באופן כללי? באותו עניין, מצ"ב כמה דפים מההקדמה לספר על מנהגי אשכנז מאת פרופ' תא-שמע: "מנהג אשכנז הקדמון". אנא ראה מה הוא כותב, לא ידעתי שתהליך זה התרחש במקוון... והדברים מחזקים את דבריך.

תשובה:

מי שנלחם מלחמת ג'יהאד כנגד הרפורמים הינם צאצאי המינים האורתודוקסים האירופים, ובין השאר מהסיבות שהזכרתי במאמר, ראה לדוגמה: בגלל נשות הכותל והקצאת מקום תפילה לרפורמים כמעט פרשה סיעת "יהדות התורה" מהכנסת. הספרדים החרדים די אדישים לרפורמים, רק מפחד אדוניהם האשכנזים הם מתאמצים להראות פנים כועסות. גם היחס של סיעת "הבית היהודי", שונה מאד כלפי הרפורמים מאשר יחסם של החרדים. יתר-על-כן, ניתן בהחלט לשאת ולתת בדרישות הרפורמים כשאין סותרות את יסודות ההלכה (שהרי אין איסור הלכתי שנשים יניחו תפילין ויתעטפו בטלית ויקראו בספר-תורה וכיו"ב).

אמנם, יש בקרב הרפורמים גם רשעים ארורים שכל מגמתם היא לפורר את תורת משה. ברם, רוב הרפורמים בסך הכל מבקשים "לגנוב" מצוות, והחברה הדתית האורתודוקסית אינה מתאימה להם, קרוב לוודאי מפני שהיא וכומריה המשובשים בחרו בדרכי הסכלות והמינות. לדוגמה, יש בית-כנסת אשכנזי אורתודוקסי עם נטייה קונסרבטיבית קלה בצפון תל-אביב, שכל שבת יש שם 2-3 ברי-מצוות וחתונות של חילונים גמורים. לא מעט מן האורחים באים לבית-הכנסת ברכביהם, ואתה רואה את האושר הגדול על פניהם כשבנם עולה לתורה וכיו"ב – ועל אותם חילונים גמורים וכיוצא בהם אומר רבנו הרמב"ם בסוף מאמר "קידוש השם":

"וכן אין ראוי להרחיק מחללי שבתות ולמאוס אותם, אלא לקרבם ולזרזם לעשיית המצוות, וכבר פירשו רבותינו ז"ל שהפושע, אם פָּשַׁע ברצונו, כשיבוא לבית-הכנסת להתפלל מקבלים אותו,

ואין נוהגים בו מנהג בזיון, וסמכו על זה מדברי שלמה שאמר: 'לֹא יְבוֹזוּ לְגִנְבּ, כִּי יִגְנוֹב לְמֵלֶךְ כַּפְּשׁוֹ כִּי יִרְעֵב' [מש' ו, ל], אל יבוזו לפושעי ישראל שהם באים בסתר לגנוב מצוות".

סיבה נוספת לשנאתם העזה של החרדים האשכנזים כלפי הרפורמים, נעוצה בעובדה שהם אשכנזים כמוהם, ומכיוון שכך, הם בעצם מטילים דופי ב"טהרת האשכנזיות". שהרי מתוך יהדות ספרד ותימן לא צמחו "רפורמים", וזה עלול להסגיר את האשכנזים שהם אינם "מבחר העולם היהודי" כמו שהם כל-כך אוהבים להציג את עצמם, ולכן הם חוששים שהרפורמים יסגירו את שקר המינוח שהם כל-כל התאמצו להסתיר ולכסות עליו במשך אלף שנים.

ויתרה מכולן: הסיבה המרכזית שהחרדים האשכנזים שונאים את הרפורמים, היא מפני שהם מציבים מראה כנגד פניהם, ואסביר: גם הרפורמים וגם החרדים משחיתים את דת משה, מפני שגם אלה וגם אלה משחיתים את יסודותיה והלכותיה. אלא, שהחרדים משחיתים את דת משה באמצעות זיופה וסילופה ועיוותה, ואילו הרפורמים משחיתים את דת משה באמצעות עקירה ישירה של דיניה והלכותיה – ומי שעוקר את האמת ומחדיר במקומה את ההבל, דינו חמור יותר מאשר מי שרק עוקר את האמת, ולכן דינם של המינים חמור ממחללי שבת. כמו כן, קל יותר להתנגד ולחשוף את מינותו ורשעו של העוקר מאשר את מינותו ורשעו של המזייף, כל-שכן כאשר המזייף טוען בכוחנות ובדורסנות שהוא המייצג הבלעדי של דת משה.

כלומר, החרדים האשכנזים שונאים את הרפורמים, מפני שהם מזכירים להם במודע או בתת-המודע את הרפורמות המשחיתות **שהם-האורתודוקסים** עשו בתורת משה, ושהם גרועים בהרבה מאחיהם הרפורמים מחללי השבתות. ולכן, כדי לכסות על מעשיהם הרעים בהעתקת ובהנצחת מנהגי אבותיהם המעוותים ('מנהג מבטל הלכה'), החרדים תוקפים בחמת-זעם את הרפורמים, וכך הם משכנעים את עצמם ואת השוטים הנוהים אחריהם שהם-החרדים ההיפך מן הרפורמים, שהרי מי ששונא בחמת זעם שכזו את השקפות זולתו, לכאורה אין לחשוד בו באותן ההשקפות הרעות עצמן... ועוד בעניין זה ראו: "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו".

ואצרף מעט מהקדמתו של תא-שמע לספר שנזכר, שכותרתה: "הלכה, מנהג ומסורת ביהדות אשכנז". קטע זה נכתב ברגע נדיר מאד של חשבון-נפש או מתוך גסות-רוח אשכנזית טיפוסית, שהרי חכמי-יועצי-אדום אינם חוששים לפשוע ולחמוס ואף להודות על-כך, תוך שהם עוטפים את מעשיהם במלים יפות, ובעזות פניהם אף מכזבים ביד רמה שזוהי הדרך העולה בית-אל. "וַיְהִי־וַמְאֲשְׁרֵי [מנהיגי] הָעָם הַזֶּה מִתְעִים, וּמְאֲשְׁרָיו [ולכן מונהגיו] מְבַלְעִים" (יש' ט, טו).

וזה לשונו של תא-שמע שם (עמ' 83–85, ההדגשות נוספו על-ידי):

"במאה ה'א" [באשכנז] – בתקופה זו 'כיסה' המנהג יפה את צורכי ההחמרה [=מלים יפות לביטול התורה-שבעל-פה]. [...] במסגרת תפיסת-עולם [...] זו **הכופפת את הספרים לחיים** (ולא להיפך!), נתאפשרה גם התופעה האשכנזית הקבועה והמעניינת של **הגהת ספרי המשנה והתלמוד, באופן מאסיבי וביד חזקה על-פי הסברה ושיקול-הדעת בלבד**, ולא רק מתוך ספרים עתיקים. תופעה זו הוכרה כבר על-ידי החכמים הראשונים, שחיפשו בכל מקום, אחר נוסחאות 'ספרדיות' שהוחזקו בטהרתן. אך רק לאחרונה הולך ומתברר היקפה של

התופעה, תוקפה וממדיה. לא רק מלים וקטעי משפטים הוחלפו בספרים, אלא הרכבות של ממש, ממקורות חיצוניים, מקבילים וזרים, נעשו בחוזקת-היד על-ידם [...]

גוברת ההכרה, כי תהליך זה של **הארמוניזאציה ספרותית** [=מלים 'אקדמיות גבוהות' לועזיות ומתעתעות שנועדו להכשיר את העיוותים הסילופים והזיופים שנעשו על-ידי אבותיו המינים! וראו והתבוננו כיצד מייפים הם את שקריהם!] בכוח הזרוע – **שרובו נעלם מאיתנו, ואך שרידיו הולכים ונחשפים** – הוא שהביא ליצירתה של 'מסורת' ספרותית אשכנזית מיוחדת ונבדלת [=מלים יפות למינות], שעומק העיבוד הספרותי הפך אותה ל'ענף' מקביל ומיוחד לעצמו [...]. 'תיקון' הנוסחאות היה לאבן-נגף מסורתית בדרכם של חכמי האסכולה האשכנזית [=מלים יפות למינים] בכל הדורות, והם עצמם הרבו להתאונן ולהתריע על-כך, ובפרט נגד ההרגל לתקן בגופי הטקסטים ממש ולא בהערה על גיליונותיהם [...] אך לא הועילו הרבה.

עדים לכך קובצי התוספות הגדולים והמרובים שנתחברו במהלך המאות ה"ב-י"ג, ואשר אחד ממנגנוניהם העיקריים, לצד הסברה והחילוק, הוא הצעת חילופי נוסח בחופשיות רבה **עד כדי כתיבה מחדש של התלמוד** [!]. כל זאת לעומת ההידור והשמירה על מסורת כתבי-היד בתחום התרבות הספרדי, אשר חכמיהם הגיהו בספרות חז"ל לעתים רחוקות ועל סמך כתבי-יד קדומים שהוחזקו מוסמכים ובדוקים בידם.

[...] מה שמשתקף כאן הוא תוצאה ישירה של **הכפפתה של ההלכה הכתובה אל המנהג החי והמסורת הרווחת בעל-פה** [=שוב מלים מתעתעות לתהליכי מינות ולהחלפת התורה-שבעל-פה במנהגי הסכלות הפרו-נוצריים המעוותים], **ובעקבותיה התאמת הכתוב אל המנהג כדי שיחיה בהארמוניה עמו** [=לכפירה, למחיקה, לביטול ולסילוף התורה-שבעל-פה הוא קורא: הארמוניה? ארור יהיה הוא וחבריו!]. עם התפשטות העיון בתלמוד הבבלי ולימודו באשכנז, הורחב השימוש בטכניקה זו גם למקומות שבהם היה ההישג דיאקטי בלבד".

עד כאן דבריו של תא-שמע המתעתע, אשר מכשיר את תהליך החרבת דת האמת!

מדבריו עולה אפוא, שיהדות אשכנז זיפה דת חדשה, דת של הלכות וחוקים חדשים מקרוב באו, אשר מבוססים על המנהגים האירופים הרווחים שלהם – מנהגי "אזור הנוחות", ויותר נכון לומר: מנהגי "אזור המינות" האשכנזים. וכדי לתת תוקף לדתם החדשה הם סילפו וזייפו מקורות קדומים כדי להביא מהם "ראיות" למנהגי "אזור הנוחות" ו"אזור המינות" שלהם. משל למה הדבר דומה? לסימון מטרה ורק לאחר מכן שרטוט דרך ההגעה לאותה המטרה.

תופעה נוספת שנחשפתי אליה במחקריי על פירושי רש"י ומקורותיו, היא יצירת ספרות מדרשית חדשה כגון מדרש "פרקי דר' אליעזר" שנתחבר לפי ההערכות במאה השמינית, "מדרש תנחומא" שנתחבר לפי ההערכות במאה התשיעית, או ילקוט שמעוני ומדרש אגדה (בובר) שנתחברו לפי ההערכות במאה ה"ג, ועוד. מדרשים אלה מכילים השקפות הבל ואמונות תפלות לרוב, ועמוסים לעייפה במאפיינים מאגיים דמיוניים אשר אין להם זכר בספרות חז"ל. מדרשים אלה שימשו את רש"י בפירושו או שוכתבו לאחר הפצתו כדי לשוות לדבריו חזות קדומה אשר נטועה ב"מדרשי חז"ל", ואינם אלא הזיות ודמיונות הנגועים במינות.

מה גרם למינים האשכנזים לשלוח יד בחופשיות כזו בטקסטים הקדומים? איך לא רעדה ידם כאשר מחקו והוסיפו, ערכו וגרעו? איך היו מסוגלים לשרטט תמונת הלכה שקרית לדורי דורות? איך היו מסוגלים לזייף ולסלף ביד רמה ולהוסיף "מקורות" לספרות חז"ל? ועוד לטעון עם זאת שהם היהדות האמיתית, ולתבוע שכולם יכרעו וישתחוו לגזע האדונים? אֵיך היושר? איה האמת? איה יראת השמים?! וכלל לא אתפלא אם לא עמדו אבותיהם לרגלי הר סיני...

ואתם מוזמנים לצפות בסרטון בקישור המצורף, ולתהות לעצמכם: האם ייתכן שרגלי אבותיהם של המינים הללו עמדו לרגלי הר סיני? האם אבותינו התחלקו לכיתות אליליות של איכרים פולנים וחבשו לגלי שועלים? ומי הם אפוא "מחריבי הדוס" ו"מהרסי הדוס" האמיתיים?

"הַכִּיָּתָה אֶתָם – וְלֹא חָלוּ, כְּלִיתָם – מֵאֲנֹו: קָחַת מוֹסָר, חֲזָקוּ: פְּנִיָּהם מִסָּלַע מֵאֲנֹו: לְשׁוֹב" (יר' ה, ג). והנה הקישור: [youtube.com/watch?time_continue=1&v=AycSwtNdlQs](https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=AycSwtNdlQs)

ז'למלשינים אל תהי תקוה' – האמנם?

לאחרונה (נכתב באדר תשע"ח) אנו שומעים רבות באמצעי התקשורת על-כך שהמטרה חותמת הסכמים עם עדים בפרשיות שונות, כדי שישמשו כ"עדי-מדינה". הם מצידם מוסרים למטרה את כל המידע שברשותם, ובתמורה לכך בתי-המשפט מרפכים את עונשם. בדרך-כלל, עדי המדינה מוסרים מידע משמעותי שמביא להפללת אנשי ציבור רמי-דרג.

אותם אנשי ציבור בכירים שאנשי אמונם פונים עתה כנגדם, יוצאים למלחמה תקשורתית כדי להשחיר את פניהם של חבריהם ושותפיהם לשעבר עדי-המדינה. נכון הדבר שעדי המדינה אינם אנשים ישרי-דרך, אך אחת הדרכים המרכזיות להשחירת פניהם שגויה מאד. כוונתי לכך שמציירים אותם כ"מלשינים", ואף מצטטים את נוסח ברכת המינים בתפילת שמונה-עשרה: "ז'למלשינים אל תהי תקוה" וכו'. כלומר, הפוליטיקאים מגייסים את חז"ל למלחמותיהם הבזויות, ובצטטם את חז"ל שתיקנו ברכה זו, הם מוכיחים בביכול שגם חז"ל בכבודם ובעצמם מגנים את עדי המדינה. להאשמת עדי-המדינה ב"מלשינות" יש משמעות מיוחדת כאשר יַעַד-המדינה הוא אדם שמוגדר כדתי והוא ובני משפחתו נמנים על קהילה אורתודוקסית, מפני שכוחה של האשמה זו נובע בביכול מהנורמות המוסריות שחז"ל תיקנו לנו בעזר אלהי.

כלומר, שימוש בנוסח התפילה שתיקנו חז"ל לצורך התקפות פוליטיות אינטרסנטיות חמור ביותר, מפני שהוא מציב כנגד עדי המדינה האשמה קשה: הם לא רק פוגעים בנורמה חברתית בביכול שאסור "להשטנקר", אלא אף בנורמה דתית ומוסרית אלהית, שהרי אלהים העניק לחז"ל את הסמכות להסדיר את חיינו המוסריים בהוראות ובתקנות – כך שנוסח התפילה מלמד אפוא לא רק על רצונם של חז"ל אלא על רצונו של אלהים חיים, מלך-מלכי המלכים.

נמצא, שלפי נוסח התפילה "ז'למלשינים אל תהי תקוה" אסור להעיד כנגד אדם מושחת שהרי זה בכלל "הלשנה". מכאן אף התפתחה נורמה חברתית-מוסרית שמי שמלשין באופן כללי הוא בגדר "שטינקר" בזוי, ש"לא הייתי רוצה שיתחתן עם הבת שלי" כדברי הפוליטיקאים.

א. חובת הגדת העדות

ב. המקור לברכת המינים

"ואלו שאין להן חלק לעולם-הבא, אלא נכרתין ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחסאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים [...] חמישה הן הנקראים מינים: [1] האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג [=אתאיסט]; [2] והאומר שיש שם מנהיג אבל הם שניים או יותר [=המחופשים ליהודים שהלכו בדרכי השיתוף הנוצרות]; [3] והאומר שיש שם ריבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה [=רבים מראשוני אשכנז המגשימים]; [4] וכן האומר שאינו לבדו ראשון וצור לכל [=שיצר את העולם מחומר שהיה כבר קיים]; [5] וכן העובד אלוה זולתו כדי להיות מליץ בינו ובין ריבון העולמים [=עובדי המתים והקברים, עובדי האדמו"רים וה'גדולים', ושאר עובדי-האילים במטרה שהם יורידו להם שפע מבורא-עולם] – כל אחד מחמישה אלו הוא מין".

המשותף לכולם הוא שיבוש במושגי ידיעת ה', כלומר, כל שתעייתו קשורה במושגי יסוד של ידיעת ה' הוא בגדר מין. המינים הללו הרעו מאד לישראל לאחר חורבן בית-שני, ולכן התעורר צורך גדול להוסיף ברכה לתפילת שמונה-עשרה, וזה דברי רבנו בהלכות תפילה (ב, א):

"בימי רבן גמליאל רבו המינים בישראל, והיו מצירין לישראל ומסיתין אותן לשוב מאחרי ה'. וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם, עמד הוא ובית-דינו והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה [=בקשה] מלפני ה' לאבד המינים, וקבע אותה בתפילה כדי שתהיה ערוכה בפי הכל".

נעבור עתה להתבונן במקור להלכת הרמב"ם הזו, בתלמוד הבבלי (ברכות כח ע"ב):

"אמר רבי לוי: ברכת המינים ביבנה תקנוה [...] שמעון הפקולי הסדיר שמונה-עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר להם רבן גמליאל לחכמים: כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים? עמד שמואל הקטן ותקנה".

נמצא אפוא, שבתלמוד נקראה ברכה זו בשם "ברכת המינים", וכאמור, בכל התלמודים כלל לא נזכרה המלה "מלשינים".

ג. ברכת המינים בימינו

פתיחת ברכת המינים הידועה היא כאמור: "ולמלשינים אל תהי תקוה". אך לא רק בתלמודים, גם בפסקי הרמב"ם לא נזכרה המילה "מלשינים", אלא "מינים". וזה נוסח הברכה לפי הרמב"ם ולפי הנוסחים העתיקים והמהימנים: "למשומדים אל תהי תקוה, כל המינים כרגע יאבדו, ומלכות זדון תעקור ותשבור מהרה בימינו. ברוך אתה יי שובר אויבים ומכניע זדים".

עתה עלינו להבין מי הם המשומדים שנזכרו אף הם בברכת המינים, וכבר נאמר והוגדר בהלכה שמדובר במי שהמירו את דתם לדת אחרת, וזה דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (ג, יח):

"שניים הם המשומדים: המשומד לעבירה אחת, והמשומד לכל התורה כולה. **המשומד לעבירה אחת**, זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עברה בזדון ונתפרסם בה והורגל אפילו הייתה מן הקלות, כגון שהוחזק תמיד ללבוש שעטנז, או להקיף פאה, ונמצא כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו, הרי זה משומד לאותו דבר, והוא שיעשה להכעיס. **והמשומד לכל התורה**, כגון החוזר לדתי הגויים בשעה שגזרין שמד, וידבק בהן ויאמר: מה בצע לו להדבק בישראל שהן שפלים ונרדפים, טוב לו שידבק באלו שידן תקיפה – הרי זה משומד לכל התורה כולה".

נמצא אפוא, שברכת המינים במקורה לפי הרמב"ם, עוסקת בכל אויבי ישראל למיניהם, מבית ומחוץ, ונזכרו בה: המשומדים, המינים, מלכות זדון, אויבים, וזדים. כלומר, לפי נוסח חז"ל והרמב"ם המקורי והקדום אין שום מקום לטעות ולחשוב שאסור להעיד בבית-דין כנגד רעך, אלא, המלשינות שנאסרה היא מלשינות המוסרים, כלומר היהודים שנשתמדו ומוסרים לשלטונות מידע, שיאפשר להם לגזול את רכוש בני עמם או אפילו ליטול את נפשותיהם.

ברור אפוא כי נוסח הברכה המקורי שובש, הושמטו ממנו "המינים" שעל שמם נקראה ברכה זו "ברכת המינים", והמשומדים הפכו למלשינים (=ולמלשינים אל תהי תקוה וכל הרשעה

כרגע תאבד' וכו'). בעקבות שיבושים אלה, רבים חושבים בטעות שלהעיד בבית-דין כנגד רעך הוא דבר מגונה ביותר, ואולי אף אסור מהתורה. בעוד שלפי האמת ההיפך הוא הנכון, אסור מן התורה לכבוש עדות, וחובה על כל אדם שיודע עדות בעניין מסוים ונתבקש להעיד, ללכת לבית-הדין ולספר את כל מה שהוא יודע ובמדויק, כדי לסייע לדיינים להגיע לחקר האמת.

נמצא אפוא, ששיבוש נוסח ברכה אחת מברכות התפילה גרם לשיבוש מוסרי חמור מאד.

ד. הסיבות המסתברות להשמטות

לא אתפלא אם הסיבה המרכזית שבגללה חכמי-יועצי-אשכנז מחקו את המלה "מינים" היא הקרבה היתרה שהייתה בין יהדות אשכנז לגויי אשכנז, וכמו שכותב הטור בשם אביו הרוש, וזה לשונו (יו"ד, שפז): "וכתב א"א הרא"ש: ועל זה אנו סומכין באשכנז וצרפת שאין נוהגין בכפיית המטה [לאבלים] לפי שדרין בין העמים וכל היום נכנסים ויוצאים בבתיהם".

כלומר, ראשוני אשכנז ביטלו דין תלמודי בגלל שלא היה נעים להם מהגויים – ואין זה הדין התלמודי היחיד שביטלו בגלל תחושות אי נעימות מהגויים, ראו במאמר בעניין דיני האבילות, בפרקים על עיטוף הראש וחליצת כתף.

קרבתם המידותית וההשקפתית של יהודי אדום לגויים ולכנסיה הנוצרית, גרמה לחכמיהם להשתבש ביסודות התורה ובמושגי האלהות ולמחוק את המילה "המינים". כמו כן, אולי גם לא היה נעים להם מחבריהם הגויים הנוצרים, שהרי המינות והגשמת הבורא נחשבות ביהדות לטומאה חמורה, וייתכן שהדבר אף היה פוגם בקשרי המסחר עם הגויים וגורם להם לנזקים כלכליים. ואחד מהדברים הראשונים והמרכזיים שהם למדו מהנצרות והכנסייה הוא שברגע שהדבר נוגע לכיס ולתאוות השונות – הדת נגמרת, שהרי היא רק קורדום בעיניהם.

חייהם המשותפים והמעורבים באירופה עם הגויים השפיעו עליהם רבות בתחומים שונים. ראו נא את מבנה בתי-הכנסת של יהדות אשכנז (ובימינו כולנו הושפענו מסידור זה): ספסלי העץ המסודרים ביישור זה אחר זה כמו בכנסיות, חלונות זכוכית מעוטרים בציורים צבעוניים, ניגוני התפילות שמזכירים את האופרות הנוצריות (קוראים לזה בשקר 'נשמה יהודית'), מגבעות קוזקים, וכן לבוש החזנים, גלימותיהם וכובעיהם שמזכיר מאד את לבוש הכומר.

ולא רק בהיבטים החיצוניים, יהדות אשכנז הושפעה מאד גם בהיבטים המהותיים, כגון הפוליטיזציה של הדת ומסחורה, וזאת כאמור למדו מהכנסייה הנוצרית שהפכה את מסחור הדת לאמנות. וכן ריבוי השיטות והפסיקות והרחבתן המופקרת, גם כן נובע לדעתי מחיקוי ריבוי השיטות והכיתות שבכנסיה הנוצרית – שהרי אם הדת היא קרדום לחציבת טובות הנאה, ברור שיקומו חוצבים רבים שיקימו לעצמם חצרות ושיטות כדי למשוך יותר ויותר לקוחות. כמו כן, האמונה בגדולים שהם "בני האלהים" שלעולם אינם טועים וכל דבריהם דברי נביאות נשגבים, גם כן נובעת לדעתי מהשפעת הנצרות, שרואה את ישו ושליחיו כבניו של אלהים.

קרבתם לכנסיה הנוצרית הכחידה מהשקפת עולמם רבים מיסודות תורת משה, ולכן לא נמצא אצלם כמעט שום התייחסות ליסודי התורה והשקפותיה המחשבתיות, כמו שאנו מוצאים

לדוגמה אצל רבנו הרמב"ם בספר המדע, ואף לא קרוב לכך. ריבוי העיסוק בענייניה הטכניים של הדת (אסור ומותר וכיו"ב) וכן בפלפול הגמרא, נובע מברירה מעיסוק בהשקפות ובדעות שהיה מציב מראה עגומה ביותר כנגד פניהם, ומאפיס את אשליית הגדולה והרוממות ששקעו בה. זאת ועוד, ריבוי העיסוק בענייניה הטכניים של הדת, גרם ברבות השנים לעיסוק-יתר שהוביל לתמורות חריפות, כך שגם עולמם ההלכתי שובש, סולף, זויף ועוות לבלי היכר.

ברם, קרבתם לכנסייה הנוצרית פגעה בעיקר ביראת השמים שלהם, ואהבת האמת בקרב רבים מהם – נעדרת, רובם המכריע לא יבינו את התימני הקטן המסתפק במועט ועובד את ה' באהבה ובתמימות, ואף ינצלו אותו ויזלזלו בו על-כך שאינו מפיק רווחים וטובות הנאה מן הדת. מזלזלים הם בעבודת כפיים ובאהבת המלאכה שחז"ל כה שיבחו כגדר ליראת שמים. סכלותם גרמה להם להתרחק מן האמת עד-כדי-כך, שהם אינם מבינים את העונג שבמושגי האמת וידיעת השם, ולא את העונג שבקיום מצוה או לימוד תורה רק מתוך אהבת השם ותו לא.

נראה שגם החלפת המילה "משומדים" נובעת מרדיפתם אחרי ההבל ומקרבתם ואהבתם לגויים ולשיטות הכנסייה הנוצרית. בשל חייהם המשותפים עם הגויים לא היה נעים להם לקלקל את יחסיהם עמם, ולכן שינו את המלה "משומדים" ל"מלשינים", שמא יאמרו הגויים שהם מתפללים להכרתת כל מי שהמיר את דתו לדתם הנוצרית. וברבות הימים גרם שיבוש נוסח התפילה לשיבוש השקפתי ומוסרי חמור שפוגע בחברה ובעקרונות הצדק והיושר.

"וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם עַל מֶה עָשָׂה יי כָּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מֶה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה? וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית יי אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאָם אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יֵדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם. וַיַּחַר אֵף יי בְּאֶרֶץ הַהוּא לְהַבִּיא עֲלֶיהָ אֶת כָּל הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה" (דב' כט, כג-כו).

סוף דבר

אחתום מאמר זה בפסק רבנו בהלכות תפילה (י, ג), וזה דבריו:

"שליח ציבור שטעה ונבהל ולא ידע מהיכן יתחיל, ושהה שעה [=זמן מה שיש בו כבר טורח ציבור] – יעמוד אחר תחתיו. ואם טעה בברכת המינים – אין ממתינין לו, אלא מיד יעמוד אחר תחתיו שמא מינות נזרקה בו, והוא שלא התחיל בה" וכו'.

ואם מי שרק טעה בברכת המינים כבר נחשד במינות ומיד מורידין אותו מדוכן שליח הציבור, מה נאמר על ראשוני אשכנז שביטלו את ברכת המינים לחלוטין במחיקת המלה מינים? ומה נאמר על המינים האירופים שסילפו את כל ההלכות ב"משנה תורה" אשר נוגעות למינים?

בעניינים חמורים כאלה אין רק חשד שמא הם התבלבלו או נבהלו מאימת הציבור, אלא ברור כשמש שמדובר במינים גמורים ומוחלטים, אשר מורידין ולא מעלין, וכל ספריהם לשריפה.

"למשומדים אל תהי תקוה, כל המינים כרגע יאבדו, ומלכות דודן תעקור ותשבור מהרה בימינו ברוך אתה יי שובר אויבים ומכניע זדים" (נוסח חז"ל ורבנו לברכת המינים).

אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז (חלק א)

מן המפורסמות שרבים מחכמי-יועצי-אשכנז ראו בפילוסופיה כפירה, וביטוי חריף לכך אנו מוצאים אצל החשמן מווילנא. בסוף המאה הי"ח מתח החשמן ביקורת חריפה על רבנו איש האמת, שקידש מלחמה כנגד העבודה-הזרה והזיות המאגיה האליליות, וזה לשון החשמן:

"הרבה לחשים נאמרו בגמרא, והוא נמשך אחר הפילוסופיה הארורה, ולכן כתב שכשפים ושמות ולחשים ושדים וקמיעות הכל שקר. אבל כבר היכו על קודקדו [מי? האשכנזים?], שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמרא על-פי שמות וכשפים [...] והפילוסופיא הַטְּתוּ ברוב לקחה לפרש הגמרא הכל בדרך הלציי [=הליצנות] ולעקור אותם מפשטן" (באור הגר"א, יו"ד קעט, יג).

בתחילת דרכי התקשיתי להבין כיצד אלי, החשמן המכשף הידוע מווילנא, ייחס אמיתות להבלי הכשפים והלחשים והשדים? וכבר פרסמתי מאמרים רבים בענייני המאגיה שבהם הוכחתי שכל ענייני המאגיה הם הבל מהובל, וכל המאמין בהם חובר-חבר למועדון הסכלים ומחוסרי הדעת. כמו כן, פרסמתי סדרת מאמרים על השדים, ובהם הוכחתי שמדובר בעבודה-זרה שכל המאמין בה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא. ולא פחות חמור מזאת, היאך החשמן העז לגנות את הפילוסופיה כ"ארורה" שהרי בה לפי הרמב"ם האדם מתרומם למעלת ייחוד השם! ובמה בדיוק היכו על קודקדו של הרמב"ם? האם יש להבין את אגדות הגמרא כפשוטן? וכדברי החשמן: "שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמרא על-פי שמות וכשפים". אין ספק אפוא שהמכשף מכה על פדחתו שלו בדבריו אלה, שהרי מהם מתגלה שרמטו המחשבתית מתחת לאפס.

עוד בעניין דברי החשמן מווילנא שכיזב שהפילוסופיה הטתה את הרמב"ם ברוב לקחה: ובכן, אלו דברים חמורים מאד כנגד רבנו הרמב"ם, שהרי אם נתבונן לרגע במקורות שמהם העתיק שוחר השדים והלחשים את ביקורתו, נגלה אל מה הוא משווה את הפילוסופיה ואת הרמב"ם, וכך נאמר בספר משלי (ז, ז-כז): "וְאַרְאָ בַּפִּתְאִים אֲבִינָה בְּבָנִים נֶעַר חֹסֵר לֵב [...] וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתוֹ שִׁית זֹנָה וְנִצְרַת לֵב [...] הַטְּתוּ בְּרֹב לִקְחָהּ בְּחֶלֶק שְׁפָתֶיהָ תְּדִיחֶנּוּ [...] דִּרְכֵי שְׁאוֹל בִּיתָהּ יִרְדּוּת אֶל חֲדָרֵי מָוֶת". ואיני יודע מה עלה בדמיונו, שהרי איך יעלה על הדעת לַדְמוּת את הפילוסופיה (ייחוד השם) לאשת איש זונה? אשר דרכי ביתה יורדות אל חדרי המוות? אשר כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים? ואת רבנו הרמב"ם הוא מדמה לנער פתי חסר-לב?

סכלותו הנגעלה והמבחילה של אלי המעונן מווילנא, גרמה לו לנקוט בדימויים כל-כך מופרכים ומנותקים מן המציאות עד כדי הוצאת-שם-רע על יסוד ייחוד השם, ועל איש אמת עבד השם. זאת ועוד, קוסם הקסמים הטמא הזה מותח ביקורת חריפה על-כך שרבנו רואה במדרשי-חז"ל משלים, ולכן הוא אומר שהפילוסופיה גרמה לרבנו "לפרש הגמרא הכל בדרך הלציי ולעקור אותם מפשטן"! ואוי ואבוי לאותה סכלות ומינות, שהרי תפישת אגדות חז"ל כפשוטן היא שפל השפלות המחשבתית! ולקרוא להבנת אגדות חז"ל כמשלים: "דרכי ליצנות", היא הוצאת-שם-רע גם על כלל חכמי המשנה והתלמוד, ופעם נוספת על הרמב"ם הספרדי שהבין את עומק כוונתם, ובהמשך המאמר נראה את דברי רבנו בפרק חלק על תופשי אגדות חז"ל כפשוטן.

ואחתום פרק זה בדברי רבנו על המפקפקים ביסודות התורה, וכל-שכן העוקרים ביד רמה את יסוד היסודות ועמוד החכמות הוא ידיעת ה' יתרומם ויתעלה, וכפי שניסה לעקור החשמן, בדמותו שהפילוסופיה וההשכלה, שבה מתרוממים למעלת ייחוד ה', היא "אשת איש זונה", והנה לפניהם דברי רבנו המפורסמים בסוף חיבורו בעניין שלושה-עשר יסודות דתנו:

"וכאשר יפקפק [אפילו רק יפקפק] אדם ביסוד [אחד] מאלו [שלושה-עשר] היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר **ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנוא אותו ולהשמידו**, ועליו הוא אומר: 'הֲלוֹא מִשְׁנֵאִיךָ יִי אֶשְׁכָּח וּבִתְקוֹמְמִיךָ אֶתְקוּטָט' [תה' קלט, כא]."

אגב, במאמר: "השדים – נחלת השוטים והחטאים", בפרק יד שם: "ההגמון מוויילנא מכה על פדחתו", הוספתי התייחסות לדברי בלעם הוויילנאי ההולך כפעם בפעם לקראת נחשים.

א. תוצאות הריחוק מהפילוסופיה

ביטול הפילוסופיה וכל עמוד המחשבה היהודי גרם לשיבוש מערכות הלכתי ומחשבתי מוחלט בקרב חכמי-יועצי-אדום ההזים, עד-כדי-כך, שמי שיקרא את דבריהם העילגים, המסורבלים, המשובשים והמטופשים, ידמה שהוא חולם ולא קורא דברים שאנשים שמכונים "גאוני עולם" ו"קדושי עליון" כתבו אותם. חכמי-יועצי-אשכנז התרחקו מפסיקת הלכה בריאה ומאוזנת והגיעו לשיבושי הלכה ומינות חמורים, שנובעים מחוסר הבנה בסיסי של ההלכה ותפקידה.

ריבוי השיטות, הפסיקות וההזיות המאגיות בקרב חכמי-יועצי-אשכנז מעיד על שורש פורה ראש ולענה, וכמו שמלמד רבנו בפירושו למשנה (עבודה-זרה ג, ג), וזה דבריו:

"וכך מייחסים [עובדי האלילים האילמים מקרב העמים] לכל המזלות והכוכבים צורות רבות [דמויות מיתיות דמיוניות שבהן הכוכבים מתגלמים], והן חלוקין באותן הצורות מחלוקת גדולה, מפני שהם דברי שקר, והשקר על איזה דבר שיהיה מתרבה ומתרחב בלי ספק".

ברם, הדבר החמור ביותר שאירע לרבים מחכמי-יועצי-אשכנז הוא, שהיו לא מעטים בקרבם שהאמינו והיו בטוחים, שה', יתעלה ויתרומם מסכלותם, הוא מעין אל יווני בעל איכויות פיסיות מעוררות התפעלות, מעין האל זאוס לאשכנזים השוטים, ולא אתפלא אם מדובר בהשפעה נוצרית. וכך פוסק רבנו בהלכות תשובה (ג, טו): "ואלו שאין להן חלק לעולם-הבא, אלא נכרתין ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם-ולעולמי-עולמים: המינים [...] חמשה הן הנקראים מינים: [...] **והאומר שיש שם ריבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה**".

על פסיקת הרמב"ם הזו מתלונן הנחש הצרפתי הקדמוני, וזה לשונו: "ולמה קרא לזה [=למי שאומר שיש לה' יתעלה גוף ותמונה] מין? וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות, ויותר [מזאת] ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות".

תחילה נתייחס ללשון שבה נקט הנחש: "גדולים וטובים ממנו", ובכן, אין זו הפעם הראשונה שהפוחז מתנסח באופן מתנשא, והוא כבר רמז קודם לכן בהשגותיו לכך שהוא ראה את עצמו גדול מהרמב"ם, וזה לשונו בהשגתו על הרמב"ם בהקדמת "משנה תורה": "סבר לתקן ולא

תיקן [...] ועתה לא אדע למה אחזור מקבלתי ומראיתי בשביל חיבורו של זה המחבר. אם החולק עלי גדול ממני הרי טוב, **ואם אני גדול ממנו** למה אבטל את דעתי מפני דעתו?".

אגב, לעצם דברי הפוחז מפוסקיירא "ואם אני גדול ממנו": רחוקים הם מאד ממידותיו של רבנו ומשבילי מחשבתו, מפני שרבנו לא קובע מהי האמת לפי גדולת הפוסק ורוממותו הדמיונית בעיני עצמו או בעיני אחרים. אלא "קבל האמת ממי שאמרו" – הדברים הנאמרים נבחנים לפי תוכנם ואמיתתם ולא לפי מעלתו הדמיונית של אומנם בעיני עצמו או בעיני אחרים. ובעניין הנחש הצרפתי הזה הרחבתי במאמר נוסף, ראו: "מי גדול ממי?", ואין גבול לסכלותו.

נחזור להשגת הנחש בהלכות תשובה, ובכן, אף שהוא לא התכוון לכך, בלעם מודה שרבים מרבתי היו מינים! אך הוא איננו מסוגל להודות שרבתי טועים, כי גדול כבודו וכבוד אבותיו מן האמת, ואם הוא היה איש חכם אוהב אמת ורודף צדק, הוא היה עוקר כבודו וכבוד אבותיו. אך לשיטתו, נכון להגן על כבודו וכבוד רבותיו תוך שהוא משבש את הדעות ומכשיר את המינות! מאשר חלילה להודות לרבנו **הספרדי** (פרענק פארך ושווארצע חייעס) שיש בקרב רבותיו "הגדולים והטובים" מינים פגאניים במובן הגס והנגעל ביותר. אך על-כל-פנים, הטיפש מפוסקיירא עשה שירות אדיר לדרך האמת, שהרי הוא הודה שרבתי מינים! וגם הרמב"ן חשף בסכלותו את מינותם, ראו: "חרם המינים הקדמונים על ספרי הרמב"ם ושריפתם (חלק ד)".

על דבריו הללו של הנחש מפוסקיירא מעיר מְרִי יחיא אביץ' בחידושיו ל"משנה תורה" שם, וזה לשונו: "אם להראב"ד גדולים וטובים הם, לדעת חכמים **מינים ואפיקורסים** הם, עיין בראשית-רבה (ח, ח). כוונתו של מְרִי יחיא היא לאמור שם: "בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיוון שהגיע לפסוק הזה שנאמר 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ' [א, כו], אמר לפניו: ריבון העולם, מה אתה נותן פה ל**מינים**?".

ומה ניתן לומר על דברי הנחש הפוחז הקופץ תדיר להישבע בחיי ראשו? ובכן, קשה לדעת מתוך דבריו אם הוא בעצמו סבר שיש לה' גוף ואחז באופן מוצהר ומפורש בהיית ההגשמה – כי מצד אחד הוא ראה במי שסוברים שה' הוא מעין אליל יווני עליון כמו זאוס, "גדולים וטובים" אפילו יותר מהרמב"ם (וזו כשלעצמה סכלות חמורה שאי אפשר לתארה), אולם, מצד שני הוא מודה שהם נשתבשו "בדברי האגדות המשבשות את הדעות". אך אם הם נשתבשו בדברי האגדות, מדוע הם "גדולים וטובים" מהרמב"ם? מהסתירות הפנימיות בתוך דברי הנחש עולה דבר אחד ברור, גם אם הפוחז בעצמו לא היה מין מוצהר כמו רש"י-שר"י למשל, אין ספק שהוא התבוסס בשוחת המינות אם הוא העז לראות במינים "גדולים וטובים" מרבנו הרמב"ם. "עֲזָבִי תוֹרָה יְהִלְלוּ רָשָׁע", "אִמְרָ לְרָשָׁע צִדִּיק אֶתָּה יִקְבְּהוּ עַמִּים יִזְעַמְוּהוּ לְאֻמִּים" (מש' כד; כח).

מינותו וסכלותו באות לידי ביטוי בדבריו התמוהים כאן ובמקומות רבים אחרים. לדוגמה, מנהגו המוזר לקפוץ ולהישבע "בחיי ראשו" במקומות שדברי הרמב"ם משובשים לפי אי-הבנתו (כ-50 פעמים הוא נשבע כך בהשגותיו), וכן ייחולו לעשיית "פולסא דנורא" להרמב"ם, ובכלל, כל סגנון לשונו המבטל המזלזל והמתייחר בהשגותיו העילגות, מעידים על חוסר דעת חמור. ומי שהולך עקום איננו יכול להעריך את הדרך הישרה והסלולה ונדמית לו כמעוקשת ומעוקמת.

ויתרה מכולן, כבר ראינו לעיל שמי שרק מפקפק ביסוד מיסודות התורה הוא בגדר מין ואפיקורוס וחובה לשנוא אותו ולהשמידו, וזה בדיוק מה שעשה הנחש הקדמוני הזה, הוא מפקפק באופן חמור ביותר עד כדי מחיקה והשמדה מוחלטת של יסוד שלילת הגשמות! ומכיוון שאין גבול לחומרת דבריו של המין הכעור הזה, אחזור שוב על דברי רבנו שהובאו לעיל: "**והיסוד השלישי**, שלילת הגשמות ממנו [...] וכאשר יפקפק אדם [=אפילו רק יפקפק!] ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר **ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנוא אותו ולהשמידו**, ועליו הוא אומר: 'הָלוֹא מְשֻׁנָּאִיךָ יי אֶשְׁנָא וּבִתְקוּמְמִיךָ אֶתְקוּט' [תה' קלט]". "הָלוֹא מְשֻׁנָּאִיךָ יי אֶשְׁנָא וּבִתְקוּמְמִיךָ אֶתְקוּט, תְּכָלִית שְׁנָאָה שְׁנֵאֲתִים לְאֻיְבִים הָיוּ לִי".

ב. ההגשמה – העבודה-הזרה הכעורה ביותר

לעיל אמרנו שהאמונה שיש לה' גוף או שהוא כוח בגוף הינה העבודה-הזרה החמורה ביותר. זו דעת רבנו הרמב"ם במורה (א, לו), שם הוא מתאר את עובדי העבודה-הזרה הקדמונים ששגייתם ותְּעִייתם נבעה מכך שהם סברו שיש לעבוד את השמש או את הירח או את הכוכבים וכו' **כאמצעי** בינם לבין ה'. בהמשך דבריו שם, הוא משווה אותם למי שסוברים שיש לה' גוף, ומסיק שאלה האחרונים גרועים בהרבה מעובדי העבודה-הזרה הקדמונים, מפני שכפירתם קשורה **באמיתת עצמותו** של ה' יתעלה, וזה דברי רבנו שם בשלוש הפסקות הבאות:

"ואתה יודע שכל מי שעבד עבודה-זרה לא עבדה מתוך הנחה שאין אלוה זולתה, ולא דימה אדם מעולם בדורות שעברו ולא יִדְמָה מן העתידיים, שהצורה שהוא עושה מן המתכות או מן האבנים והעצים, שאותה הצורה בראה את השמים והארץ והיא המנהיגה אותם, ולא עבדום אלא על דרך שהם דמות לדבר שהוא **אמצעי** בינינו לבין ה' [...]

אלא שעם היות אותם הכופרים סוברים מציאות ה', הואיל וקשורה כפירתם במה ששייך אליו [=שקשור אליו] יתעלה בלבד [אך לא באמיתת עצמותו ממש] כלומר העבודה והרוממות [=ששגו שיש לעבוד ולרומם את האמצעים שמקשרים ומתווכים ומשמשים כ'מליצי יושר' לפי דמיונם בינם לבין ה' יתעלה] [...] והיה זה גורם [בסופו של דבר] להעדר מציאותו מתודעת ההמון, לפי שאין ההמון מכיר אלא פעולות הפולחן [...] לכן היה זה שהביא לכך שנתחייבו כליה [=השמדה מוחלטת!], כמו שאמר הכתוב: 'לֹא תִחְיֶה כָּל נִשְׁמָה' [דב' כ, טז] [...]

וקראם [=בתורה] 'אויבים ושונאים וצרים', ואמר כי העושה כן: מקנא ומכעיס ומעלה-חמה, **והיאך יהיה מצב מי שקשורה כפירתו בעצמותו יתעלה? והוא בדעתו היפך מכפי שהוא?** כלומר שאינו לדעתו מצוי, או שלדעתו הוא שניים, או שסבור שהוא גוף, או שהוא לדעתו בעל התפעלויות [תכונות נפשיות אנושיות], או שמייחס לו איזו מגרעת שהיא, **הנה זה בלי ספק יותר חמור מעובד עבודה-זרה על דעת שהוא אמצעי או מטיבה או מְרַעָה לפי דמיונו**".

הרמב"ם לא מסתפק בזאת והוא מוסיף ואומר: "ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות או מאורע ממאורעות הגוף, הנך מקנא ומכעיס וקודח-אש ומעלה-חמה ושונא ואויב וצר, **יותר חמור מעובד עבודה-זרה בהרבה**". ולעיון נרחב בזה ראו: "חומרתה העצומה של ההגשמה".

ג. אין לדון לכף זכות בענייני עבודה-זרה

רבים הם התועים אשר טוענים שהמינים האירופים "לא התכוונו" להגשים, או שיש לדון אותם לכף זכות מפני שהם התגוררו בקרבת הנוצרים והושפעו מהנצרות, או שהם חונכו כך על-ידי אבותיהם ואבות-אבותיהם המינים ולא היה סיפק בידם לעמוד על האמת, או שפשטי פסוקי התורה והנביאים גרמו להם להתדרדר להגשמה ולמינות, ועוד-ועוד. כל השאלות הללו מתנקזות למעשה לשאלה אחת: האם יש לדון לכף זכות את המגשימים למיניהם?

על השגת הנחש הזעמני שהובאה לעיל, אומר קאפח בפירושו ל"משנה תורה" שם: "נראה לי ברור שרבונו ראה את השגת הראב"ד ועליה השיב ב'מורה הנבוכים' ח"א סוף פל"ו", וקאפח חוזר ואומר במורה שם (א, לו) שדברי רבנו הינם תשובה לזעמן הצרפתי: "נראה כי שתי התנצלויות שזוא הללו [של הפוחז] אשר דוחה רבנו כאן, שהאחת חינוך והרגל והשנייה הבנה מוטעית בפשטי הכתובים, לא נכתבו אלא כתשובה להשגת הראב"ד בהלכות תשובה".

והנה לפניכם תשובתו של רבנו במורה (א, לו) לקרציה הצרפתית מפוסקיירא:

"ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך או מחמת סכלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה בעובד עבודה-זרה, מפני שאינו עובד אלא מחמת סכלות או חינוך, מנהג אבותיהם בידיהם [חולין יג ע"ב]. ואם תאמר כי פשטי הכתובים הפילום בשיבושים אלו [כמו שטען הפוחז מפוסקיירא כנגד רבנו בהשגתו להלכות תשובה ג, טו], כך תדע שעובד עבודה-זרה לא הביאווהו לעבדה כי אם דמיונות ומושגים גרועים.

נמצא, שאין התנצלות [אין שום פתח לטענת הצטדקות] למי שאינו סומך על בעלי העיון האמיתיים אם היה קצר יכולת עיונית [וגאווותם הכעורה של חכמי-יועצי-אדום לא אפשרה להם להודות שהם סכלים ומחוסרי-דעת וחסרי יכולת עיונית אמיתית – ולהודות על האמת], ואיני חושב לכופר מי שלא הוכחה לו [על-ידי מחקר מחשבתי ומדעי מעמיק] שלילת הגשמות, אך חושב אני לכופר מי שאינו קובע בדעתו שלילתה, ובפרט עם מציאות תרגום אונקלוס ותרגום יונתן בן עוזיאל עליהם השלום, אשר הרחיקו את הגשמות תכלית ההרחקה [כלומר, לאחר שהם כתבו את תרגומיהם-פירושיהם אין עוד שום פתח להתבלבל בפשטי המקראות ולטעות בהגשמה, וכל-שכן שאין עוד שום פתח לשגות ולחַבֵּר פרשנות שמובילה להגשמה]".

ותרגומי אונקלוס ויונתן בן עוזיאל היו לפני הקרציה ולפני רש"י-רש"י והם יכלו ללכת בדרך הישרה אם היו רוצים, אך הם בחרו לעזוב אורחות יושר וללכת בדרכי חושך. ו"אין התנצלות למי שאינו סומך על בעלי העיון האמיתיים אם היה קצר יכולת עיונית". וכל חוקרי רש"י ואשכנז בכלל לדורותיהם הסתירו עניין זה, ושיתפו פעולה עם אחת ההטעיות הגדולות ביותר בעולם הדתי, והיא קידוש פירוש פרו-נוצרי מהובל ופרימיטיבי כפירוש החשוב ביותר בעם-ישראל, ובהמשך ארחיב מעט בעניין מינותו של רש"י, אף שכבר ייחדנו לה סדרת מאמרים מקיפה.

כמו כן, צאצאי המינים קידשו את מנהגי אבותיהם, לא בגלל שהם חששו מתנועת ההשכלה והרפורמים כפי שהם מתרצים כדי להסביר את נהייתם הבלתי-מוסברת אחר מנהגים חיצוניים

פרו-נוצרים, אלא מפני שהם נשתבשו ביסודות הדעות וההשקפות של תורת האמת (שהרי דבקותם במנהגיהם הרחוקים מַדַּעַת הַחֵלָה מאות רבות בשנים לפני עליית תנועת ההשכלה). ריחוקם מה' יתעלה גרם להם לתעות ולשקוע בתאוות, וכדי לקיים את תאוותיהם וסטייתיהם הם החדירו לעצמם שהם הגזע הארי של העם היהודי, מעמד שמעניק להם את הסמכות לזייף ולעוות את עולם ההלכה והמחשבה היהודי באינסוף הזיות וחומרות שמתעות מדרך האמת ומדרדרות במדרון התאוות והדמיונות – "לִמְעַן סְפוֹת הָרָחָק אֶת הַצִּמְאָה" (דברים יח, כט).

מכל מקום, מדברי רבנו לעיל עולה, כי גם מי שמדרשים מסוימים שיבשו את השקפותיו ביחס לבורא-עולם, אין לדון אותו לכף זכות! על אותו תועה לשוב לדרך האמת מיד, לקבוע במחשבתו את שלילת ההגשמה, להרחיק כל השקפה שמדרדרת אליה, ולאמץ כל השקפת-אמת שמרוממת את האדם לידיעת ה' ולמחשבה נכונה ביחס לבורא-עולם. עוד למדנו, שמנהג אבות לא תמיד נכון (ואם בצאצאי המינים האירופים עסקין לא תמיד הוא לא נכון), ואין לאמץ באופן גורף את כל ההשקפות שאבותינו הנחילו לנו, אלא חובה עלינו לבחון כל השקפה לגופה.

ומתחילה עובדי עבודה-זרה היו אבותינו במצרים...

ואסיים בשיחת טלפון בהולה שקיבלתי לאחר שפרסמתי מאמר זה במהדורתו ה**עדינה מאד**-**מאד** בשנת תשע"ז. טלפן אליי ביום שישי ערוסי השכיר בבהילות בלתי מוסברת, ותמה עלי: "אדיר מה קרה לך?", הוא זעק בהתחסדות, "זה לא 'אור הרמב"ם' זה 'חושך הרמב"ם'!". שאלתי אותו אם הוא קרא את המאמר הזה שעליו הוא צווח כנגדי, ולאחר דברי גמגום השיבני שהוא לא קרא אותו. ולכן שאילתי, אם כך, מדוע אתה מקרקר כנגדי וקורא לדבריי "חושך"? האם רק בגלל הכותרת של המאמר: "אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז"? ואין גבול לשעבוד המובנה והעמוק שקיים בקרב הדרדעים השכירים רודפי הבצע, כלפי אדוניהם האשכנזים.

"יְיָ עֲדִי וּמַעֲדִי וּמִנוֹסֵי בְּיוֹם צָרָה, אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאֲפָסִי אֶרֶץ וְיֹאמְרוּ: אֵךְ שָׁקַר נִחְלָו אֲבוֹתֵינוּ הַבֵּל וְאֵין בָּם מוֹעִיל" (יר' טז, יט). "הַיַּעֲשֶׂה לוֹ אֱדָם אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים?" (שם, כ).

"וְאַתֶּם סִרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ הַכְּשֻׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שְׁחַתֶּם בְּרִית הָלוֹי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת. וְגַם אֲנִי נִתְּתִי אֶתְכֶם נְבָזִים וְשָׁפְלִים לְכָל הָעָם כִּפִּי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שְׁמֵרִים אֶת דְּרָכֵי וְנִשְׁאִים פְּנִים בַּתּוֹרָה [מלעיטים ומזהמים את עם-ישראל בתורת מינות פרו-נוצרית ארורה]" (מלאכי ב, ח-ט).

אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז (חלק ב)

בחלקו הראשון של המאמר למדנו על תיעוב חכמי-יועצי-אשכנז את הפילוסופיה. למדנו גם על תוצאת התיעוב הזה: התדרדרות מהירה מאד במדרון ההזיות ושקיעה מתמשכת בצואה הרתחת של המינות והסכלות. פשיטת הרגל המחשבתית והחדרת המינות הובילו במהרה גם לשיבושי הלכה קשים וחריפים ביותר: הלכות התורה נשענות על טעמים ברורים ואיזונים עדינים, ברגע שמוחקים את היסודות המחשבתיים הדרך לעיוות התורה קצרה מאד, כי אין שום הבנה לגבי תפקיד ההלכה, מטרותיה ואיזוניה העדינים. כמו כן, הריחוק מדעות והשקפות

ישרות ליהט בקרבם מאד את אש התאוות, מפני שריחוק מידיעת ה' וייחודו וניתוק הקשר המחשבתי עם בורא-עולם, גורר אחריו כמעט בוודאות שקיעה הולכת וגוברת בבהמיות.

בחלק הקודם גם למדנו על חכמי-יועצי-אדום שהפוחז ברוב סכלותו הסגירם וחשף את מינותם, וכן שנהג להישבע בח"י ראשו כדי שנתרגש מדבריו ונאמין להבליו והזיותיו. נחל את החלק השני בעיון נוסף בדברי הפוחז, וממנו נלמד על התהום המוסרית והמחשבתית העמוקה אשר פעורה בין הפוחז מפוסקיירא ויתר המסופקים, אשר "יותר תועים מן הבהמות" כלשונו של רבנו, לבין איכותו מוסריותו וטהרת מחשבתו של רבנו. "וְאִשָּׁר דְּבָרִי אֶתּוֹ יְדַבֵּר דְּבָרִי אֶמֶת מִה לְתֵבָן אֶת הָבָר נֶאֱמָם יי, הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי נֶאֱמָם יי וְכַפְטִישׁ יִפְצֹץ סָלַע" (יר' כג, כח-כט).

א. קבל האמת ממי שאמרו

נשים לב, כי לפי דברי הפוחז שהובאו בחלק הראשון, הרמב"ם טועה רק בגלל שיש "גדולים וטובים ממנו" שסוברים אחרת. כלומר, לדעת הפוחז, האמת איננה נבחנת לפי תוכנה ואמיתתה אלא לפי גדולתו הדמיונית של ההוזה שאמרה – ואם יצא לו שם בארץ של "גדול", אז זו ראייה חותכת לכך שיש לקבל את דבריו ולדחות את דברי כל מי שטוען אחרת ממנו.

השקפה זו, שהיא מאבני היסוד של ראשוני ואחרוני אשכנז הוזי ההזיות, שגויה מאד לפי הרמב"ם, מפני שהרמב"ם היה איש אמת ישר דרך וטהור מחשבה, ומכוח יושרו הוא קבע שאין לקבל את הדברים הנאמרים לפי סגנון המגבעת והמרדעת של אומרם. אלא, כל דבר שנאמר על-ידי כל אדם נשקל אך ורק בפלס הדעת והמחשבה: כל דבר שהתברר כאמת הרמב"ם אימץ באהבה – אמרו מי שאמרו; וכל דבר שהתברר כשקר או כשגיאיה הרמב"ם דחה מעליו – אמרו מי שאמרו, וכמו שרבנו כותב בראש הקדמתו למסכת אבות, וזה דבריו:

"ודע, כי הדברים שאומרים בפרקים הללו ובמה שיבוא מן הפירוש אינם עניינים שחידשתים אני מלבי, ולא פירושים שאני המצאתים, אלא הם עניינים מלוקטים מדברי חכמים במדרשות ובתלמוד וזולתו מחיבוריהם, וגם מדברי הפילוסופים הראשונים והאחרונים, ומחיבורי הרבה מבני אדם, וקבל האמת ממי שאמרו [ומקורה בדברי חז"ל באבות ה, ו: 'ומודה על האמת']".

שיטת הפוחז וחכמי-יועצי-אדום לדורותיהם הפוכה לחלוטין מדעת הרמב"ם: קבל האמת ממי שאמרו איננו נר לרגליהם, אלא, לשיטתם כך היא ההשקפה: קבל אך ורק את דברי הגדול המיובל שאנחנו קבענו והסכמנו שהוא גדול, על כל הבליו וטמטומיו הזיותיו ומלמוליו. וכל מי שיעז לערער על עליונות האדונים הלבנים המהובלים הללו ויאמר ש"גדוליהם" אינם גדולים ממה שרבנו מתחייב בנפשו! שהרי אם יטען מאן-דהו שהם חטאו ופשעו במשהו, מיידית הוא הופך לכופר ואפיקורוס, ורתוי לו לפי סכלותם שלא בא לעולם! ולא יעזור אם תאמר להם שגם משה רבנו ע"ה שגה, והאמת שעלי לבקש מחילה וסליחה מאת ה' יתעלה שבכלל הזכרתי את משה רבנו איש האלהים הנעלה לצד המינים ועובדי האלילים המבחילים והמתועבים הללו.

ואסיים פרק זה בדברי המשנה בנגעים (ב, א): "בהרת עזה נראית בגרמני כהה, והכהה בכושי עזה. ר' ישמעאל אומר: בית ישראל – אני כפרתן – הרי הן כאשכנז, לא שחורים ולא לבנים

אלא בינוניים", כלומר בני ישראל אינם לבנים כגרמנים ולא שחורים ככּוּשִׁים, כי אם "בגוון ממוצע בין הלבן והשחור" (פירוש המשנה לרשב"א, שם). ולפי משנה זו, הצבע הלבן אינו מעיד על זרע ישראל אלא על זרע גרמני, ודווקא הצבע החום הממוצע מעיד על זרע ישראל.

ב. "יותר תועים מן הבהמות"

לא לחינם רבים מחכמי-יועצי-אשכנז לא אהבו את הרמב"ם בלשון המעטה, הרמב"ם בראייתו החודרת והנוקבת חדר מבעד למסך השקר, ולא פעם בכתביו הוא מסיר מעליהם את מעטה ההטעיה ומגלה את סכלותם, וכמו שרבו הרמב"ם אומר בסוף הקדמתו ל"מורה הנבוכים", שם הוא מבאר מדוע יהיו רבים אשר לא יאהבו את ספרו בלשון המעטה (עמ' יב):

"אבל המבולבלים [=הזוי ההזיות המאגיות לריבוי מיניהן וסוגיהן] אשר כבר **נִתְּנָפוּ מוּחוּתֵיהֶם** בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים, ויחשבו אותם מדעים אמיתיים, ומדמים שהם בעלי עיון [ושהם 'חכמי ישראל'] ואין להם ידיעה כלל בשום דבר הנקרא 'מדע' באמת – הם יירתעו מפרקים רבים ממנו [מפרקי המורה], ומה מאד יקשו עליהם כי לא יבינו להם עניין. ועוד, כי מהם [=מלימוד החכמה ומקניית הדעת] תתגלה פסולת הסיגים שבידם [ולכן התנגדו למורה, כדי שלא תִּחְשַׁפֶּנָּה תרמיתם, סכלותם ונבלותם], שהן סגולתם ורכושם המיועד לאידם".

אחת הדוגמות החזקות להסרת הלוט מעל מסך השקר האשכנזי נמצאת בדברי הרמב"ם ב"מאמר תחיית המתים", ושם הוא מתייחס לנטייתם של ראשוני אשכנז אחרי השקפות המינות הארורות, והחמורה שבהשקפותיהם היא שיש לה' גוף, וזה דבריו (עמ' עא):

"וכאשר נחלצנו לכך [לחבר את 'משנה תורה'] ראינו שאין מן הצדק שנתכוון למה שרצינו לבאר ולקרב פרטי הדינים, ואניח יסודותיו מוזנחים [=יסודות הדת] לא אבארם ולא אדריך לאמיתותם. ובפרט כאשר מצאנו **אחד** המדמים שהוא חכם [והם מדמים] שהוא מחכמי ישראל באמת, ושהוא יודע דרך הלכה וישיא וייתן במלחמתה של תורה מנעוריו לפי דמיונו, **והוא מסופק האם ה' גוף בעל עין ויד ורגל ומעיים כפי שנאמר במקראות, או שאינו גוף**".

למי רבנו הרמב"ם מתכוון בדבריו אלה? לפי דעתי כוונתו לפוחז הידוע בציבור, ולא לחינם קאפח כותב שם בהערה 33 בסוף הפסקה האמורה: "ראה השגת הראב"ד בהלכות תשובה". כלומר, הוא רומז ש"האחד" שעליו מדבר רבנו הרמב"ם הוא אותו "האחד" שמשיג עליו בחמה שפוכה ומנסה לשווא לְהָמִים את רבנו. זאת ועוד, קאפח לא הסתפק בזאת והוסיף לנו עוד רמז, באמרו שם שהרמב"ם ראה את השגת הפוחז בהלכות תשובה, ועליה הוא משיב ב"מורה הנבוכים" (השגת הפוחז ודברי רבנו עליה הובאו בחלק הראשון של מאמר זה בפרק א).

כלומר, הרמב"ם ראה את השגת הפוחז הידוע בציבור והבין ממנה כפי שאכן עולה ממנה, דהיינו **שהפוחז הידוע היה מסופק** – וזאת התשובה הסופית לשאלה שהובאה לעיל בחלק הראשון: האם הפוחז הידוע בציבור היה סבור בעצמו שיש לה' גוף ותמונה? ושם אמרתי שדברי הפוחז בהשגתו על הרמב"ם בהלכות תשובה (ג, טו) משתמעים לשני פנים. כללו של דבר, הפוחז הידוע בציבור היה מסופק בעניין שלילת הגשמות, ובדיוק כפי שהרמב"ם מזהה

וכותב כאן. ועל המסופקים הללו יאמר הרמב"ם בהמשך "מאמר תחיית המתים" (עמ' עב): "והם היותר סכלים בבני אדם ויותר תועים מן הבהמות", ולקמן אביא את דבריו בשלמות.

נמשיך עתה בדברי רבנו במאמרו (עמ' עא): "אבל אחדים ממי שמצאתי מאנשי ארץ מסוימת החליטו שהוא גוף, וחשבו לכופר מי שאומר היפך זה, וקראוהו מין ואפיקורוס, ותפשו דרשות ברכות כפשטיהם, וכדומה-לזה שמעתי על מקצת מי שלא ראיתיו". מדברי הרמב"ם אנו למדים, ששיטת החרדים האשכנזים בימינו לקרוא בשמות כגון "כופר ואפיקורוס" לכל מי שאומר היפך דבריהם, לא הומצאה על ידם, אלא **מנהג אבותיהם בידיהם**, וכמו שנהגו אבותיהם כן נוהגים הם, וכמו שאמר פעם קאפח על מתנגדיו: "שלשון הרע שירת חייהם".

ודרך אגב, כל ההתקרבות הזאת של קאפח והצגת עצמו בכתביו כ"קדוש מעונה", והסיפורים שהוא מספר עד כמה רודפים אותו, אינה אלא הצגה שפלה ונבזית! שהרי קאפח זכה לכבוד לשררה ליוקרה למעמד לתפקיד ולאין סוף משכורות וטובות הנאה במשך יובל שנים, ואף לאחר מותו! על מה הוא מלין בדיוק? מטרת הצגת-הכבז הזו, כאילו הוא "קדוש מעונה", נועדה כדי להציג את עצמו כמי שנלחם למען דרך האמת, והרים על נס את דרך האמת – אך יותר מכך כדי לכסות על העובדה שהוא למעשה החרב ושיבש את דרך האמת בהיתרו להפוך תורת אלהים לקורדום חוצבים, בהודאתו בעבודה-זרה (ספר האופל), ברוממו את המינים וצאצאיהם, ובהנצחת תרבות השקר של המינים, כאילו מדובר בשיא-השיאים של דת משה וישראל.

נחזור לרבנו, עתה נראה את דבריו שם על המסופקים, ואם המסופקים כך, כגון הפוחז ודומיו, מה נאמר על ראשוני אשכנז המינים, כגון רש"י וחבר מרעיו? וזה דברי רבנו (עמ' עא–עב):

"וכאשר ידענו את אלה המפסידים מאד ושהם מסופקים, והם **מדמים שהם חכמי ישראל** [גדולי הדור], והם [=גדולי האסלה] **היותר סכלים בבני אדם ויותר תועים מן הבהמות, וכבר נתמלאו מוחותיהם פלאות והזיות ודמיונות נפסדות כנערים וכנשים**, ראינו שכן ראוי [=שהרי חכמי-יועצי-אשכנז התלוננו מדוע רבנו שילב ענייני מחשבה בחיבורו ההלכתי, והנה רבנו מוכיח שראוי לשלב אותם, שהרי הם יותר תועים מן הבהמות וזקוקים נואשות לידע את יסודות התורה] שנבאר בחיבורינו ההלכתיים יסודות הדת על דרך ההודעה לא על דרך הלמידות, כי הלמידות דרוש לה בקיאות במדעים רבים שאין 'חכמי התורה' יודעים מהם מאומה".

מדברי רבנו עוד עולה, כי "חכמי התורה" היו נבערים וסכלים מאד בענייני מדע, ריקנותם מן המדעים והחכמות והבנת טבע המציאות גררה אותם להזיות ולדמיונות מאגיים אשר השחיתו והרסו את שכלם ואופני חשיבתם, ומכאן הדרך להגשמה, לאלילות, לתאוות ולהזיות מהירה מאד ואף בלתי נמנעת, ועד היום "מנהג אבותיהם בידיהם" – שהרי רוב היהדות האשכנזית ובעיקר החרדית הפרו-נוצרית, מְגַנָּה מאד את לימודי המדעים ומרחיקה מהם בכל דרך. למשל, הם מעלילים עלילות שווא ומדוחים כביכול לימוד המדעים הוא במקרה הטוב בזבוז זמן מוחלט, ובמקרה הפחות טוב מדובר לפי הזיותיהם בלימודי כפירה – ובערותם מן המדעים גרמה להם לשפלות הדעת והמחשבה, ולשקר בעניינים אשר מחריבים את תורת משה, ומעדירים ממנה לחלוטין את ידיעת ה' וידיעת אחדותו, וכן את כל שאר יסודות התורה המחשבתיים.

ויש להודות כי לימוד המדעים אכן מוביל לכפירה, אך לא לכפירה בתורה, אלא לכפירה בהזיות האיליות ובכל ההשקפות הרעות של המינים, ומצוה רבה לכפור בהזיותיהם המאגיות, ובדת הפרו-נוצרית החדשה שהם החדירו לעם-ישראל בשקר ובחזקה באלף השנים האחרונות.

ואסיים בסיפור קצר, זכורני כי בתחילת דרכי המחשבית נסעתי ברכב עם ערוסי השכיר רודף הבצע הידוע בציבור. ברכב נסעו איתנו יחד עוד כמה אנשים. ישבתי מאחור והר"ב ישב לפניי במושב הראשון לצד הנהג. במהלך הנסיעה שוחחו יושבי הרכב עם הר"ב על ענייני הלכה ושאלו אותו כמה שאלות. אחת השאלות נגעה לאחד ממנהגי אשכנז המשובשים, והר"ב ענה להם תשובה מתחמקת אשר כנראה לא סיפקה את תשוקתי לשמוע תשובת-אמת נכוחה.

לאחר שהר"ב סיים את תשובתו, שאלתי אותו מדוע הוא מתייחס ומטפל בחכמי-יועצי-אשכנז בכפפות של משי? מדוע הוא נאבק ומתאמץ בכל כוחו למצוא צידוקים והצטדקויות למנהגיהם המשובשים אשר רחוקים כרחוק מזרח ממערב מדרך האמת – דהיינו מדרכו של רבנו הרמב"ם ותורת משה. כראיה לצדקת דבריי ציטטתי לפני אותו ר"ב את דברי רבנו לעיל מ"מאמר תחיית המתים" ואשר בהם הוא מתאר את ראשוני אשכנז המסופקים כ"יותר תועים מן הבהמות"! כאשר אותו רי"ש-בי"ת שמע את הציטוט הוא החל במסכת של דברי חלקות חלקקים פתלתלים ומפותלים שנועדו לשכנע אותי שלא ראוי לצטט ולהשתמש בדברי רבנו הללו... ומכל דברי החלקות והפיתוי שלו עלה טיעון אחד בלבד והוא: שאני מוביל בדרך זו לפולמוס.

ובמלים אחרות, אותו רי"ש-בי"ת שכיר מחנך את תלמידיו להימנע מ"פולמוס" עם האשכנזים וכן עם שאר התועים ההולכים בדרכם, ואפילו אם מדובר בעניינים שקשורים להרחקה מובהקת ממינות ומעבודה-זרה! ועשרות שנות ממסד כמורה דשן ומפוטם גרמו לאותו רי"ש-בי"ת לשכוח את הציר שעליו כל התורה שלנו סובבת עליו, והוא המלחמה באיליות ובעבודה-הזרה – כאילו פני תורת משה הם רק "פנים נחמדות" וחלקלקות אשר נועדו להשביע את רצון כולם, וזאת כדי שנוכל "להפיץ תורה" בדרך שלא תפגע במכונה המשומנת של הפקת הרווחים וטובות ההנאה. כלומר, כל עוד דת משה אינה מסכנת את מכונת הפקת הרווחים – היא רצויה וראויה, אך ברגע שתורת משה מסכנת את תאוותיהם ודמיונותיהם – היא בגדר "פולמוס".

"וְלָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יי? וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יי!" (ש"א טו, יט).

ומי יגלה עפר מעיני אברהם אבינו ומשה רבנו ע"ה, ושאר נביאי וגדולי ישראל אשר נלחמו באיליות ובעבודה-הזרה מלחמת חורמה! מי יגלה עפר מעיניהם ויראה להם את אותם כומרים שכירים ממסדיים מפוטמים, אשר עיוורה אותם התאוה להטיף להזיה לפיה כל פעולותיהם הנחרצות של גדולי האומה בהרחקת הסכלות והאיליות הינן בגדר "פולמוס בלתי ראוי".

"וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמִּחְנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִי אֵלִי וַיֹּאקִפּוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי. וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ חֶרְבּוֹ עַל יָרֵכּוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמִּחְנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבּוֹ. וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּפֹל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשֹׁת אֲלָפֵי אִישׁ. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאז יִדְּכֶם הַיּוֹם לֵי כִי אִישׁ בָּבְנוּ וּבָאָחִיו וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה" (ש"מ' לב, כו-כט).

ואין ספק כי לדעת אותם רי"ש-בי"תים רודפי בצע, משה רבנו לא רק היה פולמוסן עז פנים, אלא אף אדם עריץ ואכזר שלא היה מסוגל להיות "נחמד" ו"חייכן" ו"טוב לב" כמותם...

ג. שינויו של בלאו ונוכלותו של קאפח

בספרו "מורה הנבוכים" (א, א), הרמב"ם מזכיר שוב את חכמי-יועצי-אשכנז, וזה דבריו: "כבר חשבו [בטעות] בני אדם, כי 'אָלֶם' בלשון העברי מורה על תבנית הדבר ותארו והביאם הדבר לידי הגשמה מוחלטת, לפי שנאמר: 'נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ בְּדְמוּתֵנוּ' [בר' א, כו], וחשבו [בטעות] כי ה' כצורת אדם כלומר תבניתו ותארו, **וחייבו הגשמה מוחלטת והאמינו בכך [...]** **אלא שהוא יותר גדול ובהיר לפי דמיונם, וגם החומר שלו אינו בשר ודם**, זהו תכלית מה שנראה להם שהוא רוממות ביחס לה". אגב, במקום אחר הראינו כי רש"י הוא זה אשר פירש: צלם = תבנית-דפוס, ובהמשך נדון בעניין זה בהרחבה וכן בהטעייתו של קאפח השכיר.

מכל מקום, קאפח מעיר שם וזה לשונו: "נדמה שכוונתו גם נגד הספר 'שיעור קומה' כפי שכתב בתשובותיו (מהד' בלאו) סי' קיז שאיבודו מצוה רבה 'וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ' [שם' כג, יג]". ובפירושו המשנה סנהדרין קאפח מתרגם תשובה זו (עמ' קמב), וזה לשונה בתרגומו:

"איני סובר כלל שהוא מחיבורי החכמים, וחלילה שהוא להם, ואינו אלא חיבור אחד מדרשני **האירופים** ולא יותר. ובכל אופן השמדת אותו הספר והכרתת זכר עניינו מצוה רבה 'וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ' [שם' שם] [...] כי אשר יש לו קומה הוא אלהים אחרים בלי ספק".

חיבור אירופי זה שנקרא "שיעור קומה" מתאר את ה' כבעל גוף בהיר ועצום, ומפרט לפרטי פרטים את תבניתו ותמונתו של ה' יתעלה-שמו מכל הבלי הספר הבזוי הזה (ובחלק ג ארחיב בעניינו). קאפח מציין שחיבור זה מקורו **באירופה**, כלומר אצל אחד מדרשני אשכנז המינים. כמו כן, בהלכות תפילה (יא, ה) רבנו מזכיר את "ערי אדום", ושם קאפח מעיר: "כך מכנה רבנו את ערי צרפת ואיטליה". נעבור עתה לאופן שבו בלאו מתרגם את תשובת הרמב"ם הזו:

"לא חשבתי מעולם, שהוא [=הספר 'שיעור קומה'] מחיבורי החכמים ז"ל, וחלילה להם שזה יהיה מהם. ואין הוא אלא חיבור אחד הדרשני **היווניים** [במקור הערבי 'אלרום'] ותו לא".

מדוע פרופ' בלאו לא אומר שחיבור זה נתחבר באירופה ומצמצם את מקורו ליוון? והרי בשתי התשובות האחרות שהוא מתרגם את המילה "אלרום", הוא מתרגמה: "ארצות אדום", והנה לפניכם שתי הדוגמות: **(1)** בתשובה רס (עמ' 487), הוא מתרגם "ובלאד אלרום" – "וארצות אדום", כלומר אירופה; **(2)** בתשובה רנח (עמ' 483), הוא מתרגם "אלבלאד אלרום" – "ארץ אדום", כלומר אשכנז או אירופה. בנוסף לכך, במילונו הוא מתרגם "אלרום" – "האיטלקיים". מדוע אפוא דווקא כאן הוא מתרגם "היווניים"? אלא, מ"היווניים" משמע שמדובר ביווניים הקדמונים עובדי האלילים הידועים ולא בדרשן אירופי משובש מאבות אבותיו חוצבי התורה.

לא אתפלא אפוא אם בלאו טשטש את האמת במכוון במטרה להסתיר את האמת על אבותיו ואבות אבותיו, ולכן הוא לא הזכיר שאבותיו האשכנזים המינים הזכירו שם אלהים אחרים! **"הִכִּיתָה אֶתָם וְלֹא חָלוּ, כָּלִיתָם מֵאֲנוּ קַחַת מוֹסֵר, חִזְקוּ פְּנִיָּהֶם מִסָּלַע מֵאֲנוּ לְשׁוֹב" (יר' ה, ג)**

וגם קאפח השכיר נלכד בשחיתותו של בלאו, וכדי להבין זאת היטב עלינו לערוך מחקר קצר. נחל אפוא את מחקרינו בעיון בפסוק שמובא בבראשית (א, כו): "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ". לא אחזור על ניתוח כל ענייני ההגשמה שיש בפירוש רש"י לפסוק הזה (ואת זאת כבר עשיתי בסדרת המאמרים על רש"י, חלק ד), כי ברצוני להתמקד במילה הראשונה שבצמד המלים "בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ". את המלה "בְּצַלְמֵנוּ" פירש רש"י כך: "בְּצַלְמֵנוּ – בדפוס שלנו".

בפירושו הזה יש ראייה גדולה למינותו של שר"י, נענין אפוא שוב בדברי רבנו במורה (א, א):

"**צלם ודמות**, כבר חשבו [=שגו לחשוב] בני אדם, כי 'צֶלֶם' בלשון העברי מורה על תבנית הדבר ותארו [=דפוס המעצב את הצורה החיצונית], **והביאם הדבר לידי הגשמה מוחלטת**. לפי שנאמר: 'נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ' וחשבו [=שגו לחשוב] כי ה' כצורת אדם, כלומר: תבניתו ותארו, **וחייבו הגשמה מוחלטת והאמינו בכך**, ונראה להם שאם יעזבו דעה זו יכחישו את הכתוב, ואף יהיה בכך העדר האלוה אם לא יהיה גוף בעל פנים ויד כמותם בתבנית ובתואר, אלא שהוא יותר גדול ובהיר לפי דמיונם, וגם החומר שלו אינו דם ובשר. זהו תכלית מה שנראה להם שהוא רוממות ביחס להשם" וכו'.

בסוף דבריו שם, רבנו קובע מפורשות: "לא שה' יתעלה גוף, שיהיה אם כן **בעל תבנית**". כלומר, כל מי שסובר שהאדם נברא בצלם (=בדפוס=בתבנית) של יוצרו, הרי הוא בהכרח סובר שהקב"ה הוא "בעל תבנית", וכל מי שסובר שה' הוא בעל תבנית, הרי הוא בהכרח סובר שהקב"ה הוא גוף, וזו ראייה מפורשת וברורה שלא ניתן להתווכח עמה. ובל נשכח כי מיד **בפסוק הבא** שם (בר' א, כז), רש"י-שר"י אומר מפורשות שהאדם נברא בידיים ובתבניתו של הקב"ה יתעלה ויתרומם: "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם" – וכך רש"י-שר"י פירש שם: "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ – בדפוס העשוי לו [בדפוס=אימום=שטאנץ], שהכל נברא במאמר והוא [האדם] **נברא בידיים** [...] בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ – פירש לך שאותו צלם המתוקן לו [=הדפוס העשוי לאדם] **צלם דיוקן יוצרו הוא**".

הנה אתם רואים שלא המצאתי את הגלגל, ועובדת היות רש"י מין נמצאת **בפרק הראשון במורה הנבוכים!** ולכאורה תמוה מאד מדוע קאפח לא העיר שם הערה קטנה, שלוש מלים בלבד לא יותר: "ראו פירוש רש"י", וכי הוא לא הכיר את פירוש רש"י לבראשית **פרק א'!** אך ברור כשמש ביום בהיר, שעובד שכיר הנוטל משכורות מפותמות מאד במשך יובל שנים, אינו יכול אפילו לרמוז על האדמו"ר הגדול ביותר של מעסיקיו שהוא מין! ולמעשה לומר על מעסיקיו ועל כל חכמי-יועצי-אשכנז לדורותיהם שהלכו בדרכו ובהשקפותיו הטמאות של רש"י מתוך הערצה אלהית – שהם יותר תועים מן הבהמות... וכל-שכן כאשר הכסף שקיבל הועבר לו בניגוד מוחלט להלכה, והוא בגדר שוחד וטובות הנאה, ואף חילול-שם-שמים חמור מאד.

לאור דברים אלה לא אתפלא, אם בשל כפיפותו ושעבודו של קאפח למעסיקיו הפרו-נוצרים, הוא גם תרגם במורה "תבנית" ולא "דפוס". כלומר, ברור שרבנו התכוון לפירוש רש"י וחבר מרעיו אשר פירשו צלם – **דפוס**, ורבנו אינו נמנע מלהשתמש במלה "דפוס" ב"משנה תורה"

בעניינים שמשמעם קרוב למשמעות פירוש רש"י כאן, כלומר תבנית של אימום (=שטאנץ), ורק כאשר רבנו עוסק בתבנית סתם, שאינה אימום לתבניות זהות נוספות, הוא אומר תבנית ואף-על-פי-כן, קאפח משום מה תרגם "תבנית", ושמא קאפח ביקש להסתיר את האמת?

והנה לפניכם ארבע-עשרה דוגמות מ"משנה תורה", שבהם רבנו משתמש במילה "דפוס" כדי לתאר תבנית של אימום (שטאנץ), וכך לדעתי ראוי לתרגם גם במורה-הנבוכים לעיל:

(2-1) הלכות חמץ ומצה (ה, טז): "אין עושין סריקין המצויירין בפסח, מפני שהאישה שוהה עליהן ומתחמצין בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מותרין לעשותם, מפני שהן בקיין באומנותן וממהרים לעשותם, אבל בעלי בתים אסורים, ואפילו צרו אותן **בדפוס**, שמא יבואו אחרים לעשות שלא **בדפוס** וישהו בעשייתן ויחמיצו".

(3) הלכות לולב (ח, ח): "אתרוג שהוא תפוח, סרוח, כבוש, שלוק, שחור, לבן, מנומר, ירוק ככרתן – פסול. גידלו **בדפוס** ועשהו כמין בריה אחרת – פסול. עשהו כמין ברייתו, אף-על-פי שעשהו דפין-דפין – כשר".

(9-4) הלכות מעשרות (יד, ה-ו): "הלוקח פת מן הנחתום, לא יעשר מן החמה על הצוננת, שאני אומר חטים של אמש היו משל אחד, ושל יום משל אחר. הלוקח מן הפלטר, אף-על-פי שהן **דפוסין** הרבה – מעשר מאחד על הכול, שהנחתום שהוא מוכר לפלטר עושה עיסתן **דפוסין** הרבה. אבל הלוקח מן המנפול, מעשר מכל **דפוס** ו**דפוס**, שהמנפול לוקח משני נחתומין. תשעה מנפולין שלוקחין מעשרה נחתומין, הואיל ואחד מהן לוקח משניים, כל הלוקח מאחד מן התשעה מעשר מכל **דפוס** ו**דפוס**".

(10) הלכות בכורים (ה, יט): "הלוקח מן הנחתום, מפריש מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה, אפילו **מדפוסין** הרבה".

(11) הלכות בית הבחירה (ג, יב): "[...] ו**הדפוסין** שעושין בהן לחם הפנים, הן הנקראין 'קערותיו' [שמ' כה, כט]".

(12) הלכות תמידין ומוספין (ה, ט): "[...] ושלושה **דפוסין** של זהב היו להן: אחד שנותנין בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, והשלישי שנותנין אותה בו כשרודין אותה מן התנור, כדי שלא תתקלקל".

(13) הלכות כלים (ד, ג): "וכל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים בלבד [...] אם לא היה משמש את הכלים אלא בשעת מלאכה בלבד – הרי זה טהור [...] כגון מנורה של עץ שהיא משמשת את הנר בשעת הדלקה, וכן שמניחין תחת הכלים בשעת מלאכה, ו**הדפוסין** כולן".

(14) הלכות כלים (ד, ה): "אבל [...] ו**דפוס** של תפילין [...] כל אלו וכיוצא בהן טהורין, מפני שהן משמשי הכלים בשעת מלאכה בלבד".

ולא רק שקאפח הסתיר את האמת, הוא גם כיסה על עקבותיו, שהרי בפסקה הזו של רבנו, שהיא כאמור, **הפסקה הראשונה** של פרקי הספר "מורה הנבוכים", לא רק שקאפח לא מעיר

שרש"י הוא זה אשר פירש "צלם – דפוס" (וזאת בראש פירושו לספר בראשית! ולא באיזה פירוש נידח לאיוב או לדניאל ע"ה וכיו"ב), קאפח גם כתב שם למטה הערה ארוכה שבה הוא מסביר שכוונת רבנו היא בעצם לספר "שיעור קומה" ולמאמיניו, וכך כותב שם קאפח:

"נדמה שכוונתו גם נגד הספר 'שיעור קומה' כפי שכתב בתשובותיו" וכו', וקאפח כאמור מאריך שם בהערות. ובמלים אחרות, כל מי שיקרא את דברי רבנו ישייך את דבריו בעניין המגשימים באופן מיידי לספר "שיעור קומה", ולא ימשיך לחפש ולבדוק אחר המקור המרכזי. ובמלים אחרות, אם קאפח לא היה כותב מאומה, הוא היה מעורר אנשים לחפש ולבדוק מי-הוא זה ואי-זה-הוא אשר פירש "צלם – דפוס", אבל לאחר שקאפח הפנה את מחשבתו של הקורא לספר "שיעור קומה", הוא כבר לא יתאמץ לחפש את מקור הדברים. ומסיבה זו למדתי את הפרק הזה עשרות רבות של פעמים ולא זיהיתי שמדובר ברש"י-שר"! וזאת בגלל הערתו הארוכה שם של קאפח אשר הסיחה את דעתי והפנתה את מחשבתי לאפיקים אחרים.

"אָרוּר לִקְחָ שְׁחָד" (דברים כז, כה), "וְתִשְׁלַח אֶמֶת אֶרְצָה" (דניאל ח, יב).

אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז (חלק ג)

בחלקו הקודם של המאמר נחשפה עובדה חשובה ומטלטלת מאד, והיא, שרבים מ"קדושי העליון" האשכנזים הראשונים היו למעשה מינים ארורים! ואיך למדנו זאת? ובכן, למדנו זאת מתוך דברי רבנו במורה. ושמה תחשבו שרבנו אומר זאת באיזה רמז חבוי מכוסה ונסתר שתקע בין השיטין באיזה פרק נידח, וכדרכו להסתיר רעיונות טמירים כדי שרק בודדים יבינו? לא ולא! רבנו מגלה לנו זאת בפסקה הראשונה של המורה בדברים ברורים ומפורשים, ואף-על-פי-כן, 99% מקרב הדרדעים החדשים למיניהם אינם מבינים זאת, וממשיכים להגות בפרשני אשכנז התועים מתוך דבקות והערצה בלתי נתפשות, ואף קוראים להם בפה מלא: "קדושי עליון" – והינם כמו אותו עבד עברי עיקש וסכל אשר בתום שש שנות עבדותו זועק וצווח: "אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנִי [...] לֹא אֶצֵּא חֶפְשִׁי [...] וְרָצַע אֲדֹנִי אֶת אֲזָנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעַבְדּוֹ לְעֹלָם" (שם' כא, ה).

וכל מי שהוגה בשיכנז הללו אינו מבין מאומה במשנת רבנו המחשבתית או שהוא כומר שכיר ממסדי חלקלק ורודף בצע אשר חָדַד למעמדו, כבודו, שִׁרְתוֹ ומשכורתו, ועם השנים נתעוור מן האמת, וכבר מצא לעצמו כל מיני טעדיק כדי ליישר את העקוב ולטהר את הטמא. וכל בעל מרדעת שכזה, אשר אווז בשרץ ביד רמה ומזכיר בשיעוריו את רש"י-שר"י בהערצה כאילו היה "קדוש עליון" וחכם מחכמי ישראל, מזהם את עֵמְנו בטומאת השר"י שהוא אווז בידו! ולא רק שלא עלתה לו טבילתו במימי התורה והחכמה, אלא שנוספה בו טומאה על טומאתו, מפני שהוא אווז בשר"ץ בגאון ומרוממו כטהור ו"קדוש עליון", ובזאת הוא חוטא בהנצחת התעיית עם-ישראל אחרי הטהו, תוך שהוא ממלא את כיסיו בדמים של חילול שם אלהים חיים...

נעזוב עתה את התועים והמתעים אשר מפרסמים את עצמם כהולכים במשנת הרמב"ם, ונשוב לרשעי אשכנז. כאמור בחלק הקודם, רבנו קובע, שפרשני התורה (רש"י וחבר מרעיו)

שפירשו את המלה "צָלָם" שבתורה כדפוס-תבנית – הם מינים. כלומר, הם תעו ולעו לחשוב שהמלה "צָלָם" היא דפוס, והגיעו למסקנה שהיא מורה על-כך שיש לה' יתעלה "צורת אדם" כלשון רבנו שם. ובמלים אחרות, אם נפרש שה"צָלָם" שנזכר בפסוק הוא דפוס (בר' א, כז): "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ [=בדפוסו-בתבניתו] בְּצַלְם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ" – נגיע בהכרח למסקנה שהקב"ה הוא בעל גוף. לפיכך, מי שמפרש "צָלָם" תבנית או דפוס הוא מין גמור.

ויתרה מזאת למדנו! שכדי להיקרא "מין" אין צורך לומר שיש להקב"ה ראש וידיים ורגליים וכיו"ב, אלא די לפרש את פסוקי התורה באופנים אשר מחייבים בהכרח את ההגשמה.

בחלק זה נתמקד בספר "שיעור קומה". קאפח מעיר במורה שם (א, א), שכוונת הרמב"ם בדבריו היא "גם נגד ספר שעור קומה" (והעיקר חסר בדבריו כאמור), שנתחבר על-ידי אחד מדרשני אשכנז הראשונים, וכפי שרבונו כותב בתשובה (סימן קיז) שראינו בחלק הקודם: "איני סובר כלל שהוא מחיבורי החכמים, וחלילה שהוא להם, ואינו אלא חיבור אחד **מדרשני האירופים** ולא יותר. ובכל אופן השמדת אותו הספר והכרתת זכר עניינו מצוה רבה 'וְשָׂם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ' [שמ' כג, יג] [...] **כי אשר יש לו קומה הוא אלהים אחרים בלי ספק**".

ודבר גדול למדנו, והוא, שהשמדת חיבורי המינים והכרתת זכרם מצוה רבה, "כי אשר יש לו קומה הוא אלהים אחרים בלי ספק" – "וְשָׂם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ" לא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ!"

א. הספר "שעור קומה"

נחל אפוא בדברי קאפח במבואו לספר "שאלות ר' חוטר בן שלמה", וזה לשונו (עמ' קעה):

"הספר 'שעור קומה' חיבור עתיק יומין הוא, נתבאר בו שעור 'גוף השכינה' כלשונו, ונמדדו בו האיברים השונים [שהמינים מייחסים לה'] בפרסאות, אם אלפים ואם רבבות. [...] [רבנו] החליט לדחותו בשתי ידיים, וקבע שאין חיבור זה שייך לחכמי ישראל כלל, ואינו אלא חיבור אחד הדרשנים האירופים, האיטלקים, היווניים, או כלשונו 'אלרום', **שאינם מוחזקים בעיני הרמב"ם בחכמה יתרה, ובפרט בעניינים הללו, או אף במה שגרוע מכך, כרמוז בתחילת מאמר תחיית המתים** [יותר תועים מהבהמות', ודברי הרמב"ם הובאו בחלק ב של מאמר זה, ושם לא דיבר רבנו על הדרשנים אלא על 'חכמי ישראל!']. [...] ושמעתי על אחד חכם מן העוסקים בספרות הזו, שטען שמא, או אף ודאי, שנוסח אחר היה לפני הרמב"ם שהיה נקרא 'שעור קומה', ועליו אמר מה שאמר ועליו כתב מה שכתב. כך פרסם אותו חכם".

תחילה נעיין בזיופו ובסילופו של קאפח: לפי קאפח, הדברים הקשים של רבנו ב"מאמר תחיית המתים" נאמרו כלפי הדרשנים: "ואינו אלא חיבור אחד **הדרשנים האירופים**" וכו', כאילו מדובר בעשבים שוטים אשר צמחו באירופה ולא בגדולי חכמי-יועצי-אשכנז. ברם, דא עקא, זיופו של קאפח עולה מתוך תרגומו שלו ל"מאמר תחיית המתים", מפני שרבונו קובע שם במפורש, שמי שהגשים את הבורא לא היו דרשני בתי הכנסיות ובתי האבלים, אלא "חכמי ישראל!"

ושוב, בפעם המי-יודע-כמה קאפח הנוכל מכסה על העובדה שאבות-אבותיהם של מעסיקיו ופטרוניו היו מינים גמורים, מורדין ולא מעלין, וכן שצאצאיהם שהעסיקוהו בממסד הכמורה

הפרו-נוצרי אינם רחוקים מהם – שהרי גם אם רובם אינם עוסקים בהגשמה מפורשת כרש"י, עדיין הם אווזים בדבקות בכל התועבות וההשקפות הרעות של אבותיהם, ואף מרוממים אותם לעילא-לעילא, כאילו היו גדולי-חכמי-ישראל, לא פחות מהנביאים ומשה רבנו ע"ה.

נעבור עתה לְבַר שבדברי קאפח: מדבריו עולה חוסר הערכתו של הרמב"ם לרוב חכמי-יועצי-אשכנז, ובכללם כמובן לפוחז היהיר שהיה כאמור מסופק האם יש לה' יתעלה יד ורגל ומעיים. וחשוב להדגיש זאת כדי לנפץ את השקר שרבנו הרמב"ם העריך מאד כביכול את הפוחז הנפחז ושאר חכמי אשכנז חבריו. מטרתם של מפיצי השקר הזה לדעתי, להמעיט את רבנו בהשוואה לגדולתם הדמיונית של חכמי-יועצי-אשכנז, ואף לכופפו לזרוע ולהשתחוות להם ולשיבושיהם – וכל מטרתם היא שגם אנחנו נעשה-כן, כדי להמשיך ולשקֵר את שלטונם ועליונותם המדומה (ובכר שמעתי גם 'דרדעים' אשר מחרים ומחזיקים ותועים אחרי השקרים הללו). "וּמִדְּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה" (אס' ג, ב), וגדולה מזו נוסף בתיאורו: "לֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ" (אס' ה, ט).

כמו כן, קאפח מציין טענת חוקר מסוים, שאמר שהרמב"ם לא תקף בחריפות את הספר "שעור קומה" שנתחבר באשכנז, אלא מדובר בעצם בספר אחר... ושוב, כל מטרתם לטשטש את סכלות אבותיהם ואבות-אבותיהם ולהסיר את כתב-ההרשעה החמור שמרחף מעל ראשם, שמתוכם יצאו לא רק רפורמים ואתאיסטים וחסידים וליטאים עובדי-אלילים, אלא שגדולי וראשי חכמיהם המהובלים היו מגשימים ועובדי עבודה-זרה במובן הגס והמכוער ביותר.

ברם, קאפח מוכיח מקטע גניזה עתיק ששרד מחיבור תימני, שרבנו תקף את הספר "שעור קומה" **האשכנזי** דווקא, ועליו רבנו אומר: "ארור המחברו וארור המאמינו" (וארור המכסה עליו), וזה לשונו של קאפח בהמשך מבואו לספר "שאלות ר' חוטר בן שלמה" (עמ' קעה):

"והואיל ונמצא בידי דף עתיק שריד מחיבור תימני, שמדברי מחברו משמע, שהובאו לתימן דפים מן הגניזה שבבית מדרשו של הרמב"ם שבמצרים, וביניהם נוסח 'שעור קומה' שהיה בידי הרמב"ם, והביא את כל הנוסח בשלמותו, וגם מה שכתב הרמב"ם על גוף הספר: 'ארור המחברו וארור המאמינו' וכו'. [...] ובכך לא נותר פתחון פה לאותו חכם [חכם? או ארור?]."

ב. שריד החיבור התימני

בכתבים א עמ' 475, מובא אותו שריד מהחיבור התימני, ולפי השערות של קאפח הוא נכתב לפני כ-600 שנים, וזה לשונו של קאפח שם:

"הנחתי שהחיבור הוא תימני, כיוון שהזכיר את הרמב"ם בתואר 'רבנו' בסתם, שאין זה נהוג במקומות אחרים כי אם בתימן, גם [לא] באותם המקומות שקיבלוהו עליהם, ונוהגים על-פיו בכל הוראותיהם: כגון ארץ-ישראל, מצרים, פרס, ערי אפגניסטאן וערי המערב, כשמזכירים אותו, מזכירים אותו בשמו, מה שאין כן בכל חיבורי תימן שהוא נקרא 'רבנו' בסתם. שני העמודים הללו לא נכתבו בצנעא וסביבתה אלא בדרום תימן במקומות שהוגים את החולם כמו צירי, ולפיכך כתב הלביר: 'ורבי נתן **תלמידי** של ר' ישמעאל', תלמידי ביו"ד במקום וו [=תלמידו]; והפיכת החולם לצירי נפוצה עד היום בקרב גולמי 'השאמי' האטומים, וה' **עַז** לעמו ייתן".

יש לקאפח השכיר עוד ראיות שמקורו של השריד הוא תימני, אך אין צורך להאריך בזה, ולכן נעבור עתה לכמה קטעים מתוך אותו שריד גניזה עתיק (עמ' 477–478), והנה לשונו:

"ואמרו, שנמצא בגניזת בית רבנו שגונזין בו בלאי הספרים במחסן אשר במדרשו, חוברת ובה נוסח [הספר] 'שיעור קומה' הנזכר בפרק חלק הוא ופירושו, וזה לשונו [של הרמב"ם]: **זה הוא שיעור קומה, המאמינו לתולעה ולרָמָה, וְשָׁמָה ושממה, וקודר בלי חָמָה, יתעלה לעילא-לעילא ממה שאומרים הכופרים.** [וכאן מובא תיאור מידות ותיאור ציורי-חיצוני לרגליו, ברכיו, ידיו, צדדיו, ראשו, שער, זקנו, צורת פניו, זיוו, לשונו, רוחב מצחו, עיניו, זרועותיו, אצבעותיו, שכמו, חוטמו, שפתיו, גבותיו, אזניו ועוד, יתעלה ויתרומם מפשעי הספר האשכנזי האדומי האירופי הזה]. **כל אלה תועבות ונאצות גדולות, ארור המאמינו וארור המחברו כמניין כל אות ואות ממנו** [כלומר שיחולו עליו קללות כמניין גימטריא של כל אותותיו], וה'-אלהים-אמת אין לו דמות ולא ערך, ולא רוחב ולא אורך, שנאמר: 'וְאֵל מִי תִדְמִיּוּן אֵל [ומה דמות תַּעֲרֹכוּ לוֹ] (יש' מ, יח), 'וְאֵל מִי תִדְמִיּוּ וְאֲשׁוּה' [שם, כה], יתעלה וישתבח ויתרומם... לעילא..."

"וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בְּיוֹם דְּבָר יְיָ אֲלֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (דב' ד, טו). "וְאֵל מִי תִדְמִיּוּן אֵל וְיִמָּה דְמוֹת תַּעֲרֹכוּ לוֹ [...] וְאֵל מִי תִדְמִיּוּ וְאֲשׁוּה" (יש' מ).

ג. שיבוש בהשגת השם מדרדר לבהמיות

בהמשך לחומרת המינוח וההגשמה ראוי לעיין בדברי רבנו במורה (א, ה), וכה דבריו:

"אבל אצילי בני-ישראל פרצו ושלחו מחשבתם והשיגו [=היה נדמה להם שהשיגו את ה' יתעלה], אלא שהייתה השגה בלתי שלמה [...] וכיוון [...] [שהשגתם] **כללה מן הגשמיות מה שכללה =שעירבו בהשגתם היא עניינים גשמיים ביחס לבורא יתעלה** [...] **נתחייבו הכליה [...] עד שנשרפו בתבערה** [...] וכיוון שהדבר כן ביחס לאלו [=שהגיעו לרמה כל שהיא במושכלות, ושגו באופן חד-פעמי] כל-שכן ביחס אלינו השפלים, ומי שיותר למטה ממנו [כלומר ביחס למי שלא השיג כל השגה וקבע במחשבתו שה' יתעלה בעל איברים ותארים גופניים], שראוי לו [לטהר] את ההשגה מטומאתה שהן הטעויות [בתפישת האלהות]".

כלומר, אצילי בני-ישראל נתחייבו מיתה בשריפה מפני שהשגתם היא את ה' יתעלה נעברה והושחרה בספיחים ממושגי הגשמות, ללמדנו עד כמה חמור לייחס לה' איכויות גופניות, ועד כמה חשוב לאדם לטהר את מושגיו ביחס לה' יתעלה. בהמשך דבריו, רבנו מלמדנו עניין נוסף מאצילי בני-ישראל (עמ' כד): "כי אצילי בני-ישראל, עם מה שאירע להם מן המכשולות בהשגתם [את ה' יתעלה], נתבלבלו מחמת כך גם מעשיהם **ונטו כלפי הדברים הגופניים מחמת שיבוש ההשגה**, ולפיכך אמר 'וַיַּחֲזֵז אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ' [שם' כד, יא]".

על דבריו אלה מעיר קאפח שם (הערה 28):

"ורבנו מפרש, שמחמת התרופפות מגעם עם המושכלות באמת או אף ניתוק מגע זה לגמרי, שקעו במה ששקע אדם הראשון לאחר החטא. כי חוק הוא במציאות האדם: אם מלאה הַחֲרָבָה – אם מלאה זו חרבה זו ואם מלאה זו חרבה זו".

כלומר, שגיאה בהשגת ה' יתעלה גורמת בהכרח לשקיעה בבהמיות ולרדיפה אחרי התאוות השפלות, מפני שריחוק מה' יתעלה מרופף את הקשר עמו או אף מנתקו לגמרי – ואז האדם נותר ערום ועריה מדעת וחכמה, מגשש בעיוורונו בעלטה הסמיכה של שפלות בהמיותו, מוכה וחבול מפגיעה וחולאיה הרעים והקשים, ומשועבד לחלוטין לגחמותיה ולמאווייה האפלים.

"וְהִרְשִׁיעוּ רָשָׁעִים וְלֹא יָבִינוּ כָּל רָשָׁעִים, וְהַמְשִׁכִּים יָבִינוּ" (דב' יב, י).

ד. בעלי הנפש

מעניין מאד שהפוחז הנפחז קרא לספרו בהלכות נדה "בעלי הנפש" וכוונתו "לצדיקים בעלי הנפש [...] אדונים לתאוותם" (שם, עמ' יג), אך הוא שגה בהבנת הביטוי "בעלי הנפש". כלומר, הזעמן הצרפתי התכוון לומר שהספר מיועד לאנשים גדולים וקדושי עליון (גדולי-גלילי-האסלה) שביטלו את יצרם כמלאכים ופורשים מנשותיהם כמו משה רבנו ע"ה, וכך באמת עולה מהשתלשלות חומרות האשכנזים בהלכות נדה מאז ועד היום, כאילו הם אינם זקוקים לעניינים חומריים מרוב "קדושתם". וכל זה הצגת כומרים חיצונית פרו-נוצרית, כי התורה כבר ידעה את איזוני טבע האדם, וכל התיימרות ללכת נגד איזוני התורה וטבע האדם אינה אלא הצגה סכלות וצביעות – "הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל הַגְּנוֹת אַחֵר אַחַת בְּתוֹךְ" (יש' סו, ז).

ברם, האמת היא שמקור הביטוי "בעלי הנפש" הוא בספר משלי (כג, ב): "שִׁמְתָּ שֹׁכֵן בְּלֶעָד אִם בְּעַל נֶפֶשׁ אֶתָּה", ופירושו המקורי של הביטוי הזה הוא "בעלי התאוה" ובדיוק כמו שמפרש רס"ג שם, וזה דבריו (עמ' קעו): "ושים סכין בגרוךך אם אתה בעל תאוה". כלומר, אם יודע אתה על עצמך שנטית אחרי התאוות בכלל ואחר תאוות האכילה בפרט, הצמד סכין לגרוךך שיאיים עליך וירתיעך שלא להימשך אחר בהמיותך. ושמה ה' יתעלה גרם לו לפוחז העילג והבהמי לשגות בעניין כה פשוט ופועוט, כדי שנדע את האמת על בעלי הנפש והגאוה...

ואיני שונא את חכמי-יועצי-אשכנז הללו כי הם אשכנזים אירופים ואני תימני, אלא מפני שהנני מבין היטב כי רק לאחר שעם-ישראל ישכיל להבין עד כמה הם זיהמו והשחיתו את דת משה באלף השנים האחרונות, רק לאחר מכן יש סיכוי שיתעורר בנו הרצון: גם לבער מקרבנו את האלילות וההגשמה והעבודה-הזרה, וגם לחתור באמת בכל לבבנו ובכל נפשנו לדרך האמת והצדק, לחדול מרדיפה אחר המותרות והתאוות הדמיוניות, ולכונן ממלכת כהנים וגוי קדוש.

"לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל לַבְּתָם" (יש' מד, יח).

"לִכֵּן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל, כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי, לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁם. וְקִדְשֹׁתִי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלֵּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם, וַיָּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יי, נָאִם אֲדֹנָי יי בְּהַקְדָּשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם. וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדֻמַּתְכֶם. [וממשיך ואומר שם יחזקאל:]

וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם, מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם. וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ, וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. וְאֶת רֹחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחָקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם. וְיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ

אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם וְהֵייתֶם לִי לֶעֶם וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים. וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם, וְקִרְאתִי אֶל הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב. וְהַרְבִּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וְתִנְבוֹת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפֶת רָעָב בְּגוֹיִם. וְזָכַרְתֶּם אֶת דִּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֶכֶם עַל עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם. לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה, נָא אֲדֹכִי יי, יִדְעֶה לָכֶם, בּוֹשׁוּ וְהִפְלֵמוּ מִדִּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל" (יחזקאל לו, כב-לב).

ה. ה"לביד"

אחד מיהודי תימן שעלו ארצה סיפר לי שהיו מיהודי תימן שנהגו לקרוא לפוחז הנפחז מפוסקיירא "הלביד", הם כנראה קראו לראב"ד – "הראב"ד", בבי"ת ודל"ת דגושות כך ששמו נדמה למילה "לביד" (וידוע שאותיות למנ"ר מתחלפות). פירושה המילולי של המילה "לביד" הוא דבק, ובהקשר של הפוחז הנפחז הידוע בציבור הכוונה היא לנודניק, מטרידן סדרתי.

ו. חרדי אשכנזי ממוצא תימני

וזכורני שבאחד מחגי סוכות בעבר, התארחתי אצל קרובי משפחה יחד עם קרוב אחר שהוא חרדי משתכנז, הוא מעריך את האשכנזים ושולח את ילדיו לתלמודי-תורה שבהם לומדים הכל ביידיש. אותו חרדי אשכנזי ממוצא תימני אינו מתבייש, ומדבר ביידיש עם ילדיו גם כאשר הוא מתארח אצל תימנים האמונים על מורשתה הרוחנית הנפלאה של יהדות-תימן. כאב לי על-כך שהוא התרחק מצור מחצבתו ורועה **בגאון** בשדות זרים, זרים למורשת אבותיו וזרים לתורת האמת, ובאותו חג ניסיתי להבין מדוע הוא כה נלהב אחרי הזיות האשכנזים רפי השכל.

התחלתי לקרוא בפניו מדברי רבנו הרמב"ם על חכמי-יועצי-אשכנז מתוך "מאמר תחיית המתים", כדי שיידע שראשוני אשכנז אליליו הנערצים שגו בעניינים יסודיים מאד, ועליו לעשות בדק-בית מקיף ומעמיק בדרכו ובהשקפותיו. לא הספקתי לקרוא שתי מלים מתוך דברי הרמב"ם! ואותו חרדי אשכנזי ממוצא תימני קם ממקומו, ובתנועות ידיים מאיימות תקף אותי בשצף קצף. לאחר שסיים את דברי הבלע שהטיח ושפך עלי, שאילתי: "עד-כדי-כך? מדוע אינך מסוגל לשמוע שתיים-שלוש שורות מדברי הרמב"ם?", אותו חרדי אשכנזי ממוצא תימני השיב לי בשפתיים קוצפות ובחמה שפוכה: "אם היו יורקים על אבא שלך היית שותק?".

ראיתי שהדיון עומד לצאת משליטה, ולכן לא עניתי לו, אך בתוך מעיי זעקה הקריאה: "מאן אבוק ומאן אומק?", אבא שלך? יועצי אדום הם אבותיך? והלא הם בזים לתימני כמוך!

לאחר זמן מה הבנתי מדוע הוא הרשה לעצמו לתקוף אותי בחריפות כזו בסוכת חג הסוכות, רבותיו של אותו חרדי אשכנזי ממוצא תימני מורים לו הלכה: בכל מקום שמותחים ביקורת עליהם ועל רבותיהם, מותר ואף מצוה לעלוב ולהשפיל, ולעתים אף להרים יד. ואף עבירה היא לשתוק למי שמעז להעביר ביקורת על "גדולתם" של חכמי-יועצי-אשכנז. וברור שבדרך זו הם מונעים דיון ענייני, ביקורתי ופורה על עצם ההשקפות והדעות, כי יודעים הם היטב שבמבחן הדעת והשכל הישר ידם תהיה על התחתונה, ולכן הם נוקטים בדרכי אלימות שקר והטעיה – וכמה מתאימים לאותם תועים דברי רבנו בצוואתו למורה, וה' ישיבם בתשובה שלמה:

"אבל המבולבלים [=הווי ההזיות המאגיות לריבוי מיניהן וסוגיהן] אשר כבר **נְתַטְנְפוּ מוּחוּתֵיהֶם** בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים, ויחשבו אותם מדעים אמיתיים, ומדמים שהם בעלי עיון [ושהם 'חכמי ישראל'] ואין להם ידיעה כלל בשום דבר הנקרא 'מדע' באמת [ואף הינם 'יותר תועים מהבהמות', כלשון רבנו ב'מאמר תחיית המתים'] – הם יירתעו מפרקים רבים ממנו [מפרקי 'מורה הנבוכים'], ומה מאד יקשו עליהם כי לא יבינו להם עניין. ועוד, כי מהם [=מלימוד החכמה ומקניית הדעת] תתגלה פסולת הסיגים שבידם [ולכן התנגדו למורה, כדי שלא תִּחְשַׁפְּנָה תרמיתם, סכלותם ונבלותם], שהן סגולתם ורכושם המיועד לאידם".

"אם חֲכַמְתָּ חֲכַמְתָּ לָךְ וּלְצַתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא" (מש' ט, יב). "וְתֹאמְרִי נֹאֲשׁ: לֹא! כִּי אֶהְבֵּתִי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֶּי! כְּבִשְׁתָּ גִבְּךָ כִּי יִמָּצֵא בֶן הַבִּישׁוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה מַלְכֵיהֶם שְׂרֵיהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם [...] כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְךָ וְלֹא פָנִים [...] וְאֵיִה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ לָךְ? יְקוֹמוּ אִם יוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעָתְךָ, כִּי מִסְפָּר עֶרְךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה. לָמָּה תִּרְיֹבוּ אֵלַי? כָּלְכֶם פִּשְׁעֵתֶם בִּי נָאִם יי, לִשְׂוֹא הַיִּתִּי אֶת בְּנֵיכֶם מוֹסֵר לֹא לָקְחוּ אֶכְלָה חֲרָבְכֶם נְבִיאֵיכֶם כְּאֵרִיָּה מִשְׁחִית" (ירמיה ב, כה–ל).

"יְיָ עֲדִי וּמַעֲדִי וּמְנוֹסִי בְּיוֹם צָרָה, אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאֲפָסִי אֶרֶץ, וְיֹאמְרוּ: אֵךְ שָׁקֵר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ. הֶבֶל וְאֵין בָּם מוֹעִיל, הִיעָשָׂה לוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים?" (ירמיה טז, יט–כ).

סוף דבר

בעבר נשאלתי על-ידי מאן דהוא את השאלה הבאה: איך ייתכן שרבנו היה חבר של ר' יהונתן מלוניל? שהרי כבר נתפרסם שר"י מלוניל היה תלמידו של הפוחז מפוסקיירא או חברו?

ובכן, נראה שר' יהונתן מלוניל לא בדיוק היה בקשרים טובים עם הפוחז... שהרי אם הוא אכן העריץ את הרמב"ם ואת השקפותיו הישורות, לא ייתכן שהוא העריך את הפוחז מפוסקיירא – לדוגמה, לא יעלה על הדעת שר' יהונתן יעריך את הפוחז אם הוא הבין את חשיבות שלילת הגשמות, שהרי הפוחז אומר במלים מפורשות שמדובר בהשקפה של גדולים וטובים מרבנו הרמב"ם... כמו כן, כידוע, ר"י כתב ספר תשובה להשגות הפוחז מפוסקיירא וכן עמד לימין רבנו הרמב"ם בפולמוסים שונים שנערכו כנגדו (ראו בוויקיפדיה ערך ר"י מלוניל).

לפיכך, נראה שבתחילת דרכו ר"י מלוניל הלך אחרי הפוחז והאמין בדרכו, כמו תועים רבים שהולכים אחרי ההבל, ובשלב מסוים בחייו הוא התפכח, הכיר בדרך האמת ועזב את דרך ההבל של חכמי-יועצי-אשכנז, אך עדיין נשאר דבוק בו שהוא היה תלמיד הפוחז או חברו.

"כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יי יַעַן עֲשׂוֹת אֲדֹם בְּנִקָּם נִקָּם לְבֵית יְהוּדָה וַיִּאֲשָׁמוּ אֲשׁוּם וְנִקְמוּ בָהֶם, לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יי וְנִטְתִּי יָדִי עַל אֲדֹם וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבִהֲמָה וּנְתִיתִי חֲרָבָה מִתֵּימָן וַיִּדְּנָה בְּחֶרֶב יִפְּלוּ, וְנִתְתִּי אֶת נִקְמָתִי בְּאֲדֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעָשׂוּ בְּאֲדֹם כְּאִפִּי וְכִחְמָתִי וַיִּדְּעוּ אֶת נִקְמָתִי נָאִם אֲדֹנִי יי" (יחזקאל כה, יב–יד).

"אף אֲוִלִּים שָׂרִי צִעַן חֲכָמִי יוֹעֲצֵי פְרַעָה עֲצָה נִבְעָרָה אֵיךְ תֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעָה בֶּן חֲכָמִים אֲנִי בֶּן מַלְכִּי קֹדֶם [...] וְנִדְּעָה יי לְמַצְרִים וַיִּדְּעוּ מִצְרַיִם אֶת יי בְּיוֹם הַהוּא וְעָבְדוּ זָבַח וּמִנְחָה וְנָדְרוּ נֶדֶר לַיי וְשָׁלְמוּ, וְנִגְּף יי אֶת מִצְרַיִם נֶגֶף וְרָפָא וְשָׁבּוּ עַד יי וְנִעְתָּר לָהֶם וּרְפָאֵם" (ישעיה יט).

סלידתו של הרמב"ם מתארי הממסד הרבני

חלק א

אחת התופעות הרווחות בימינו בעולם הדתי האורתודוקסי הינה תארי הכבוד והסלסול שמתהדרים בהם בכירי ממסד הכמורה, ובמיוחד אלה שרואים את עצמם כגדולים וחשובים כמעט כמו אלהים. זכורני שבערך בשנת תשע"ו הוציאו הדרדעים השכירים כמנהגם את קובץ מאמרי ההבל המייגעים שנקרא "שערי צדק" (שכל הוצאתו נועדה למטרות שיווק). קובץ זה הינו סיכום של כנס החציבה השנתי שכותרתו הינה: "הכנס העולמי לדיני ממונות", ותכליתו היא לרומם את ערוסי ולחזק את קשריו הפוליטיים והכלכליים. מכל מקום, שנה אחת אירעה "תקלה", הדרדעי השכיר שערך את הקובץ כינה את הכומר האשכנזי הראשי דוד לאו בתואר "הרב הגאון", אך את הכומר הספרדי הראשי יצחק יוסוף הוא כינה בתואר "הרב" בלבד.

לא אשכח את הפחד, החיל, הרעד, הרתת, הזיע והחרדה שאחזו בקרב הדרדעים השכירים מוציאי אותו קובץ מאמרים מייגעים ומיותרים (שערי הטמטום והיגיעה), שמא ישים לב שוחר השררה והממון הספרדי הבכיר יצחק יוסוף שהמילה "הגאון" נשמטה משמו, וחס וחלילה יקפיד ויזעם על "חילול כבודו", משל היה חילול השם לקרוא לו במלה "הרב" בלבד...

צניעות וענווה הן כמעט מלים גסות בימינו, והכתוב "יִהְיֶה לְךָ זֶר וְלֹא פִיךָ" (מש' כז, ב), נקרא ונלמד בימינו בפיסוק אחר: "יִהְיֶה לְךָ זֶר, וְלֹא [=ואם אין זר שמהלך], פִיךָ [=אז פתח את פיך והלל את עצמך]", כך הדבר אצל כומרי הדת האורתודוקסים ושאר הטיפשים שוחרי טובות ההנאה ההולכים בדרכם. רדיפת הכבוד והשררה הפכו להיות לחם חוקם של נוכלי הדת, ולא רק בגלל ריקנותם ממדעים ומהשקפות נכונות, ולא רק בגלל שהם רדופים בהזיות גדלות ועמוסים בהשקפות מהובלות, אלא, ואולי בעיקר, כי הכבוד הזה מוביל לטובות הנאה.

עוד זכורני ששאלתי פעם את בנו השכיר של ערוסי, מדוע הוא מתעקש לכתוב בפרסומי הדרדעים לציבור את המילה "שליט"א" לצד שמות של רבנים מיהודי תימן, מדוע לא יכתוב יצ"ו? שהרי זו מסורת אבותינו "ישמרו צורו ויגן בעדו" (כך פותר הרמב"ם את ראשי התיבות הללו בפתיחת איגרת תימן). אותו שכיר זוטר המם אותי בתשובה משמימה, הוא טען בפניי שיש בזה משום פחיתות כבוד לרבני תימן! כלומר, פחיתות כבוד היא לרבני תימן אם חלילה לא יירשם לצד שמם התואר "שליט"א" כמו שנוהגים לסלסל לרבני אשכנז וספרד, והוא הוסיף: "והרבנים שלנו צריכים להיות לא פחות מכובדים מרבני עדות אחרות". ואיני מבין, האם לחקות ולהעתיק את מנהגי אחרים הוא כבוד לעדתנו? האם אין לעדתנו מנהגים מקוריים עתיקי יומין? מדוע שלא לדבוק בהם? מדוע לשאוף להידמות לזולתנו? מדוע להתבייש בייחודיות שלנו?

ואנכי סולד מאד מהתואר שליט"א, מפני שיש בו שתי רעות חולות: הוא מבטא את שלטונם המושחת של צאצאי המינים בדת משה, שליט"א – מליטא, כלומר, הרב איננו נחשב ל"גדול" ו"למכובד" אלא-אם-כן נרמוז שמוצאו הוא מארצות אירופה החשוכות והטמאות. ויתרה מזאת,

המלה "שליט"א" משמעותה היא "של ליטא", כלומר מי שנושא נֶשֶׁם זה מעיד על עצמו שהוא שייך ומשווה לאשכנז או משועבד לה מבחינה רעיונית ומעשית. נמצא, שבהוספת תואר זה אנחנו למעשה כורעים ומשתחוים לצאצאי המינים האירופים האורתודוקסים, ובמקום להניח על ראשינו את עטרת דרך האמת עתיקת היום, אנחנו מניחים על ראשנו את עול שלטונם הסכל הכבד והמעיק, וזונחים את תפקידנו ההיסטורי להנחות ולהדריך את עם-ישראל אל אותם הערכים שכל-כך נעדרים בימינו: אל הצדק היושר והאמת, ואל ידיעת ה' וטוהר ייחודו.

ברם, ישנה סיבה נוספת ואולי אף חשובה יותר, לכניעתם המוחלטת של רבני תימן לשיטות המינים האירופיים. כלומר, כניעתם, באימוץ לשונם סגנונם וחיקוי דרכיהם הרעות של צאצאי המינים האירופים, היא רק סימפטום למחלה חשובת מרפא אשר אוחזת ברבני תימן והיא: אהבת הממון וטובות ההנאה. כומרי תימן הממסדיים רחוקים מאד מדרך האמת, ולכן הם אינם מסוגלים לעבוד את ה' מאהבה, הם זקוקים לתמריצים, ל"סוכריות" ולשוחד בלתי פוסק, ולכן הם נוטלים ממון ורודפים אחרי הכבוד וטובות ההנאה. ומי שמעניק להם כל זאת הם צאצאי המינים אשר גובים מרבני תימן מחיר כבד בעבור זאת, והוא איבוד זהותם הרוחנית ושעבודם להולכים אחר התאוה וההבל. ומחיר עוד יותר כבד משלמת עדת יהודי תימן, שהרי ראשיה ומנהיגיה הינם עושי דברם של מינים ורשעים, אשר משתמשים בעבדיהם התימנים כדי לשמר ולהנציח לעד את פילוגם ופיזורם של יהודי תימן, וכדי לחנוק כל התעוררות לדרך האמת.

וגדולי המתנגדים לדרכי אינם המינים האירופים וצאצאיהם, אלא הדרדעים למחצה לשליש ולרביע, ובמיוחד הדרדעים השכירים שתעו ולעו בדרכי המינים האשכנזים עד שהם מתכחשים כבר לדרך האמת במה שהם טוענים שהם אינם "דרדעים", ואף מחציפים לטעון שהדרדעים לוחמי האמת כבר נכחדו ועברו מן העולם! ומדוע הם מכִּזְּבִים? מאותה סיבה שציינתי לעיל, מטרתם הראשונה וחובתם הראשונה כלפי פטרוניהם הינה לחנוק כל התעוררות לדרך האמת, ולכן הם מתעקשים לגנות אותי על פרסום השקפות האמת. כלומר, כל הטענות שלהם כלפיי נובעות ממקור נרפֶשׁ אחד, והוא השוחד אשר הם קיבלו ומקבלים במשך עשרות רבות בשנים מצאצאי המינים, ולכן הנני מצליח לשַׁתֵּק אותם בתשובותי – כי מה יותר קל מלהשיב לסומים הולכי-על-שתיים אשר תועים באפלה ומגששים ונכשלים ונחבלים בהשקפות משובשות?

ובמלים אחרות, כמו שבשדה הפוליטי צאצאי המינים משתמשים בניציגי עדות-המזרח כדי שיחסמו ויבלמו כל התעוררות עדתית אשר תפגע במפלגות האשכנזיות, ותצמצם את חלקם של צאצאי המינים בעוגת התקציבים – כך בדיוק הם פני הדברים גם במגזר הכומרים השכירים, כי זה נבלה וזה טרפה, כולם מיוסדים על אותם אדנים פוליטיים של שוחד וטובות הנאה. ברם, דינם של הכומרים השכירים חמור בהרבה, כי הם חוטאים ופושעים "בשם הדת" ולכן יש במעשיהם חילול-שם-שמים עצום, ובנוסף לכך הם מתעים את העם אחר התאוה וההבל והאלילות, ומנציחים, בהחדרת הסכלות הבערות וההזיות, את חורבן בית קדשנו ותפארתנו.

וכה דברי רבנו בעניינם בהלכות סנהדרין (יא, ו): "האכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההבל רחמים היא בעולם, שנאמר: 'לִמְעַן יָשׁוּב יְיָ מִחֶרֶן אָפּוֹ וְיָנִתן לָךְ רַחֲמִים' [דב' יג, יח]".

א. דוגמה אחת לתארי הכבוד ורדיפתם

בשו"ת יביע הבל (ח"ו, אבן הטמבל, ה) ישנה דוגמה מייצגת לרבינו בתארי כבוד והידור מליציים אשר חרוזים בחרוזים נבובים, אך כאמור, תופעה זו רחבה מאד בכל הספרות הרבנית. והנה לפניכם ראש התשובה:

"אמר המחבר [ראש משפחת עֲזִי יוסוף]: המכתב דלהלן קיבלתי מאת מורנו הגאון המופלא שבסנהדרין עטרת תפארת גולת הכותרת רב רבנן בקש"ת כמוהר"ר עזרא עטייה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, בעת היותי משרת בקודש כראב"ד במצרים, קהיר [קביעתו המליצית שהוא משרת בקודש נועדה להחדיר את ההשקפה שהוא עצמו קדוש, ולא ישבע הכלב כבוד ושררה]. ולמען יהיו שפתותיו של אותו צדיק דובבות בקבר אמרתי להביא דבריו ז"ל כאן אגב חביבותיה גבן, ותשובתי על דבריו כדרכה של תורה. והנה עננותו תרבני כי אהבתו וחיבתו ללומדי התורה מי ימלל ומי יספר. יהי רצון שיהיה זכרו ברוך ותהיה נפשו צרורה בצרור החיים".

לאחר דברים אלה ראש משפחת העזים מעתיק גם את דברי השבח שכתב עליו עזרא עטייה, ונמצאו גומלין זה-את-זה כמשנת החמרים, וזה לשונו של עטייה מועתק על-ידי עבדאללה:

"לכבוד ידיד נפשי ואור עיני הרה"ג המופלא וכבוד ה' מְלֵא [=משל היה עבדאללה מקדש מהלך, שהרי מלים אלו רומזות למקדש שכבוד ה' מילאהו, עדה"כ במ"א ח, יא], סיני ועוקר הרים, המאיר לארץ ולדרים [=שבח זה בתפילה נתייחד במקורו להקב"ה], פרי קודש הלולים כמהר"ר עובדיה יוסף שליט"א, ראב"ד מצרים. יוסף ה' לו חיים טובים וארוכים ברבות הטובה עד זקנה ושיבה. אכי"ר. אחרי דרישת שלומו הטוב כגן רטוב באהבה רבה וחיבה יתרה קיבלתי אגרתו המעולפת ספירים בדברי תורה בפלפול ובסברא ישרה כיד ה' הטובה עליו".

בהמשך דבריו, עבדאללה, ראש משפחת שוחרי השלמונים, פונה שוב במליצות מפולפלות לעטייה, וזה לשונו: "וזו תשובתי אליו. [...] גאון עוזינו ותפארתינו שר התורה נר ישראל פטיש החזק עמוד הימיני כמהר"ר עזרא עטייה שליט"א. ראש ישיבת פורת יוסף. אחדשה"ט [=אחרי דרישת שלומו הטוב] באה"ר [=באהבה רבה] ומשתחוה מרחוק אל מול פני הקודש. גלילי ידי קדשו הגיעוני לנכון, ושמחתי בהם כמוצא שלל רב, ובהורמנותי דמר אבא העיר ולהשתעשע בדב"ק [=בדברי קדש] טוב, הנה ראשית כל מ"ש [=מה שכתב] כבוד גאונו" וכו'. ולאחר שראינו את דבריהם ה"מעולפים בספירים", נעבור ונראה מה דעת רבנו הרמב"ם על ההפלה בתארים מליציים, האם לדעתו הם רצויים וראויים או שמא מיותרים נבובים וחלולים?

ב. פטומי שמא בעלמא

המקור הראשון שנעניין בו מדברי רבנו הוא פירוש המשנה לבכורות (ד, ד), וזה דבריו:

"ושמא יטעך בכל העניינים הללו שכללתי בדבריי אלה אותם השמות המפורסמים בארץ-ישראל ובבל, שקוראין אנשים 'ראש-ישיבה', ואחרים 'אב-בית-דין', ומבדילים בין 'ראש ישיבת גאון יעקב' ובין 'ראש ישיבה של גולה', וכן כותבים לאנשים אשר לא ראו אותם 'ראש-ישיבה'".

או זולת זה מן השמות, לפי שהדברים הללו **פטומי שמא בעלמא** [=ניפוח השם סתם] והרי הן בדרך הכינויין והחניכה [=כינוי, שם לוואי]. וכבר ראיתי בארץ-ישראל אנשים נקראים 'חברים', ובמקומות אחרים מי שנקרא 'ראש-ישיבה', ואפילו בר בי רב דחד יומא – ליתיה".

קאפח לומד מדברים אלה על סלידתו של רבנו הרמב"ם מגינוני התארים הרבניים, וזה לשון הערתו בפתיחת "אגרת תימן": "על אף סלידתו של רבנו מגינוני תארים כמו שכתב בפירושו למשנה בכורות [...] בכל זאת ראה לנכון לנהוג בר' יעקב גינוני כבוד כאלה 'גדולת קדושת' משום שאמרו חז"ל: 'לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות' (כתובות יז ע"א)".

ואכן, הרמב"ם חרג ממנהגו בפתיחתו לאגרת תימן, והוא כותב שם ביטוי יוצא דופן במשנתו: "גדולת קדושת". ונראה שהוא נאלץ לחרוג ממנהגו מפני הכורח להשיב בגינוני כבוד לשואליו, שאין ספק שהקדימו לשאלתם תארים רבים. אך יתרה מזאת, לדעתי הייתה לו סיבה נוספת, והיא מצבם הרוחני והחברתי הקשה והנחות מאד של יהודי תימן באותה התקופה, והסכנה הגדולה שריחפה על ראשם בצמיחתו של אותו משיח השקר המדובר, שהרי כאשר המוסלמים היו מגלים ש"המשיח" הוא משיח שקר, הם היו נוהגים לפרוע פרעות קשות ביהודים.

ולכן, כדי לחזק את רוחו של יעקב בן נתנאל, שוחר האסטרולוגיה ומנהיג יהודי תימן באותה התקופה, שרק נכנס לנעלי אביו (גם הוזה הזיות) בהנהגת העדה, ומותו של אביו עדיין המם אותו, היה צורך במלים יוצאות דופן כדי לחזק את ידיו, לטעת בו בטחון בתפקידו כבד העול, ולסייע לו להוציא את יהודי תימן מצרה חמורה שעלולה הייתה להמיט אסון כבד על העדה.

קצרו של דבר, חיזוק נפשם של יהודי תימן באותם הימים היה לדעת רבנו פיקוח נפש.

ג. "גאונים" ו"חכמים" בתואר בלבד

ב"מאמר תחיית המתים" רבנו הרמב"ם תוקף בחריפות את אלה שפקפקו בחשיבות הסדרת דיני התורה ושיבוץ במסגרות ברורות של כללים הלכתיים ומחשבתיים, ואף העזו לבטל לחלוטין את נחיצות ידיעת-השם ויסודות הדת וכן את רכישת המדעים וההשקפות הישירות – וכך כותב עליהם רבנו, ואגב דבריו אנו למדים על סלידתו מגינוני הכבוד והתארים המדומים:

"וגם הזכרנו בו [בספר 'משנה תורה'] כל הכללים הדתיים והמשפטיים, מתוך מטרה שיהיו אלה הנקראים 'תלמידי-חכמים' או 'גאונים' או איך שתמצא לנכון אותם [=שוטים חלולים תועים ומתעים], בונים את פרטי הדינים על יסודות משפטיים, ותהיה תורתם סדורה על פיהם ותלמודם כולו עולה בידם. וכל זה נבנה על יסודות דתיים [=יסודות המחשבה והשקפות נכונות], ולא ישליכו ידיעת-השם אחרי גוֹם, אלא ישימו שאיפתם הגדולה והשתדלותם במה שיביאם לשלמות ויקרבם לבוראם, לא על מה שמראה בעיני ההמון שהם שלמים".

"לא על מה שמראה בעיני ההמון שהם שלמים", כלומר מדובר באנשי שקר תהו ומדוחים שכל שקריהם ותעתועיהם נובעים משאיפתם החיצונית "להיראות בעיני ההמון שהם שלמים".

על-כל-פנים, על דברים אלה קאפח מעיר שם, וזה לשונו (הערות 49–55):

"רבנו מסתייג מאד ואף מזלזל בשמות הגדולה והרוממות שמדביקים לכל דְּכָפִין [...] [ואותם הנקראים 'תלמידי-חכמים' או 'גאונים' כוונתו] לעוסקים בְּאָסוּר ובמותר [=בהלכה. ובימינו ניפחו את ההלכה באינסוף פרטים זניחים ולעתים אף הזויים, עד שכל קשר בינם לבין תורת משה מקרי בהחלט] ומזניחים את 'יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון' [...] שאין מקרב את האדם אל ה' כי אם ידיעתו עד קצה גבול יכולת האדם לְדַעַת רבנו".

ועל המשפט האחרון שהדגשנו מוסיף ואומר קאפח:

"אותם המשננים דרשות ברכות ופרק חלק כפשוטם, ומסגלים לעצמם ביטויים נבובים של ספר זה או אחר כדי להופיע בהם בפני עמי הארץ כדרשנים, ועליהם קרא רבנו לעיל את המקרא: 'מִי יִתֵּן הַחֵרֶשׁ תַּחְרִישוֹן' [איוב יג, ה], כי נזקם רב ושום תועלת אינם מביאים".

וזכורני שהייתי תמה על דברי קאפח האחרונים, כיצד הוא לא זיהה שמי שהחדיר את הדרך הזו של "שינון דרשות ברכות ופרק חלק כפשוטם" הינו רש"י-שר"י בפירושו לתלמוד? אך האמת שאין לתמוה כלל ועיקר, שהרי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים, כל-שכן כוברים שכירים מחללי-שם-שמים שמודים בעבודה-זרה ומחרפים את השם הנכבד והנורא.

"הֵגֶר אֲשֶׁר בְּקֶרֶבְךָ [=צאצאי המינים יהיו אדוניך ומשעבדיך] יַעֲלֶה עֲלֶיךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאֵתָה תֵרֵד מִטָּה מִטָּה [...] כִּי לֹא שִׁמְעַתָּ בְּקוֹל יי אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר צִוֵּי. וְהָיוּ בְּךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרָעֶךָ עַד עוֹלָם. תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבב מְרֹב כֹּל [אלא, חיפש לו קאפח טובות הנאה שררה וכבוד בממסד החוצבים]" (דב' כח, מג-מז).

ואחתום בדבר החכם: "כְּצֹרֵר אָבֵן בְּמַרְגְּמָה כֵּן נוֹתֵן לְכֶסֶל כְּבוֹד" (מש' כו, ח), ופירש שם רס"ג: "כְּצֹרֵר, כאבן מרגלית בגל אבנים כך הנותן לכסיל כבוד". ובפירושו הארוך הוסיף:

"המרגמה הוא מקום שיש בו אבנים צבורות כמו תל או גל. אמר החכם, כמו שהמניח אבן מרגלית בין אבנים וסלעים הרי זה איבדה, כך מי שהעניק טובה וכבוד לזולת החכמים הרי זה מאבדם. [...] כך המכבד כסיל – חוטא לכסיל ולְכָבוֹד עצמו. והנה חטאו לכבוד שהוא מאבדו, ולכסיל שהוא גורם לו לחשוב שמכבדים אותו על עמדו בכסילותו וידבק בה".

חלק ב

בחלק א של מאמר זה, למדנו מעט על אחת התופעות הרווחות בימינו בעולם האורתודוקסי והיא שימוש בתארי כבוד וסלסול שמתהדרים בהם כומרי הממסד השכירים, ובמיוחד אלה שרואים את עצמם כגדולים וחשובים כמעט כמו אלהים. כמו כן, ראינו כמה דוגמאות מדבריהם המליציים "המעולפים בספירים" של נוכלי הדת הללו, אשר מפארים ומהללים ומשבחים זה-את-זה, לא כי יש ביניהם אהבת חינום, אלא כי יש להם **אינטרס משותף** והוא: ביסוס וביצור מעמדם הפוליטי, שהרי אם הם יחניפו בדברים לקולגות הממסדיים, אלה ישיבו להם בפרסום דברי חניפות כלפיהם ונמצאו מרוממים ומפארים ומשבחים ומאדירים זה-את-זה.

וכידוע, נמצאו גומלין זה-את-זה כמשנת החמרים שאינם נאמנים להעיד על סחורתם.

והאמת שעניין זה אינו קיים רק בקרב ממסד הכמורה האורתודוקסי, אלא גם בממסד האקדמי המתנשא של מדעי היהדות, גם שם הם מפארים ומשבחים זה-את-זה במטרה ליצור הילה וגדולה מדומות סביב אנשי שלומם, וכדי לבסס ולשמר את מעמדם ויוקרתם ומשכורותיהם. ברם, כאשר האינטרס התועלתני שלהם יקודם באמצעות שליחת חיצו ביקורת ארסיים כלפי מתחריהם או כלפי אלה שאינם נמנים על אנשי שלומם – גם הכומרים השכירים וגם הפרופ' היהירים לא יימנעו מלגנות ומלבקר את הקולגות שלהם, הכל בהתאם לאינטרס הצר.

א. מתן תואר כבוד מגדולי הדור

רבים הם התועים אחר גדולי האסלה המהובלים ופוקדים את משכנות האלילים והאיטים אנשי השם, כדי להצטלם עמם ולהוציא מפיהם מילה או אפילו מלמול של הסכמה לספריהם או למעשיהם, וכל זאת כדי שיוכלו אחרי-כן לנפנף במלמולו של "הגדול העצום" המיובל שחתם על ספריהם או הניד בראשו לעומתם או אף סטר על פניהם כאות לשביעות רצונו מפעולותיהם והליכותיהם בעם-ישראל. ובעניי איני מבין את שאיפתם וכמיהתם המוזרה הזו, מדוע הם פוקדים את בתי גדולי האסלה הללו שאינם אלא בשר ודם, מה ייתן ומה יוסיף מילת עידוד מפיהם? והלא הם עצמם רחוקים מדרך האמת, מונהגים על ידי עסקנים ושאפות פוליטיות, מרופדים בטובות הנאה מפוטמות, ועמוסים לעייפה בדמיונות שווא של גדולה ורוממות.

ואף שאיני מבין את שאיפתם של ההמונים המסכנים, את שאיפתם של הכומרים הממסדיים הנני מבין היטב, מטרתם בחנופתם לגדולי הדור עלובי החיים הללו הינה כפולה: הראשונה, שלא להינזק מהם, כי כוחם הפוליטי רב ורגישותם לכבודם גדולה מאד; והשנייה, להתכבד בהם ולשאוב משהו מיוקרתם המדומה, כדי שההמון יוסיפו לרומם אותם ולהעריצם, וכמובן, יוסיפו לשלם להם את משכורותיהם ולהעביר להם טובות הנאה מרובות ששוות כסף רב.

דוגמה למופע של חנופה תוכלו לראות בסרטון הפליקים של עבדאללה, אשר מנחית שלושה פליקים על זקנו של ערוסי, וערוסי, מגיש את לחיו לעומתו בהכנעה: "תן לי עוד, בבקשה"...

באגרתו לתלמידו ר' יוסף, רבנו תוקף בחריפות את הממסד הרבני שהיה בתקופתו, ואם נבחר בלשון עדינה נאמר, שתיאוריו את הממסד הרבני בימיו מתאימים לממסד הכמורה בימינו לפחות באותה המידה. להלן רק מעט מדברי רבנו לתלמידו ר' יוסף ביחס לממסד הרבני ולעומדים בראשו, שמואל אבו עלי וסגנו זכריה הפתי אשר ייזכרו לדיראון עולם (עמ' קכז):

"ומדוע אתה מתפלא על התנהגותו [של שמואל אבו עלי] בדומה למידות הללו [שנזכרו לעיל, וכמו שתואר, אבו עלי השכיר שגה בתחושת יהירות, רוממות והתנשאות מעל מפעלו של רבנו בחיבורו 'משנה תורה'], אותו שחונך מצעירותו באשליה שאין בדור כמוהו [ואינו אלא בעל מרדעת חוצבים], וסייעוהו בכך הזקנה והמעלה [מעלת התפקיד, שמינו אותו ל"גאון"] והייחוס [שהוא ממשפחת החמורים הסרוחים של עבדאללה יוסוף לדוגמה או נצר לאיזה אדמו"ר אלילי או נין של איזה לטאה ליטאית מחוסרת דעת] [...] וזקיקותו לבני אדם [שהוא חי מתרומות

ונדבות של הציבור, ואם לא ירמם וימצב את עצמו בתודעה שהוא הגאון הגדול והעליון מכולם, לא תהיה הצדקה לאכילתו מן התורה... וזו סיבה נוספת לכך שחכמי-יועצי-אשכנז ועבדיהם הספרדעים הנרצעים ניסו לגמז את רבנו. כלומר, הם מבינים שרוממות שמו של רבנו ופרסום השקפותיו והלכותיו הטהורות והאמיתיות, יצמצמו מאד-מאד ואף עלולים להכחיד כליל את תקציביהם ואת משכורותיהם ואת כל שלל טובות ההנאה שהם חוצבים מן התורה].

להחדיר לליבם את אותו התבשיל הנתעב [=כדי להחדיר להמון את גדולתם המדומה, הם מעוותים את התורה ויוצרים תורה חדשה פרו-נוצרית, אשר באמצעותה הם גם מפארים את שמם עלי-אדמות וגם מפיקים רווחים וטובות הנאה, ורדיפת הבצע והשררה משמשות כאן בערבוביה, והולמות כפטישים על מה שנותר משכלם העלוב של כומרי הדת הללו], שכל בני האדם מצפים לכל דבר הנשמע מן הישיבה או למתן תואר כבוד, ולאותן ההזיות שנעשו להם טבע [וכמו שמייחסים חשיבות לכל פליטת-פה ומלמול-הבל שיוצאים מפי האלילים הנעורים בימינו, שמדמים שהם 'גדולי הדור' בעוד שהם מחדירים להמונים תבשילים נתעבים מאד].

מתיאורו של רבנו עולה תמונה עגומה מאד, לפיה ראשי הממסד הרבני השכיר בתקופתו היו עלובים מאד מכל הבחינות, גם מבחינה מידותית וגם מבחינה מחשבתית. וכך הוא הדבר גם בימינו, וכמו שקאפח השכיר רומז: "ודומיהם בכל הדורות", גדולי הדור מרוממים ומפארים את עצמם, כאשר מטרתם המרכזית היא ביסוס וביצור מעמדם ויוקרתם, במטרה להצדיק את קיומו של ממסד הכומרים השכירים אשר עמוס לעייפה בהזיות בתאוות ובטובות הנאה.

ומעניין שקאפח, למרות דבריו החדים והחריפים בהערותיו שם, טען בפתיחת דבריו לשיעורו המוקלט בעניין איגרת זו, שרבנו לא התכוון שאיגרת זו תפורסם! בדבריו אלה הוא למעשה החליש מאד את עוצמת דברי רבנו כאילו הם לא ראויים להיאמר בגלוי. והאמת שטענתו נובעת אך ורק משותפותו בממסד הכומרים השכירים, שהרי כל מי ששוגה אחרי ההבל מלמד זכות על חברו ששוגה באותו עניין, כלומר דברי קאפח נועדו לכסות על ערוותו וערוות חבריו בממסד הכומרים השכירים. כמו כן, עצם טענתו הינה הבל גמור, כי לא יעלה על הדעת שרבנו באמת התכוון שדבריו יישארו חסויים, שהרי הוא ידע היטב שכל דבריו מתפרסמים במהירות.

ב. גומלין זה את זה

בהמשך איגרתו של רבנו לתלמידו ר' יוסף, הוא מתאר מקצת משיטותיהם של הרבנים הממסדיים הוזי ההזיות כלשונו של רבנו, לפטם זה את כבודו הנפוח והנבוב של זה, וכך לגמול זה לזה בהאדרת שמם כפוסקי וגדולי הדור (האסלה). אך טרם שנעניין בדברי רבנו, נקדים הקדמה קצרה מתוך דברי קאפח אשר שופך מעט אור על אותה התקופה (עמ' קכד):

"אז היו בבבל שלוש משרות, האחת היא משרת הגאון, והוא היה ראש הישיבה, וזו הייתה משרתו של ר' שמואל בן עלי שנהג בה בהידור ובסלסול רב, והיה מרומם ונעלה מהמון בית ישראל, עד שבקושי רב היה אפשר להגיע אליו. אחריו היה המלמד בישיבה שהוא למעשה העיקר בישיבה, ומשרה זו הייתה בידי ר' זכריה".

רבנו מספר באיגרתו, שזכריה כתב אליו איגרת ובה הוא משבח ומרומם את שמואל אבו עלי, ולאחר מכן כתב אליו שמואל אבו עלי איגרת ובה הוא משבח ומפאר את זכריה – ונמצאו גומלין זה את זה. מטרתם במכתביהם לרבנו הייתה לקבל ממנו תשובה אוהדת כדי שיוכלו לפרסמה ולנגח באמצעותה את ר' יוסף וכן לטפח את הילת הגדולה המדומה שיצרו סביבם.

והנה דברי רבנו באיגרתו (עמ' קכט), בשתי הפסקות הבאות:

"וכבר הגיעני מכתבו [=של זכריה הפתי] בענווה יתרה ובהתנצלות, ידעתי כי המטרה תשובתי, כדי שִׁיראה את התשובה [שרבנו כתב לו] ויתפאר בה ולא יודיע מה שכתב לי, ועניין מכתבו הוא גדולת ראש הישיבה [=שמואל אבו עלי – ראש הגלות] **ושוא יחיד הדורות** [...] והאריך בזה ואמר שלא חדלו גדולי המערב לרומם את הישיבה, וביקש ממני לתמוך בו.

וכן הגיעני מכתב שני מראש הישיבה [=שמואל אבו עלי] מתאר לי בכלל מעלותיו [=מעלות עצמו, את] גדולת מר זכריה הנזכר לעיל ושהבנתו עצומה, וארבעה סדרי תלמוד ערוכין על פיו [והכוונה שהוא בקי בכל התלמוד, ונוהגים להזכיר רק ארבעה סדרים כי הם שיש עליהם תלמוד, ואילו סדר זרעים וטהרות יש רק על מסכת ברכות מזרעים ונדה מטהרות, וברור שגם את שתי אלה ידע, אלא שאין נוהגים להזכיר בשל מיעוטן]. והאריך גם בעניין זה, **ונעשו גומלין זה את זה** [וכמשנת החמרים בסוף פרק ד דמאי שאינם נאמנים להעיד על סחורתם]."

זו היא אפוא דרכם של הרבנים השכירים לדורותיהם, לכתוב איגרות מלאות דברי חנופה, ענווה מעושה והכנעה מדומה, במטרה לקבל איגרת דומה מהנמען, שהרי מן הנימוס להשיב בדרך דומה לדרך שבה פנו אליך. ברם, לאחר שמחבר האיגרת הראשונה קיבל את מבוקשו, הוא מציג את מכתב התשובה כאילו הוא נכתב ביוזמתו של הנמען, וכמו שכותב רבנו שם:

"ואני יודע תכלית כל המסכנים הללו ושמטרתם התשובה, ומוכרח האדם להתנהג בנימוס במכתבים, ולא ייתכן שִׁיפֹר האדם את מנהגי החברות [ורבנו שגה בזה, שהרי אין לנהוג מנהגי חברות במחללי-שם-שמים] [...] ואז יפרסמו את זה [=את מכתבו של הרמב"ם אליהם] ויתכבדו בו, ואין בני אדם יודעים מה שכתבו הם, ובגלל זה איחרתי לענות להם עד כֹּה".

אגב, מעניין מאד שהרמב"ם השאיל את הביטוי "גומלין זה זאת זה" ממשנה שעוסקת ב**מנהיגי חמורים** נושאי תבואה או פירות, המעידים על חבריהם שסחורתם מעושרת או שאיננה מן החדש וכיו"ב. כלומר, כמו שאין להאמין לאותם מנהיגי החמורים "מפני שאנו חושדים אותם שהם שותפין או גומלין זה את זה" (פיהמ"ש, דמאי שם), כך אין לנו להאמין לאותם גדולי גלילי וטחורי האסלה בשבחם את עצמם וחבריהם על גדולתם, מפני שהם "גומלין זה את זה".

ג. תארי אדנות – לה' לבדו ואין בלתו

רבנו בחיי בן יוסף בספרו "תורת חובות הלבבות" מלמד אותנו, כי על האדם לרוקן את עצמו מכל תארי האדנות שהוא מייחס לעצמו או לזולתו, ולייחדם לה' יתעלה בלבד. כל שיור יחס של אדנות כלפי אחד מן הנבראים חמור ביותר לדעתו, וכל-שכן כאשר אותו "גדול" מתעה את העם אחרי הִתְהוּ וההבל ומעודד את ההמון הנבער והפגאני לרומם אותו לדרגה של אדנות

ואלהות (כמו בהעתקת דברי החנופה שראינו בחלק א: 'המאיר לארץ ולדרים', שבמקורם נתייחדו לאל עולם שאין בלתו ואין כיוצא בו) – וזה דברי רבנו בחיי שם (עמ' רצז):

"ראשית המשמעת לה' יתהדר ויתרומם מצד האדם היא, שירוקן אליו את כל תארי האדנות וייחדו בהם [=כלומר שלא ישייר האדם לעצמו ולא לזולתו מן הנבראים שום תואר מתארי האדנות, אלא יקדיש ויפנה את כולם רק לה' יתברך] ויקבל על עצמו את כל תארי העבדות לה' [...] ושיתרוקן [...] **מכל תארי האדנות שהם הגאווה והעוז וההתנשאות וההתפארות והגבהות וכל הדומה לכך**. ואמרו, הגאווה לבוש ה', וכל הנוטל מה' את לבושו כאילו הוא חולק עמו [=כלומר מייחס לעצמו חלק מן האלהות]" (וראו עוד שם, בעמ' רעח, שלח-שלט).

נמצא, שאדם שמאמץ אל חיקו תארי אדנות או מעניק תארים כאלה לחברו, חוטא בחטא "הגאווה והעוז וההתנשאות וההתפארות והגבהות וכל הדומה לכך", וזהו חטא גדול וחמור לפני ה' יתעלה ויתרומם, שהרי מאחוריו עומדת השאיפה של האדם להערצה אלילית.

השאיפה הזו לכבוד ולהערצה וכן השקיעה בהזיות הגאווה, נובעות מריקנות רוחנית מייסרת מאד, ומסכלות מוחלטת במושגי האמת אשר מסבים לאדם עונג רוחני אדיר, ובהעדרם, נפש הכסיל מבקשת למלא את ריקנותה בעונג כלשהו. אך בשל ריקנותם ממושגי האמת, פונים הכסילים לאהבת הכבוד והרוממות או לאהבת התאוות והממון וכיו"ב, וזאת במטרה למלא את נפשם השוממה מידיעת השם ומהשקפות נכונות ואמיתיות, אשר מענגות את הנפש בעונג רוחני נצחי ומבטלות את הצורך בדמיונות-שווא של כבוד ובהזיות-הבל של גדולה וגאווה.

"הָלוֹא בַּיּוֹם הַהוּא נָאֵם יי' וְהָאֲבֹדְתִי חֲכָמִים מְאֹדִים וְתְבוּנָה מִהֵרָ עֲשׂוּ" (עובדיה א, ח).

"וְדַרְשׁוּ אֶל הָאֱלִילִים וְאֶל הָאֲסִים וְאֶל הָאֲבֹת וְאֶל הַיִּדְעָנִים" (ישעיה יט, ג).

ד. כוח התעמולה של צאצי המינים

אצרף למאמר זה קטע מספרו של ר' זכריה סולימן "שרשרות גבלות", שם הוא כותב פרק קצר שכותרתו "כוח התעמולה האשכנזי", וזה לשונו שם בשתי הפסקות הבאות:

"כוח התעמולה האשכנזי הוא עצום לאין ערוך [למדו מהאירופים שהיו מומחים בזה, וכידוע]. בשמוע האיש התימני את התעמולה על גדלו של הזולת, עוצמתו, צדקותו וחוכמתו, חש היהודי התימני את אפסיותו לעומת נשוא התעמולה. ולאט-לאט חודרת לתודעתו של היהודי התימני, כי הוא כאין וכאפס לעומת אֶחָיו האשכנזי, אף-על-פי שהוא הרבה יותר ישר, עדין ומנומס ויהודי. אבל בשמעו השכם והערב על אחיו האשכנזי, כמה הוא חכם, וכמה הוא גאון גדול ועצום, לבו נמס בקרבו והיה לאין, הכרתו מתערפלת כליל, והוא אינו מסוגל להבחין עוד בין דעותיו האמיתיות והמקוריות, ובין מה שהלעיטו אותו וחודר ומפעפע בקרבו.

זו הסיבה שהיהודי התימני אינו מוצא לנכון לחזור למקורותיו, הוא אינו רואה סיבה לכך, מפני שהוא מבכר את האמת המדומה והמזויפת על פני האמת עתיקת היום. ועל כן, החליט להתנשל ולהתערטל ממנהגיו היהודיים, והמיר את לשונו הברורה והצחה, בלשון עילגים

מעוותת אשר מיוסדת על חיקוי לשונות נִכר טמאים. אף את שירי הקודש מרוממי הנפש באמת, המיר בשירת שיגיונות מחרישת אזנים, אוי אוי אוי, וכו'. רק זעזוע כביר יכול להחזירו למשכן הדעת [!], ומי יודע, אולי נזכה לראות בעינינו את העצמות היבשות של בני עדתנו, קורמות עור וגידים, ורוח חדשה מאת השם מפעמת בקרבם: רוח ידיעת השם ואהבת השם, רוח אהבת האמת ואהבת האדם. השיבנו השם אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם". אמן.

סוף דבר

אחתום מאמר זה בכומרי הדת ויושבי הישיבות השכירים למיניהם: על אלה ראוי לקרוא את הפסוק במשלי: "רְאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לְכָסִיל מִמֶּנּוּ" (מש' כו, יב), ופירש שם רס"ג: "אם ראית איש חכם בעיניו, דע כי לכסיל תקוה יותר ממנו", ובפירושו הארוך הוסיף: "הסכלות שני מינים, סכלות פשוטה וסכלות מורכבת: (1) הפשוטה – היא שיסכל האדם דבר מסוים ויידע שהוא סכל בו, זה יש לו תקוה שיידעהו; (2) והמורכבת – הוא שיסכל האדם דבר מסוים ואינו יודע שהוא סכל בו, [זה] אין לו תקוה שיידעהו, ולפיכך אמר: 'תִּקְוָה לְכָסִיל מִמֶּנּוּ'".

כלומר, הכומרים השכירים ויושבי הישיבות למיניהם ולסוגיהם, הינם בגדר "סכלים מורכבים **מאד-מאד**", שהרי לא רק שהם אינם יודעים ומכירים בסכלותם ובחילול-שם-השמים שבידם, אלא שנדמה להם שהם כובבים בשמים אשר בזכותם כל העולם כולו עומד... ולכן אין להם סיכוי להבין ולהשכיל את דרך האמת, ומשתי סיבות כאמור: הם בטוחים שהם כובבים בשמים, וכן בגלל השוחד החודשי והיומי העלוב שהם מקבלים, אשר מעוור את עיניהם ומסלף ומעוות את תורתם, עד שכל קשר בינם לבין תורת משה שניתנה לנו בהר סיני הינו מקרי בהחלט.

"צֹאן אֲבֹדֹת הָיוּ עַמִּי רַעֲיָהֶם הַתְּעוּסִים הָרִים שׁוֹבְבוֹם מִהָרָא לְגִבְעָה הָלְכוּ שְׂכָחוּ רִבְצָם" (יר' נ).

על סכין של מילה ומגמת ההחמרה

זכורני שנערכה בבית-הכנסת שבו התפללתי בעבר ברית-מילה בשבת. בבואי לבית-הכנסת לפני כניסת השבת פגש אותי סב הנימול בכניסה לבית-הכנסת. הוא שאל אותי האם יש צורך להביא את תיקו של המוהל, שבו יש את סכין המילה ושאר צורכי המילה, לפני כניסת השבת דווקא, או שמא מותר לו להביא את תיקו של המוהל גם בשבת עצמה?

חככתי בדעתי לרגע, ושאלתי את עצמי: מדוע שיהיה אסור? והלא יש צורך בתיק בשבת, וכל דבר שיש לו צורך בשבת אינו בגדר מוקצה, כל-שכן וקל-וחומר שמדובר במצוה חשובה כמו מילה! לפיכך, השבתי לו כי לפי דעתי מותר להביא את התיק בשבת ללא שום חשש.

בעודנו מדברים, עבר אחד לבוש שחורים, אשכנזי ממוצא תימני, בנו של אחד ממתפללי בית-הכנסת אשר שמע את שיחתנו, הוא מיהר לצאת מבית-הכנסת, כנראה להביא דבר-מה ששכח בביתו. בעודו יוצא הספיק לשמוע מעט מהשיחה, ותוך כדי הליכתו הוא הפטיר כלפינו שהדבר אסור, ולכן יש להביא את תיקו של המוהל לבית-הכנסת לפני כניסת השבת.

א. כל הדברים בחזקת היתר

לצערנו, הכלל שכל הדברים בחזקת היתר עד שיוודע איסורן, לא קיים בימינו, במקומו המציאו פוסקי ההלכה הפרו-נוצריים כלל חדש: כל הדברים בחזקת איסור עד שיוודע היתרן. כלומר, כל דבר שאינך יודע בוודאות שהוא מותר נהג בו איסור, בעוד שלפי הרמב"ם ודרך האמת, כל דבר שאינך יודע בוודאות שהוא אסור נהג בו היתר. והנה לפניכם תשובת רבנו בעניין זה, שהובאה בתוך דבריו של קאפח לפירושו בהלכות חמץ ומצה, שם קאפח זועק על החומרה לאסור תיבול מצת מצוה, וזה לשונו של קאפח ולאחריו תשובת רבנו (עמ' שנט):

"והדברים מפליאים שמחפשים ראיות להיתר מה שאינו אסור כלל ואין בו שום נדנדוד של איסור, והטוען איסורו צריך להוכיח את האיסור, ולא שהמתיר צריך להוכיח את ההיתר, **כי כל הדברים בחזקת היתר עד שיוודע איסורן**, וכפי שכלל לנו רבנו בתשובתו הגדולה בעניין תחומין הובאה לעיל בהלכות שבת פרק כז, והיא בתשובותיו סימן שי, וזה לשונו [של רבנו]:

'ואילו אסרנו כל דבר שהוא ודאי מותר, מחמת ספק איסורא שאפשר שיימצא בסוג אותו הוודאי או במינו, כי אז היינו אוסרים כל המותרות כולן, וכבר ביארנו בכלל העיקרים שביארנום, שהדברים כולם מותרים מהתורה זולתי מה שנתברר איסורו' וכו' ע"ש". **עד כאן.**

בנוסף לכל זאת, רבנו פוסק בהלכות איסורי ביאה (טו, יט), וזה דבריו: "דין תורה, שספק ממזר מותר לבוא בקהל שנאמר: 'לא יבא ממזר בקהל' [דב' כג, ג] – ממזר ודאי אסור לבוא בקהל ולא ספק". ומוסיף ואומר שם קאפח באות בט (עמ' רמג-רמד):

"בקידושין [עג ע"א] נאמר: 'ממזר ודאי הוא דלא יבוא – הא ספק יבוא'. ולדעת רבנו זה בנין אב לכל התורה כולה, שאין אסור מן התורה אלא מה שנתברר איסורו, אבל כל ספק מותר מן התורה. וכך כתב [רבנו] בתשובה לעניין תחום שבת:

'וכבר בארנו בכלל העיקרים שביארנום, שכל הדברים מותרים מן התורה זולתי מה שנתברר איסורו. ומה שאמרו חז"ל: 'ספקא דאורייתא לחומרא' – אינו אלא מדברי סופרים ולא מן התורה. ובפירוש [=בתלמוד] אמרו: 'ממזר ודאי אסרה תורה' – והוא הדין בכל איסורי לאווין, וכיוון שספק איסורא דאורייתא אסור מדרבנן' וכו' [עד כאן דברי רבנו בתשובתו].

ועל-פי עיקר זה כתב גם בהלכות כלאים (י, כז): 'וכבר ביארנו בהלכות ביאות אסורות שכל איסורי ספקות מדברי סופרים'. ובהלכות איסורי ביאה (יח, יח): 'הואיל ואיסור כל הספקות כולן מדברי סופרים'. ובסוף פרק ט טומאת מת: 'דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי. אבל כל הספקות, בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות, הרי אין להן אלא מדברי סופרים' – הרי ברור שבניין אב לכולן הוא הממזר". **ועד כאן** דברי קאפח בהעתיקו את פסקי רבנו.

נמצא, כי רק דבר שאסור במפורש מן התורה ספקו אסור מדברי סופרים, ברם, דבר שאין בו שום חשש לאיסור תורה, וחכמים לא אסרוהו באופנים מפורשים, אין לאסורו כלל ועיקר. ובמלים אחרות: "כל הדברים בחזקת היתר עד שיוודע איסורן".

אולם, תפישת ההלכה בימינו והמגמה להחמיר ולהגביל כאמור, שיבשו את הכלל ההלכתי החשוב הזה, וכל מי שמבקש היום להתיר דבר-מה, מראש נתפס כטועה ואף כמזלזל וקל-דעת. שיבוש זה גרם לכך, שבימינו מי שרוצה להתיר דבר-מה זקוק בהכרח לשני עדים:

האחד, להוכיח שהוא צודק לפי ההלכה; **והאחר**, לזהות את טעות האוסרים ולבארה (ולרבים גם זה לא יספיק, כי הסגידה להבל כבר השתלטה על כל חלקה טובה). כל עוד הוא לא יוכיח את שני הדברים הללו באותות ובמופתים, תרבוץ מעל המתיר עננה של ספקות, שמא אינו בקי בהלכה, שמא אינו מן "המהדרין", ואפילו שמא הוא קל דעת שמקל בעניינים חמורים.

בהמשך נבאר מהו יסוד מגמת ההחמרה הזו ומהו מקורה הנרפש, אך קודם לכן נעיין בהלכות רבנו ונציג את שני העדים ההכרחיים שהזכרנו (הוכחת הצדק וזיהוי טעות האוסרים), וכל זאת רק כדי לקבוע את המובן מאליו: שמותר להביא את תיקו של המוהל לבית-הכנסת בשבת.

"וַיָּמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לֹא אֱלֹהֵי אֲמֶת וְלֹא כֹהֵן מוֹרֶה וְלֹא תוֹרֶה" (דה"ב טו, ג).

ב. סכין של מילה – מוקצה מחמת חסרון כיס?

ראשית בדקנו מבחינת מוקצה האם יש איסור לטלטל סכין של מילה? כלומר, האם סכין של מילה הוא בגדר "מוקצה מחמת חסרון כיס"? נעיין אפוא בפסק רבנו בהלכות שבת (כה, ט):

"כל כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו, כגון כלים המוקצין לסחורה, וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהם שמא ייפסדו – אסור לטלטלם בשבת, וזה הוא הנקרא: 'מוקצה מחמת חסרון כיס'. כגון המסר הגדול, ויתד של מחרשה, וסכין של שחיטה, וסכין של טבחים, וחרב שלאשכפים, וחצין החרשים, וקורנס הבשמים, וכיוצא בהן".

רבנו לא מקמץ בדוגמות: שבע דוגמות הרמב"ם מביא לכלים שונים שהאדם מקפיד עליהם. והואיל וסכין של מילה הוא בגדר כלי שהמוהלים היו מקפידים עליו, קשה להניח שרבנו ישמיטו מרשימת הדוגמות אלא-אם-כן חז"ל לא הגדירו את הסכין הזה כ"מוקצה מחמת חסרון כיס". ויתרה מזאת, כל הכלים שנזכרו בדברי רבנו אין להם צורך בשבת, לעומת זאת, סכין של מילה יש בו צורך גדול בשבת, שהרי לעתים מזומנות המילה חלה בשבת. איך אפוא יעלה על הדעת שהוא יהיה בגדר מוקצה כאשר יש בו תועלת הכרחית לקיום מצוה כל-כך חשובה **בשבת**?

לפיכך ברור, כי לסכין של מילה אין דין של "מוקצה מחמת חסרון כיס" כלל, וכאילו הוא מוכן ומזומן תמיד לקיים בו את המצוה הגדולה והחשובה הזו וגם בשבת. עוד נראה לי, כי בגלל שיש לו צורך בשבת שיש בה מצות מילה, נעקר ממנו דין מוקצה מחמת חסרון כיס לחלוטין.

ג. מדוע אפוא החמירו בדין זה?

עדיין יש להבין מדוע החמירו צאצאי המינים בדין זה? מהו יסוד שגיאתם? לפי דעתי שיבושם נובע מאי-הבחנה בין שני מושגים נפרדים בהלכות שבת: **הלכות מוקצה והלכות עירוב**. לפי ההלכה יש מקומות שבהם המילה נדחית ליום ראשון, כגון שאין סכין של מילה או שהסכין נמצא ברשות אחרת כגון רשות הרבים, ואפילו בבית אחר במקום שלא עשו עירובי חצרות.

כלומר, במקומות שנדרש לעבור על איסור תורה או אפילו על עירוב דרבנן, אסור לפי ההלכה לקיים את מצות המילה בזמנה, וזה דברי רבנו בהלכות מילה (ב, ז): "עושין כל צרכי מילה בשבת [...] אבל מכשירי מילה אינן דוחין את השבת. כיצד? הרי שלא מצאו סכין אין עושין סכין בשבת. ולא מביאין אותו ממקום למקום, ואפילו במבוי שאינו מעורב אין מביאין אותו מחצר לחצר [=במקום שבני המבוי לא עירבו, והוא הדין מבית לבית במקום שלא עירבו עירובי חצרות]. ואין עירוב דדבריהם נדחה מפני הבאת הסכין הואיל ואפשר להביאו מערב שבת".

כאמור, אי הבנה ואי הבחנה בין עניין מוקצה לעניין הוצאה מרשות לרשות וערבובם, יחד עם מגמת ההחמרה המופקרת, הפכו את סכין המילה ושאר כליו של המוהל למוקצים.

אולם, חומרתם החמורית של צאצאי המינים לא תעלה על הדעת מהסיבות הבאות:

א) אם היה לסכין דין מוקצה והיה אסור לטלטלו אפילו במקום שיש עירוב, חז"ל לא היו אוסרים להביאו מרשות לרשות, ולא היו מוסיפים ואוסרים אף להביאו מחצר לחצר במבוי משותף. כלומר, חז"ל פירטו כיצד ובאלו נסיבות אסור להביא סכין של מילה, ללמדנו, שבכל שאר האופנים אין שום איסור, ובמלים אחרות, אין לסכין של מילה דין של מוקצה כלל.

ב) קאפח מוסיף ואומר שם (אות יב), שאיסור הבאת הסכין במקום שלא עשו עירוב חצרות, הוא רק כאשר הסכין נמצאת בתוך אחד מבתי החצר, ואז אסור להוציאו ולהביאו לבית אחר. אך כאשר הסכין נמצאת **בחצר** מותר להביאה לתוך הבית ולהשתמש בה למצות מילה, וז"ל: "וכי היכן צריך עירוב דדבריהם? כפי שפסק הוא [=הרמב"ם] בעירובין, הרי רק בשבת בתוך הבית, אבל בשבת **בחצר** ודאי **שמביאין אותו**". כלומר, גם לפי קאפח ברור ופשוט שמותר להביא את סכין המילה בשבת במקום שיש עירוב, ואין לסכין המילה דין מוקצה כלל. ויתרה מזאת, גם אם נניח שסכין המילה הוא בגדר "מוקצה מחמת חסרון כיס" – הלא הסכין נמצא בתוך תיק המוהל שבו יש חפצים רבים, ובסיס לדבר האסור והמותר מותר בטלטול בשבת.

ובכלל, אין בדברי המחמירים שום היגיון, שהרי איך יעלה על הדעת שיהיה אסור לטלטל את סכין המילה בשבת לצורך המילה משום "מוקצה מחמת חסרון כיס", אך כן יהיה מותר להשתמש בו לעצם מצות המילה? מוקצה או לא מוקצה? מותר לטלטלו או אסור לטלטלו?

ואגב, נשים לב שרבנו אומר לעיל: "ואין **עירוב דדבריהם** נדחה מפני הבאת הסכין", ולא אומר באופן כללי: "ואין **איסורי דרבנן** נדחים מפני המילה"; ואף נותן טעם מדוע איסור עירובי מבואות וחצרות לא נדחה: "הואיל ואפשר להביאו מערב שבת". כלומר, חז"ל אסרו לקיים את המילה בזמנה דווקא בגלל שהתרשלו ולא הכינו את הסכין מבעוד יום. נמצא, כי בשאר איסורי דרבנן שאינם דומים לעירובי חצרות ומבואות, אין לדחות את המילה באופן גורף, אלא יש להפעיל שיקול דעת, ודומני שבמקרים לא מעטים יהיה ראוי לקיים את המילה על-כל-פנים.

ד. יסודות מגמת ההחמרה

מדוע אפוא פשטה מגמת ההחמרה בעולם הדתי באלף השנים האחרונות? מדוע היא לעולם לא יודעת שבעה? מדוע היא רק הולכת ומתעצמת? יש לכך שתי סיבות מרכזיות:

א השפעה נוצרית – הולדתה של מגמת ההחמרה הינה בארצות אירופה, שם פשתה הדת הנוצרית אשר מקדשת את ההחמרה, הסגפנות והפרישות מהנאות העולם-הזה, ואף קובעת לפיהן את מעלתו וקרבתו של האדם לאל: ככל שהאדם נתפש כסגפן יותר כך הוא נחשב כקרוב יותר לאלהים – מעין "מלאך" שכל צרכי החומר זרים לו. סגפנותם ופרישותם החיצונית של הכומרם מעוררת בקרב ההמונים הנבערים הערצה כלפיהם, כאילו הם אנשים נשגבים ומורמים מעם – "בניו של אלהים". מעמדם כ"אלהים עלי-אדמות" לא נועד רק לפטם את גאווותם ולספק את תאוותיהם וזימותיהם, אלא לא פחות מכך, כדי לשכנע את ההמון בהזיה שהם ראויים לשלל טובות הנאה מפליגות, ולעורר את ההמון לממנם, לפטמם ולהעריצם.

דת משה פשטה צורה ולבשה צורה חדשה בקרב יהדות אשכנז שהושפעה מאד מן הנצרות, ולכן צאצאי המינים רואים בסגפנות כלי מרכזי להערכת גדולתו של אדם, וכלי מרכזי להתעות את ההמון בהזיה שגדוליהם הם "בניו של אלהים", בדיוק כמו כומרי הנצרות, וכל זאת כדי שיעריצום ויישמעו הישמעות מוחלטת לכל אשר יורו להם, אפילו על שמאל שהוא ימין...

השפעות רבות נוספות היו לנצרות על הדת באירופה, ואוסיף שתי דוגמות:

א.1 ההיתר ליהנות מכבוד תורה – לפי דעתי היתר זה נלמד מן הנצרות, אשר הפכה את הפקת טובות ההנאה ועושיק ההמון לאמנות (ובימינו צאצאי המינים עלו על מוריהם, לדוגמה, הכניסה לכנסייה היא בחינם, ואילו בכנסיות צאצאי המינים האדומיים קונים כיסא בכסף).

א.2 ביטול כל עולם המחשבה של דת האמת ומחיקתו מספרי הדת לחלוטין, עד שמצוות כמו ידיעת ה' וייחודו הפכו להיות בגדר כפירה לשיטתם של צאצאי המינים. ביטול עולם המחשבה הפך את דת משה הצלולה לאפורה חולה ועכורה, בהיותה עתה כלי הלכתי-טכני חסר מעוף ונעדר רוממות המחשבה של דת האמת. ביטול עולם המחשבה של דת האמת שהזכרנו בסמוך נובע כאמור מהשפעת הכנסייה הנוצרית, אשר התנגדה התנגדות נחרצת ליסודות הדת כמו: ייחוד ה' ומלחמה נחרצת בעבודה-זרה, ואף החדירה דמיונות והזיות מאגיות אליליות לרוב.

ב וישנה סיבה נוספת לנגע מגמת ההחמרה ההולך וגובר: דת משה נשענת על שתי רגליים: רגל המחשבה ורגל ההלכה. שתי הרגליים הללו אינן זהות בחשיבותן, מפני שרגל ההלכה היא האמצעי, המבוא והשער לתכלית האדם בעולם-הזה – לידע את ה' יתעלה ככל יכולתו.

מכל מקום, צאצאי המינים והנוהים אחריהם, מאז ביטולם את עולם המחשבה היהודי וקטיעת רגל המחשבה מדמותם הרוחנית, עומדים רק על רגל אחת היא רגל ההלכה. וככל אדם שעומד על רגל אחת, עמידתם איננה יציבה, ובסתר ליבם חשים הם היטב את עמידתם הרוחנית הרעועה. בשל עמידתם הרוחנית הרעועה, הם הרגישו ומרגישים צורך עז שהולך ומתעצם, למלא את ריקנות נפשם מדעת ומהשקפות נכונות וישרות, בחומרות על גבי חומרות, עוד ועוד, כאדם הנרעד כעלה נידף שמבקש לחזק את עמידתו על רגל אחת בעיפויה ובהשמנתה.

ברם, כל ניסיונותיהם לעבות את רגלם היחידה שנותרה להם ולחזק את עמידתם הרוחנית, משיגים דווקא את המטרה ההפוכה, ועמידתם הרעועה לא רק שאיננה מתחזקת היא אף

מתערערת עוד ועוד. מפני שגם הרגל ההלכתית הַבְּרִיאה שאולי הייתה להם לפני למעלה מאלף שנים, כבר איננה אותה רגל, מפני שהיא חולה עתה מאד מרוב ניפוחה ונפיחותה.

כל עוד לא יעקרו את כבודם וכבוד אבותם ויודו כי מתחילה עובדי עבודה-זרה היו אבותיהם ואבות-אבותיהם, כל עוד ימשיכו בדרכם העקלקלה, ויוסיפו לעבֹת ולהחליש את הרגל היחידה שנותרה להם – כך תִּסְפְּנה להתערער עמידתם ויציבותם הרוחנית, והצורך שלהם להעמיס עוד ועוד חומרות הזויות כדי לשכך את המיית נפשם העשוּקה, יגבר. ברם, בסופו-של-דבר יבוא יום, וגם הרגל היחידה, זו ההלכתית החולה מאד, תקרוס ברעש גדול, והם יעמדו חסרי אונים למול שוקת שבורה, ללא דעת וללא מדע אמיתיים, רק חומרות הזויות ודמיונות מחליאים.

"יֵתֵר מִרְעֵהוּ צִדִּיק וְדָרֶךְ רָשָׁעִים תִּתֶּנָּם" (משלי יב, כו).

ואצרף את התקפתו של רס"ג על הקראים שערכו רפורמות קשות בדת משה, ודבריו מתאימים באופן מופלא גם לרפורמים החרדים לתאוותיהם, המחמירים והסגפנים כלפי חוץ... וזה לשונו בפירושו למשלי (עמ' לח) על הפסוק: "לְהַצִּילָךְ מִדֶּרֶךְ רָע מֵאִישׁ מְדַבֵּר תִּהְפֹּכֹת" (ב, יב):

"והנה ממה שביאר החכם, שזה יהיה מפירות החכמה, שבעליה ישנא את אנשי הרע [...] אמר בהם [באנשי הרע]: 'לְהַצִּילָךְ מִדֶּרֶךְ רָע מֵאִישׁ מְדַבֵּר תִּהְפֹּכֹת' [...] והנה ראשית מה שיתעב [החכם] ממעשיהם: אם הנהיגו מנהג רע או קבעו שיטה רעה שהשכל מתנגד לו, וכל-שכן אם עם זאת רבה יגיעתו, שהם מייגעים [=בשיטותיהם בהזויותיהם ובחומרותיהם] את הנוהים אחריהם ומענים אותם בלי תועלת ואף גורמים בכך נזק, ובשני הדברים יחד אמר ה' על הגויים: 'וַיִּגְעוּ עַמִּים בְּדִי רִיק' [יר' נא, נח], זו השיטה רבת היגיעה שאין בה רוע. ואחר-כך אמר: 'וּלְאֲמִים בְּדִי אֵשׁ וַיַּעֲפוּ' [שם], זו השיטה רבת היגיעה המוזרה בשכל [=שיש בה רוע]. וממידותיהם המוזרות הם התהפוכות, אמר בזה: 'מֵאִישׁ מְדַבֵּר תִּהְפֹּכֹת' [מש' ב, יב]."

ואחתום בנבואתו של ירמיה על הגויים (טז, יט), שלא תיתכן קיומה במעגלים החיצוניים טרם קיומה במעגלי העדות השיטות והזרמים הפנימיים בעם-ישראל: "יִי עֲזִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה, אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאֲפָסִי אֶרֶץ וַיֹּאמְרוּ אַךְ שָׁקֵר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאֵין בָּם מוֹעִיל".

הכיתה אותם ולא חלוי

מאמר זה משלים את המאמר: "חשבון נפש נוקב בעקבות השואה: מדוע באה אלינו הצרה הזאת?". הפרקים הראשונים להלן לקוחים מתוך המאמר ההוא, ובהמשכם תועלה הנקודה שבה מתמקד מאמר זה: "הכיתה אתם ולא חלוי, כליתם מאנו קחת מוסר" (יר' ה, ג).

אחד היסודות החשובים ביותר בתורת משה הוא הפקת מוסר מהייסורים שבאים על האדם הפרטי או על האומה. תכלית הייסורים היא להביא את האדם או את האומה לידי התבוננות מעמיקה במעשיהם ולצאת לדרך חדשה, טהורה ונקייה מסיאוב הדעות הרעות וההשקפות המשובשות, אשר מדרדרות את האדם והאומה לחטאים ולפשעים ולתועבות קשות.

ירמיה הנביא זועק על סכלות העם, שממשיך במריו למרות הייסורים הקשים שקדמו לחורבן הבית: הרעב הנורא ששרר בעיר, החולאים והמגיפות, כל אלה גררו עמם מראות ומעשים מזעזעים, ולמרות כל זאת העם הקשה את ערפו – וכך זועק ירמיה בתוכחתו (ה, ג): "הִכִּיתָה אֶתֶם וְלֹא חָלוּ, כָּלִיתֶם מֵאֲנֹו קַחַת מוֹסֵר, חִזְקוּ פְּנֵיהֶם מִסָּלַע מֵאֲנֹו לְשׁוֹב". כלומר, אפילו שמלאך המוות פושט ברחובות קריה, ואין בית שאין בו זעקה וצווחה, עדיין סכלו תושבי ירושלים, בעיקר מקרב עשירי העם, ועדיין הפנו עורפם לדרך האמת והוסיפו לשקוע בהבל.

"כָּלִיתֶם – מֵאֲנֹו קַחַת מוֹסֵר"

ברם, לא רק ירמיה הנביא מלמדנו על החובה לקחת מוסר מהייסורים אשר מתרגשים עלינו. אחי יוסף, בבוא עליהם צרת בנימין, עורכים חשבון נפש עמוק, שכנראה קינן בליבם זמן רב, והם תולים באופן חד-משמעי את הצרה שניחתה עליהם בכך שחטאו ופשעו ביוסף אחיהם: "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, אֲבָל אֲנִשְׁמִים אֲנַחְנוּ. עַל אָחִינוּ אֲנֶשְׁרָא רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוֹ אֵלֵינוּ. וְלֹא שָׁמַעְנוּ, עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" (בר' מב, כא).

גם רבנו הרמב"ם בספרו "מורה-הנבוכים", קובע כלל בהשגחת ה' עלינו, והוא: "אין ייסורין בלא עוון". משמעותו הברורה של כלל זה היא, שבבוא ייסורים על אדם או על אומה, חובה עליהם לפשפש במעשיהם ובהתנהלותם. ויתרה מזו, כאשר הרמב"ם מנתח את מסכת ייסוריו של איוב, הוא בפירוש מלמדנו שיש חובה על האדם לנסות ולהבין כפי כוחו את הקורות אותו, ולנסות ולקשור את האירועים אשר מתרגשים עליו לאופני התנהלותו, בחירתו ומעשיו.

והנה לפניכם מקצת מדברי רבנו במורה (ג, יז) בעניין הייסורים, בשתי הפסקות הבאות:

"וכן מכלל יסודות תורת משה רבנו, שהוא יתעלה אין עוול לפניו בשום פנים ואופן, ושכל הבא על בני האדם מן הייסורין, או מה שמגיע להם מן הטוב, האדם היחיד או הציבור, **הכל מפני שהם ראויים לכך במשפט הצדק אשר אין עוול בו כלל**, ואפילו ניגף האדם בקוץ בידו וסילקו מיד – הרי זה לו עונש, ואפילו השיג הנאה כלשהי – יהיה זה לו גמול, וכל זה להיותו ראוי לכך, והוא אמרו יתעלה: 'כִּי כָל דָּרְכָיו מִשְׁפָּט אֶל אֲמוֹנָה וְאֵין עוֹל צָדִיק וְיִשָּׁר הוּא' [דב' לב, ד], אלא שאין אנו יודעים היאך נעשו ראויים [בני האדם, לשכר ולעונש שהם מקבלים]. [...]"

ואנחנו סוברים, שכל המצבים האנושיים הללו הם כפי מה שהאדם ראוי לו, **וחלילה לאל מעוול, ואינו מעניש אדם אלא שְׁחָיִיב עונש**, זהו אשר אמרה אותו תורת משה רבנו, שהכל הולך כפי מה שראוי [הטובות והרעות חלות באדם בצדק מדוקדק לפי זכויותיו וחובותיו], ועל-פי השקפה זו נמשכים דברי המון חכמינו [וכוונתו שרובם הגדול של החכמים ע"ה אחזו בהשקפה הנכונה הזו, וכמו שקאפח מעיר שם, שבמקור, המילה 'המון חכמינו' עניינה: 'רוב' או 'כמעט כל'], [שהרי] אתה מוצא אותם [את חז"ל] אומרים בפירוש: 'אין מיתה בלא חטא ולא ייסורין בלא עוון' [שבת נה ע"א], ואמרו [במשנה]: 'במידה שאדם מודד בה מודדין לו' [סוטה א, ז]".

"אֵינִי יי חָקֵר לִב בָּחֵן כָּלִיוֹת וְלִתֵּת לְאִישׁ כְּדָרְכָיו כְּפָרִי מַעֲלָלָיו"; "גָּדַל הָעֶצְמָה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר עֵינֵינוּ פִּקְחוֹת עַל כָּל דָּרְכֵי בְּנֵי אָדָם לִתֵּת לְאִישׁ כְּדָרְכָיו וְכְפָרִי מַעֲלָלָיו" (יר' יז, י; לב, יט).

אגרת תימן

מקור נוסף שמתוכו אנו לומדים על-כך שחובה עלינו לנסות ולהבין מדוע ניחתים עלינו מכות וייסורים הוא "אגרת תימן", שם, בעקבות ספר התורה, רבנו כותב מפורשות שחובה עלינו להתבונן בעונשי ה'. ויתרה מזו, אי-עיון והתבוננות בעונשי ה' נחשבים לחטא חמור, ועלולים להביא עלינו מכות נוספות, גרועות מאלה הראשונות, וכך כותב רבנו שם (עמ' מו):

"ועל ההשקפות הללו [=שלפיהן האירועים והייסורים חלים במקרה] הזהיר יתעלה בספרו [=בספר התורה] והודיענו ואמר: שאם אתם מְרִיתֶם והבאתי עליכם מכות עונש על מעשיכם, אם תהיו בדעה כי חִלּוֹתֶם בכם דבר שאירע במקרה **ואין סִבָּתָם מפני שְׁמִרְתֶּם**, הריני מוסיף לכם מאותו המקרה ואכפילהו, והוא אָמרו בתוכחה: אם תלכו 'עֲמִי' (ב)קְרִי, וְהִלַּכְתִּי אֲפִי אֲנִי עִמָּכֶם בְּקִרְי' [ויק' כו, כג–כד], וקרי הוא המקרה והאירוע. אמר: אם עשיתם עֲנָשִׁי אירוע שאירע במקרה, הריני מוסיף עליכם מחומר אותו המקרה 'שְׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם' [שם]."

תכלית העיון וההתבוננות

תכלית העיון וההתבוננות לאדם הפרטי ולאומה היא אחת: לנסות ולהבין היכן שגינו, לחדול מן ההבל, להתרחק מן הכיעור ולצאת לדרך חדשה וסלולה בעבודת ה' יתעלה. וגדולה תשובה שבלעדיה אין קיום תקין לעולם, וכפי שכותב רבנו הרמב"ם בספרו "מורה הנבוכים" (ג, לו):

"ופשוט הוא כי גם התשובה [...] מן ההשקפות אשר לא תהא סדירה מציאות אישי התורתיים [=האנשים אשר קיבלו עליהם את תורת משה] כי אם בסבירתה. לפי שאי-אפשר לאדם שלא יחטא ויטעה, אם שטעותו בהחשיבו השקפה או מידה שאין חשובות באמת, או בהתגברות תאוה או כעס. ואם יהיה האדם בדעה שאין מרפא לשבר זה לעולם, יתמיד בתעייתו, ושם יוסיף במריו אם לא תהיה לו יֵצֶה [לשוב]. אבל עם הסברה בתשובה [=ההשקפה שניתן לשוב בתשובה ולזכך את הנפש, ואף רצוי וראוי וחובה לשוב] יחזור למוטב, וישוב למצב מתוקן ביותר, וליותר שלם ממה שהיה קודם שיחטא. ולפיכך רבו המעשים המחזקים את ההשקפה הנכונה הזו המועילה מאד [...] והציווי הכללי לשוב מכל חטא היא הִתְנַתְּקוּת ממנו".

מדוע אירעה השואה?

הדברים האמורים לעיל מְכוּוֹנִים גם לשואה הקשה שפקדה את עמנו. אני כופר בדעה שאסור לנו לנסות ולהבין על מה עשה אלהים זאת לנו. לדעתי הדברים קל-וחומר: אם חובה על האדם **הפרטי** לנסות ולהבין את איתותי הייסורים שה' שולח לו, אז **אומה שלמה**, ובוודאי האומה הנבחרת: "בְּנֵי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל" (שמ' ד, כב), וודאי שעליה להתמודד עם השאלה ולנסות לספק תשובות שיסייעו לנו לשוב לדרך האמת והצדק, ולמלא את ייעודנו שהוא גם חובתנו הנעלה – לכוון בארצנו הטובה "מִמְלַכֶּת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמ' יט, ו), אור ליהודה ואור לאנושות.

כמובן שאין תשובה אחת, כל תשובת אמת, ולו חלקית, שיש בה תועלת לשוב אל ה', לשוב לידיעת ה', לשוב לדרך ישרה ואמיתית – יש בה מן הברכה. ברם, חלילה מלספק תשובה

קלוקלת, בדומה למה שהצהירו כמה מגדולי גללי המינים הארורים והמהובלים, שהשואה התרחשה בגלל "שאנשים דיברו בבית-הכנסת!" שהרי יש בטענת הבל מהובלת שכזו הוצאת לעז חמור על ה' יתברך ואף כפירה בתורה שנאמר בה: "הַצֹּר תָּמִים פָּעֵלוּ, כִּי כָל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט, אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֹל, צָדִיק וְיֹשֶׁר הוּא" (דב' לב, ד).

ובמלים אחרות, הייתכן ששופט האמת והצדק יעשה עוול נוראי ויגמול בעונש כל-כך לא מידתי בעבור עבירה זניחה יחסית? האם ה'-אלהים-אמת הינו כשאר אלילי עמי הקדם הדמיוניים והנגעלים שכל הפוגע ב"כבודם" בזוטות מביא על עצמו זעם נוראי? וכי אינם יודעים את הכתוב בתורה (שם' לד, ו; ועוד): "אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד וְאֶמֶת"? ושמה עילגותם המחרידה וקריאתם המשובשת וההרסנית בתורה גרמו להם לאי-הבנת פשטי המקראות?

וזו דוגמה מובהקת **להעדר ידיעת ה'** שהוא הנושא המרכזי של מאמר זה, כי גם מי שיודע רק מעט על דרכי הנהגתו של ה' יתעלה, כבר יודע שהקב"ה איננו כשאר אלילי קדם, אשר חרונם עולה באפם על כל עבירה קלה שפוגעת בכיכול בכבודם, ומשחיתים בחמת זעם את המאמינים בהם לפי דמיונם. אלא, ה' יתעלה המתין אלף שנים כדי להעניש את יהדות אירופה, ועד שלא התמלאה סאת-רשעם וכָּשְׁרָה השעה לעלות לארץ-ישראל, הוא לא אפשר להיטלר ודומיו לעלות לשלטון. ורק עובד אלילים סכל במיוחד, הרחוק מאד מידיעת ה' וידיעת פעולותיו, מסוגל להעלות על הדעת שה' יתעלה ויתרומם, יעניש לחינם בעונש כֹּה קיצוני ולא מידתי.

לפי דעתי, הסיבה המרכזית להתרחשות השואה הנוראה הייתה סירובם המתמשך של יהודי אירופה לעלות לארץ-ישראל ולמלא את ייעודם. סירובם זה נבע ממידות רעות ומהשקפות משובשות, ואלה נבעו מריחוקם מה' יתעלה. בעקבות העדר ידיעת ה' צמחה בקרבם עבודת אלילים באינסוף דרכים וצורות, עולם ההלכה עוות באופן קיצוני ביותר, והתורה הפכה לכלי להפקת טובות הנאה חומריות, ועל-כל-זאת הרחבתי במאמר שנזכר בראש דברינו. כריתת מצוות התורה מצור מחצבתן המחשבתי, גרם ליצירת דת חדשה פרו-נוצרית, וכל אלה גרמו לשנאת ארץ-ישראל ולעיצוב עולם המחשבה וההלכה לפי שרירות ליבם הרע ולפי **פשטי** מדרשי חז"ל – וכך הגיעו לשיבוש שאסור לעלות לארץ-ישראל כדי שלא להתגרות בגויים.

המינים וצאצאיהם כל-כך אהבו את הגלות, ואפילו שרבים מהם לא חיו שם חיים טובים, עדיין הם העדיפו את הכליזמרים והניגונים בארץ נֶכֶר, איבוד הדעת בשתיית "משקה" מר, הבטלה וחוסר המעש, הקרבה לגויים הטמאים והמושחתים, וכמובן אלילות הזימה החסידית ואלילות הגאוה הליטאית – על-פני מילוי ייעוד ה' יתברך עלינו בהקמת ממלכת כהנים וגוי קדוש.

נמצא, כי היסוד לשנאתם את ארץ-ישראל, להתכחשותם לייעודם, לעבודת האלילים אשר בידם, וליצירת דת חדשה פרו-נוצרית רוויית הזיות אליליות ודמיונות מחליאים (עיין ערך רש"י) שהנחיל לעם-ישראל את המינוח ותפישת אגדות חז"ל כפשוטן) – הוא **העדר ידיעת ה'** וכבר אמר זאת לפניי החכם באדם שדבריו לכל הדעות נאמרו ברוח הקודש, ולא לחינם דבריו בספר משלי (א, כב-לג) תואמים באופן מפליא את מהלך ההיסטוריה, וכאילו הניחו לנו מן השמים תשובה מוכנה מראש לשאלה הגדולה: מדוע התרחשה השואה הנוראה? והנה דבריו:

"עַד מְתֵי פְתִימֵי תְּאַהְבוּ פְּתִי [=בתפישת אגדות חז"ל כפשוטן ובאימוץ הזיות מינות אליליות], וְלִצִּים לְצֹן חֲמָדוֹ לָהֶם [=מנגני הכליזמרים והניגונים בארץ נכר, ושאר ליצני 'אבריימל'ה מלמד' לרוב סוגיהם ומיניהם], וְכִסִּילִים יִשְׁנָאוּ דַעַת [=בשריפת מחשבת ישראל הטהורה, שהרי הם שרפו באש את 'ספר המדע' ו'מורה הנבוכים', וביערום מדתם החדשה]. תְּשׁוּבוּ לְתוֹכְחָתִי הִנֵּה אֲבִיעָה לָכֶם רוּחִי, אֹדִיעָה דְּבָרִי אֶתְכֶם. יַעַן קָרָאתִי וְתַמְאֵנוּ [=בתחילת שנות ה-20 הייתה העלייה לארץ-ישראל חופשית במשך כחמש שנים! וכבר הוכיח אותם וייצמן בתוכחתו של ה' יתעלה לאדם הראשון: 'עם ישראל – אֵיכָה?'], נְטִיתִי יָדִי וְאֵין מִקְשִׁיב [=כמה פוגרומים וייסורים קדמו לשואה? כמה מכות נוראות חלו בהם עד שנסגרו שערי אירופה?].

וְתַפְרְעוּ כָּל עַצְתִּי וְתוֹכְחָתִי לֹא אֲבִיתֶם [=לא! אמרתם, אסור לעלות לארץ-ישראל, אסור להרגיז את הגויים אהובי ליבכם]. גַּם אֲנִי בְּאִידְכֶם אֲשַׁחֵק, אֲלַעַג בָּבֶל פְּחָדְכֶם [=כמה קשים דברים אלה, ללמדנו עד כמה רשעים וסכלים היו]. בָּבֶל כְּשׁוֹאָה [!] פְּחָדְכֶם וְאִידְכֶם כְּסוּפָה יֶאֱתֶה, בָּבֶל עֲלִיכֶם צָרָה וְצוּקָה. אֲזִי יִקְרָאֲנִי וְלֹא אֶעֱנֶה, יִשְׁחַרְנֵנִי וְלֹא יִמָּצְאֵנִי [=לא 'קדושת' האדמו"רים הטמאים המשוקצים, לא 'קדושי העליון' הליטאיים פלפלי ההבל והזיות המינות האליליות, ולא לימוד התורה המעוותת שיצרו והחדירו במשך כאלף שנה – כל אלה לא הועילו להם ביום עברה ותוכחה]. תַּחַת כִּי שְׁנָאוּ דַעַת [=תחת כי שנאו את הדעת והעדיפו את גאוותם ותאוותיהם הבזויות על פני יראת האלהים] וְיִרְאָתִי לֹא בָחְרוּ [=אם היו יראי אלהים באמת, מלכתחילה לא היו פונים לדרכי חתחתים, והיו מודים על האמת כצוואת חז"ל, ומקבלים את תוכחת רבנו הרמב"ם על-כך שהם: 'יותר תועים מהבהמות', ובוודאי שלא היו משתלחים ברבנו הרמב"ם בהשגות ריקות חלולות ומרושעות, ונלחמים נגדו בכל אמצעי שפל אפשרי].

לֹא אָבוּ לְעַצְתִּי נָאֲצוּ כָּל תוֹכְחָתִי [=קיללו וניאצו את דרך האמת שאברהם אבינו ורבנו העלו על נס] וַיֹּאכְלוּ מִפְּרִי דֶרֶכָם וּמִמַּעֲצֵיתֵיהֶם יִשְׁבְּעוּ [=וסופם וסוף חכמיהם הנבערים, שהגויים הארורים עינו ורצחו וכילו ושרפו אותם באלף-אלפי מיתות משונות ואכזריות, ולימדו אותם שאכן יש שדים ורוחות בעולם-הזה כפי הזייתם] כִּי מְשׁוּבַת פְּתִימֵי תַהֲרָגָם [=רש"י וחבר מרעיו, אשר החדירו לנו את הבנת אגדות חז"ל כפשוטן, ובאמצעותה זיהמו וסיאבו את תורת משה בהזיות אליליות לרוב], וְשִׁלּוֹת כְּסִילִים תַּאֲבָדָם [=שלוות גדולי האסלה בגולה, אשר הבטיחו לחסידיהם שלא יאונה להם כל רע, אך ברגע האחרון הם ברחו ונמלטו, והותירו את חסידיהם לבדם למוות המר]. וְשָׁמַע לִי יִשְׁכֹּן בְּטַח וְשָׁאֵנָה מִפְּחַד רָעָה [=דווקא מי ששומע לי באמת והולך ביושר בדרך האמת, ולא אלה שעוסקים בתורה לפי דמיונם הטמא ופלפולם המסואב]".

ולמרות שהאמת היא אור בהיר בשחקים, הם מתעקשים ללכת בדרכים יקושים ועקושים עד עצם היום הזה! ותוכחתו של שלמה המלך עודנה בעינה עומדת כנגד פניהם הוורדרדים: "תְּשׁוּבוּ לְתוֹכְחָתִי הִנֵּה אֲבִיעָה לָכֶם רוּחִי, אֹדִיעָה דְּבָרִי אֶתְכֶם", והם עדיין מסרבים לקבלה ולהיטיב דרכיהם ומעלליהם: "תַּחַת כִּי שְׁנָאוּ דַעַת וְיִרְאָתִי לֹא בָחְרוּ". אך עתיד לבוא יום שהם יודו לדרך האמת של רבנו הגדול, וישנאו את דרכי אבותיהם הרעים: "וַיֹּאמְרוּ אֵךְ שָׁקֵר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאֵין בָּם מוֹעִיל" (יר' טז, יט) – רק כך יטהרו משיקוצי אבותיהם, ועל דרך הדרש ניתן לומר בהם (איוב לז, כא): "וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר, בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים – וְרוּחַ עֲבָרָה וְתַטְהָרָם".

ואצרף מעט מדברי התוכחה המחרידים שבפרשת כי תבוא, המלמדים על החטא ועונשו:

"וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יי אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי [...] וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיגוּךָ [...] עַד הַשְׁמָדָךְ וְעַד אֲבִדָּךְ מִהָרַם מִפְּנֵי רַע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי [...] וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְרַדְפוּךָ וְהִשְׁיגוּךָ עַד הַשְׁמָדָךְ כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יי אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר צִוֵּךְ, וְהָיוּ בְּךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזָרְעֶךָ עַד עוֹלָם [...] אִם לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, וְהִפְלֵא יי אֶת מַכְתֶּךָ וְאֶת מַכּוֹת זָרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֹלַת וְנֶאֱמָנוֹת וְחִלִּים רַעִים וְנֶאֱמָנִים [...] גַּם כָּל חָלִי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יי עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ [...] וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמַתִּי מֵעַט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּבוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יי אֱלֹהֶיךָ, וְהָיָה כֹּאֲשֶׁר שָׁשׁ יי עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֲתֶכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֲתֶכֶם כֵּן יִשִּׁישׁ יי עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֲתֶכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֲתֶכֶם וְנִסְתַּחֲתֶם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֲתָה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ, אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוֵּה יי אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אֲתֶם בְּחֹרֵב" (דברים כח).

סוף דבר

אסיים במסקנתו של איוב לאחר שחלו עליו הייסורים הקשים והנוראים: "לִשְׁמַע אֲזֶן שְׁמַעְתִּיךָ וְעֵתָה עֵינֵי רָאִתְךָ" (איוב מב, ה). כלומר, בתחילה ידעתי אותך ה' יתעלה ויתרומם רק **במסורת ובקבלה** אך היית רחוק מכליותיי. "עֵתָה עֵינֵי רָאִתְךָ" – לאחר מסכת הייסורים הנוראיים ותהליך ההתבוננות המחשבתית – שְׁכָלִי הואר בידיעת ה' ובאהבתו. וכך רבנו מפרש שם את חטאו הגדול של איוב – ההתרשלות מידיעת ה' והעדר הפניית המחשבה לה' יתעלה...

ובאחת יבערו ויכסלו

בהקדמתו למורה, רבנו מתאר ומסביר את הנושאים המרכזיים שבהם יעסוק בספרו. אחד הנושאים הללו הוא ביאור משלי הנביאים וכתבי-הקודש וכן הבנת אגדות חז"ל ולשונותיהן. וזה דברי רבנו הרמב"ם בהקדמתו, שם הוא מצטט ממדרש שיר-השירים רבה (עמ' ט):

"אמרו במדרש [א, ח]: לָמָּה הָיוּ דְּבָרֵי תוֹרָה דּוּמִים עַד שֶׁלֹּא עָמַד שְׁלֵמָה? לְבָאָר שֶׁהָיוּ מִימֵיהָ עֵמוּקִים וְצוּנִנִים וְלֹא הָיָה אָדָם יָכוֹל לִשְׁתּוֹת מֵהֶן, מָה עָשָׂה פִּיקֹחַ אֶחָד? סִיפֵק חָבַל בְּחָבַל וּמִשִּׁיחָה לְמִשִּׁיחָה וְדָלָה וְשִׁתָּה, כֵּךְ הָיָה שְׁלֵמָה, מִמָּשָׁל לְמִשָּׁל וּמִדְּבָר לְדָבָר – עַד שֶׁעָמַד עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, זֶה לְשׁוֹנֵם".

חז"ל אומרים במדרש, שעד שלא כתב שלמה המלך את ספריו, היו דברי תורה כמוסים ונשגבים מהבנת העם, ושלמה המלך, באמצעות משליו, קירב את מושגי החכמה והדעת הנסתרים לעם-ישראל. מכל מקום ברור, כי "דברי התורה" האמורים כאן אינם ידיעת פשטי המקראות או הלכות התורה-שבעל-פה, שהרי דברים אלו הינם ברורים גלויים ומפורשים. אלא, מדובר כאן בסתרי תורה, בעניינים שקשורים למציאות ה', לאמיתותו, להשגחתו, לניהולו, לטבע המציאות, לנפש האדם, וכיו"ב – וכדי להבינם ולבארם כתב שלמה את ספריו ושיבצם

במשלים רבים. באמצעות המשלים, אדם נבון וישר-דרך יהיה מסוגל להבין את העמוקות אשר יבקש להבין, ולשתות ממימיה הזכים של מחשבת ישראל והשקפותיה האמיתיות.

ומאין הנני יודע שמדובר בסתרי תורה? ראו נא את דברי רבנו בהמשך הקדמתו (עמ' י):

"ואיני חושב שְׂיִדְמָה אחד מבעלי הדעות השלמות, שדברי תורה הרמוז עליהם כאן, אשר [שלמה המלך] ביקש עצות להבנתם על ידי הבנת ענייני המשלים, הם דיני עשיית **הסוכה והלולב ודין ארבעה שומרים**, אלא הכוונה כאן הבנת העמוקות בלי ספק".

א. הסכל מציבור הרבנים...

מעט לפני שרבנו אומר את דבריו לעיל, הוא מגלה לנו טפח על תהליך לידתו של המורה. בתחילה רבנו חשב לכתוב ספרים שיתמקדו בביאור משלי הנביאים ודרשות חז"ל. ברם, לאחר שהחל לחבר את הספרים הללו, לא מצא חן בעיניו התוצר, מפני שהוא החליף את משליהם במשלים אחרים, כך שגם ספרי הביאור לדרשות ולמשלים היו אפוא ספרי משלים.

ומה תועלת יש בהחלפת משלים במשלים? עדיף היה בעיניו להישאר עם המשלים המקוריים של נביאינו וחכמינו ז"ל, וזה דברי רבנו שם (עמ' ח):

"וכאשר החילתי זה שנים-מספר באותם הספרים וחיברתי בהם חֲלָק, לא ישר בעיניי מה שהתחלתי לבאר באותה הדרך, לפי שראיתי שאם אבאר ב[אמצעות] משלים ואסתיר מה שראוי להסתיר, הרי לא יצאנו מן ההנחה הראשונה, וכאילו החלפנו דבר בדבר ממין אחד [משל במשל ורמז ברמז, ופעמים שיטה זו אף גורמת לשיבושים ולהטעיה (קאפח)]."

עוד על יוזמתו של רבנו הרמב"ם לכתוב ספרים שיבארו את ענייני האגדות ומשלי הנבואות, ראו במאמר: "ספר הנבואה וספר התיאום". מכל מקום, רבנו הרמב"ם נאלץ להתחיל בדרך זו, ולבאר את המשלים והאגדות באמצעות החלפת משלים במשלים, מפני שידע שלא ניתן לבאר את משלי הנביאים ודרשות חז"ל באופן ישיר, מפורש ובלתי-אמצעי – אך לבסוף הוא חזר בו מיוזמתו האמורה, כי גם בדרך זו ההמון לא יבין את הדברים, כלומר עדיין המשלים יהיו נשגבים מאד מבינתם הדלה, ואולי אף יהיו שיקומו כנגד רבנו ויטענו שהוא "סוטה" מדרך הישר.

ועל-כל-זאת ניתן ללמוד מהמשך דברי רבנו במורה שם, וזה דבריו:

"ואם אבאר מה שצריך לבאר [=באופן מפורש], הנה לא יתאים הדבר להמון בני אדם [מפני שאינם מבינים מושכל, ואולי אף יטענו שיש בדבריי סטיה מן הדרך] (קאפח), והרי אין כוונתנו לבאר את ענייני הדרשות ופשטי הנבואה להמון [מפני שהם ממילא אינם מבינים מושכל]."

בנוסף לקושי שיש בהסברת ענייני המשלים ודרשות חז"ל להמון, ישנה סיבה נוספת לכך שרבנו לא ראה לנכון להסביר ולבאר את המשלים והאגדות באופן מפורש ובלתי-אמצעי. והיא, **שהסכלים מציבור הרבנים אינם מבינים את ענייני המשלים והדרשות**, כלומר, הם ממילא אינם עלולים להיות "נבוכים" מפני שהם ריקים מדעת בין כה וכה. ולעומתם, אותם היחידים שלמי הדעת ממילא אינם זקוקים להסברה מפורשת, וזה דברי רבנו שם (עמ' ט):

"וראיתי עוד, שאותן הדרשות, כאשר רואה אותן **הסכל מציבור הרבנים** לא יקשה לו מהם מאומה, כי אין **הסכל הפתי הריק מידיעת טבע המציאות** מרחיק את הנמנעות. וכאשר יראה אותן [=את דרשות חז"ל] שלם מעולה [אדם נבון ומשכיל], לא ימלט מאחד משני דברים: או שיפרשם כפשוטם ותהיה לו מחשבה רעה על האומר ויחשבהו לסכל, ואין בכך הרס ליסודות האמונה. או שיחשוב שיש להן סוד, [ואם יחשוב כן] הרי זה ניצול ודן את האומר לזכות".

ב. לא סכל יחיד אלא הסכלים הרבים מציבור הרבנים...

אין ספק שרבנו הרמב"ם אינו מתכוון לרב סכל אחד ונדיר, אלא, כוונתו ללמד שרוב ואולי כל ציבור הרבנים אינם יודעים מאומה בענייני מדע, והינם סכלים פתאים וריקים מהבנת טבע המציאות – ולכן נפשם מהווה כר פורה להזיות ולדמיונות שכל תלמיד שלמד מדעים מבין שהם בגדר ה"נמנעות", וכמו שרבנו אומר על "ציבור הרבנים" **בכללותו**, בפסקות שיבואו לקמן.

להלן דברים שהובאו במאמר: "מלחמתו של הרמב"ם בגדולי האסלה (חלק א)":

הרמב"ם לא מסתפק בזאת, הוא מוסיף לנתוץ את אשליית "גדולי התורה", כי הוא מבין עד כמה היא רעה לעם-ישראל, וזה דבריו ב"מאמר תחיית המתים" (עמ' עא):

"אבל אחדים ממי שמצאתי מאנשי ארץ מסוימת [צרפת] החליטו שהוא גוף, וחשבו לכופר מי שאומר היפך זה, וקראוהו 'מין' ו'אפיקורוס' [האשימו בכפירה כדי לסלק את החשד מעליהם], ותפשו דרשות ברכות כפשטיהם [כדרשני ימינו הוזי ההזיות ושופעי הדמיונות] [...] וכאשר ידענו את אלה המפסידים מאד, ושהם מסופקים [שהם שרויים בספק: האם ה' הוא גוף או לאו?] והם מדמים שהם חכמי ישראל [=ואינם אלא גדולי אסלה], **והם היותר סכלים בבני אדם ויותר תועים מן הבהמות**, וכבר נתמלאו מוחותיהם פלאות והזיות ודמיונות נפסדות [...]

[ולכן, מכיוון שרמתם הרוחנית של 'חכמי ישראל' כל-כך שפלה ועלובה], ראינו שכן ראוי שנבאר בחיבורינו ההלכתיים יסודות הדת על דרך ההודעה לא על דרך הלמידות, כי הלמידות על אותם היסודות דרוש לה בקיאות במדעים רבים **שאין חכמי התורה יודעים מהם מאומה** כמו שביארנו במורה [גם בימינו הם רואים בלימודי המדעים כפירה, אך כאשר הדבר נוגע לכסף לא מדובר בכפירה, ומתירים ומעודדים את הנשים ללמוד מדעים, אחרת איך יפרנסו את הגברים?], לפיכך העדפנו שיהיו הדברים האמיתיים [יסודות התורה] מקובלים אצל הכל".

והנה לפניכם קטע נוסף מן המאמר: "מלחמתו של הרמב"ם בגדולי האסלה (חלק ב)": במאמר תחיית המתים (עמ' עג), רבנו מוסיף לנפץ את אשליית שררת הרבנות, וזה דבריו:

"וגם הזכרנו בו [בספר משנה-תורה] את כל הכללים הדתיים והמשפטיים, **מתוך מטרה שיהיו אלה הנקראים 'תלמידי-חכמים' או 'גאונים' או איך שתרצה לקרוא אותם**, בונים את פרטי הדינים על יסודות משפטיים, ותהיה תורתם סדורה על פיהם ותלמודם כולו עולה בידם. וכל זה נבנה על יסודות דתיים [=יסודות המחשבה וההשקפות הנכונות], ולא ישליכו ידיעת-השם אחרי גוום, אלא ישימו שאיפתם הגדולה והשתדלותם במה שיביאם לשלמות ויקרבם לבוראם, **לא על מה שמראה בעיני ההמון שהם שלמים** [רמז עבה מאד לצביעותם ולנוכלותם]".

והנה לפניכם קטע נוסף מן המאמר: "מלחמתו של הרמב"ם בגדולי האסלה (חלק ג):"

בהמשך המורה אומר רבנו כך (א, לד): "ורוב החכמים, כלומר **המפורסמים בחכמה**, נגועים במחלה זו, כלומר, דרישת התכליות והדין בהם בלי עיון במצעיהם [=מתיימרים להבין בחכמות שברומו של עולם, ללא עיון בהקדמות ובמדעים ההכרחיים כדי לגשת לאותם עניינים עמוקים]. **ומהם מי שהביאה אותו הסכלות או בקשת השורה** [!] לזלזל באותן המצעים [=המדעים המכשירים והמובילים] ש[בסכלותו] אין ביכולתו להשיגן או שמתעצל ללומדם, וידמה להראות שהם [המדעים] מזיקים או בלתי מועילים [בדיוק כמו שנוהגים גדולי האסלה בימינו]".

והנה לפניכם עוד קטע מן המאמר שם (חלק ג):

בהמשך המורה (ב, ו), רבנו אומר במפורש כי "חכמי ישראל" הללו הינם **סכלים**! ריחוקם מן המדעים כיבה והחשיך את שכלם, ושלל הזיותיהם עיוורו אותם מלראות את אור האמת:

"וכמה חמור סמאון הסכלים וכמה מזיק הוא, אילו אמרת לאדם **מאותם המדמים שהם חכמי ישראל** כי ה' שולח מלאך נכנס בבטן האישה ומצייר שם את העובר היה הדבר מוצא חן בעיניו ומקבלו, ורואה שזו עוצמה ויכולת ביחס לה' וחכמה ממנו יתעלה, על-אף שהוא סבור כי המלאך גוף של אש בוערת שיעורו כדי שליש העולם [...] וייראה לו כל זה אפשרי ביחס לה'. אבל אם תאמר לו כי ה' נתן בזרע כוח [גנטי] מצייר הקובע תבנית איברים אלו ותארם והוא המלאך [...] יירתע מכך, מפני שאינו מבין עניין העוצמה והיכולת [המדעית] האמיתית הזו".

ואצרף גם את דברי רבנו בהקדמתו לפרק עשירי במסכת סנהדרין (עמ' קלו-קלז):

"וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם לשלוש כיתות: הכת הראשונה **והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חיבוריהם ואשר שמעתי עליהם**, מבינים אותם [=את אגדות חז"ל ומשליהם] כפשוטם ואינם מסבירים אותם כלל [=כמשלים וחידות], ונעשו אצלם כל הנמנעות [=ההזיות] מחויבי המציאות, ולא עשו כן **אלא מחמת סכלותם בחכמות וריחוקם מן המדעים** [=הריחוק מהמדעים פותח פתח רחב להזיות ולמאגיה מחריבת הדעת], ואין בהם מן השלמות עד כדי שיתעוררו על-כך מעצמם, ולא מצאו מעורר שיעוררם, ולכן חושבים הם שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים אלא מה שהבינו הם מהם, ושהם כפשוטם, ואף-על-פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות עד כדי שאם תספרנו כפשטו להמון העם, כל-שכן ליחידיהם, יהיו נדהמים בכך ואומרים: היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים? וכל-שכן שימצאו חן בעיניו?

והכת הזו [...] רוממו את החכמים לפי מחשבתם, ואינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות ואינם מרגישים בכך, **ותי ה' כי הכת הזו מאבדים הדר התורה ומחשיכים זהרה**, ועושים תורת השם בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו: **'אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חָכָם וְנָבֹן הַגִּי הַגָּדוֹל הַזֶּה'** [דב' ד, ו], והכת הזו דורשים מפשטי דברי חכמים דברים אשר אם ישמעו העמים יאמרו: **'רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה'**".

ולצערנו זהו בדיוק המצב של העולם הדתי האורתודוקסי בימינו: "רק עם סכל ונבל".

ג. התעייתו של קאפח

נחזור לרגע לדברי רבנו בהקדמתו למורה (עמ' ט):

"וראיתי עוד, שאותן הדרשות, כאשר רואה אותן **הסכל מציבור הרבנים** לא יקשה לו מהם מאומה, כי אין **הסכל הפתי הריק מידיעת טבע המציאות** מרחיק את הנמנעות. וכאשר יראה אותן [=את דרשות חז"ל] שלם מעולה [אדם נבון ומשכיל], לא ימלט מאחד משני דברים: או שיפרשם כפשוטם ותהיה לו מחשבה רעה על האומר ויחשבהו לסכל, ואין בכך הרס ליסודות האמונה. או שיחשוב שיש להן סוד, [ואם יחשוב כן] הרי זה ניצול ודן את האומר לזכות".

לאור מכלול המקורות שהובאו לעיל, ברור כשמש במדבר ישימון, שרבנו לא מתכוון רק לסכל אחד ויחיד ומסוים מציבור הרבנים, אלא כוונתו לומר שציבור הרבנים **בכללותו** טובע בסכלות, וכולם בכללותם מאמיני הנמנעות, פתאים וריקים מידיעת טבע המציאות, כלשון רבנו.

נשים לב עתה להערתו של קאפח על דברי רבנו בהקדמתו לעיל, וזה לשונו (עמ' ט):

"וכאן [באמרו 'הסכל מציבור הרבנים'] מדבר רבנו באותם היודעים **דיני סוכה ולולב ואולי ארבעה שומרים, ובאחת יסכלו ויבערו כידוע** [עדה"כ בירמיה י, ח]. וראה הגדרתו הבהירה של רבנו שהגדיר סוג חכמים אלה בספרונו 'מאמר תחיית המתים' מהדורתי עמ' עא, ד"ה וכאשר נחלצנו. ובפירושו למשנה סנהדרין [עמ' קלו], ד"ה והכת הזו".

האם שמתם לב להטעיה בדבריו של קאפח? ואנכי לא הבחנתי בה במשך שנים לא מעטות... מכל מקום, רבנו הרמב"ם מבקש ללמד, כי רוב ואולי כל "ציבור הרבנים", ובראשם **גדולי חכמי הדת ותופשי התורה**, הינם סכלים ופתאים גמורים! אך קאפח משום מה, מצמצם את כוונת רבנו אך ורק לתלמידים מתחילים בכויללי המינים, אשר יודעים דיני סוכה ולולב ואולי ארבעה שומרים! ובמלים אחרות, קאפח מגונן על פטרוניו: ראשי ציבור הרבנים הכסילים ומסתיר את סכלותם פתיותם וטמטומם, תוך שהוא מסלף באופן מתוחכם מאד את דברי רבנו הרמב"ם!

ולא רק שהוא מסלף את דברי רבנו כאן, בהפניותיו שבהערתו לעיל הוא מזייף גם את דברי רבנו ב"מאמר תחיית המתים" (עמ' עא), שהובאו בתחילת הפרק הקודם, שהרי גם שם רבנו אינו מדבר על תלמידים מתחילים, אלא על גדולי כומרי הרבנים התועים; והוא הדין לפירושו למשנה סנהדרין (עמ' קלו) שהובא בסוף הפרק הקודם, שם רבנו מדבר על כל ציבור הרבנים הסכלים, שהוא רואה ושומע ומתבונן בחיבוריהם, אשר היו מפורסמים כחכמים בימיו.

והנה לפניכם ראייה מתוך דברי קאפח עצמו שדיני סוכה ולולב וגם ארבעה שומרים, הם בגדר דיני התורה הבסיסיים ביותר לתלמידים מתחילים: בהערותיו לספר "תורת חובות הלבבות" (עמ' כד), קאפח אומר מפורשות שדיני סוכה ולולב הינם מן הדברים הקלים:

"רוצה רבנו [בחיי בן יוסף] להדגיש, שאין לימוד תורת תיקון המידות ותיקון [הלכה] למעשה **מן הדברים הקלים כהלכות סוכה ולולב וארבעה שומרים**, אלא דרוש להן שינון והעמקה ועיתוד במשך שנים רבות, וכולי האי ואולי..."

דרך אגב, ללא יסודות הדת המחשבתיים לא ייתכנו ולא יבֹנו גם יסודות הדת המוסריים, ולכן פותח רבנו בחיי את ספרו בשני שערים ארוכים שעוסקים במצוות ידיעת ה' וייחוד ה'.

ד. קאפח פוסח על שתי הסעיפים

נחזור עתה לדברי רבנו במורה (א, לד):

"ורוב החכמים, כלומר **המפורסמים בחכמה [=גדולי גללי וטחורי האסלה]**, נגועים במחלה זו, כלומר דרישת התכליות והדיון בהם בלי עיון במצעיהם [=מתיימרים להבין בחכמות שברומו של עולם, ללא עיון בהקדמות ובמדעים ההכרחיים כדי לגשת לאותם העניינים העמוקים]. **ומהם מי שהביאתו הסכלות או בקשת השררה** לזלזל באותם המצעים [=המדעים המכשירים והמובילים] אשר אין ביכולתו להשיגן, או שמתעצל ללומדן, ויִדְמָה להראות שהם [המדעים] מזיקים או בלתי מועילים [בדיוק כמו שנוהגים גדולי האסלה בימינו]."

ושם מעיר קאפח על אותם "המפורסמים בחכמה", וזה לשונו:

"כלומר לא החכמים באמת, אלא אותם **הידועים בציבור** כי חכמים המה, 'שהם אמה, וזקנם אמה, וכובעם אמה', וכו' [וההמשך: 'ומדברין מִחֻצָּן' (ירושלמי גטין א, ה)]."

נשים לב, שכאן, לא בהערה בראש המורה דהיינו בהקדמת רבנו בעמ' ח, אלא רק בתוככי נבכי המורה בעמ' נג, קאפח מרשה לעצמו לומר דברי אמת על "חכמי ישראל", וכאן הוא מודה ש"הידועים בציבור כי חכמים המה" אינם אלא סכלים ותועים. ואיני מבין, אם זו דעתו, מדוע הוא הסכים להיות שותף בכיר מאד במערכת השחיתות והסכלות הזו? וברור שיש רק סיבה אמיתית ומרכזית אחת: "כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים וְיַסְלֵף דְּבָרֵי צְדִיקִים" (דב' טז, יט).

ואם קאפח היה לפניי היום, הייתי שולח לו מכתב ובו פסוק אחד: "וַיִּגֶשׁ אֱלֹהֵהוּ אֶל כָּל הָעָם וַיֹּאמֶר: **עַד מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסְּעָפִים?** אִם יִי הָאֱלֹהִים לָכֵן אֲחֲרָיו וְאִם הִבְעֵל לָכֵן אֲחֲרָיו וְלֹא עָנוּ הָעָם אֶתֹּךְ דְּבָרִי" (מ"א יח, כא). וכנראה שגם הוא, כמו הפוסחים בימיו של אליהו, לא היה עונה אותי דבר, כאילו **לעולם** השתיקה מסתירה חכמה ודעת אלהים. והאמת, שבמקרה שלו השתיקה הייתה מסתירה יובל שנים של לקיחת שוחד וחציבת טובות הנאה.

"וַתִּשְׁלַף אֶמֶת אֶרְצָה" (דניאל ח, יב).

"וְלָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ? וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ!" (ש"א טו, יט).

ואחתום בביאור הירושלמי שבו נאמר גם: "ומדברין מחצין", וכוונת חז"ל למדברים בקול רב-רושם עבה ועמוק, נפוח מחשיבות עצמית, כאילו מוציאים הם את הקול מחצין – מחצי גופם, דהיינו מכרסם התפוחה. ולעתים הנני שומע ברדיו את המפורסמים בחכמה הללו, בעלי השררה והקול הרדיופוני, ובשמעי את קולותיהם, עולים דברי חז"ל הללו לנגד עיניי.

"כִּהְיֶה חֲמִסוֹ תוֹרְתִי וַיַּחֲלֹל קִדְשִׁי", "כִּהְיֶה חֲלָלוֹ קִדְשׁ חֲמִסוֹ תוֹרָה" (יח' כב, כו; צפ' ג, ד); "אֲמַרְתֶּם שְׂוֹא עֲבַד אֱלֹהִים וְמָה בָּצַע כִּי שָׁמְרָנוּ מִשְׁמֶרְתּוֹ" (מלאכי ג, יד); "וְאִם אָב אֲנִי אֵיהֶם כְּבוֹדִי? וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיהֶם מוֹדָאִי? אָמַר יְיָ צְבָאוֹת לָכֵם הִכְהֵנִים בְּזִי שְׁמִי!" (מלאכי א, ו).

ה. ידיעת דיני התורה בלבד אינה ערובה לחכמה

מן האמור לעיל עולה מסקנה מטלטלת ומהדהדת: ידיעת דיני התורה בלבד אינה ערובה לחכמה, ויכולים להיות רבים-רבים שנדמה להם שהם נושאים ונותנים במלחמתה של תורה מנעוריהם לפי דמיונם, אך אינם אלא סכלים ופתאים, נעדרי מדע ודעת לחלוטין. אלא, רק לימוד תורה בדרכו של רבנו הרמב"ם הוא הערובה היחידה לידיעת השם, שעשויה לרומם את האדם להבנת מטרות חוקי התורה ומצוותיה, ולאהבת השם ועבודתו באמת ובלבב שלם.

ללא ידיעת השם, ללא קניית השקפות נכונות, וללא אהבה לאמת, התורה תהפוך עד מהרה קורדום לחפור בו (ולעתים גם לקונגו אימתני), ותהיה במקרה הטוב רק התכלית המושגית. אך כל עוד התכלית הראשונה היא הפקת רווחים וטובות הנאה, דת משה לעולם תהיה דת פרו-נוצרית, כי ברגע שהלכה או השקפה תסכן או תערער או תפגע או תפגום **במשהו** בשררה וביוקרה המדומה ובטובות ההנאה – כאן תיגמר הדת ותיגמר התורה, כי נושאי הדת הללו, שאינם אלא חמורים עטופים במרדעות כומרים, לא יבחלו בשום התעיה ותועבה שבאמצעותה הם ישבשו ויזייפו ויעוותו את דיני התורה והשקפותיה, כדי שיתאימו למטרתם הראשונה, והכל ב"אצטלה דרבנן" ... "כי מקטן ועד גדול כלל בצע בצע מבאיא ועד פה כלל עשה שקר" (יר' ח, י), ולא לחינם אומר רבנו הרמב"ם באגרתו לתלמידו ר' יוסף בן יהודה (עמ' קלא):

"ומה שקשה עליך שהוא שלח את לשונו נגדך בכתב בישראל [הנוכל שמואל אבו עלי וזכריה הפתי הפיצו נגד ר' יוסף כתבי-פלסתר (=פשקווילים) כנהוג וכמקובל בקרב צאצאי המינים ממשיכי דרכם]. [...] ואין לך צורך באמרך היכן יראת שמים? [=אין מקום לתמוה כל-כך שאין לממסדיים יראת שמים] כי זה וכיוצא בו מן הגדולים ממנו ממי שקדם, **אין יראת שמים אצלם אלא להימנע מן החמורות**, כפי שהדבר אצל ההמונים. אבל החובות המידותיות אינם סוברים שהן מחובות הדת ואף אינם מדקדקים בדבריהם כפי שמדקדקים בהם השלמים יראי ה'. **ורוב אנשי הדת מבעלי השררה הללו כאשר הדבר קשור בשררה נעלמת יראת שמים** [!]."

בפסקה האחרונה רבנו הרמב"ם מנחם את תלמידו ר' יוסף על-כך שהם פרסמו כנגדו דברי בלע ושטנה, ושלא יצטער ויתפלא איך הם מסוגלים להיות כל-כך נעדרי יראת שמים... ואגב הדברים רבנו מלמד אותנו עובדה מזעזעת: אותם "גדולי הדור" שהיו בתקופת רבנו "אין יראת שמים אצלם אלא להימנע מן החמורות", כלומר הם אינם מתבוננים כלל למידותיהם ונוהגים בגסות-רוח בכל הנקרה בדרכם. אך גדולה ויתרה מזאת! **כאשר הדבר קשור בשררה, גם מן החמורות הם אינם נמנעים, ויראת השמים המועטה שלהם נעלמת לחלוטין!** והנה תמצית דברי רבנו אשר חושפים את סכלותו וסיאובו של ממסד השררה הרבני בדורו של הרמב"ם: "ורוב אנשי הדת מבעלי השררה הללו כאשר הדבר קשור בשררה נעלמת יראת שמים".

ואצרף גם את דברי קאפח הפוסח על שתי הסעיפים, בראש פירושו ל"משנה תורה": "לדעת רבנו מי שנדמה לו שהוא יודע תורה, ואינו יודע את ה' בדרכו של רבנו ובשיטתו, גם תורה אין לו". והוא מוסיף ואומר בנבכי תורת חובות הלבבות (עמ' יט): "שאם אין האדם יודע את השם ומייחדו באמת הרי הוא עובד ללא אלהי אמת, ומה ערך אם-כן למצוות שהוא עושה?".

אין פלא אפוא, שרבים מהיהודים שאינם שומרי תורה ומצוות רואים בדתיים "עובדי אלילים", ובצדק הם אומרים עלינו כן. ריחוק העולם הדתי-האורתודוקסי מדרך האמת גדול מאד, והראיה מהבטחת ה' לנו בתורתו: שאם נלך בדרך האמת, אפילו הגויים, כל-שכן היהודים החילוניים, יהללו וישבחו אותנו ויאמרו: "רַךְ עַם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה!" האם זהו המצב בימינו?

"מֵאִין כְּמוֹךָ יי גְּדוֹל אֶתָּה וְגְדוֹל שְׁמֶךָ בְּגִבּוֹרָה. מִי לֹא יִרְאֶךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לָךְ יֶאֱתָה כִּי בְּכָל חֻכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם מֵאִין כְּמוֹךָ. וּבְאַחַת יִבְעָרוּ וְיִכְסְלוּ מוֹסֵר הַבָּלִים עֵץ הוּא [=מערבבים עבודת אלילים עם עבודת שמים] [...] הַבָּל הָמָּה מַעֲשֶׂה תַעֲתָעִים בְּעֵת פְּקֻדָּתָם יֵאָבְדוּ. לֹא כְּאֵלֶּה חֶלֶק יַעֲקֹב כִּי יוֹצֵר הַכֹּל הוּא וַיִּשְׁרָאֵל שִׁבְט נִחְלָתוֹ יי צָבָאוֹת שְׁמוֹ" (יר' י, ו-טז).

האם מי שאוכל כלב נהיה מטומטם?

בערך בחודש אלול תשע"ח הצהיר ראש הרשות הרבנית המסחרית מר יצחק יוסף שמי שאוכל כלב נהיה מטומטם. ויש לשאול וללמוד: האם אכן מי שאוכל כלב או כל מאכל אסור אחר, האם באכילה אחת ויחידה הוא כבר נהיה מטומטם? כמו כן, שאלה קשה קמה וניצבה כנגד דבריו: אם הוא נהיה מטומטם באופן מאגי ומיידי לכל ימי חייו, כיצד חכמי ישראל לדורותיהם, כגון ר' עקיבא וריש לקיש, שמעיה ואבטליון שהיו גרי צדק ועוד רבים אחרים, שאין ספק שאכלו נבלות וטרפות ואולי גם שקצים ורמשים, כיצד הם הגיעו אפוא למעלתם הגדולה והעצומה?

וגדול מכולם, אברהם אבינו ע"ה, שעבד עבודה-זרה במשך ארבעים שנה, ואין ספק שהוא לא אכל בתקופה הזו משחיטה כשרה ולא הקפיד על קלה ברחמורה, כיצד אפוא הגיע אברהם אבינו ע"ה למעלתו העצומה? זאת ועוד, יש עוונות חמורים בהרבה מאכילת מאכלות אסורות, כגון ביאה על אשת איש, מדוע דוד המלך שבא על אשת איש, לא הפך להיות אימבציל?

נעבור עתה לעיין בדברי יצחק יוסף בעניין זה באתר "הלכה יומית", וזה לשונו שם:

"והנה, בתורתנו הקדושה נאמר: 'אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם' [ויק' יא, מד], ולכאורה צריך היה להיות כתוב 'ונטמאתם בם', ומפני מה נכתב: 'ונטמאתם בם'? אלא להודיענו כי על-ידי אכילת מאכלות אסורות נעשה מטומטם לבו של האדם, ואין רוח קדושה שורה בו".

ובהמשך דבריו הוא מוסיף: "וכל יהודי יודע תורה, חפץ לראות את בנו גדל על ברכי התורה ויראת ה', ובחוסר זהירות ממאכלות אסורות, הוא עלול לגרום לבנו או לבתו רעה גדולה, שתחת לב הבשר אשר להם, מקשה את ליבם להיות לב אבן, שלא ישמעו לקול מוֹרִים חס ושלום". כלומר, לפי יצחק יוסף אכילת מאכלות אסורות גורמת באופן מאגי לטמטום הלב, ואפילו אם הילד כלל איננו יודע שמדובר במאכל אסור – הדבר מקשה ומטמא את לבו באופן מיידי.

המקור התלמודי לטמטום הלב הוא במדרש אגדה במסכת יומא, ושם (לט ע"א) נאמר כך: "תנא דבי רבי ישמעאל, עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר: 'וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם

בָּם' [ויק' יא, מד], אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם". נשים לב, שבמקור המדרש בתלמוד לא נאמר שמדובר במאכלות אסורות דווקא, אלא בעבירה מכל סוג שהוא. ויש לשאול: מהו הטמטום שעליו מדבר התלמוד? אך כדי להשיב ולהבין יש לעיין תחילה בהשקפת רבנו בעניין סיבת איסור המאכלות האסורות, ולשם כך נלמד מעט-מזער על תורת הנפש של הרמב"ם.

א. תורת הנפש של הרמב"ם

בהקדמתו למסכת אבות, רבנו הרמב"ם פורש את משנתו בתורת הנפש ומדריך את האדם כיצד עליו לרפא את נפשו מן המידות הרעות. הרמב"ם הרחיב בעניין זה מפני שבריאות הנפש ואיזון מידותיה "מביאים לידי שלמות גדולה ואושר אמיתי" (שם, עמ' רמז).

בנפש האדם ישנן תכונות רבות, כל תכונה ותכונה מורכבת משלוש מידות: שתי מידות רעות ואחת טובה. לדוגמה, ה**נדיבות** שהיא מידה טובה, נמצאת בין שתי מידות רעות: ה**קמצנות** וה**פזרנות**. על האדם לאזן את תכונת נפשו זו, ולהביא את נפשו למידת הנדיבות שהיא ממוצעת בין הקמצנות והפזרנות (שביל הזהב המפורסם של הרמב"ם). רבנו הרמב"ם מלמד אותנו דבר גדול מאד והוא: שיש בכוח האדם **להשפיע על נפשו בפעולותיו**, מפני שכל מעשה וכל פעולה של האדם מְטִים מעט את תכונת נפשו לכיוון המידה הטובה או הרעה.

לדוגמה, כאשר אדם קמצן נותן פרוטה לעני הוא מְטֵה את תכונת נפשו לכיוון הנדיבות, ועליו לחזור פעמים רבות על מעשה הנדיבות והנתינה, כדי שנפשו תתרפא מקמצנותה. אמנם, לאדם רע עין קשה יותר לרפא את נפשו ולהטות אותה לנדיבות מאשר לאדם פזון, מפני שהנפש בדרך כלל נמשכת לקצה התאוותני והאינטרסנטי, וזאת בשל השפעת טבע האדם הבהמי והאנוכי מראשית יצירתו. ולכן במקרה דנן, הצייקן יצטרך לחזור פעמים רבות יותר על פעולת הנדיבות, מאשר פעולות הריסון שיהיה על האדם הפזון לנקוט, כדי לרסן את פזרנותו ולהגיע למעלת הנדיבות. ועל כל זאת ועוד ראו במאמר: "שביל הזהב של הרמב"ם".

ב. מדוע נאסרו המאכלות האסורות?

לפי הרמב"ם, רוב המצוות נועדו להכשיר את האדם להיות אדם, כלומר לעצב את נפשו ולרוממו להיות אדם ישר, נעים, נוח, מתון, גמיש (=נוח לקבל את האמת כאשר מציעים אותה בפניו, ולא כסיל עיקש עקוש ויקוש), מרסן את תאוותיו, רודף צדק ואמת, נדיב, שמח וטוב-לב, וכיוצא בזה מן המידות הטובות והנעלות. וזה דברי רבנו בהקדמתו לאבות (עמ' רנד):

"התורה לא אסרה מה שאסרה וציוותה מה שציוותה כי אם מסיבה זו [...] כי איסור כל המאכלות האסורות ואיסור הביאות האסורות [...] **כל זה לא ציווה ה' עלינו אלא כדי שנתרחק מגבול התאוותנות הרחקה גדולה** [...] כדי שתתחזק בנפשנו תכונת הפרישות [...] וכן כל מה שבא בתורה מנתינת המעשרות, והלקט, והשכחה, והפאה, והפרט, והעוללות, ודין השמיטה והיובל, והצדקה די מחסורו, כל זה [...] כדי שנתרחק מגבול הכיליות [=הקמצנות וצרות העין] מרחק גדול ונתקרב לגבול הפזרנות, כדי שתתחזק בנו מידת הנדיבות. **ועל דרך זו התבונן ברוב המצוות תמצא שכולן מכשירות את כוחות הנפש**".

כלומר, מטרת התורה ברוב המצוות היא להכשיר את כוחות הנפש, ולהביא כל תכונה ותכונה שבקרב האדם לאיזון, דהיינו למעלה המידותית הממוצעת שבין שתי המגרעות. וכך הם פני הדברים גם ביחס למאכלות האסורות, כי המטרה באיסור הזה היא להרחיק אותנו מגבול התאוותנות הרחקה יתרה. נמצא, כי הטמטום שעליו מדבר ר' ישמעאל בתלמוד, אינו טמטום שכלי-אורגני שנגרם באופן מאגי-מיסטי, אלא ההליכה אחרי התאוות היא זו שגורמת בסופו-של-דבר לטמטום המחשבה. כי בהפניית כל כוחות הנפש אל התאוה סוף האדם להיות כבהמה – זהו אפוא הטמטום. אך פעולה אחת לכיוון התאוות, אף שהיא תִּטָּה את האדם מעט לכיוון בהמיותו, היא לא תגרום לו להיות כבהמה או תטמטם אותו. רק חזרה שוב ושוב על העבירות תגרום לנפשו בסופו-של-דבר להיטמטם – כלומר להיות שפלה וגסה כבהמה.

וכך ביאר עניין זה דוד המלך ע"ה בתהלים (מט, יג): "וְאָדָם בִּיקָר בֶּל יִלִּין נִמְשָׁל בְּבִהֲמוֹת נִדְמוֹ", כלומר, אדם שאינו דִּבֶּק ביקר שכלו – בצלם האלוה שבו, וחָדָל מלהנחות את הליכותיו ואורחות חייו לפיו, הופך אט-אט לבהמה, עד שהוא נמשל לה ודומה לה ומתנהג כמותה. וכך ביאר גם רבנו בהקדמתו לפירושו למשנה, וזה דבריו (עמ' כג): "ודי לך דברי גדול הפילוסופים [אריסטו]: 'מטרת ה' בנו שנהיה נבונים צדיקים', שאם היה האדם חכם ובנון אבל רודף אחרי התאוות, אינו חכם באמת, כי ראשית חכמה שלא ייקח האדם מהתענוגות הגופניות אלא כדי קיום הגוף". וכונת אריסטו במילת "צדיקים" היא לכל העניינים והמצוות שבין אדם לחברו, נמצא אפוא, כי תכלית האדם עלי אדמות היא להיות אדם חכם ובנון ומשכיל ונוח לבריות.

למדנו אפוא, שהאויבת הגדולה ביותר של החכמה היא הרדיפה אחרי התאוות, כי רדיפת התאוות מרחיקה את האדם מן החכמות ומדרדרת אותו לגסות ולשפלות הבהמות, ולעתים אף גרוע מן החיות והבהמות (ולעיון נרחב בעניין זה ראו: 'ריסון התאוות – השער לחכמה'). ולא רק הימשכות אחרי המאכלות האסורות, נהייה ושקיעה בכל תאוה הינה חרפה גדולה לאדם בעולם-הזה ובעולם-הבא, ולעולם צריך האדם לזכור בעת שיצרו מנסה להטותו לדבר עבירה, אנה יוליך את חרפתו ליום הדין וליום התוכחה? וזה דברי רבנו במורה (ג, ח):

"יש מבני אדם אנשים כמו שאמרנו [וכונתנו שם ליחידי הסגולה: אנשי המידות המוסר הדעת והחכמה], כל הכרחי החומר אצלם [=כל דרישות החומר ההכרחיות לקיום האדם, הינן לפי תפישתם] חרפה וגנאי ומגרעות שההכרח מחייבם, ובפרט חוש המישוש [=ההנאה החושנית] אשר הוא חרפה לנו כפי שאמר אריסטו, ושבנו מתאוים אנו את האכילה והשתייה והתשמיש, שראוי למעט בו ככל האפשר, ולהסתתר בו ולהצטער בעשייתו. [...] **אלא יהיה האדם שולט על כל הצרכים הללו, וממעט בהם ככל יכולתו, ולא ייקח מהם כי אם מה שאי אפשר בלעדיו** [...] אבל [...] עדת הסכלים [...] עשו תכליתם אותו החוש אשר הוא חרפתנו הגדולה, כלומר חוש המישוש, ואין להם מחשבה ולא רעיון כי אם באכילה ותשמיש [=יחסי מין] ולא יותר".

ומעניינת העובדה שרבנו הרמב"ם בחר לצטט את אריסטו בגינוי ההנאה החושנית, ולדעתו מטרתו בזה לעוררנו בקל וחומר, ומה אם גוי עָרַל התעורר להבין זאת בשכלו כל-שכן עם-ישראל. ולעיון נרחב בענייני המאכלות האסורות ראו: "מדוע נאסרו המאכלות האסורות?".

ג. נבלים שלא ברשות התורה

מטרת התורה בהרחקתה מכל המאכלות האסורות היא כאמור, להכשיר את האדם להיות מרוסן בתאוותיו, להתרחק מבהמיות ולדבוק בצלם האלוה שבו. אולם, ישנם לא מעטים אשר חזות הכל בעיניהם היא הידורי כשרות דמיוניים: הם ידקדקו שלא לאכול אצל הוריהם וקרוביהם מפני שהוריהם או קרוביהם אינם מקפידים על כשרות מסוימת מבית היוצר של המינים השחורים וצאצאיהם, ברם בבואם על שולחנם זוללים וסובאים קבר פתוח גרונם.

הם שגו והושגו לחשוב שבזלילתם וסביאתם הם אינם חוטאים לנפשם, מפני שהכשר שר"ץ היטבע על שולחנם והכשיר את תאוותם: "כִּי כָל שְׁלֶחֶנוֹת מְלֹאֵי קִיא צָאָה בְּלִי מָקוֹם" (יש' כח, ח). ואיני בטוח ששחורי המרדעות טובים בהרבה מאוכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר שנואי נפשם (החילוניים), שהרי אלה שטופים במאכל ומשתה ונפשם הגיעה עד קצה התאוותנות, ואלה שטופים במאכל ומשתה ונפשם הגיעה לאותו קצה בזוי. ואולי לא לחינם הזכיר הנביא יחדיו (יש' סו, יז): "הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים [...] אֲכָלִי בֶּשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבָּר".

ואלה ואלה מתנוודים נפוחים והלומים, מבעירים את אש התאוה בבטנם ומבערים את הדעת מקרבם, ואלה וגם אלה אינם שמים לנגד עיניהם את תכלית האדם, וכמו שאומר רבנו במורה (ג, ח): "והוא ציור המושכלות [...] אשר הנעלה והנכבדה בהן השגת ה' והמלאכים ויתר פעולותיו כפי היכולת", וכן בפתיחת ספרו משנה-תורה: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע" את ה' יתברך. ואיך ישכילו וידעו? והלא בהמיותם כבר מוליכה אותם ומנהיגה את מה שנותר משכלם. ולזאת נצרף את דברי נתנאל בן פיומי בספרו גן-השכלים, וזה לשונו (עמ' סו):

"אמר אחד החכמים: עליכם לירוא את ה' ישתבח, **ולחדול מלהרבות במאכלות**, ומלהרבות בדברים, ומלהרבות בשינה, ולסבול את נזקי בני אדם [...] כי ביראת ה' תשיגו את האושר, **ובעזיבת ריבוי המאכלות יִשְׁתַּקְּוּ התאוות**, ובעזיבת ריבוי הדברים תינצלו מצרות, ובעזיבת ריבוי השינה תתבוננו בבריאת שמים וארץ, ובסבלכם נזקי בני אדם תשיגו את כל חפצכם, **ואז תהיה נפשכם כמלך בתוך גינה וכסוס בתוך רחבה**".

נמצא אפוא, שיצחק יוסף ודומיו רחוקים מאד מן האמת, שהרי הם שוגים להבין את המדרש ביומא כפשוטו, ובעקבות זאת הם תועים לסבור שאכילת מאכל אסור מטמטמת את ליבו של האדם באופן מאגי. אולם, לשיטתם, הפרזה באכילה וזלילה וסביאה, כל עוד היא בהכשר השר"ץ היא מותרת ואף רצויה (אכול וקבל שכר, ועדיף שיקנו כמה שיותר, שהרי כך מוסדות הכשרות שלהם מרוויחים יותר, ובעקיפין גם גדולי האסלה אשר מתואמים בחשאי עם בעלי ההון); ואולי הם אף מפחידים את ההמון בהזיות בכוונה תחילה, כדי לגרום להם לקנות דווקא מהכשרות ה"מהודרת" שלהם, ולא להסתפק בכשרות הרגילה, והכל חוזר אל הכסף...

ואין לי ספק שמי ששגה ואכל בשר כלב או חזיר וכיו"ב, רחוק מבהמיותו יותר ממי שממלא כרסו באכילה מכל הבא לידו בכשרות השר"ץ, זולל וסובא; ומי שכרסו מתפקעת מרוב אכילה קרוב לבהמיותו הרבה יותר ממי ששגה פעם או פעמיים או שלוש. אך לעולם גדולי התורה

המדומים והממוסדים האוכלין מן התורה, לא יאמרו זאת, כי הדבר עלול להקטין את הצריכה ולצמצם את חגיגת הבצע של בעלי ההון ש"תורמים" לגדילים ולמוסדותיהם, ולא לחינם הם תורמים להם, וזאת כדי שהגדילים יורו לחסידיהם לרכוש דווקא את מוצריהם (וכל המאכרים למיניהם ובמיוחד הפוליטיקאים הידועים בציבור שביניהם, קשורים ואסורים לבעלי ההון בעבותות החטאת). "בְּיָאִיקָה פְּחָזִים אֲנָשִׁי בְּגָדוֹת כְּהֻנָּה חָלְלוּ קֹדֶשׁ חֲמָסוֹ תוֹרָה" (צפ' ג, ד).

ד. הרחקה מעשיית תשובה

הזיותיהם של הכומרים השכירים מרחיקות רבים מעשיית תשובה, שהרי אדם שישמע את ההוזים הללו שאכילת בשר כלב או חזיר מטמטמת את לבו, עלול להרגיש רע מאד ולהתרחק מעשיית תשובה, שהרי הוא ישגה לחשוב שכבר אין לו תקנה ואת הנעשה אין להשיב – ואילו לפי הבנתו של רבנו הרמב"ם, לא קרה שום דבר בלתי הפיך, החוטא אמנם הסיט את נפשו לכיוון הבהמי, אך בידו היכולת לשוב בתשובה מהפקרותו, ולהרחיק את נפשו מבהמיותו.

נחזור עתה לדברי יצחק יוסף שם, כי מהמשך דבריו אנחנו לומדים שהוא לא הראשון ששוגה בעניינים אלה. היו רבים מ"חכמי ישראל" המדומים באלף השנים האחרונות אשר התרחקו מאד ממחשבה נכונה, והנה לפניכם המשך דבריו של יצחק אבן עבדאללה אל-מַצְרִי:

"וכמו שכתב הרשב"א, שישראל הם ביישנים ורחמנים בטבעם, ועל-ידי יניקה מעובדי כוכבים, נולד בהם טבע של אכזריות ועזות. ועוד כתב תלמידו הריטב"א, שחלב אשה גויה האוכלת בעצמה שקצים ורמשים, מוליד בתינוק טבע רע ואכזריות. ושורש הדבר הוא מדרשת רבותינו, שאכילת מאכלים אסורים מביאה לטמטום לבו של אדם, שלא תכנס בו רוח טהרה, ולא יוכל לספוג מקדושת התורה".

וכי חלב של אשה גויה יגרום לתינוק יהודי להיות אכזרי? והאם השערים לקדושה וטהרה נעולים בפניו עד עולם? לצערי הוזי ההזיות רחקו מן האמת והבינו את דרשת חז"ל כפשוטה, ובזאת הם כיבו את אור המצוות שעוסקות במאכלות האסורות, ונעלו את שערי התשובה בפני רבים – ולא רק שהם נעלו את שערי התשובה הם גם נעלו את שערי הדעת והחכמה, ואין זה הנר היחיד שכיבו, כי רבים ממאורות הדת כבויים וחשוכים כבר מאות רבות בשנים בשל סכלותם והזיותיהם, ולכן טרם זכינו להיות עם חכם ונבון ולכונן ממלכת כהנים וגוי קדוש.

והנה לפניכם גם דבריו של אמנון המג'נון בכנס באור יהודה (16.9.2015; בדקה ה-26:30):

"תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטמטמת את לבו של אדם, שנאמר: ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם – אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם [עד כאן ציטוט הגמרא ביומא לט ע"א], רש"י מפרש: 'מטמטמת, אוטמת וסותמת מכל חכמה' [ואמנון מוסיף:] ברגע שאדם אכל מאכל איסור נסתם הלב שלו ונאטם לחכמה, זה אומר מרגע זה הוא סתום, אכילת איסור פעם אחת, פעם אחת".

קישור לסרטון: [youtube.com/watch?v=e38qLj1Hwhc](https://www.youtube.com/watch?v=e38qLj1Hwhc).

אחתום בדברי רבנו בהקדמתו לפרק עשירי במסכת סנהדרין (עמ' קלו-קלז):

"וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם לשלוש כיתות: הכת הראשונה והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חיבוריהם ואשר שמעתי עליהם, מבינים אותם [=את אגדות חז"ל ומשליהם] כפשוטם ואינם מסבירים אותם כלל [=כמשלים וחידות], ונעשו אצלם כל הנמנעות [=ההזיות] מחויבי המציאות, ולא עשו כן אלא מחמת סכלותם בחכמות וריחוקם מן המדעים [=הריחוק מהמדעים פותח פתח רחב להזיות ולמאגיה מחריבת הדעת], ואין בהם מן השלמות עד כדי שיתעוררו על-כך מעצמם, ולא מצאו מעורר שיעוררם, ולכן חושבים הם שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים אלא מה שהבינו הם מהם, ושהם כפשוטם, ואף-על-פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות עד כדי שאם תספרנו כפשוטו להמון העם, כל-שכן ליחידיהם, יהיו נדהמים בכך ואומרים: היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים? וכל-שכן שימצאו חן בעיניו?

והכת הזו [...] רוממו את החכמים לפי מחשבתם, ואינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות ואינם מרגישים בכך, ופי' ה' כי הכת הזו מאבדים הדר התורה ומחשיכים זהרה, ועושים תורת השם בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו: 'אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חָכָם וְנִבְּנוּ הַגִּידוֹל הַזֶּה' [דב' ד, ו], והכת הזו דורשים מפשטי דברי חכמים דברים אשר אם ישמעו העמים יאמרו: 'רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה'."

וזוהו בדיוק המצב של העולם הדתי האורתודוקסי הפרו-נוצרי בימינו: "רק עם סכל ונבל."

"איכה תאמרו חכמים אֲנַחְנוּ וְתוֹרַת יי אֲתָנוּ? אֲכֵן הִנֵּה לְשֹׁקֵר עֲשֵׂה עֵץ שֹׁקֵר סִפְרִים, הַבִּישׁוּ חֻכָּמִים חֲתוּ וַיִּלְכְּדוּ הִנֵּה בְּדַבֵּר יי מֵאִסּוֹ וְחֻכְמַת מֶה לָּהֶם" (ירמיה ח, ח-ט).

ולדברי ראש הרשות הרבנית המסחרית שנזכרו לעיל, ראו כאן:

<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5335555,00.html>

היעלה על הדעת שה' יתברך עֵזֶל? (על מיתת נשים בשעת הלידה)

זכורני שאחד מהרבנים הגדולים אנשי-השם טען קבל-עם-ועדה, שה' יתברך העניש את אבותיו יהודי אירופה בשואה הנוראה בגלל שהם נהגו לשוחח בבית-הכנסת בשעת התפילה (למיטב זכרוני היה זה שטיינמן העכבר שכבר נתבער). זכורני את החלחלה שאחזה בי כאשר שמעתי את הדברים האלה, ואת השאלה המהדהדת שניקרה במוחי: איך יעלה על הדעת שה' יתברך יעניש בעונש כל-כך נוראי ולא מידתי על דיבורים בבית-הכנסת? והלא נאמר בספר דברים (לב, ד): "הַצֹּר תָּמִים פִּעְלוֹ כִּי כָל דִּרְכָיו מִשְׁפָּט אֶל אֲמוֹנָה וְאֵין עֵזֶל צִדִּיק וְיִשָּׁר הוּא?"

מאוחר יותר הבנתי שהשקפה זו לא רק שהיא כפירה בהשקפות התורה היסודיות (כגון: שבר עונש צודק ומדוקדק, פעולות הבורא אינן נובעות מהתפעלויות כגון התפרצויות זעם, ניהול

העולם בדרכי חסד ורחמים, ועוד) וכן בפסוק מפורש שמעיד על יושר דיניו של הקב"ה – היא גם חירוף וגידוף כלפי בורא-עולם יתעלה ויתרומם מכל הבלי הסכלים, מפני שהיא למעשה מייחסת לבורא-עולם פעולות של טירוף נקמני מרושע ללא כל זיק של צדק, ומציגה את ה' יתברך כאחרון אלילי המלחמה היוונים, וכידוע: "חִלְלָה לְאֵל מֶרְשַׁע וְנִשְׁדֵּי מַעֲוָל" (איוב לד, ו).

ולכן, אין ספק שאמירת מינות משובשת ומטופשת שכזו נובעת מהעדר דעת חמור, שיסודו בריחוק עצום מידיעת ה', משלושה-עשר יסודות התורה ומהשקפות ישרות בכלל. ולא לחינם זועק ירמיה על "גדולי התורה" שבדורו ובדורנו (ב, ח): "וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יָדְעוּנִי", וכן אומר מיכה (ג, יא): "רִאשֵׁיָהּ בְּשֹׁחַד יִשְׁפְּטוּ וְכֹהֲנֶיהָ בְּמַחִיר יִוְרוּ [...] וְעַל יִי יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא יִי בְּקִרְבָּנוּ לֹא תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה". וכבר הרחבתי בעניינים אלה, ראו: "חשבון נפש נוקב בעקבות השואה: מדוע באה אלינו הצרה הזאת?"; "הכִּיתָה אֶתָּם וְלֹא חָלוּ" (יר' ה, ג); ובמקומות רבים נוספים.

והנה בקצרה תשובת ה' יתעלה לתוהים מדוע ה' ייסר את עַמּוֹ בִּירוּפָה הַטְּמָאָה:

"וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם עַל מֶה עָשָׂה יִי כִכָּה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מֶה חָרִי הָאָף הַגָּדוֹל הַזֶּה? וְאָמְרוּ: עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית יִי אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם. וַיַּחַר אֵף יִי בְּאֶרֶץ הַהִוא לְהִבִּיאַ עָלֶיהָ אֶת כָּל הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה" (דברים כט, כג-כו).

א. ענישת נשים במיתה בשעת הלידה

במשנה במסכת שבת בפרק "במה מדליקין" (ב, ו) נאמר כך: "על שלוש עבירות נשים מתות בְּנִשְׁעָת לְדִתָּן, על שאינן זהירות בנידה, בחלה ובהדלקת הנר". ואם יש להבין משנה זו כפשוטה קשה מאד להבין את הגיונה – שהרי איך יעלה על הדעת שה' יתעלה עָזַל? (=עושה עוול) היעלה על הדעת שה' יתברך יעניש אדם-אשה באופן כל-כך מייסר, מחריד ולא מידתי?

אמנם, ביחס לנידה השאלה פחות חזקה, מפני שהעונש על קיום יחסי-אישות בעת הנידה הוא כרת, וכמו שפוסק הרמב"ם: "והעובר על הלאו הזה אם היה מזיד – הרי זה חייב כרת" (סה"מ, לאווין שמו). ברם, אפילו כרת לפי רבנו הרמב"ם אינו מיתה לגוף אלא מיתה לנפש, כלומר הכרת הנפש מחיי העולם-הבא, ולכן גם ביחס לנידה השאלה במקומה עומדת: מדוע נאמר במשנה שהקב"ה מעניש את הנשים במיתה **פיסית** בעת הלידה על עוון הנידה?

לעומת זאת, ביחס להפרשת-חלה השאלה קשה מאד, שהרי מדובר במצות עשה שחיובה בארץ-ישראל בלבד, וכמו שפוסק רבנו בהלכות בכורים (פרק ה): "מצות עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן [...] אין חייבין בחלה מן התורה אלא בארץ-ישראל [...] ובזמן שכל [=רוב] ישראל שם [...] לפיכך, חֲלָה בזמן הזה אפילו בימי עזרא בארץ-ישראל אינה אלא מדבריהם". כלומר, וכי יעלה על הדעת לחייב **במיתה** ועוד כל-כך מחרידה, את מי שעוברת על מצות עשה שחיובה רק בארץ-ישראל? ובזמן הזה אף איננה מן התורה אלא מדברי חכמים בלבד?

אולם, נדמה שהשאלה קשה במיוחד ביחס להדלקת נר-של-שבת שכולה מדברי סופרים, ואין לה אפילו שורש בתורה כמו שיש למצות הפרשת חלה. וכי יעלה על הדעת שאשה ששכחה

או אפילו הזידה ולא הדליקה נר-של-שבת תתחייב מיתה משונה ונוראה בעת שהיא יולדת? והלא נאמר: "אֲנִי יְיָ חֹקֵר לֵב בְּחֶן כְּלִיּוֹת וְלִתְּתָ לְאִישׁ בְּדַרְכּוֹ כַּפָּרִי מַעַלְלָיו"; "גְּדֹל הַעֲצָה וְרֵב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקָחוֹת עַל כָּל דַּרְכֵי בְנֵי אָדָם לִתְּתָ לְאִישׁ בְּדַרְכּוֹ וּכְפָרִי מַעַלְלָיו" (יר' יז, י; לב, יט). "לִכֵּן אֲנִישֵׁי לִבָּב שָׁמְעוּ לִי חֲלָלָה לֵאל מֶרְשַׁע וְשֹׁדֵי מַעוֹל, כִּי פָעַל אָדָם יְשָׁלֵם לוֹ וּכְאֶרֶח אִישׁ יִמְצָאנוּ, אֲף אֲמַנָם אֵל לֹא יִרְשִׁיעַ וְשֹׁדֵי לֹא יַעֲזוּ מִשְׁפָּט" (איוב לד, י-יב). כמו כן, כמה נשים אינן מדליקות נרות של שבת וכמה נשים מתות בשנה בעת הלידה? ולכן, ברור שאין להבין מדרש זה כפשוטו, אלא הוא נועד לבאר רעיונות כלליים מסוימים שעליהם נלמד בהמשך.

ב. טעמי המדרש למיתת הנשים בעת הלידה

במדרש בראשית רבה מוסבר מדוע נשים שאינן מקפידות על נידה, חלה והדלקת-הנר, מתות בשעת לידתן, והתשובה שמובאת במדרש די מזעזעת (פרשה יז):

"נידה, מפני ששפכה דמו שלאדם הראשון [...] **חלה**, מפני שקלקלה את אדם הראשון שהיה חלתו שלעולם [...] **נר שלשבת**, מפני שכיבתה נשמתו שלאדם הראשון".

לפי פשט המדרש הנשים הן האחראיות הבלעדיות לחטא עץ-הדעת, ומכיוון שהן קלקלו את אדם הראשון ושפכו את דמו וכיבו את נשמתו, מאז ועד סוף כל הדורות הן צריכות לכפר על המעשים הללו בשלוש המצוות הללו, ואם לא יעשו-כן – עונשן מיתה בשעת הלידה. וברור שהדברים מופרכים לחלוטין: שהרי איך יעלה על הדעת שהקב"ה יעניש את הנשים שבכל דור ודור על מה שעשתה בביכול חווה? וגדולה מזאת, איך יעלה על הדעת שהקב"ה לא יצווה את משה רבנו בהר סיני על הדברים הללו? וכי הקב"ה מעניש בלא אזהרה? ועוד בעונש מיתה משונה של ייסורים נוראיים כמו מיתה בשעת הלידה?

זאת ועוד, לפי המדרש כאמור, חווה הינה הפושעת היחידה בחטא עץ-הדעת, שהרי כל האשמה מופנית כלפיה, ואף זה לא יעלה על הדעת, שהרי מדוע נענש אדם הראשון בחומרה אם חווה היא זו שהייתה האחראית לקלקולו? והלא היא זו שכיבתה את נשמתו? ואם דינה של חווה כשופכת דמים וכו', מדוע לא נתחייבה מיתה לאחר החטא? וכי יעלה על הדעת שנשים רבות בכל דור ודור ימותו בשעת הלידה בחטאה של חווה, והיא בעצמה תתחמק מעונש המיתה? ומדוע לא נאמר בתורה במפורש שעונשה של חווה הוא מיתה בשעת הלידה? ובשל הקשיים החמורים הללו ועוד רבנו הרמב"ם אף דחה מדרש זה לחלוטין וכמו שנראה לקמן.

ג. טעמי הגמרא למיתת הנשים בעת הלידה

ולא רק בבראשית רבה, גם במסכת שבת (לא-לב) עסקו בטעמים שבגינן האשה התחייבה מיתה בשעת הלידה, ביחס לנידה נאמר: "היא קלקלה בחדרי בטנה – לפיכך תלקה בחדרי בטנה", וכמו שאמרנו העונש אמנם תמוה מאד אך אינו מופרך לחלוטין, שהרי מדובר בחיוב כרת שיש בו אלמנט של מיתה והכרתה; אך גם ביחס לחלה ולהדלקת-הנר נאמר שם: "ראשית קראתי אתכם, על עסקי ראשית הזהרתי אתכם. נשמה שנתתי בכם קרויה נר – על עסקי נר הזהרתי אתכם. אם אתם מקיימים אותם – מוטב, ואם לאו – הריני נוטל את נשמתכם".

עם ישראל נקראו "ראשית" שהרי נאמר בירמיה (ב, ג): "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה **רִאשִׁית** תְּבוּאָתָהּ", והחלה נקראה "ראשית" שהרי נאמר בספר במדבר (טו, כ): "**רִאשִׁית** עֲרֶסְתְּכֶם חֶלֶה תָּרִימוּ תְרוּמָה". מכל מקום, גם בגמרא שבמסכת שבת אין תשובה לשאלתנו, אדרבה היא מתחזקת ומתחדדת: היעלה על הדעת שה' יעניש על חלה והדלקת-הנר בעונשים כל-כך לא מידתיים? וכמו שנאמר: **הריני נוטל את נשמתכם!** והלא התורה העידה על יוצרה ויוצר הכל בספר דברים (לב, ד): "הַצֹּר תָּמִים פָּעָלוּ כִּי כָל דֶּרֶכָיו מִשְׁפָּט אֶל אֱמוּנָה וְאֵין עֹול צָדִיק וְיֵשֶׁר הוּא".

אלא, ברור שאסור לפרש את המדרשים כפשוטם ומי שעושה כן מחדיר לתורת משה הזיות והשקפות רעות ביותר. ואף מוציא-שם-רע על חז"ל שהם היו כסילים, וכן על הקב"ה יתרום שמו, כאילו הוא אינו אל אמת, ואינו שופט בצדק מדוקדק אלא באופני עוולה וזעם אליליים איומים ונוראיים. וכדי להיזהר מהבנת המדרשים כפשוטם ולהבין את עוצמת התקלה הגדולה הזו, עלינו לשנן שוב ושוב את דברי רבנו בהקדמתו לפרק חלק (עמ' קלו), וכולי האי ואולי:

"וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם לשלוש כיתות: הכת הראשונה **והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חיבוריהם ואשר שמעתי עליהם**, מבינים אותם [=את אגדות חז"ל ומסליהם] כפשוטם ואינם מסבירים אותם כלל [=כמשלים וחידות], ונעשו אצלם כל הנמנעות [=ההזיות] מחויבי המציאות, ולא עשו כן **אלא מחמת סכלותם בחכמות וריחוקם מן המדעים** [=הריחוק מהמדעים פותח פתח רחב להזיות ולמאגיה מחריבת הדעת], ואין בהם מן השלמות עד כדי שיתעוררו על-כך מעצמם, ולא מצאו מעורר שיעוררם, ולכן חושבים הם שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים אלא מה שהבינו הם מהם, ושהם כפשוטם, ואף-על-פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות עד כדי שאם תספרנו כפשטו להמון העם, כל-שכן ליחידיהם, יהיו נדהמים בכך ואומרים: היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים? וכל-שכן שימצאו חן בעיניו?

והכת הזו המסכנה רחמנות על סכלותם [ואולי על הפתאים הנבערים שביניהם יש לרחם, אך לא על ראשי ומובילי הכת הזו אשר מתעים את העם אחרי ההבל ומחדירים מינות לליבו של עם-ישראל], לפי שהם רוממו את החכמים לפי מחשבתם, ואינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות ואינם מרגישים בכך, **וְחִי ה' כִּי הַכֵּת הַזֹּאת מֵאֲבָדִים הָדָר הַתּוֹרָה וּמַחֲשִׁיכִים זֹהָרָהּ**, ועושים תורת השם בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו: 'אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חָכָם וְנִבְּנוּ הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה' [דב' ד, ו], והכת הזו דורשים מפשטי דברי חכמים דברים אשר אם ישמעו העמים יאמרו: 'רַק עִם סָכֵל וּנְבֵל הַגּוֹי הַקָּטָן הַזֶּה'.

והרבה שעושין כן הדרשנין המבינים [=המסבירים] לעם מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי ייתן ושתקו כיוון שאינם מבינים – 'מִי יִתֵּן הַחֶרֶשׁ תַּחְרִישׁוּן וְתִהְיֶה לָכֶם לְחֻכְמָה' [איוב יג, ה] או היה להם לומר: 'אין אנו יודעים מה רצו חכמים בדברים אלו ולא היאך פירושו', אלא חושבים שהבינו, ומעמידים את עצמם להבין לעם מה שהבינו הם עצמם, לא מה שאמרו חכמים, ודורשין בפני ההמון בדרשות [מסכת] ברכות ופרק חלק [פרק עשירי במסכת סנהדרין] וזולתם כפשוטם מילה במילה [=בדיוק כמו רש"י-שר"י וכל צאצאי המינים ממשיכי דרכו]".

ד. דעת הרמב"ם ופירוש אחר

נחזור למשנת במה מדליקין: "על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לדתן" וכו', האפיפיור הצרפתי בפירושו לגמרא שבת (לב ע"א) מסביר מדוע נצטוו הנשים בשלוש המצוות שנזכרו: "ונשים נצטוו על-כך [על הנידה, הפרשת החלה והדלקת נר של שבת], כדאמרין בבראשית רבה: היא איבדה חלתו של עולם, שעל-ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה, וכיבתה נרו של עולם, ושפכה דמו. **ועוד**, שצרכי הבית תלויין בה". וכמו שהטעם של "צרכי הבית תלויין בה" הוא טעם פשטני, כך לפי רש"י גם הטעמים שקדמו לו, שהרי על הטעם המציאותי הוא אומר בתחילתו "ועוד", ומכאן עולה בבירור שכל הטעמים שהעתיק הם "טעמים מציאותיים".

ובמלים אחרות, רש"י הבין שהקב"ה ממית נשים בשעת לדתן על שאינן זהירות בנידה בחלה ובהדלקת-הנר, מפני שהן צריכות לכפר על "חטאה" הקדום של חווה ששפכה את דמו של אדם הראשון ואיבדה חלתו של עולם וכיבתה נרו של עולם! והנה לנו דוגמה מחרידה נוספת לתפישתו של שלמה-זלמן שיש להבין את המדרשים כפשוטם, ולרעות העולות מפרשנות לפי ההזיות העולות מפשוטם. התקלה שיוצאת מפירוש רש"י כאן היא עצומה ונוראה, כי היא מציגה את ה' יתעלה באור אפל ביותר, כאילו הקב"ה הינו אליל זעם נקמני ועצבני אשר מעניש בעונשים אכזריים ומזעזעים ביותר על חטאים של אנשים אחרים, וכאילו יש לו איזו הנאה סדיסטית להמית נשים בייסורים איומים על עבירות קלות! ובפירושו זה אנו לומדים שוב על טיפשותו הנוצרית של האפיפיור הצרפתי ועל ריחוקו העצום המוחלט והגמור מידיעת ה'.

ושמא פירושים פשטניים וכעורים כאלה הם יסוד השיבוש בהבנת יושר פעולותיו של הקב"ה, אשר הוביל להשקפות מינות בימינו הגורסות שה' העניש את יהדות השטעטל בעונשים איומים ונוראיים על-כך ש"דיברו בבית-הכנסת" או בשל הזיות חמורות אחרות הדומות לזה. אמנם, כמובן שאין זה היסוד היחיד לשיבוש, ויש לצרף לשיבוש הנדון האמור, שיסודו כאמור בהשקפות המינים, גם את גאוותם ויהירותם של המינים וצאצאיהם, אשר אינן מאפשרות להם לערוך חשבון נפש ולהודות שאבותיהם ואבות-אבותיהם תעו ולעו, הלכו אחרי ההבל ויהבלו.

לעומת רש"י-שר"י, רבנו הרמב"ם פוסק כך בהלכות שבת (ה, ג): "ונשים מצוות על דבר זה [=הדלקת הנר] יותר מן האנשים, לפי שהן מצויות בביתם והן העסוקות במלאכת הבית". וברור שרבנו דחה את פשט המדרש לחלוטין, ולא העז להביאו כפירוש לפשט המשנה, כי הוא **ידע את ה' יתעלה**, ואף הבין היטב את תפקיד המדרשים וכן את התקלה הגדולה והעצומה שבהחדרתם כהווייתם לתוך פירוש למקראות או לתוך פירוש למשנה הלכתית או מדרשית.

וקאפח השכיר הוסיף בפירושו להלכות שבת שם:

"ורבנו הביא רק את הטעם המציאותי שבסוף פרש"י, והתעלם מכל לשון המדרש [גם מדרש-רבה וגם המדרש שבגמרא שראינו לעיל], בהתאם לשיטתו שכל אותו התיאור של אדם וחווה והנחש בבראשית ב, הוא מונחים אליגוריים [האדם-הנפש, האשה-החומר, הנחש-ייצר הרע]? וכמו שכתב במורה [ב, ל], ולא חווה האשה הטבעית היא שגרמה מיתה לאדם [!]"

ואיני יודע מדוע קאפח מזכיר את פירוש רש"י ואומר כך: "ורבנו הביא רק את הטעם המציאותי **שבסוף פירוש רש"י**". מדוע הוא בכלל הזכיר את רש"י? וכי טעמו של רבנו יסודו בדברי רש"י? ומדברי קאפח עלול להשתמע כאילו רבנו למד **מפירוש רש"י** את הטעם הזה! וברור שקאפח לא הצליח להבין או לא רצה להבין את מינותו של רש"י, ואיני מתפלא שקאפח שגה בעניין זה גלוי וברור, "כִּי הַשְׁחָד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים" (דב' טז, יט). וכל מי שנהנה מדברי תורה במעט וכל-שכן זולל וסובא בָּרָב יתקשה להבין ששלמה-זלמן היה מראשי המינים.

"וְלָמָּה לֹא נִשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ? וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ!" (ש"א טו, יט).

אמנם, מדברי קאפח עולה שכל סיפור חטא עץ-הדעת אינו כפשוטו, ומכאן נלמד גם לגבי עונש המוות לאשה שמובא במדרש שאינו כפשוטו, אלא הוא **גוזמא** שנועדה לעורר ולרז את האישה לקיים את שלוש המצוות הללו, מפני שהיא עקרת-עיקר הבית (במציאות חיים תקינה שהבעל הוא המפרנס הראשי) ומצוות אלה מצויות תחת ידה ובאחריותה, ובפרק הבא ארחיב בעניין זה. כמו כן, בל נשכח את היסוד החשוב שלמדנו לעיל ביחס לתפקיד המדרשים: לפי שלמה-זלמן המדרש הוא כלי פרשני-פשטני, ואילו לדעת הרמב"ם המדרש הוא כלי מחשבתי-הגותי שנועד לרומם אותנו למושגי האמת, וגם בעניין זה נדגים ונבהיר את דברינו בפרק הבא.

ה. הרעיון שטמון שבמשנה

לאור האמור ברור, כי מטרת ציון עונש המיתה הוא לעורר ולרז את האשה לקיים את שלוש המצוות הללו שתחת ידה, ונקטו חז"ל באיום חמור כדי לזעזע את הנשים שיקפידו על שלוש המצוות הללו. אך עדיין נראה שהאיום במוות בעת הלידה קשה מדי ואינו מתאים לאיים בו על הפרשת-חלה והדלקת-הנר, שהרי מדובר באיום עמוק מאד אשר נוגע באחד מפחדיה הגדולים ביותר של האשה והחברה ובמיוחד בדורות שקדמו בהעדר המדעים והרפואה המתקדמת. ולקמן ננסה להבין מדוע אפוא חז"ל הפליגו באיום זה חמור לשלוש העבירות הללו.

אם נעניין היטב בשלוש העבירות שנזכרו במשנה, נגלה **הדרגתיות** במידת ריחוקן ההגיוני של חומרת העבירות מן העונש שנאמר בהן: **(1 נידה – מן התורה וחיובה כרת; 2 חלה – שורשה בתורה וחיובה בימינו מדברי-סופרים; 3 והדלקת הנר – כל כולה מדברי-סופרים.**

כלומר, העבירה הראשונה חמורה ביותר, השנייה כבר לא ניתן להגדירה כחמורה בימינו, והשלישית וודאי שלא ניתן להגדירה כחמורה ובוודאי לא בימינו שיש אורות דולקים בבית ואור הנר אינו מוסיף מאומה (ולעתים רבות אור הנר מוסיף הבל, דהיינו שלל הזיות וסגולות וברכות לבטלה, כאשר נדמה לנשים שבהדלקת הנר הן פועלות גדולות ונצורות 'בעליונים', או כאשר אין צורך להדליק, ובכל זאת מדליקות בברכה ועוברות על לאו של נשיאת שם שמים לשווא). מכל מקום, ככל שחומרת העבירה פחותה יותר, כך יש להרחיב את פרשנותה על דרך הדרש לרעיונות הלכתיים או הגותיים נוספים מעבר לעבירה המסוימת עצמה – כי רק כך ניתן יהיה להבין מדוע חז"ל איימו על הנשים באותה העבירה בעונש כל-כך חמור, שהרי אם נשאר את העבירות כמות-שהן כאמור, דברי חז"ל ייראו מופרכים ומשובשים וחלילה אף כפרניים.

לפיכך, כך לדעתי יש להבין את העבירות שנזכרו במשנה: **(1) נידה** – העונש קרוב להתאים לעבירה ולכן הוא מבטא זירוז לאשה לשמירה על דיני הנידה; **(2) חלה** – העונש אינו מתאים לעבירה ולכן יש להניח שהעבירה כוללת דברים נוספים, כגון שמירה על מכלול דיני המאכלות האסורות; **(3) הדלקת הנר** – העונש רחוק מן העבירה, ולכן יש להניח שכולו הינו משל לנר הדעת ואור התורה: אשה שמבבה את נר הדעת ואור התורה בביתה, עונשה חמור ביותר, מפני שאינה מאפשרת לעצמה ולבני ביתה להכשיר את נפשם ולזכות בחיי העולם-הבא.

ובמלים אחרות, הנידה במשנה הינה משל לשמירת כלל דיני הנידה, החלה הינה משל לשמירת כלל דיני המאכלות האסורות, והדלקת הנר הינה משל להדלקת אור התורה. ולכן, בשל חשיבות העניינים הללו, חז"ל איימו על הנשים בעניין אשר היה מעורר אימה גדולה באותם הימים – מוות בשעת לידה, כדי לזרזן לקיים את מכלול המצוות החשובות הללו.

ו. "נִרְיָ נִשְׁמַת אָדָם" (מש' כ, כז)

יש כמה מקורות שבהם האדם נמשל לנר, כדי ללמד על האור שיאיר את חיי האדם אם הוא יבחר ללכת בדרך האמת, וכן כדי להזכיר לאדם את יום המיתה והתוכחה ועוד. ברם, אין ללמוד ממקורות אלה שצריך להדליק נרות ואף לדמיין דמיונות שבהדלקת הנר אנו מְטִיבִים למת או מסייעים לו או מתחברים אליו, וכיוצא-בזה מן ההזיות והדמיונות של המסכנים. או חמור מכך, ללמוד ממקורות אלה לזרוק נרות על קברים וכיו"ב מתוך מחשבת עבודה-זרה שבזה מעוררים את ה"צדיק" שקבור שם להיטיב לזורקי הנרות וכדומה, ואין גבול להזיות השוטים.

וכדי להרחיק מהרדיפה המהובלת אחרי הדלקת-הנרות, ראיתי לנכון להביא את פירוש רס"ג לפסוק שבראש פרק זה, שהוא אולי המקור המרכזי שממנו רבים לומדים שהאדם משול לנר. בפירושו לפסוק המרכזי הזה רס"ג כלל לא מזכיר את דמיון האדם לנר, ואף מבאר כי הפסוק הזה נועד ללמד על השגחתו וידיעתו המוחלטת של הקב"ה את כל מעשינו ומחשבותינו.

וכה דברי רס"ג בפירושו למשלי: "כמו [...] הבית החשוק אין בני אדם יודעים מה שיש בו עד שיכניסו בו נר, ואז יתגלה להם כל מה שבתוכו – כך תִּרְאֶה את האדם ולא תדע מה בליבו, ידיעת ה' חוזרת דרך משל בפנימיותו ויודע הכל".

כלומר, לפי רס"ג, צפונות מעשי האדם ומחשבותיו הן כמו החדר החשוק שאי אפשר לראות את מסתוריו. ברם, ידיעת ה' את הכל היא כמו נר שמאיר את חדרי לבו של האדם, וכל צפונותיו מעלליו ומחשבותיו גלויים באור זך נהיר ובהיר לפני בורא-עולם. נמצא, שהנר הוא משל להשגחת ה' וידיעתו המוחלטת, והמשך הפסוק אף יוכיח: "נִרְיָ נִשְׁמַת אָדָם חִפְשׁ כָּל חֲדָרֵי בֵּטָן", כמו שהנר מאיר את חשבת החדר וצפונותיו, כך ה' בידיעתו "חִפְשׁ כָּל חֲדָרֵי בֵּטָן".

ולפי פירוש אמיתי זה אין צורך להדליק נרות על המתים כמו שנוהגים הגויים, ובמקום להדליק נרות לריק, נדליק את נרות הדעת והאמת בנפשנו ונזכה לחיי העולם הזה והבא. ואף שלא קל להדליק את נרות הדעת ולסלק דעות עקומות ועקושות, כאשר מצליחים להתרומם למעלה זו, הכל נראה קל פשוט וברור, והנוף שנגלה לְעֵין המחשבה מרהיב ומפעים נפלא ומופלא.

שַׁעַר חַמִּישִׁי:

הַדְרָדָעִים

הַאֲזָרָתוֹדוּקָסִים

שמעתי את תלונות הדרדעים

פרשת בשלח שבספר שמות היא אחת הפרשיות המופלאות ביותר בחמשה-חומשי-תורה, וזאת כמובן בשל השירה הנשגבה ששרים משה ובני-ישראל על ההצלה הגדולה ממצרים ועל הנקמה בפרעה ובמצרים הנוגשים בעם-ישראל. כבר מתחילת הפרשה אנו רואים ביטויים של חסד ורחמים בהנהגת ה' את עם-ישראל. לדוגמה, לאחר ששילח פרעה את בני-ישראל מארצו הקב"ה אינו מוליך את עם-ישראל דרך ארץ פלישתים, שמא ייבהל וייוחד העם מחוסנם של הפלישתים ומגבורתם במלחמה, ובראות בני-ישראל את עוצמתם, כוחם ואכזריותם של הפלישתים רוחם תישבר והם יזעקו לחזור לחיק העבדות והשעבוד במצרים (שמ' יג, יז).

כמה פסוקים לאחר-מכן (יג, כא-כב) אנו רואים ביטוי נוסף לחמלה הגדולה שבהנהגת ה' את עם-ישראל: בכל עת ובכל שעה הלכו לפניו עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, להאיר להם את הדרך ולטעת בהם תחושת ביטחון שהנה השגחת ה' נלווית אליהם וה' שומר עליהם מפני כל צרה וצוקה ומפני כל מבקשי נפשם. לאחר ביטויי האהבה והחמלה הללו אנו מגיעים אל התשועה הגדולה, אל הנסים והאותות והמופתים שעשה ה' לעם-ישראל: הצלתם הגדולה על ים-סוף והנקמה הסופית מהמצרים הצוררים, שעינו ושעבדו, התעללו ורצחו במשך שנים רבות את עם-ישראל, שְׁיָגַע נאנק והתייסר מאד בעבודה הקשה ובשעבוד האיום הקשה והמפרך.

א. מסכת התלונות

בתום השירה הנשגבה מסופר על מסעם של בני-ישראל במדבר שור ועל הגעתם למרה. המים במרה היו כשם המקום: מרים כלענה. אולם, לאחר שלושה ימים בלבד מהתרחשות האותות והמופתים הגדולים על ים-סוף, מסופר שעם-ישראל מתלונן על משה רבנו: "וַיִּלְנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה נִּשְׁתָּה" (שמ' טו, כד), והדברים כמעט בלתי נתפשים: וכי לא עברו רק שלושה ימים מיום התשועה הגדולה? וכי ה' לא הולך לפניכם בעמוד ענן יומם ובעמוד אש לילה? ה' מורה למשה רבנו ע"ה להשליך עץ אל המים ולטהרם ממרירותם, והעם שותה לרוויה.

בסוף פרשת מרה נאמר פסוק חשוב מאד, אשר רומז על-כך שמרירות המים במרה הייתה עונש על התנהגות לא נאותה מצד עם-ישראל: "וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתַי וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקֵּי כָל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר שָׁמַרְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֶשִׁים עִלְיָךְ כִּי אֲנִי יְיָ רַפָּא" (טו, כו). מכל מקום, מיד לאחר-מכן מסופר על חסד נוסף שה' עושה לבני-ישראל במה שהוא מביא אותם למקום ושמו אֵלִים, נווה מדבר נפלא שבו שתיים-עשרה מעיינות מים ושבעים תמרים, ועם-ישראל מתענג על כל הטובה והשפע שה' מעניק לו.

עם-ישראל ממשיך במסעותיו ולאחר כמה שבועות הוא מגיע למדבר סין, ושוב העם מתלונן, הפעם לא על חוסר במים, אלא על חוסר במזון. דברי העם כלפי משה ואהרן הזויים לחלוטין: "וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יִתֵּן מוֹתֵנוּ בְּיָד יְיָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל סֵיר הַבָּשָׂר בְּאֶכְלֵנוּ לֶחֶם לְשִׁבְעֵי כִי הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעַב" (שמ' טז, ג).

סיר הבשר? לחם לשובע? על מה אתם מדברים? על מה הנכם מתלוננים?

למרות זאת, ה' בהנהגתו המתונה והסובלנית איננו מעניש את העם על כפיות הטובה המחרידה, ואף מבטיח להם על-ידי משה רבנו שהוא ימטיר להם מדי יום ביומו לחם מן השמים, הלא הוא הָמָן שטעמו כצפיחית בדבש. עם-ישראל כנראה לא מסתפק במן הקל והמשובח, ומתעקש למלא את תאוותו גם בבשר. ראו נא את הפסוקים ואת ריבוי התלונות שנזכרות בהם, וכל זאת רק כמה שבועות מיום התשועה הגדולה והשירה המרוממה על ים-סוף (טז, ו-י):

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: עֲרֹב וַיִּדְעֻתֶם כִּי יְיָ הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, וּבָקֶר וְרֵאִיתֶם אֶת כְּבוֹד יְיָ בְּשִׁמְעוֹ אֶת תְּלַנְתִּיכֶם עַל יְיָ וְנַחֲנוּ מָה כִּי תִלִּינוּ עָלֵינוּ. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: בְּתַת יְיָ לָכֶם בְּעֶרֶב בָּשָׂר לֵאכֹל וּלְחֹם בַּבֶּקֶר לְשִׁבְעָה, בְּשִׁמְעֵי יְיָ אֶת תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם מְלִינִם עָלֵינוּ וְנַחֲנוּ מָה לֹא עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל יְיָ. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן: אֲמַר אֶל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְיָ כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם. וַיְהִי כַּדָּבָר אֲהֲרֹן אֶל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל הַמִּדְבָּר וַיְהִי כְבוֹד יְיָ נִרְאָה בְּעָנָן."

משה ואהרן מנסים להזכיר לעם בפתיחת הדברים שה' הוציא אותם ממצרים מבית עבדים, כדי שייזכרו בטובותיו ובחסדיו של הקב"ה ויחדלו מתלונותיהם. אך הם אינם חדלים וה' נעתר לתביעתם ומגיש להם את השלל מדי ערב. זאת ועוד, משה רבנו מורה לעם-ישראל שלא יותירו מן הָמָן עד הבוקר, אך הם אינם שומעים לו: "וַיֹּתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֲשׁ וַיִּקְצֹץ עֲלֵהֶם מֹשֶׁה" (טז, ב). כמה פסוקים לאחר-מכן שוב הם אינם נשמעים להוראות, והפעם הם יוצאים ביום השבת לחפש אחר הָמָן, וזאת לאחר שהוזהרו שלא לעשות-כן. ולאחר שמרדו ויצאו ביום השבת, ה' נוקט בלשון חריפה מאד כלפי עם-ישראל (כז-כח): "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֵּצְאוּ מִן הָעָם לִלְקוֹט וְלֹא מָצְאוּ, וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי."

חשבתם שנסתיימה מסכת התלונות? עדיין לא, בני-ישראל מגיעים לרפידים, ושוב הם מתלוננים ותובעים ממשה רבנו בחוזקה ואף באיומים שיספק להם מים: "וַיִּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תָנוּ לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה. וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה: מַה תִּרְיֹבוּ עִמָּדִי מַה תִּנְסֹן אֶת יְיָ? וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם, וַיֵּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ: לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרָיִם לָהֶמִית אֹתִי וְאֶת בְּנֵי וְאֶת מִקְנִי בַּצָּמָא. וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְיָ לֵאמֹר: מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה הִזָּה עוֹד מַעַט וּסְקֵלְנִי" (יז, ב-ד).

וכל מסכת התלונות הללו רוכזה בפרשה אחת: בפרשת בשלח היא שבת שירה!

ב. מסר לדורות

הבלטת הניגוד החד שבין חסדי ה' יתברך על עם-ישראל והשיא כמובן בתשועה הגדולה מהמצרים האכזריים, לבין כפיות הטובה והתלונות הרבות כלפי ה' ומשה רבנו עד כדי פסע מרגימת משה באבנים, נועדה לזעזע אותנו ולהעביר מסר לדורות: לבל נהיה קשים ואטומים, לבל נהיה ערלי-לב, לבל נתעה בדרכי החושך והתאוות, ולבל נסור מדרכי ה' הישרות. "וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא הָטוּ אֶת אָזְנָם וַיִּלְכוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשָׁרֵרוֹת לָבָם הָרַע וַיְהִיוּ לְאַחֹר וְלֹא לִפְנֵי" (יר' ז, כד). "שָׁמְעוּ נָא זֹאת עִם סָכָל וְאִין לָב, עֵינִים לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ אֲזַנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ" (יר' ה, כא).

לצערנו, גם בימינו, אלפי שנים לאחר שהשתחררנו מעבדות מצרים ומאליליהם, עדיין לא מעטים הם מעם-ישראל אשר מבכרים את דרכי המינים החשוכים, עדיין מעדיפים הם ליהנות מדברי תורה ולהפוך תורת אלהים לקורדום חוצבים. לא די להם בעבודת ה' ובאהבתו, הם מוכרחים למלא את תאוותיהם: הכבוד והשררה, הממון והשלטון, הגדולה והרוממות. כל זאת הם מנסים להשיג באמצעות טיפוח דת חדשה פרו-נוצרית אשר מקדשת את הפקת הרווחים מתורת משה, ואף מחדירה לתוכה מאפיינים אליליים רבים מאד עד כדי החרבתה כליל.

במאמר המסוים הזה איני בא בטענות לצאצאי המינים אשר לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, אלא לאחיי הדרדעים למחצה לשליש ולרביע, אשר מתלוננים עלי ושוטמים אותי על השקפותיי הנכונות המבוססות והמוכחות, ועל שאני מרים על נס את אור האמת הבוהק והחזק. הם אינם מבססים את תלונותיהם על ראיות אמיתיות, אלא על ראיות-כזב מתעתעות ואף אינם בוחלים בהוצאת-שם-רע, וכמו שאומר רבנו באיגרתו לתלמידו (עמ' קכח): "ואם יביאם הכרח הדברים לפקפק בדתייתי ומעשיי יעשו זאת". וזכורני ששמעתי בעבר על כמה דרדעים נבלים מחבלים כרמים אשר טוענים שאני "לא ישר". ובכן, במה אני לא ישר? במה שכל דבריי מבוססים על תורת אמת ועל מקורות חז"ל ודברי רבנו והגאונים? במה שהם מבוססים על ההיגיון והשכל הישר? במה שהם בנויים בסדר מדעי ובהוכחות מופתיות נדבך על גבי נדבך? בַּמָּה?

תלונותיהם נובעות מכמה מקורות נרפשים: **המקור הראשון** נוגע בעיקר לאותם אשר חוצבים טובות הנאה מדת משה, וזקוקים לשמור על יחסי חסות ושעבוד כלפי המינים וצאצאיהם. אלה מחויבים לגנות אותי מכוח חשבון הבנק שלהם, ומכוח שלל טובות ההנאה שאימצו אל חיקם ברבות השנים מאת פטרוניהם המינים. ודי בשוחד פשוט וזעיר כדי לשבש את כל מערכות החשיבה של האדם: "כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲרֹר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלֹף דְּבָרֵי צְדִיקִים" (דב' טז, יט), וכל-שכן כאשר מדובר ברבי-חוצבים נוכלים וחלקלקים מאד, בעלי ניסיון חציבה של שמיטין ויובלין.

המקור השני הוא פחד בלתי מוסבר מצאצאי המינים, רבים הם מקרב הדרדעים הללו אשר טרם השתחררו ממצרים, עדיין הם זקוקים לאדון הבהמי והאכזר שיאמר להם מה תעשו ומה תפעלו, הם אינם מסוגלים לעמוד בזכות עצמם. אולם, גאוותם ויהירותם אינן מאפשרות להם להודות בשעבודם הנפשי ובחולשתם הרוחנית, ולכן הם טופלים עלי שקרים: "טָפְלוּ עָלַי שְׁקָר יָדַיִם" (תה' קיט, סט), כדי להישאר עבדים נרצעים ומשועבדים לצאצאי המינים אשר מחריבים את תורת משה ומנציחים את גלותנו הרוחנית. "וְנִהְיָ בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגָבִים וְכִן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם" (במ' יג, לג), תחילה נאמר: "וְנִהְיָ בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגָבִים", ורק לאחר-מכן נאמר: "וְכִן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם" – קודם האדם נדמה בעיני עצמו לחגב ורק לאחר-מכן הוא נדמה לחגב גם בעיני זולתו.

המקור השלישי הוא סכלות, רבים מקרב הדרדעים האורתודוקסים ושאר התועים אינם יודעים להבחין בין אמת לבין שקר (בעיקר בגלל שלא למדו מדעים), וכל ידיעותיהם בתורה ובחכמה מסתכמות בידיעת האסור והמותר לפי הזיות הכומר הדרדעי הממסדי התורן על שלל שאיפותיו ודמיונותיו. ויתרה מזאת, הם אינם יודעים מחשבה כלל! מעטים הם שיעורי המחשבה, וגם השיעורים הללו נמסרים על-ידי חוצבים ממסדיים נוכלים וחלקלקים, אשר יודעים להסתיר

ולטשטש באופנים מתוחכמים מאד את האמת, ולהותיר רק את ההשקפות שנחות להם (לדוגמה, הם בורחים לבאר את אגדות חז"ל במקום לעסוק בהרחקת האלילות והמינות).

המקור הרביעי הוא עבודה-זרה, רבים מקרב הדרדעים פשוט עובדי אלילים! הם מתייחסים לקאפח ולערוסי החוצבים ולשאר ראשי הכומרים השכירים בימינו כאילו הם היו משה רבנו! ובמלים אחרות, כל דבריהם הם "דברי אלהים חיים", ודי בכך "שהם אמרו" כדי לסתור כל דעה אחרת המנוגדת לדעותיהם. אמנם, כמובן שישנם מראשי תלמידיו של קאפח אשר מכסים על ערוותם, ופה ושם הם "חולקים" עליו כדי להראות שבכל זאת ישנה "עצמאות מחשבתית". אך אין זו אלא הטעיה, כי בענייני היסוד הם לא יעזו לחלוק עליו, והדוגמה הבולטת לכך היא, שאף-לא-אחד מהם מעז לערער על בחירתו של קאפח ליטול ממון בעבור פסיקת דינים במשך יובל שנים! וברור מדוע, שהרי הם נסמכים על תעייתו ותעתועו כדי להצדיק את תעייתם!

המקור החמישי הוא מידות רעות, יש לא מעטים מראשי הדרדעים אשר תחושת החשיבות העצמית מכלה את נפשם, הם אינם מסוגלים להודות על האמת לאדיר ואפילו בדבר אחד קטן. הוא אינו חובש מגבעת מינים שחורים ואינו עוטה מעיל קטיפה ארוך, הוא לא מתהדר בתארים, לא מתרועע עם גדולי הליטאים הממודעים עמוסי הפרעושים ונעדר גינוני כבוד ורוממות חיצוניים וריקניים. ולכן, אדיר הקטן נראה בעיניהם כמו עוד איזה יו"ד-בי"ת כפרי. לעומת זאת, הם, בעיני עצמם – פסגת הפסגות של יהדות תימן! "הליטאים" ו"הלמדנים" של התימנים... איך אפוא ישפילו את גאוותם ויהירותם? איך ישובו לאמת מאולימפוס ההזיות שהעפילו אליו בהתמדה ובעקשנות במשך דורות שלמים? איך יכפפו את גרונם הנטוי לפני יתוש קטן?

זאת ועוד, ישנם אשר כבר התרוממו מעל הזחיחות הצנענית הטיפוסית, וכבר מבחינים בַּאֲמַת אשר בדברי אדיר הקטן, אבל בשל העדר **אהבה לאמת** ליבם מתמלא ברגשות קנאה וצרות-עין: איך אדיר הקטן הזה, אשר בשיעורים לפני הרו"ש-בי"ת הידוע בציבור היה שותק ומחריש, מעז עתה לבקר את ראשי הדרדעים שוחרי הכבוד והשלמונים? ומדוע שהם יצטרפו לאדיר הקטן לדרך האמת? והלא הם בטוחים שהם יותר טובים, שהם יותר חכמים, שהם יותר נבונים, שהם יותר מוצלחים, ושהם יותר נעלים ומרוממים. אך הם שכחו את דרך האמת ואהבת ה' יתעלה, דהיינו לקבל האמת ממי שאמרו, וגם אם הנני קטן מהם, אם הקטן דובר אמת – על הגדול לנשקו על מצחו, ולא לחרוש רעה ולהאריך מענית. הם מתפארים שהם הולכים בדרכו של רבנו הרמב"ם, אך הם התעוורו כליל מן האמת ובוחרים להעריץ את המינים וצאצאיהם.

עד כאן ביחס לתלונותיהם של ה"דרדעים" הכסילים למיניהם על אור הרמב"ם, תלונות שברובן עוברות רק כלחש-ארכס צפעוני מפה לאוזן, שהרי הם חוששים לצאת נגדי בגלוי, **גם** כדי שלא להראות שאני ראוי לתגובה ממרום אולימפוס ההזיות שהם שרויים בו, **וגם** כדי שלא אשיב להם מנה אחת אפיים ואחשוף את סכלותם והתעיותיהם וריחוקם מדרך האמת.

"שָׁנְאוּ בְּשַׁעַר מוֹכִיחַ וְדָבַר תָּמִים יִתְעִבוּ" (עמ' ה, י).

אגב, נשאלתי בעבר מה פתרון ראשי התיבות **יו"ד-בי"ת** שהזכרתי לעיל. ובכן, הפתרון הוא: "יהוד בלאד", כלומר יהודי כפרי נחות. ויהודי צנעא נהגו להשתמש בשם הקוד: יו"ד-בי"ת כדי

לרמז על יהודי כפרי נחות מבלי שהוא יבין על מה מדובר. והנני משתמש בשיטותיהם כנגדם, במה שהנני קורא לכומריהם רודפי הבצע והכבוד היהירים והצבועים רי"ש-בי"תים... עתה נעבור ללמוד על מקור התלונה באופן כללי, אשר גם הוא נובע ממידות רעות.

ג. מקור התלונה

התלונה היא אחד המאפיינים המובהקים לריחוק מדרך האמת, כי אדם שאיננו מסוגל לומר מילה טובה לחברו או להכיר טובה למי שגומל עמו חסד, הוא אדם קשה ורע-ללב ולעתים אף צר-עין. ולצערנו, ישנם רבים שלא התחנכו להכיר בחשיבותה של המילה הטובה, העידוד והשמחה בהצלחה – "וְלִשְׁוֹן רַפָּה תִשָּׁבֶר גִּרְם" (מש' כה, טו). כמה חשוב להאיר פנים לזולתנו, להכיר טובה לחברנו ולשבחם על מעשיהם הטובים והישרים, מפני שמלים טובות מוסיפות אהבה ואחוזה שלום ורעות, ומחזקות את הדבק המאחד שהוא היסוד לשמחה ולצלחה.

אולם, לעתים קרובות במקום עידוד ושבחים סופגים אנשי האמת תלונות וטרוניות, ובמיוחד בבתי-הכנסת, איני אומר שביקורת היא דבר שלילי, ביקורת הינה חשובה ואף הכרחית להגעה לשלמות. אך האדם יודע וחש מיד בנימי נפשו אם הביקורת נובעת מתוך אהבה או מתוך רצון להיטיב, או שהיא נובעת מתוך סכלות ורצון להחליש להכאיב ואף לרסק. לאחר שנסור מרוע התלונות והטרוניות, אולי נזכה להגיע ל"ועשה טוב": להאיר פנים לזולתנו, הארה אמיתית שתבטא את רחשי לבנו הכנים הישרים והנאמנים: "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויק' יט, יח).

עלינו ללמוד לא להיות קשי עורף כמו אבותינו, לא לדבוק במעשיהם ובהזיותיהם הנחותות, אלא לבחון את מעשיהם ודבריהם בעין ביקורתית, לקחת את הטוב ולהשליך את הרע ללא היסוס, וכמובן, לא לחנך בדרך קשה וקשוחה אלא באהבה ובחיבה. וכאשר מתעורר צורך לביקורת בונה שתחנך ותאיר את הדרך לבנינו או לזולתנו, חובה לעוטפה במלים יפות: להקדים לה שבחים ולסיימה בדברי נועם. והחשוב מכל, להרבות במלים טובות ושבחים לזולתנו, לחזק איש את רעהו, כי כל אדם שמחזק את חברו, מחזק ומעודד את רוחו שלו – ובהוספת מאור פנים מתגברת הרעות והאחוזה ועמה רוח מורשתנו עתיקת היוםין הנפלאה והמופלאה.

ובל נשכח כי מתחילה עובדי עבודה-זרה היו אבותינו, ואין הכוונה רק לאבותינו במצרים...

"וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל רָעָתָם אֲשֶׁר עָשׂוּנִי [...] וְאֶתָּה תֵּאָזֵר מִתְּנִיף וְקִמַּת וְדִבַּרְתָּ אֵלֵיהֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי אֶצְוֶךָ אֶל תַּחַת מַפְנֵיהֶם פֶּן אֲחַתְּךָ לַפְנֵיהֶם. וְאִנִּי הִנֵּה נִתְּנִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וְלַעֲמֹד בְּרָדָל וְלַחֲמוֹת נַחֲשֶׁת עַל כָּל הָאָרֶץ לְמַלְכִּי יְהוּדָה לְשָׂרִיָּה לְכַהֲנִיָּה וְלַעַם הָאָרֶץ. וְנִלְחַמְנוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יִכְלֹוּ לָךְ כִּי אֶתָּה אֲנִי נֶאֱמַר" (ירמיה א, טז-יט).

"וְאֶתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחֶרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי, אֲשֶׁר הִחַזְקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ קִרְאִיתִיךָ וְאָמַר לָךְ עַבְדִּי אֶתָּה בְּחֶרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִיתִיךָ. אֵל תִּירָא כִּי עַמֶּךָ אֲנִי אֵל תִּשְׁתַּעַב כִּי אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף עֲזָרְתִּיךָ אֶף תִּמְכָּתִיךָ בִּימִין צִדְקִי. הֵן יִבְשׁוּ וְיִכְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהוֹי כָּאֵין וְיֵאבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבָךְ, תִּבְקָשׁם וְלֹא תִמְצָאם אֲנָשֵׁי מִצְרַיִם יְהוֹי כָּאֵין וְכֹאפֶס אֲנָשֵׁי מִלְחָמָתְךָ. כִּי אֲנִי יי אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאֹמֵר לָךְ אֵל תִּירָא אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ" (ישעיה מא, ח-יב).

ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל

מאמר זה נכתב בתחילת מסעי לחקר מינותו של רש"י, בטרם החילותי את סדרות המאמרים: "רש"י – ראש פרשני ההגשמה", ו"אמונתו של רש"י בשדים", וכן שלל מאמרים רבים נוספים אשר עוסקים בחקר פרשנות המינות של רש"י. אז, בתחילת דרכי, בעודני מנסה לעמוד על רגליי, קמו עלי עדת עריצים דרדעים אשר ביקשו את נפשי לקחתה. היום, לאחר שכבר ביססתי ואיששתי בשלל הוכחות וראיות את מינותו וסכלותו של רש"י, שכבו ושקטו בקרבי הרגשות הקשים שחווייתי אז בעוצמה רבה. אך עדיין, מאמר זה הינו מזכרת בעבורי לכל אותם אשר עטו עלי כעופות דורסניים ואכזריים, וכן לתחושות התסכול המעיק שחווייתי אז, בטרם ביססתי את שיטתי וטענותיי במאות ראיות, ובטרם שגיליתי שהאמת הקשה עולה על כל דמיון.

מאמר זה הינו מזכרת בעבורי לחסדי ה' עלי, שלא נתן לאותם דרדעים חסרי חוליות לשבור את רוחי ולעשוק את נפשי, ולא רק שהם לא הצליחו, היום, לאחר כתיבת עשרות מאמרי תשובה לאותם דרדעים יהירים וגסי רוח, כולם שותקו ועולפו, והטענה האחרונה שנותרה בידם כנגדי היא: שאדיר הקטן הוא... ולכן אין להתייחס אליו... ובמלים אחרות, מכיוון שהם אינם מסוגלים להתמודד באופן ענייני עם טענותיי וראיותיי, הם עברו להוצאת-שם-רע, כדרכם של המינים וצאצאיהם הנערצים עליהם – וכמו שלמדו מהם להפוך תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, כך למדו מהם להעליל עלילות דברים ברשע ולהפוך את הקנאה האיבה והשטנה לדרך חיים. הנני מגיש לפניכם אפוא את המאמר המקורי שכתבתי אז באותם הימים שעטו עלי לדורסני:

ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל

לאחרונה פרסמתי סדרת מאמרים על רש"י ורשעי אשכנז, להלן המאמרים לפי סדר פרסומם: (1) "אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז"; (2) "ריחוקו של רש"י מהרמב"ם"; (3) "ריחוקו של רש"י מהרמב"ם – ראיות נוספות"; (4) "מהו ספר הרפואות שגנז חזקיהו?" (ביקורת הרמב"ם על רש"י); (5) "הציר שעליו סובבת התורה: עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה"; (6) "התקפת רס"ג על פירוש זהה לפירוש רש"י". כמו כן, פרסמתי מאמרים לא מעטים נוספים שתומכים באופן ישיר או עקיף במאמרים אלה, כגון: (1) "ותופשי התורה לא ידעוני (הַיּוֹת דאבִּי ורְבֵּא)"; (2) "הקץ לדברי רוח!" (3) "על סכין של מילה ומגמת ההחמרה"; (4) "ובאחת יבערו ויכסלו"; (5) "משה אמת ותורתו אמת"; (6) "המלך הוא עירום!" (7) "התחיינה העצמות האלה?" (8) "טענות קשות כלפי אור הרמב"ם ותשובותיי"; (9) "קבל האמת ממי שאמרו"; ועוד ועוד.

דומני שאין כמעט מאמר מתוך כ-150 המאמרים שפורסמו עד כה באור הרמב"ם (נכון לשעת כתיבת המאמר, וכאמור, בתחילת דרכי), שלא משולבים בו דברי מחשבה ודברי אמת לפי דעתי, אשר מוליכים ומנחים את האדם ה**נבון** לדעות נכונות וישרות ולהשקפות אמיתיות, וייחוד השם היא הגדולה והחשובה שבהן. ומשתדל אני מאד ללכת בעקבות רבנו הרמב"ם שהורה לנו בסוף פירושו לברכות: "אלא שדרכי תמיד בכל מקום שיש איזה רמז בענייני אמונה אבאר משהו, כי חשוב אצלי להסביר יסוד מהיסודות יותר מכל דבר אחר שאני מלמד".

מכל מקום, במאמרים שציינתי, הוכחתי לאור דברי רבנו הרמב"ם את חומרת האמונה הרעה והכוזבת שה' הוא בעל גוף. כן הוכחתי, ולפי דעתי מעל לכל צל של ספק, שרש"י שגה להאמין שיש לבורא יתעלה יש גוף ויד ורגל ועין ומעיים, והבאתי ראיות רבות לכך מדברי רש"י עצמו, וכמובן מדברי רס"ג והרמב"ם. משמעות הגילויים הללו היא שלדעת חז"ל והרמב"ם, רש"י-שר"י עבד עבודה-זרה באופן החמור הגס והמכוער ביותר: הוא שקע בהגשמה ובמינות.

ואיני מבין מה הכעס וחרון-האף כלפיי מצד עדת העריצים הדרדעים גסי הרוח – ובמקום להפנות את הכעס, הזעם וחרון-האף כלפי עובדי האלילים וכפי שציוונו ה' יתעלה, מְפָנִים אותם השוטים כלפי הנלחמים בעבודה-זרה, ועולם הפוך ראו חז"ל ועולם הפוך נשאר, עליונים למטה ותחתונים למעלה, יציב בארעא וגיורי בשמי שמיא... שהרי אנשי האמת הינם אסקופה נדרסת לכל, ואילו המינים הקוזקים וצאצאיהם גסי-הרוח ושטופי הזימה בשמי שמיא...

ולמרות שציטטתי את דברי רש"י-שר"י המפורשים בעניין הגשמת הבורא, וכן ציטטתי את דברי רבנו הרמב"ם המפורשים על מגשימי האלהות, ולמרות שאחד ועוד אחד שווים שניים, ולמרות שמדובר בשיתוף ובאלילות גסה – הדרדעים מתעקשים לאחוז בדבקות בסכלות שהנחילו להם אבותיהם ואבות אבותיהם, לגפף לחבק ולנשק את התהו וההבל שהחדירו להם המינים וצאצאיהם יוצאי ארץ אדום – "תַּחַת כִּי שָׁנְאוּ דָּעַת וַיֵּרְאוּ יְיָ לֹא בָּחָרוּ" (משלי א, כט).

ולאלה אשר מתעקשים להפנות את עורפם לאמת, אצטט שוב כמה שורות מדברי רבנו במורה (א, לו), אשר מסבמות את חומרת אמונת ההגשמה: "ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות או מאורע ממאורעות הגוף [=כגון ייחוס תכונות או מאפיינים אנושיים] הנך מקנא ומכעיס וקודח אש ומעלה-חמה ושונא ואויב וצר, **יותר חמור מעובד עבודה-זרה בהרבה**".

זאת ועוד, הנני מזכיר להם, לכל הדרדעים האורתודוקסים שקיבלו את הפריצים עליהם לאלוה, שעליהם להפנות את חרון-אפם כלפי עובדי עבודה-זרה, לא כלפי הנלחמים בעבודה-הזרה! וכה דברי רבנו במורה-הנבוכים (א, לו):

"דע, כי כאשר תתבונן בכל התורה ובכל ספרי הנביאים **לא תמצא לשון חרון-אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, כי אם בעבודה-זרה דווקא**. אמר: 'וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם וְחָרָה אֶף יְיָ בְּכֶם' [דב' יא, טז], 'פֶּן יַחְרָה אֶף יְיָ' [דב' ו, טו], 'לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם' [דב' לא, כט], 'הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא אֵל כְּעֶסְוִנִי בְּהַבְלִיָּהֶם וְכוּ' [דב' לב, כא], 'כִּי אֵל קִנְא' [דב' ו, טו], 'מִדּוּעַ הִכְעֵסוּנִי בְּפִסְלֵיהֶם' [יר' ח, יט], 'מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו' [דב' לב, יט], 'כִּי אִשׁ קָדְחָה בְּאִפִּי' [דב' לב, כב], 'נָקָם יְיָ לְצָרָיו וְנוֹטֵר הוּא לְאִיְבָיו' [נחום לב, כב], 'וּמִשְׁלֵם לְשֹׁנָיו' [דב' ז, י], 'עַד הוֹרִישׁוּ אֶת אִיְבָיו' [במ' לב, כא], 'אֲשֶׁר שָׂנֵא יְיָ אֱלֹהֵיךָ' [דב' טז, כב], 'כִּי כָל תּוֹעֵבֶת יְיָ אֲשֶׁר שָׂנֵא' [דב' יב, לא], ואלה רבו מלמנות" וכו'.

ואחתום את המבוא בדברי רבנו בהקדמתו לאבות (עמ' רנז), וכה דבריו:

"לפי **שקללת בעלי המגרעות וגינוי זכרם**, אם הייתה המטרה בכך להשפילם בעיני בני אדם, כדי שייקחו בהם תוכחות ולא יעשו כמעשיהם – **הרי זה חובה וזו מעלה**".

ולאור דברי רבנו הרמב"ם שהובאו לעיל בעניין חומרת ההגשמה, קמה וניצבה השאלה: היש מגרעת גדולה וחמורה ואיומה ונוראה יותר מהגשמת בורא-עולם לדעת רבנו הרמב"ם?!

א. מדוע קדחה האש באפם של הדרדעים?

האם כל הזעם והחמה השפוכה עלי הוא רק בגלל שעשיתי $2=1+1$? והלא כולם אנשי מדע ויודעים פחות או יותר את תורת ההיגיון או שמא יש כאן משהו עמוק יותר? שמא טמונים וקבורים עמוק בקרבם רגשי נחיתות עזים, ורגשות כניעה והתרפסות כלפי הפריצים? שהרי כל בר-דעת יודע שלא המצאתי את הגלגל, ולא גיליתי שום דבר חדש. אני רק מאותם בודדים שאזורים אומץ לומר בפה מלא: "המלך הוא עירום"! העולם הדתי במשך מאות רבות בשנים, קידש פירוש של מין שהתעה דורות שלמים אחרי עבודה-זרה והשקפות הבל מהובלות.

ברור לי שלב רבים עדיין משועבד לשקרי ממסד הכמורה האורתודוקסי הפרו-נוצרי, ובמיוחד בקרב התימנים המסכנים, שגם ככה רואים את עצמם כקטנים: "וְנִהְיֶינָה בְּעֵינֵינוּ כְּחֻגְבִּים וְכִן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם" (במ' יג, לג). וכבר כתבתי מאמרים על "אומץ לבם" של התימנים ורבניהם במיוחד, ראו: "ונהי בעינינו כחגבים", וכן: "התחיינה העצמות האלה?". אך הפעם הזנב נכנס כל-כך עמוק בין הרגליים הרועדות והמשקשקות ממילא, עד שכל אדם נבון ששומע ורואה את הדרדעים האורתודוקסים הללו במצב העלוב הזה חושש להידבק מַלְכֶּת המחשבה...

והאמת שאף אחד מעדת העריצים הדרדעים לא גרם לי להתפלא על סכלותו, כי יודע אני שגם דור המדבר לא היה ראוי להיכנס לארץ-ישראל, וכן שלא כלו ולא יָכְלוּ דתן ואבירם. ורובם הגדול של ההולכים אחרי הכומרים הדרדעים השכירים למיניהם משועבדים ונרצעים לאדוניהם הכוזרים: עדיין לא השתחררו המה משקריהם ומלהטיהם, ועדיין שכלם מרחף במרחבי התווה ונווד במדבר שממת-הדעת, בלא מקור מים חיים לַחוֹת בו את צימאון נפשם העשווקה.

ולא מזמן פגשתי ברחוב באחד מכומרי הדרדעים, אשר עליו ובעקבות דבריו נכתב המאמר: "דרדעי זעוף נגד אור הרמב"ם", הוא התבונן בי במשטמה יוקדת ובגסות רוח מכוערת. ברם, למרות שהוא התבונן בי כאילו הייתי עכבר סרוח, לא נעלבתי, וברכתי אותו: "שלום עליכם", הוא לא השיב מאומה והמשיך במבטי המשטמה. ואנכי המשכתי בדרכי, והודיתי לה' יתעלה שלא נפלתי בפח הגאווה היקוש שנפל בו אותו דרדעי זעוף חכם בעיניו. ולמרות משטמתו ויהירותו שמחתי לראותו, אולי יתעורר לדרך האמת, וברכתי אותו בברכת "שלום עליכם".

ב. "ולא אחוש לגיוני אותם ההמון המרובים"

לעומת עדת הדרדעים האורתודוקסים השחצנים, אשר גועים מאא ובעא על כל מה שיאמרו להם רבותיהם השכירים רודפי הבצע – המה כומרי הדרדעים האורתודוקסים אשר חובשים מגבעות כומרים ומתעטפים במרדעות המינים הקוזקים, ואשר שוטמים אותי על המאמרים בענייני של רש"י וחבר מרעיו האירופים השיכורים – לעומת הדרדעים האורתודוקסים הללו, קיבלתי גם כמה תגובות מאנשי אמת, והם היחידים שמעניינים אותי, כי אפילו אם היה רק אחד שדבריי הועילו לו, היה כדאי. וכמו שכותב רבנו הרמב"ם בצוואתו ל"מורה הנבוכים":

"כללו של דבר, אני הגבר אשר אם נסגר סביבו הדבר וצר לו המעבר, ולא אמצא עצה ללמד אמת שהוכח, אלא על-ידי כך שיתאים למעולה אחד ולא יתאים לעשרת אלפים סכלים, הריני מעדיף לאמרו בשבילו, **ולא אחוש לגיבוי אותם ההמון המרובים**, ואטפל בהצלת אותו הנעלה היחיד ממה שנלכד בו, ואורהו במבוכתו עד שיגיע לשלמות וירוח לו".

לצד מילת "ההמון" שהדגשתי, מעיר קאפח השכיר שם: "דייק רבנו לכתוב [במקור בערבית]: 'אלכ'לק' [תרגומו:] 'הברואים', כי אין אלה מסוג 'אדם' אלא מסוג **חי הולך על שתיים**". ואפילו שאלילם הראשי יוסוף קאפח קורא לתלמידיו השכירים ולכל הנגררים אחריהם "הולכים על שתיים", עדיין הם מתכחשים לאמת ומעדיפים את השררה וההזיות על פני דרך האמת.

הדרדעים הללו זועמים עלי, היאך הנני מעז לפרסם שרש"י אלילים ושיקוצם הגשים את הבורא באופן המכוער והגס ביותר? והיאך הנני מעז לומר שאליליהם המשניים, הדרדעים השכירים בדורות האחרונים, מחללים-שם-שמים בנטלם משכורות עתק ושלל טובות הנאה? איך?

תגובותיהם הנזעמות לימדו אותי עד כמה אנחנו רחוקים מדרך האמת, ומדוע בעצם בית-המקדש חרב בימינו, כי אם המשיח היה בא בימינו היו **הורגים אותו** פשוטו כמשמעו, ולא היו נותנים לו להגיע אפילו עד חצי לירושלים. כי כל-כך הרבה עוולות ופשעים ושחיתויות קיימים בממסד הכמורה האורתודוקסי ובעולם-הדתי, וכדי לתקנם יש צורך בניקוי אורוות או דירים יסודי. אך מי מאנשי-השם המינים, גדולי האסלה וחוצבי התורה, יסכים לניקוי אורוות? והלא התורה בידם כקורדום לחפור בו, וכל כבודם, מעמדם והערצת ההמונים כלפיהם, בנויים על ההזיות וההבלים שהעולם-האורתודוקסי מוכר למאמיניו במשך מאות רבות בשנים.

אוסף, כי רבנו הרמב"ם מלמד אותנו במורה (ב, טו): "שכל דבר שהוכח, לא תוסיף אמיתותו ולא יתחזק הנכון שבו בהסכמת כל העולם עליו, ולא תיגרע אמיתותו ולא ייחלש הנכון שבו, אם יחלקו כל אנשי הארץ עליו". כלומר, ריבוי החולקים עלי אינו מעיד על אמיתת טענותיהם, אדרבה, האמת שמורה ונצורה ליחידי הסגולה, לאנשי העלייה המועטים הבוודדים מאד, וכך הוא גם טבע החכמה האלוהית וכל מושגי האמת היקרים שנמשלו לדבש וחלב.

וכה דברי רבנו בהקדמתו למורה (עמ' ו): "כי מטרתי שיהיו מושגי האמת נוצצים מתוכם ושוב נעלמים, כדי שלא יהא נגד המטרה האלהית, אשר לא ייתכן לעשות נגדו, שעשה את מושגי האמת השייכים להשגתו נסתרים מהמון בני אדם, אמר: **סידוּ לִירְאָיו** [תה' כה, יד]".

ג. **"עֵנָה כְּסִיל כְּאֵלֹתָיו פֶּן יִהְיֶה חֶכֶם בְּעֵינָיו"**

היו כאלה שביקרו אותי, ותוך כדי שאני קורא את ביקורתם אני תמה, וכי לא קראתם את דבריי? וכי לא ראיתם את לשונותיהם המפורשים של אונקלוס, רבנו הרמב"ם ורס"ג? וכי אין לכם תארים אקדמיים? וכי לא למדתם מדעים? וכי אינכם יודעים להבחין בין אמת לבין שקר? וכי אינכם מחשיבים ומנשאים את עצמכם כאנשי הדעת וההיגיון? האם גם אתם שבויים בדעות קדומות עקומות ועקושות? האם גם ליבכם לב אבן ואוזניכם ערלות ואטומות, עד-כדי-כך שהאמת זועקת ומאירה לפניכם כאור הבהיר שבשחקים, ואינכם רואים אותה? ואתן דוגמה

אחת, היו דרדעים שזעקו זעקת "גוואלד", ואמרו: "איך אני לא דן את רש"י לכף זכות?", או יי, באמת "גדול בתורה" כזה, איך לא לדון אותו לכף זכות? ובכן, עליהם תמהתי, וכי לא קראתם את דברי רבנו הרמב"ם המפורשים שאין לדון לכף זכות מינים ועובדי עבודה-זרה?!

והיו מעדת הדרדעים החכמים בעיניהם שאמרו שלא הצלחתי לשכנע אותם, כי רש"י בעצם "לא התכוון", ופירושו לתורה נועד להיות רק פירוש שטחי להמונים, ולא פירוש מעמיק אמיתי ושכלתני, ולכן הוא רק חוזר על האמור בתורה ללא פירוש מעמיק. ובכן, האם זאת האמת?! האם אינכם רואים במפורש שרש"י אומר שה' הוא בדמות דיוקנו של האל יתעלה מסכלותו?! האם אינכם מבינים מה משמעות המילים "יד ממש" בפירוש רש"י?! האם שכחתם את ביקורתו החריפה של רבנו הרמב"ם במאמר תחיית-המתים, על ראשוני אשכנז המגשימים שהם "יותר תועים מהבהמות"? האם לא ראיתם שרבנו קובע בפרק א במורה שמי שמפרש "צלם" – "דפוס" הוא מן המגשימים? וישנן עוד ראיות מפורשות וחותרות באמרים.

ובכלל, האם נכון להפיץ בקרב ההמון פירוש שטחי שמנציח בערות ועבודה-זרה? האם אין לחוש להתעייט ההמונים? האם לחינם הורו חז"ל לחכמים "היזהרו בדבריכם" שמא מתוכם יגיעו לכפירה ולמינות? אחיי הדרדעים, מה עובר עליכם? מי כישף אתכם? יוסוף קאפח? הר"ע הנוכל מבקעת העצמות בקולו הרדיופוני? או שמא השועלים הדרדעים האחרים?

היו גם כאלה מתחסדים שנדמה להם שהם מאותם ל"ו צדיקים וחסידים אשר נסתרים בכל דור ודור... אלה איחלו לי בצדקנות "לחזור בתשובה" ואף הזכירו לי שאנחנו בימי תמוז ועלינו לשוב בתשובה... באמת צדיקים גדולים אתם, אם באמת רציתם להוכיח אותי, מדוע אתם מתחבאים מאחורי כינויים עלומים? מדוע אינכם מזדהים בשמכם המלא? אך האמת היא שדרכם בְּסֵל למו, ואינטרסים זרים מהדהדים במחשבתם, והאמת מפריעה להם מאלף ואחת סיבות אחרות, שאפילו לא אנסה להבין כי חס אני על בריאותי ושפיות נפשי. וכבר קדמוני גדולים באמת, ומה אלן ומה אתלונן? "מוֹזֵר הָיִיתִי לְאָחִי וְנִכְבֵּר לְבָנִי אִמִּי" (תה' סט, ט).

ובשל ריחוקם מדרך האמת אשנן להם את דברי רבנו במורה (עמ' רע):

"כי אין רצוי לפניו יתעלה כי אם האמת, ואין מנעיסו כי אם השווא, ואל יתבלבלו השקפותיך ומחשבותיך והיו בדעותיך השקפות בלתי נכונות רחוקות מאד מן האמת ותחשבם תורה, כי התורות [=המצוות והשקפות הדת הטהורות] הם אמת צרופה **אם הובנו כראוי**, אמר: 'צִדְקַ עֲדוּתִיךָ לְעוֹלָם' [תה' קיט, קמד], ואמר: 'אֲנִי יְיָ דִבֵּר צִדְקַ מִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל' [יש' מה, יט]."

וכי שיבושי העולם-הדתי שבימינו אינם מעידים כאלף עדים על ריחוקם מהאמת במשך מאות רבות בשנים? האם הם הבינו כראוי את האמת הצרופה שבתורה? והלא ה' הבטיח לנו בתורתו שאם נלך בדרך האמת כל רואינו יעידון יגידון "רַק עִם חֶכֶם וְנָבוֹן הִגִּיד הַגְּדוֹל הַזֶּה"? (דב' ד, ו). האם באמת היהודים החילוניים אומרים זאת על משפטי התורה וחוקיה הישרים? האם הדת האורתודוקסית והשקפותיה הינה דת שמעוררת התפעלות בקרב כל רואיה ושומעיה? אלא, "וְהִסֵּג אַחֲרָיו מִשְׁפָּט וְצִדְקָה מִרְחוֹק תַּעֲמֵד בִּי כְּשֶׁלָּה בְּרָחוּב אָמַת וְנִכְחָה לֹא תוֹכֵל לְבֹא, וְתִהְיֶה אָמַת נַעֲדָרַת וְסָר מִרַע מִשְׁתוֹלָל, וַיֵּרָא יְיָ וַיֵּרַע בְּעֵינָיו כִּי אֵין מִשְׁפָּט" (ישעיה נט, יד).

ומי באמת צריך לבקש סליחה? מי שמוכיח בשער בת-רבים כי רש"י היה מין ועובד אלילים, בהאמינו שה' יתעלה הוא כשאר אלי האולימפוס המכוערים?! מי שצריך לבקש סליחה ולחזור בתשובה הוא ממסד הכמורה האורתודוקסי הארור לדורותיו, כי במשך מאות רבות בשנים הלעיטו אותנו בהזיות ובדמיונות ובכזבים אליליים, והרחיקו אותנו בכוח, בגסות, בשקרים, בהזיות ובעלילות דברים, ולעתים תוך אלימות מילולית וחברתית קשה, מידיעת השם ומייחודו. אף הרחיקו אותנו מדעת ומהשכלה, וכל זאת כדי להמשיך ולשמר את מעמדם כבודם כיסאם והונם. וברור שכיסוי אור האמת והנצחת הבערות והסכלות הכרחיים להנצחת שלטון השקר שלהם, "כי מִהֶם [מקרני אור האמת] תתגלה פסולת הסיגים שבידם" (צוואת רבנו למורה).

ד. תוכחה לגדולי האסלה

הרמב"ם פוסק מפורשות כי כאשר עת צרה היא ליעקב, מכנסים את כל העם וראשיו, וראשי העם הם הראשונים שנוקטים בפעולות של אבלות וחרטה וחזרה בתשובה.

וכה דברי רבנו בראש הלכות תעניות פרק ד:

"בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות שלמטר מתפללים על סדר זה. מוציאים את התיבה לרחובה שלעיר, וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים, ונותנין אפר מִקְלָה על גבי התיבה ועל גבי ספר-תורה, כדי להרגיל את הבכיה ולהכניע ליבם. ואחד מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב-בית-דין במקום הנחת תפילין כדי שייִקְלְמוּ וישוּבוּ".

ושם אומר קאפח (אות ג): "והטעם שאחד מן העם נותן בראש הנשיא ובראש אב-בית-דין, נאמר [בתלמוד] בדף טו-טז: אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים". כלומר, מי הם הראשונים שצריכים להיָקֵלם וליבוש בפני כל העם בשעת בצורת או בכל עת צרה ליעקב? ראשי העם! כי אם עם-ישראל רחוק מן האמת, זה בעיקר בגלל שמנהיגיו הולכים אחרי ההבל ויהבלו, וכפי שזועק מרה ירמיה הנביא (פרק ב): "כֹּה אָמַר יְיָ, מִה מֵצֵאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי רָחֲקוּ מֵעָלַי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָּם [...] הַפְּהִנִים לֹא אָמְרוּ אֵיִה יְיָ, וְתַפְּשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי, וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי, וְהִנְבִּיאִים נִבְּאוּ בִבְעַל וְאַחֲרֵי לֹא יוֹעִלוּ הָלְכוּ. לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נָאִם יְיָ וְאֶת בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב". ואפילו בסדום ועמורה שחטאתם כבדה מאד, אם היו שם עשרה צדיקים סדום ועמורה לא היו נהפכות! כי בכוחם של מנהיגים ישרים ואנשי אמת להחזיר את העם לדרך האמת.

והיו כמה וכמה שתמהו עלי: איך אתה מעז לדבר על "גדוֹלִים קדוּשֵׁי עליון"? למה אתה מזלזל בכבוד "גדוֹלִים גאוני עולם"? איך אתה מעז? והלא המה מרנן ורבנן אדירי עולם! ובכן, מורי ורבותי, ראו נא את המאמר: "קבל האמת ממי שאמרו", שם הסברתי בהרחבה שהאמת נמדדת לא לפי מידת הערצת ההמונים, אלא לפי תוכנה ומידת קרבתה לאמת. כמו כן, האם התורה חסה על כבוד הגדולים האמיתיים במקומות שהם חטאו ושגו? והלא התורה וכתבי הנביאים מדגישים את חטאי הגדולים באמת, יותר מאשר את פועלם הטוב, כדי ללמד אותנו שאין אלוה בשר ודם. ומי שסובר שגדול באמת לא יכול לטעות הוא עובד עבודה-זרה, כי הוא מייחס את הצדק המוחלט לבשר ודם, ולא נאמר "תִּמְיָם פָּעֵלוּ" כי אם על הצור-ברוך-הוא.

כל זאת ביחס לגדולים באמת, לא ביחס לשיקוצי המינות, אלוהי התאוות והתועבות הכסף והזהב, אשר נחשבים בימינו ל"גדולים". אלה סיאבו את מחשבתם בטומאת עבודה-זרה וברדיפה אחרי הבצע והתאוות, וחובה גדולה ועצומה לחרף ולגדף אותם, ולהוקיע את מעשיהם הוראותיהם והגיגיהם. וכך נאמר בעניין מסית ומדיח לעבודה-זרה (דב' יג, ט): "לֹא תֵאָבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא תַחֲסֹס עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא תַחְמֹל וְלֹא תִכְסֶּה עָלָיו". ואם חז"ל ורבנו פוסקים שחובה לזלזל בדיין שהפעיל קשרים כדי להתמנות, מה הם היו אומרים על מי שמתעה את ההמון שהוא גדול, ומדיח אותם אחר עבודה-זרה?! וזה דברי רבנו בהלכות סנהדרין (ג, ט):

"כל דיין שנתן ממון [או התערב בכל צורה שהיא, כגון הפעלת קשרים פוליטיים] כדי שיתמנה, אסור לעמוד מפניו [=לקום לכבודו], וציוו חכמים להקל אותו ולזלזל בו. ואמרו חכמים, שהטלית שמתעטף בה תהי בעיניך כמרדעת של חמור".

וכל זאת ביחס לדיין שאינו שוגה במינות ובסכלות ואינו מחלל-שם-שמים בהפיכת תורת אלהים לקורדום חוצבים, אולם, ביחס לעובדי האלילים רודפי הבצע אשר מתעים את העם אחרי ההבל, וביחס למחללי-שם-שמים אשר אוכלים מן התורה, ומחנכים את העם בדרכי הדת הנוצרית הכעורה, ובכן, אלה דינם חמור בהרבה, וכך פוסק רבנו בהלכות סנהדרין (יא, ו):

"האכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההבל רחמים היא בעולם, שנאמר 'לִמְעַן יָשׁוּב יְיָ מִחֲרוֹן אָפוֹ וְיָנִתן לָךְ רַחֲמִים' [דב' יג, יח]".

והנה שני קטעים נוספים מדברי רבנו, שמהם עולה במפורש שיש מצוה רבה לגנות את הרשעים ומגרעותיהם, וכך אומר רבנו בפירושו לאבות (עמ' רעג): "והחלק הרביעי [מחלקי הדיבור] הוא הרצוי [...] [ובתוכו נכללת המצוה החשובה] **לגנות את הרשעים ומגרעותיהם** כדי להמאיס מעשיהם וזכרם בעיני בני אדם ויבדלו מהם ולא ילכו באורחותיהם".

וכך אומר רבנו גם בהקדמתו למסכת אבות בפרק החמישי (עמ' רנז):

"וכן דברי האדם כולם לא ידקק לדבר אלא במה שיביא לעצמו בו תועלת [...] או בשבח מעלה או אדם גדול, או בגנות מגרעת או רשע – **לפי שקללת בעלי המגרעות וגינני זכרם, אם הייתה המטרה בכך להשפילם בעיני בני אדם כדי שייקחו בהם תוכחות ולא יעשו כמעשיהם – הרי זו חובה וזו מעלה**, הלא תראה אמרו יתעלה: כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה וכמעשה ארץ כנען, וסיפור הסדומיים, וכל מה שבא במקרא בגנות האנשים בעלי הרעות והמגרעות וגינני זכרם, ושבח הצדיקים ורוממותם, אין הכוונה בהם אלא כמו שאמרתי לך, כדי שילכו בני אדם בדרכם של אלו ויתרחקו מדרכם של אלה".

ובכלל, מה עדיף? **לחוס על כבוד גדולי האסלה שוחרי הבצע השלמונים והשילומים או לחוס על כבוד שמים?!** וכל עצם הטענה שאסור לזלזל ואף לחרף ולגדף את אותם "גדולים" היא עבודה-זרה, כי היא מתעלמת לחלוטין מן העובדה שאותם "גדולים" שקעו בעבודה-זרה, ובכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד אפילו לרבו המובהק, כל-שכן למינים! וחמור מכך, היא מתעלמת ממלכו-של-עולם ומחובתנו כלפיו: להילחם לפרסום מציאותו וטוהר ייחודו.

ולא רק כפירה בבורא-עולם מצאתי אצל הדרדעים גם כפירה בתורה, שהרי התורה קידשה מלחמה כנגד העבודה-הזרה וכנגד כל גרורותיה הממאירות, זהו הציור שעליו התורה סובבת וזו מטרת-העל של דת משה. השכחתם זאת? השכחתם את אברהם אביכם? השכחתם את דרך האמת? ובכן, הדרדעים הללו זוכרים רק את הערצתם לגדולי האסלה, שמכזבים ומתעים את ההמונים כדי שישגו לחשוב שהם בעצמם אלהים, "וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים" (יר' טז, כ).

ומי בכלל אמר שרש"י הוא גדול?! הממסד האשכנזי שעובד את גדוליו המדומים במקום אלהים חיים? אותו ממסד פרו-נוצרי כעור שהפך את האלהת בשר ודם והפקת רווחים מהדת לאומנות בחקותו את הנצרות הטמאה? ואיך אדם יכול להיות גדול באמת אם הוא סובר שיש לה' יתברך יד ועין ורגל ומעיים?! האם העובדה שרש"י גיבב פירושים על-גבי פירושים מעידה על גדולתו? האם ריבוי מלים נגועות בהזיות מאגיות ממאירות ובנגיפים מחשבתניים קטלניים מעיד על גדולה? והלא הנוצרים והמוסלמים ושאר התועים בכל הדורות כתבו מאות אלפי ספרים, הרבה יותר מרש"י ומכל הספרים שנכתבו בעם-ישראל, וכי הדבר מעיד על גדולתם?! כל-שכן שרש"י אינו מקורי בפירושו למקרא, מפני שרוב פעולתו היא העתק-הדבק ממדרשי חז"ל. וחמור מכך, עצם המתודה שלו (רקובה מיסודה (=תפישת אגדות חז"ל כפשוטן)). ולא רק פירושו למקרא, אף פירושו לתלמוד מסורבל ומאובן, מלא וגדוש בהזיות שמוצאן בבתי הכסא של השדים.

ה. הערתו המטלטלת של יוסוף קאפח

כדרכו ומנהגו יוסוף קאפח פוסח על שתי הסעיפים, לעתים ה' יתעלה הוא האלהים ולעתים המינים וצאצאיהם הם האלילים והאלהים, ולקמן קאפח אמנם קורא בשם האלהים, אך הדבר לא מפריע לו לקרוא גם בשם אלהים אחרים, ולכנות את האלילים המתעים אחרי ההבל: "מרנן ורבנן אדירי עולם"... ואם קאפח היה זוכה לגילוי אליהו, אין לי ספק שהוא היה מלביש על פניו זקנו של קאפח "לטמה" נאמנה כדי לעורר אותו מדרכי הבצע וההבל של צאצאי המינים.

נחזור לענייננו, רבנו מלמד במורה (א, לו), כי הכפירה היא "קביעת דעה על דבר היפך מכפי שהוא", וככל "שהכסילות והכפירה קשורים בדבר גדול, כלומר במי שיש לו מעלה נעלה במציאות, הם [=הכסילות והכפירה] יותר חמורים". ושאלתי קמה וניצבה, היש כסילות וכפירה גדולה יותר מלחשוב שלבורא יתעלה יש תכונות אנושיות וכן גוף ואיברים גופניים?!

ושם, בדיוק בעניין הכפירה בתפישת האלוהות, קאפח מוסיף ומעיר הערה מטלטלת, וזה לשונו: "ודין הוא סקבא דרובהון דמתקין חכימי, ואוף כזעיר פון דכולהון". כלומר, "זהו החולי של רוב אלה שנקראים חכמים, ואף כמעט כולם". ולמרות שקאפח לא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים ותהי עליו רוח אלהים, עדיין! הוא ירא וחרד מבשר ודם! הוא ירא וחרד על משכורותיו ושילומיו ושררתו ופנסייתו ושלל טובות ההנאה והכבוד והמעמד והיוקרה שהיו מנת חלקו על שולחנם הנגעל והמגואל של המינים וצאצאיהם... שהרי הוא הכמין והטמין את דבריו היטב, ואף כתבם בלשון הארמית שאינה מוכרת לרבים, כדי לטשטש את האמת.

"וְהָמָּה לֹא שְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ? וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ!" (ש"א טו, יט).

מכל מקום, קאפח, שהיה מראשי ממסד הכמורה העליון, קובע, שרוב "הגדולים" אנשי-השם הנקראים "חכמים" שוגים בכפירה ביחס לתפישתם את בורא-עולם. ברם, כאשר הוא מעריך ומרומם אלהים אחרים הוא לא עובר לדבר בארמית, ולא מדבר בחידות וברמזים נסתרים, הוא אומר בלשון הקודש ובאופנים חד משמעיים: "מרנן ורבנן אדירי עולם" ... וארור יהיה על-כך שהחדיר לנו את ההזיה שהם היו אדירי עולם, אף שהוא ידע היטב שגם תורה אין להם...

סוף דבר

פתחתי את המאמר בפסוק מישעיה (נט, טו) "וַתְּהִי הָאֵמֶת נְעֻדָּתָ" והוספתי גם את המשך הפסוק: "וְסָר מִקֶּרַע מִשְׁתַּלָּל". אך מה סוף הפסוק בא ללמד? מהו "וְסָר מִקֶּרַע מִשְׁתַּלָּל"? תשובה, במקום שבו האמת כל-כך נעדרת, שחושך האמונות והדעות סמיך כחושך מצרים עד שניתן למשש אותו בידיים, ששלטון השקר האורתודוקסי העריץ והמסואב מושל בכיפה ביד רמה – בתקופה קשה שכזו, האדם שסר מרע, שמשתדל לדבוק באמת האלהית וללכת בדרכי יושר, אותו אחד בודד ומסכן, משתולל ומשתגע! הוא אינו יודע את נפשו מרוב צער ויגון כאשר הוא רואה לנגד עיניו את ריבוי העוולות וכיעורן, וכאשר אֶחָיו בשרו ודמו זורקים אותו לבור...

וכך מתוארת הרגשה קשה זו אצל ירמיה הנביא ע"ה (כ, ז-יב):

"פְּתִיתִנִּי יְיָ וְאָפַת חֲזָקָתִי וְתוֹכַל הָיִיתִי לְשָׁחוֹק כָּל הַיּוֹם בְּלֵה לַעַג לִי. כִּי מִדִּי אֲדַבֵּר אֲזַעֵק, חֶמְס וְשֹׁד אֶקְרָא, כִּי הָיָה דָּבָר יְיָ לִי לְחִרְפָּה וּלְקֶלֶס כָּל הַיּוֹם. וְאִמְרָתִי לֹא אֲזַכְּרֶנּוּ וְלֹא אֲדַבֵּר עוֹד בְּשִׁמּוֹ וְהָיָה בְּלִבִּי כְּאִשׁ בְּעֶרְתָּ עֶצֶר בְּעֶצְמָתִי וְנִלְאַיתִי כָּלִל וְלֹא אוֹכֵל. כִּי נִשְׁמַעְתִּי דְּבַת רַבִּים מְגוֹר מִסָּבִיב, הַגִּידוּ וְנִגִּידְנוּ כֹּל אֲנֹשׁ שְׁלוֹמִי שְׁמִרִי צִלְעִי, אוֹלִי יִפְתָּה וְנוֹכְלָה לוֹ וְנִקְחָה נִקְמָתִנוּ מִמֶּנּוּ. וַיֵּן אוֹתִי כְּגִבּוֹר עָרִץ עַל כֵּן רָדַפְנִי וַיִּנְשְׁלוּ וְלֹא יָכֻלוּ, בָּשׁוּ מֵאֵד כִּי לֹא הִשְׁכִּילוּ כְּלִמַּת עוֹלָם לֹא תִשְׁכַּח. וַיֵּן צָבָאוֹת בַּחֲן צָדִיק רָאָה כְּלִיּוֹת וְלֵב, אֶרְאָה נִקְמָתָךְ מֵהֶם כִּי אֵלֶיךָ גִּלִּיתִי אֶת רִיבִי".

ולאחר מחיית דמעה אסיים בנחמה ובתחינה לפני בורא-עולם: כשם שנתקיימה ומתקיימת נבואתו הקשה של ישעיה ע"ה, ואפילו בקרב הדרדעים, כך יהי רצון מלפניו שנזכה לראות בעינינו בהתקיים נבואתו הטובה (יא, ט): "כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת יְיָ בַּיָּמִים לַיָּם מְכַסִּים".

זנהי בעינינו כחגבים'

בהיותי בגבעתי בשירות סדיר, אירעה התרחשות מעניינת שהשפיעה באופן ישיר על משפחתי. גדלתי בשכונת רמת-אביב שאין בה כידוע דתיים רבים, ובזמנו היה פעיל שם גרעין מינות חרדי שעסק ב"החזרה בתשובה". האנשים באותו הגרעין סיגלו לעצמם כלפי חוץ הארת פנים והליכות נעימות כדי להשפיע על זולתם ולהחדיר להם את השקפותיהם, כאשר תכליתם הסופית הייתה משיכת בחורים לישיבותיהם, והגדלת כוחם הפוליטי החברתי והכלכלי.

אחי ה"ו, שצעיר ממני בשנתיים וחצי, למד בישיבה תיכונית-מדעית והיה על סף סיום תעודת בגרות בהצטיינות. דא עקא, כמה חודשים לפני מבחני הבגרות בכיתה י"ב, הוא נתפס לאותו

גרעין חרדי והם הצליחו לשכנע אותו לעזוב את לימודיו בישיבה התיכונית-מדעית ולעבור ללמוד בישיבה בבני-ברק. ואכן כך היה, אחי, תלמיד מצטיין ומוערך בישיבתו, עזב את לימודיו כמה חודשים לפני הסיום, והחל ללמוד בישיבת המינים קרלין-סטולין הנגעה (ואיני אומר זאת כמשל, אלא כתיאור ממשי ומוחשי), לאומללים אשר נופלים בפח היקוש של הכסילים.

אבי מרי ז"ל, שהיה ידוע כאיש ציבור שפועל ללא חת וללא מורא, לא ויתר על בנו, וניסה בכל דרך להשיבו לישיבה התיכונית-מדעית, אך אותו גרעין מינות חרדי פעל בתחכום. אחד מפעליו היה שמש בביתו של קנייבסקי שר"י, ואותו שמש הוציא פסק הלכה מאת השיקוף, שבו הוא הורה לאחי באופן נחרץ, שעליו לעזוב לאלתר את לימודיו בישיבה התיכונית-מדעית, ולעבור ללמוד בישיבת קרלין-סטולין (כמספר עריך היו אלהיך יהודה). אותו פסק הלכה השפיע על אחי מאד, כאילו הוא נאמר מפי-הגבורה, ולא היה ניתן לשכנעו להמתין עד סיום לימודיו.

א. פנייה לרבני העדה

בצר לו, אבי ע"ה פנה לשניים מגדולי רבני העדה השכירים הממסדיים, כדי שיכתבו "פסק הלכה" שיורה לאחי לסיים קודם את לימודיו, ואחר-כך, אם יחליט ללמוד בקרלין-סטולין – הוא רשאי לעשות כן, אך קודם עליו לסיים את לימודיו (כמובן שכוונתו של אבי ע"ה הייתה שאחי יתחזק ויחדל משאיפתו). השכיר הראשון שאבי פנה אליו, גלגל את עינו וידיו למרום ואמר: אם "גדול הדור" קנייבסקי הורה לבנך ללכת לקרלין-סטולין, איך אני יכול להורות אחרת?

אבי ראה שהישועה לא תבוא מאותו מחוסר-דעת ממסדי שכיר, והוא הלך לרי"ש-בי"ת מפורסם אחר. השכיר הממסדי השני היה מיודעי-דת-ודין, הוא לא היה רפה-שכל כראשון, ולא היו לו רגשי נחיתות פה עזים כלפי גדולי האסלה האשכנזים, אך עדיין, הוא היה משועבד להם לחלוטין מחשש שיבולע לו ולקרדומו וסירב בתוקף להתערב בעניין, הוא היה מכיר ומורד. ומה הייתה אמתלתו? השכיר השני טען שהוא חושש מרדיפת העדה החרדית, ואינו מוכן לסכן את עצמו ולהיות מטרה לחיצייהם הארסיים. במלים אחרות, יראת שיקוף טמבלסקי שיתקה את הטיפש הראשון, ויראת תלמידיו וחסידיהם של שיקוף טמבלסקי שיתקה את הטיפש השני.

כך לפחות חשבתי זמן מה, ברם, עם השנים נתבררה לי הסיבה העיקרית לאנוכיותו ולניכורו של הרי"ש-בי"ת השני, והיא נובעת מכך שמדובר ברודף בצע ששבר שיאים של הפקת רווחים וטובות הנאה מן התורה. לפיכך, היום הנני מבין, שהסיבה המרכזית שהוא ראה רק את עצמו, היא מפני שהוא חשש לכבודו, מעמדו, יוקרתו, שררתו, קשריו הפוליטיים, משכורותיו ושלל טובות ההנאה שהן מנת חלקו. וכמו שרבנו אומר באיגרתו לתלמידו ר' יוסף (עמ' קלא): "ורוב אנשי הדת מבעלי השורה הללו כאשר הדבר קשור בשורה נעלמת יראת שמים".

אבי לא אמר נואש ונסע לירושלים לדיין השכיר יוסף קאפח. הוא סיפר לו את המעשה וביקש את עזרתו. לזכותו של קאפח ייאמר שהוא לא עמד מנגד, ונעתר לבקשתו של אבי לשוחח עם אחי. וכך היה, אבי נסע עם אחי לפגוש את קאפח בביתו בירושלים, הם שוחחו יחדיו, ולאחר מכן קאפח שוחח עם אחי שעה ארוכה. בתום השיחה קאפח עודד את אחי שימשיך ללמוד

בישיבה התיכונית-מדעית, והוא ייתן לו המלצה לכל ישיבת-הסדר שירצה (אף שגם שם אוכלים מן התורה ומחללים-שם-שמים). אמנם, גם קאפח חשש לכתוב פסק שיהווה משקל-נגד לפסק-ההלכה שכתב שיקוף טמבלסקי, אך שיחתו עם אחי שכנעה אותו לעזוב את ערי הגלות והמינות קרלין-סטולין, לשוב לישיבה התיכונית-מדעית, ולסיים שם את לימודיו.

לאחר בשלושה שבועות אחי עזב את ישיבת קרלין-סטולין האלילית, חזר לישיבה התיכונית-מדעית, סיים את לימודיו בהצטיינות, והמשיך את לימודיו בישיבת ההסדר של אוכלי התורה "קרני שומרון". אגב, גם שם מטמטמים את הבחורים ומחדירים להם הזיות לרוב. מכל מקום, מאבקו של אבי מרי ע"ה הצליח במידה רבה, הוא לא וויתר על בנו ולא אפשר למינים ללכוד את אחי ולהשחית ולהשחיר את נפשו בישיבותיהם הנגעלות, וזכורני שאבא מרי ע"ה אמר לי כמה פעמים על ישיבותיהם של צאצאי המינים: "שהם מטמטמים את התלמידים".

במבט לאחור, איני תמה כל-כך על בעל המרדעת הממוסד הראשון, כי הוא היה רפה-שכל מאד ומוחו עוות בהזיות הגדלות של צאצאי המינים. ניתן לומר שבעיני רבנו הוא היה כמו תינוק בן יומו, וכמו שרבנו מתאר את זכריה הפתי באיגרתו לתלמידו ר' יוסף (עמ' קכח):

"אבל זה מר זכריה הוא איש פתי מאד, וכבר קרא לעצמו [=תיאר את עצמו במכתבו לרבנו] 'יגע באותו המשא והמתן והפירושין', ומדמה שהוא יחיד בדור ושכבר הגיע להישג גדול מן השלמות [...] [ואינו אלא] זקן מסכן באמת סכל בכל דבר, והרי הוא כקטן בן יומו בעיניי, ויש ללמד עליו זכות כפי סבלותו".

ברם, רודף הבצע השכיר השני הוא סיפור אחר לגמרי, אותו רי"ש-בי"ת מתוחכם הינו מיודעי-דת-ודין ומכיר היטב את כל נכלוליהם מעלליהם ותעלוליהם של המינים וצאצאיהם (אף שכלפי חוץ הוא מעריצם מהללם ומפארים), ואף-על-פי-כן הוא לא היה מסוגל אפילו להזמין את אחי לשיחה שבה הוא ינסה לשכנע אותו לשוב לישיבה המדעית! והתאוה ורדיפת ההבל שיתקה אותו ואף עיוורה את עיניו לחלוטין כאמור, וכמו שאומר רבנו בפירושו לנדרים (ד, ג):

"ואני תמה על אנשים גדולים [בעיני עצמם ובעיני המוני הפתאים והכסילים שנוהים אחריהם] **שעיוורה אותם התאוה והנחישו את האמת**, והנהיגו לעצמם הקצבות בעד המשפטים [=פסיקת דין בבתי-הדין] והלימוד [=לימוד התורה], ונתלו בראיות קלושות".

ב. אֵיךְ אֶפֶס חֲכָמִיךָ?

הסכלות והתאוה עיוורו לחלוטין את עיניהם של הכומרים השכירים הללו, ריחוקם מדרך האמת החשיך את עולמם, ולכן לא הייתה בהם דעת להיחלץ לעזרתו של אבי, ואף לא היו להם עוז ותעצומות לפעול והם נכנעו לרגשי הנחיתות ולחרדה שאחזה בהם שמא יבולע למעמדם ליוקרתם ולשררתם. אכילתם וזלילתם מן התורה זיהמה וטמטמה לחלוטין את מחשבתם.

אותם כומרי-דת הפכו להיות שפלים כמרגלי דור המדבר שעליהם נאמר: "יִנְהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגָבִים וְכִן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם" (במ' יג, לג). כלומר, היו שתי כיתות בין המרגלים החוטאים, היו חלושי-דעת שראו את עצמם כאפסים מאופסים, ואלה היו שאמרו: "יִנְהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגָבִים". אך היו

ביניהם גם חכמים שהכירו בערך עצמם, אך חששו מכך שאנחנו **נראים בעיניהם** כחגבים, ואלה האחרונים אמרו: "וכן היינו **בְּעֵינֵיהֶם**", אף-על-פי שהם ידעו שאין אנו כחגבים. נמצא, כי תחושת אפסותם העצמית ומוראם מבשר ודם, גרמו לעוון חמור ולמות כל הדור ההוא במדבר!

אוי להם לאותם שכירים מפוטמים אשר זנחו את דרך האמת, ובחרו בתוהו ובהבל אשר לא יועיל ולא יציל, אוי להם שהפכו לפוליטיקאים רודפי בצע ושלמונים, אוי להם שהתמכרו לכבוד ולשררה, למעמד וליוקרה, לכוח ולקשרים הפוליטיים, אוי להם שחישבו חשבונות רבים: "אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יֶשָׁר וְהָמָּה בִקְשׁוּ חֲשָׁבוֹת רָבִים" (קה' ז, כט). חשבונותיהם וחישוביהם הפוליטיים והאנוכיים גרמו להם להשליך את האמת ארצה עד שהם עצמם כבר אינם יודעים לזהותה – וזהו עונשם החמור על הליכתם אחרי התוהו והבלי המינות, וכמו שאומר הנביא ירמיה ע"ה (ב, ה): "וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָהֶם כְּלֹמֶר, בַּעֲקֻבוֹת הַשְּׁלֹכֶת הָאֱמֶת אֲרָצָה וְהַפְּנִיית הָעוֹרֵף לְדֶרֶךְ הַצֶּדֶק וְהַמִּישָׁרִים, הֵם אֵינָם מְסוּגָלִים לִרְאוֹת עוֹד אֶת אֹר הָאֱמֶת.

"וַתִּשְׁלַךְ אֶמֶת אֲרָצָה" (דנ' ח, יב), "וַעֲתָה לֹא רָאוּ אֹר – בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים" (איוב לו, כא).

ג. עבדאללה המצרי

הכומרים השכירים הממסדיים נוהגים להתרפס ולהחניף לאנשי שררה גדולים מהם שעשו להם שם בארץ, כדי שיוכלו להתחכך במרדעת החמור שעליהם ולהתגולל בסירחונם ובפרסומם. והיה אחד מגדולי רבני העדה, מיודעי-דת-ודין ומגדולי האוכלים והזוללים מן התורה בקרב הכמורה הממסדית, אשר נסע לעבדאללה המצרי כדי לקבל ממנו סטירות פוליטיות... ולאחר שראיתי כיצד הוא מגיש את לחיו בהכנעה לעבדאללה וכיצד עבדאללה מפליק לו שוב ושוב על פניו וזקנו, הבנתי שלא נשאר בו זרזיף של אמת. ומה חשב לעצמו עבדאללה המצרי על אותו שכיר ממסדי? הנה, גם התימנים הינם רודפי בצע ורודפי כבוד ושררה, ואפילו התימנים הדרדעים אשר רוממות משנת הרמב"ם בגרונם... ונמצא שם שמים מתחלל.

וראוי להוכיח את אותו כומר ממסדי אורתודוקסי ממוצא תימני בתוכחתו של שמואל הנביא לשאול, לאחר ששאל מרד בדבר ה' ולא החרים את אגג מלך עמלק ואת מיטב הצאן והבקר (ש"א טו, יז-כו):

"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: הֲלוֹא אִם קִטָּן אֶתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל אֶתָּה [יש לך אחריות שלא לבזות ולהשחית את דרך האמת כי בהשחתתה על ידך שם-שמים-מתחלל] וַיִּמְשְׁחֶךָ יְיָ לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל [איך אתה מעז לבזות את דרך אבותיך ולהגיש את לחייך לפליקים של עז עיוורת?]. [...] וְלָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ וְאָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר שָׁלַחְנִי יְיָ, וְאַבִּיָּא אֶת אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֶק וְאֶת עַמְלֶק הַחֲרָמָתִי. וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית הַחֶרֶם לְזִבְחַ לַיהוָה בְּגִלְגָל [=כמו השכירים הממסדיים, גם שאול מצטדק ומתחסד שהוא שומע בקול ה' ועושה הכל לשם שמים!].

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: הַחֲפֹץ לִי בַעֲלוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְיָ? הִנֵּה שָׁמַע מְזַבֵּחַ טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים! כִּי חֲטָאת קֶסֶם מְרִי וְאִין וְתִרְפִּים הַפָּצָר, יַעַן מֵאֲסַתְּ אֶת דְּבַר יְיָ וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ. וַיֹּאמֶר

שָׁאוּל אֶל שְׂמוּאֵל חֲטָאֲתִי, כִּי עֲבַרְתִּי אֶת פִּי יְיָ וְאֶת דְּבָרֶיךָ, כִּי יֵרָאִתִּי אֶת הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם. וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת חֲטָאֲתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאַשְׁתַּחֲוֶה לְיְיָ [=ושאול טוב בהרבה מן השכירים הממסדיים שהרי הוא קיבל את התוכחה, ואף שהוא היה מלך עז מאד הוא הודה על האמת]. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת דְּבַר יְיָ וַיִּמָּאֶסְךָ יְיָ מֵהָיִוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל".

נחזור לעבדאללה, לא אשכח כיצד הוא הרשה לעצמו (בערך בשנת תש"ס ואילך) לנסוע במכונית שעלתה אז יותר ממיליון שקל: BMW 745il, אותה קיבל כנראה כתרומה מאחד השוטים. תוספת האות l (=Long) משמעה שמדובר בייבוא של דגם מיוחד אשר בו יש ליושבים מאחור עוד כעשרה ס"מ מרחב לרגליהם, ורק התוספת הזו עלתה אז כ-300,000 ש"ח!

באותם הימים עדיין לא הבנתי את חומרת האיסור ליהנות מדברי תורה, אך אהבת הצדק שבקרבי לא נתנה לי מנוח, ואפילו שכולם העריצו את עבדאללה המצרי כאילו הוא היה איזה אליל יווני (ימים על ימי מוילך תויסיף, כך היו שרים לו), כבר אז תמהתי: אם הוא מבין באיזה רכב הוא נוסע, איזה הצניעות? איזה הדוגמה האישית? איזה האיסור ליהנות מכבוד תורה? ואם הוא אינו מבין באיזה רכב הוא נוסע, וכמו שטוענים חסידיו השוטים עובדי האלילים והאִטִּים, שהוא "מרחף בעולמות העליונים", אז יש לתמוה תמיהה לא פחות חמורה: האם ראוי שעז עיוורת ומהובלת שמנותקת מהעם ומהמציאות תפסוק הלכה למעשה ותנהיג ציבור?

לצערנו כמעט לא נותרו בימינו רבנים שונאי ממון. כומרי הדת דרסו במגפיים מסומרים את דברי חכמים: "לא תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קורדום לחפור בהם". אך אמת מארץ תצמח, ולאט-לאט האנשים יבינו את הנזק העצום שגורמים השכירים הללו לדת האמת: כיצד הם מעוותים את התורה רק כדי להופכה לקורדום לחצוב בו משכורות וטובות הנאה, כיצד הם מדיחים אותנו מלהתבונן ביסודות הדת שיעוררנו לזהות את דרך האמת ולאהוב את ה' יתעלה, כיצד הם משקיעים אותנו בעיסוק בהזיות והבלים, כיצד הם מעלימים מאיתנו השקפות נכונות, כיצד הם משקרים ומכזבים ומונעים מאיתנו לראות את האמת נכוחה, כיצד הם מרוממים ומפארים את הדת החדשה הפרו-נוצרית, וכיצד הם גונבים את דעת הציבור ומתראים כאילו הם היו צדיקים וחסידים, פרושים ויראי-חטא, חכמים ונבונים וגאוני-עולם – והאמת היא שהינם שכירים סוררים וחברי גנבים רודפי שוחד ושלמונים, כבוד ושררה וטובות הנאה.

"שָׁמְעוּ נָא זֹאת רָאשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וְקִצְיֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמִּתְעַבִּים מִשְׁפָּט וְאֶת כָּל הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשׁוּ. [...] רָאשֵׁיךָ בְּשֹׁחַד יִשְׁפְּטוּ וְכֹהֲנֶיךָ בְּמַחִיר יֹורֻּ [...]. לָכֵן בְּגִלְלָכֶם צִיּוֹן שָׁדָה תַּחֲרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עֵיִין תִּהְיֶה וְהָר הַבַּיִת לְבָמוֹת זָעַר" (מיכה ג, ט-יב).

"כֹּהֲנֶיךָ חָמְסוּ תֹרָתִי וַיַּחֲלֹוּ קִדְשִׁי", "כֹּהֲנֶיךָ חָלְלוּ קִדְשׁ חֲמָסוֹ תֹרָה" (יח' כב, כו; צפ' ג, ד); "כִּי מִקֵּטָן וְעַד גָּדוֹל כָּלֵה בָצַע בָּצַע מִנְבִּיא וְעַד כֹּהֵן כָּלֵה עֲשָׂה שָׁקֶר" (יר' ח, י); "וְאִם אָב אָנִי אֵיִה כְבוֹדִי? וְאִם אֲדוֹנִים אָנִי אֵיִה מוֹרָאִי? אָמַר יְיָ צָבָאוֹת לָכֶם הַכֹּהֲנִים בּוֹזִי שְׁמִי!" (מלאכי א, ו).

"וְאַתֶּם סוֹרְתֶם מִן הַדֶּרֶךְ הַכְּשִׁלְתֶּם רַבִּים בַּתֹּרָה שֶׁחֲתֶם בְּרִית הָלֹאִי אָמַר יְיָ צָבָאוֹת. וְגַם אֲנִי נִתְּתִי אֶתְכֶם נְבָזִים וְשֹׁפְלִים לְכָל הָעָם כִּפִּי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שֹׁמְרִים אֶת דְּרָכֵי וְנִשְׁאִים פְּנִים בַּתֹּרָה [מלעיטים ומזהמים את עם-ישראל בתורת מינות פרו-נוצרית ארורה] (מלאכי ב, ח-ט).

סוף דבר

"כִּי נִשְׁתַּיִם רַעוּת עֲשָׂה עִמִּי אֲתִי עֲזְבוּ מְקוֹר מִיָּם חַיִּים לְחַצֵּב לָהֶם בָּאֲרוֹת בְּשִׁבְרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הַמַּיִם" (יר' ב, יג) – דרך האמת היא מקור מים חיים, כל מי שמבקש לשתות ממי הדעת הזכים והצלולים יזכה להתענג עליהם ולמלא את ייעודו עלי-אדמות. ויתרה מזאת, מי האמת הצלולים יחיו וירפאו את עצמותינו היבשות, יקימו וירימו אותנו משפלותנו וירוממו אותנו להכיר בערך דת האמת, שאין שנייה לה, דת אמת יפהפייה אדירת-כוח ורבת עוצמה.

"וַיֹּאמֶר אֵלִי הִנָּבֵא עַל הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: הָעֲצָמוֹת הַיְּבֹשׁוֹת שָׁמְעוּ דְּבַר יְיָ. כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה: הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בָכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם, וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גְּדִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְיָ" (יחזקאל לז, ד-ו).

התחיינה העצמות האלה?

"הִכָּח לְחֻכָּם וַיֵּאָהֲבָךְ" (משלי ט, ח).

ביום שישי יח בטבת תשע"ח נתקיימה שיחה בנושא "עילוי נשמות לדעת רס"ג והרמב"ם". השיחה נערכה במסגרת "כולל יום השישי" במכון-הגבוה-לתורה שבאוניברסיטת בר-אילן. כ-40 משתתפים השתתפו בלימוד, רובם ככולם מקרב יהודי אשכנז. אודה על האמת, שחששתי לא מעט ממסירת שיחה בנושא כל-כך טעון מול קהל אשכנזי שאיננו אמון בלשון המעטה על ברכי משנתו המחשבתית וההלכתית של הרמב"ם.

ברם, להפתעתי הרבה במשך כל השיחה הייתה הקשבה ערה לנושא הנלמד, מדי פעם נשאלו שאלות, ונאמר לי שגם מי שבדרך כלל נוטה "להפריע" הפעם ישב בשקט ודמם. עוד אציין לשבחם, הסדר המופתי של אחינו יהודי אשכנז, המיקרופון, מערכת ההגברה, הכיבוד העשיר שהיה בהפסקה, חלוקת דפי המקורות, וכמובן השתתפות של אנשים רבים ביום גשום וסוער במיוחד. הגשם הרעיד את גג בית-המדרש עד שלעתים נאלצתי להגביר את קולי במיקרופון כדי שדבריי יישמעו. בתום השיחה ניגשו אלי כמה אנשים ועודדו אותי ב"שכוייכ", ואף היו כמה שהתעניינו בנושאים נוספים במשנתו של הרמב"ם.

ימים מעטים לאחר-מכן, נתבקשתי למסור שיעור לפני קהל של יהודי-תימן האמונים על משנתו של הרמב"ם למחצה לשליש ולרביע, הצעתי את הנושא הנדון, ולמרבה הפתעתי הם ביקשו לשנות את נושא ההרצאה! מיד חיברתי את הדברים למה שנאמר לי קודם-לכן על-ידי אחד הגבאים המקומיים, שסיפר לי שיום אחד הוא נתן עותק ממאמרי בנושא עילוי הנשמות לאשה אחת, והיא ראתה זאת בעין לא יפה בלשון המעטה. מכל מקום, נתבקשתי לשנות את נושא ההרצאה, ולא אתפלא אם הסיבה האמיתית לשינוי היא "מה יאמרו עלינו"...

לאחר שמסרתי את השיחה לאשכנזים יוצאי ארץ אדום, אשר שמעו בחפץ לב את דבריי, הרהרתי בפחדם של התימנים, וזעקה אילמת פרצה מקרבי. התבוננתי ברגשי הנחיתות של

אחיי בני תימן בהערצתם העיוורת ליהדות אשכנז, וברצונם הנרצע שלא להרגיז את הפריץ. תחושת צער ויתמות מילאה את ישותי, ושאלות ניקרו במוחי: מדוע עד עתה לא זכתה עדת תימן להתנער מעפר הסכלות ורגשי הנחיתות ולשמוח בגאון במורשתם ובמפעלו האדיר של רבנו הרמב"ם? האין זו תעודת עניות מהדהדת לעם-ישראל בכלל וליהודי-תימן בפרט?

לזאת כדאי להוסיף, כי מאז שהוקם מיזם "אור הרמב"ם" בחודש סיוון תשע"ז, נתקבלו בתיבת הדואר שלנו לא מעט תגובות, רבות מהן תגובות חיוביות משמחות ומעודדות, אך היו גם לא מעט תגובות שליליות וארסיות שלא תמיד ראינו לנכון להתייחס אליהן. ומה דעתכם? מי עמדו מאחורי רוב תגובות השטנה? אשכנזים? ספרדים? לא ולא! **תימנים!** ולא סתם תימנים, תימנים שמזוהים לכאורה עם משנתו של הרמב"ם, הם או שלוחיהם שיגרו את חיצו הרעל הארסיים ביותר! כמו כן, יודע אנכי היטב כי רבים מקרב אחיי התימנים והדרדעים מוציאים-שם-רע עלי ועל אור הרמב"ם, כי אור האמת מכה אותם בסנוורי-הדעת ולא יוכלו שאת.

ואצרף שני סיפורים קצרים בעניין התימנים: זכורני שסופר לי על אדם אחד שנסע לקאפח להתייעץ אתו בהקמת עסק, קאפח עודד אותו, אך כאשר שמע שהוא מתכוון לפתוח את העסק בקרבת תימנים, קאפח הזהיר אותו: תתרחק מהתימנים... עוד סופר לי שביקשו מקאפח למסור שיעורים בכוילל מסוים בקרית-אונן שבעבר רוב מנענעי הסטנדרים שבו היו תימנים. כאשר קאפח שמע שמדובר בתימנים הוא סירב לבוא למסור שיעורים בכוילל, וכששאלוהו מדוע, הוא השיב על התימנים: "כינוסם – רע להם ורע לעולם, פיזורם – טוב להם וטוב לעולם". ואכן, ברבות הימים עזבו עוטי המרדעת התימנים את הכולל ואשכנזים מילאו את מקומם.

מגדלור לדת האמת

יהודי תימן ביראת השמים שלהם היו אמורים לשמש מגדלור לדת ולדרך האמת, ולמשנתו הזכה הצלולה והטהורה של רבנו הרמב"ם. מקור מפכה צלול זך וטהור להפצת דרך האמת וערכי האמת והצדק של אבותינו ואבות-אבותינו הקדושים והטהורים. תעודת כבוד לעם-ישראל בכלל ולעדת תימן בפרט, וכן עדות אנושית נצחית להודם והדרם של זקנינו נוחי נפש, ולערכי הנצח משובבי הנפש שהנחילו לנו אבותינו הקדמונים. אך כל זאת – נעדר.

במקום מגדלור לדת האמת – משכן לצרות עין ולשנאת חנם; במקום משנה זכה וטהורה – עזובה רוחנית ושממה השקפתית; במקום הפצה של ערכי יהדות – חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו; במקום תעודת כבוד לאבותינו – תעודת עניות לסכלותנו ולנחיתותנו; במקום עדות נצח להודה והדרה של יהדות תימן – מצבת חרפה לעדתנו המעידה על אנוכיותנו, צרות עינינו, ונהייתנו אחרי ההזיות האליליות הנחותות, האמונות התפלות, והתאוות הבזויות.

למי אוי למי אבוי

אוי ואבוי לנו שעניות הדעת המרקיבה חלחלה וחדרה לעצמותינו. אוי ואבוי לנו שהמידות הרעות, הקנאה השנאה והתחרות מחריבות את נפשנו. אוי ואבוי לנו שרבים מקרבנו ובמיוחד ראשנו ומנהיגינו, אימצו את הדת החדשה הפרו-נוצרית ומחללים-שם-שמים בהפיכת תורת

אלהים לקורדום חוצבים. אוי ואבוי לנו שיש בקרבנו רבים בעלי יכולת מדעית ורוחנית, אך בוחרים לנשק ולחבק ולגפף את הנאות העולם-הזה, כאילו העולם-הזה, תאוותיו, הבליז והזיותיו הוא עולם הנצח והאמת: "קִרְבָּם בְּתִימָן לְעוֹלָם מְשֻׁכָּנָתָם לְדֹר וָדֹר" (תה' מט, יב).

אוי ואבוי לנו ליהודי-תימן שאין אנו מסוגלים להתאחד סביב **האהבה לאמת**. רבים הם מרבני עדתנו, ואף מהקרובים ביותר לדרכנו, שאינם מסוגלים להטות שכם זה-לזה. בתחילה הרשיעו מתוך מטרה למצוא חן בעיני אדוניהם האשכנזים הפריצים, או מתוך החשש שמא יבולע להם מהם, אך מהר מאד "מתוך שלא לשמה" הפכה השנאה הקנאה והשררה לשירת חייהם.

אוי ואבוי לנו יהודי תימן, שיש לנו מורשת מפוארת, לזית חן עטרת זהב, דת האמת והצדק, היושר והחן, הנימוסין ודרך הארץ; אך כמה מידות רעות חמורות שנשתרשו בקרבנו, הגאוה אצל לא מעטים מרבני העדה וחכמיה, ואהבת העולם-הזה אצל הרוב, הן שהביאו אותנו להיות עם מפוזר ומפורד. אוי ואבוי לנו יהודי תימן שאנחנו מְפִנִים עורף לדרך האמת, ומשקיעים את רוב מאמצינו מְרַצְנו אוננו והוננו בהבלי העולם-הזה – "וְעָזְבוּ לְאַחֲרֵי חֵילָם" (תה' מט, יא), אוי ואבוי לחרפה שתבואנו ביום מיתתנו וְתִטְפַּח עַל פְּנֵינוּ – אך כבר יהיה מאוחר מדי.

ואצרף את תוכחתי של רבנו בחיי בן יוסף, מתוך ספרו "תורת חובות הלבבות", שער חשבון הנפש (עמ' שנה):

"בְּטִרְדָּנוּ בְּעוֹלָם הַבּוֹלָה מִלַּעֲסוֹק בְּקִיָּים, וּבִמְחֻלּוֹת גּוֹפוֹתֵינוּ מִלְּהֻטָּל בִּמְחֻלּוֹת שְׂכָלֵינוּ, וּבִמְשַׁמַּעַת לְרוּעַ תְּכוֹנוֹתֵינוּ מִלַּעֲסוֹק בְּמִשְׁמַעַת בּוֹרָאנוּ, וּבַעֲבוּדַת יִצְרָנוּ מִעֲבוּדַת אֱלֹהֵינוּ. אוי לַמְּבוֹכָתָנוּ מִהַ רֵב בֵּה הָעִוְרוֹן, וְלִשְׁכָּרוֹן כְּמֵה קֶשֶׁה הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: 'כִּי טַח מִרְאֹת עֵינֵיהֶם מִהִשְׁכִּיל לְבָתָם' [יש' מד, יח], וְאָמַר: 'שְׁכָרוֹ וְלֹא יֵין נָעוּ וְלֹא נִשְׁכָּרוּ' [שם כט, ט]."

ללמוד מאחרים את הטוב

עדות אחרות שאין להן גישה למורשת האמת המפוארת שאבותינו שימרו, ואף אינם קרובים אליה, השכילו להגיע להבנה הבסיסית שבהתארגנות סוד ההצלחה, יחד ניתן להגיע להישגים שיחלחלו לכל שכבות העדה. אך אצלנו, לא נשתנה כמעט דבר, ואנחנו משמרים בעקשנות חמורית את חולאי אבותינו ואבות-אבותינו רדופי ההזיות והדמיונות. אף לא עוררנו הייסורים והביזיונות שספגנו: חטפו את ילדינו, התעללו בזקנינו ובאמותינו, ואף גזלו את כתבינו וממוננו, על אף כל זאת, המשכנו בתעייתנו, בקשיות ערפנו ובשרירות לבנו. אוי נא לנו כי חטאנו.

האם נצליח להשתחרר מתפישתנו הגלותית? האם יצליחו מנהיגנו ותלמידי החכמים שבינינו לחדול מאהבת עצמם ומצרות העין שפשטה בקרבם? האם הדור הצעיר יצליח במקום שהדור הקודם נכשל? והאם נצליח להתנתק מאהבת העולם הזה ומשנאת החנם שמכלה את נפשנו? לדעתי הדבר לעולם לא יקרה! כל עוד יהודי תימן בורחים כמו מאש **מדרך האמת**, הם ימשיכו להיות אסקופה נדרסת בעם-ישראל וזהו עונשם על הפניית עורפם לייעודם: לדרך האמת.

ויתרה מזאת, במשך השנים האחרונות התחלתי להבין, כי הישועה לא תבוא מיהודי תימן, הישועה של עם-ישראל תבוא מאנשי האמת והצדק אשר בכל העדות והזרמים. יהודי תימן

לעולם לא יצליחו להשתחרר מרגשי הנחיתות ומתפישת השעבוד, כמו דור המדבר בשעתו, ומי שירים על נס את אור האמת והצדק יהיו שוחרי אמת וצדק מכלל עדות ישראל. רק לאחר שדרך האמת תהפוך לתנועה רחבה בעם-ישראל, רק אז יהיה לתימנים את האומץ להצטרף אליה, רק לאחר שהם יראו את אדוניהם האשכנזים והספרדים מצטרפים, כדרך העבדים.

ברם, למרות שהנני מבין היטב בִּשְׂכַל כי יהודי תימן לעולם לא ירימו על נס את אור האמת כאיש אחד בלב אחד, ברגש קשה לי לקבל את זאת, ומתוך הרגש פורצת מלבי זעקה אילמת לבורא-עולם, אשר יפיח רוח בעצמותיהם היבשות של יהודי תימן, ואף שכבר אמרנו ברוב ייאושנו: "בְּשׁוֹ עֲצָמוֹתֵינוּ וְאֶבְדָּה תְּקוּתָנוּ נִגְזְרָנוּ לָנוּ" (יח' לז, יא), אנא העלה בנו בשר וגידים, רוֹמְמָנוּ להבנת ייעודנו ומעמדנו, עֲטֹרָנוּ בעטרת מורשת אבותינו, ותן בלבנו **אהבה לאמת** שְׁתַּבְּעַר את צרות העין מקרבנו, ותכשירנו לאהבת חינום ולאפשרנו האמיתי בעולם-הזה ובעולם-הבא. ובזאת, יזכה כל עם-ישראל לעשות צעד משמעותי לקראת "מַמְלַכַת פְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שמ' יט, ו), בזכרנו את ציווי ה' לנו: "זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עֶבְדִּי" (מלאכי ג, כב).

אך לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא, לפיכך קרוב לוודאי שהתשועה תבוא מקרב כלל עם-ישראל, מאנשי האמת האהובים הקדושים והטהורים **מכל העדות**, וכדברי הנביא צפניה (ג, ט): "כִּי אֶזְאָה־פָּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקַרְא בְּכֵלם בְּשֵׁם יְיָ לְעַבְדוֹ שְׂכָם אֶחָד".

המלך הוא עירום!

בהמשך למאמרי "התחיינה העצמות האלה?", פנה אלי אברהם מגורי-הכהן, וזה לשונו:

אדיר היקר, קראתי את המאמר שהפנית אליו.

א ענה לי בכנות, האם בשיחה המדוברת שם בפני הציבור האשכנזי השתמשת במילים או ביטויים כגון אלו שהצביע עליהם תמיר?

תרשה לי לפקפק בכך, יותר נראה לי שנהגת כפי שהערתי לעיל, ואמרת את אותם הדברים באופן שיתקבל גם עליהם. זה גם מסביר את תגובתם האוהדת למשמע דברייך (בהנחה שזה לא היה כינוס של 40 אשכנזים מזוכיסטיים... אבל מצד שני אתה אומר שהם באו בגשם שוטף ועוד לשמוע חרפתם, אז לך תדע). וכעת ברצינות – אני בכלל לא חושב שזה מקרין חולשה, להיפך, כך ניכר יותר שהדברים נאמרים באובייקטיביות, לגופו של עניין, ולא של האומר!!

ב למרות שרבנו קבע כלל, שבוחנים מאמר על-פי מה שנאמר ולא על-פי האומר, הנה בסוף אגרות הרמב"ם מובא מאמר נחמד של רבנו ובו הוא ממליץ לבחון האם לבעל המאמר הוא יש עניין כלשהו (בלשונו, נגיעה) שאולי "תסביר" מדוע אמר מה שאמר...

לענייננו, הגישה שלך לנושאים בהם אתה דן עושה רושם של מי שיוצא להשיב מלחמה שערה, או לפחות להילחם על אי הצדק בקיפוח עדת תימן, להזכירך שר"ל אמרו ניכרים דברי אמת. דורש טובתך, א"מ הכהן

תשובתי לא"מ הכהן

אכן ניכרים דברי אמת, וחוששני שדברך אינם נובעים ממקור אמיתי של ידידות ורצון טוב. על-כל-פנים אתייחס לדברך כדי שאנשי האמת יוכלו ללמוד מהם כמה עניינים חשובים: אחל אפוא, הנני משתדל בכל מאודי לירוא רק את ה' יתעלה ולא לשאת פנים לאיש, ולהפתעת התימנים, איני נושא פנים אפילו לאדוניהם האשכנזים, ואפילו לא לגדוליהם חכמיהם ויועציהם שיהודי תימן כורעים אפיים ארץ ומשתחוים להם. לפיכך, מסרתי לאותם אשכנזים את השיעור כמו שכתבתי במאמר על עילויי הנשמות, וכאשר הנני מותח שם ביקורת חריפה על פסיקה הזויה של מוסא איסר-לשלשת, לא פסחתי על דברי הביקורת הללו. אמנם, אתה צודק בכך שהמאמר המקורי על עילויי הנשמות הוא עדין יחסית, כך שהדבר לא היה בלתי אפשרי.

באופן כללי חשוב גם להבין, כי אינה דומה מסירת דברים בעל-פה למסירת דברים בכתב, כאשר אדם מדבר עלולים לתקוף אותו בחמת זעם, דבר אשר עלול לשבש לחלוטין את מהלך השיעור, ויש לקחת זאת בחשבון. כמו כן, אין אפשרות להסביר את דרך האמת בשיעור כמו במאמר, כי בשיעור הזמן קצוב ויש הרבה פחות יישוב הדעת מאשר בכתיבה ובקריאה מרוכזת. לעומת זאת, במאמר הטיעונים מסודרים ומוסדרים ונכתבים לאחר מחשבה כפולה ומכופלה, ולכן לא ניתן לומר דברים קשים בשיעור אלא-אם-כן ניתן להסביר בבהירות בדקה או שתיים מדוע היה נכון לנקוט במלים כה חריפות. זאת ועוד, בשיעור גם לא ניתן לקחת מילים בחזרה, ולכן יש להיות יותר זהירים, לעומת כתיבה, אשר הכותב אינו חדל להגיה, למחוק, לשפר ולדייק. ויחד עם זאת, השתדלתי למסור להם את הדברים בכבוד אך ללא משוא פנים!

* * *

איני מתענג על-כך שיורים כלפיי חיצו סכלות ומטרידים אותי בהוצאת-שם-רע אך נלאיתי כלכל, קצתי בשקרי האורתודוקסים, איני יכול לשתוק עוד ולשמור את האמת הנצורה בקרבי.

והאמת קשה וכואבת לשוטים, האמת היא שחכמי-יועצי-אשכנז עיוותו את דת האמת במשך מאות רבות בשנים, כולל רבך הגולם מווילנא, שהוא בסך-הכל בורג קטן במכונת המינות המשומנת של צאצאי המינים. הם יצרו תורה חדשה, מעוותת ומשובטת, ותוכל לקרוא על-כך ברבים ממאמריי, וכמעט בכל מאמר הנני מוכיח בעוד נקודה את עיוותיהם וסילופיהם – וכמו צדוק ובייתוס בשעתם, שביטלו לחלוטין את מסורת חז"ל, כך גם צאצאי המינים, אלא שהם לא ביטלו את מסורת חז"ל ודת האמת כמו צדוק ובייתוס בשלילה גורפת ובמחיקה מוחלטת, אלא באמצעות עריכת רפורמות קשות וחריפות בדת האמת, ובהוספת אלפי דינים ומנהגים הזויים משובשים ומשוקצים, עד שבפועל הם ביטלו את דת האמת ודיניה הזכים (ראה את המאמר בעניין כתיבת חידושי הלכה, בפרק: 'עיוות דת האמת – הכחדתה בטשטושה').

וכבר השיב מרי יחיא אביץ' להשגת הנבל מפוסקיירא שתקף את רבנו הרמב"ם ואמר: ש"גדולים וטובים ממנו" האמינו שיש לה' יד גוף רגל עין ומעים. וכך השיב לו מרי אביץ': אם בעיניך רבותיך גדולים וטובים מהרמב"ם, בעיני חז"ל הם מינים ואפיקורסים! ואם היית מבקש אמת היית יכול לקרוא על-כך בסדרת המאמרים על האמונות האליליות בקרב רשעי אשכנז.

* * *

למה אתה מניח שאם אותם אשכנזים קיבלו את דבריי הם מזוכיסטים? דבריו הנכלוליים הללו נובעים מרגשי נחיתות תימניים טיפוסיים, ואף שאמרת אותם בצחוק, בכל צחוק יש מעט אמת, ובמקרה שלך הרבה אמת. אמנם, זכורני רב אשכנזי אחד טמא, אשר לעג לי בשמחה לאיד על כך שאפילו אחיי התימנים שונאים ושוטמים אותי. ברם, לא כולם כאלה, וישנם אוהבי אמת לא מעטים בקרב אחינו האשכנזים, אנשים משכילים וישרים שוחרי דעת ומדע.

לעומת זאת, כמו שניכרים דברי אמת, כך ניכרים דברי ביקורת שנאמרים מתוך רגשי נחיתות, מתוך צרות עין, ומתוך אי רצון להבין. לפיכך, כמה שאביא ראיות והוכחות לדבריי, הנסילים המשועבדים לתוהו ולהבל לא ירצו לקבל, ואף-על-פי שהאמת היא אור בהיר נגלה לכל מי שחפץ לראותו, וכמו שאמר איוב: "יַעֲתָה לֹא רָאוּ אֹר, בְּהִיר הוּא בְּשֻׁחִים" (לז, כא).

וכה דברי הרמב"ם במורה (עמ' ז):

"אבל אותם שלא ראו אור אף-פעם, אלא הם מגששים באפלתם, והם אשר נאמר בהם: 'לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֻׁכָּה יִתְהַלְכוּ' [תה' פב, ה], ונעלם מהם האמת לגמרי על-אף עוצם בהירותו, כמו שאמר בהם [איוב]: 'יַעֲתָה לֹא רָאוּ אֹר, בְּהִיר הוּא בְּשֻׁחִים' [לז, כא]."

* * *

לגבי ביקורתך או המלצתך שעלי לומר ביקורת "רגועה וקרה" כמנהג האירופים הצבועים, ובכן, איני יודע מה אתה סח, וכי זו דרכה של תורה? להתבטא באופנים "רגועים" ו"קרים" כאשר מדובר במינות ובעבודה-זרה? האם התורה חומלת ומכסה על עובדי אלילים? דבריו מבטאים אפוא את גישת "התקינות הפוליטית" המפורסמת שבוקעת מגרונם של הכומרים השכירים למיניהם, שכל מעייניהם נתונים לשמירת מעמדם, יוקרתם, משכורתיהם ושררתם.

וכבר הרחבתי במאמרים רבים אשר מצדיקים את סגנוני, ומוכיחים שדווקא דרכי היא דרך האמת ודרכה של תורת האמת, ראה לדוגמה: "כל המינים כרגע יאבדו", "ביקורת על יחסי לרש"י-שר"י – ותשובתי", "תלונות על אור הרמב"ם ביחס לסגנון הכתיבה", ועוד רבים.

* * *

אני מודה שיש לי נגיעה אישית בכל מה שאני כותב – אני שונא את השקר ומתעב את הצביעות, ובכל מקום שאני מזהה את השקר והעוול אני מתקומם כנגדם בכל ישותי מהותי, ואת זאת ה' דורש ממני וממך ומכל אחד ואחד מאיתנו: שנעבוד אותו באמת ובלבב שלם, ונתקומם בכל כוחנו נגד האלילות והתועבה העוול והשקר, בכל מקום שנצליח לזהות אותם.

זכורני שאמר לי פעם פרופ' אשכנזי ישר-דרך (יחסית) לאחר שקרא מאמר ממאמריי: מה, אתה שונא את חכמי ישראל? השבתי לו שה' ציווה עלינו לשנוא את השקר וההתעיה, הוא שתק והבין היטב על מה אני מדבר... אגב, שנתיים לפני-כן הוא הראה לי את התמונה שפרסמתי בחלק ג של מאמרי על האמונות האליליות בקרב רשעי אשכנז (זאוס וכל אלי האולימפוס יושבים יחדיו), ותמונה זו הייתה לא פחות באחד מבתי-הכנסת הגדולים באירופה, ואף נצבעה

בצבעים מרהיבים, משל הייתה תמונת אמנות של מיכלאנג'לו בקפלה הסיסטינית, אך היא לא הייתה בקפלה הסיסטינית אלא על קיר שלם בבית-כנסת אורתודוקסי באירופה הטמאה.

* * *

לגבי דבריו שיש לאמץ או לדחות דעות על-פי תוכן ולא על-פי אומן, ראה את המאמר: "קבל האמת ממי שאמרו", ושם הרחבתי בנחיצות היסוד החשוב הזה לשיבה אל ה' יתעלה.

* * *

איני נלחם על אי הצדק בקיפוח עדת תימן, אלא על אי הצדק בקיפוח דרך האמת, ומטבע הדברים עדת תימן היא חלק מהעניין, אך כאשר עדת תימן מפנה עורף לדרך אמת, אני תוקף אותה בחריפות, תוכל לראות דוגמה אחת לכך במבוא למאמר: "מבט למיסטיקה, לאסטרולוגיה ול'כתר מלכות' לאורו של הרמב"ם", וכן במקומות רבים נוספים.

* * *

חתמת את דבריו בדברי שקר, חלקות וצביעות: "דורש טובתך". על-כל-פנים, לא ברור לי ממה אתה חושש? שבעקבות מאמריי כנגד עיוות הדת והאמת על-ידם, וכן בשל חשיפת שלטונם המתוחכם המרושע והדורסני, מה הם יעשו? לא יעסיקו אותי במשרת שררה רבנית? ימנעו מלשלב אותי כמרצה באקדמיה? יתקפו אותי? הצחקת אותי. אני בז ומתעב את כל השררות האורתודוקסיות של ימינו, וכן את עולם השקר, השחץ והשחיתות האקדמי (ורובם, גם בעולם האורתודוקסי וגם בעולם האקדמי הנפוח, חולים במחלה האנושית שרבנו מתאר בנספחים לאגרותיו). "לא יֵדְעוּ וְלֹא יֵבִינוּ, כִּי טַח מְרָאוֹת עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל לְבָתָם" (ישעיה מד, יח).

אמנם, ייתכן והם ינסו לנקום בי בדרכים אחרות, אך כל עוד אחיי התימנים תוקפים אותי ועושים בעבורם את העבודה הם יישבו בשקט, וינהלו את המתקפים בחוטי המריונטה אשר תפוזים עמוק בבשרם של הרי"ש-בי"תים התימנים הנרצעים. אמנם, אם התימנים ישכילו, יחדלו משנאתם ויודו על האמת, אכן הם עלולים לנקום בי, ולכן אוסיף ואשא תפילה לבורא-עולם: "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֶשָׂו" (בר' לב, יב), וכידוע "עֶשָׂו הוּא אֲדֹמ" (שם לו, א; ח).

* * *

שמך אברהם מגורי, אשר בניגוד לדבריו העקמומיים, דווקא מזכיר לי בשני אופנים את חובתי לעמוד איתן כנגד גלי הרפש והטיט, ולומר את האמת: על-אף הקושי העצום שיש בדבר, ועל-אף שלא מעטים מקרב אחיי ישמחו לראות חלילה במפלתי, ואף יושבים ומצפים לכך...

1 שמך אברהם, וראשון הלוחמים בשקר ובעבודה-הזרה היה אברהם אבינו, הוא וויתר על כבודו וסיכן את נפשו בשביל האמת, "שָׁמְעוּ אֵלַי רִדְפִי צֶדֶק מִבְּקָשִׁי יי, הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצֵבֶתָם [...] הַבִּיטוּ אֶל אֲבִרְהָם אֲבִיכֶם [...] כִּי אֶחָד קָרָאתִיו וְאֶבְרָכֶהוּ וְאֶרְבֶּהוּ" (ישעיה נא, א-ב).

2 שם משפחתך "מגורי", והוא מזכיר לי את החובה שלא לגור מפני איש, וכמו שכותב מחבר "ספר המעלות לימות המשיח" (עמ' קנה): "ואמרו [החכמים]: ראו לי שדבק בלימודים ובשכל שלא יירא אלא מה' לבדו בלבד". וראוי לצרף גם את דבר ה' לירמיה (א, יז-יט):

"וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתְּנִיךְ וְקִמַּתָּ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶנֶכִּי אֶצְוֶךָ אֶל תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן אֲחַתְךָ לִפְנֵיהֶם. וְאִנִּי הִנֵּה נִתְּנִיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעַמּוּד בְּרָזֶל וּלְחִמּוֹת נַחֲשֶׁת עַל כָּל הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ וְלַעַם הָאָרֶץ. וְנִלְחַמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יוּכְלוּ לָךְ כִּי אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְיָ לְהַצִּילָךְ".

שים לב, הקב"ה מזהיר את ירמיה הנביא, שאם הוא יחשוש ויפחד ויירא מרשעי דורו, הקב"ה יעניש אותו שהוא ייפול לפניו ויהיה מסור לידיהם! נמצא, שדווקא אומץ-הלב ויראת השמים הם-הם הדרך הנכונה והישרה אשר בה האדם יהיה מוגן מכל צרה וצוקה! לעומת זאת, דווקא הפחד החשש והאימה מן המינים השפלים וצאצאיהם, במקום מה' יתעלה ויתרומם, דווקא הפחד והאימה הללו יובילו לכך שהחוטא בהן יימסר ביד אויביו ויהיה לאסקופה הנדרסת.

* * *

אוסף קטע קטן מן המאמר: "מדוע התנגד הרמב"ם ללקיחת כסף בעבור לימוד תורה?", וכך כתבתי שם על האזהרה החמורה שמזהיר ה' יתעלה את הדיינים שלא לקחת משכורת או שכר בעבור פסיקת דינים, ומאיסור זה יואר עניין נוסף ממכלול הדעת של דרך האמת כלילת החן:

יושם אל לב, כי גם לדיינים אסור לקחת כסף בעבור פסיקת דיניהם. דבר שרחוק מאוד מהמציאות בימינו, שהרי הדיינים, כמו רבני הערים הממסדיים, זוכים למשכורת שמנה ולשלל טובות הנאה, שמבטיחות להם חיי עושר ופינוק מעל ומעבר לדרוש להם. כמו כן, דייני ישראל ורבניהם אמורים לשמש דוגמה ומופת לשנאת הממון, שהרי אחד התנאים החשובים ביותר שקבעה התורה לדיינים ולמנהיגי ישראל הוא שהם יהיו שונאי בצע (שמ' יח, כא): "אֲנָשֵׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע". אך הרבנים והדיינים השכירים בימינו לא רק שאינם שונאי בצע, הם רודפי בצע ונבהלים להון, ולכן הם נוטלים משכורות שמנות ושלל טובות הנאה.

וכך רבנו הרמב"ם פוסק, בעקבותיה ולאורה של התורה-שבעל-פה, בהלכות סנהדרין (ב, ו): "צריך שיהיה בכל אחד מהם [מן הדיינים] שבעה דברים, ואלו הן: חכמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב". עוד פוסק רבנו שם (ג, ט):

"אמרו חכמים, שמא תאמר [...] איש פלוני קרובי אושיבו דיין [כמו שנהגו ונוהגים] [...] לכך נאמר: 'לֹא תִפְּרוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט' [דב' א, יז]. ועוד אמרו חכמים, כל המעמיד להן לישראל דיין שאינו הגון כאילו הקים מצבה, שנאמר: 'וְלֹא תִקֵּים לָךְ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שֹׂנְאֵי אֱלֹהֶיךָ' [שם טז, כב]. [...] כל דיין שנתן ממון [או התערב בכל צורה שהיא, כגון הפעלת קשרים פוליטיים] כדי שיתמנה, אסור לעמוד מפניו [=לקום לכבודו], וציוו חכמים להקל אותו ולזלזל בו. ואמרו חכמים, שהטלית שמתעטף בה תהי בעיניך כמרדעת של חמור".

ואם חכמים ציוו להקל ולזלזל בדיין שפעל מאחורי הקלעים למינויו, מה יהא דינם של המינים זיפני דת האמת במשך מאות רבות בשנים – אשר עבדו עבודה-זרה במחשבה ובמעשה, התעו את עַמֵּנו אחרי התהו וההבל, ואף הפכו את תורת האמת לעבודה-זרה בהערצתם לגדוליהם ובעיוותה לכלי להפקת טובות הנאה, תוך שהם בזים ורומסים את כל העומד בדרכם. "פְּהֵינָה חֲמָסוֹ תוֹרָתִי וְיִחְלְלוּ קִדְּשִׁי בֵּין קִדְּשׁ לְחָל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ" (יח' כב).

כמו כן, אם "גדולי התורה" לדורותיהם לא היו טמאים ומשוקצים אלא היו אנשים כשרים, היינו זוכים להתגשמות דבר ה' בהתפעלות כל הרואים אותנו: "יֵרָק עִם חֶכֶם וְנָבוֹן הִגְדֹּל הַזֶּה" (דב' ד, ו). והוא הדין לעדת תימן, אם הם יזכו ללכת בדרך האמת, כל רואיהם יתפעלו מהם, ובמקום שהאשכנזים יבוזו לתימנים בסתר ליבם (ויותר מכולם הם בזים לאלה שמעריצים אותם ומחניפים להם, מפני שרבים מהם יודעים את האמת על עצמם, במודע או בתת-המודע) – הם יתפעלו מאהבת האמת והצדק שבקרבתו, ומאהבת היושר הכנות והתום מחמד עיניו.

* * *

אחתום בעיון ובדיון בדברי קאפח במבואו לפירוש רס"ג לתהלים (עמ' ט), וזה לשונו:

"הרי בעסקי בספר זה, עלו וצפו לנגד עיני דווקא אותן הדמויות החשובות, האפלות, השפלות, רקובי-הנפש, סרוחי-הרוח, דלוחי-הנשמה, עבוי-הישות, אשר אם חז"ל בסוכה נב ע"ב מנו ארבעה אני הייתי מחמש אותם, דומה שכל עצם מציאות נרנ"ם [=נפשם רוחם ונשמתם] אינה אלא פליטת אדים מחיכוכי משקע הקליפות. כל פסוק היה נדבק מאליו על מצחו של פלוני או אלמוני, וכל תעלוליו מעשיו שפלותו ונבלותו עברו לפני כביום היותם.

והואיל וטרוד ועסוק הייתי ביום בעבודות אחרות עסקתי בספר זה בדרך כלל בשליש אחרון של הלילה כאשר שקט ודממה מסביב, ולא פעם שקעתי שעות בהרהורים נוגים, 'אֱלֹהִים יִיָּדִים קָמוּ עָלַי וַעֲדַת עֲרִיצִים בִּקְשׁוּ בִּפְשִׁי וְלֹא שָׁמוּךְ לִנְגָדִם' [תה' פו, יד], חיִשְׁבוּ את דרכם לכל פרטיה, כישפו ניחשו ועוננו – אלו האומרים יפה עונה פלונית לדבר פלוני – את הכל תכננו והביאו בחשבון, **ורק מציאותך מלכי-מלכו של עולם שכתו**, ואתה תמיד הפכת מספדי למחול לי ותוציאני לרוויה ותאזרני שמחה".

וגם קאפח שכח את מציאות מלכו של עולם, שהרי הוא הפנה עורף לדרך האמת והצדק של סבו, ואף נטל ממון עתק בעבור פסיקת דינים, וכך רבנו פוסק בהלכות סנהדרין (כג, א):

"[וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד] [דב' טז, יט], אין צריך לומר לעוות את הדין, אלא אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב אסור ועובר בלא תעשה, **והרי הוא בכלל 'אָרוּר לִקַּח שֹׁחַד'** [דב' כז, כה]".

והנה הוכחה נוספת לכך מדברי רבנו בפירושו למסכת אבות (ד, ז):

"כי כאשר נתבונן בעקבות החכמים [=חכמי המשנה והתלמוד] ז"ל, לא נמצא להם שגבו מבני אדם, ולא קיבצו נדבות לישיבות המרוממות והמכובדות, ולא לראשי גלויות [כל-שכן רבני ערים], **ולא לדיינין**, ולא למרביצי תורה, ולא לאחד מן הממונים, ולא לשאר בני אדם [...] אלא נתעסק במלאכה שיתפרנס ממנה אם ברווחה ואם בדוחק, והיה בז למה שבידי בני אדם, **כיוון שהתורה מְקַנְעָתוּ מִכָּךְ** [...] ולא התירו לעצמם את זה, **והיו רואים בכך חילול השם** בעיני ההמון, שיחשבו שהתורה מלאכה ככל המלאכות שמתפרנסים בהן ותזדלזל בעיניהם, **ויהיה העושה כן דבר ה' בזה** [פ' דבר יי בָּזָה וְאֵת מִצְוָתוֹ הִפָּר הַכֶּרֶת תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הֵהוּא עֹנָה בָּהּ] (במ' טו, לא), **וטעו אלה [=רודפי הבצע] המכחישים את האמת** ואת הלשונות האלו הברורים ולוקחין ממון בני אדם ברצונם או בעל כרחם [=בתקצוב פוליטי כפוי לממסד הכמורה האורתודוקסית]".

וכבר ייחדתי לדיינים השכירים מאמר מקיף, ראו נא: "נטילת שכר בעבור פסיקת דינים".

ואל תתרשמו מבכיינותו של קאפח על-כך שרדפוהו ועסקוהו, מפני שמדובר בתכסיס מתוחכם מאד שנועד לכסות על רדיפת בצעו ועל חבירתו לדרכי פטרוניו ומעסיקיו – המינים וצאצאיהם. כלומר, קאפח מנסה בזאת לתעתע כאילו הוא עשה כל אשר לאל ידו למען דרך האמת – עד שרדפוהו וכמעט הרגוהו, ורק משום "פיקוח נפש" הוא נכנע וחבר לדרכי המינות... ובמלים אחרות, כפו עליו לרדוף אחרי הבצע, לחבור לכומרי הדת הפרו-נוצרים ולקחת את שוחד המשכורות ושלל טובות ההנאה במשך יובל שנים תמימות! ועוד 14 שנים לאחר מותו.

"כִּי יִחַן קוֹלוֹ אֶל תַּאֲמֵן בּוֹ" (מש' כו, כה); "רְאֵשִׁיָּה בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּטוּ וְכִהְיֶה בְּמַחִיר יוֹרֵי וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ" (מיכה ג, יא); "כִּי מִקֶּטֶן וְעַד גָּדוֹל כָּלֵה בִצְעַת בְּצַעַת מִנְבִּיאַי וְעַד כֹּהֵן כָּלֵה עֲשָׂה שִׁקָּר" (יר' ח, י); "נְבִיאֶיהָ פֹּחֲזִים אֲנָשִׁי בְּגִדוֹת כִּהְיֶיהָ חָלְלוּ קֹדֶשׁ חֻמָּסוֹ תוֹרָה" (צפ' ג, ד).

השקיעה לפי רבנו ולפי הדרדעים האורתודוקסים

לפי רבנו, חישוב שנים-עשר חלקי היום הוא מעלות-השחר עד צאת שלושה כוכבים, וכמו שפוסק רבנו בפירושו למשנה (מגילה ב, ד): "וחישובנו את היום מעלות-השחר [...] עד צאת-הכוכבים". כמו כן, לכל הדעות, לאחר שיצאו שלושה כוכבים נחשב הזמן ללילה גמור.

נמשיך לתלמוד מסכת שבת (לה ע"ב): "אמר רב יהודה אמר שמואל: כוכב אחד יום, שניים בין השמשות, שלושה לילה. תניא נמי הכי: כוכב אחד יום, שנים בין השמשות, שלושה לילה". ביאור הדברים: הכוכב הראשון שנראה בשמים בשעת ערב הוא כוכב של היום, ובהופעתו עדיין לא הגיע זמן בין-השמשות ולכן עדיין נחשב הזמן ליום גמור. הכוכב השני הוא כוכב של הלילה, אך בהופעתו עדיין לא מתחיל הלילה כי המצב שקול, שהרי יש כוכב אחד של היום וכוכב אחד של הלילה, ולכן זמן זה מוגדר במושג: "בין-השמשות" – לא יום ולא לילה. רק לאחר הופעת הכוכב השלישי, שהוא כמובן כוכב של הלילה, הזמן נחשב כלילה גמור, שהרי הכוכב השלישי הכריע לטובת הלילה, וזמן זה מוגדר במושג הידוע והמפורסם: "צאת הכוכבים".

א. הלכות קידוש החודש

בהלכות קידוש החודש (ב, ח-ט) רבנו פוסק כך:

"[ח] ואין מקדשים אלא ביום, ואם קדשוהו בלילה – אינו מקודש; [ט] אפילו ראוהו בית-דין וכל ישראל ולא אמרו בית-דין: 'מקודש' עד שחשכה ליל אחד ושלושים, או שנחקרו העדים ולא הספיקו בית-דין לומר: 'מקודש' עד שחשכה ליל אחד ושלושים – אין מקדשין אותו".

מشتי ההלכות עולה שניתן לקדש את החודש בזמן בין-השמשות, ורק לאחר שיצאו שלושה כוכבים וירד הלילה – אין מקדשין את החודש, ואיך הנני יודע זאת? ובכן, רבנו פוסק לעיל

במפורש שאם בית-הדין לא הספיקו לומר "מקודש" עד שחשך הלילה – אין מקדשין עוד את החודש, משמע שכל עוד לא ירד הלילה ולא יצאו שלושה כוכבים – מקדשין. זאת ועוד, פעמיים רבנו חוזר על המלים: "עד שחשכה", ללמדנו שרק לאחר שחשך הלילה – אין מקדשין.

יתר-על-כן, רבנו פוסק: "ואם קדשוהו בלילה – אינו מקודש", ללמדנו שאם קדשו את החודש בין השמשות – מקודש. ומה שרבנו אומר לפני-כן: "ואין מקדשים אלא ביום", כוונתו שאין מקדשין לכתחילה אלא ביום גמור, אבל אם מכל סיבה שהיא לא קידשו את החודש ביום גמור, כגון שלא הספיקו לחקור את העדים כאמור בהלכה – מקדשין את החודש בין השמשות.

כדברים הללו רבנו פוסק גם בפירושו למשנה ראש השנה (ראש פרק ג), וזה דבריו:

"וממה שאתה צריך לדעת, שהחודש שנראה בזמנו שהוא בסוף יום עשרים-ותשעה, ונשאר שהות ביום כדי לומר 'מקודש-מקודש' קודם צאת הכוכבים – הרי זה מותר אף-על-פי שבבר שקעה חמה, לפי שאין לילה אצילנו אלא צאת הכוכבים כמו שביארנו בשני דשבת".

לאחר שלמדנו שמקדשים את החודש בשעת-הצורך גם בין-השמשות, נחזור לשתי ההלכות שראינו לעיל (ב, ח-ט), ונעיין בהלכה הבאה לאחריהן (ב, י), וכך פוסק רבנו בהלכה זו:

"ראוהו [את הירח] בית-דין עצמם בסוף יום תשעה-ועשרים, אם עדיין לא יצא **כוכב** [הכוכב הראשון של הלילה, וכמו שיוסבר ויוכח לקמן] בליל שלושים בית-דין אומרים: 'מקודש-מקודש', שעדיין יום הוא. ואם ראוהו [את הירח] בליל שלושים אחר שיצאו **שני כוכבים**, למחר מושיבים שני דיינים אצל אחד מהם ויעידו הם השניים בפני השלושה, ויקדשוהו השלושה".

והשאלה שקמה וניצבה היא: מהו הכוכב ושני הכוכבים שנזכרו בפסק רבנו? ובכן, לא ייתכן ששני הכוכבים שנזכרו הם הכוכב הראשון של היום והכוכב הראשון של הלילה, דהיינו שני הכוכבים הראשונים שנראים בשמים לקראת הלילה, שהרי ניתן לקדש את החודש כאמור גם בזמן בין השמשות, ורק לאחר שירד הלילה ויצאו שלושה כוכבים אסור לקדש את החודש! ולכן, מן ההכרח לפרש את ההלכה ששני הכוכבים הללו הם שני הכוכבים של הלילה. כלומר, לאחר יציאת הכוכב הראשון של היום, ולאחר יציאת שני הכוכבים של הלילה – יצאו שלושה כוכבים וירד הלילה, ולכן אין מקדשים את החודש אלא "למחר מושיבים שני דיינים" וכו'.

כמו כן, קאפח הסביר שרבנו מדגיש פעמיים שמדובר בכוכבים שנראו "בליל שלושים", כדי ללמד אותנו שהכוכב הראשון שהזכיר הוא הכוכב הראשון של הלילה, דהיינו הכוכב השני, ושני הכוכבים שהזכיר הם שני הכוכבים של הלילה, דהיינו הכוכבים השני והשלישי.

ונותר לנו עניין אחד להבין: מה יהיה הדין לפי רבנו לאחר שיצא הכוכב הראשון של הלילה? שהרי בהלכה לעיל רבנו פוסק שלפני שיצא הכוכב הראשון של הלילה – מקדשין, ולאחר שיצאו שני כוכבים של הלילה – אין מקדשין, מה יהיה אפוא הדין לאחר שיצא הכוכב הראשון של הלילה? ובכן, רבנו סמך על-כך שנבין שההלכה הזו פוסקת את הדין לכתחילה, לפיה על בית-הדין לקדש את החודש ביום לפני צאת כוכב ראשון של הלילה, אך בשעת-הצורך, וכמו שנאמר בהלכות לעיל, מקדשים את החודש גם לאחר צאת הכוכב הראשון של הלילה.

ב. זמני השקיעה

תחילה עלינו ללמוד שני מושגים בסיסיים: (1) "היסתרות החמה"; (2) ו"שקיעת החמה"; ולשם כך נעניין בהלכות תפילה (א, ז) שם רבנו פוסק שזמנה של תפילת נעילה לכתחילה הוא לאחר שננעלו שערי השמים מן השמש, דהיינו לאחר היסתרות החמה (ולכן יש להשתדל לאחר את תפילת הנעילה ככל שניתן), וזה דברי רבנו: "התפילה הנקראת נעילה, כלומר ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה".

נמצא, שהיסתרות השמש דהיינו היעלמותה מן האופק איננה תחילת שקיעת החמה, שהרי רבנו אומר שהיסתרות השמש הינה סמוך לשקיעת החמה. כלומר, בהיסתרות חרס השמש עדיין לא מתחילה השקיעה, ולכן עדיין מדובר ביום גמור. ויתרה מזאת, לפי התלמוד ורבנו אף לאחר צאת כוכב אחד עדיין יום גמור הוא, כל-שכן לאחר היסתרות חרס השמש מן האופק.

זמן בין השמשות בדקות מוגדר על-ידי רבנו בקירוב בהלכות תרומות (ז, ב): "אין הכהנים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשן ויציאו שלושה כוכבים בינוניים, וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה". נמצא, שמעת שקיעת החמה ועד צאת שלושה כוכבים יש כעשרים דקות.

נותר לנו אפוא לברר: מהו הזמן שבין היסתרות חרס השמש לבין תחילת זמן בין השמשות? ובכן, לפי רוב החישובים, בין היסתרות השמש ועד צאת שלושה כוכבים יש כשלושים וחמש דקות, נמצא, שמעת היסתרות חרס השמש ועד תחילת זמן "בין השמשות" יש כחמש-עשרה דקות. ומזאת עולה, כי זמן השקיעה המפורסם בלוחות איננו זמן השקיעה לפי רבנו הרמב"ם, ולפי רבנו נכון לקרוא את הזמן המופיע בלוחות "היסתרות החמה", וזמן זה יום גמור הוא. רק לאחר כחמש-עשרה דקות מעת היסתרות החמה, דהיינו משעת "השקיעה" הכתובה בלוחות, תיחל השקיעה האמיתית לדעת חכמי התלמוד ולדעת הרמב"ם, והיא אורכת כעשרים דקות.

ג. הדרדעים החכמים בעיניהם – תקוה לכסיל מהם

ראיתי שהיו כמה דרדעים אורתודוקסים חכמים בעיניהם אשר התפלפלו באיזו סוגיה, והחליטו שזמן בין השמשות הוא לא מעת צאת שני כוכבים עד צאת השלישי כפסק חכמי התלמוד ורבנו לעיל, אלא מעת היסתרות חרס השמש ועד צאת הכוכבים. זאת ועוד, הם הלכו לבדוק, דהיינו הם יצאו לחפש את הכוכבים בנרות, ולאחר "תצפיות מקיפות" הם הגיעו למסקנה שמעת היסתרות חרס השמש ועד צאת שלושה כוכבים יש כעשרים-ושש דקות! פשש...

הדרדעים הכסילים הללו חשבו שהמציאו את הגלגל ושמגיע להם פרס נובל! אך דא עקא, קביעתם זו היא לא רק נגד פסק התלמוד ופסק רבנו שראינו לעיל, היא גם נגד ההלכה הפסוקה בתלמוד לפיה זמן בית השמשות הוא כשמונה-עשרה דקות, ועל-כך אין שום חולק! לפיכך, די בזה כדי לסתור את כל שיטותיהם ותצפיותיהם, כי העולם לא השתנה מאז ימי חכמי המשנה והתלמוד ועד ימינו, וייתכן ששגיאתם של הדרדעים התצפיתנים נבעה מכך שהם חיפשו את הכוכבים בנרות, ואת זאת לא ביקשו חז"ל מאיתנו, להיפך, הם הורו שאין להתאמץ ולחפש את הכוכבים בנרות (או באמצעי תצפית), ושעלינו לראותם בשופי ובמבט קל ומהיר בשמים.

והנה לשון התלמוד בעניין זה (שבת לה ע"ב), ולאחריו פסק רבנו בהלכות שבת (ה, ד):

"אמר רב יהודה אמר שמואל: כובב אחד – יום, שנים – בין השמשות, שלשה – לילה. תניא נמי הכי: כובב אחד – יום, שנים – בין השמשות, שלשה – לילה. אמר רבי יוסי: לא כובבים גדולים הנראין ביום, ולא כובבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, **אלא בינוניים**".

"משתשקע החמה עד שייראו שלושה כובבים בינוניים, הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום [...]. וכובבים אלו – לא גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה – ומשייראו שלושה כובבים אלו **הבינוניים**, הרי זה לילה ודאי".

אמנם, אין לדעתי שום ערך לתצפיות בימינו מכיוון שזיהום האוויר כלל אינו מאפשר לראות את הכובבים, ובדקתי בעצמי בשבת פרשת עקב תשפ"ג: ראיתי את השקיעה בשעה 19:35, ועד השעה 20:10, שזהו זמן צאת הכובבים לכולי עלמא, עדיין לא ראיתי ולו כובב אחד בשמים המזוהמים! ברם, שמונה-עשרה דקות לאחר היסתרות השמש השמים היו בהירים מאד-מאד, ולא ייתכן שזהו זמן צאת הכובבים לפי חז"ל; ואף בשעה 20:00 הייתה בשמים בהירות משמעותית, ולא ייתכן שזהו זמן צאת הכובבים וכמו שטענו הדרדעים האורתודוקסים – שהרי חז"ל אמרו על זמן צאת הכובבים את המילה "שחשכה", וכן רבנו התבטא אחריהם, והשמים מחשיכים רק שלושים וחמש דקות **לפחות** לאחר היסתרות השמש בשבתות הקיץ הארוכות.

ד. הדרדעים האורתודוקסים מנותקים מהמציאות

חבורת הדרדעים החכמים בעיניהם, אשר החליטה שזמן בין השמשות הוא עשרים-ושש דקות לפי תצפיותיהם (כאילו חכמי המשנה והתלמוד לא ידעו לתצפת), החליטו כאמור שזמן בין השמשות מתחיל מעת היסתרות חרס השמש. הם שוללים אפוא את פסקם של חכמי התלמוד וכן את פסקו של רבנו לעיל, ובוחרים בסוגיה מאד עמומה כדי לבנות עליה את תצפיותיהם וחידישיהם. הבה נעניין יחדיו בסוגיה הזו ונבין מדוע לא מגיע לדרדעים הללו פרס נובל:

במסכת שבת (לד–לה) נאמר: "ואיזהו בין השמשות? משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון – בין השמשות, הכסיף העליון והשווה לתחתון – זהו לילה, דברי רבי יהודה [...] הלכה כרבי יהודה לענין שבת".

בהמשך הגמרא נחלקו חכמים במסורת הפסיקה של ר' יהודה: לדעת **רבה** זמן בין השמשות הוא הזמן שבו פני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון, ואילו לדעת **רב יוסף**, רק לאחר שהכסיף התחתון מתחיל זמן בין השמשות. הדרדעים גם נעזרים בדברי הרי"ף, אשר לדעתם לא פסק כרבנו, וזה לשונו (טו ע"א): "וכיוון דלא איבריר לן כמאן מינייהו פסק, עבדינן לחומרא [...] הלכך משתשקע החמה איתקדיש ליה יומא ואסור בעשיית מלאכה".

טעותם של הדרדעים השוטים נעוצה בכך, שהם החליטו בשרירות לבם ששקיעת החמה שנזכרה בגמרא ובדברי הרי"ף היא בהכרח היסתרות חרס השמש, אך אין לכך שום ראיה! וניתן בהחלט לפרש את הסוגיה וגם את דברי הרי"ף ששקיעת החמה היא מעת צאת כובב שני, ובהתאם לדברי התלמוד המפורשים שרק לאחר צאת כובב שני הוא זמן בין השמשות.

ויתרה מזאת! הדרדעים האורתודוקסים הללו נכשלו בדבר הרבה יותר פשוט מכך! שהרי אם ההלכה הידועה בתלמוד היא שזמן בין השמשות הוא שמונה-עשרה דקות, איך יעלה על הדעת שזמן בין השמשות מתחיל מעת היסתרות חרס השמש? והלא שמונה-עשרה דקות לאחר היסתרות חרס השמש לא רק שאין שלושה כוכבים, **אלא זוהי רק ראשיתה של השקיעה!**

כמו כן, אין חולק שלדעת הרי"ף ורבנו זמן בין השמשות הוא כעשרים דקות בהתאם לדיון התלמוד. אם כן אפוא, איך יעלה על הדעת שהרי"ף ורבנו יפסקו ששקיעת החמה מתחילה מיד לאחר היסתרות חרס השמש? כלומר, לפי הדרדעים הללו הרי"ף ורבנו וגם חז"ל היו מחללי שבתות בפרהסייה... ומרוב הערצת השכירים קאפח וערוסי רודפי הבצע, ומרוב תעיתם אחרי ההבל והאכילה מן התורה, השליכו אחרי גוים את ההיגיון והשכל הישר וסטו אחרי ההזיות.

וכמה התפלפלו הדרדעים היהירים ההמה בזוטות הללו, אין לכם מושג, והשמטתי את כל אריכותם, כי לדעתי אין להאריך בענייני הלכה מעבר לנדרש ולהכרחי, בשונה מענייני מחשבה ומדע. אך הדרדעים החדשים הינם **דרדעים אורתודוקסים**, אשר השליכו אחרי גוים את ידיעת ה' ובחרו בדרכיהם ובשיקוציהם של המינים וצאצאיהם (לדוגמה, הם נותנים לה' כתר גשמי במוסף של שבת, וזה **גם** חירוף וגידוף **וגם** עדות מוחצת לסכלותם), והם מאריכים בענייני הלכה כדי לנפח מאמרים ולעבות ספרים שאותם הם ימכרו ויעשו רווחים על גבי דת משה.

לפיכך, נראה לי ברור כי נהיית הדרדעים הנרצעים אחרי שיטות אדוניהם המינים האשכנזים, גרמה להם לאנוס את המקורות ולהחליט שהשקיעה היא מעת היסתרות חרס השמש, ובניגוד לפסקי חז"ל ורבנו בעניין השקיעה. כלומר, הערצתם להבלי המינים לא אפשרה להם לקבל את האמת בעניין זה ולדחות את מה שהורגלו עליו ונפשם נינוחה בו, ולכן נכשלו ונחבלו.

"הֲלוֹא יִתְּעוּ חֲרָשֵׁי רָע וְחֶסֶד וְאֶמֶת חֲרָשֵׁי טוֹב" (משלי יד, כב).

ה. הדרדעים האורתודוקסים תועים ומתחסדים

יודע אנכי היטב, שיקומו (ואכן קמו) דרדעים שוטים חכמים בעיניהם ויצווחו כנגדי: איך אתה מעז לפרש את ההלכה לפי התלמוד? והלא רבנו קובע בתשובה שאין לפרש את הלכותיו לאור דברי התלמוד – ומי שישמע את זעקותיהם יעלה על דעתו שהם נאמנים לדרכו של רבנו ולדרך האמת. ובכן, הם נאמנים לדרכו של רבנו רק כאשר הדבר נוח להרגליהם לשיטותיהם ולקורדום החוצבים אשר מוכן ומזומן בידיהם, כי ההנאה מכבוד תורה היא העיקר, והשאר זוטות.

ולעצם העניין, תשובת רבנו בעניין הרחקת הלימוד והסקת המסקנות מן התלמוד נאמרה כתשובת-מחץ למתנגדי הרמב"ם, אשר טענו שאסור לפסוק הלכה מ"משנה תורה" ושחובה לפרש כל הלכה לפי התלמוד – ומטרתם הנסתרה הייתה להרחיק את "משנה תורה" מארון הספרים היהודי (ראו: 'פסיקת הלכה למעשה לפי משנה תורה להרמב"ם', 'שיקוף קנייבסקי מכה שנית'). לפיכך, אין להסיק מתשובה זו שרבנו ביקש למנוע אותנו **לחלוטין** מלימוד התלמוד, אלא ברור, שחובה להיעזר בתלמוד במקומות שיש בכך תועלת לבירור ולהוכחת דת האמת, ואף במקומות הנדירים שיש בו תועלת להבנת פסקי רבנו, כי רבנו לא היה מושלם.

ויתרה מזאת, מי שיתבונן בהלכות רבנו שהועתקו לעיל יגלה, שמן ההכרח לבאר את דברי רבנו באופן שביארת, ודעתו בעניין השקיעה אף עולה באופן כמעט מפורש מפשטי ההלכות! ולשם הוכחת דברינו אלה נזכיר תחילה את פסק רבנו בהלכות תפילה (א, ז), שממנו עולה בבירור שזמן השקיעה אינו זהה לזמן היסתרות חרס השמש: "התפילה הנקראת נעילה, כלומר ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה".

ולזה נצרף את פסקי רבנו בהלכות תרומות (ז, ב) ובהלכות שבת (ה, ד):

"אין הכהנים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשן וייצאו שלושה כוכבים בינוניים, וזה העת כמו שליש שעה [=כעשרים דקות] אחר שקיעת החמה"; "משתשקע החמה עד שייראו שלושה כוכבים בינוניים, הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום [והוא כעשרים דקות כאמור]".

כלומר, לדעת רבנו כעשרים דקות לפני צאת שלושה כוכבים הוא זמן בין השמשות – וכמו שאמרנו לעיל: איך יעלה על הדעת ששקיעת החמה לדעת רבנו היא מהיסתרות חרס השמש? שהרי כעשרים-דקות לאחר היסתרות השמש זו רק ראשית השקיעה! אלא ברור, ששקיעת החמה לדעת רבנו מתחילה זמן-מה **לאחר** היסתרות חרס השמש, וזה פשוט וברור.

ואם תשאלו ומהו הזמן הזה? ובכן, מהלכות קידוש החודש שראינו לעיל עולה באופן ברור שזמן בין-השמשות הוא לאחר יציאת הכוכב הראשון של הלילה ועד יציאת הכוכב השני אחריו, ורבנו לא ציין את הדברים הללו בהלכות שבת שהרי אין לזה משמעות רבה הלכה למעשה, שהרי אנחנו יודעים שכעשרים דקות לפני צאת שלושה כוכבים מתחיל זמן השקיעה ודי לנו בזה.

כלומר, רבנו לא הגדיר בהלכות שבת את זמן תחילת בין השמשות, כי אין לדבר חשיבות רבה להלכות שבת, שהרי ממילא מדרבנן דין בין השמשות כדין הלילה לעניין מלאכה. כמו כן, גם במקומות שכן יש צורך לידע את זמן תחילת בין השמשות, עלינו להעריך את זמן תחילת בין השמשות לפי הערכת זמן ולא לסמוך על הכוכבים, שהרי ניתן לטעות בקלות בין כוכב אחד לשני כוכבים – ולכן אין לדבר זה חשיבות הלכתית משמעותית מעשית לעניין הלכות שבת.

לסיכום, ברור כשמש שלדעת רבנו הרמב"ם העיקר הוא שזמן בין השמשות מתחיל כעשרים דקות לפני צאת שלושה כוכבים, ולפי הלוחות המדעיים המקובלים בימינו, אשר לפי רובם המוחץ מעת היסתרות חרס השמש ועד צאת שלושה כוכבים יש כשלושים וחמש דקות, הרי ששקיעת החמה לדעת רבנו היא כחמש-עשרה דקות לאחר היסתרות השמש.

ודי בזה בהחלט, ולעניין הלכות שבת אין לנו צורך לא לכוכב אחד ולא לשניים, ולא לדדעים אורתודוקסים שהשליכו את דרך האמת אחרי גוון ונדמה להם שהם כוכבים בשמים.

אגב, חז"ל לא התייחסו להפרשי זמני השקיעה הקלים שבין עונות הקיץ והחורף, וברור שהם קבעו את זמן בין השמשות לפי הזמן הארוך ביותר, וכפי שהוא בשיא הקיץ, כדי לקבוע זמן אחיד וקבוע שלא יהיה בו חשש לחילול שבת ואפילו מדרבנן.

"הָאֵמֶר לַחֲרָס וְלֹא יִזְרַח וּבְעֵד כּוֹכָבִים יִחְתָּם" (איוב ט, ז).

סוף דבר – מעשה בדרדעי אורתודוקסי בעל מרדעת

"אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעָזָר מִשְׁפַּחַת הָאִיעָזָרִי" (במדבר כו, ל).

בהיותי כבן שלושים השתתפתי בשיעור שמסר חוצב דרדעי אורתודוקסי בהלכות שבת לפי פירושו של קאפח. השיעור עסק בסוגיית השקיעה, והטמבל הלבן המשובכז הזה, אשר אוכל מן התורה ומקבל כסף במשך שנים רבות בעבור מסירת השיעורים הללו, הסתיר מתלמידיו את העובדה הפשוטה שקאפח סבר שניתן לאחר את בניסת השבת בחמש-עשרה דקות.

ברם, כאשר שאלתי אותו בנועם מדוע הוא קורא את הפירוש של קאפח ומסתיר מן התלמידים את האמת, הוא יצא מגדרו ובייש אותי לפני כל הציבור. הוא דיבר אלי קשות, והאריך להתחסד ולהוכיח אותי כיצד אני מעז לגלות זאת, ולהסתכן בכך שעם-ישראל יגיעו לידי חילול שבת? פשש... ראיתם איזה צדיק וחסיד? ראיתם עד כמה האורתודוקסי הזה נזהר בכבוד השבת?

שתקתי ולא עניתי לדבריו הקשים שנועדו לשַׁתֵּק ולהשתיק אותי, בסך הכל הייתי אורח באותו שיעור ולא רציתי להתווכח. אך הדברים נותרו רועמים במחשבתי, וכאשר אני עוסק שוב בנושא הזה אני שם לב, כי שיטתו של אותו חוצב בעל מרדעת להסתיר את האמת גרועה לא פחות **לפי שיטתו!** מפני שלפי שיטתו זמן בין השמשות מתחיל מעת היסתרות חרס השמש, ואם כך, גם בצאת השבת יש להתחיל את זמן בין השמשות מעת היסתרות חרס השמש!

ובמלים אחרות, אותו חוצב דרדעי אורתודוקסי ממורדע לא שם לב: ביחס לכניסת השבת הוא פוסק שזמן בין השמשות הוא מעת היסתרות חרס השמש, אך ביחס לצאת השבת הוא פוסק שזמן בין השמשות הוא מעת צאת כוכב שני... ואין סדר ומשטר בַּשְׁטוּט ובמינות.

ומדי פעם אני רואה את החוצב הטמבל הזה חוזר מתפילת שחרית בשטיבלי המינות, ודרדעים שמעריצים ורודפים אחרי תפילות המינים, "הַבֵּל הָמָּה מַעֲשֶׂה תַעֲתָעִים" (ירמיה י, טו).

אגב, לא רק אותו דרדעי אורתודוקסי, גם הגורו שלו, ערוסי, מזהיר את תלמידיו שלא יפרסמו את דרך האמת בעניין זה, שמא יבולע לו מכת המינות האורתודוקסית הארורה, אשר מְחַקָּה את כל יסודות התורה הקדושים והפכה את שמירת השבת לקורדום של הִתְחַזְזוּת וצביעות... כאילו יש להם השקפות אמיתיות שראוי להילחם עליהן חוץ מרדיפת הבצע התאוות והזימות...

ואולי זו הסיבה שערוסי עודד את תלמידיו לטעון שהשקיעה מתחילה בהיסתרות השמש...

"פְּתַחְדוּ בְצִיּוֹן חֲטָאִים אֲחֻזָּה רַעְדָּה חֲנָפִים" (ישעיה לג, יד).

נספח – שתי שאלות שנשאלתי ותשובתי

שאלה ראשונה: [שאל השואל:] אבל זה בדיוק מה שקאפח ובעקבותיו ערוסי אומרים... שקיעה מכוכב שני. **תשובה:**

דברי קאפח בעניין זה חלושים וכל-שכן דברי ערוסי שהוא כצל עובר של קאפח, ולכן ראיתי לנכון לכתוב בעניין זה, כדי להוכיח ולבאר את גדרי ההלכה ככל יכולתי. אגב, ערוסי ירא הממון

והשררה מִפְּחַד מאד לפרסם את דעתו בעניין השקיעה, שמא יבולע לו מפטרוניו המינים, אנשי הרשע והפשע, אשר הפכו את שמירת השבת לעבודה-זרה. והלכה זו היא מכלל ההלכות אשר נאמרות אצלו בקול ענות חלושה... וכאמור, לא אתפלא אם הוא עודד את תלמידיו "להוכיח" שקאפח שגה בקביעתו, כדי שלא לערער על המינים שהפכו את השבת לעבודה-זרה.

שאלה שנייה: [שאל השואל:] בהלכות שגגות (יד, ג) נאמר כך: "הורו בית דין שיצא השבת לפי שנתכסית החמה, ודימו ששקעה, ולסוף זרחה החמה – אין זו הוריה אלא טעות". אני יודע שמטרת ההלכה לתת דוגמא, ואין הפרטים חשובים (שבת לא יוצאת בשקיעה וכו'), אך בכל זאת – אם שקיעת החמה היא יציאת שני כוכבים מדוע רבנו משווה בין נתכסית לשקעה?

כמו כן, יש עניין נוסף ואולי הוא המפתח למבוכה בין זמני הופעת כוכבים לבין היסתרות השמש, והוא זיהום האוויר שקיים בימינו, תאורת הרחובות וכו', המשפיעים באופן ניכר על תמונת השמים. גם במרחק של 40 ק"מ מהעיר. לכן סביר להניח שגם זמן הופעת הכוכבים מושפע (אפשר לבדוק את הדבר בנסיעה לנגב, למקום מבודד רחוק מישוב וכבישים). אתה לוקח כמובן מאליו את זמני הלוחות המדעיים שבימינו, אך גם הם מושפעים מכך. יש גם טענה שזיהום האוויר מאריך את זמן הופעת הכוכבים, אבל אין כל-כך דרך לבדוק זאת.

תשובה:

לגבי הלכות שגגות, מדובר ביום חורפי מעונן מאד אשר הטיל חשכה גדולה על הארץ, עד שחכמים דימו שכבר יצאו שלושה כוכבים. כלומר, כיסוי החמה שנזכר בהלכה אינו נוגע לגדרי שקיעת החמה, אלא **למציאות** שגרמה לחכמים לטעות ולחשוב שיצאו שלושה כוכבים.

ובמלים אחרות, קצת היגיון אני מבקש מכבודו: וכי יעלה על הדעת שבית-דין יורו שהשבת תצא לאחר שהשמש נתכסתה? וכי הם היו מחללי שבת בפרהסיה? אלא ברור, שכיסוי השמש גרם להם לחשוב שכבר יצאו שלושה כוכבים. ורבנו לא משווה מאומה, אלא מסביר מדוע בית דין שגו לחשוב שיצאו שלושה כוכבים, וזה "לפי שהשמש נתכסתה". ולפי דבריו, בית דין הורו שיצאה השבת עם היסתרות חרס השמש והיו מחללי שבת בפרהסיה וזקנים ממרים.

לגבי זיהום האוויר, אכן יש לעניין זה השפעה רבה וכמו שצינתי במאמר, אך על-כל-פנים, שמונה-עשרה דקות לאחר היסתרות השמש השמים בהירים מאד, ולא יעלה על הדעת שזהו הזמן שאמרו עליו חכמים: "שחשכה" – ורק לאחר שלושים וחמש דקות **לפחות** מהיסתרות חרס השמש השמים מחשיכים, ואף שלא רואים כוכבים בערים, אין ספק שזה בגלל הזיהום. קצרו של דבר, הדרך שבה הלכתי במאמר זה היא הקרובה ביותר אל הדעת וההיגיון.

"וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה" (בר' א, ה), "תִּשְׁתַּחֲשֹׁף וַיְהִי לַיְלָה" (תה' קד, כ). והאמת שהיה די בזה לנבונים ולא היה צורך לכתוב את כל המאמר הזה, אך לצערי קמו להם חכמים בעיניהם אשר נדמה להם שהם כוכבים בשמים, ומחבלים ומשחיתים את דתנו.

"כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת: הֲאִין עוֹד חֲכָמָה בְּתִימָן? אֲבָדָה עֲצָה מִבְּנִים נִסְרָחָה חֲכָמָתָם!" (יר' מט, ז).

טענות קשות נגד אור הרמב"ם (חלק א)

ביום ה בניסן תשע"ח (21.3.2018), כתשעה חודשים לאחר שהוקם מיזם "אור הרמב"ם", ספגתי ביקורת קשה משלושה תלמידים של קאפח אשר לצערי תועים מאד מלראות את אור האמת. איני מאשים רק אותם, כי סללו להם את הדרך לתעיותם קאפח וממשיכי דרכו השכירים למיניהם, אשר החליטו, שמשנתו הטהורה של רבנו ודרך האמת, תואמים ואף מחויבים ללכת יד ביד עם שיטותיהם והשקפותיהם הרעועות והרצוצות של צאצאי המינים.

קאפח וממשיכי דרכו, שהצדיקו ומצדיקים ומגוננים על דרכיהם של המינים וצאצאיהם, עושים זאת מתוך חישובים פוליטיים ותועלתניים צרים מאד. כלומר, אפילו קאפח, וכל-שכן וקל-וחומר ממשיכי דרכו העסקנים למיניהם, שקרבו הרבה יותר מקאפח למינים השחורים ולתעלוליהם, כולם נזהרו ונזהרים שלא לחצות את הרוביקון, דהיינו שלא לחצות קו מסוים אשר המינים וצאצאיהם אינם יכולים לחיות אותו – כי אם הם יעברו אותו הם יהפכו לאויבי המינים וצאצאיהם (ובדיוק מסיבה זו התעוררו וקמו כנגדי אותם שלושה דווקא לאחר ובסמוך לפרסום סדרת המאמרים: 'אמונות אליליות בקרב רשעי **אשכנז**', הואיל והמאמר הזה היה חציית רוביקון).

קאפח לדוגמה, רומם מאד את פרשני הרמב"ם למיניהם – אף שהוא מודה במקומות רבים שהם לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו: גם בענייני הלכה וחמור מכך בענייני מחשבה יסודיים מאד בתורת משה – עד שאפילו ביחס למסופק מפוסקירא, שהיה מסופק אם יש לה' יד ורגל ומעיים, קאפח ראה לנכון לטרוח ולהוציא לאור את ספריו, אף שלפי רבנו ברור שהיה עדיף שעד נצח לא יראו אור. לעומת זאת, את ספרו של סבו, אשר לחם מלחמת-קודש בעבודה-זרה, קאפח החליט לגנוז ולהותיר במחלצות עכורות ועקושות, המקשות מאד על לימודו והבנתו.

בדרך זו כאמור, צועדים גם ממשיכי דרכו של קאפח ובראשם רב ממסדי שכיר ידוע בציבור, כולם ללא יוצא מן הכלל תועים ומתעים אחרי המינים וצאצאיהם, ויש כמה סיבות לכך: הסיבה המרכזית היא כמובן הפיכת תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, שהרי יציאה חזיתית נגד המינים וצאצאיהם, ואפילו "חילול כבודם" במראית-עין של ביקורת כנגדם, כל פעולה מסוג זה עלולה לפגוע במעמדם של הכומרים הדרדעים השכירים, אשר אוכלים משולחנם המגואל של המינים הטמאים, וכן ביוקרתם, במשכורותיהם ובכוח הפוליטי והכלכלי שהם מנסים לנכס לעצמם.

כך לדוגמה, סיפר לי יודע-דבר על ר"ב (רודף בצע) דרדעי ממסדי שכיר, אשר לא רק שהוא מצהיר ברבים שהוא מתנגד למשנתו של מְרִי הישיש, הוא גם נלחם בעוז כדי שלא יזמינו לאחד מן האירועים שתחת חסותו את הרב קורמן ז"ל אשר חשף מעט מזהמת מנהגי אשכנז...

ויש גם סיבות משניות לרשעם של הכומרים הדרדעים וכן לפחדם של תלמידיהם, כגון: חשש מנקמה של רבותיהם הרשעים, דהיינו הכומרים הדרדעים השכירים עושי דברם של המינים למיניהם; חשש מפגיעה במקום העבודה או במסודות החינוך של הבנים; קבלת טובות הנאה מהכומרים הדרדעים השכירים שיש להם כוח ומעמד; תקווה לקבל איזה כבוד ויוקרה מדומים

מהכומרים הדרדעים השכירים הללו; פחד משתק מהליכה בדרך האמת ומשנאת ההמון המוסת; העדר עמוד שדרה אשר אינו מאפשר ללכת בעוז בדרך האמת; הערצה בלתי-מוסברת למינים האירופים ולצאצאיהם אשר נובעת קרוב לוודאי מרגשי נחיתות ושפלות עזים; סכלות פתיות ועיוורון חמור אשר נובע ממידות רעות או מקבלת טובות הנאה מצאצאי המינים; גאווה והעדר יכולת להודות על האמת ועל הליכה בדרכי ההבל והמינות במשך עשרות שנים – ועוד סיבות רבות, אשר היסוד לכולן הוא **העדר ידיעת ה' ואהבתו, והעדר אהבה לאמת ולצדק**.

"פְּחָדוֹ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים אֶחָזָה רָעָדָה חֲנִפִּים" (ישעיה לג, יד).

על בסיס הדרך הרעה הזו שהחדירו להם קאפח וממשיכי דרכו רודפי הבצע למיניהם, תקפו אותי כאמור שלושה מתלמידיו של קאפח, אשר נדמה להם שרבה הדין השכיר וממשיכי דרכו העסקנים, אשר הפכו תורת-אלהים לקורדום-חוצבים – הם-הם חזות הכל במשנת רבנו...

ההתבוננות בביקורתם היום, שנים לאחר שהיא נמתחה כנגדי, מעלה בקרבי שמחה והודיה גדולה לה' יתעלה, כי הנני רואה עד כמה צדקתי בתשובותי להם. כמו כן, תשובותי באותם הימים, ימי הביכורים של אור הרמב"ם, היו עדינות מאד-מאד, ומאז ועד היום התפתח מדור נפרד באתר אור הרמב"ם אשר נקרא: "כתבי הגנה" – כי ככל שהעמקתי יותר בדרך האמת, וגיליתי וחשפתי את עומק השבר והמשבר שהמיטו עלינו המינים האשכנזים וצאצאיהם, כך גם רבו המתחסדים ורפי-השכל למיניהם אשר נדמה להם שהם יודעי-דת-ודין. מכל מקום, באותם הימים היו באור הרמב"ם רק כמה עשרות בודדות של מאמרים, ואילו היום יש ב"ה מאות רבות של מאמרים באתר כאשר לא מעטים מהם הינם מאמרי הגנה, ואף כל מאמר על רש"י או על הזיות המינים הכסילים, הינו למעשה גם מאמר הגנה על דרכי שיטתי וסגנוני.

חשוב לציין, כי התלבטתי לא מעט האם להותיר את תשובותי לאותם שלושה חכמים בעיניהם כמות שהן, או להוסיף עליהן כהנה וכהנה תשובות נוספות, שהרי כאמור, אינו דומה מצבי וידיעותי היום לעומת מצבי וידיעותי באותם הימים הבראשיתיים. אולם, החלטתי לבסוף שלא להוסיף הרבה בתשובותי להם, אף שהן כאמור עדינות מאד: **גם** בגלל שהם היו בעבר ידידי ורעיי, **גם** בגלל שממילא תשובות מלאות ומפורטות להשגותיהם כבר מופיעות בשאר מאמרי ההגנה, **וגם** בגלל ששמותיהם של המשיגים מפורסמים ואיני רוצה לבזותם יותר ממה שהם כבר נתבזו בעצם כתיבת השגותיהם, שהרי כל מי שמתבונן בטענותיהם וקורא את מאמריי, כבר יבין לבד עד כמה רחוקים הם מדרך האמת ועד כמה לוקים הם בעיוורון – בבחינת: "פִּי מְכַבֵּד אֶכְבֵּד וּבִזֵּי יִקְלוּ" (ש"א ב, ל), יקלו מעצמם, כי דבריהם שלהם יחשפו את האמת...

טענותיהם של תמיר רצון ונהוראי יהב

תמיר העלה טענות קשות כנגדי בפורום מסוים, הוא טען שיש לעשות "תיקון באתר" כלשונו. הוא ציטט כמה משפטים מתוך המאמר: "אמונות אליליות בקרב רשעי אשכנז (חלק א)", ולאחריהם הוא כתב כך: "חשוב לציין, שאחרי שקראתי את תחילת המאמר ונתקלתי במשפטים לעיל, לא יכולתי להמשיך לקרוא, אמרתי לעצמי: חבל, איזה פספוס!".

את ביקורתו של תמיר ראה נהוראי יהב, והחרה-החזיק אחריו כמוצא-שלל-רב, וזה לשונו:

אכן ר' תמיר נגעת בנקודה נכונה לעניות דעתי, אני גם מתקשה מאד עם הפסילה הכמעט גורפת של כל מי שלא חושב כמו הרמב"ם, שעולה לצערי ממאמריו של אדיר הי"ו ומהנימה המזלזלת במי שאחז בתפיסת עולם שונה מזו של רבנו הרמב"ם. יש בהשקפה זו גם סכנה ערכית וחינוכית ואני בהחלט מסתייג ממנה.

יוצא אפוא, שחכמי אשכנז הקדמונים האמינו בשדים וברוחות אז הם כבר לא רציניים. וגם הגר"א אמר מה שאמר על הרמב"ם, אז הוא מקבל מאת הכותב קומקום שלרותחין על פניו רחמנא ליצלן, וחכמי התוספות בכלל נטו לקבל את אגדות חז"ל כפשוטן אז גם הם מחוסרי דעת ח"ו, שלא נדבר על כל הפוסקים אחריהם שהחזיקו בפסיקות של חכמי התוספות שזה אומר שגם הם בכלל לא מבינים כלום מהחיים שלהם. ואת ספר העיקרים יש לפסול כי מארי רמז שהוא רחוק משבילי חשיבתו שלרבונו. ואת הראב"ד יש לבטח לפסול כי הוא סגור על אלו שחשבו שלהקב"ה יש גוף. שלא נדבר על כל המקובלים וחכמיהם שהם בכלל עובדי עבודה-זרה. ובטח גם את רש"י יש לפסול כי מלבד שהאמין בשדים גם האמין בקיומן של בתולות-ים (בכורות ח ע"א). שלא נדבר על הרמב"ן שהאמין באפשרות של ראיית מלאך בעולם הממשי וחלק על רבנו בתקיפות בכמה עניינים מחשבתיים עקרוניים, ועוד ועוד.

אנה [במקור: אנא] אנו באים עם תפיסה כה שיפוטית ומסוכנת? האם זה מה שחשב מארי יחיא קאפח על חכמים אלו? ח"ו הס מלהזכיר. הסוקר את כתביו יראה בכמה ענווה ניגש לחכמי הדורות השונים נוחי הנפש ונשיקת עפר רגליהם של חכמים שחלקם היו רחוקים מתפיסותיו של רבנו עד מאד. כמה ענווה והתבטלות אנחנו צריכים כדי לאחוז בשיפולי גלימתם של חכמים גדולים אלו. ובאמת מי אנו? יתמי בני יתמי, חמורים לעומת ראשונים כמלאכים, ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר, ננסים אנו על כתפי ענקים אלו. ולכן התפיסה שעולה מהמאמרים היא לא פשוטה בעיניי ועלולה להזיק גם מבחינה חינוכית.

אגב, מבחינה השקפתית אני אישית אווז בתפיסה עקרונית שקטונתי מלפסול את דעת המקובלים וחכמיהם ענקי הרוח הללו. והלוואי ואגיע למקצת מכוחו האמוני של הרמ"ק ושל האר"י ז"ל... אדיר אתה מוזמן להגיב. **עד כאן דבריו של נהוראי יהב.**

ובכן, דומני שדבריו האחרונים של נהוראי מדברים בעד עצמם: "והלוואי ואגיע למקצת מכוחו האמוני של הרמ"ק ושל האר"י ז"ל...". ואם הוא הזכיר את מְרִי הישיש ומה הוא היה חושב על ביקורתי כלפי "חכמי ישראל", ובכן, מעניין מה מְרִי הישיש היה חושב על הערצה עיוורת לעובד אלילים סדרתי אשר השחית ודרדר את עם-ישראל למינות ואלילות. כמו כן, כבר כתבתי סדרת מאמרים על מלחמתו של רבנו ב"גדולי הדור", ואשר בהם הוכחתי כיצד רבנו מלמד אותנו בכל רחבי כתביו, ש"חכמי ישראל" באלף השנים האחרונות אינם אלא סכלים ומחוסרי דעת במקרה הטוב, ומינים וכופרים והווי הזיות מאגיות אליליות במקרה הפחות טוב, וכדברי ישעיה (מג, כז): "וּמְלִיצֵיךְ פָּשְׁעוּ בִי", ותרגמו יונתן: "וּמְלִפְךָ [מורִיךְ ורַבִּינִיךְ] מְרִדוּ בְּמִמְרִי".

ומכאן לתשובתי המקורית לנהוראי, שהיא כאמור עדינה מאד-מאד:

ביקשת נהוראי, ואשיב לך, למרות שכבר השבתי לך במכתב בינינו מלפני כחודש ודומני שאין לי מה להוסיף עליו. וזה לשון מכתבי אליך מלפני כחודש:

ידידי המלומד,

לגבי אלבו, עדיין אני חושב שכוונתו של קאפח היא לבטל אותו כליל, והנה לפניך דבריו של קאפח בפירושו לספר המדע (עמ' קסו), ואיני יודע כיצד ניתן להבין אחרת את דבריו:

"ועיין אלבו בעיקריו מאמר שלישי פרקים יד-טו, שארג לדעת רבנו קורים דמיוניים וחצב בורות אשר לא יכילו המים במחלוקתו על היסוד הזה. ואיני מוצא לנכון להשיב על דבריו כאן כי לא זו המטרה. וכל שגינותיו שם מוכיחים על השקפה תמוהה במושגי האלהות שלו [!] ולא בקושי רב יאמר עליו רבנו 'ועדיין אלבו מבחוח' והיא שהביאתו לאמירת אמריו". ובעמ' תרט כתב: "יש להתייחס למובאות בעל העיקרים דעותיו ומסקנותיו בזהירות". ובעמ' תרלח כתב: "תירוצ זה וכל מסוגו מתאים לבעל העיקרים שלא הבין כלל מהות הנפש במשנת הרמב"ם". ולאחר הדברים הללו אתה עדיין מעריך אותו ורואה בו חכם? האם אדם אשר משתבש במושגי האלהות הבסיסיים ביותר יכול להיות חכם? והלא הוא עובד אלהים אחרים, לא פחות!

לגבי שאר "חכמי ישראל" שהזכרת (והכוונה ל"חכמי ישראל" באלף השנים האחרונות), מה לתבן את הבר, יש בהם דברי אמת לצד דברים מיותרים, וכן לא מעט דברי הבל והזיות. איני מבטל אותם לחלוטין, ברם יש לשים אותם במקום הנכון להם, ולא כאלהים שאין להעביר עליהם ביקורת. טעויותיהם שגיאותיהם ושגיאותיהם רבות מלספור, ריבוי דבריהם הוא אחת הסיבות לריחוק מדרך האמת, ורוב דבריהם המוחץ הוא כילוי זמן יקר. אני מכבד את דרכך, אבל זו דרכי ודעתי, והן מבוססות על השקפות הרמב"ם בהלכה ובמחשבה שאין כאן מקום לפרטן. לפיכך, אציין כאן רק מעט-מזער משלל ראיותי להזיות "חכמי ישראל" באלף השנים האחרונות, בהפניה לסדרת המאמרים: "הרמב"ם והרמב"ן – יחי ההבדל הקטן".

עד כאן תשובתי הפרטית לנהוראי שפרסמתי אז, ולה הוספתי שם את הדברים הבאים:

ראוי להוסיף, שהראיות לדבריי נמצאות במאמרים שפורסמו באתר, וכבר אמר רבנו במורה (עמ' נב) שקל מאד להקשות על כל סברה נכונה ולסתור אותה לכאורה, אך הקושי הוא להגיע להבנתה... כמו כן, הנני ממליץ לך לעיין במאמר: "מבט למיסטיקה, לאסטרולוגיה ול"כתר מלכות' לאורו של הרמב"ם", שם הסברתי בהרחבה שלדעת רבנו מי שעוסק בבשפים ושדים הוא בגדר: "חלושי הדעת והנשים והקטנים שאין דעתן שלמה", כלשונו, והרבה יותר חמור מכך כי מדובר בסעיף מסעיפי העבודה-הזרה, ובחירוף ובגידוף השם הנכבד והנורא.

כדי לראות את אור האמת יש להשתחרר מדעות קדומות ששעבדו אותנו אליהן מקטנות, וכדברי קאפח בהערותיו למורה (עמ' עה): "והכוונה כשתצליח להשתחרר מן הדעות הקדומות שהולעטת בהם על ידי זקני בור או נשים בלות משחר עלומיך".

הנני מאחל לכולנו אפוא אהבת-אמת לה' יתעלה ולדרך האמת, מפני שזו ורק זו תביא לאהבת חנים (ובעניין זה ראו: 'חזון הרמב"ם לתקומה רוחנית'). ואצרף את איחולי של קאפח בתשובה

על הכישופים (שו"ת הריב"ד, עמ' קנ): "והדברים פשוטים וברורים. כ"ד יוסף קאפח **המאחל לכם השתחררות מכל הדמיונות**" – ובגלל שותפותו במסד הכומרים השכירים הפרו-נוצריים קאפח נזהר מאד בלשונו, וגילה את דעתו בעניינים הללו רק ברמזים נדירים ונידחים מאד, וגרם לרבים לסבור שההרחקה מן ההזיות המאגיות היא שולית וזניחה מאד בדת משה, בעוד שהיא יסוד היסודות, כי הציר שעליו סובבת כל התורה הוא סילוק עבודה-זרה ומחיית עקבותיה.

לאחר שסיימתי להשיב, הוסיף תמיר בפורום את הדברים הבאים:

"אני תוהה לעצמי, למה הוא עושה זאת? מה יוצא לו מזה? הרי הוא אווז באמת הנצחית שנמצאת בכף ידו, שמדברת בפני עצמה וניתנת להוכחה בקלות. למה הוא מתלכלך בביבים? שהרי לימדנו ר' אריסטו: 'ומחובת הרוצה לשפוט בצדק שלא יהא שונא את החולקים עליו, אלא יהיה נוח כנה. וינהג בו כפי שנוהג בעצמו בעצם אמיתת ההוכחות' (השמים והעולם א, ראש פרק י; ובמורה ב, טו, עמ' קצז, עמודה שמאלית)".

מעניין שתמיר תמה: "למה הוא עושה זאת? **מה יוצא לו מזה?**", ואני משיב את התמיהה אליו: וכי רק אם "יוצא משהו לאדם" הוא עושה משהו? רק אם מגיעה לאדם טובת-הנאה כלשהי, רק אז יש לו סיבה לעשות משהו? מדוע כל-כך קשה למר רצון להניח שאולי, רק אולי, האדם פועל ועושה לשם-שמים? מדוע כל-כך קשה לו להניח שאין בעניין שום טובת-הנאה? וגדולה מכולן: מי הרגיל אותו למחשבה שמאחורי כל מעשה עומד אינטרס ושאיפה זרה? האם תמיר המלומד לא מודע לקיומה של עבודת ה' ולימוד תורה **ללא** קבלת שכר וטובות-הנאה?

"אֲמַרְתָּם שְׂוֹא עֲבַד אֱלֹהִים וּמָה בָּצַע כִּי שְׁמַרְנוּ מִשְׁמֶרְתּוֹ" (מלאכי ג, יד), "הֲלֹךְ צִדְקוֹת וְדָבַר מִיִּשְׂרָאֵל מֵאֵס בְּבָצַע מַעֲשִׂיקוֹת לְעַר כְּפִיו מִתְמַר בְּשֹׁחַד אֵטֶם אָזְנוֹ מִשְׁמַע דְּמִים וְעֵצִים עֵינָיו מִרְאוֹת בָּרָע. הוּא מְרוֹמִים יִשְׁכֵּן מִצְדוֹת סְלָעִים מִשְׁגְּבוֹ לְחֻמוֹ נִתֵּן מִיָּמָיו נֶאֱמָנִים" (יש' לג).

זאת ועוד, האם עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה היא בגדר: "התלכלכות בביבים"? האם פנחס בן אלעזר אשר דקר את זמרי וכזבי בעת התועבה התלכלך בביבים? האם אליהו הנביא בקיום מעמד הר הכרמל ובהריגת מאות נביאי הבעל והאשרה התלכלך בביבים? האם שמואל הנביא כאשר שיסף את אגג מלך עמלק התלכלך בביבים? האם משה רבנו כאשר היכה את המצרי והרגו התלכלך בביבים? האם שבט לוי אשר הרג את אחיו שלושת אלפי איש לאחר חטא העגל התלכלך בביבים? האם אברהם אבינו התלכלך בביבים כשהוא נלחם מלחמת חורמה עיקשת ונחרצת באילות הנגלות והמטונפת? ואם המלחמה בעבודה-זרה כל-כך בִּיבִית נגעת ומטונפת בעיניו, מדוע הקב"ה ציוונו להכרית עבודה-זרה **בכל דרך אפשרית**?

זאת ועוד, ה' יודע וְעֵד שאיני שונא שום אדם אשר ההלכה אינה **מחייבת** אותי לשנוא. כלומר, מחללי-שם-שמים אשר הפכו תורת אלהים לקורדום חוצבים, הורסי הדת למיניהם אשר החריבו את יסודות התורה המחשבתיים והפכו את דת משה לדת פרו-נוצרית, כל הווי ההזיות למיניהם אשר מתעים את העם אחרי התוהו וההבל, וכמובן, כל עובדי האלילים למיניהם – את כל אלה אנו מחויבים לשנוא לפי ההלכה! ואף גרוע מכך – דינם של המינים ועובדי האלילים הוא כידוע שמורדין ולא מעלין... ואפילו יהודי תם וכשר, אשר ראיתיו עובר עבירה בדברי שמים

בסתר (וכל שכן בפרהסיה), והוכחתי, ובעט בתוכחה ולא הודה על האמת – מצוה לשנוא אותו עד שישוב בתשובה! וכתבתי גם בעניינים אלה מאמרים, בנוסף למאמרי ההגנה שנזכרו לעיל, כגון: "כל המינים כרגע יאבדו", "אהבת הרעים ושנאת הרשעים", "חובת מצות הוכח תוכיח את עמיתך", "כך היה הלל אומר: ודישתמש בתגא – חֶלֶף" (סדרת מאמרים), ועוד רבים.

עד כאן תשובתי לנהוראי ולתמיר, ובחלק הבא מופיעה תשובתי לערן חבשוש.

"יַעֲתָה לֹא רָאוּ אוֹר בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים" (איוב לז, כא).

טענות קשות נגד אור הרמב"ם (חלק ב)

לתשובתי למר יהב הגיב בפורום שם מר ערן חבשוש וז"ל: "האם רבנו היה חף מטעויות? האם רבנו לא סבר שיש בעולם גלגלים? שהם בעלי דעה ונפש? האם רבנו לא סבר שהשמש מקיפה את כדור הארץ? ואולי כל נושא השכלים כבר לא רלבנטי, כי אם אין גלגלים אז למה צריך עשרה שכלים נבדלים או 20 או 50? האם רבנו לא שינה דעתו בין מהדורה קמא לבין מהדורת בתרא במספר לא מבוטל של נושאים? אז אולי נבטל גם את רבנו של מהדורה קמא?

האם ירדת לעומק דעתו של הגר"א שאתה יכול לחוות דעתך על הבנתו? האם נשאת ונתת מולו? אתה נתפס על משפט שלא בטוח שהוא בכלל אמר אותו (כך זה לדעת מארי).

אני חושב שכדאי לדבוק בחיוב ולהאיר את דרך רבנו מבלי לפסול או לזלזל בהשקפות אחרות".

עד כאן דבריו (כל שאלה בדבריו נאמרה בשורה נפרדת), והנה לפניכם תשובתי (גם תשובה זו נערכה מחדש כמו תשובותי בחלק הראשון):

אף אחד לא אמר שרבנו חף מטעויות, וכבר קמו לרבנו משיגים רבים מאד (אף שכל דבריהם הבל מהובל, ולא ידעו ולא יבינו בחשבת ההזיות יתהלכו). לעומת זאת, הוזי ההזיות בדת האורתודוקסית סבורים, ש"חכמי ישראל" ו"גדולי הדור" (בעיקר מקרב המינים הארורים), הינם כאלהים ולכן הם אינם טועים לעולם ואסור למתוח עליהם דברי ביקורת. ואין צורך לומר, שרק אלהים אינו טועה, ומי שסובר שרבותיו אינם טועים והם כאלהים – עובד עבודה-זרה.

כמו כן, כדי למצוא טעויות בדברי רבנו צריך להתאמץ מאד, אך כדי למצוא דברי אמת מדויקים אצל "חכמי ישראל" שפעלו באלף השנים האחרונות צריך להתאמץ ולהתייגע הרבה יותר... ויתרה מזאת, הנני תמה עליך תמיהה גדולה מאד: האם באמת אתה סבור שיש מה להשוות בין טעויותיו של רבנו לבין טעויותיהם של המינים וצאצאיהם? האם אינך מבחין בין איכות חיבוריו של רבנו לאיכותם הירודה והעלובה של חיבורי שאר "חכמי ישראל"? האם אתה משווה בין ישרות השקפותיו של רבנו לריקבון השקפות המינים וצאצאיהם? האם אין לך קנה-מידה להבחין בין גאונות לסכלות? האם רבך מבקעת העצמות אוֹנו לא לימדך להבחין בין תבן לבר? ונזכרתי עתה שרבך הכשיר את ספר האופל, כלומר, אם רבך השכיר אינו יודע להבחין באלילות גלויה מפורשת ומתועבת כאשר היא ניצבת לנגד עיניו, מה יש להלין על תלמידו הקטן?

ויתרה מזאת, בשל אהבתו לאמת רבנו חזר בו פעמים לא מעטות, והלוואי והיו נוהגים כן הסכלים שנחשבים בעיניך ל"חכמי ישראל", ולו רק במעט משגיאותיהם: האם שמעת פעם "גדול דור" שאומר "טעיתי"? ובכן, האפשרות היחידה לשמוע "גדול דור" שאומר "טעיתי" (וגם זה רק בחדרי חדרים) היא במחלוקת בין "גדול דור" ספרדי לאשכנזי, שסופו של הספרדי לכווע ולהשתחוות אפיים-ארץ לאשכנזי, כמו שקרה לעבדאללה העיוור בזמנו עם ליב שטייזנמן.

וזכורני שנכחתי בפגישה עם אחד מחברי-הכנסת הוותיקים לשעבר, ישבתי בצד ושמעתי כיצד הלה מספר על-כך שיש שני סוגי רבנים בש"ס: יש רבנים שאריה דרעי הנבל **מורה להם** מה לעשות (הספרדים), ויש רבנים שאריה דרעי **שואל אותם** מה לעשות (נחשו מי?).

וכבר הרחבתי במאמרים רבים על אהבת האמת הנדירה של רבנו, ראו: "אהבת האמת ורדיפת הצדק", "קבל האמת ממי שאמרו", "בשם ה' אל עולם – קריאת קרב לדרך האמת", "מדוע מעטים אנשי האמת?", "האמת והשלום – הסותרים זה את זה?", "ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל", ועוד. נמצא, שגם על העדר בקשת האמת ודרישתה הנני מותח ביקורת על אותם הטיפשים שנחשבים ל"חכמי ישראל", ולא רק על עצם שגיאותיהם העצומות.

* * *

שאלת: "האם רבנו לא סבר שיש בעולם גלגלים? שהם בעלי דעה ונפש? האם רבנו לא סבר שהשמש מקיפה את כדור הארץ? ואולי כל נושא השכלים כבר לא רלבנטי, כי אם אין גלגלים אז למה צריך עשרה שכלים נבדלים או 20 או 50?". ועל שאלותיך אשיב בשאלות: האם אינך יודע להבחין בין שגיאות בענייני מדע לשגיאות בענייני יסודי הדת? האם אינך מבין את ההבדל התהומי שבין סוגי השגיאות הללו? ושגיאות בענייני מדע הן שגיאות אשר נובעות ממצב התפתחות המדע באותה נקודת זמן היסטורית, לעומת זאת, שגיאות ביסודי התורה שקיבלנו ממשנה רבנו בהר סיני, מובילות לכפירה ולמינות ולהכרתת הנפש מחיי העולם-הבא!

וכה דברי רבנו בפירושו לסנהדרין (י, ב):

"[התנא] הזכיר את אלו [המלכים] מחמת **גודל מעלתם בחכמה**, והיה חושב מי שיחשוב שברוב חוכמתם וזכות התורה שהיו יודעים אותה ידיעה גדולה יש להם חלק [לעולם-הבא], לפיכך השמיענו שיסודות האמונה נתקלקלו אצל אלו, והיו להם ספקות במקצתם [=אפילו ספקות ביסודות האמונה מכריתים מחיי העולם-הבא!] **ולפיכך נדחו מחיי העולם-הבא**".

הנה למדת, שגם מי שגדול **באמת** בתורה ויש לו זכויות אמיתיות בלימוד התורה, אפילו הוא, אם נתקלקלו אצלו יסודות הדת, ריחוקו מאלהים כה גדול ועונשו כה חמור, שהוא עלול לספוג את העונש הקשה ביותר: הכרתתו מחיי העולם-הבא! כל-שכן וקל-וחומר המינים וצאצאיהם אשר לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, ונכשלים ונחבלים בהשקפות מינות ומדוחים.

וכבר הרחבתי בתשובה לכל המלינים על שגיאותיו של רבנו בענייני מדע, במאמר: "הרמב"ם ידע שהנחות המדע הקדום אינן בהכרח אמת". כמו כן, בעניין שגיאתו של רבנו ביחס לגלגלים שהם בעלי נפש, וכן בעניין עשרת השכלים הנבדלים, ובכן, שתי ההשערות הללו אכן נראות

כשגיאיה, אף שאין לנו יכולת להוכיח מעל לכל צל של ספק שהן שגיאיה. כלומר, אנחנו רק יכולים **לשער** שרבתנו טעה, מפני שיש לנו יכולת מדעית להבין הרבה יותר טוב את מערכות השמים שסביבנו, וקשה מאד להעלות על הדעת שיש לגרמי השמים מודעות ונפש.

שגיאיתו של רבנו בעניין ייחוס נפש לגלגלים, נובעת משגיאיתם של הפילוסופים הקדמונים, אשר לא הבינו כיצד ייתכן שגרמי השמים נעים סביב כדור הארץ? באיזה כוח הם נעים? הם לא ידעו הרבה על כוחות בטבע כמו כוח המשיכה, ולכן הם נאלצו לשער שיש לגלגלים ולכוכבים דעה, אשר מנחה ומעוררת אותם לנוע ואף לשאוף להתרומם במעלות השגת ה'. אגב, לדעת קאפח, רבנו חזר בו מהשקפה זו, ראה דבריו בהלכות יסודי התורה ג, אות בא.

גם שגיאיתו של רבנו בעניין עשרת השכלים נובעת לדעתי הצנועה מנתונים מדעיים שגויים, שהרי הקדמונים חילקו את היקום לעשרה מדורים אשר סובבים את כדור הארץ באופן מעגלי, כלומר, כדור הארץ בטבור העולם, ותשעה גלגלים מקיפים אותו, סך-הכל עשרה מדורים. למיטב הבנתי בשלב זה של לימודי, התפישה המדעית הזו היא שדחפה את הקדמונים לשגות שהקב"ה פועל בעולמו באמצעות עשרה שכלים, אשר שופעים מזה-על-זה עד אשר השפע האלהי מגיע לעולם השפל התחתון. כמו כן, היו מהם שהחליטו משום מה, שלא יעלה על הדעת שהקב"ה המרומם והנשגב, יפעל באופן ישיר ללא ישויות שכליות מתווכות, לכן הם סברו שפעולתו של ה' יתעלה עוברת סדרת שלבים עד להופעתה בעולם החומרי השפל.

כל ההשערות הללו שנראות בעינינו כהזיות גמורות, היו מקובלות בקרב חכמי קדם ואף בקרב חז"ל, אשר אימצו את ההשקפות הללו, ודיברו עליהן ברמזים ומשלים בחלק מאגדותיהם. כמו כן, עלינו להבין, כי העדר כלים מדעיים אמפיריים, גרם לחכמי קדם לערבב בין המדע האלהי למדע הטבעי. כלומר, מכיוון שלא היו להם כלי מחקר אמפיריים מוחשיים הם נאלצו לשער השערות פילוסופיות כדי למלא את החלל המדעי העצום שהיה מעבר להישג ידם. אגב, מסיבה זו חז"ל ורבנו מרחיקים מלימוד מעשה בראשית, כי העניינים הללו היו קשורים בימי קדם בקשר ישיר והדוק עם עולם הפילוסופיה וההשערה הפילוסופית, שאינם מתאימים לכל אדם.

ובעניינים אלה ראו: "יסודות במדעי האלהות", "לימודי המדעים במשנת הרמב"ם", "חמקנות מדעי האלהות", "ראש הדרדעים מטשטש את חשיבות מדעי הטבע", ועוד.

* * *

"בְּדִבְרֵיהֶם לֹא יִסָּר עֶבֶד [אלא השבט לגו כסילים]; כִּי יִבִּין? וְאִין מַעֲנֶה" (משלי כט, יט).

עוד כתבת כך: "האם רבנו לא שינה דעתו בין מהדורה קמא לבין מהדורה בתרא במספר לא מבוטל של נושאים? אז אולי נבטל גם את רבנו של מהדורה קמא?". מדברך עולה מסקנה מזעזעת ביותר בסכלותה, והיא: שעלינו לקבל את כל ההזיות המאגיות המטופשות של המינים וצאצאיהם רק בגלל שגם רבנו טעה ושגה! ובמלים אחרות, גם אם הוזי ההזיות באשכנז תעו ולעו וסטו סטייה חדה לכיוון המינות והאלילות, לשיטתך, עדיין עלינו לקבל את דבריהם, רק בגלל שרבנו שגה בענייני סברה או מפני שהמדע שהיה בימיו לא היה מפותח דיו?

ויתרה מזאת, איך אפשר להשוות בכלל בין טעויותיו של רבנו לבין הזיותיהם וסטיותיהם של המינים הכסילים? והלא ברבנו בערה האהבה לאמת והרדיפה לצדק ובכל מקום שהיו מוכיחים אותו שהוא טעה הוא היה חוזר בו מיד, ומודה לאדם אשר העמיד אותו על טעותו! וזו גם עדות לחוכמתו וליושרתו וליראת השמים שלו. אך לעומתו, המינים וצאצאיהם שר"י הלכו והולכים בדרכי רשע זיוף וסילוף והתעית עמנו, ומשליטים את הזיותיהם בגסות ובדורסנות לדורי דורות, תוך עיוות תורת חיים אלהית טהורה והפיכתה לדת אלילית פרו-נוצרית טמאה ונגעלה.

* * *

כתבת: "האם ירדת לעומק דעתו של הגר"א שאתה יכול לחוות דעתך על הבנתו? האם נשאת ונתת מולו? אתה נתפס על משפט שלא בטוח שהוא בכלל אמר אותו (כך זה לדעת מארי)". ובכן, מי החליט שחובה לשאת ולתת עם אדם כדי לחוות דעה עליו? האם חובה לשאת ולתת עם המינים וצאצאיהם כדי להוקיע אותם? וכי יש לדון לכף זכות עובדי אלילים? וכי עלינו לאפשר להם להשחית את עם-ישראל רק בגלל שהם כבר נתבערו מן העולם? ובכלל, גם אם הם היו בחיים, וכי מותר לשאת ולתת ולדון עם המינים וצאצאיהם? זאת ועוד, איך אתה יכול לחוות דעה על אלי ההגמון מווילנא ולקבוע שיש לו "עומק דעה" אם לא נשאת ונתת מולו? קצרו של דבר, דברייך הינם התעיה נחותה ביותר שאפילו דרדק מבין שאין בה מאומה.

ולא אעתיק כאן את כל ההלכות אשר משברות ומנצחות את דבריך, די אם אפנה למאמר: "כל המינים כרגע יאבדו", שם הסברתי את היחס הנכון למינים ולצאצאיהם בהרחבה. ברם, הלכה אחת כן אעתיק משם, כי קצה נפשי בזוהמת המחשבה הרצוצה אשר בוקעת ועולה מבתי מדרשות התהו של הדרדעים השכירים, וכזה דברי רבנו בהלכות עבודה-זרה (ב, ט):

"וכן המינים מישראל, אינן כישראל לדבר מן הדברים, ואין מקבלין אותן בתשובה לעולם, שנאמר: 'כָּל בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁיִגּוּ אַחֲרוֹת חַיִּים' [מש' ב, יט] [...] ואסור לספר עמהן ולהשיב עליהן תשובה כלל [כדי שלא לתת להם פרסום, אך במקום שהם הפכו להיות 'חכמי ישראל' או 'מעתיקי השמועה' או 'מרנן ורבנן של ישראל' או 'קדושי עליון' או 'גאוני עולם' – חובה להוקיעם ולפרסמם ולבזותם ולחרפם ולגדפם, ולעקורם בכל דרך אפשרית מליבה העשוק של דת משה שנאנקת תחת עולם, ובין-כך ובין-כך, אין לשאת ולתת עמם ואפילו לא להתקרב אליהם], שנאמר: 'וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה' [מש' ה, ח], ומחשבת מין לעבודה-זרה".

אגב, לפי שיטתך, כיצד אתה מותח עלי ביקורת מבלי לשאת ולתת איתי? האם רק על סמך כמה משפטים מתוך מאמר שלא קראת אותו בכללותו? האין זו צביעות חמורה מצדך?

ועתה לעצם דברי אלי המעונן מווילנא, גם אם הוא לא אמר את המשפט הנדון, כל חכמי-יועצי-אשכנז שבאו בעקבותיו ייחסו לו את המשפט הזה, אימצו אותו אל חיקם באהבה, והשתמשו בו נגד רבנו, הם רצו להאמין שהוא אמרו גם אם הוא לא אמרו. ואין שום ראייה שהוא לא אמרו, ולמה שהוא לא יאמר את המשפט הזה? וכי שונה הוא מרובם המכריע של אבותיו ורבותיו המינים אשר שנאו שנאה תהומית ויוקדת את רבנו? ומדוע הם שנאו אותו שנאה עזה? מפני שנס האמת שבידו מכה אותם בסנוורים ושופך אור נגוהות על סכלותם מינותם ורשעותם.

כמו כן, קאפח אינו נאמן עלי בעניין זה, כי היה לו אינטרס מובהק לַמַּעַט את נקודות החיכוך שבין דרך האמת לבין מעסיקיו הפרו-נוצריים, שהרי כידוע, מתפקידיו המובהקים והראשונים של כומר ממסדי שכיר, ובמיוחד אם הוא בכיר מאד, הוא לפרק את כל המוקשים אשר עלולים לגרום לזעזועים שיסכנו את מעמדו, יוקרתו ומשכורתיו. ובמלים אחרות, תפקידו הראשון הוא לחנוק כל התערורות לדרך האמת אשר מסכנת את מעסיקיו הרשעים. כך שברור לי כשמש, שקאפח לא היה נאמן בעניין זה, והראיה היא, שהוא התעלם לחלוטין מכך שכל חכמי-יועצי-אשכנז, כן היו והינם סבורים שהגולם מוויילנא אמר את דברי הבלע כנגד רבנו ודרך האמת.

ובמלים אחרות, מה התועלת בטענה שהגולם מוויילנא לא אמר כדבר הרע הזה, כאשר המינים וצאצאיהם כולם סבורים שהוא כן אמר? האם רק כדי שיהודי תימן ירגישו טוב עם עצמם? רק כדי שהם לא יתעוררו למרוד באדוניהם האירופיים העריצים? ודבריו של קאפח השכיר אינם מטשטשים כהוא-זה את החרפה הגדולה שהמיטו דברי המעון על רבנו ועל דרך ה' יתעלה, הדבר היחיד שקאפח השיג בהשערותיו הוא להרדים את אנשי האמת ולטשטש ולעמעם אורות אשר מעוררים לדרך האמת, כאילו שאם המעון לא אמר זאת, ההשקפה הזו לא קיימת...

ואגב, כתבת: "האם ירדת לעומק דעתו של הגר"א", ואיני יודע איך אפשר לומר על סכל כל-כך גדול שהאמין בכישופים ובשדים ובכל ההזיות, שהוא בעל "דעה עמוקה", והלא לדעת רבנו בסוף הלכות עבודה-זרה פרק יא, הוא מן הסכלים ומחוסרי הדעת. כלומר, נטייתו של הגולם רפה-השכל מוויילנא אחרי המאגיה וההזיות האליליות מעידה על נבכי אישיותו הרקובה.

והנה לפניך דברי רבנו בסוף הלכות עבודה-זרה פרק יא:

"ודברים אלו כולן [כל ענייני המאגיה שהובאו בפרק יא שם] דברי **שקר וכזב הן**, והן שהטעו בהן עובדי עבודה-זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך **בהבלים האלו**, ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה [=תועלת], שנאמר: 'כִּי לֹא נִחַשׁ בַּיַּעֲקֹב וְלֹא קִסָּם בְּיִשְׂרָאֵל' [במ' כג, כג]. ונאמר: 'כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֵל מַעֲנִיִּים וְאֵל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֵתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [דב' יח, יד].

כל המאמין בדברים אלו **וכיוצא בהן** [מענייני המאגיה וההזיות], ומחשב בליבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותן, אינו אלא מן **הסכלים ומחוסרי הדעת**, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה התורה אינם דברי חכמה, אלא **תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן**. ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים: 'תָּמִיד תִּהְיֶה עִם יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [דב' יח, יג; כלומר, אל תימשך אחר המאגיה אלא אחז באמונה זכה וברה].

* * *

עוד כתבת: "אני חושב שכדאי לדבוק בחיוב ולהאיר את דרך רבנו מבלי לפסול או לזלזל בהשקפות אחרות". ובכן, האם לדעתך יש **איסור** לפסול או לזלזל במינות או בעבודה-זרה? אני פשוט רוצה להבין, האם לדעתך אפשר לחיות בשלום עם הכפירה והמינות? ואיני יודע באיזה

דת אתה חי, אך ההשקפה הזו היא השקפה מובהקת של הדת החדשה הפרו-נוצרית והפרו-אלילית, אשר טוענת ש"הכל דברי אלהים חיים". כלומר, כל ההזיות והדמיונות הנפלות אשר משחיתות את המחשבה ומדרדרות את עם-ישראל לסכלות למינות ולעבודה-זרה, כל ההזיות הללו לגיטימיות בעיניהם, כי הם הפכו תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, וכבר אין חתירה לדרך האמת ולאהבת ה' יתעלה, אך במקומה יש שקיעה בתאוות וברדיפה אחרי הבצע והכבוד.

וכבר הוכחתי במאמרים רבים את דרך האמת ומלחמתה בעבודה-זרה, כי הציר שעליו סובבת כל התורה הוא מלחמת חורמה בעבודה-זרה, הנה לך כמה מהם: "כל המינים כרגע יאבדו", "ביקורת על יחסי לרש"י-שר"י – ותשובתי", "מלחמתו של הרמב"ם ב'גדולי הדור'" (סדרת מאמרים), ועוד. ואצרף לך כאן מובאה אחת מדברי רבנו במורה (ג, לז), כדי שנלמד משהו על היחס הנכון לעבודה-זרה ולחילול השם, ועל הדברים הללו רבנו חוזר **שש פעמים** ברחבי כתביו (ראו: 'הציר שעליו סובבת התורה – עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה'): "כיוון שהייתה מטרת כל התורה וצירה אשר עליו היא סובבת, הוא עקירת עבודה-זרה ומחיית עקבותיה".

* * *

נמצא אפוא, כי "לדבוק בחיובי" זה לא רק "ועשה טוב" זה קודם כל "סור מרע". יש יותר מצוות לא-תעשה מאשר מצוות עשה. לפני שזורעים ומטפחים צריך לסקל ולחרוש, ורבנו השתמש במלים קשות ביותר נגד התועים אחרי ההבל, נגד "חכמי ישראל", נגד הממסד הרבני, ונגד המסחור של הדת והפיכתה לקורדום חוצבים. וברור כי הדרדעים השכירים נוהים בעקבות המינים וצאצאיהם ולכן הם בוחרים להתפלפל בענייני איסור והיתר... ולמקרה ששכחת בעקבות מגפת ה"פוליטיקלי קורקט", היסוד החשוב ביותר הוא **האהבה לאמת**: "כי חשוב אצלי ללמד **יסוד מן היסודות** יותר מכל מה שאני מלמד" (סוף פירוש רבנו למסכת ברכות).

ובגלל שהשלכתם את האמת, אזכיר לכם גם את דברי רבנו במורה (עמ' יב, רע):

"כללו של דבר, אני הגבר אשר אם נסגר סביבו הדבר וצר לו המעבר, ולא אמצא עצה ללמד אמת שהוכח אלא על ידי כך שיתאים למעולה אחד, ולא יתאים לעשרת אלפים סכלים [!], הריני מעדיף לאמרו בשבילו, **ולא אחוש לגיבוי אותם ההמון המרובים**, ואטפל בהצלת אותו הנעלה היחיד ממה שנלכד בו, ואורו במבוכתו עד שיגיע לשלמות וירוח לו" (עמ' יב).

"**כי אין רצוי לפניו יתעלה כי אם האמת, ואין מכעיסו כי אם השווא**, ואל יתבלבלו השקפותיך ומחשבותיך ויהיו בדעותיך השקפות בלתי נכונות רחוקות מאד מן האמת ותחשבים תורה, כי התורות [=המצוות] הם אמת צרופה **אם הובנו כראוי**, אמר: 'צֶדֶק עֲדוּתִיךָ לְעוֹלָם' [תה' קיט, קמד], ואמר: 'אֲנִי ה' דִּבֵּר צֶדֶק מִיִּשְׂרָאֵל' [יש' מה, יט]" (עמ' רע).

וכי שיבושי העולם הדתי האורתודוקסי של ימינו אינם מעידים כאלף עדים על ריחוקם מדרך האמת במשך מאות רבות בשנים? האם הם הבינו כראוי את פקודי ה' הישרים?

"וַיָּמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לֹא אֱלֹהֵי אֻמָּת וְלֹא כֹהֵן מוֹרֶה וְלֹא תוֹרֶה" (דה"ב טו, ג).

* * *

זאת ועוד, מביקורתך עולה שלא קראת כלל את מאמריי, לכן אצרף לקמן כמה דוגמות מהתקפותיו החריפות של רבנו, ובסופן אביא גם שלוש מדברי קאפח רבך, ויש עוד רבות:

(1) להלן התקפת רבנו על המינים וצאצאיהם במאמר תחיית המתים (עמ' עב), ואני מציע לך לקרוא את הפסקה הזו לפחות עשר פעמים כדי לעכל את הנאמר בה, וכולי האי ואולי...

"והם מדמים שהם **חכמי ישראל**, והם היותר סכלים בבני אדם ויותר תועים מן הבהמות, ובבר נתמלאו מוחותיהם פלאות והזיות ודמיונות נפסדות כנערים וכנשים [...] כי הראיה על אותם היסודות דרוש לה בקיאות במדעים רבים שאין חכמי התורה יודעים מהם מאומה".

(2) "ואני תמה על אנשים גדולים [בעיני עצמם ובעיני השוטים] **שעיורה אותם התאוה והכחישו את האמת** והנהיגו לעצמם הקצבות [תקציבים] בעד המשפטים [פסיקת הדין בבתי-הדין] והלימוד [לימוד התורה] ונתלו בראיות קלושות" (פירוש רבנו לנדרים ד, ג).

אוי ויי, מה? אסור לקחת כסף על לימוד תורה? אסור להשתמש בכתרה של תורה? אסור למשוך משכורות עתק? וכל הדת האורתודוקסית בנויה על הפקת רווחים מהתורה ומהדת... התבונן סביבך, יש איזה רי"ש-בי"ת שעושה מצוות בלי לקבל כסף או בלי טובות הנאה?

(3) "ואין לך צורך בְּאַמְרָךְ היכן יראת שמים? כי זה וכיוצא בו מן הגדולים ממנו ממי שקדם, אין יראת שמים אצלם אלא להימנע מן החמורות [=העבירות החמורות שעונשן כרת וכיו"ב], כפי שהדבר אצל ההמונים, אבל החובות המידותיות אינם סוברים שהם מחובות הדת ואף אינם מדקדקים בדבריהם כפי שמדקדקים בהם השלמים יראי ה'. **ורוב אנשי הדת מבעלי השררה הללו כאשר הדבר קשור בשררה נעלמת יראת שמים [!]**" (אגרות הרמב"ם, עמ' קלא).

כלומר, כאשר הדבר נוגע לשררה אנשי הדת הופכים להיות גרועים מן ההמונים ועוברים גם על החמורות, כגון חילול-שם-שמים. והביטוי "רוב אנשי הדת" עדין מאד-מאד, ובימינו אפשר בהחלט לומר **כל**, כי בימינו אין אנשי דת בעלי שררה שעושים לשם שמים, שהרי מי שאינו הולך בדרך האמת ומתענג על תורת חיים, חזקה עליו שהוא זקוק לתמריצים חומריים.

(4) "מתוך מטרה שיהיו אלה הנקראים 'תלמידי חכמים' או 'גאונים' או איך שתדע לקרוא אותם [...] ולא ישליכו ידיעת ה' אחרי גוום, אלא ישימו שאיפתם הגדולה והשתדלותם במה שיביאם לשלמות [...] **לא על מה שמראה בעיני ההמון שהם שלמים**" (אגרות, עמ' עג).

וזו המציאות גם בימינו, התבונן סביבך בבעלי המרדעות השכירים למיניהם, אשר מתחנכים ומתחנפים השכם והערב להמון ולבעלי ההון, או לכומרים השכירים הגדולים והמפורסמים מהם, כדי לקבל מהם איזה תואר או קידום או טובת הנאה או איזו טיפה סרוחה של "הסכמה" שתביא להם רווח פוליטי או ממוני. וזכורני רי"ש-בי"ת אחד שהלך לקבל פליקים מעבדאללה כדי לזכות בהון פוליטי מתוך תקווה שהוא יהפוך גם להון כלכלי, ומלבד סטירות על זקנו המלבין לא קיבל מאומה, רק ביזה והשפיל את דרך האמת, ולא אשכח את פניו הנכלמים בעת שהוא הגיש את לחי החמור לקבלת הפליקים, ותודה לאל שהרחיק והציל אותי מתעלוליו ונכלוליו. **"לְמָה [ערוסין] לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְיָ? וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ!"** (ש"א טו, יט).

(5) "והנני מבאר עתה מה שנכשל בו זה **המרבה לההביל** [על אחד מצאצאי המינים]" (אגרות, עמ' קיג). ועלינו ללכת בדרך האמת הישרה ולא לאמץ את דרכי המהבילים העקושות.

(6) "ידעתי והיה ברור לי בעת שחיברתיו [את הספר משנה תורה], שהוא יגיע בלי ספק לידי רע הלבב המקנא, שיגנה את מעלותיו ויראה שאין צורך בו, או שהוא בלתי שלם. ואף לידי הסכל הפתי אשר אינו יודע ערך מה שנעשה וידמה שהוא מעט התועלת. ואף לידי המתחיל ההוזה המבולבל ויקשו לו בו כמה מקומות, כיוון שאינו יודע יסודותיהן או שקצרה בינתו מלדקדק מה שדקדקתי. ולידי המתחסד לפי דמיונו המאובן המטומטם שילעז על מה שנכלל בו מיסודות הדעות, **ואלה הם הרוב [וכוונתו לרוב מוחץ שהרי אנשי האמת הם 'שרידים']** ויבוא בלי ספק גם לידי השרידים אשר ה' קורא בעלי הישר והצדק וטובי התבונה, ואלה ידעו ערך מה שעשינו, אשר אתה הראשון שבהם, ואף אם לא יהיה לי בדורי זולתך – דיי" (אגרות, עמ' קכו).

(7) "ומדוע אתה מתפלל על התנהגותו [של 'גדול הדור'] בדומה למידות הללו, אותו שחונך מצעירותו באשליה שאין בדור כמותו, וסייעוהו בכך הזקנה והמעלה והייחוס [...] וזקיקותו לבני אדם להחדיר לליבם את אותו התבשיל הנתעב, שכל בני אדם מצפים לכל דבר הנשמע מן הישיבה או למתן תואר של כבוד, **ואותן ההזיות שנעשו להם טבע**" (אגרות, עמ' קכז).

ויש לקאפח בהערות שם רמזים עבים מאד, אך די בדברי רבנו למי שירצה להבין את האמת. כמו כן, בהמשך לדרכו של נהוראי: "ומה אנו? יתמי דיתמי חמרי דחמרי", אוסיף: ואם הראשונים הללו היו הוזי הזיות ועובדי אלילים, מה נאמר על ממסד הכמורה השכיר בימינו? וההולכים אחריהם באמת ראויים להיקרא: "יתמי דיתמי חמרי דחמרי", אך מי שהולך בדרך האמת, אינו צריך להרגיש כך: "וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדִי אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר" (יש' מט, ג).

(8) "וכמה חמור סימאון **הסכלים** וכמה מזיק הוא, אילו אמרת לאדם מאותם המדמים שהם **חכמי ישראל**, כי ה' שולח מלאך נכנס בבטן האשה ומצייר שם את העובר, היה הדבר מוצא חן בעיניו ומקבלו, ורואה שזו עוצמה ויכולת ביחס לה' וחכמה ממנו יתעלה, על-אף שהוא סבור [=אותו 'חכם' מן הכסילים הנבערים הנחשבים לחכמי ישראל] כי המלאך גוף של אש בוערת שיעורו כדי שליש העולם בכללותו, וייראה לו כל זה אפשרי ביחס לה'. אבל אם תאמר לו כי ה' נתן בזרע כוח מצייר [=גנטי] הקובע תבנית איברים אלו ותארם **והוא המלאך** [...] יירתע מכך, מפני שאינו מבין את עניין העוצמה והיכולת [המדעית] האמיתית הזו" (מורה ב, כו).

ובימינו המינים וצאצאיהם רואים בלימוד המדעים כפירה וסכלות! עד לאן הדרדרו בעיוורונם? לומר על מצות ידיעת השם וייחודו, יסוד היסודות ועמוד החכמות, שהיא כפירה? "אֲשֶׁר חָטְאוּ וְאֲשֶׁר הִחְטִיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס אֶת יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלִיָּהֶם" (מ"א טז, יג). "צֵאן אֲבֹדֹת הָיוּ עִמִּי רַעִיָּהֶם הַתְּעוּם הָרִים שׁוֹבְבוֹם מֵהָר אֶל גְּבַעָה הָלְכוּ שִׁכְחוּ רִבְצָם" (ירמיה נ, ו).

(9) "ואל יעלו על ליבך הזיות כותבי הקמיעות, ומה שתשמע מהם או תמצא בספריהם הטיפשיים נשמות שהם מצרפים אותם שאינם מורים על שום עניין כלל, וקוראים אותם 'נשמות', ומדמים שהם צריכים קדושה וטהרה, ושהם עושים נפלאות, **כל הדברים הללו סיפורים שאין ראוי לאדם נָשֶׁלם לשמעם, כל-שכן לסבור אותם**" (מורה א, סא).

וגם רבך מבקעת העצמות אונן הודה ב"אמיתותו ובקדושתו" של ספר האופל הטמא! ואוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה! "יִתְּשֶׁלֶךְ אֶמֶת אֶרְצָה" (דנ' ח, יב). והנה לפניך דינו של המודה בעבודה-זרה ואפילו לא עבדה, ולא חילל-שם-שמים בהפיכת תורת-אלהים לקורדום-חוצבים, ולא הִתְעָה את הרבים אחרי הִתְהוּ בהערצה למינים ולצאצאיהם (עבודה-זרה ב, י):

"כל המודה בעבודה-זרה שהיא אמת, אף-על-פי שלא עבדה – הרי זה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא". פשוט, חלק, חד-משמעי, נוקב, ואמיתי – זו דרך האמת של רבנו.

10 וכך אומר קאפח על הדת האורתודוקסית הדורסנית: "כפי שנפרץ הדבר במשך דורות הגלות [רק דורות הגלות? וכי בימינו לא נפרצה וחוללה התורה-שבעל-פה? ובימינו המצב חמור לא פחות ואולי יותר] שרבו הגזרות והמנהגים, הפסקים והדינים, ואף גזרות שלא נודע גזרן בבירור, ורק 'שמענו שפלוני גזר', ושומרים עליהם יותר מדיני התורה עצמה, ואף מחילים אותם בכוח ואל-על-מי שלא שמע שפלוני גזר" (מבוא לספר המדע, עמ' כד). ובספרי "אפיקים להרמב"ם" (עמ' 98–99), הבאתי דוגמה לדורסנותם מדברי ההוזה מוסא איסר-לשלשת.

11 והנה עוד מדברי קאפח, הפעם מהערה נידחת בפירוש רס"ג לתהלים (עמ' קעב), ואף ששותפותו במסד כומרי-הדת הפרו-נוצרי גרמה לו לטשטש להסתיר ואף לכפור באמת, לעתים רחוקות הוא כתב דברי אמת ברמזים מכוסים ומוכמנים היטב... וזה לשונו: "כי ישנם רבים [מי? האם כוונתו למינים ולצאצאיהם?] העושים עוֹל ופשעים מתוך נְשָׁקוֹ הבחנתם מעוות מעוקם ומעוקש וטוענים כי בצדק הם עושים ולא עוד אלא שאומרים זהו 'דעת תורה' [האם לא ראוי להסביר בפשטות מי הם אלה אשר משחיתים את דת האמת? ואיך נדע ממי להיזהר? ובגלל טשטוש האמת וכיסויה תלמידיו נוהים באדיקות אחרי המינים השחורים והזיותיים]".

12 "ומכאן באה התקפתו העזה של רבנו על אותם המתקדשים והמיטהרים [=מי הם המתקדשים והמיטהרים בימינו? למה לא להדריך אל האמת בעוז ובפשטות?] הלך וטפוף ילכו, האומרים אל תיגש בי כי קדשתיך, אשר נדמה להם שהם יודעים לישא וליתן במלחמתה של תורה" (קאפח במבואו למורה, עמ' 18). למי קאפח מתכוון? לכומרי הכנסיות או לכומרים האורתודוקסים? ובהמשך דבריו הוא רומז למי כוונתו: "ולמה לי לומר מלים משלי אביא לשון רבנו ודיי", ושם הוא מצטט את דברי רבנו על "חכמי ישראל" שנזכרו בנקודה הראשונה.

ואם הזכרנו את קאפח נצרף סיפור על מנהג שהוא נהג בו, מנהג אשר מיטיב לתאר כיצד הוא היה פוסח על שתי הסעיפים. סיפר לי ידיד אשר נהג להתפלל עם קאפח בבית-הכנסת, שבעת קרית-שמע קאפח היה אוחז את הציציות בידו ומקרבן אל פיו אך לא מנשקן... ואותו חבר תמה, מדוע הוא נהג כן? והלא אם יש לנשקן – נשק ינשק, ואם אין לנשקן והדבר מגונה, מדוע לעשות הצגה של נישוק? ורק שותפותו במסד המינים האוררים גרמה לו לטמטום האווילי הזה.

אגב, ממשיך דרכו, החוצב הידוע בציבור מבקעת העצמות, החליט משום מה לנהוג בסכלות מסוג שונה, וכאשר הוא מגיע לקרית-שמע של שחרית, הוא מכסה את פניו ראשו ובטנו בטלית, יותר ממה שמכסים את ראשי הנידונים למוות. איני יודע מה הוא עושה תחת המרדעת, מנשק או לא מנשק? אוחז בציציות או לא? אך מכל מקום מדובר במחזה גרוטסקי

להחריד אשר מעיד על פסיחה על שתי הסעיפים, וכן מסמל נאמנה את העיוורון שלקה בו, וכדברי רבנו לעיל בפירושו לנדרים (ד, ג): "שעיוורה אותם התאוה והכחישו את האמת".

"וְלָמָּה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יי? וְתַעַט אֶל הַשָּׁלָל וְתַעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יי!" (ש"א טו, יט), "נִדְמּוּ עָמִי מִבְּלִי הִדְעַת כִּי אַתָּה הִדְעַת מֵאֶסֶת וְאֶמְאָסָךְ מִכֶּהֱן לִי וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁכַח בְּנִיךָ גַם אֲנִי" (הו' ד, ו) – "כִּי מִקָּטָן וְעַד גָּדוֹל כָּלָה בִצְעַ בִצְעַ מִנְבִיא וְעַד כֹּהֵן כָּלָה עֲשָׂה שָׁקֶר" (יר' ח, י).

"וְאַתֶּם סִרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ הַכְּשֻׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שֶׁחֲתַם בְּרִית הָלֹוֹ אָמַר יי צְבָאוֹת. וְגַם אֲנִי נִתְתִּי אֶתְכֶם נְבִזִּים וְשִׁפְלִים לְכָל הָעָם כִּפִּי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שֹׁמְרִים אֶת דְּרָכֵי וְנִשְׁאִים פְּנִים בַּתּוֹרָה [מלעיטים ומזהמים את עם-ישראל בתורת מינות פרו-נוצרית ארורה] (מלאכי ב, ח-ט).

סוף דבר

"וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יָדְעוּנִי" (יר' ב, ח), "שָׁמְעוּ דְבַר יי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי רִיב לִי עִם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, כִּי אֵין אֶמֶת וְאֵין חֶסֶד וְאֵין דַּעַת אֱלֹהִים בָּאָרֶץ" (הו' ד, א), "רָאשִׁיךָ בְּשַׁחַד יִשְׁפֹּטוּ וְכֹהֲנֶיךָ בְּמַחֲרִיר יוֹרֻ וְנִבְיֹאֶיךָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ וְעַל יי יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא יי בְּקֶרְבָּנוּ לֹא תָבֹאוּ עָלֵינוּ רָעָה" (מי' ג, יא).

האם הדת האורתודוקסית היא דת האמת? האם הדת הזו, שהופצה באלף השנים האחרונות מייצגת נאמנה את תורת משה? זאת ועוד אחרת, לצערנו נדמה שיש היום אלפי דתות ושיטות הלכתיות ומחשבתיות. מן העבר האחד ניצב הרמב"ם, כאברהם אבינו ע"ה בשעתו, שקריאתו לדת האמת: "וַיִּקְרָא שֵׁם בְּנִים יי אֶל עוֹלָם" (בר' כא, לג) עדיין מהדהדת בפסקול ההיסטוריה של האנושות; ומן העבר האחר, כל שאר מחזיקי השיטות ההלכתיות המחמירות והתמורות, נעדרו המחשבה הזכה והשקפות האמת; ולצידם, רבבות בעלי האמונות התפלות ושקועי ההזיות המאגיות, שלעתים קרובות מאד חוצות בגסות את גבול איסור העבודה-הזרה.

ואסיים בדברי רבנו במורה (המובאה הראשונה מצוואתו למורה, והשנייה בעמ' רטו):

"אבל המבולבלים [=הוזי ההזיות המאגיות לריבוי מיניהן וסוגיהן] אשר כבר נִתְטַנְפוּ מוֹחוֹתֵיהֶם בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים, ויחשבו אותם מדעים אמיתיים, ומדמים שהם בעלי עיון [ושהם 'חכמי ישראל'] ואין להם ידיעה כלל בשום דבר הנקרא 'מדע' באמת [ואף הינם 'יותר תועים מהבהמות', כלשון רבנו ב'מאמר תחיית המתים'] – הם יירתעו מפרקים רבים ממנו [מפרקי 'מורה הנבוכים'], ומה מאד יקשו עליהם כי לא יבינו להם עניין. ועוד, כי מהם [=מלימוד החכמה ומקניית הדעת] תתגלה פסולת הסיגים שבידם [ולכן התנגדו למורה, כדי שלא תִּחְשַׁפְּנָה תרמיתם, סכלותם ונבלותם], שהן סגולתם ורכושם המיועד לאידם".

"וכל זמן שהאדם מוצא את עצמו [...] נוטה כלפי התאוה והתענוגות [...] הרי הוא תמיד יטעה וייכשל בכל אשר ילך, מפני שהוא יחפש השקפות אשר יסייעוהו למה שטבעו נוטה אליו".

"וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵיוּ אֶל כָּל הָעָם וַיֹּאמֶר עַד מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים? אִם יי הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו וְאִם הַבַּעַל לָכוּ אַחֲרָיו, וְלֹא עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דְּבָר." (מ"א יח, כא).

"הוֹי חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם וְנִגְדַּ פְּנֵיהֶם נְבִנִים" (ישעיה ה, כא).

שַׁעַר שִׁשִּׁי:

הֵלְכָה וּמַחֲשִׁבָה

כשרות ספרי התורה לדעת הרמב"ם (ח"א)

במאמר זה נדון בדעת הרמב"ם בשאלת כשרות ספרי התורה שנכתבו על קלף המצויים ונפוצים מאד בבתי הכנסיות בימינו. כפי שנראה לקמן, דרך האמת מטלטלת מאד בעניין זה והשלכותיה לא פשוטות ובמיוחד למי שאין בקרבו אהבת ה'. ברם, אין דבר שאין לו פתרון, ואם תהיה מודעות לנושא ונזכה לאהבת האמת, אין ספק שיצמח הרצון לפתור בעיה זו.

ויתרה מזאת, כדי לבנות את בית-המקדש יש להתמודד עם קשיים גדולים בהרבה, ואם לא נצליח להתמודד עם בעיה יחסית פשוטה אשר תלויה אך ורק בנו, כיצד נתמודד עם מסכת הבעיות מבית ומחוץ בבואנו לכונן ממלכת כוהנים וגוי קדוש? וכך מוכיח הקדוש-ברוך-הוא את ירמיה הנביא (יב, ה): "כִּי אֶת רִגְלִים רָצְתָה וְלֹאֲדָף וְאִיךָ תִּתְחַרְחַר אֶת הַסּוֹסִים? וּבְאֶרֶץ שָׁלוֹם אֶתָּה בּוֹטֵחַ וְאִיךָ תַעֲשֶׂה בְּגֵאוֹן הַיָּרְדֵּן?". וכאמור, אהבת האמת והדעת היא היסוד לצמיחת הרצון שיוביל לשינוי, ולוואי ומאמר זה יקדם אותנו בעוד צעד קטן לקראת אהבת האמת.

א. כללים בכשרות ספר תורה

הרמב"ם מלמד אותנו שיש שלושה סוגי עורות: גוויל, קלף ודוכסוסטוס. הגוויל הוא העור של הבהמה לאחר שהסירו ממנו את השיער ועיבדו אותו בתהליך עיבוד מיוחד שכולל שלושה שלבים שעליהם נלמד בהמשך. הגוויל הוא עור עבה, בצבע חום בדרך כלל. נדיר לראות בימינו ספר-תורה שכתוב על הגוויל, היחידים שניתן עוד לראות אצלם ספר-תורה שכתוב על הגוויל הם יהודי-תימן וג'רבה, שפה ושם, אחד מעיר ושניים ממשפחה, עוד ניתן למצוא אצלם ספר-תורה כזה – אוד מוצל מאש האורתודוקסיה. הקלף והדוכסוסטוס הם למעשה עור גוויל שחולק לשניים בעוביו, החלק שממול השיער של הבהמה נקרא "דוכסוסטוס" והוא החלק הדק, והחלק שממול הבשר של הבהמה נקרא "קלף" והוא החלק העבה ביחס לדוכסוסטוס.

הלכה למשה מסיני שיש לכתוב ספר-תורה דווקא על **הגוויל**, ואם כתב ספר-תורה על הקלף – כשר. ברם, הדוכסוסטוס נועד לכתיבת מזוזות בלבד, וספר-תורה שנכתב על הדוכסוסטוס הוא ספר-תורה פסול. שלושת השלבים בתהליך העיבוד הכרחיים אף הם, לדעת מעתיקי השמועה: חז"ל והרמב"ם, כדי שספר-התורה, התפילין או המזוזה יהיו כשרים. כלומר, בין אם ספר-התורה או התפילין נכתבו על גבי גוויל ובין אם נכתבו על גבי קלף, אם הם לא עובדו בתהליך שכולל את שלושת שלבי העיבוד האמורים, הם ספרי-תורה ותפילין פסולים.

השלב הראשון בתהליך עיבוד העורות הוא העיבוד במלח, השלב השני הוא העיבוד בקמח, והשלב האחרון הוא העיבוד בעפצים. העפצים הם חומרים מסוימים שמצויים בטבע ומסייעים לתהליך כיווץ העור וחיזוקו. דוגמה לעפצים, הנפיחויות מעין יבלות שעולות בענפי העצים (בדרך כלל בעץ האלון), לרוב נפיחויות אלה מתפתחות כתוצאה מעקיצת חרקים.

וכך כותב אבן-שושן במילון בערך "עפץ": "גידול של רקמות הצמח שמסביב לביצה של חרק [...] המהווה מקום להתפתחותו [...] העפצים נגרמים על ידי עקיצת צרעה [...] מהעפצים של

אלון מכינים דיו וחומרים שונים לעבוד עורות". לאחר הקדמה קצרה זו, נעבור לעיין בפסקי חז"ל והרמב"ם, וכך נפסק בהלכות תפילין ומזוזה וספר-תורה (א, הלכה ו ואילך):

"שלושה עורות הן, גוויל וקלף ודוכסוסטוס. כיצד? לוקחין עור הבהמה או עור החיה, מעבירין שיער ממנו תחלה, ואחר כך מולחין אותו במלח, ואחר כך מעבדין אותו בקמח, ואחר כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמקבצין את העור ומחזקין אותו. **וזה הוא הנקרא גוויל**. ואם לקחו העור אחר שהעבירו שער וחיילקו אותו בעביו לשנים [...] עד שייעשה שני עורות: אחד דק – הוא שממול השיער, ואחד עבה – והוא שממול הבשר, ועיבדו אותו במלח, ואחר כך בקמח, ואחר כך בעפצא וכיוצא בו – זה החלק שממול השיער נקרא 'דוכסוסטוס', וזה שממול הבשר נקרא 'קלף'. [...] **הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין ספר תורה על הגוויל** [...] אם כתב ספר-תורה על הקלף כשר, ולא נאמר גוויל אלא למעט הדוכסוסטוס שאם כתב עליו הספר – פסול".

מהלכה זו למדנו כמה כללים חשובים:

(א) יש שלושה שלבים הכרחיים בעיבוד גוויל קלף ודוכסוסטוס ועוד שלב מקדים, להלן סדר השלבים: העברת השיער (=השלב המקדים), מליחת העור (=מְלִיחָה), עיבוד בקמח (=קְמִיחָה), עיבוד בעפצים וכיו"ב (=עֲפִיץ). עור שלא עובד בשלושת השלבים אינו נקרא "גוויל" או "קלף" או "דוכסוסטוס" בשום פנים ואופן, אלא הוא סתם עור, ככל עורות ספרי התורה בימינו. אגב, קלף שעובד בעפצים צבעו חום בהיר דומה לגוויל, כלומר קלף שצבעו לבן לא עובד כהלכה.

(ב) דוכסוסטוס וקלף הם למעשה עור גוויל שחולק לשניים בעוביו, הדוכסוסטוס הוא החלק הדק שממול השיער, והקלף הוא החלק העבה יותר שממול הבשר. כמו כן, נראים הדברים, שכדי להכשיר קלף ודוכסוסטוס יש לעבדם בנפרד, דהיינו יש לעבדם רק לאחר שהפרידום, שהרי רבנו פוסק בהלכה לעיל כך: "ואם לקחו העור אחר שהעבירו שער וחיילקו אותו בעביו לשנים [...] ועיבדו אותו במלח, ואחר כך בקמח, ואחר כך בעפצא" – כלומר, תחילה יש להסיר את השיער ולחלק את העור בעביו ורק לאחר מכן יש לעבד אותו בשלושת שלבי העיבוד.

(ג) הלכה למשה מסיני שכותבים ספר-תורה על הגוויל, ואם כתב על הקלף – כשר, אך אם כתב על הדוכסוסטוס – פסול. וכך נהג משה רבנו ע"ה: "ולפני מותו נתעסק [משה רבנו] בכתיבה, וכתב שלושה-עשר ספרי-תורה **כולם גווילים**" (תחילת הקדמת רבנו לפיהמ"ש).

לפני שנמשיך, נעיין בהלכה נוספת שפוסק רבנו הרמב"ם, ואשר ממנה אנו לומדים שספר-תורה שעורו עובד על-ידי גוי – פסול. להלכה זו תהיה חשיבות רבה בהמשך, וזה דברי רבנו בהלכות תפילין שם (א, יא) בסמוך להלכה האחרונה שלמדנו לעיל:

"גוויל של ספר-תורה, וקלף של תפילין או של ספר-תורה, צריך לעבד אותן לשמן. ואם עיבדן שלא לשמן – פסולין. לפיכך אם עיבדן הגוי – פסולין, אף-על-פי שאמרנו לו לעבד עור זה לשם הספר או לשם התפילין – פסולין [...] ומזוזה אינה צריכה עבדה [=עיבוד] לשמה".

בפרקים הבאים נסביר, לאור ההלכות האמורות, מדוע 99 אחוז מספרי-התורה והתפילין שקיימים בימינו פסולים גם בדיעבד לדעת מעתיקי השמועה חז"ל והרמב"ם. נחל אפוא בסיבה

הראשונה, וזו נובעת מהבלבול שהתבלבלו הפוסקים בין הקלף לבין הדוכסוסטוס, כתוצאה משיבושי המדפיסים ומבוזרות המגיהים האירופים ששלחו את ידיהם בספרו הגדול של רבנו הרמב"ם "משנה תורה". בלבול זה הינו עדות נוספת להתממשות נבואת ישעיה (כט, יד): "לִכְן הִנְנִי יוֹסֵף לְהַפְלִיא [להכות] אֶת הָעָם הַזֶּה הַפֶּלֶא וְפֶלֶא [בייסורים] וְאַבְדָּה חֲכָמָת חֲכָמָיו וּבִינָת בְּנֵי תִסְתֶּמֶר". כלומר, העונש על ההתרחקות מידיעת ה' הוא הטמטום ואיבוד הדעת...

ב. בלבול הקלף והדוכסוסטוס

כאמור, רבנו הרמב"ם פוסק, שחלקי הגוויל שחילקוהו כאמור לשניים בעוביו, נקראים "קלף" ו"דוכסוסטוס": הקלף הוא החלק שממול הבשר, והדוכסוסטוס הוא החלק שממול השיער. לעניין זה יש חשיבות גדולה מאוד, מפני שספר-תורה שנכתב על הדוכסוסטוס פסול. ולכן, מי שסובר שהדוכסוסטוס הוא החלק שממול הבשר, והקלף הוא החלק שממול השיער, שוגה לדעת מעתיקי השמועה, חז"ל ורבנו, וספרי-התורה שלו פסולים לכתחילה ובדיעבד.

ואכן, בדפוס "משנה תורה" הפכו המגיהים האירופים את היוצרות ושיבשו את הנוסחאות כמנהגם, וזה לשונם שם: "החלק שממול השיער נקרא קלף, וזה שממול הבשר נקרא דוכסוסטוס". בעקבות שיבושי הדפוסים הלך חֲשִׁכִים גם קארו הקראי, ופסק בחיבורו כך (אורחות מוות לב, ז): "מהו קלף ומהו דוכסוסטוס? העור בשעת עיבודו חולקין אותו לשנים, וחלק החיצון שהוא לצד השיער נקרא 'קלף', והפנימי הדבוק לבשר נקרא 'דוכסוסטוס'".

אין כאן המקום להאריך ולהרחיב בעניין שיבושי הדפוסים, אך הדבר ידוע ומפורסם למי שעסק בעניין זה, שהמדפיסים והמגיהים האירופים למיניהם עשו ככל העולה על רוחם ושיבשו קשות את הספר משנה-תורה להרמב"ם, וכן זייפו רבים מכתבי חז"ל. בדור האחרון זכינו שלא רק יהודי-תימן הכירו במגרעת הדפוסים, ובשנים האחרונות יצאו לאור ספרי משנה-תורה מדויקים לפי כתבי-היד הנאמנים. ברם, במשך מאות רבות של שנים, כמעט כל "חכמי ישראל" למיניהם ניזונו מספרי הדפוסים העכורים של משנה-תורה, ונהייתם אחרי הדפוסים גרמה לבעיות קשות שאין כאן המקום לפרטן (ובעניין זה ראו: 'דפוס המינות של משנה תורה').

נחזור לענייננו, לטעותו זו של קארו הקראי באמצע את גרסת הדפוסים המשובשים, ישנה תוצאה חמורה ביותר, שהרי רוב הפוסקים בימינו פוסקים לפי קארו הקראי ואיסרלש הוזה ההזיות שנדבק ונספח אליו בכל מקום. הפסיקה כמותם גורמת לכך שכל ספרי-התורה שלהם פסולים לדעת חז"ל והרמב"ם, מפני שלדעת רבנו הם כלל אינם כתובים על הקלף אלא על הדוכסוסטוס! וכאמור, ספר-תורה שנכתב על הדוכסוסטוס פסול לכתחילה ובדיעבד.

ג. עיבוד ספרי התורה הקלפים בימינו

בהערותיו להלכות האמורות, קאפח השכיר כותב כך: "אופן העיבוד שווה בכולן, כלומר הגוויל הקלף והדוכסוסטוס, וכל שאינו מעובד בעפצא וכיוצא בו [...] אינו עיבוד לדעת רבנו, והרי הוא [בגדר] עור 'מצה' [=עור שאינו מעובד] כמו שהיה, ופסול לספרים תפילין ומזוזות". כלומר, אם תהליך העיבוד לא כולל בתוכו את העיבוד בעפצים, העור פסול לספרי-תורה תפילין ומזוזות.

ברם, ברור שלדעת רבנו כן הוא לכל שלבי העיבוד, וכמו שאומר קאפח: "בעפצא וכיוצא בו", דהיינו אם חסר אחד משלבי העיבוד – העור פסול לכתחילה לספרי-תורה תפילין ומזוזות.

בהמשך דבריו, קאפח מתייחס לסברה הרווחת כיום, שעיקר עיבוד ספרי-התורה נעשה באמצעות הסיד, בעוד שלדעת רבנו הסיד כלל אינו חלק מתהליך העיבוד, והוא רק השלב המקדים לתהליך העיבוד, מפני שבאמצעותו מסירים את השיער מעל העור כדי להכין אותו לתהליך העיבוד. קאפח הממסדי מסביר, שבימינו מייבאים את כל העורות מחו"ל לאחר שמלחו אותם הגויים היטב, ופה בארץ רק מוסיפים מלח ונותנים את העורות בתוך סיד. ולגבי עורות הקלף, המליחה היא רוב העיבוד, מפני שעור הקלף דק מן הגוויל. נמצא, שרוב עיבוד עורות הקלף נעשה על-ידי גויים! וכיצד אפוא יהיו כשרים לספרי-תורה תפילין ומזוזות?

זוה לשונו של קאפח השכיר בהמשך דבריו שם:

"אבל עיבוד הסיד לבדו איננו עיבוד כלל [כלומר, איננו חלק מתהליך העיבוד, אלא שלב מקדים שמכין את העור לתהליך העיבוד], שאינו אלא להעביר את השיער [...] וכאן בארץ-ישראל כיום, כל העורות של סת"מ [=ספרי-תורה תפילין ומזוזות] לוקחים אותם מן הגויים ומייבאים אותם מחו"ל לאחר שמלחום הגויים היטב, אלא שכאן מוסיפים מלח ונותנים בסיד, וכבר אמרנו כי מליחה ראשונה שנעשית על-ידי הגויים היא ראשית העיבוד בגוויל, אבל בקלפים כמעט שהיא כל העיבוד, אם כן היאך כשרים העורות הללו לספרי-תורה תפילין ומזוזות?"

בהמשך דבריו, קאפח מעיד על אופן עיבוד העורות שהיה בתימן, וזה לשונו:

"אבל בתימן לא מלחו הגויים את העורות כלל, וישראל עיבדו אותם מתחילה ועד סוף לשמן [=לשם ספר-תורה וכיו"ב, בהתאם לדרישת ההלכה האמיתית]. ושוב יש להדגיש, כי הסיד לדעת רבנו אינו מעבד כלל, וכל פעולתו היא רק להסיר את השיער ולא יותר [...] כי בכל עיבוד עור שמסירין שערותיו, עושין סיד תחילה, ובלעדיו לא יונָּשְׁרוּ השערות, ואף-על-פי-כן כתב רבנו שצריך מלח וקמח ועפצא, והרי כבר קדם הסיד מכל מקום. אלא ברור כי לדעת רבנו: אין עיבוד הסיד עיבוד כלל, ואינו מעבד כלל, אלא משיר את השיער ומאכל את השומן ולא יותר".

קאפח מסיים את דבריו שם, וזה לשונו:

"בהא נחתינן בהא סלקינן [=בזאת התחלנו ובזאת נסיים], שהיום שאין לנו לא קלף ולא דוכסוסטוס מעובד כמצוותו, אלא כולו [בגדר] 'מצה' [=עור שאינו מעובד] לדעת רבנו, עדיף לעשות מזוזה על הגוויל. ואף ספר-תורה אין קושי לעשותו על הגוויל, הקושי הוא בתפילין [כלומר ניתן מבחינה טכנית לכתוב תפילין על הגוויל?!]. וה' הטוב יכפר בעד".

כדי להשלים את העניין, נביא הלכה נוספת מדברי הרמב"ם שמסכמת את הנושא, ובה רבנו פוסק מפורשות שספר-תורה שלא עובד כהלכתו או שנכתב על הדוכסוסטוס, הוא ספר-תורה פסול ואין לקרוא בו בציבור בבית-הכנסת. כמו כן, מהערותו של קאפח, שמובאת בסוגריים רבועים בתוך ההלכה שמובאת לקמן, עולה אישור נוסף לדברינו: שכל ספרי-התורה בימינו שנכתבו על קלף, הם ספרי-תורה פסולים לדעת הרמב"ם. וזה דברי רבנו (שם י, א):

"נמצאת למד, שעשרים דברים הן שכל אחד מהן פוסל ספר-תורה [...] ואין בו קדושת ספר-תורה, ואין קורין בו ברבים. ואלו הן: [...] ב) שנכתב על עור בהמה טהורה שאינו מעובד [...] ככל הקלפים של היום לדעת רבנו' (קאפח). [...] ו) שנכתב על דוכסוסטוס".

בסוף הדברים, קאפח האורתודוקסי מתייחס לשאלה: האם מותר לברך על ספר-תורה פסול? ולאור הדברים האמורים לעיל הוא משיב שאין לברך על ספר-תורה פסול, וזה לשונו:

"מנהגנו בעניין אם נמצא פסול בספר-תורה: [המנהג הוא] כמו שכתב הכס"מ [=שאין חוזרים על הקריאה שקראו בספר הפסול], ועדיין אין בזה להתיר לברך על ספר-תורה פסול אפילו בשעת הדחק [...] שאם תחייבהו לחזור על מה שקרא היום [בספר התורה שנתגלה בו פסול], צריך לחזור על מה שקרא בשבת שעברה ואין לדבר סוף, ולפיכך בדיעבד לשעבר כשר".

ובעבר תמהתי מאד על-כך שקאפח נהג לברך ולקרות בעצמו בספרי-תורה קלפים, שהרי אם הוא ידע שמדובר בספרים פסולים, מדוע ברך עליהם? מדוע נשא את שם ה' לשווא? ולימים הבנתי שזו היא דרכם של הכומרים הדרדעים המסחריים, הם לעולם לא ייצאו נגד הממסד שמזין אותם במשכורות שחיתות משחיתות, ואף מאפשר להם ליטול טובות הנאה לאין מספר – ואיך קאפח ייצא נגד הממסד האורתודוקסי שמימן אותו במשך יובל שנים? והכיר ומרד, ובחר ליהנות מכבוד תורה, וגרם לעצמו רעה והתעה רבים אחרי חילול-שם-שמים ואחרי התהו.

ועתה גם יובן מדוע קאפח החוצב המומחה חותם את דבריו לעיל באמרו: "וה' הטוב יכפר בעד", ביטוי שיש בו מן ההשלמה עם המצב הקיים והכשרת ספרי התורה הפסולים הלכה למעשה, שהרי אם "ה' הטוב יכפר בעד", אז ניתן להמשיך ולהנציח את המצב הקיים... כאילו קאפח השכיר עלה לשמים ושם נאמר לו מפי הגבורה שהקב"ה מכפר לעם-ישראל על זניחת ההלכות שניתנו למשה רבנו בסיני בעניינים האלה, ועל הפניית העורף לדרך האמת...

וכבר אמרו חז"ל (בבא קמא נ): "אמר ר' חנינא: כל האומר הקב"ה ותרן הוא, יוֹתְרוֹ חַיִּין, שנאמר: 'הַצֹּר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל דֶּרֶכָיו מְשֻׁפָּט' [דב' לב, ד]. אמר ר' חנינא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני: מאי דכתיב: 'אֶרְךָ אַפִּים' [שם' לד, ו] ולא כתיב: ארך אף? ארך אפיים לצדיקים ולרשעים". וברור שאין הקב"ה מוותר על פשעים, כגון על ברכה לבטלה החמורה או על מחיקת הלכות מהתורה-שבעל-פה שניתנה לנו בסיני, ומה שנאמר שהוא מאריך אפו, ייתכן שהכוונה שהוא נותן לרשעים ארכה לשוב בתשובה, אך לאחר שהתמידו ברשעם – מענישם.

ד. מסקנת הדברים

לאור האמור ניתן לקבוע, ש-99 אחוז מספרי-התורה בימינו פסולים משלוש סיבות מרכזיות:

א) הקלף לדעת רוב הפוסקים בימינו, איננו קלף באמת אלא דוכסוסטוס, וספר-תורה שנכתב על הדוכסוסטוס – פסול.

ב) הקלף לא עובד בשלושת שלבי העיבוד הנחוצים לעיבוד עור של ספר-תורה (מליח, קמיח, עפיץ), ואף טועים רוב הפוסקים האורתודוקסים לחשוב שהסיד הוא עיקר תהליך העיבוד.

ג רוב עיבודו של הקלף נעשה בידי גויים מפני שנמלח על-ידיהם בארצות העמים, והמליחה היא רוב תהליך העיבוד בקלף. ספר-תורה שעובד על-ידי גויים פסול משתי סיבות הלכתיות: **(1)** העור לא עובד לשמו, וכל עור שלא עובד לשמו פסול; **(2)** עור שעובד על-ידי גוי הוא בגדר עור שלא עובד כלל, וכל עור בהמה טהורה שלא עובד – פסול.

חשוב להבין כי הטעות בעניין כשרות ספרי-התורה היא רק סימפטום נוסף לתחלואי העולם-האורתודוקסי ולריחוקו מדרך האמת הטהורה שקיבלנו עלינו בסיני. שהרי אם בכשרות ספר-התורה, שהוא תשמיש הקדושה המקודש ביותר, אם גם בזאת תעו ולעו המינים וצאצאיהם וספריהם פסולים, מה הדבר מעיד על השקפות עולמם בענייני מחשבה? שהרי אם בעניין הלכה פשוט נכשלו, ברור אפוא שריחוקם מענייני מחשבה והשקפה הוא בלתי נמנע. או שמא יש לומר, שריחוקם מענייני מחשבה והשקפה הוא זה שגרם לשיבושיהם ההלכתיים?

ה. חומרת ברכה לבטלה

מפסק חז"ל ורבנו בהלכות ספר-תורה עולה בבירור, שאסור לברך על ספרי התורה הקלפים של ימינו, שהרי לא עיבדו אותם כראוי ולכן הם פסולים לקריאה בציבור – ואם ברור שאין לברך עליהם אין צורך לומר שהמברך עליהם נושא שם שמים לשווא, וברכתו יוצאת לבטלה.

והנה פסק רבנו בהלכות ספר-תורה (י, א):

"נמצאת למד, שעשרים דברים הן שכל אחד מהן פוסל ספר-תורה [...] ואין בו קדושת ספר-תורה, ואין קורין בו ברבים [כלומר, ברור שאין מברכים עליו והמברך עליו מברך לבטלה ונושא שם שמים לשווא]. ואלו הן: [...] **ב**) שנכתב על עור בהמה טהורה שאינו מעובד [כלל הקלפים של היום לדעת רבנו' (קאפח שם)] [...] **ו**) שנכתב על דוכסוסטוס".

לעיל גם ראינו את דברי קאפח המפורשים בעניין זה, לתשומת לבם של הדרדעים השכירים שאוחזים בשיפולי גלימות הפראק של המינים, ועולים על ספרי תורה קלפים פסולים לבנבנים, וזה לשונו: "ועדיין אין בזה להתיר לברך על ספר-תורה פסול **אפילו בשעת הדחק** [=שהרי איסור ברכה לבטלה חמור ביותר, ויסודו במצות לא תעשה שנאמרה בעשרת הדיברות]".

חשוב מאד להבהיר ולהדגיש, כי לדעת רבנו מי שמברך ברכה לבטלה, וכל-שכן מי שמברך ברכה לבטלה בציבור כלומר בפרהסיה, עובר על אחת ממצוות לא-תעשה החמורות, והיא "לא תשא" אשר נקבעה כאחת מעשרת הדיברות! וזה דברי רבנו בהלכות ברכות (א, טו):

"כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשווא, והרי הוא כנשבע לשווא, ואסור לענות אחריו **אמן**". והוסיף שם קאפח: "דאיסורא דאורייתא הוא", כלומר מדובר באיסור מן התורה, וכוונת רבנו היא כמובן למצות לא תשא: "לא תשא את שם יי אלהיך לשוא כי לא ינקו יי את אשר ישא את שמו לשוא" (שם' ב, ז; דב' ה, יא).

נמצא לדעת רבנו, שלא רק שאין לברך על ספר-תורה פסול, ומי שמברך עליו בפרהסיה בנוסף לכך גם מחלל-שם-שמים לדעתו, אלא **אפילו לענות "אמן" אחר מי שבירך עליו אסור**.

עוד פוסק רבנו בהלכות שבועות (יב, ח-י):

"השומע הזכרת השם מפי חברו לשווא [כלומר שמע חברו נשבע לשווא, שהרי הזכרת השם ללא שבועה נדונה בהמשך ההלכות], או שנשבע לפניו לשקר, או **שבירך ברכה שאינה צריכה, שהוא עובר משום נושא שם ה' לשווא כמו שביארנו בהלכות ברכות** [...] במה דברים אמורים, בשהיה הנשבע הזה או המברך להבטלה מזיד [...] ולא שבועה לשווא בלבד היא האסורה, אלא אפילו להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור, ואף-על-פי שלא נשבע" וכו'.

נמצא, שמי שמברך ברכה שאינה צריכה נשבע לשווא ועובר משום נושא שם ה' לשווא.

ועל חומרת שבועת השווא ראו נא את פסק רבנו בהלכות שבועות (יב, א-ב):

"אף-על-פי שלוקה הנשבע לשווא [...] אין מתכפר להן עוון השבועה כולו, שנאמר: 'לֹא יִנָּקֶה יְיָ' [שם' כו, ו; דב' ה, י] – אין לזה ניקיון מדין שמים עד שייפרע ממנו על השם הגדול שחילל, שנאמר: 'וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ' [ויק' יט, יב]. לפיכך צריך אדם להיזהר מעוון זה יותר מכל העבירות. עוון זה מן החמורות הוא, כמו שביארנו בהלכות תשובה, אף-על-פי שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין, **יש בו חילול השם המקודש שהוא גדול מכל העוונות**".

"לִיִּרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ" (דב' כח, נח).

וכבר שמעתי שיצאה הוראה מבקעת העצמות של הדרדעים השכירים, אשר אמנם מודים שהמסקנות שכתבתי לעיל נכונות, אך מאריכים ומתפתלים ומתפלפלים ואומרים: "שאין לפסול הלכה למעשה את ספרי התורה", ו"זה לא אומר שאין לברך עליהם", ו"אין להיות קיצוניים", ועוד-ועוד כל מיני טענות נבובות שלקחום מעולם הפוליטיקה והתככים.

אך צביעותם של הדרדרים השכירים רודפי הבצע והשלמונים מרקיעה שחקים: אם בענייני כשרות הם מקפידים על כל קוץ ועל כל חרול חלול, ואם בקיום ענייני הלכה ומנהג זניחים הם מתהדרים ומתגאים כאילו בהם מתרוממים לידיעת ה' ולקרבת אלהים חיים – מדוע דווקא כאן, בעניין שנוגע לחילול השם המקודש, בעניין שהוא יסוד תורני הלכתי מחשבתי ותלמודי, יסוד שקיבל משה רבנו ע"ה בסיני, דווקא בזה הם מורים שמדובר בהלכה שאין להורות לפיה?

לא נותר לי אפוא אלא לקבוע: שכל מה שמנחה אותם הם שיקולי פוליטיקה, שלא תיפול שיערה משערות יוקרתם, מעמדם, שררתם, משכורותיהם והנאותיהם. שהרי מי שמקבלים משכורות וטובות הנאה מקופת-המדינה, דהיינו מכספי משלמי המיסים, אינם יכולים לפסוק הלכות "שלא ימצאו חן" בעיני ההמון שמשלמים להם את משכורותיהם! ובוודאי שאינם יכולים לצאת נגד פטרוניהם המינים. ולכן, הם מחויבים למצוא חן בעיני ההמון משלמי משכורותיהם, לומר דברים שיתאימו להם, לפסוק הלכות שלא ירגיזו אותם, ולא חלילה לפסוק הלכות שעלולות לגרום למשלמי משכורותיהם להפסדים כלכליים! ויש להזכיר לאותם דרדעים נבובים וארורים רודפי בצעים, שהסיבה שגרמה לשאול להמרות ולמרוד בציווי ה', ובעקבות כך הקב"ה מאס בו מהיות מלך על ישראל וקרע ממנו את מלכותו, **היא שהוא פחד מה יגידו ההמון!**

והנה תקציר ההתרחשויות מתוך ספר שמואל א פרק טו:

"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שְׂאוּל: [...] עֲתָה לֶךְ וְהִכִּיתָ אֶת עֲמֶלֶק וְהִחַרְמָתָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תִחַמַּל עָלָיו, וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעַלְל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שָׂה מִגָּמֶל וְעַד חֲמוֹר [...] וַיֵּךְ שְׂאוּל אֶת עֲמֶלֶק [...] וַיִּתְּפֹשׂ אֶת אֶגֶג מֶלֶךְ עֲמֶלֶק חַי וְאֵת כָּל הָעָם הַחֲרִים לְפִי חֶרֶב. וַיִּחַמַּל שְׂאוּל וְהָעָם עַל אֶגֶג וְעַל מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבֶּקֶר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל הַכֹּרִים וְעַל כָּל הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל הַמִּלָּאכָה בְּמִבְזָה וְנִמְסָ אֶתָּה הַחֲרִימוּ."

"וַיְהִי דָבָר יי אֶל שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: בְּחַמְתִּי כִּי הַמְלַכְתִּי אֶת שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי שָׁב מֵאַחֲרֵי וְאֵת דְּבָרֵי לֹא הָקִים [...] וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל שְׂאוּל, וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל: בְּרוּךְ אַתָּה לַיי הַקִּימָתִי אֶת דְּבָר יי. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: וְמָה [שְׁמוּאֵל רומז לקולות שעלו מן המחנה: מאא... בַּעֲאא...] קוֹל הַצֹּאן הַזֶּה בְּאֶזְנִי? וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ? וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מֵעַמְלָקִי הַבִּיאוּם, אֲשֶׁר חִמַּל הָעָם עַל מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זָבַח לַיי אֱלֹהֶיךָ וְאֵת הַיּוֹתֵר הַחֲרַמְנוּ. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שְׂאוּל [...] וְלָמָּה לֹא שִׁמַּעְתָּ בְּקוֹל יי וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלַל [=אל המשכורות וטובות ההנאה] וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יי? וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל שְׁמוּאֵל: אֲשֶׁר שִׁמַּעְתִּי בְּקוֹל יי וְאֵלַי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר שָׁלַחַנִּי יי וְאָבִיא אֶת אֶגֶג מֶלֶךְ עֲמֶלֶק וְאֵת עֲמֶלֶק הַחֲרַמְתִּי. וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלַל צֹאן וּבֶקֶר רַאשִׁית הַחֶרֶם לְזָבַח לַיי אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל [כלומר, מטרת לקיחת השלל היא 'לקדש שם שמים' ו'להפיץ תורה' ו'להקים ישיבות' וכו']".

"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: הַחֲפֹץ לַיי בְּעֻלּוֹת וְזָבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יי? הִנֵּה שֹׁמֵעַ – מִזְבֵּחַ טוֹב, לְהַקְשִׁיב – מִחֻלָּב אֵילִים. כִּי חֲטָאת קֶסֶם מָרִי וְאָוֶן וְתַרְפִּים הַפָּצַר, יַעַן מֵאֲסַת אֶת דְּבָר יי וַיִּמָּאֲסֶךָ מִמֶּלֶךְ. וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי עֲבַרְתִּי אֶת פִּי יי וְאֵת דְּבָרֶיךָ, כִּי יֵרַאתִי אֶת הָעָם וְאֲשַׁמַּע בְּקוֹלָם [=רדיפת הבצע גרמה לשאול להיכשל ולירוא מפני העם ולעבור על ציווי ה'] [...] וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שְׂאוּל: [...] כִּי מֵאֲסַתָּה אֶת דְּבָר יי וַיִּמָּאֲסֶךָ יי מִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל. וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַּק בְּכַנֶּף מַעִילוֹ וַיִּקְרַע. וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קְרַע יי אֶת מַמְלַכְוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וַיִּנְתְּנָה לְרַעַף הַטּוֹב מִמֶּךָ [...] וְלֹא יִסֹּף שְׁמוּאֵל לִרְאוֹת אֶת שְׂאוּל עַד יוֹם מוֹתוֹ" וכו'.

ובל נשכח עניין נוסף, אם אותם דרדעים חרולים רודפי בצע ושוחרי שלמונים יודו על האמת, הם ייאלצו להודות שהם עברו עשרות רבות בשנים במזיד על לאו מפורש מן התורה שחייבים עליו ארבעים מלקות! ומי שמודה שהוא חייב רבבות מלקות בעוון ברכה לבטלה ונשיאת שם שמים לשווא (ארבעים מלקות כפול מאות ברכות לבטלה בעלייה לתורה על ספרי-תורה קלפים פסולים), ואף חייב להתמרק בייסורים בעוון חילול השם בפרהסיה על נשיאת שם שמים לשווא, ואף חייב לתת את הדין על התענית הקהל שמותר לברך על ספרי תורה פסולים – לא ראוי לקבל משכורות שחיתות וטובות הנאה וכבוד ומעמד וכוח פוליטי על גבה של דת משה...

"וְכִהְיֶיךָ בְּמַחֲרֵי יוֹרוּ [...] לָכֵן בְּגִלְלָכֶם צִיּוֹן שְׂדֵה תַּחְרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינֵי תִהְיֶיךָ וְהָר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר" (מיכה ג, יא-יב). "זֹרוּ רְשָׁעִים מִרְחָם תָּעוּ מִבֶּטֶן דְּבָרֵי כָזָב" (תה' נח, ד).

"לֹא יָדָעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל לְבָתָם" (יש' מד, יח).

"כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וַאֲנַחְנוּ בְּלֶךְ בְּשֵׁם יי אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד" (מיכה ד, ה).

כשרות ספרי התורה לדעת הרמב"ם (ח"ב)

ו. התשובה המיוחסת לרבנו

אמנם, ישנה תשובה המיוחסת לרבנו, אשר ממנה עולה שהוא מתיר לברך על ספרי-תורה פסולים, וזה לשון השאלה (הובאה בפירושו של קאפח לספר אהבה, עמ' תטז-תיז):

"נשאל רבנו (סימן רצד), ציבור שאין להם ספר-תורה מהו שיקראו בחומשים בברכה? [חומש הוא מגילה של גוויל או קלף כשר שכתוב עליה חומש מחמישה-חומשי-תורה] וכן מהו לקרוא בספר-תורה שאינו עשוי כהלכתו, כגון שהיה כתוב על קלף שאינו מעובד לשמו?".

וכך השיב "רבנו": "מותר לברך, ואין הברכה על הקריאה בספר-תורה] כמו שהברכה על נטילת-לולב או ישיבה-בסוכה, שאם הייתה הסוכה פסולה או הלולב פסול – נמצאת ברכה לבטלה, שהמצוה היא נטילת-הלולב או ישיבת-הסוכה שעליהן מברך, ואם היו פסולין לא עשה מצוה. וכאן בקריאה, המצוה היא הקריאה בספר-תורה, בין שקרא בספר כשר בין שקרא בספר פסול, ואפילו קרא על-פה יברך, כי עצמה שלקריאה היא המצוה שעליה אנו מברכין [...]

וראיה לדבר זה הא דאמרינן אין קורין בחומשין מפני כבוד הציבור, וכי יש בעולם פסלונות כמו פסלונות חומש? אפילו היה ספר-תורה חסר אות אחת פסול, וכל שכן חומש, ולמה נתנו הטעם מפני כבוד הציבור? והיה להם לתת הטעם מפני שהוא פסול שנמצאת ברכה לבטלה. ואם תאמר שקריאה זו [בחומשין, היא] בלא ברכה – למה נאמרה? וכי יש בעולם מי שעלה על דעתו לאסור קריאה בלא ברכה **ואפילו על-פה?** אלא ודאי שלא אמרו בציבור אלא על קריאה שחייבים לקרות בציבור שהם שבעה או שלושה, וכיוצא בהם הוא שאין קורין בחומשין מפני כבוד הציבור לא מפני שהברכה לבטלה.

ועל דיוק זה סמכו אנשי המערב והיו קוראין בספרי-תורה של קלף 'רק' בלא עיבוד כלל, ומברכין לפניה ולאחריה בפני גאוני-עולם [...] ומעולם לא נשמע בזה פוצה פה ומצפצף [...] לפי שכולם [...] ידעו שאין הברכה תלויה בספר, אם כשר הוא אם פסול, אלא בקריאה עצמה, בין שהיה קורא בספר כשר או פסול כמו שבארנו. ואף-על-פי-כן, ראוי לכל ציבור להיות להם ספר כשר כהלכותיו, ובו ראוי לקרות בציבור, ואם אי אפשר להם קורין אפילו בפסול ומברכין מן הטעם שאמרנו. **עד כאן לשון התשובה.**

מתשובה זו עולה שספר-תורה שלא עובד כהלכתו, דהיינו: או שלא עובד לשם ספר-תורה או שלא עבר את שלושת תהליכי העיבוד ההכרחיים או שעובד על-ידי גוי – כשר לקריאה בציבור וכשר לברך עליו את ברכות התורה. ברם, גם אם נקבל את התשובה הזאת ככתבה וכלשוונה ונקשור אותה לרבנו הגדול, עדיין ברור שלא ניתן להתיר מתשובה זו לברך על ספר-תורה שנכתב על דוכסוסטוס, מפני שהתשובה הזו עוסקת אך ורק בכשרות **עיבוד העורות** לספר-תורה. לפיכך, גם אם נעמוד ונצווה בכל כוחנו שתשובה זו יצאה מתחת ידו של רבנו, עדיין כל ספרי-התורה של ימינו הינם פסולים לדעתו, שהרי כולם כתובים על גבי דוכסוסטוס!

ויתרה מזאת, להלן נוכיח כי התשובה הזאת מזויפת, ויש לכך אחת-עשרה ראיות:

ראיה ראשונה

הראיה הראשונה לזיוף התשובה היא מדברי רבנו בעצמו בהלכות ספר-תורה (י, א):

"נמצאת למד, שעשרים דברים הן שכל אחד מהן פוסל ספר-תורה [...] ואין בו קדושת ספר-תורה, ואין קורין בו ברבים [כלומר, וברור שאין מברכים עליו והמברך עליו מברך לבטלה ונושא שם שמים לשווא]. ואלו הן: [...] ב) שנכתב על עור בהמה טהורה שאינו מעובד [ככל הקלפים של היום לדעת רבנו' (קאפח)] [...] ו) שנכתב על דוכסוסטוס".

ואם רבנו היה חוזר בו ממה שהוא פסק ב"משנה תורה", והיה סובר שספר-תורה שאינו עשוי כהלכתו כשר לקריאה ולברכה בציבור, הוא היה מציין ואף מדגיש זאת בתשובה, ומסביר מדוע הוא חוזר בו, וכמו שעשה בעניין תקנתו לתפילה אחת (ראו: 'תפילה אחת לפי הרמב"ם!').

כלומר, בכל מקום שאנו מוצאים סתירה בין "משנה תורה" לתשובה שמיוחסת לרבנו עלינו לידע שתשובה זו קרוב לוודאי זיוף היא, וזאת משתי סיבות:

1) רבים הם אשר זייפו את דברי רבנו כדי לעמעם במעט את אורו הבהיר אשר מכה אותם בסנוורים, ולא לחינם שרפו ראשוני המינים האירופים את "ספר המדע" ו"מורה הנבוכים" (ועד היום הם ממשיכים למחוק את יסודות התורה מספריהם, ולהגדיר את חלקם כ'כפירה'), כי לאורם של ספר המדע ומורה הנבוכים מתגלה פסולת המינות הכעורה אשר בידם.

ואצרף רק דוגמה אחת לסנוורים הללו מהלכות תשובה (ג, טו) שם רבנו פוסק: "חמשה הן הנקראים מינים [...] והאומר שיש שם ריבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה", והמסופק מפוסקייא השיג שם ברוב טיפשותו ופחזותו (שהרי בהשגה זו הוא עשה שירות חשוב מאד לדרך האמת, מפני שהוא גילה וחשף את מינותם של רבותיו חכמי-יועצי-אשכנז הראשונים הארורים), וזה לשונו: "ולמה קרא לזה מין? וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה, לפי מה שראו במקראות ויותר [מזאת] ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות".

2) כאמור, ברור כשמש שאם רבנו היה חוזר בו בתשובה מהלכה מפורשת, הוא היה מציין זאת ומסביר מדוע הוא חוזר בו: וכל-שכן שהיה עליו לציין זאת כאשר הוא לא הספיק לתקן את ההלכה ב"משנה תורה"; וכל-שכן שמדובר בהלכה שיש לה משמעויות רחבות היקף לסופרי הסת"ם ולכללי כתיבת ספרי-תורה וכשרותם; וכל-שכן אלף פעמים בהלכה שנוגעת למצות לא תעשה החמורה של "לא תשא את שם יי אלהיך לשוא" (שמ' כ, ז; דב' ה, יא).

ראיה שניה

יש שני משפטים בתשובה זו אשר מעידים כאלף עדים שתשובה זו מזויפת, המשפט הראשון בתשובה הוא: "ואפילו קרא על-פה יברך". כלומר, לפי כותב התשובה אפילו מי שקרא בספר-תורה בעל-פה יברך את ברכות התורה לפניו ולאחריה, ואלה דברים המנוגדים לפסיקה ברורה של רבנו ב"משנה תורה", וזה דבריו בהלכות תפילה (יב, ח):

"הקורא יש לו לדלג [...] והוא שלא יקרא על-פה, שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת".

המשפט השני בתשובה זו הוא: "ואם תאמר שקריאה זו בלא ברכה – למה נאמרה? וכי יש בעולם מי שעלה על דעתו לאסור קריאה בלא ברכה ואפילו על-פה?". כלומר, כותב התשובה קובע שאין ולו אחד בכל העולם שיעלה על דעתו לאסור קריאה בתורה-שבכתב בעל-פה... והאמת שיש לפחות אחד כזה בעולם והוא רבנו בכבודו ובעצמו בהלכות תפילה (יב, ח) וכפי שראינו לעיל: "והוא שלא יקרא על-פה, שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת".

ולראיה זו יש לצרף את מה שאמרנו בראיה הראשונה, כלומר, לא יעלה על הדעת שרבנו יסתור פסיקה מפורשת ב"משנה תורה" ולא יעיר על-כך מאומה. וכל-שכן אלף פעמים שלא יעלה על הדעת שהוא יעשה כן בשני עניינים באותה תשובה ולא יעיר על כך מאומה!

ראיה שלישית

כותב התשובה פותח את דבריו במלים הבאות: "מותר לברך, ואין הברכה על הקריאה בספר-] תורה[כמו שהברכה על נטילת-לולב או ישיבה-בסוכה, שאם הייתה הסוכה פסולה או הלולב פסול – נמצאת ברכה לבטלה, שהמצוה היא נטילת-הלולב או ישיבת-הסוכה שעליהן מברך, ואם היו פסולין [הלולב או הסוכה] לא עשה מצוה".

ויש להבחין הבחנה ברורה בין מצות נטילת לולב לבין מצות ישיבה בסוכה: מצות ישיבה בסוכה הינה מן התורה כל שבעת ימי החג, וכמו שרבנו פוסק בהלכות סוכה ולולב (ו, ה):

"כיצד היא מצות הישיבה בסוכה? שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים [...] שנאמר: 'בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים' [ויק' כג, מב]".

לעומת זאת, מצות נטילת לולב מן התורה היא רק ביום הראשון, וכפסק רבנו שם (ז, יב):

"מצות לולב להינטל ביום הראשון של חג בלבד בכל מקום ובכל זמן [...] ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום שבעת ימי החג [...] משחרב בית-המקדש התקינו שיהיה לולב ניטל בכל מקום כל שבעת ימי החג זכר למקדש".

כלומר, מצות נטילת לולב ביום הראשון היא מן התורה ובשאר ימי החג היא מדרבנן בלבד. לפיכך, בששת ימי החג האחרונים מותר לברך על לולב פסול לכתחילה, ואין זו ברכה לבטלה, וכמו שרבנו פוסק בהלכות סוכה ולולב (ח, ט):

"כל אלו שאמרנו שהן פסולין מפני מומין שבארנו, או מפני גזל וגניבה, ביום טוב ראשון בלבד; אבל ביום טוב שני עם שאר הימים הכל כשר".

נמצא, שחז"ל ורבנו התירו לברך על מצות לולב בששת ימי החג האחרונים גם אם הלולב או אחד משאר ארבעת המינים הינו פסול. ברם, מדברי כותב התשובה עולה, שמי שנטל לולב פסול בימי החג לא עשה מצוה, שהרי הוא אומר כך: "שאם הייתה הסוכה פסולה או הלולב פסול – נמצאת ברכה לבטלה, שהמצוה היא נטילת-הלולב או ישיבת-הסוכה שעליהן מברך,

ואם היו פסולין לא עשה מצוה. ומכיוון שכותב התשובה גם כורך את מצות הישיבה בסוכה שהיא שבעה ימים יחד עם מצות נטילת לולב וגם מנסח את דבריו באופן כללי מאד – ברור כשמש שהוא מתכוון למצות נטילת לולב כל ימי השבעה דהיינו למצות נטילת לולב שהיא מדרבנן, שהרי אם הייתה כוונתו ליום הראשון בלבד היה עליו לציין זאת באופן מיוחד.

נמצא אפוא, שיש בדברי כותב התשובה טעות גסה, שהרי בתשובה נאמר: "ואם היו פסולין לא עשה מצוה". ולפי פסק חז"ל ורבנו מעתיקי השמועה, מי שנוטל לולב פסול בששת ימי החג האחרונים ברכתו אינה לבטלה והוא קיים מצוה דרבנן כהלכתה לפי תקנת חז"ל.

ראיה רביעית

כותב התשובה טוען, שהיו מברכים על ספרי תורה פסולים לפני "גאוני עולם", "ומעולם לא נשמע בזה פוצה פה ומצפצף", מפני שהם ידעו שמותר לברך על ספר-תורה כשר או פסול. ואני שומע ולא אבין, וכי יעלה על הדעת ש"גאוני עולם" אמיתיים האמונים על פסיקת התלמוד, לא יאמרו מילה-וחצי-מילה כאשר הם רואים שמברכים באופן קבוע על ספרי-תורה פסולים? מילא בשעת הדוחק לפי הזיזין, אך האם הם היו שותקים על עקירת דיני התורה-שבעל-פה? וכי יעלה על הדעת שהם אפילו לא יעירו בנועם לאותם האנשים שעליהם לרכוש ספרי-תורה כשרים? והלא אפילו הזיזין בעצמו "פוצה פה ומצפצף" בסוף תשובתו, שהרי הוא אומר: "ואף-על-פי-כן, ראוי לכל ציבור להיות להם ספר כשר כהלכותיו, ובו ראוי לקרות בציבור".

ראיה חמישית

הטעם הראשון שכותב התשובה מביא כדי להתיר לברך על ספר-תורה פסול תמוה מאד, וזה לשונו: "הלא תראה שהקורא בשחר, קודם שיתפלל, משנה או תלמוד או הלכה או מדרש מברך ואחר-כך קורא או דורש, הנה למדת שההגייה בתורה היא המצוה שעליה אנו מברכין". כלומר, לפי כותב התשובה ברכות התורה בציבור הינן על הקריאה וההגייה בתורה, כך שהברכה על ספר-תורה לשיטתו זהה במהותה לברכות התורה שנאמרות בשחר לפני לימוד התורה.

מסברתו זו של כותב התשובה עולה, שאדם רשאי בעל עת שיחפוץ לברך את ברכות התורה לפני שהוא מתחיל ללמוד, שהרי מותר לאדם לברך על הקריאה וההגייה בתורה שוב ושוב כאשר הוא עולה לקרוא בספר תורה, אז מדוע שלא יהיה מותר לו לברך את ברכות התורה שוב ושוב במשך היום כאשר הוא קורא והוגה בתורה? והלא יש טעם אחד לכל ברכות התורה!

אולם, ממה שחז"ל ורבנו קבעו שיש לברך על ההגייה בתורה פעם אחת ביום בלבד עולה בבירור, שאין לברך עוד על ההגייה בתורה במשך היום, וכן שהברכה על הקריאה בתורה אינה על ההגייה בתורה, כי אם היא הייתה על ההגייה בתורה הרי שזו הייתה ברכה לבטלה, שהרי כל אחד כבר בירך את ברכות התורה בשחר! אלא, ברכות התורה נאמרות אך ורק לכבוד ספר התורה הכשר שקוראים בו כדי להוציא את השומעים ידי חובת קריאת התורה בציבור.

יתר-על-כן, מתוך הראיה שהביא הזיזין נמצאה ראיה חזקה כנגדו! שהרי אם ברכות התורה נאמרות על ההגייה בתורה כדבריו, מדוע יש צורך לברך שוב? והלא כבר כל אחד בירך על

ההגייה בתורה בשחר? ואם מותר לברך שוב את ברכות התורה על הקריאה וההגייה בתורה, מדוע שלא נתיר לברכן שוב ושוב במהלך היום לפני כל תחילת לימוד תורה? ואיני חושב שיש אדם אחד בכל העולם שיעלה על דעתו, שבכל עת שאדם הוגה או קורא בתורה בביתו, הוא רשאי לברך לפניו ולאחריה בשם ומלכות. אלא, ברור שיהיה מדובר בברכות לבטלה.

ראיה שיטית

כותב התשובה אומר במהלך התשובה דבר מאד תמוה: "הנה למדת שההגייה בתורה היא המצוה שעליה אנו מברכין. וזהו ההפרש שלא הרגישו בו רוב חכמי המזרח, ודימו שהמברך וקורא בספר פסול בתורה הרי זו ברכה לבטלה". כלומר, מסוף דבריו הללו עולה, שרוב חכמי המזרח סברו שמי שמברך וקורא בספר-תורה פסול – ברכתו לבטלה.

ולעומתם, לקראת סוף תשובתו הוא כותב כך על חכמי המערב:

"ועל דיוק זה סמכו אנשי המערב והיו קוראין בספרי תורה של קלף 'רק' בלא עיבוד כלל, ומברכין לפניו ולאחריה בפני גאוני עולם [...] ומעולם לא נשמע בזה פוצה פה ומצפצף, לפי שכולם בעלי בינה היו וחכמתם מיושבת ומכוונת, וידעו שאין הברכה תלויה בספר אם כשר הוא אם פסול, אלא בקריאה עצמה בין שהיה קורא בספר כשר או פסול כמו שבארנו".

ואיני מבין, מדוע הוא אומר: "לפי שכולם בעלי בינה היו וחכמתם מיושבת ומכוונת"?

וכי מי שסובר שמדובר בברכה לבטלה הוא אינו בעל בינה וחוכמתו אינה מיושבת ומכוונת? וכי יעלה על הדעת שרבונו יאמר על חכמי המזרח שפסקו כפי שנפסק במשנה-תורה, שהם חסרי בינה וחוכמתם אינה מיושבת ומכוונת? וכי יעלה על הדעת שהוא יאמר כך על עצמו? וגם אם נניח שרבונו אכן חזר בו מדעתו ב"משנה תורה" וסבר שבשעת הדוחק מותר לברך לכתחילה על ספרי תורה פסולים, סוף-סוף עיקר פסקו הראשון מבוסס על פסקי התלמוד, כלומר היתרו בשעת הדוחק אינו נובע משינוי הבנה במקורות הקיימים, אלא רק בשל סברה מחודשת. האם ניתן לומר על הלכות שהן עיקר הדין בתלמוד שנושאייהן אינן בעלי בינה או שחכמתם אינה מיושבת ומכוונת? וכי יעלה על הדעת שרבונו ישלול כך הלכות אמת שנפסקו בתלמוד?

ראיה שביעית

כאמור, לפי הזיזפן, הברכה לקרות בציבור בתורה היא על **הקריאה** ולכן אין זה משנה אם יש לפנינו ספר-תורה כשר או פסול – על הכל מותר לברך ולקרות לפי תשובה זו. ובמלים אחרות, אין כמעט שום חשיבות לספר תורה הכשר! שהרי אם קוראים לכתחילה גם על הכשר וגם על הפסול, מה ההבדל ביניהם? ומדוע שנתאמץ ונטרח לתקן ספרי תורה? די לנו שיהיה חומש דפוס מדויק כדי לידע את הנוסח הנכון, ושכל ספרי התורה שבארון הקודש יהיו פסולים... וכי יעלה על הדעת שזהו היחס של תורת משה לקדושת ספר-תורה? ואם אכן כך היה היחס, היו גרסות רבות לתורה, כי מה ששמר על גרסת התורה הוא החובה לקרוא מספר תורה כשר, וגם לא יעלה על הדעת שלא תהיה חובה גדולה לתקן את ספר הברית: "וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְשֻׁבָּה לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל" (שם' לד, כז).

ראיה שמינית

כותב התשובה טען כאמור, שמותר לקרות בספר-תורה פסול כי הברכה היא על הקריאה, והראיה שהוא מביא לטענתו זו היא מדברי חז"ל שנימקו את האיסור לקרות בציבור בחומשין משום כבוד הציבור. כלומר, לפי כותב התשובה, אם חז"ל היו אוסרים לקרות בספר-תורה פסול הם היו קובעים שהסיבה שאסור לקרות בחומשין היא מפני שאסור לקרות בספר-תורה פסול. ובמלים אחרות, הואיל וחז"ל נימקו את האיסור לקרוא בחומשין בציבור **בכבוד הציבור**, יש מזאת ראיה לכאורה שמותר לקרות בספר-תורה פסול לכתחילה, שהרי חז"ל אסרו לקרוא בחומשין בציבור אך ורק משום כבוד הציבור, ולא משום שמדובר בספר תורה פסול.

וגם לפי קו המחשבה הקלוקל של כותב התשובה, דהיינו שחומש הוא בגדר "פסול", איני מבין את ראייתו, שהרי גם אם נקבל את טענתו שחומש הוא בגדר "פסול" – סוף-סוף חז"ל אסרו לקרות בחומש משום כבוד הציבור, מדוע אפוא שהם יתירו לקרות בספר-תורה פסול? כלומר, כמו שמכבוד הציבור הוא שלא יקראו בחומש (שהוא פסול לפי דעתו), כך מכבוד הציבור שלא יקראו בספר-תורה פסול! ובראיה אחת-עשרה אף נראה שעצם קו המחשבה שלו אינו נכון, ולא כתבתי זאת אלא להראות שגם לפי שיטתו ראייתו אינה עומדת במבחן השכל הישר.

ואף אם יטען הטוען ויאמר, והלא חומש – פסלנותו גדולה, ואילו ספר-תורה פסול – פסלנותו מעטה. נשיב לו, והיכן נמצא שיש לחלק בין סוגי הפיסולים שפוסלים את ספר-התורה? וכי יש פסלנות בדרגה גבוהה ופסלנות בדרגה נמוכה? והלא ספר-תורה שחסר אפילו אות אחת "**פסול**" ייקרא! וספר-תורה שחסר פרשה שלמה אף הוא "**פסול**" ייקרא! ומה לי אות אחת ומה לי פרשיות שלמות, כל עוד שם "**פסול**" עליו אין זה מכבוד הציבור לקרות בו בציבור.

ראיה תשיעית

קאפח מעיר על התשובה המזויפת הזו בפירושו שם (עמ' תיז), וזה לשונו: "וכן הורו חכמי נרבונא [=לפי הוראתם מותר לברך על ספר-תורה פסול], ראה שו"ת הראב"י אב"ד מהדורתי סימן רי. ועל דברי רבנו הללו נחלקו חכמי הדורות: הרשב"א תמה על דבריו וכתב, שנראה לו שבילדותו כתב כן [כנאמר בתשובה] וחזר בו בזקנותו וכתב בחיבורו לפסול. וראיתי בשם הרשב"ש שכתב: איך נניח אנחנו תלמוד ערוך בפי רבנו הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול מחמת מה שנמצא בתשובות משמו, שמא כתבה או לא כתבה אטו מר חתום עליה. וראה תשובתו סימן מב שכתב גם בשם הרמב"ן שפסול, וכדעת רבנו בחיבורו. **וברור כי למעשה אין לסמוך על תשובה זו, אלא כפשט דבריו בחיבורו** [שאין לברך על ספר-תורה פסול וברכתו לבטלה]."

מדברי קאפח עולה כי תשובה זו מזויפת, ונראה שרמיזתו לחכמי נרבונא מצביעה על מקור הזיוף. מכל מקום, כאמור, במקום שיש לנו מחלוקת בין הלכה פשוטה וברורה במשנה-תורה לתשובה עמומה שנאמרה בשם רבנו הרמב"ם, אין ספק שיש להעדיף את האמור בהלכה, אלא-אם-כן רבנו אומר במפורש בתשובתו שהוא חוזר בו מפסיקתו בחיבורו ומסביר מדוע. כלומר, לא יעלה על הדעת שרבנו יחזור בו להקל בעניין מצות לא תעשה החמורה (לא תשא), ולא יציין את העובדה שהוא חוזר בו להקל, שהרי כאמור במשנה-תורה הוא פוסק להחמיר.

ראיה עשירית

במהלך התשובה אומר הזיין כך: "הנה למדת שההגיה בתורה היא המצוה שעליה אנו מברכין. וזהו ההפרש [=העניין] שלא הרגישו בו רוב חכמי-המזרח, ודימו שהמברך וקורא בספר פסול בתורה הרי זו ברכה לבטלה". כלומר, רוב חכמי-המזרח סברו שמי שמברך וקורא בספר-תורה פסול – ברכתו לבטלה. לקראת סוף תשובתו מוסיף הזיין ואומר כך:

"ועל דיוק זה סמכו אנשי המערב והיו קוראין בספרי תורה של קלף 'רק' **בלא עיבוד כלל**, ומברכין לפניה ולאחריה בפני גאוני עולם כגון רבנו יוסף הלוי זצ"ל ורבנו יצחק אלפאסי זצ"ל וכיוצא בהם, ומעולם לא נשמע בזה פוצה פה ומצפצף, לפי שכולם בעלי בינה היו וחכמתם מיושבת ומבוננת, וידעו שאין הברכה תלויה בספר אם כשר הוא אם פסול, אלא בקריאה עצמה בין שהיה קורא בספר כשר או פסול כמו שבארנו".

ואיני יודע איך אפשר לכתוב על קלף שאינו מעובד כלל. כמו כן, מדברי כותב התשובה עולה, שהיה מנהג רווח בספרד וצפון-אפריקה לכתוב ספרי-תורה על קלפים שאינם מעובדים! ודבריו הם הוצאת לעז חמור, שהרי גם אם נחליט שמותר לקרות בשעת הדוחק בספר-תורה פסול, איך יעלה על הדעת שהרי"ף והר"י מיגאש יאפשרו לבני קהילתם להנהיג מנהג קלוקל שנוגד את ההלכה התלמודית, דהיינו לכתוב ספרי-תורה על קלפים שאינם מעובדים כלל, עד שמנהג זה התפרסם והונהג בכל ארצות המערב? "ומעולם לא נשמע בזה פוצה פה ומצפצף"?

ואוסיף נקודה למחשבה, ראינו לעיל שהמתנגדים האמיתיים להלכה האוסרת לקרות בספרי-תורה פסולים היו חכמי נרבונא שבדרום-צרפת. ולכן לא אתפלא אם הזיין שכתב את התשובה הזו הוא אחד מן המינים וצאצאיהם ממשיכי דרכם העקלקלה של רש"י-שר"י והמסופק מפוסקייא. זאת ועוד, נשים לב שכותב התשובה מציג את כל הנושא כאילו הוא מחלוקת בין חכמי המזרח לבין חכמי המערב, והשמטתו את חכמי-יועצי-אדום אומרת דרשני... ולא אתפלא אם יש כאן ביטוי נוסף לדרכם של המינים להנציח את שלטונם בשיטת הרומאים הידועה של "הפרד ומשול", כלומר לסכסך בין העדות הספרדיות למיניהן כדי לבצר ולחזק את שלטונם בעולם הדתי, ולהמשיך ולרדות ביד חזקה בכל הפרענקים הנחותים מעריציהם.

ולא אתפלא אם גם יתברר, כי מרוב גאוותם בגזעם הלבן המובחר לפי דמיונם, צאצאי המינים חדלו לעבד ספרי-תורה כהלכה ואף החלו לצבעם בצבע סיד לבן בוהק, שהרי כל שיש לו צבע חום הוא בזוי ונחות בעיניהם. וכדי להנציח את רוממות גזעם הלבן, עיקמו ועיקשו את הלכות התורה כדי ליצור לעצמם ספר-תורה שיתאים להזיותיהם, ושלא יסתור ואפילו שלא יערער במשהו חלילה את יהירותם וגאוותם ועליונותם שטיפחו וריבו במשך מאות רבות בשנים.

ראיה אחת-עשרה

כפי שציינתי לעיל בראיה השמינית, עצם ההנחה של כותב התשובה שחומש הוא בגדר ספר-תורה פסול הינה שגויה מיסודה, כלומר, לפי חכמים בתלמוד הירושלמי מותר לקרות בחומש לכתחילה, אך חז"ל אסרו לקרות בו: **לפי הבבלי** הטעם הוא משום כבוד הציבור, כלומר שאין

זה מכבוד הציבור שיתפרסם שהקהל אינם מקיימים את חובתם לרכוש להם ספר-תורה כשר; **ולפי הירושלמי** הטעם הוא שנפשם תהיה עגומה כדי שיתעוררו לרכוש להם ספר-תורה.

וכך רבנו פוסק בהלכות תפילה (יב, כג): "אין קוראין בחומשין בבתי-כנסיות משום כבוד הציבור", וכך קאפח מבאר שם את ההלכה, ובתוך דבריו מובאים גם דברי הירושלמי:

"ומדובר בחומש העשוי בגלילה ומעובד כדין, ומדויק ומדוקדק בכל הידורי ספר-תורה השלם, **דמדינא מותר לקרוא בו**, אלא שאין כבוד לציבור שאין להם ספר-תורה שלם ולא קיימו את חובתם [ללקנות להם ספר תורה], כאמור בהלכות שם בראש פרק יא] [...] והכי איתא בירושלמי מגילה (ג, א): [...] מהו לקרות בספר [=חומש] ברבים? אמר לון: אסור. **לא דאסור, אלא מן גו דנפשהון עגימה אינון זבנין להון אוחרי'**, עד כאן [דברי הירושלמי]. כלומר, מתוך שנפשם עגומה הם משתדלים וקונים להם ספר שלם".

נמצא, שהסיבה שהתירו מעיקר הדין לברך ולקרות בחומשין בציבור היא בגלל שהם **כשרים!** ובמלים אחרות, לא ניתן להכשיר לקרוא בספר-תורה פסול מכך שמותר לקרוא בחומש פסול, מפני שהחומש הוא כשר לקריאה בציבור ונאסר לקרוא בו אך ורק בשל סיבות ייחודיות!

קצרו של דבר, אין מה להשוות בין ספר-תורה פסול לבין חומש כשר, שהרי ספר-תורה שיש בו פסול, פסול מעיקרו ואסור מעיקר הדין לברך ולקרוא בו בציבור. ולכן אין שחר לכל דבריו של כותב התשובה, שהרי כל תשובתו מתבססת על ההנחה שחומש הוא בגדר ספר-תורה פסול, ומזאת הוא לומד שמותר לברך גם על ספרי-התורה הפסולים. אולם, אם חומש הוא כשר למהדרין, והסיבות שחז"ל אסרו לקרוא בו בציבור הן סיבות מוסריות ערכיות וחברתיות לא סיבות הלכתיות מהותיות, נשמט כל יסוד הלימוד הדמיוני של כותב התשובה לחלוטין!

קאפח ממשיך ומסביר שם, מדוע חומש העשוי כהלכתו עדיף מספר-תורה שיש בו את כל חמשה-חומשי-תורה אך יש בו פיסול מאיזה צד, וזה לשונו:

"ועדיף הוא [החומש שאין בו פיסול] מספר-תורה שלם שחסר בו דף או יריעה אפילו בחומש אחר שאין קורין בו [עתה], וכדאיתא התם [בתלמוד]: 'דמחסר במילתיה' [...] וחומש זה [העשוי כהלכתו ואין בו פיסול] יש בו קדושת ספר-תורה אך לא קדושת ספר-תורה השלם".

בסוף דבריו קאפח מתייחס לתשובה הנדונה לפיה "רבנו" מכשיר לקרוא בספר-תורה פסול:

"ואין להִכְשִׁיר חומש העשוי כהלכתו עם ספר-תורה הפסול – הן מחמת עיבוד עורותיו, הן משום פסול אחר שהכשירו חכמי נרבונא לקרוא בו בשעת הדחק – שום קשר [...] דההוא [ספר תורה הפסול] לדעת רבנו, **אין קורין בו כלל אף בשעת הדחק**, והוא כחומש שאינו עשוי בגלילה וכדלעיל. והעירותי כי ראיתי ר' מנוח ואחרים מוצאים קשר ביניהם וכאילו גם לרבנו כשרים בשעת הדחק וכפי שמצאו לו בתשובה. **ולא היא**, ועל אותה תשובה כבר העירותי לעיל".

לסיכום, מדובר בזיוף: "עוונותיו ילִכְדְּנוּ אֶת הַקָּשָׁע וּבְחַבְלֵי חַטָּאתוֹ יִתְמָךְ, הוּא יָמוּת בְּאֵין מוֹסֵר וּבְרַב אֵילָתוֹ וְשִׁגְהָה" (מש' ה, כב-כג). "פִּי כָסִיל מִחֲתָה לוֹ וּשְׁפָתָיו מוֹקֵשׁ נִפְשׁוֹ" (מש' יח, ז).

סוף דבר

שמתי לב שחכמי-יועצי-אשכנז הגדולים והקטנים (שתיהן במלעיל), כאשר הם רואים ספר-תורה עתיק הכתוב על הגוויל, הם מיד מגלגלים עיניהם ואומרים שמדובר בעור של צבי... וזאת הטעיה גמורה שנועדה להסתיר את העובדה שהם חדלו מלכתוב ספרי-תורה על הגוויל, שהרי אם הם יודו שמדובר בעור גוויל, מיד יבואו בני-האדם לבדוק מהו גוויל? ובסופו-של-דבר הם יגיעו לשאלה: אם מדובר בהלכה-למשה-מסיני מדוע לא רואים ספרי-תורה הכתובים על הגוויל? וגילוי האמת בעניין זה אף עלול לפתוח צוהר לבני-האדם להוסיף ללמוד ולחקור, ואז הם יגלו שהאשכנזים הפנו עורף לאמת בתחומי הלכה ומחשבה רבים מאד! אך כאשר אומרים שמדובר בעור של צבי, השומעים אינם הולכים לבדוק מאומה, כי מדובר בעור נדיר...

ואחתום בירושלמי מגילה (ג, א), שם נאמר כך: "מהו לקרות בספר [=חומש] ברבים? אמר לון: אסור. לא דאסור, אלא מן גו דנפשון עגימה אינון זבנין להון אוחרי". ולקח חשוב מאד ניתן ללמוד מדברי התלמוד הירושלמי הנפלאים הללו, והוא: שמצוה רבה להימנע מלברך ולקרות בספר-תורה פסול, כי בנוסף על איסור ברכה לבטלה החמור מאד, חשוב מאד שהציבור ילמדו שמדובר בספר-תורה פסול, ואולי הדבר יביא לרכישת ספרי-תורה כשרים בעתיד. ואם חכמים החמירו ואסרו לקרות בחומש בציבור אף-על-פי שמותר לקרות בו מעיקר הדין, רק כדי להוכיח ולזרז את הציבור, וכדברי קאפח: "מתוך שנפשם עגומה הם משתדלים וקונים להם ספר שלם" – כל-שכן שהם היו אוסרים באיסור חמור לקרות ולברך בספר-תורה פסול, שהרי אסור לקרות בו בציבור אף בשעת הדחק, וחובה על הציבור לתקנו או לרכוש לעצמם ספר-תורה כשר.

ובימינו מדובר במצוה כפולה ומכופלה, כי בכל מקום שנשכחה או הושכחה תורה מישראל, מצוה רבה ועצומה לזכור להזכיר ולשמר את ההלכה שקיבלנו ממשה רבנו בהר סיני, וכל מי שעושה כן, זוכה ללכת בדרך האמת שהחל בה אברהם אבינו ע"ה ולהמשיך את קריאתו: בשם ה' אל עולם! "הַבִּיטוּ אֶל אֲבֹרֶתְכֶם אֲבִיכֶם [...] כִּי אֶחָד קָרָאתִיו וְאֲבֹרֶתְכֶם וְאֲבֹרֶתְכֶם" (יש' נא, ב).

דוגמה קדומה לשגגת ניסוח הלכה ותוצאתה

כדי להמחיש את חשיבות הדיוק בניסוח ההלכה לתלמידים ותוצאתו החמורה של ניסוח שגוי, נדון במשנה המפורסמת במסכת אבות (א, ג) לאור פירושו של רבנו הרמב"ם, וכה דבריה:

"אנטיגנוס איש שׁוֹכֵן קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר: אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על-מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב על-מנת שלא לקבל פרס. ויהי מורא שמים עליכם".

וכך פירש רבנו משנה זו:

"אמר החסיד הזה [=אנטיגנוס]: אתם אל תעבדו את ה' על מנת ש'יטיב לכם ויעשה [עמכם] חסד, ונמצאתם רודפים אחר הגמול [=הפרס] ועובדים [את ה'] בגללו, אלא עבדוהו כעבדים

שאינם רודפין אחר חסד ולא הטבה, רצה בזה [=וכוונתו של אנטיגנוס הייתה] שיהיו עובדים [את ה'] מאהבה [...] והיו לחכם הזה שני תלמידים: שם האחד צדוק ושם השני בייטוס, וכאשר שמעוהו שאמר דבר זה יצאו מלפניו, ואמר האחד לשני כי הרב [=אנטיגנוס] כבר ביאר בפירוש שאין שם [=אחרי המוות] לא גמול ולא עונש, ואין שם תקוה כלל, לפי שלא הבינו את מטרתו עליו השלום, ונדברו זה-עם-זה וכפרו בתורה, ונתקבצו לזה כת ולזה כת".

מקרה מצער זה של טעות בהבנת דברי הרב גרמה להפסד גדול, והביאה את אבטליון להורות לכל החכמים הבאים אחריו להיזהר בדבריהם (אבות א, יא): "חכמים היזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום המים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל", וכך כותב רבנו בפירושו לסנהדרין (י, א): "והקפידו [חז"ל] על אנטיגנוס איש סוכו על שפרסם בהמון מה שפרסם, ואמרו בכך: 'חכמים היזהרו בדבריכם'".

וכך פירש רבנו את דברי אבטליון באבות (א, יא):

"מים הרעים, כינוי למינות [=כפירה]. אמר, היזהרו בדבריכם ברבים שלא יהיה בהם מקום לטעות, [כלומר מקום] שניתן לפרשו לכאן ולכאן. שמא יהיו שם אנשים פוקרים [=כופרים] ויפרשוהו כפי אמונתם, והרי התלמידים כבר שמעוהו מכם ויחזרו למינות, ויחשבו שכך הייתה כוונתכם, ויהיה בכך חילול-שם-שמים, כמו שאירע לאנטיגנוס איש סוכו עם צדוק ובייטוס".

ואגב למדנו, כי אזהרת חז"ל לחכמים שבכל דור ודור: "חכמים הזהרו בדבריכם", נוגעת לענייני השקפות ויסודות הדת המחשבתיים! כלומר, על כל חכם באמת וכל-שכן חכם בעיניו להיזהר שלא לפרש ולהורות דברים שעלולים לצמוח מהם השקפות רעות. כמו לדוגמה רש"י-רש"י, ראש פרשני ההגשמה ותופשי אגדות חז"ל כפשוטן, אשר החדיר אינסוף השקפות רעות לדת משה בפירושי מינותו הנבערים. ויוצאי ארץ אדום, ברוב סכלותם ותאוותם נטו אחרי טמטומו ואחרי הזיותיו המאגיות האליליות ורוממו ופיארו את פירושיו, וקיבְּעו והנציחו את מעמדה של דתנו כדת חשוכה פרימיטיבית ועלובה, וכמו שאומר רבנו בהקדמתו לפרק חלק על תוצאת השחתת והשתתת דתנו על לימוד אגדות חז"ל כפשוטן: "רק עם נבל וסכל הגוי הקטן הזה".

מה הייתה טעותו של אנטיגנוס?

שגיאתו של אנטיגנוס איש סוכו, שלא דייק בהוראתו לתלמידיו, משמשת לקח לדורות למוֹרֵי ההוראה, בדבר החשיבות העצומה שיש לדייק הלשוני התחבירי והענייני בהוראת כללי הלכה ומחשבה. ברם, עדיין לא ברור מה גרם לצדוק ובייטוס לטעות בהבנת דברי אנטיגנוס?

נבחן אפוא את דברי אנטיגנוס, הוא אמר לתלמידיו: "הוו כעבדים [...] על-מנת שלא לקבל פרס". ובכן, נראה לי כי טעותו של אנטיגנוס הייתה במיקום מילת השלילה בהוראתו. כלומר, היה על אנטיגנוס לנסח את הוראתו לתלמידיו כך: **"שלא** על-מנת לקבל פרס". דהיינו להקדים את מילת השלילה **שלא** לפני "על מנת" ולא להצמידה לעניין קבלת הפרס, ומדוע?

כאשר מילת השלילה "שלא" רחוקה מעניין קבלת הפרס – הדגש הוא בשלילת ה"על מנת" דהיינו בשלילת הרצון והמגמה לקבל שכר, כלומר שלילת השאיפה לקבל שכר וכפי שאנטיגנוס

החסיד באמת התכוון בהוראתו לתלמידיו, כלומר שיהיו עובדים מאהבה. ברם, כאשר מילת השלילה צמודה לעניין הפרס – היא נסובה על הפרס עצמו ושוללת את הפרס מעיקרו, דהיינו שעליהם לשמש את רבם מתוך ידיעה (כוזבת) שאין פרס כלל. נמצא, כי למיקום מילת השלילה: "שלא" יש משמעות כבירה ביחס לנושא השלילה: שלילת ה"על מנת" – שהיא שלילת השאיפה לקבל פרס; או שלילת ה"לקבל פרס" – דהיינו עצם אמיתת קיומו של הפרס עצמו בחיי העולם-הבא, וקניית ההשקפה המשובשת והשקרית שאין שכר למצוות כלל.

ואצרף את פסק רבנו בהלכות תשובה (י, ז):

"ועוד אמרו חכמים: 'במצוותיו חפץ מאוד, במצוותיו ולא בשכר מצותיו'. וכן היו גדולי החכמים מצווין לנבונת תלמידיהן ומשכיליהן בייחוד: אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל טובה, אלא היו כעבדים המשמשים את הרב **על מנת שלא לקבל כלום**, אלא מפני שהוא הרב ראוי לשמשו, כלומר עבדו מאהבה".

קאפח מוסיף ומעיר שם וזה לשונו:

"ועל-פי נוסח זה [נוסח המשנה לעיל באבות] ניסח רבנו את דבריו כאן [במשנה-תורה בהלכות תשובה]. ונוסח זה הוא שמצאו בו תלמידיו מקום להטעות את אחרים כפי שכתב רבנו בפירושו שם. אבל אילו אנטיגנוס אמר דבריו כפי נוסח המשנה בנדפסים '**שלא** על-מנת לקבל פרס' לא היה מקום רב לטעות, ולא היו חז"ל מקפידים עליו על שלא נזהר בניסוח דבריו".

חשוב לציין, כי רבנו לא נזקק לשנות את הנוסח המקורי של המשנה, מפני שהוא כבר הבהיר את העניין בתוך דבריו, וכמו שהוא אומר לעיל בהלכה: "כלומר עבדו מאהבה", ולא כפי שעולה מדברי קאפח, שרבנו נכשל ונחבל בשגיתו של אנטיגנוס והתעלם מהוראת חז"ל.

לקח לדורות

מדברי אנטיגנוס איש שוכו אנו למדים כי ישנה חשיבות רבה לדייק בפסק ההלכה **במיקום מלת שלילה אחת!** ומיד קמה וניצבה השאלה המהדהדת: האם לא נודעת חשיבות להרבה יותר מכך? דהיינו לעצם ה**וספת** עשרות אלפי ספרי חידושי הלכה ומנהג? ואולי גדולה מזו, שגגת אנטיגנוס אירעה בדברים שמסר **בעל-פה** לתלמידיו, האם לא נודעת חשיבות להרבה יותר מכך? דהיינו לכתיבתם בפועל של רבבות ספרי הלכה ומנהג ללא פיקוח ובקרה?

ריבוי ספרי ההלכה העילגים והמהובלים גורר את עמנו לאנדרלמוסיה הלכתית ובעקבותיה לכאוס דתי והשקפתי מוחלט. זה אומר בכה וזה אומר בכה. וכאשר ניצב הלומד מול מאות מדפי הספרים בספריות כתבי ההלכה והחידושים, הוא עומד תוהה ובוהה, איך דרך האמת? הרי את כל ימיו ולילותיו הוא יכול לבלות ולכלות בקריאת ספרים, ואף שירכוש לעצמו ידיעות לכלל דעה לא יגיע (וכבר ראיתי לא מעטים אשר כילו את כל ימיהם בהבלי הכויללים וההזיות והגיעו לגיל זקנה והינם תוהים ובוהים, רועדים ומפוכחים מכל זיק של השכלה ודעת).

"וְיִתֵּן מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֶּהָר עֲשׂוֹת סִפְרֵי הַרְבֵּה אֵין קֶץ וְלֹהֵג הַרְבֵּה יִגְעֵת בְּשָׂר" (קה' יב, יב).

וגרוע מזה, ריבוי השיטות והסברות יבלבל את הלומד, עד שגם הידיעות שכבר נדמה לו שרכש, ירחשו במוחו אחוזות תזזית: איזו היא הדעה הנכונה שעליו לאמץ ואיזו היא הדרך שראוי לילך בה? תסכולו עלול להביאו למאוס בלימוד התורני, שהרי מטר האותיות והסברות מסב לנפש צער רב ותחושה של יגיעה לריק ולשווא. העדר עונג רוחני אמיתי וייסורי הריקנות מן האמת, ידרדרו את מבקש החכמה לשקוע באשליית החיצוניות ובדמיונות גדולה כוזבים (גדולים), ואלה ישבשו את שכלו בהזיה שדרכו המשובשת היא דרך האמת, וכל שזולתה כפירה.

"וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְעֹנָ כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִי וּבִשְׁפָתָיו כְּבָדוֹנִי וְלִבּוֹ רַחֵק מִמֶּנִּי וְתִהְיֶינִי יֹרְאָתָם אֲתִי מִצֹּת אֲנָשִׁים מְלַמֶּדָה. לָכֵן הִנְנִי יוֹסֵף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְּלֵא וּפְלֵא וְאַבְדָּה חֲכֻמַּת חֲכָמָיו וּבִינַת בְּבָנָיו תִּסְתַּתֵּר [העונש על ההתרחקות מידיעת ה' הוא הטמטום ואיבוד הדעת]. הוּא הַמַּעֲמִיקִים מִי לְסַתֵּר עֲצָה וְהִיא בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשִׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֹאנֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ" (ישעיה בט, יג-טו).

ופסוקים אלה הולמים בדיוק מפליא את הדת האורתודוקסית הפרו-נוצרית אשר: מקדשת את החיצוניות ומפעלי השטיבלאכים ('בְּפִי וּבִשְׁפָתָיו כְּבָדוֹנִי'); ומרחיקה את לימודי המדעים שבהם מתרוממים באמת להכיר את מי-שאמר-והיה-העולם ('וְלִבּוֹ רַחֵק מִמֶּנִּי'); ומקיימת את המצוות כאילו היו סגולות מאגיות המביאות לתועלת גשמית ללא מחשבה ושאיפה להבין את מהותן ותכליתן ('וְתִהְיֶינִי יֹרְאָתָם אֲתִי מִצֹּת אֲנָשִׁים מְלַמֶּדָה'). והתוצאה היא, שחכמיהם הופכים להיות טיפשים מטופשים בערים נבערים, דיוקנאות של אלילים זקנים מהובלים ומיובלים, אשר חלקם בהמיים וחלקם נוכלים ערמוניים ('וְאַבְדָּה חֲכֻמַּת חֲכָמָיו וּבִינַת בְּבָנָיו תִּסְתַּתֵּר').

הפסוק השלישי לעיל מתאר את השלב הבא, והוא יצירת דת חדשה אשר תתאים לסכלותם תוך מחיקת והסתרת דת האמת ('הוּא הַמַּעֲמִיקִים מִי לְסַתֵּר עֲצָה'), אך בשל העדר ידיעת השם אין להם תריס בפני ייצר הרע והוא מכלה בהם את זעמו בחדרי חדרים ('וְהִיא בְּמַחְשָׁךְ מַעֲשִׂיהֶם'), וסופם גם לבוא לידי כפירה בסתר לבם הערל ('וַיֹּאמְרוּ מִי רֹאנֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ').

וצחנת השטיבלאכים הסמיכה והרצוצה עולה ובוקעת לשמים, צחנת הגופות הכבדים עמוסי התאוות והזימות המתנדנדים הלומים כאילו הם פועלים גדולות ונצורות "בעליונים", צחנת בגדי השטעטל הפולני שנועדו לשלג האירופי הגלותי, וצחנת השקפות המינים ושאר ההזיות האליליות הנחותות אשר מרקיבות את עצמותיהם, ואף-על-פי-כן הם אווזים בהן באדיקות.

"אֲמָרִים לַעֲץ אָבִי אֶתְּהָ וְלָאָבִן אֶת יִלְדָתָנוּ כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְךָ וְלֹא פָנִים וּבָעֵת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ. וְאִיָּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָךְ? יְקוּמוּ אִם יוֹשִׁיעוּךָ בָּעֵת רָעָתָךְ, כִּי מִסְפָּר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה" (יר' ב, כז-כח). כמספר עיריותיך בפולין כך היו אלהיך, שהרי מכל עיירה עלובה בפולין הארורה יצא איזה עגל שקיבלוהו עליהם לאלוה, ואף לאחר השואה מאנו קחת מוסר.

"לָמָּה תְּרִיבוּ אֵלַי בְּלָכֶם פִּשְׁעֵתֶם בִּי נָאִם יי'. לִשְׁוֹא הִפִּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוֹסֵר לֹא לָקָחוּ אֶכְלָה חֲרָבְכֶם נְבִיאֵיכֶם כְּאִרְיָה מִשְׁחִית. הַדּוֹר אֲתֶם רָאוּ דָבָר יי'. הַמִּדְבָּר הֵייתִי לְיִשְׂרָאֵל אִם אֶרֶץ מִאֲפִלְיָה מְדוּעַ אָמְרוּ עָמִי יָדָנוּ לֹא נָבֹא עוֹד אֵלֶיךָ. הַתִּשְׁכַּח בְּתוֹלָה עֲדִיָּה כָלָה קִשְׁרֶיךָ וְעָמִי שִׁכְחוּנִי יָמִים אֵין מִסְפָּר [...] וְתֹאמְרִי כִּי נִקִּיתִי אֶךְ שָׁב אִפּוֹ מִמֶּנִּי הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ עַל אֲמָרְךָ לֹא חָטָאתִי [...] גַּם מֵאֵת זֶה תִּצְאִי וְיִדְוֶךָ עַל רֹאשְׁךָ כִּי מָאֵס יי' בְּמַבְטְחֶיךָ וְלֹא תִצְלִיחִי לָהֶם" (יר' ב).

מצות שילוח הקן לפי הרמב"ם

בתורה נאמר (דברים כב, ו-ז): "כִּי יִקְרָא קֵן צִפּוֹר לְפָנָיו בַּדֶּרֶךְ בְּכָל עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֲפֻרָּחִים אוֹ בְּיָצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֲפֻרָּחִים אוֹ עַל הַבְּיָצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים, **שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים**".

כבר בתחילת הפסוק יש רמז לנסיבות שעליהן בעיקר מדובר במצוה זו: "כִּי יִקְרָא קֵן צִפּוֹר לְפָנָיו בַּדֶּרֶךְ". כלומר, מדובר כאשר אדם **הולך בדרכו**, ובימי קדם ההליכה בדרך לא הייתה הליכה לפארק או למכולת או לקניון, מדובר בהליכה של שעות רבות ולעתים גם ימים, וסביר להניח שאותו אדם עייף ורעב ורצוץ מהליכתו. והנה הוא רואה קן שבנתה ציפור טהורה ובו אפרוחים או ביצים, התורה מחייבת את האדם הזה לשלח את האם לפני שהוא פושט את ידו לאכול את הביצים או לשחוט את האפרוחים, במטרה להשקיט מעט את המיית רעבונו.

א. הגדרת המצוה

וכה דברי רבנו בספר-המצוות בהגדירו את מצות-העשה שיש בדיון זה (עשין קמח): "הציווי שנצטוונו בשילוח הקן, והוא אמרו יתעלה: '**שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ**' [דב' שם]", וקאפח מוסיף שם: "ודווקא אם רוצה הוא את האפרוחים או הביצים, אבל אם אינו זקוק להם טוב יעשה אם לא יזדקק לקן ואל יפריע את מהלך חייהם הטבעי. וכפי שעולה מלשון רבנו במורה (ג, מח) [...] ולא כשיטת האומרים כי מצוה יעשה אם יטפל להם בחינם".

ראינו אפוא את מצות-העשה ועתה נעבור לראות את האזהרה, וכה דברי רבנו שם בהגדירו את מצות לא תעשה שו: "והמצוה השש ושלוש מאות, האזהרה שהוזהרנו מלקחת קן העוף בכללותו בעת הצייד – האם והאפרוחים, והוא אמרו יתעלה: '**לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים**' [שם]". וגם שם מוסיף ומעיר קאפח וזה לשונו: "כתב רבנו 'בעת הצייד' למעט שאם היינו עוברי אורח וראינו קן ציפור ואין אנו זקוקים לביצים או לבשר האפרוחים, עדיף יותר שלא לנגוע בהן ולא להחריד את מנוחתן [...] ושלא כדעת [השוטים הנבערים] הסוברים שזקוק להיטפל להן".

מדברי רבנו וגם מדברי קאפח עולה, שאין כל מצוה לחפש אחרי קינים של ציפורים כדי לשלח את האם, ורק אם נקרו בדרכו והוא צריך להם כדי להשקיט את רעבונו – ישלח את האם. ברם, אם האדם אינו זקוק להם, יעזבם במנוחה, ולקמן נלמד שאם הטריד אותם לחינם מתוך ההזיה שהוא עושה מצוה, לא רק שאין בידו שום מצוה אלא שהוא גם עבר עבירה חמורה.

ב. טעמי המצוה

כאמור, מי שמטריד את הקן ללא צורך אמיתי עבירה חמורה בידו, וכדי להחל ולהבין זאת נעניין בדברי רבנו במורה (ג, מח), שם הוא עוסק בין השאר במצות השחיטה. בתוך הדיון בנושא רבנו מבאר מדוע התורה אסרה לשחוט את הבהמה ואת בנה ביום אחד, וכן בחובה לשלח את האם לפני לקיחת הבנים, ושם רבנו מסביר שלכולם יש טעם חשוב אחד, וכה דבריו שם:

"אבל הציווי בשחיטת החי הוא הכרחי [...] [מפני ש]חיפשו לו את המיתה היותר קלה, ונאסר לענותו [...] ולא לנחרו [=לדקור אותו בגרונו בשיפוד עד שימות] ולא לחתוך ממנו איבר [והוא עדיין חי] [...] וכן נאסר לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, סייג והרחקה שמא ישחט מהם הבן לפני האם, כי **צער בעלי החיים בכך גדול מאוד, כי אין הבדל בין צער האדם בכך וצער שאר בעלי החיים, כי אהבת האם וחנינתה על הבן אינו תוצאה של ההיגיון [=אותו יש רק לאדם], אלא פעולת הכוח המדמה [=הדמיון] המצוי ברוב בעלי החיים כמצאיותו באדם**".

לפני שנמשיך לדון בטעמי המצוה, נסביר את דברי הרמב"ם ביחס למציאות הדמיון אצל בעלי החיים, ונצטט את דברי קאפח שמבאר עניין זה במקום אחר במורה (א, עג), וזה לשונו: "כי בהכותך בעל חיים פעם אחת במקל, הרי בהרימך עליו את המקל פעם אחרת יברח, כי הרמת המקל פועלת בדמיונו שתכליתה [=שסופה של הרמת המקל גורמת] כָּאֵב. ואף בהשמיעך קולות מסוימים בעת הכאתו, הרי בהשמיעך אותם הקולות פעם אחרת אף ללא מקל יברח".

נחזור עתה לדברי רבנו בעניין מצות שילוח הקן, וזה דבריו בהמשך המורה שם (ג, מח):

"וזוהי הטעם [כלומר צער בעלי חיים] גם בשילוח הקן, כי הביצים אשר כבר דגרה עליהן בדרך כלל, והאפרוחים הצריכים לְאֶמָן, אינם ראויים לאכילה, וכאשר ישלח את האם ופרחה לבדה אינה מצטערת בראיית לקיחת הבנים, ואפשר שיהא זה גורם על הרוב לעזיבת הכל, כיוון שהנלקח אינו ראוי לאכילה ברוב המקרים".

נמצא אפוא, שהטעם למצות שילוח האם הוא כדי שלא לגרום לַאֵם צער בראותה את בניה נלקחים ממנה, מפני שיש לַאֵם כוח מדמה (כוח דמיון), שמעורר אצלה רשמים מסוימים ובכללם גם צער על לקיחת בניה. על דברי הרמב"ם האחרונים מוסיף קאפח, וזה לשונו: "מכאן משמע כמעט במפורש שאם אין תאווה גוברת עליך לשלול את הביצים או האפרוחים, הנח להם, אל תחריד את שלוותם ואל תפריע את מנוחתם, כי כל טעם שילוח האם הוא כדי שתעזבם לנפשם. ולא כדעת הסוברים 'כי יקרה קן ציפור לפניך' – חייב אתה להיטפל להם אף אם אינך צריך את הוולדות [וכדברי המינים המקובלים הוזה ההזיות ומטונפי הדמיונות]".

נמצא אפוא, שישנה עוד מטרה במצות שילוח הקן והיא **לרסן את תאוות האדם** שלא יפריע את מהלכם הטבעי של בעלי החיים. כלומר, כאשר התורה מצווה את האדם לשלח את האם, היא למעשה חוסמת אותו מלקחת את הביצים או האפרוחים לזמן קצר, עד שישלח את האם, כדי שבזמן הקצר הזה אולי יחשוב האדם בשכלו, יתגבר על תאוותו ויניח להם לנפשם.

ג. צער בני האדם

ברם, לא רק הימנעות מצער בעלי חיים וריסון תאוות האדם הן מטרות המצוה, יש מטרה נוספת ואותה מתאר רבנו הרמב"ם בהמשך המורה שם, וזה דבריו: "ואם הייסורין הנפשיים האלה חשה להן התורה בבהמות ובעופות, כל-שכן כלפי אישי מין האדם בכללותו".

כלומר, אם התורה ציוותה והזהירה לשלח את האם, והבטיחה שכך גדול: "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהָאֶרֶץ יָמִים" למי שיחמול על האם וישלח אותה לפני שהוא נוטל את הביצים או האפרוחים,

כמה יש ללמוד מכך על החובה המוסרית והדתית **לחמול על בני האדם?** ובמיוחד על בני האדם טהורי הלבב, הטובים הכשרים והנבונים? וכדי להאיר עניין זה מצד נוסף, אצרף את דברי רבנו במורה (ג, ספ"ז), שבהם הוא מסביר מדוע חז"ל אמרו בתלמוד שצער בעלי חיים מדאורייתא, אף-על-פי שלפי פסק ההלכה צער בעלי-חיים הוא רק מדרבנן, וזה דברי רבנו במורה שם:

"אבל אמרם [מה שאמרו חז"ל בתלמוד:] 'צער בעלי חיים דאורייתא' [והביאו ראיה] ממה שנאמר [בתורה, בפרשת בלעם] 'עַל מֶה הִפִּיתָ אֶת אֶתְנָךְ' [במ' כב, לב], **הנה זה על דרך הבאת השלמות לנו כדי שלא נתנהג במידת האכזריות**, ולא נִצְעֵר לבטלה ללא תועלת, אלא נפעל בעדינות ורחמנות ואפילו באישי איזה בעל חיים שיהיה, זולתי בעת הצורך 'כִּי תֵאָהָה נִפְשָׁךְ לְאֶכֶל בָּשָׂר' [דב' יב, כ], ושלא שנשחט על דרך האכזריות או השחוק".

כלומר, חכמים הפליגו ואמרו שצער בעלי החיים הוא מן התורה, במטרה לעורר ולחנך אותנו לשאוף לשלמות מידותית, שלא חלילה נתנהג במידת האכזריות, אלא נפעל בעדינות וברחמים אפילו כלפי בעלי החיים – וכך נסגל לעצמנו את מידת החמלה והחנינה כדי שנלמד לנהוג בעדינות וברחמים כלפי **בני האדם**, ואין צורך לומר כלפי בני האדם הנבונים ישרי הלבב.

* * *

להלן נראה שהטעם השלישי הנדון בפרק זה הוא הטעם המרכזי! והטעם הראשון הוא רק אמצעי לו, אך טרם שנסביר נציין ביחס לטעם הראשון, שגם לדעת רס"ג מטרת שילוח האֵם היא כדי שלא לגרום לה צער נפשי, וזה דבריו בספרו "הנבחר באמונות ובדעות" (עמ' קפו):

"ואבאר עוד הזכויות אשר על-כל-פנים יש בהן גמול בעולם-הזה [...] תחילתן כיבוד ההורים [...] **והרחמנות על בעלי החיים**, כאמרו: 'שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם' [שם]".

ולכאורה שאלה גדולה קמה וניצבה כנגד דעת רבנו ורס"ג, שהרי חז"ל ורבנו פוסקים בהלכות תפילה (ט, ז) כדברים הבאים:

"כל האומר בתחנונים: 'מי שריחם על קן ציפור שלא ייקח האם על הבנים' או 'שלא ישחוט אותו ואת בנו ביום אחד, ירחם עלינו', וכיוצא בעניין זה – משתקין אותו, מפני שמצוות אלו גזירת הכתוב הן, ואינן רחמים: שאילו היו מפני הרחמים, לא התיר לנו שחיטה כל עיקר".

מדברים אלה עולה באופן ברור, שמי שסובר **שתכליתה היחידה** של מצות שילוח הקן היא רחמים כלפי בעלי-החיים שוגה שגיאה חמורה בהבנת פעולותיו של הקב"ה בעולם. אלא, חובת הרחמנות כלפי בעלי החיים במצוה זו היא שער ומבוא לעיקר המצוה, והיא החובה לסגל את מידת הרחמים והחנינה אפילו כלפי בעלי-חיים כדי שנזכה לנהוג בחמלה וחנינה כלפי **בני-האדם** הראויים לרחמים, ובזה נסגל לעצמנו מידה נעלה שהיא מסימני ההיכר של ישראל.

ואחתום פרק זה בעיון בדברי חז"ל ורבנו הנעלים שמובאים בהלכות תשובה (ב, יד):

"אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יהיה נוח לְרִצּוֹת [להתרצות ולהתפייס למחול ולרחם] וקשה לכעוס. ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול – מוחל בלב שלם ובנפש חפצה.

ואפילו הֵצֵר לוֹ וּחְטָא לוֹ הרבה – לא יקום ולא יטור. וזה הוא דרכם של זרע ישראל וליבם הנכון. אבל הגויים ערלי-לב אינן כן, אלא 'וְעִבְרָתוֹ שְׁמֶרָה נֶצַח' [עמ' א, יא], וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו: 'וְהַגְבְּעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָמָּה' [ש"ב כא, ב].

נמצא, שאם אדם הֵצֵר וְהָרַע לנו, אסור לנו לנקום ולנטור לו בליבנו, ואת הדין הזה כבר למדנו בהלכות דעות (ז, י–יב). ברם, בהלכה האחרונה למדנו יותר מכך, אם אותו אדם מבקש מאיתנו סליחה ומחילה אמיתית, ושב בתשובה ומצטער בלב שלם על מעליו ותעלוליו, עלינו למחול לו בלב שלם ובנפש חפצה, ואפילו אם הוא הצר והרע וּחְטָא לנו הרבה, חובה עלינו להתפייס ולהתייחס אליו מעתה ואילך **באהבה ובידידות**, וזו לדעתי התוספת הנעלה של ההלכה הזו.

"לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נָכוֹן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי" (תה' נא, יב).

ד. העולם הפראי-המודרני

על מה שאומר רבנו במורה (ג, יז) לעיל שאסור לשחוט על דרך האכזריות או השחוק מוסיף ומעיר קאפח שם, וזה לשונו: "כוונת רבנו כנראה כנגד שעשועי הציד הנהוגים בעולם הפראי-המודרני, ומלחמות השוורים שהיו נהוגים בספרד [ועדיין נהוגים]".

הרמב"ם בפירושו למשנה מביא דוגמות נוספות לצער בעלי חיים, וזה דבריו (ב"ק ד, ד):

"שור האצטדין, המהמרים, והוא ששולח זה שורו וזה שורו ורומז לו בקול שכבר הרגילו בכך, להתגרות בשור השני לראות איזה מהם יתגבר על חברו, וזה ברצון בעליהם, והרבה עושים כך טיפשי בני אדם במינים מסוימים מן הבהמות והעופות".

ואוסיף ששמעתי שעושים כן בכלבים ותרנגולים ועוד.

ה. סיכום הנאמר עד כה

מהאמור עולה שיש לפחות שלוש מטרות למצות שילוח הקן:

1 שלא לגרום צער נפשי לבעלי החיים, וכאמור זוהי מטרה שהיא בגדר אמצעי לזולתה.

2 לרסן את תאוות האדם כדי לתת לו שהות לעורר את שכלו ולהתגבר על יצרו.

3 לחנך את האדם לשלמות מידות הנפש בכלל, ולשלמות מידת העדינות והחמלה על זולתו בפרט – וזה הוא עיקר מטרת מצות שילוח הקן, שהרי באמצעות פעולות החמלה והחנינה בבעלי-החיים, תתעורר בקרבו מידה זו גם כלפי בני-אדם. כמו כן, יש במצוה זו מוסר השכל: אם התורה חסה כך על צער הציפור-האֵם שאין בה דעת והגיון, עד כמה יש להיזהר שלא לצַעֵר את בני האדם הכשרים בעלי הדעת, ועד כמה חמור עונשו של מי שמצער אותם לחינם.

נמצא אפוא, שמי שאינו זקוק לביצים או לאפרוחים, ואף-על-פי-כן משלח את האם מתוך הזיה מהובלת שהוא עושה מצוה ומשיג תועלת בעולם-הזה – לא רק שהוא לא עשה שום מצוה, הוא מחטיא את מטרת המצוה שהיא סיגול מידת החמלה והרחמים, ובעצם משיג את המטרה ההפוכה, מפני שבפעולתו הוא מחזק בקרבו את מידות התאוותנות האכזריות וההתעללות.

אוסף שלפי דעתי יש גם טעם אקולוגי למצות שילוח הקן: הקב"ה מבקש שנמנע כמה שיותר בחיסול המקורות שמעניקים לנו משאבים כגון פירות או אפרוחים או דגים וכיו"ב. כי אם נשלח את האם היא תבנה קן חדש ותגדל אפרוחים חדשים, כך שלא גרמנו לטבע נזק משמעותי. ברם, אם האדם לא יבין שעליו לשמר את הטבע שניתן לו, ולא יבין שעליו לדאוג להמשך קיומו ושגשוגו, ויכלה גם את המקורות לטובין שמעניק לנו הטבע, אז הוא יישאר בעולם הרוס וחרב ללא קיום וללא המשכיות, ולצערנו מינים רבים בימינו נמצאים בסכנת הכחדה בשל כך.

ו. הלכה למעשה

כמה ימים לאחר שסיימתי לכתוב מאמר זה נזדמנה לידי מצות שילוח הקן. בעלת הבית שממנה שכרתי בעבר דירה, ביקשה ממני סיוע בסילוק יונת-בר (צוצלת) שבנתה קן על משקוף דלת הכניסה לחנות הבגדים שלה. במקרה כזה, ניתן לסלק את הקן ללא חשש גם כאשר אין צורך בביצים, שהרי כאן הצוצלת בנתה את קינה בתוך רשות האדם ומהווה מטרד. ברם, גם כאן יש לשלח את האם לפני שמסלקים את הקן והביצים, כדי שהיא לא תראה בחורבן קינה, ובזאת יזכה האדם לקיים מצוה שמכשירה את נפש האדם לחמול ולרחם על זולתו.

ז. צער בעלי חיים מן התורה?

מדברי רבנו לעיל במורה (ג, ספי"ז) עולה, כי דעתו היא שצער בעלי חיים אינו מן התורה אלא מדובר באיסור דרבנן. יחד עם זאת, נראה ברור שמי שמצער את בעלי החיים באופנים המוגדרים בתורה במפורש כמצות לא תעשה, כגון שילוח הקן או שחיטת אותו ואת בנו, עובר **מן התורה** על צער בעלי חיים. ובמלים אחרות, יש צער בעלי חיים מן התורה במצוות הללו.

עוד נראה לי ברור, כי מי שגורם לבעל חיים סבל קשה אשר דומה לעוצמת הסבל הנפשי אשר נגרם לאדם כאשר הוא רואה את בניה נלקחים ממנה או נשחטים לנגד עיניה, כגון שהוא מתעלל בהם באופני התעללות סדיסטיים קיצוניים – גם הוא עובר על מצות לא תעשה מן התורה. והכלל ההלכתי הוא, בכל מקום שמדובר **בסבל ובעינוי קיצוני** יש איסור תורה.

לדוגמה, מי שמתעלל בבעלי חיים עד כדי הריגתם או שריפתם חיים או הטלת מומים קשים וכיו"ב, עובר על איסור צער בעלי חיים **מן התורה**. אך מי שזרק אבן על חתול או גרם לו לחבורה או היכה את כלבו, עובר על איסור דרבנן אך אינו עובר על איסור תורה – אלא-אם-כן הוא גרם לו לחבלה חמורה שגרמה למותו בייסורים או למום רציני ביותר שיפריע קשות לתפקודו.

וזכרנו חתול אחד בשכונה אשר התעללו בו וברתו את אחת מרגליו הקדמיות, אותו חתול שרד כמה שנים בזכות אשה אחת שנתנה לו פינה בחצרה והגנה עליו והאכילה אותו. ללא המחסה שהיא העניקה לו הוא לא היה שורד שבוע, מפני שהוא היה מסוגל רק לדדות, וכל כלב זועף היה משיגו והורגו (ויש בשכונתי כלבים אימתניים ביותר, ובמו עיניי ראיתי כיצד כלב אחד שחט תרנגול). והנני זוכר היטב את פחדו העצום כאשר הוא היה נתקל בבני אדם או בכלבים ומבע עיניו שידר אימה אימה ונוראה, שלא ראיתי מעולם אצל שום חתול. "אַל תִּהְיֶה כְּסוֹס כְּפָרָד אֵין הֶבֶן בְּמִתְּג וְרָסָן עֲדִיו לְבָלוֹם [=הזקוקים לזמם כדי שלא יזיקו] בַּל קָרַב אֵלָיו" (תה' לב, ט).

עקרון הבחירה – עמוד התורה והמצוה

עקרון הבחירה הוא יסוד מיסודות תורת משה "והוא עמוד התורה והמצוה" (הלכות תשובה ה, ג). ברם, מפרשת וארא עולה לכאורה ערעור חזק על יסוד זה, והן השאלה והן התשובה מפורסמות מאד. השאלה: כיצד ייתכן שה' העניש את פרעה בעונשים כל-כך קשים בעוד שהוא מקשה את לבו ומונע ממנו את יכולת הבחירה אם להיטיב ואם להרע? הייתכן שה' יתעלה וינהג בעוול? הייתכן שהוא יכפה על האדם ללכת בדרכי רשע ואף יענישו על-כך? והרי ידוע כי "הַצֹּרֶתִּים פָּעִלוּ כִּי כָל דֶּרֶכָיו מִשְׁפָּט אֶל אֲמוֹנָה וְאֵין עֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא" (דב' לב, ד). כלומר, לא ייתכן שתצא עוולה ממשפטו של ה' יתעלה שהרי כל מעשיו בצדק מדוקדק!

והתשובה, כאמור, מפורסמת כשאלה, והנה היא לפניכם מתוך הלכות תשובה (ה, ג):

"ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה, עד שייתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאיו אלו שעשה ברצונו ומדעתו – **שמונעים ממנו דרך התשובה**, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאים אלו שעשה [...] לפיכך כתוב בתורה: 'וְאֵינִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרָעָה' [שמ' ז, ג], לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר: 'הֲבֵה נִתְחַכְמָה לוֹ' [שמ' א, י], נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעים ממנו, ולפיכך חִזַּק הקדוש-ברוך-הוא את לבו. ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו: 'שלח ועשה תשובה'? [...] כדי להודיע לבאי העולם, שבזמן שמונע הקדוש-ברוך-הוא את התשובה לחוטא אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו".

אין אדם נוקף אצבעו הקטנה?

במקורות חז"ל ישנה אמרה מפורסמת אשר ממנה עולה לכאורה ערעור על יסוד הבחירה ונחיצותו בדת משה. אמרו חז"ל במסכת חולין (ז ע"ב): "אין אדם **נוקף** אצבעו הקטנה מלמטה אלא-אם-כן מכריזין עליו מלמעלה". לכאורה, דברי חז"ל הללו נוגעים ישירות בעקרון הבחירה מפני שהם קובעים, שכל פעולה שיעשה האדם ולו הקטנה ביותר, הינה תוצאה של רצון ה'. והדברים הללו שמובאים בתלמוד קשים מנשוא, שהרי רבנו פוסק בהלכות תשובה (ה, ה):

"אילו היה האל גוזר על האדם להיות צדיק או רשע [...] היאך היה מצווה לנו על-ידי הנביאים עשה-כך ואל תעשה-כך, הטיבו דרכיכם ואל תלכו אחרי רשעכם, והוא מתחילת ברייתו כבר נגזר עליו [...] לְדַבֵּר שֵׁי אִפְשָׁר לוֹ לָזוּז מִמֶּנּוּ, ומה מקום היה לכל התורה כולה? ובאיזה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק? 'הַשֹּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט' [בר' יח, וכן] אומר ירמיה: 'אֵינִי יִי חֹקֵר לֵב בָּחֹן פְּלִיאוֹת וְלֹתֵת לְאִישׁ כְּדֶרְכָּיו כְּפָרִי מַעֲלָלָיו' (יז, י)".

התשובה לשאלה הזו פחות מפורסמת. בפירוש הרמב"ם למשנה מסכת מעשר שני מופיעה גרסת רבנו לאמרת חז"ל הזו שבמסכת חולין, וזה דבריו שם (ה, טו): "ונוקף, הוא הפוצע, ובתלמוד: אין אדם **ניקף** באצבעו מלמטה אלא-אם-כן מכריזין עליו מלמעלה". נמצא אפוא כי הרמב"ם גרס **ניקף**, כלומר נפצע, ובזאת, בבירור גרסה בלבד, מתיישבת השאלה! שהרי "אין

אדם ניקף" וכו', משמעו אין אדם נפצע, כלומר אין אדם מתייסר ולו הייסורים הקלים ביותר אלא-אם-כן נגזר עליו מלמעלה בעקבות מעשיו. ובמלים אחרות, "אין ייסורים בלא עוון".

יוצא אפוא, כי גרסת הרמב"ם מעבירה את הדיון מעקרון הבחירה לדיון בעקרון השכר והעונש בדת משה. הזיקה בין שני היסודות האלה היא זיקת סיבה ותוצאה: הסיבה נעוצה בבחירת האדם, והתוצאה, השכר או העונש, הינם פועל היוצא מאת ה' לבחירת האדם עלי אדמות.

אגב, גם בעניין זה רש"י-שר"י נכשל ונחבל, הוא טובע בסכלותו ומנסה למשוך אותנו יחד עמו, והקלות שבה נמצאות הזיות בדבריו מפליאה ומבחילה כאחד. רש"י-שר"י מחזיר לנו בפירושו למסכת חולין שם (ז ע"ב) את ה**עדר** יסוד הבחירה! שהרי הוא מפרש שם כך: "נוקף – נוגף". כלומר, אין אדם פוצע או מזיק לחברו אלא-אם-כן מכריזין עליו מלמעלה. ובמלים אחרות, אדם שפוצע ומזיק לחברו אינו אחראי למעשיו! ה' יתברך הוא זה אשר גרם לו לרצוח ולפשוע לאנוס ולהתעלל! ואין זה המקום להרחיב בחומרת ההזיה הזו שהיא הֶרֶס לחברה וגם חירוף וגידוף השם הנכבד והנורא, וכבר הרחבתי בגנותה במאמר על האסטרולוגיה לאורו של רבנו.

"כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דָרְךְ הַגּוֹיִם אֲלֵ תִלְמָדוּ וּמֵאֲתוֹת הַשָּׁמַיִם אֶל תִּתְּחוּ כִּי יִתְּחוּ הַגּוֹיִם מִהֶמָּה, כִּי חֻקֹּת הָעַמִּים הֶבֶל הוּא" (יר' י, ב-ג). כלומר, כל ענייני האסטרולוגיה למיניהם ובכללם ביטול יסוד הבחירה הינם הבל מהובל, ולא רק לישראל אין מזל אלא **אין מזל כלל בעולם!** כי חוקות העמים הבל הוא מעשה תעתועים, ואין בהם ולו זיק זעיר דק-מן-הדק של אמת. וכדי להבין את השקפת חז"ל המכובדת בעניין זה ראו: "בחינת מופעי האסטרולוגיה בתלמוד הבבלי".

לימוד התורה בימיו של רבנו בחיי ובימינו

טרם שנעיין בדברי רבנו בִּרְחֵי אעתיק את דברי רבנו ב"מאמר תחיית המתים", מפני שהתופעה שמתוארת בדברי רבנו בעניין גדולי האסלה, אשר מבקשים להיראות בעיני ההמון כחכמים, חוזרת ומתוארת גם בדברי רבנו בחיי לקמן, ולכן ראיתי לנכון לפתוח בדברי רבנו, וכה דבריו:

"וגם הזכרנו בו [ב'משנה תורה'] כל הכללים הדתיים והמשפטיים, מתוך מטרה שיהיו אלה הנקראים 'תלמידי-חכמים' או 'גאונים' או איך שתרצה לקרוא אותם, בונים את פרטי הדינים על יסודות משפטיים, ותהיה תורתם סדורה על פיהם ותלמודם כולו עולה בידם. וכל זה נבנה על יסודות דתיים [=יסודות המחשבה והשקפות נכונות], ולא ישליכו ידיעת-השם אחרי גוים, אלא ישימו שאיפתם הגדולה והשתדלותם במה שיביאם לשלמות ויקרבם לבוראם, **לא על מה שמראה בעיני ההמון שהם שלמים** [=צבועים ושחקנים המתעים את העם אחרי התהו]".

"צֵאן אֲבֹדוֹת הָיוּ עַמִּי רַעֲיָהֶם הַתְּעוּס הָרִים שׁוֹבְבוֹם מִהֵר אֶל גִּבְעָה הִלְכוּ שִׁכְחוּ רִבְצָם" (יר' נ).
 "וַיִּתְּעוּ אֶת עַמִּי בְּשִׁקְרֵיהֶם וּבַפְּחָזוֹתָם [...] וְהוֹעִיל לֹא יוֹעִילוּ לָעַם הַזֶּה נָאֻם יְיָ" (יר' כג, לב).

ועתה לרבנו בחיי בן יוסף בן פקודה (ספרד, המאה הי"א) אשר אומר דברים דומים, ומוסיף ומתאר בספרו "תורת חובות הלבבות" את מצב לימוד התורה בימיו, וכה דבריו (עמ' כג):

"וכל מי שחשק לעיין בחוכמת התורה, אין מטרתו ממנה [=להשיג מן התורה] אלא למה שְׂיִקְרָא בו 'חכם' אצל ההמון וייחשב ידען בעיני המתדמים לחשובים, ונמצא פונה מידיעת ספר תורת ה' אל מה שלא יוסיף לו מעלה ולא יתטהר בו ממגרעת שבנפשו, ואשר אילו לא יִדְעו לא היה נענש עליו, ונתעלם מלעיין ביסודי דתו וצירי תורתו אשר אין לו התנצלות על אי ידיעתם וההתעלמות מהם, ולא תיתכן לו שום מצוה בלי ידיעתו ועשייתו, כגון ידיעת בירור ייחוד השם – האם חייבים אנו לעיין בכך בשכלנו, או שדי לנו אם יתאמת מצד הקבלה [=המסורת] בכך שנאמר: 'אלהינו אחד' בדרך שאומרים ההמון בלי ראייה והוכחה?

[ורבנו בחיי מוסיף:] והאם חייבים אנו לחקור על עניין האחד האמיתי והאחד שהוא על דרך ההעברה [=ההעברה וההשאלה, והוא מבאר עניינים אלה בשער ייחוד השם] כדי שיובדל בדעתנו עניין זה מיתר האחדים הנמצאים או לאו? וזה ממה שאין מפלט לדתי מלדעת אותו, ועליו זירז הכתוב באמרו: 'וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהָשַׁבְתָּ אֶל לְבָבְךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים' [דב' ד, לט].

רבנו בחיי מתאר מציאות דתית יהודית עגומה ועלובה ביותר, לפיה כל מי שפונה ללימוד התורה משקיע בדברים שבהם יזכה לכבוד ולמעמד וליוקרה ולפרסום אצל ההמון ואצל גדולי האסלה אנשי השם המתדמים לחשובים, אך אינם חשובים באמת לפני צור עולמים. לצד דברים אלה, קאפח מסביר מה הם הדברים שאותם אנשים מכלים בהם את ימיהם כדי להשיג כבוד וגדולה מדומים, וזה דבריו שם (הערה 16): "וייתכן שכוונת רבנו ל[פירוש] אגדות ברכות ופרק חלק בפשוטן [...] ואפשר שכוונתו לפלפולי ההמצאות המשפטיות הנדירות במשפטי התורה".

עֲשׂוֹת שִׁטּוֹת הַרְבֵּה אֵין קֶץ

"וְיִתֵּר מֵהֵמָּה בְּנֵי הַזֶּהָר עֲשׂוֹת סִפָּרִים הַרְבֵּה אֵין קֶץ" (קה' יב, ב).

לדעתי יש להוסיף לרשימתו של קאפח גם את אלה שמתהדרים בהעתקת אינסוף שיטות הלכתיות בנושא מסוים – דומות או שונות. העתקת השיטות הדומות נועדה לחזק את שיטת המחבר, והעתקת השיטות השונות נועדה להתהדר ולהתרברב באיסוף השיטות הרבות כאילו המחבר גאון עצום. בזאת נדמה לשוטים שהשיגו מעלה לפני ה' יתברך, אך למעשה מילאו את עצמם בדברים שאין בהם תועלת ולעתים קרובות אף הבלים ממש. המעלה היחידה שהשיגו היא בעיני המון בני האדם שאינם יודעים להעריך חכמה באמת, וכן בעיני הקולגות: אנשי השם המתדמים לחשובים, אשר משבחים את אריכות דבריהם המייגעים ואורך רשימת הפוסקים שאספו כדי להתגאות בבקיאותם המדומה (כדי לרומם את חיבוריהם שלהם, שהרי הם הולכים באותה שיטה של איסוף קש וגבבה). וכבר הוכיח אותם הנביא ירמיה על דרכם המשובשת (ט, כג): "כִּי אִם בָּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשָּׁלֵל וַיִּדַּע אוֹתִי", ולא בהעתקת שיטות על-גבי שיטות שהעיסוק בהן מסית את המחשבה מדרך האמת ומשכיח את חובת ידיעת ה' יתעלה.

"וּבְנֵי עַלִי בְּנֵי בְלִיַּעַל לֹא יִדְעוּ אֶת יְיָ" (ש"א ב, יב).

בדרך זו תועה עולם התורה האורתודוקסי בימינו, ודומני שגדולי המהבילים ההולכים בשיטה הזו הינם עַלִי משפחת יוסף אשר אינם יודעים מימינם ומשמאלם, ואשר מילאו את דפי ספריהם

בשיטות על-גבי שיטות מטופשות והזויות גם כדי להסתיר את סכלותם ולכזב בידענותם, אך לא פחות מזה כדי להחניף למינים ולצאצאיהם בהתייחסות מעריצה ומתבטלת כלפי אבותיהם המהובלים. וראוי לצרף בעניין זה את דברי רבנו הרמב"ם במורה (עמ' קצו), וזה דבריו:

"לפי שכל דבר שהוכח [=שהוא אמת ונכון] לא תוסיף אמיתתו ולא יתחזק הנכון שבו בהסכמת כל העולם עליו, ולא תיגרע אמיתתו ולא יִחַלֵּשׁ הנכון שבו אם יחלקו כל אנשי הארץ עליו". על דברי הרמב"ם הללו מעיר קאפח שם, וזה לשונו: "כמה מרפסן אגרי דברי האמת הללו, וכמה צריכים בעלי התשובות בימינו לקבעם כמרגלית לנגד עיניהם, שהם מביאים חבילות של בעלי סברא הרצויה להם כדי לעבות את האמת שלהם [האמנם רק 'בעלי התשובות'? מדוע קאפח השכיר מצמצם ומטשטש את האמת? והלא כל ספרי ההלכה המהובלים בימינו כך הם]".

השקפה או דעה שהוכחה כאמת, אין לה צורך בחיזוק מפלוני-אלמוני שהלך בשיטה זו, ולא ב"הסכמות" או ב"המלצות" משום אדם או שנדמה לאדם, והיא אף לא תיחלש במאומה אם כל הנחשבים לגדולים יחלקו עליה, אין לכל זה שום משמעות לעצם האמת. ולכן, כאשר הנני רואה רשימות ארוכות ומייגעות של סברות זהות או ריבוי של "הסכמות" לפני פתיחת ספר "תורני" מהודר בחיצוניות, אין אני מתרשם מאורכן או ממליצותיהן או ממספרן המייגע. אדרבה, אם היו בספר דברי אמת באמת, המחבר לא היה צריך להתייגע כדי לאסוף שיטות שיחזקו את הזויותיו או לכתת רגליו ולהחניף לעובדי אלילים כדי להשיג "הסכמות" מאנשי השם הנבובים, וכל זאת כדי שספרו יימכר או כדי שיכניסוהו לפנתיאון ארון הספרים ה"תורני".

"אִיכָה תֹאמְרוּ חֲכָמִים אֲנַחְנוּ וְתוֹרַת יְיָ אֱתָנוּ אֲכֵן הִנֵּה לְשֹׁקֵר עֲשָׂה עֵט שֶׁקֶר סִפְּרִים" (יר' ח, ח).

כחוטבי עצים ביער

נחזור עתה לדברי רבנו בחיי לעיל שאומר משפט מטלטל, ולפיו אין ערך לעשיית המצוות ללא ידיעת ה', וזה דבריו: "ולא תיתכן לו שום מצוה בלי ידיעתו ועשייתו". קאפח השכיר זיהה את עומק דבריו של רבנו בחיי והוא מעיר שם על דבריו אלה: "כי עשיית המצוות – לדעת רבנו וכך לדעת הרמב"ם – ללא ידיעת ה' אינה אלא 'כחוטב עצים ביער', וכלשון הרמב"ם בסוף מורה הנבוכים". ועל אף הבנתו זו, קאפח בחר לחבור ולשרת את המינים וצאצאיהם, חוטבי העצים והגומות למיניהם, מחללי-שם-שמים ביד רמה, הופכי תורת אלהים לקורדום חוצבים, מעוותי התורה ומזייפי המצוות, מחדירי השקפות המינות והתועבה, נעדרי המחשבה וגדושי הזוהמה, אשר מתעים את העם באכזריות אחרי ההבל – קאפח התימני כרע והשתחוה להם, ולא הצליח להתרומם מעל רדיפת הבצע ואהבת השררה והכבוד כדי להדריך בעוז לדרך האמת.

והנה לפניכם דברי רבנו במורה (ג, נא) בעניין חוטבי העצים וחופרי הגומות למיניהם:

"וכל זמן שאתה עושה מצוה, [אם] אתה עושה אותה באיברך כמי שחופר גומה בקרקע או חוטב עצים מן היער מבלי להתבונן בעניין אותו המעשה, ולא ממי בא [מי הוא אל-אמת אשר ציווה בו] ולא מה תכליתו [מה הטעם שנצטוונו בו] – אל תחשוב שהגעת אל התכלית, אלא תהיה אז קרוב למי שנאמר בהם: 'קָרֹב אֶתָּה בְּפִיָּהֶם וּרְחוֹק מִכְּלִיּוֹתֵיהֶם' [יר' יב, ב]".

ואל יהא קל בעיניכם עוון זה שמתאר הנביא ירמיה, כי בפסוק שלפניו הפושעים הללו נזכרים כרשעים ובוגדים, ובפסוק שלאחר-מכן מתואר עונשם החמור המתאים לעוונם הקשה:

"מִדְּוַע דֶּרֶךְ רָשָׁעִים צִלְחָה נְשָׁלוּ כָּל בִּגְדֵי בָגָד? נִטְעַתֶּם גַּם שָׂרְשׁוֹ יִלְכוּ גַם עֵשׂוֹ פָּרִי [ריבויים והצלחתם אינם מעידים על יושרם וטוהר מעשיהם] קָרֹב אֶתָּה בְּפִיָּהֶם וּרְחוֹק מִכְּלִיּוֹתֵיהֶם. וְאַתָּה יי יִדְעָתָנִי תִרְאֵנִי וּבְחִנָּת לִבִּי אֶתָּךְ הִתְקַם כְּצֹאֵן לְטִבְחָה וְהִקְדַּשְׁם לְיוֹם הַרְגָּה".

ועם-ישראל כבר מבין היטב את משמעות הפסוקים הללו, ובמיוחד לאחר השואה הנוראה. אך "הִכִּיתָה אֶתְּם וְלֹא חָלוּ כְּלִיתֶם מֵאֲנוּ קַחַת מוֹסֵר חֲזָקוֹ פְּנִיָּהֶם מִסָּלַע מֵאֲנוּ לְשׁוֹב" (יר' ה, ג).

נחזור לדברי רבנו בחיי, בימינו המצב חמור בהרבה מאשר בתקופתו, וברוב המקרים, "דורשי החכמה" עוטי השחורים והמרדעות אפילו לא משקיעים את זמנם בעיון מעמיק בשיטות זניחות או בפלפולים הזויים – אלא מכלים את ימיהם בהזיות פרו-נוצריות משחיתות, תוך הצגה חיצונית של "גאונות" אשר באה לידי ביטוי: בנענוע גוום ומגבעתם כחולי הנפש אחוזי הטירוף, בעשיית תנועות חפירה וחציבה עם גודלם, ובעיוות פניהם ומצחם כמתאמצים להבין דבר קשה, תוך שהם ממלמלים בארמית משפטים שאינם מבינים, כמלחשי סגולה ולא יותר.

"כֹּה אָמַר יי צָבָאוֹת הָאֵין עוֹד חֲכָמָה בְּתִימָן אֲבָדָה עֲצָה מִבְּנִים נִסְרָחָה חֲכָמָתָם" (יר' מט, ז), "הֲלוֹא בְּיוֹם הַהוּא נָאֵם יי וְהֶאֱבַדְתִּי חֲכָמִים מֵאֲדָם וּתְבוֹנָה מִהֵרָ עֲשׂוֹ" (עו' א, ח).

"יִחְיֶה וְיִנְוֶה כְּשֹׁכֵר וְכָל חֲכָמָתָם תִּתְבַּלֵּעַ" (תה' קז, כז).

מכירת חמץ – פיקציה מסחרית פרו-נוצרית

אחד המנהגים המפורסמים ביותר בימינו הוא מכירת החמץ לפני הפסח. ברם יש לבדוק, האם מנהג זה תואם את ההלכה התלמודית ומסורת התורה-שבעל-פה? האם מנהג זה עומד בכללי ההלכה של תורת משה או שמא שיקולים כלכליים ועסקיים אורתודוקסיים פרו-נוצריים חדרו לעולם הדתי, הִטו את שיקול הדעת, והכשירו את מכירת החמץ באופן שגוי וגורף?

א. מקור ראשון למכירת חמץ

יש שתי הלכות בתוספתא מסכת פסחים (יב, יב–יג) שהן המקור למכירת חמץ, ושתי ההלכות הללו נפסקו ב"משנה תורה". נחל אפוא בהלכה הראשונה מבין שתי הלכות התוספתא, ונעיין בהלכה קדומה זו לאור נוסחו ופסקו של רבנו בהלכות חמץ ומצה (ד, ו):

"ישראל וגוי שהיו בספינה, והיה החמץ ביד ישראל, והגיעה שעה חמישית, הרי זה מוכרו לגוי או נותנו לו במתנה, וחוזר ולוקחו ממנו אחר הפסח – **ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה**".

מהלכה זו עולים שלושה תנאים **הכרחיים** להתיר מכירת חמץ:

(א) שעת הדחוק – בהלכה מדובר על "ישראל וגוי שהיו בספינה". כלומר, היהודי נמצא במהלך מסע בים, וקרוב לוודאי שהוא יזדקק לחמץ הזה בהמשך מסעו (אחרת הוא היה מפורר את

החמץ וזרק אותו לים). בשעת דוחק זו, התירו ליהודי למכור את החמץ לגוי או לתת לו אותו במתנה, ולאחר הפסח הוא יהיה רשאי לקנות או לקבל במתנה את החמץ בחזרה.

ראיה נוספת לכך שמדובר בהלכה זו בשעת הדוחק, ניתן להביא מההיתר של רבנו לעיל לתת מתנה לגוי, שהרי לפי כללי ההלכה אסור לתת לגוי מתנת חנים משום "לא תִּחְנֶם" (דב' ז, ב; הלכות עבודה-זרה י, ו). לאור דברים אלה, ברור שמדובר בהלכה זו בשעת הדוחק, ורק בגלל שזו שעת הדוחק התירו חכמים בנסיבות האמורות לתת מתנה לגוי או למכור לו את החמץ – כאשר ברקע המכירה ישנה עסקה עתידית, אך לא הכרחית, של קניית החמץ בחזרה.

כללו של דבר, לפי הלכה זו, אם לא מדובר בשעת הדוחק, **אסור** לתת מתנה לגוי או למכור לו חמץ כאשר ברקע המכירה ישנה עסקה עתידית, אף שהיא לא הכרחית, שהרי חז"ל ברכו יחדיו את שני האיסורים: נתינת מתנה לגוי ומכירת חמץ – וכמו שאסור לתת מתנה לגוי כך אסור למכור לו חמץ כאשר יש עסקה עתידית ברקע **למעט בשעת הדוחק כאמור**. וחשוב לציין, שאפילו שמדובר בשעת הדוחק, חכמים לא התירו לתת לגוי במתנה אלא בשעה חמישית!

ב) מכירה גמורה – חז"ל התירו למכור לגוי חמץ בשעת הדוחק ולקנות אותו ממנו לאחר הפסח, אך ורק כשמדובר במכירה גמורה. כלומר אך ורק כשהחמץ ניתן ונמסר והועבר לידי הגוי, והגוי העביר תשלום מלא וממשי בעבור החמץ, ורבנו שב ומדגיש: "וחוזר ולוקחו ממנו אחר הפסח", נמצא שהחמץ **עבר בפועל לידי הגוי**. ואין צריך לומר, שאם הגוי ירצה להשתמש בחמץ בתוך הפסח הוא יכול ורשאי מפני שהחמץ עבר לרשותו ושייך לו לכל דבר ועניין, והוא אף יכול להחליט שאינו מוכרו בחזרה ליהודי לאחר הפסח.

ג) מכירה ללא תנאי – רבנו מדגיש: "ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה", מדברים אלה עולה, שאסור ליהודי שמוכר חמץ או נותן במתנה, לקבוע תנאי בעת המכירה או נתינת המתנה, דהיינו הוא לא יכול להתנות עם הגוי שהחמץ יחזור לידיהו לאחר הפסח. כמו כן, אפילו בשעת הדוחק, שבה התירו לתת לגוי את החמץ **במתנה**, התירו זאת בתנאי שמדובר במתנה גמורה, כלומר אם הגוי יחליט שהוא רוצה להשתמש בחמץ בתוך הפסח או שלא להחזיר את המתנה ליהודי, הוא יהיה רשאי לעשות כן, ואין ליהודי שום זכות ללחוץ על הגוי או להתרעם עליו.

ב. מקור שני למכירת חמץ

בהלכה הבאה בתוספתא שם רבנו פוסק כך: "אומר ישראל לגוי: עד שאתה לוקח במנה בוא וקח במאתיים, עד שאתה לוקח מגוי בוא וקח מישראל – שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. אבל לא ימכור לו ולא ייתן לו על תנאי – ואם עשה כן הרי זה עובר על בל יראה ובל ימצא".

בהלכה זו רבנו פוסק, שמותר ליהודי להציע לגוי לקנות ממנו חמץ בכמות הגדולה ממה שהגוי צריך (=עד שאתה לוקח בִּמְנָה [=במאה דינר] בוא וקח במאתיים) או שיקנה דווקא ממנו ולא יקנה מגוי (=עד שאתה לוקח מגוי בוא וקח מישראל). בהמשך הדברים נאמר בהלכה שמותר להזכיר לגוי במהלך העסקה: "שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח", ונראה כי המשפט הזה, למרות שהוא אינו תנאי אשר מחייב את הגוי למכור בחזרה, ולמרות שאחריו הודגש, כדי שלא

נתבלבל, שאסור למכור על תנאי – בכל זאת, המשפט הזה גרם לפוסקים מבלבלים רבים להתיר מכירת חמץ ללא הבחנה, שהרי כידוע, במקומות של הפסד-ממון ואהבת-הממון די במשפט שנראה מרחוק כאילו הוא מתיר, כדי לסמוך עליו להתיר – וכל מי שאינו מטעה את עצמו רואה בבירור שאין בהלכה זו שום מקור להתיר מכירת חמץ באופנים הנהוגים כיום.

נמצא אפוא, שגם מההלכה השנייה שבתוספתא – הקובעת שמי שעושה תנאי במכירה או במתנה עובר על שני לאווין מן התורה: על בל יראה ועל בל יימצא – ניתן ללמוד על אותם שלושת התנאים ההכרחיים הנדרשים להתיר מכירת חמץ אשר ראינו בהלכה הקודמת:

(1) גם בהלכה זו מדובר ב"שעת הדוחק", כלומר, בהלכה מדובר שנשארו בידי היהודי כמויות גדולות של חמץ, שהרי כמות שנקנית במאתיים דינר היא כמות גדולה (מאתיים דינר הם סכום כתובת הבתולה), ואם יבער יפסיד ממון רב מאד.

(2) גם כאן מדובר **במכירה גמורה**, החמץ עובר לידי הגוי ממש, והוא רשאי לעשות בחמץ ככל העולה על רוחו, גם במהלך הפסח וגם לאחריו, ואין פוצה פה ומצפצף.

(3) בהלכה זו נאמר במפורש שאסור להתנות את מכירת החמץ לגוי בקניית החמץ בחזרה לאחר הפסח.

בעניין דברי רבנו לעיל: "עד שאתה לוקח במנה בוא וקח במאתיים" וכו', חשוב לציין שלא מדובר **במשקל מנה** (=משקל 100 דינרים הוא כ-420 גרם, כך שמשקל מאתיים דינר קרוב לכיכר לחם אחת בימינו), שהרי על כמות פעוטה כזו לא דיברו חז"ל, ואדם רגיל ומיושב בדעתו לא יטרח למכור כמות שכזו אלא יבער אותה; ואם בכל זאת מישהו החליט לחפש גוי שיקנה ממנו כמות כזו, בוודאי שלא יטרח לציין בפניו: "שמא אצטרך ואקח ממך לאחר הפסח".

ברור אפוא שמדובר כאן בחמץ **ששווה** 200 דינרים, וכך עולה גם מהלכות מכירה (יג, ה), שם נאמר "לוקח במנה", והכוונה לקניית סחורה **ששווייה** 100 דינרים, והוא הדין למאתיים, והנה דברי רבנו בהלכות מכירה (יג, ה):

"מוכר שאמר ללוקח, חפץ זה שאני נותן לך במאתיים, יודע אני שאינו שווה אלא מנה. [...] וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני **לוקח ממך במנה** יודע אני ששווה מאתיים".

ג. מכירת החמץ בימינו

מכירת החמץ בימינו איננה עומדת בתנאים שנזכרו לעיל, מהסיבות הבאות:

(1) ברוב המקרים שמוכרים את החמץ לא מדובר ב"שעת הדוחק" ולא קרוב לכך, כלומר לא מדובר בהפסד ממון רב או במקרה שהיהודי זקוק לחמץ הזה לאחר הפסח, שהרי ב"ה בימינו יש שפע של מזון.

(2) בשום מקום בימינו לא נעשית **מכירה גמורה**, החמץ לא עובר לרשותו של הגוי, היהודי לא מקבל כסף בעבור המכירה, ואין צריך לומר שהגוי לא יכול להשתמש בחמץ ככל העולה על רוחו. ויתרה מזו, ברוב המקרים הגוי העלום אפילו לא יודע היכן ומהו החמץ שבביכול קנה.

3 אף שבעת המכירה לגוי לא נקבע תנאי שמחייב מכירה חוזרת לישראל, זו רוח הדברים המפורשת, ואפשר לומר שזה תנאי גלוי וידוע שברור ליהודי וברור לגוי כשמש בצהרי יום. כל שכן ביחס ל"מכירה" שנקבע בה תנאי מפורש ל"מכירה חוזרת" בסיכום בדברים או בכתב.

לפיכך, כדי לקיים את דבר ה' בתורת משה רבנו ע"ה, ולא לעבור על בל יראה ובל ימצא, יש לבער את כל החמץ מן הבית לפני הפסח, והחכם עיניו בראשו, וחודש לפני הפסח ייזהר מלהכניס כמויות של חמץ לביתו, ויקפיד לסיים את כל החמץ שנותר בביתו עד הפסח. וסיפר לי חבר על חנווני ירא שמים שהכיר לפני כארבעים שנה, שהיה מקפיד שלא להכניס סחורת חמץ חדשה לאחר פורים (למעט לחם), ובערב הפסח כבר לא נשאר בחנותו שום חמץ. כמו כן, בזכות זאת הוא גם לא הכשיל את הרבים במכירת "חמץ שעבר עליו הפסח", שהרי אם המכירה איננה מכירה, מדובר בחמץ שעבר עליו הפסח שאסור מדרבנן ליהנות ממנו.

הערה חשובה, לדעת רבנו, אם מדובר **בתערובת חמץ**, כלומר במוצר שמעורב בו חמץ – אם החמץ מעורב באופן שלא ניתן לזהותו בפני עצמו, וכמותו בתערובת פחותה משניים-שלושה אחוזים, מותר להשאיר (= 'לקיים') את תערובת החמץ הזו בארון (בלא 'מכירת חמץ'), ולאכלה לאחר הפסח ללא שום חשש – והנה לפניכם פסק רבנו בהלכות חמץ ומצה (ד, ח):

"תערובת חמץ עוברין עליה משום בל ייראה ובל ימצא, כגון המורייס וכותח הבבלי ושכר המדי שעושין אותו מן הקמח, וכל כיוצא באלו מדברים הנאכלים".

כלומר, דווקא תערובת שיש בה כזית בכדי אכילת פרס, דהיינו דווקא תערובת ששיעור החמץ הוא זית אחד בכל שלוש ביצים, דווקא על תערובת שכזו עוברים על בל-ייראה ובל-ימצא. ברם, תערובת שהיא פחותה משיעור כזית בכדי אכילת שלוש ביצים אינו עובר עליה על בל-ייראה ובל-ימצא, ולשיעורי הזית והביצה ראו במאמר: "שיעור כזית – מהו?". ואם תשאלו, ואיך הנני יודע שהמורייס או הכותח יש בהם כזית בכדי אכילת שלוש ביצים? ובכן, כדי להוכיח שאכן יש בהם שיעור כזה, נצרף הלכה נוספת, וכך פוסק רבנו בהלכות חמץ ומצה (א, ו):

"אין חייבין כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ. אבל ערוב חמץ כגון **כותח הבבלי ושכר המדי וכל הדומה להן** מדברים שהחמץ מעורב בהן, אם אכלו בפסח **לוקה** ואין בו כרת שנאמר: 'כָּל מִחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ' [שמ' יב, כ]. במה דברים אמורים? בשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת שלוש ביצים הוא שלוקה מן התורה. אבל אם אין בתערובת כזית בכדי אכילת שלוש ביצים, אף-על-פי שאסור לו לאכול, אם אכל – אינו לוקה אלא מכת מרדות".

נמצא, שסתם מורייס וכותח יש בהם כזית בכדי אכילת שלוש ביצים. עוד עולה מן ההלכה (א, ו), שאיסור **אכילת תערובת חמץ** ששיעור החמץ שבה פחות מכזית בכדי אכילת שלוש ביצים, אינו מוגדר כאיסור תורה אלא כאיסור דרבנן. ומכיוון שפחתה דרגת האיסור באכילה, ההיגיון מחייב שתפחת דרגת האיסור גם לעניין בל ייראה ובל ימצא – ומותר לקיים תערובות כאלה בפסח, ולכן רבנו פוסק בהלכות חמץ ומצה לעיל (ד, ח) שדווקא תערובת חמץ עוברים עליה משום בל ייראה ובל ימצא, וכוונתו דווקא לתערובת חמץ שיש בה כזית בכדי אכילת שלוש ביצים, וכמו שהוא מדגים בהלכה לעיל (ד, ח): "כגון המורייס וכותח הבבלי ושכר המדי".

ד. מכירת חמץ וביטול חמץ

בעיה הלכתית נוספת שצצה בעקבות מכירת החמץ הפיקטיבית, היא ביטול מצות השבתת החמץ, וכמו שפוסק רבנו בהלכות חמץ ומצה (ב, א): "מצות עשה מן התורה להשבית את החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר: 'בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבִּתְּיָכֶם' [שם' יב, טו]". כלומר, בשל השארת החמץ בארון בבית במהלך חג הפסח, הוצאת החמץ מרשותנו לפני הפסח כאילו היה עפר – איננה תקפה, שהרי נותר חמץ ברשותנו ודעתנו עליו לאכלו לאחר הפסח! ובמלים אחרות, לא ניתן לסלק את החמץ מרשותנו באמת, כאשר יש לנו בתוך הבית בארון המטבח חמץ שדעתנו עליו. ואפילו יוסף קאפח השכיר הממסדי קבל על מכירת החמץ, ואפילו הוא הודה שמכירת החמץ גורמת לעקירת מצות השבתת החמץ מספר התורה.

וזה לשונו של קאפח שם (עמ' רסא), בשלוש הפסקות הבאות:

"ולא אמנע [ללמדנו שבמקומות רבים הוא נמנע] מלהביע צערי על מכירת החמץ הנהוגה כיום בישראל, גם כאשר נניח שמוכרי החמץ מהדרין בכל החומרות שבקולות של מכירה זו, הרי רבים החנוונים וסוחר החמץ שאינם שומרי תורה ואין להם כל עניין במכירה זו, וכפי שענה אחד החנוונים לשאלתי אם החמץ שלו מלפני הפסח, ענה: כן, אבל היה אצלי 'הרב מהחמץ' נתתי לו כמה גרושות ונתן לי תעודה, גם עשה לי שבועה כמו שעושים לחתן. אלו דבריו.

כנראה שאותו 'הרב מהחמץ' קבל ממנו בקגו"ש [=קניין גמור ושלם]. ואף גם זאת, הן רבים עתה עם הארץ בעלי בתים שיש להם חמץ גמור בביתיהם, הולך אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו: יש לי חמץ בבית אני אביא אליך תמכרנו עם החמץ שלך. וזה עונה: אל תביא, אני כבר אמכרנו עם שלי. ובכך מוכרים חמץ והרי מדובר בבעלי בתים שעדיין יש להם זיקה כל שהיא לדת ודין. והרי לא מכירתם מכירה ולא ביטולם ביטול [...]

לכן אמינא [=אומר אני], אשריך יהדות תימן בתימן שלא עסקת באלה, שום יהודי לא הניח שום חמץ, לא בביתו ולא ברשותו לא מכור ולא בלתי מכור, קיימו מצוות התורה כפשוטם וכמשמעם, ביטלו את החמץ כצוואת חז"ל כדי לקיים מצות התורה 'תשביתו' כפשוטן של הדברים. ואין ספק שביטול בליבם באמת כי לא נותר להם על מה לחשוב לזכות או שלא לזכות לאחר הפסח [...] וה' הטוב יכפר בעד".

וסוף דברי קאפח מעורר שאלות נוקבות: מדוע הוא ריכך את תוכחתו? מדוע לאחר כל דבריו הוא רומז לכך שה' מכפר לכל אלה אשר עושים מכירת חמץ? אלא, סוף דבריו הללו מזכירים לנו שהוא היה דיין שכיר וממוסד שחילל-שם-שמים במשך יובל שנים, שהרי בסוף תוכחתו הוא אומר דברי חנופה שקריים המכוונים למעסיקיו הפרו-נוצריים: "וה' הטוב יכפר בעד".

ואיני מבין, וכי ה' מכפר למי שעובר מדי שנה באופן קבוע על בל יראה ובל יימצא? וכי ה' מכפר למי שביטל הלכה למעשה את מצות "תשביתו"? וכי וותרן הוא ה' יתעלה? וכי ה' יתעלה יסכים לבטל ולמחוק מצות עשה ושתי מצוות לא תעשה? מדוע אפוא קאפח מחניף לחברת המינים אשר החריבו את תורת משה? ובכן, האמת כואבת, קאפח היה נוטל שוחד מיומן ביותר, ולכן

בסוף דבריו הוא ביטל למעשה את כל תוכחתו, וכאילו כל דבריו שביתין ושביקין לא שרירין ולא קיימין, **גם** כדי שלא לפגוע בכבודם של מעסיקיו ופטרוניו הכומרים הפרו-נוצריים, דהיינו שלא להאשים אותם במחיקת מצות עשה ושתי מצוות לא תעשה, **וגם** כדי להחדיר את ההשקפה שזה בסדר לעוות ולסלף את התורה, כי בשל "צדקותם וחסידותם" ה' הטוב מכפר להם...

ה. זילות הדת ומסחורה

בעקבות פיקציית מכירת החמץ ודומותיה, נוצרה מראית-עין שתורת משה פותרת התנגשויות הלכתיות-מסחריות בהנהגת מנהגים פיקטיביים עוקפי הלכה. המתבונן במכירת החמץ עלול לחשוב שמה שחשוב יותר ל"מחזיקי הדת" זה הכסף ולא ההלכה, כלומר, ברגע שמדובר בהפסד כלכלי, הדת מכופפת את האמת, מסלפת את התורה ונכנעת לאינטרסים כלכליים.

שימת הדגש על הכסף באה לידי ביטוי במקומות רבים מאד בעולם הדתי של ימינו: כסף בעבור ישיבות ולומדי תורה, כסף לנושאי משרות רבניות, כסף לדיינים, כסף לאדמו"רים, כסף למקובלים, ועוד. כל אלה מגלגלים מאות רבות של מיליונים ואולי אף יותר על גבה של תורת משה, ללא אמת הלכתית וללא אמת מוסרית, ואת מוסר ר' צדוק באבות (ד, ה): "אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם" – השליכו רודפי הבצע והתאוות אחרי גוום.

"כִּי מִקֵּטָן וְעַד גָּדוֹל כָּלֵה בִצֵּעַ בִּצֵּעַ מִנְבִּיא וְעַד כֹּהֵן כָּלֵה עֹשֶׂה שֹׁקֵר" (יר' ח, י).

וזכורני שנסעתי פעם עם אחד ממקורבי אדמו"ר מסוים, שבבעלותו בית ענק בן ארבע קומות, ובו מקווה ובית-כנסת צמודים, כחמש מאות מ"ר בנוי! ולמרות כל הגודל הזה, בונים לאותו אדמו"ר בית מפואר נוסף בקיסריה. אותו אדם סיפר לי, שכל כיור בבית החדש עלה 17 אלף דולר, והוא התרעם בפניי: "מדוע האדמו"ר 'הקדוש' צריך כיור ב-17 אלף דולר? כיור באלף דולר לא מספיק טוב?". לימים, נסעתי באוטובוס עם חסיד אירופי טיפש של אותו אדמו"ר והוא "הסביר" לי, כי לאדמו"ר יש "לב חלש" כתוצאה מטורח הנהגת אותה החסידות, ולכן הוא זקוק לבית המפואר בקיסריה כדי לרפא את גופו מהקושי הגדול והעצום שבהנהגה... מדברי החסיד הנכסיל הבנתי, שהאדמו"ר "עושה טובה" גדולה מאד לחסידיו, והוא משתוקק יום ולילה שיבוא מישהו להחליפו, ויפטור אותו מן השררה, מטובות ההנאה ומן הבית המפואר בקיסריה...

"נְבִיאֵיהָ פְּחִזִּים אֲנָשִׁי בְּגָדוֹת כְּהֻנָּה חֲלָלִי קִדְּשׁ חֲמִסוֹ תוֹרָה" (צפ' ג, ד).

לצערנו הרב, תורת משה עברה באלף השנים האחרונות רפורמות קשות מאוד שהפכו אותה לדת מסחרית רודפת בצע, דת שמשמשת אמצעי שפל להשגת מטרות כלכליות וטובות הנאה, דת נטולת מעוף פילוסופי והשקפות ישרות ואמיתיות. מגמה שלטת זו משפיעה בתחומים רבים, ומכירת החמץ הפיקטיבית היא דוגמה אחת מני רבות. נושאי הדת אינם מסוגלים לעמוד כנגד בעלי ההון שמשחדים את כומרי הדת ומתמרנים אותם כרצונם, וכבר הזהירה תורת משה מפני השחיתות המוסרית והרדיפה אחרי הבצע וטובות ההנאה: "כִּי הַשָּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסָּלֶף דְּבָרֵי צְדִיקִים" (דב' טז, יט), ואם החכמים והצדיקים כך, כל שכן "הגדולים" הנכסילים. תאבי הבצע, שרובם הגדול אלילים אילמים או בובות נבובות התלויות על חוטי העסקנים.

"כִּהְיִיָּה חֲמִסוֹ תוֹרָתִי וַיַּחֲלֵלוּ קִדְשִׁי בֵּין קִדְשׁ לַחֹל לֹא הִבְדִּילוּ וַבֵּין הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ [...] וַאֲחֵל בְּתוֹכְכֶם" (יח' ב). "שָׁמְעוּ נָא זֹאת רָאשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וְקִצְיֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמִּתְעַבִּים מִשְׁפָּט וְאֵת כָּל הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשׁוּ" (מיכה ג, ט). "וְאַתֶּם סִרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ הַכְּשִׁלְתֶּם רַבִּים בְּתוֹרָה שְׁחַתֶּם בְּרִית הַלֵּוִי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת. וְגַם אֲנִי נָתַתִּי אֶתְכֶם נְבָזִים וּשְׁפָלִים לְכָל הָעָם כִּפִּי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שֹׁמְרִים אֶת דְּרָכֵי וְנִשְׁאִים פָּנִים בְּתוֹרָה [ואכן נבזים ושפלים הם]", "וְאִם אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי? וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיךְ מוֹרְאִי? אָמַר יְיָ צְבָאוֹת לָכֶם הִכְהִנִּים בּוֹזֵי שְׁמִי!" (מלאכי ב, ח-ט; א, ו).

נספח: שאלה שנשאלתי ותשובתי

הבנתי מהמאמר שאין לקנות חמץ שנמכר ברשתות הגדולות אלא לחכות לפחות חודשיים עד שהמלאי התחלף והייצור נעשה לאחר הפסח – זאת המסקנה? **תשובה:** תערובת חמץ – מותר לקנות. חמץ גמור כמו פסטה ובייגלה וקרקרים וכו' עדיף להימנע, וכתבתי "עדיף" כי מדובר באיסור דרבנן, וספק דרבנן לקולא. אך כשברור שהחמץ הגמור יוצר לפני הפסח אין לרכשו.

מהי ההכנה החשובה ביותר לחג הפסח?

בהלכות הפסח יש **שמונה** מצוות מן התורה, **שלוש** מצוות עשה ו**חמש** מצוות לא תעשה:

א) שלא לאכול חמץ ביום ארבעה-עשר (=בערב הפסח) מחצות היום ולמעלה; **ב)** להשבית שאור מארבעה-עשר; **ג)** שלא לאכול חמץ כל שבעה; **ד)** שלא לאכול תערובת-חמץ כל שבעה; **ה)** שלא יראה חמץ כל שבעה; **ו)** שלא ימצא חמץ כל שבעה; **ז)** לאכול מצה בלילי הפסח; **ח)** לספר ביציאת מצרים באותו הלילה.

במאמר זה נעסוק בשלוש מצוות מן התורה שיש להן קשר פנימי ייחודי, הראשונה מצוות עשה והשתיים האחרונות הן מצוות לא תעשה: **עשה** – להשבית שאור מארבעה-עשר; **לא תעשה** – שלא יראה חמץ כל שבעה, שלא ימצא חמץ כל שבעה. כמו כן, נחתום את המאמר הזה בתיאור מטרותיו הנעלות של חג הפסח ובהסבר קצר על רעיונו המוסרי והמחשבתי.

א. לא יראה ולא ימצא

אסור מן התורה להשאיר חמץ ברשותנו בשבעת ימי הפסח, וכך פוסק רבנו בהלכות חמץ ומצה (ב, ב): "והמניח חמץ ברשותו בפסח, אף-על-פי שלא אכלו, עובר בשני לאווין שנאמר: 'לֹא יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֹר בְּכָל גְּבֻלְךָ' [שמ' יג, ז] ונאמר: 'שָׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם' [שם יב, יט]". כלומר, מי שמשאיר חמץ ברשותו, בין אם החמץ בביתו ובין אם הטמינו מעין רואים מחוץ לביתו, הרי שהוא עובר על שתי מצוות לא-תעשה מן התורה.

ויש לשאול: ומה הדין אם אדם שכח בביתו חמץ? כלומר, אדם שידע על קיומו של חמץ מסוים בביתו, אך הוא שכח ממנו ולא ביערו, האם הוא עובר על שתי מצוות לא תעשה מן התורה? התשובה היא **כן!** ברם, לפי זה מדובר במצוות קשות מאוד, שהרי אדם הוא אדם, והוא בהחלט עלול לשכוח בביתו חמץ בפסח... ושאלה קמה וניצבה: וכי התורה ניתנה למלאכי השרת?

אמנם, אם אדם מצא בביתו חמץ שהוא כלל לא ידע על קיומו, כגון שהילדים החביאו חמץ בארון הבגדים או במקומות אחרים שאין מכניסים להם חמץ ואין חובה לבדקם – ברור שהאדם לא יתחייב על חמץ זה משום כל יראה וכל ימצא, כי אנוס רחמנא פטריה, ולפי גדרי ההלכה כלל לא חלה עליו חובה לבדוק במקומות הללו, דהיינו במקומות שאין מכניסים להם חמץ.

ב. וכי התורה ניתנה למלאכי השרת?

זכורני לפני שנים רבות דפק על דלת ביתי אחד השכנים בתוך שבעת ימי הפסח, פתחתי את הדלת, ומצאתי את שכני, רועד מפחד, בקושי מדבר, ובידו הוא מחזיק שקית גדולה של שיבולת שועל (קוואקר). הוא אמר לי שרעייתו מצאה בארון המטבח שקית של שיבולת שועל (שזה חמץ גמור, מכיוון ששורים אותו במים), והוא שואל אותי עתה מה לעשות. שאלתי אותו אם הוא ביטל את החמץ בליבו לפני הפסח, הוא אמר לי שכן, אז השבתי לו בשמחה שהכל בסדר, לא קרה שום דבר, החמץ הזה שהוא מצא כלל לא נחשב לחמץ, ומבחינה הלכתית-משפטית הוא אינו ברשותו כמו העפר שמחוץ לביתו שאינו ברשותו.

ברם, השכן עדיין לא נרגע וביקש ממני לבער את החמץ, הוא שאל אותי אם יש חובה לשרוף אותו, אמרתי לו שלפי דעתי אין חובה דווקא לשרוף אותו, שהרי מבחינתו ומבחינת ההלכה החמץ הזה הוא ממילא נחשב כמו העפר, וזרקתי את החמץ עמוק לתוך הפח הציבורי.

נמצא כי אותו שכן חשש לחינם, שהרי הוא לא "מכר" חמץ, ולכן, גם אם הוא מצא חמץ, עדיין מצבו מעולה, שהרי החמץ שמצא אינו ברשותו. לעומת זאת, אלה שמשאירים **ביודעין** חמץ בפסח וסומכים על מכירה שאיננה מכירה – הם אלה שעליהם לרעוד ולחשוש כעלה נידף.

מסיפור זה אנו למדים על הדבר החשוב ביותר שיש לעשות לפני החג והוא: **השבתת השאור דהיינו ביטול החמץ בליבנו-במחשבתנו**. השבתת השאור היא מצוה שהעניק לנו הקב"ה כדי שלא נעבור על שתי מצוות לא תעשה, גם אם מצאנו חמץ בביתנו בתוך שבעת ימי הפסח.

וכה דברי רבנו בהלכות חמץ ומצה (ב, א-ב): "מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנאמר: 'אֶךָ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם' [שמ' יב, טו], ומפי השמועה למדו שראשון זה הוא יום ארבעה-עשר [=ערב פסח] [...]. **ומה היא השבתה זו האמורה בתורה?** היא שיבטל החמץ מליבו ויחשוב אותו כעפר וישים בליבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל".

כלומר, מצות השבתת החמץ היא השבתה מן **המחשבה**, אין שום תועלת במלמול מילות הביטול כאילו היו לחס לסגולה או לכישוף וכפי שנוהגים בימינו צאצאי המינים, אשר "לא ידעו: וְלֹא יָבִינוּ כִּי טַח מִרְאֹת עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל לַבְּתָם" (יש' מד, יח), אלא, נדרשת כאן הבנה כוונה וידיעה, שהנה אנחנו מבטלים את החמץ מן המחשבה. כלומר, חובה עלינו לבער ממחשבתנו כל רצון או כל שאיפה ליהנות מן החמץ, להוציא מרשותנו, ולקבוע במחשבתנו שהוא מעתה חסר תועלת בעבורנו כמו העפר שאינו ברשותנו, ואין דעתנו עליו לאכלו או ליהנות בו.

מהו הזמן המתאים ביותר להשבתת השאור? ובכן, ראו נא את ההלכה הבאה שם (ג, ז):

"כשגומר לבדוק [=בדיקת חמץ], אם בדק בליל ארבעה-עשר [=בלילה שלפני ליל הסדר] או ביום ארבעה-עשר [=בערב הפסח] קודם [תחילת] שש שעות [=כשעה לפני חצות היום], צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו [...] ויאמר: **'כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו ולא ידעתי הרי הוא בטל, והרי הוא כעפר'**. אבל אם בדק [בערב הפסח] מתחילת שעה שישית ולמעלה – אינו צריך לבטל [ואף אינו יכול לבטל], שהרי אינו ברשותו, שבבר נאסר בהנייה".

רבנו מדגיש, שחובה להשבית את החמץ מן המחשבה **לפני** שהוא ייאסר בהנאה, כלומר עד כשעה לפני חצות יום ארבעה-עשר (=ערב פסח). ולעניות דעתי רצוי שהאדם ירגיל את עצמו לבטל את החמץ בליבו גם לאחר בדיקת החמץ וגם למחרת. מכל מקום, עדיין נותר לנו להבין: מדוע לא ניתן להשבית את החמץ ממחשבתנו **לאחר** שהחלה השעה השישית?

ובכן, הנה לפניכם תשובת רבנו שם (ג, ח):

"אם לא ביטל קודם שש [=קודם שהחלה השעה השישית ביום], ומצא חמץ [בשבעת ימי הפסח] שהיה דעתו עליו והיה בליבו [כלומר, שידע על קיומו] ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו, הרי זה עבר על לא יראה ולא ימצא, שהרי לא ביער ולא ביטל. **ואין הביטול עתה מועיל לו כלום לפי שאינו ברשותו**, והכתוב עשהו כאילו הוא ברשותו לחייבו משום לא יראה ולא ימצא".

רבנו הרמב"ם מסביר, שביטול החמץ אינו מועיל לאחר שהחלה השעה השישית ביום ארבעה-עשר, משום שלאחר שהחל הזמן שבו החמץ אסור באכילה מן התורה, התורה הפקיעה את בעלות האדם על החמץ, ומכיוון שהחמץ כבר אינו ברשות האדם, הוא אינו יכול עוד לבטלו.

וראו להוסיף הבהרה:

אף שהחמץ אסור באכילה מן התורה רק מתחילת שעה שביעית, מכיוון שחכמים ע"ה הוסיפו ואסרו את החמץ בהנאה מתחילת שעה שישית, דהיינו, הוציאו אותו מרשותו של האדם כבר מתחילת שעה שישית – חובה עלינו להשבית את החמץ עד תחילת שעה שישית.

ג. יסודותיו המשפטיים של הדין

כאמור, ביטול החמץ מן המחשבה **לפני** שהחלה השעה השישית בערב הפסח מועיל להוציא את החמץ מרשותנו. ברם, הוא חסר תועלת אם הוא נעשה **לאחר** שהחלה השעה השישית, מכיוון שלאחר-מכן החמץ כבר לא נחשב ברשותנו. ויש לשאול, אם לפי מסורת התורה-שבעל-פה החמץ יוצא מרשותנו לאחר שהחלה השעה השישית, מדוע יש צורך בביטולו ובהוצאתו מרשותנו לפני-כן? הרי ממילא החמץ ייצא מרשותנו לאחר שתחל השעה השישית?

קאפח משיב לשאלה זו בפירושו להלכות חמץ ומצה (פרק א, אות טו):

"לאחר זמן איסורו אין השינוי במהות החמץ שמעתה אין מועיל לו ביטול, השינוי הוא בשליטת האדם שניתקה, שמעתה אינו ברשותו לבטלו, ואין לו שליטת בעלות גמורה עליו, **אלא שהתורה שייכה אותו לאדם בנקודה אחת בלבד והיא: 'עשאתו ברשותו לעבור עליו'**, אך החמץ במהותו נשאר בדין הביטול אלא שאין מי שיבטלו".

כלומר, אף שהחמץ נמצא בפסח ברשותו הפיסית של האדם, מבחינה הלכתית-משפטית אינו לו בעלות עליו, ולכן הוא אינו יכול לבטלו ולהוציאו מרשותו, כי התורה הפקיעה את החמץ מרשותו במהלך חג הפסח. ברם, הפקעת החמץ מרשותו של האדם איננה מוחלטת, ובנקודה אחת ויחידה עדיין יש לו בעלות עליו. ביאור הדברים: התורה הותירה לאדם זיקת בעלות על החמץ אך ורק כדי לעבור עליו בשתי מצוות לא תעשה: "בל יראה" ו"בל ימצא".

ונותר לנו שאלה אחרונה: מדוע הביטול במחשבה משנה את מעמדו של החמץ? מהו סוד כוחו של הביטול? ובכן, הביטול הוא דין מיוחד שהקב"ה העניק לישראל כדי שלא נבוא לידי עבירה. ובמלים אחרות, מצות השבתת השאור הוא עיקרון משפטי שנקבע בתורה, ותכליתו היא להעניק "פוליסת ביטוח" הלכתית-משפטית לעם-ישראל, שלא יעברו על שתי מצוות לא-תעשה: "בל יראה" ו"בל ימצא". "פוליסה" זו מבטיחה, שגם אם נמצא חמץ ברשותו של אדם בתוך חג הפסח, לא ידבק בנפשו שום רפש עוון, והיא תישאר זכה וברה כפי שהייתה.

ברם, אם הטמבל השאיר חמץ בארנו ומכר אותו במכירת חמץ פיקטיבית כנהוג אצל צאצאי המינים התועים, ובכן, אפילו אם הוא יצווח ויכרכר כל ליל ארבעה-עשר "כל חמירא דאיכא ברשותי" וכו', ואפילו אם הוא ידביק על הארון מדבקה שרשום עליה "מכור לגוי"... כל זה לא יועיל ולא יציל אותו מלעבור על בל יראה ובל ימצא, שהרי מכירת החמץ הפיקטיבית לא מוציאה את החמץ מרשותו. ויתרה מזאת! גם ביטולו אינו ביטול, שהרי יש לו בביתו חמץ שדעתו לאכלו וליהנות בו לאחר הפסח! ואיך יסיר ויבטל את החמץ ממחשבתו באמת ובלבב שלם?

בעקבות מכירת החמץ הפיקטיבית, הביטול היחיד שישנו בידי צאצאי המינים הוא ביטול של שלוש מצוות מן התורה: ביטול מצות עשה של השבתת השאור, וביטול שתי מצוות לא-תעשה של בל יראה ובל ימצא. כמו כן, עבירה נוספת יש בידם, והיא בחירתם לשקוע בסכלות ובהזיה שיש תועלת במכירתם, ולהפנות עורף להיגיון ולשכל הישר המתדפק על דלתות שכלם.

"תחת כי שָׁנְאוּ דָּעַת וַיֵּרְאוּ לֹא בָּחְרוּ" (מש' א, כט).

ד. דיוק בלשון הביטול

לשון הביטול קצת לא מובן. לכאורה מלשון הביטול עולה שתכליתו "להפוך" את החמץ לעפר. ברם, ברור שהביטול לא באמת "הופך" את החמץ לעפר, החמץ נשאר חמץ, ואם אדם יזדקק לאכלו הוא יצטרך לברך עליו ברכת המוציא וברכת המזון ולהוסיף "יעלה ויבוא". כיצד אפוא יש להבין את הביטול? וכיצד לשונו תואמת את תכליתו המשפטית בסילוק קניינו של האדם מן החמץ? כדי לברר עניין זה נעיין שוב בלשון הביטול של רבנו וכן בלשון הביטול של רס"ג.

רבנו כאמור פוסק שלשון הביטול הוא: "כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו ולא ידעתיו הרי הוא בטל, והרי הוא כעפר". ברם, נראים הדברים שנוסח הביעור שנמצא בסידורו של רבנו סעדיה גאון מדויק יותר מנוסח הרמב"ם, וזה דברי רס"ג בסידורו: "וכאשר גמר לבדוק יבטל החמץ מרשותו במחשבה ובדיבור, והוא שיאמר: '**כל חמץ שנשאר ברשותי ואיני יודעו, הרי ביטלתי מרשותי והרי הוא כמו העפר**', ואם אמר בלשון התרגום [...] 'כל חמירא דאיכא ברשותאי ולא

ידענא ביה לבטול מרשותאי ולהוי כעפרא' [כלומר, אדם יכול לומר את נוסח הביטול בעברית או בארמית]. נמצא, שלפי רס"ג האדם אינו מבטל את החמץ ומעתה הוא בגדר של עפר, אלא, האדם מבטלו מרשותו, כלומר מסלק את קניינו בו, והרי הוא כעפר שאין לו בו רשות.

ה. משהו על רעיונו המחשבתי של חג הפסח

מדוע נצטוונו במצוות המיוחדות לחג הפסח? מדוע נאסר עלינו לאכול חמץ? מדוע נתחייבנו לאכול מצה בליל הסדר? התשובה באופן כללי נעוצה במצוה האחרונה שנתחייבנו בה והיא: לספר ביציאת מצרים בליל הסדר, כלומר מצות סיפור יציאת מצרים, כי היא התכלית.

בספר שמות (יב, לט) נאמר: "וַיֹּאמְרוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֵץ כִּי גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהַתְמַהֵּמֶה וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם" – עם-ישראל ממחר למחרת מארץ-מצרים כאיש אחד, כדי שלא יאחר שום אדם לצאת עם כל העם, וכדברי רבנו במורה (ג, מו): "שמא יתאחר אחד ויפסיד את היציאה בקהל בני אדם, ויהיה אפשר להזיק לו ולהתנכל לו". בשל המהירות לצאת ממצרים כאיש אחד, לא הייתה אפשרות להמתין עד שיתפח הבצק, ומיד לאחר לישתו הכניסו אותו לתנור. לפיכך אומר רבנו שם: "נקבעו אותם המצבים לדורות כדי לזכור היאך היה הדבר". כלומר, בשל האירועים שהתרחשו במצרים, נצטוונו לאכול מצה בליל הפסח ונאסר עלינו לאכול חמץ, כדי שנזכור את יציאתנו מארץ מצרים מבית עבדים.

ישנה אפוא חובה לזכור את המצבים והנסיבות שהיו באותה העת, כדי לזכור את יציאת מצרים לדורות, וכמו שנאמר בספר שמות (יג, ג): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם: זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בָחַזְק יָד הוֹצִיא יְיָ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֵץ".

ברם, עתה שאלה נוספת קמה וניצבה: מדוע נצטוונו באופן מיוחד לזכור דווקא את יציאת מצרים? ומדוע נתייחד לשם מטרה זו חג בן שבעה ימים ובו שמונה מצוות מן התורה?

ובכן, רבנו מבאר במורה את חשיבותו של חג הפסח (ג, מג): "ושני החגים הללו [...] סוכות ופסח מלמדים רעיון ומידות: **הרעיון** בפסח הוא זכרון אותות מצרים והשרשתן לדורות [...]; **והמידות**, הן שיהא האדם זוכר תמיד ימי הרעה בימי הטובה, כדי שתגדל תודתו את ה' ותושג לו הענווה ושפלות הרוח, ולכן יאכל מצה ומרור בפסח כדי לזכור מה שאירע לנו".

הרעיון של חג הפסח בא אפוא לידי ביטוי בזכירת אותות מצרים: זכירת הניסים המופלאים שנעשו לנו וזכירת ההצלה הגדולה ממצרים מבית עבדים – בזכרנו את ההצלה הגדולה, ניזכר במשה רבנו ובתכלית היציאה ממצרים: מעמד הר סיני וקבלת התורה ויציאתנו משעבוד רוחני וגופני לעבודת אל אמת ולחירות מהתאוות הגופניות. ובמלים אחרות, מטרת זכירת יציאת מצרים וכל האותות והמופתים שהתרחשו לנו שם, היא לעורר אותנו להיזכר ולהזכיר את התכלית הרעיונית של היציאה מטומאת ארץ-מצרים, והיא: קבלת מצוות התורה הקדושה והטהרה, והתרוממות מוסרית ומחשבתית לעבודת אל אחד שאין בלתו ואין-כיוצא-בו.

"וְאַתְּכֶם לָקַח יְיָ וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרָזָל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לוֹ לְעָם נִחְלָה כַּיּוֹם הַזֶּה" (דב' ד, כ), "הַשְׁמֵר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת יְיָ אֲשֶׁר הוֹצִיָאךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים" (דב' ו, יב).

המידות הטובות שמלמד ומחנך להן חג הפסח הן הענווה והכרת הטוב. חובה על כל אדם לזכור את ימי הרעה בימי הטובה, כדי שלא ירום לבו וישגה לחשוב ש"פְּחִי וְעֶצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵל הַזֶּה" (דב' ח, יז). אלא, על האדם לזכור תמיד את מצביו הקשים, ואת תשועת ה' שהוציא ממסגר לרווחה, כדי לחנך את עצמו להכרת הטוב, לענווה ולשפלות הרוח.

לסיכום, נזכור אפוא תמיד שאלמלא האותות והמופתים שעשה ה' לנו להוציאנו ממצרים, עדיין היינו אנו ובנינו עבדים לפרעה. כלומר, עדיין היינו עבדים נרצעים לאדונים אכזריים, שבויים ומגששים בחושך הסכלות הבערות והאלילות, משועבדים לתאוות וגרועים מן החיות והבהמות. וה' יתברך עשה עמנו חסד עצום, ובזכות אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוציא אותנו משעבוד לחירות, ומחושך התאוות להתרוממות המחשבה הטהורה. "כִּי לְאָדָם נְשֻׁטָּב לְפָנָיו נָתַן חֻקָּהּ וְיָדָעַת וְשִׁמְחָה" (קה' ב), "כִּי תִבֹּא חֻקָּהּ בְּלִבְךָ וְיָדָעַת לְנִפְשְׁךָ יִנָּעַם" (מש' ב).

הקץ לטמטום ולמינות: מותר לאשכנזים לאכול קטניות בפסח!

ידועה ומפורסמת שיטת חכמי-יועצי-אשכנז לאסור אכילת קטניות בפסח, ותמצאום מחזקים את מנהגם המשובש והמטופש הזה על כל גבעה רמה ותחת כל עץ רענן, אך כאשר הם מגיעים לסיבות ההלכתיות לפיהן יש לאסור אכילת קטניות, הם מתחילים לגמגם... וזכורני כשהייתי ילד קטן שוחחתי עם חבריי מעדת האשכנזים האירופיים, והם נהגו להתלונן בפניי על-כך ש"אין מה לאכול בפסח", ו"כל הפסח אוכלים תפוחי אדמה". מדוע אסרו חכמי-יועצי-אשכנז לאכול קטניות בפסח? מהם יסודותיו של מנהג זה? והאם מותר ליהודי אשכנזי בימינו לאכול קטניות בפסח למרות מנהג אבותיו? בפרק הראשון של מאמר זה נסקור את יסודו התלמודי של היתר אכילת הקטניות בפסח, נמשיך בהצגת טעמי המנהג לאסור אכילת קטניות (מתוך דברי ראשוני אשכנז), ונבחן את הטעמים האלה לאור דברי התלמוד והרמב"ם.

א. יסוד ההיתר לאכול קטניות בפסח

היסוד הקדום שממנו לומדים **שמות** לאכול קטניות בפסח הוא במשנה פסחים (ה, א): "אֵלוּ דְּבָרִים שֶׁאֵדָם יוֹצֵא בֵּהֶן יְדֵי חֻבּתוֹ בַּפֶּסַח: בַּחֲיִטִּים וּבִשְׁעוּרִים וּבִכּוּסְמִין וּבִשְׂבִיבֹלֶת שׁוּעַל וּבִשְׂפִיפֹן". כידוע, יש מצות עשה מן התורה לאכול כזית מצה בליל-הסדר, והמשנה עוסקת בשאלה: מאלו מיני דגן ניתן להכין את המצה כדי שנצא בה ידי חובת אכילת כזית? המשנה משיבה על שאלה זו, ומלמדת שחובה להכין את המצה דווקא מחמשת מיני הדגן.

בפירושו למשנה זו, רבנו מסביר מדוע המשנה קובעת שיוצאים ידי חובת אכילת כזית מצה בליל הפסח דווקא בחמשת מיני הדגן הללו, והוא מבאר שיסוד הדברים בפסוק: "לֹא תֹאכַל עָלֶיךָ חֶמֶץ, שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלֶיךָ מִצֹּת" (דב' טז, ג). כלומר, הפסוק בדברים קושר בין איסור אכילת החמץ לבין חובת אכילת המצות, כדי ללמדנו, שרק מצה שנעשתה מדברים שעשויים

להחמיץ יוצאים בה ידי חובת אכילת כזית מצה. נמצא, שרק מצה שנעשתה מחמשת מיני הדגן הללו שעשויים להחמיץ, יוצאים בה ידי חובת אכילת כזית מצה בליל הפסח.

ולענייננו למדנו, שרק חמשת מיני הדגן הללו עשויים להחמיץ.

וכה דברי רבנו בפירושו למשנה שם:

"אכילת מצה בלילי פסח מצות עשה [...] ונאמר: 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות' וכו', כל הזרעונים שבצקן מחמיץ יוצא בהן ידי חובתו במצה. **וחמשה מיני זרעונים אלו בלבד הן שבאין לידי חמוץ**, אבל זולתן כגון האורז והדוחן [...] מתקלקל בצקן אם נשתהה ואינו מחמיץ".

יסוד ביאורו של רבנו נמצא בתלמוד (פסחים לה ע"א), וכך נאמר שם:

"[משנה:] אלו דברים שאדם יוצא בהן [כלומר, מי שאכל מצה העשויה מהם – יצא ידי חובת אכילת מצה בפסח]: **בחיטים ובשעורים ובכוסמין ובשיבולת שועל ובשיפון**. [תלמוד:] הני [=אלו (חמשת מיני הדגן)] – אין [=כן], אורז ודוחן – לא. מנא הני מילי? [=מהו המקור לכך שאורז ודוחן שעשו מהם מצה אין יוצאים בה ידי חובה?] אמר קרא [=ממה שנאמר בפסוק:] 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות', דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח – יצאו אלו שאינן באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון".

וכך ביאר רבנו חננאל (צפון אפריקה, המאה ה"א) את התלמוד (שם):

"ופשטינן מהאי קרא [=ואנו למדים מהפסוק הזה]: 'לא תאכל עליו חמץ' וכו' – דברים שייתכן שיבואו לידי חימוץ אותם הזהירה תורה שלא תניחם להחמיץ אלא תאכלם מצה, אבל אלו שאין באים לידי חימוץ לעולם, אלא לידי סרחון, גם אם תאכלם מצה אינה חשובה מצה".

נמצא אפוא, שחכמי המשנה והתלמוד קיבלו **במסורת התורה-שבעל-פה**, שרק חמשת מיני הדגן הללו עשויים להחמיץ כאשר הם באים במגע עם מים. כלומר, כל שאר מיני הזרעים (כולל קטניות), אם יבואו במגע עם מים לעולם לא יחמיצו, ולכן מותר לאכלם בפסח גם אם הם באו במגע עם מים. **ללמדנו, שלדעת חכמי המשנה והתלמוד מותר לחלוטין לאכול קטניות בפסח.** מסורת תורה-שבעל-פה זו נפסקה להלכה ב"משנה תורה" (הלכות חמץ ומצה ה, א):

"אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני הדגן בלבד. והם שני מיני החיטים שהן החיטה והכוסמת. ושלשה מיני השעורים שהן השעורה ושבולת שועל והשיפון. אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולין ועדשים וכיוצא בהן – אין בהן משום חמץ, אלא אפילו לש קמח אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ – הרי זה מותר באכילה, שאין זה חימוץ אלא סרחון".

אגב, מה שנאמר בתלמוד וב"משנה תורה", שהקטניות באות "לידי סרחון" אם ניסו להתפיחן בבצק, רבנו מסביר (לעיל בפירושו למשנה), שכוונת הדברים שהם באים לידי **קלקול ועיפוש**, בשונה מחמשת מיני דגן שבבואם במגע עם מים הם מתנפחים ומשביחים.

ב. מדוע אסרו חכמי-יועצי-אשכנז לאכול קטניות בפסח?

יש לא מעט טעמים למנהג שאוסר לאכול קטניות בפסח, בפרק זה נעסוק בטעמים הקדומים והמרכזיים.

הטעם הראשון

הטעם הראשון נמצא ב"ספר המנהגות" (אשר בן שאול, צרפת, המאות הי"ב-י"ג), וזה לשונו (עמ' 176): "ונהגו כל העולם שלא לאכול זרעונים בפסח מפני שהן מחמיצין, ועל כן נקראין חימצי". מדבריו עולה: **(א)** שכל העולם נהגו שלא לאכול קטניות; **(ב)** הסיבה שנהגו שלא לאכול היא מפני שהן מחמיצות; **(ג)** המקור לכך שהן מחמיצות הוא מפני שקראו להן בשם "חימצי" אשר דומה לשם "חמץ".

חשוב להדגיש, שטענתו השנייה של אשר בן שאול לפיה קטניות עשויות להחמיץ – מנוגדת לפסק התלמוד, שהרי בתלמוד נפסק מפורשות שחמשת המינים **היחידים** שמחמיצים במים הם חמשת מיני הדגן שפורטו לעיל, ודינו של הסותר או המוסיף על מסורת התורה-שבעל-פה חמור מאד, והנה לפניכם דברי רבנו ביסוד התשיעי משלושה-עשר יסודות דתנו הטהורים:

"והוא שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא יגרע ממנה לא בכתוב ולא בפירוש, אמר: 'לא תסוף עליו ולא תגרע ממנו' [דב' יג, א]. וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בהקדמת החיבור הזה [...] וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנוא אותו ולהשמידו, ועליו הוא אומר: 'הלא משנאיך' אֶשְׁנֶא וּבִתְקוּמְמִיךָ אֶתְקוּטְט' [תה' קלט, כא]."

ועתה לדברי קאפח השכיר, אשר מותח ביקורת נכונה על טעמיו ההזויים של אשר, אך נתעורר מעיקר האמת, שהרי הוא לא ציין את הביקורת המרכזית שצריכה להימתח על אשר, והיא, שדבריו מנוגדים למסורת התורה-שבעל-פה; וזה לשונו בפירושו להלכות חמץ ומצה (ה, א):

"והנה מה שכתב [...] ספר המנהגות 'שנהגו כל העולם', טעות הוא ואין הדברים אמת, ורוב ארצות המזרח לא נהגו איסור. ובתימן אכלו את כל הקטניות כאמיתה של תורה. ומה שכתב שמחמיצין מפני שנקראין 'חימצי', דברים מתמיהין, כי היא מין קטנית הנקראת בערבית 'חמץ' ובארמית 'חימצי', ואי דרשינן בשמא [=ואם דורשים לאסור דברים לפי השם שלהם], צריך לאסור את היחמור שהוא חיה טהורה מפני ששמו דומה לחמור [זאת הבהמה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ [...] אֵיל וְצִבִּי וְיִחְמור' (דב' יד, ד-ה)], ואלה דברים שלא ניתנו להיאמר."

על דבריו של אשר יש תמיהה נוספת: מדבריו לא ברור האם "חימצי" הוא שם לכל הזרעונים, או שם **לסוג מסוים** של קטנית, ואם "חימצי" הוא שם לסוג מסוים של קטנית, כפי שהוא במקורו בארמית, מדוע אשר הצרפתי מפליג בדמיונו ואוסר את כל סוגי הקטניות? ובכן, התשובה היא שאין לתמוה על-כך שדברי השוטים תמוהים וסבוכים, כי כך היא דרכם.

"דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כְּאִפְלָה לֹא יָדְעוּ בִּמְהָ יִכָּשְׁלוּ", וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תִּתְּעַם" (מש' ד, יט; יב, כו).

הטעם השני

הטעם השני הובא בתוך דברי מנוח בן יעקב, שגם הוא התגורר בארץ המינים (צרפת, המאה ה"ג). אמנם, מנוח חולק על הטעם שכותב אשר בן שאול ב"ספר המנהגות", אך הוא מעלה טעם אחר, וזה לשונו (בפירושו לדברי הרמב"ם ב'משנה תורה' לעיל):

"וכתוב ב'ספר המנהגות' [הובא לעיל] [...]. ולא מסתבר לומר שיהיה המנהג תלוי באיסור כלל, שאין בשום קטניות בעולם שום חימוץ. אלא מפני שאין דרך לאכול קטניות במועד שהרי כתוב 'וְשָׂמַחְתָּ בְּחֶגְךָ' [דב' טז, יד], ואין שמחה באכילת תבשיל קטניות".

מדברי מנוח עולה נקודה חשובה והיא, שגם לדעתו אין שום קטניות שעשויות להחמיץ, וכמו שהוא כותב לעיל: "שאיין בשום קטניות בעולם שום חימוץ". מכל מקום, לדעתו, הטעם שמפניו אסרו לאכול קטניות בפסח הוא משום שאין שמחה באכילת קטניות, וזה נוגד את חובת השמחה בחג שנאמר: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחֶגְךָ". על טעמו זה של מנוח אומר קאפח שם:

"ומה שכתב שאין אוכלין קטניות במועד משום שמחת החג, דברים הרבה יותר מתמיהין [ואין דברי קאפח נכונים, כי אין יותר תמוה ומתמיה מסטייה ממסורת התורה-שבעל-פה, וקאפח השכיר מטשטש את העובדה שראשוני אשכנז סטו ממסורת התורה-שבעל-פה שניתנה לנו איש-מפי-איש מפי משה רבנו], ואלו ראה 'לחוח ד'רה' [=לחוח מדוֹרָה] בשמן שומשמן שפצחו עליה שתי ביצים, היה מניח לחם הניקודים התפל ורץ בכל כוחו להשיג מעדן כזה, וכן תבשיל של אורז בבשר ומֶח-עצמות לא היה אומר מה שאמר, וכי יש עונג מועד גדול מזה?".

הטעם השלישי

לאחר שמנוח כתב את טעמו הראשון (במאמר זה הוא הטעם הקודם-השני), הוא התלבט והוסיף טעם נוסף. נראה שאפילו הוא הרגיש בחולשת הטעם הראשון שכתב ולכן בסוף הטעם השני לקמן הוא הוסיף: "וזה הטעם יש לו שורש" – משמע שהטעם הראשון אין לו שורש, דהיינו רעוע ביותר, ואכן צדק בזה. וז"ל: "אחר זה מצאתי כתוב שיש מין אחד נקרא 'ויצאש', והם גרגרים של חיטה שמשתנים בארץ בתבניתם וטבעם כמין הזונין. שבשנה שאינה של ברכה יוצאת התבואה מדרך הישר, וחוזרת זונין, מלשון 'כִּי זֶנֶה תִּזְנֶה הָאָרֶץ' [הו' א, ב], ובשנה גשומה חוזרת התבואה 'ויצאש' [...] ועל כן אסרו כל קטניות – וזה הטעם יש לו שורש".

מנוח טען שאכילת קטניות בפסח נאסרה, מפני שיש מין מסוים של חיטים שצורתן משתנית בשנת בצורת לצורה שדומה לצורת קטנית, ואם תהיה שנה גשומה לאחר מכן, החיטים חוזרות לצורתן הטבעית. ויש לתמוה, מדוע מנוח אסר את כל הקטניות משום מין מסוים של חיטה? מדוע לא אסר רק את מיני הקטניות שדומות לאותן החיטים? ולא מספיק שגזירה זו כלל לא נאמרה בתלמוד, כלומר בשום מקום בתלמוד לא אסרו לאכול מיני קטניות שדומות לחיטי הזונין, מנוח הוסיף עוד גזירה הזויה על הגזירה ההזויה הראשונה, ואסר את כל מיני הקטניות, גם אלו שאינן דומות כלל לחיטי הזונין. נמצא, שגזרו גזירות מרחיקות לכת, וגזירות על הגזירות, על יסוד טעמי מינות רעועים ורצוצים ביותר, וכל זאת בניגוד למסורת התורה-שבעל-פה!

ועל עצם טענתו של מנוח, שצורת חיטי הזונין משתנית משנת בצורת לשנה גשומה, כותב קאפח שם: "ומה שכתב על הזונין, יסוד הדברים בלשון רבנו ב'פירוש המשנה' [...] בתוספת דברים שאין להם שחר". וכך כותב רבנו ב'פיהמ"ש על הזונין (כלאים א, א): "זונין, מין חיטה שהארץ משנה אותה ונפסדת צורתה וטבעה, ולפיכך נקרא זונין מעניין היציאה מדרך היושר כאמרו: 'לָבַם הַזֹּנָה' [יח' ו, ט]". כלומר, לדעת רבנו צורת הזונין איננה תלויה בשנת בצורת או בשנה גשומה, אלא באיכות הקרקע, והיא זו שגורמת לשינוי צורת החיטים לזונין, ועניין זה אינו קשור כלל לקטניות או להלכות הפסח. זאת ועוד, גזירתו של מנוח מגונה מאד, מפני שכל מי שאוסר בסכלותו את מה שהתירו חכמים חוטא בחטא גדול וממרה את פי הסנהדרין!

וכה דברי רבנו בהלכות מאכלות אסורות (יז, כא):

"שמן של גויים מותר, ומי שאסרו הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שהמרה על-פי בית-דין שהתירוהו. ואפילו נתבשל השמן הרי זה מותר, ואינו נאסר: לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי; ולא מפני גיעולי גויים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו".

בהמשך הדברים נסיק מסקנות ביחס לאכילת קטניות בפסח בימינו, כלומר: לאור חולשת הטעמים שבגינם אסרו לאכול קטניות בפסח כאמיתה של תורה, נברר האם האשכנזים התועים צריכים התרת נדרים כדי לשוב ולאכול קטניות בפסח כדין התלמוד? ויתרה מזאת, האם בכלל לדעת חז"ל והרמב"ם מותר למנוע אכילת קטניות בפסח? כן נגלה מה עומד מאחורי התגית הידועה "לאוכלי קטניות" שמוטבעת על שלל המוצרים שמכילים קטניות, ונסיים את דברינו בתיאור מצות השמחה בחג שיסודה בפסוק: "וְשִׂמְחָתָּ בְּחֶגְךָ" (דב' טז, יד).

ג. האם צריך התרת נדרים כדי לאכול קטניות בפסח?

בחינת שלושת הטעמים המרכזיים שבגינם אסרו לאכול קטניות בפסח מלמדת, שאיסור זה רעוע וחלוש ביותר. ויש לשאול: יהודי ממוצא אשכנזי שמבקש לנהוג כפי הדין התלמודי הקדום והמקורי, האם הוא רשאי לעשות כן? ואם כן, האם הוא צריך לעשות התרת נדרים?

מדברי מנוח הצרפתי עולה, שאם עדה נהגה במנהג איסור ונתגלה שהמנהג הוא מנהג טעות, כלומר ראשי העדה שגו והנהיגו לאסור דבר שהוא מותר – רצוי לחדול מאותו מנהג איסור, אך לפי דעתו יש לקיים התרת נדרים כדי להתיר את המנהג שקיבלו עליהם. דבריו לקמן הובאו כדברי התנגדות לטעם הראשון האמור לעיל, וכזכור, לפי טעם זה אסור לאכול קטניות בפסח משום שהן מחמיצות, וז"ל שם: "ואין ספק שאם רצה לאכול זרעונים בפסח וכיוצא בו משאר קטניות – מותר ואין בזה חשש איסור כלל, ואף על פי שנהגו [לאסור], דהא אמרינן בירושלמי פ' מקום שנהגו [הל' א]: 'כל דבר שאינו יודע שמותר וטועה בו באיסור נשאל ומתירין לו'".

לפי מנוח הצרפתי, אין לאסור לאכול קטניות בפסח משום שהן מחמיצות, ואם אסרו מטעם זה, היה מותר ורצוי לבטל את האיסור, ולחזור ולאכול קטניות בפסח לאחר התרת נדרים ('נשאל ומתירין לו'). מדבריו משמע בבירור, שאם ניתן להוכיח שגם שאר הטעמים הם טעמים שאינם נכונים, גם במקרה כזה יש לחזור ולאכול קטניות בפסח לאחר התרת נדרים.

ברם, לדעת הרמב"ם **אין שום צורך בהתרת נדרים!** לדעתו, מי שאסר על עצמו בטעות דבר שהוא מותר לפי אמיתתה של תורה, מספיק להודיע לו שהוא טועה ושהדבר שאסר על עצמו מותר. כלומר, די להודיע לו שהוא טועה ויחזור לנהוג לפי ההלכה המקורית והנכונה. ואלה דברי יוסף קאפח בפירושו להלכות חמץ ומצה (ה, א), ובתוכם מובאים דברי הרמב"ם בעניין זה:

"אמרין בירושלמי פרק מקום שנהגו (הל' א): 'כל דבר שאינו יודע שמותר וטועה בו באיסור – נשאל ומתירין לו', נראה דרבנו מפרש נשאל [=שואל] לחכם, והחכם מודיעו ואומר לו שהוא טועה ושהדבר מותר, ולא שמתירין לו כהתרת נדר, וזה לשון [הרמב"ם] בתשובה (סי' שי): **'ולפי אלו העיקרים כולם שזכרנו [=שהזכרנו] אמרו [חז"ל], שאין ראוי להניח בני אדם על איסור מה שחשבו [שהוא] אסור, לפי שמה שזכר [=שהזכיר] הירושלמי הוא התרת מה שחשבו בו אסור, לא חיוב סתירת מנהג שיש בו טעות, לפי שאין הפרש בין התרת האסור ובין איסור המותר'** [ע"כ]. עיין שם דלדבריו אין צריך היתר אלא להודיע שזה טעות".

ויש ארבעה דברים חשובים מאד לענייננו אשר נלמדים מדברי הירושלמי ורבנו:

האחד, הירושלמי כלל לא התייחס לשאלה האם "מנהג לא תעשה" הופך לנדר, ואין צורך לומר שהירושלמי אינו קובע ש"מנהג עשה" חיובי ככל שיהיה הופך לנדר, כל מה שהירושלמי אומר הוא: שמי שטעה ואסר על עצמו דבר שהוא מותר, ילך לחכם והוא יורה לו שהדבר מותר ושהוא אינו צריך התרת-נדרים. ובמלים אחרות, אין ראייה מהירושלמי שמנהג כלשהו הופך לנדר!

והשני, לא רק שהירושלמי לא אומר שמנהג הופך לנדר, גם רבנו אינו אומר זאת בתשובה, ההיפך הגמור הוא הנכון! והנה לפניכם שוב דברי רבנו בעניין זה: "לפי שמה שזכר [=שהזכיר] הירושלמי הוא התרת מה שחשבו בו אסור, לא חיוב סתירת מנהג שיש בו טעות". כלומר, כאשר מדובר ב"מנהג לא תעשה" שנחשב בטעות לאיסור, אין צורך בהתרת-נדרים; ברם, כאשר מדובר ב"מנהג עשה" שיש בו טעות, ובכן, כאן ברור עוד יותר שאין צורך בהתרת-נדרים, שהרי מוטלת עלינו חובה לסתור מנהג שיש בו טעות, וכדברי רבנו: "לא חיוב סתירת מנהג שיש בו טעות", כלומר, בזה לא היה צורך לחכמי הירושלמי להורות הוראה, כי הדברים ברורים לכל בר דעת. נמצא, שמנהג של טעות חובה לסותרו ולבטלו, שמא הוא יגרום לתקלה.

והשלישי, מדברי רבנו עולה, שרצוי להורות ולעודד בני אדם לחדול מלנהוג במנהגי טעות, ואפילו כאשר מדובר במנהגי "לא תעשה", דהיינו במנהגים שיש בהם הימנעות מפעולה! וחובה להסביר שמדובר במנהגי טעות ושמצוה לחזור ולנהוג כפי ההלכה המקורית, שהרי רבנו כותב בתשובתו לעיל: "שאין ראוי להניח בני אדם על איסור מה שחשבו [שהוא] אסור".

והרביעי, לפי רבנו בתשובה, מי שאוסר על עצמו דבר המותר שוגה בעבירה! כלומר, אם מי שרק אוסר על עצמו דבר שהוא מותר שוגה בעבירה, כל-שכן וקל-וחומר, שמי שנוהג במנהג טעות שוגה בעבירה חמורה בהרבה – שהרי מי שאוסר על עצמו אינו פועל פעולה והוא רק יושב ונמנע מלפעול בדבר שמותר לו לפי התורה; לעומת זאת, מי ששוגה במנהג טעות עבירה חמורה בידו! שהרי הוא שוגה ונחבל בהבלים, ולעתים אף עלול להתדרדר למאגיה ולהזיות. **"אֲשֶׁר חָטְאוּ וְאֲשֶׁר הִחָטְיאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס אֶת יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלִיָּהם"** (מ"א טז, יג).

ומאין הנני יודע שלדעת רבנו מי שאוסר על עצמו דבר המותר שוגה בעבירה?

ובכן, רבנו משווה בין אדם שחזר בתשובה מעבירות שבידו, לבין אדם שחדל מלנהוג במנהגי איסור נְגִיִּים: "לפי שאין הפרש בין התרת האסור ובין איסור המותר". כלומר, כמו שחוזר בתשובה חָדַל מלהתיר לעצמו את הדברים שנאסרו בתורה ללא התרת-נדרים, כך אדם שאסר על עצמו בלא ידיעה, חָדַל מלאסור על עצמו דברים שלא נאסרו ללא התרת-נדרים. דהיינו, ממה שרבנו משווה בין התרת-האיסור לבין איסור-המותר, למדנו, שאסור לאדם לאסור על עצמו דברים ללא צורך, בדיוק כמו שאסור לו להתיר לעצמו את הדברים האסורים בתורה!

כללו של דבר, אם אדם שאוסר על עצמו דבר המותר שוגה בעבירה, כל-שכן אדם שפועל פעולות הבל ותועה אחרי מנהגי תהו שעבירה חמורה בידו, מפני שהוא פועל ומייחס חשיבות להבלים אשר לא יועילו ולא יצילו, והבלים אלה מרוקנים את מחשבתו מהשקפות אמת. כלומר, אם לדעת רבנו מי שאוסר על עצמו דבר המותר אינו צריך התרת-נדרים, כל-שכן וקל-וחומר מי שיש בידו עבירה חמורה יותר, דהיינו מי שנוהג במנהג הבל מהובל ושוגה ונחבל בהבלים.

ולכל הדברים הללו יש להוסיף את האמור לעיל, והוא, שאין שום הלכה שקובעת שדבר-הרשות שנהגו בו פעם-אחר-פעם הופך לנדר. דהיינו, אין שום הלכה שקובעת שמי שנהג לאסור על עצמו דבר מסוים ואפילו מתוך ידיעה שמדובר בהיתר גמור, או שהחייב את עצמו במצוה כלשהי שהיא בגדר רשות – בשום מקום רבנו לא מציין שהנהגתו הופכת לנדר ועתה הוא זקוק להתרת נדרים כדי לחדול מלנהוג במנהגו. אלא, רק מי שנודר בפיו ומקבל בליבו – חייב בנדר.

ואם בתשובתו זו של רבנו עסקינן, אצרך כמה משפטים מדבריו שם אשר גם בהם יש לימוד חשוב מאד לענייננו (מהד' בלאו): "וכבר ביארנו שהראוי להתיר לכל בני אדם כל מה שאפשר להתיר ולא נטריח עליהם. ויש לאדם בינו לבין עצמו שיחמיר על עצמו כל מה שירצה כמו שביארנו [=גם החומרות שהאדם רשאי להחמיר על עצמו לא הותרו לו אלא באופן זמני כדי לאזן את מידותיו, וכדלקמן]". נמצא, שאין לחייב את בני האדם בדברים שהם רשות...

ואצרך נקודה למחשבה, וכי יעלה על הדעת להעניש אדם על-כך שהוא החליט לנהוג במנהג חיובי ונעלה? שהרי אם הוא יחדל ולו פעם אחת מלנהוג באותו מנהג חיובי שהוא נוהג בו, הדבר ייחשב לו לעוון ולהפרת נדר! ואיך ההיגיון והשכל הישר? זאת ועוד, הלכה שכזו תרחיק את בני האדם מללכת בדרכים נעלות ותנציח את הבינוניות, שהרי ההליכה בדרכי טובים אוסרת את האדם בנדר, ועלולה לגרום לו לחטא ועוון ולעבור על אזהרה שנאמרה בתורה.

והנה לפניכם גם פסק רבנו בסוף הלכות נדרים, וממנו עולה יחסם השלילי של חכמינו ע"ה לנדרי איסור באופן כללי: "לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהן, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן, בלא נדר. אמרו חכמים: כל הנודר כאילו בנה במה, ואם עבר ונדר מצוה להישאל על נדרו, כדי שלא יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים? בנדרי איסור" וכו'.

רק נדרי איסור זמניים ביותר שנועדו "לכוון דעותיו [מידותיו] ולתקן מעשיו" (שם), הם רצויים, אך סתם נדרי איסור מגונים מאד, כל-שכן כשהם מנוגדים למסורת התורה-שבעל-פה, ממרים

את פי הסנהדרין שהתירו לאכול קטניות בפסח וכאמור מדובר בחטא גדול, ואף פוגעים פגיעה חמורה במצות השמחה בחג. לפיכך, לא יעלה על הדעת שנדרי איסור כל-כך מגונים יהפכו לנדר כאילו היו מצוה נעלה – **גם** כדי שלא לשוות למנהגי מינות מעמד של מצוה, **אך גם** כדי שלא להקשות על בני האדם לשוב בתשובה שלמה לפני ה' יתעלה, ולחזור לדרך האמת.

לסיכום, חובה להתנער ממנהגי הבל כל-שכן כשהם מנוגדים למסורת התורה-שבעל-פה, ואין שום צורך בהתרת נדרים. ואפילו אם היה מדובר במנהג איסור שיש לו טעם אמיתי שפג תוקפו אין צורך בהתרת נדרים, וראו בסוף המאמר: "האם נדרש היתר נדרים כדי לחדול ממנהג?".

ד. האם לדעת הרמב"ם מותר למנוע אכילת קטניות בפסח?

עד פה ראינו, שלדעת רבנו, מותר ואף מצוה רבה, לאדם שאבותיו נהגו לאסור אכילת קטניות בפסח, לחדול מלאסור זאת על עצמו, ולשוב לנהוג כפי דין התלמוד והסנהדרין, וכפי המסורת האמיתית והנאמנה של התורה-שבעל-פה. עוד ראינו, שכמו שאסור לאדם **להתיר** לעצמו איסורים ולנהוג בהפקרות דתית ומוסרית, כך **אסור** לו לאסור על עצמו דברים שהתורה או חכמים לא אסרו עליו במפורש. דברים אלה נכונים במיוחד לגבי שמחת יום-טוב, כי אסור בשום פנים להצַר לבני האדם בשמחת יום-טוב, וכמו שעולה מתוך דברי רבנו בתשובה סימן קטו.

להלן מעט רקע לתשובה הנדונה:

בכמה מקומות במצרים נהגו שלא לאפות בתנור של גויים ביום-טוב, אלא אפו בבתייהם על אף אי-הנוחות שיש בדבר, וכן נהגו שלא לקנות מצרכים מהחנוונים הגויים ביום-טוב – כל זאת מחשש שמא הגויים יכריחו אותם לישא-וליתן עמהם ולעסוק בכל מיני מלאכות ביום-טוב, בראותם שרק בשבת הם נזהרים שלא לעשות מלאכה. ועתה באו אנשים והתירו את הכל, ושאלו את רבנו הרמב"ם האם יש למנוע מהם לבטל מנהגים שנעשו משום גדר וסייג.

וכה דברי רבנו בתשובתו להם (סימן קטו):

"אין להצַר לבני אדם בשמחת יום-טוב ואין למנעם מלאפות בפורני [=בתנור של גויים], וכל החששות הללו רחוקות".

על דבריו אלה של הרמב"ם כותב קאפח (הלכות שביתת יום-טוב א, אות כז):

"הרי לא חש [=חשש] רבנו למנהג כל זמן שהוא מגביל מדבר מצוה שהיא שמחת יום-טוב, אף-על-פי שנעשה לגדר וסייג לדעת הנוהג בו, והוא הדין לכל מנהג שיש בו משום הגבלה למצוה אפילו בדרך רחוקה אין לחוש לו".

נמצא, שלדעת הרמב"ם **אסור** למנוע דברים שמביאים לשמחה ביום-טוב, ולכן יש לבטל **ללא התרת נדרים** כל מנהג שגורע משמחת יום-טוב, וזאת אפילו במקום שהמנהג לא נולד בטעות אלא הונהג לגדר וסייג! והמסקנה לענייננו היא, שיש **מצוה** לחדול מאיסור אכילת קטניות בפסח, וזאת מפני שאיסור זה גורע משמחת החג, ולדעת רבנו, כל דבר שגורע משמחת החג, אפילו באופן עקיף ורחוק, יש לחדול ממנו מיד, ולשמוח בחג באופן השלם ביותר שניתן.

נמצא אפוא, שיש שני טעמים לכך שאין צורך בהתרת נדרים כדי להתיר אכילת קטניות בפסח: (1) מדובר במנהג מינות משובש ומעוקל שסודותיו רעועים ביותר; (2) אפילו מנהג שנעשה לגדר ולסייג, כאשר הוא גורע משמחת החג, מצוה לבטלו, ואין כל צורך בהתרת נדרים.

ובתשובה דומה, משיב רבנו לשואל ששאלו על אדם שהיה לו הסכם עם בעל הפורני (=התנור) לאפות אצלו בשכר חודשי, והוצרך לאפות אצלו ביום-טוב, האם זה מותר, והשיב (סימן קנו): "דבר זה מותר לצורך, וכך אנו עושים תמיד, אופין ביום-טוב בפורני, וכך ראינו כל קודמינו מכל חכמי המערב, ואף אחד לא התנגד לאסור הדבר, ואין בו לדעתי שום איסור כלל".

ה. "לאוכלי קטניות"

חשוב לציין כי בימינו חכמי-יועצי-אשכנז דאגו לכך, שכל המוצרים המכילים קטניות יהיו מסומנים בכיתוב "לאוכלי קטניות", ותמוה בעיני מדוע צאצאי המינים האוכלין מן התורה מתעקשים על כיתוב זה דווקא, מדוע לא בחרו לכתוב: "מכיל קטניות" וכיו"ב, מדוע הם כותבים "לאוכלי קטניות" כאילו מדובר באוכלי נבלות וטרפות, שהרי למעט פעם אחת שאינה נוטה לכיוון מסוים, המילה "אוכלי" בכתבי-הקודש מובאת תמיד בהקשר שלילי מאד:

(1) "אֲכָלִי שְׁלַחַן אִיזָּבֵל" – נביאי הבעל והאשרה (מ"א יח, יט); (2) "אֲכָלִי בֶּשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲבָר יַחְדָּו יִסְפוּ נָאם יי" – ביטויים קשים מאד שסופם פורענות וכליה (יש' סו, יז); (3) "פָּעַלִי אֶן אֲכָלִי עֲמִי" – עובדי העבודה-הזרה שרוצחים וטובחים בעם-ישראל (תה' יד, ד); (4) "אֲכָלִי לֶחֶם הָעֶצְבִּים" – האוכלים מן הלחם המוגש לפני עבודה-זרה (שם קכז, ב); (5) "אֲכָלִי פֶת בָּגֹז" – האוכלים מן המאכלים הטמאים המוגשים על שולחנו של מלך מצרים (דנ' יא, כו).

נמצא, שהמינים הצבועים וצאצאיהם מאשימים במרומז את אנשי האמת והצדק במינות! לפיכך, לפי דעתי יש לשנות מיד את הכיתוב מ"לאוכלי קטניות" ל"מכיל קטניות" ותו לא, ואף שצאצאי המינים לא יעשו-כן, מפני שהם אינם מסוגלים לעקור את כבודם וכבוד אבותם ולהודות על האמת – לפחות אנו, שהוארנו באורו של רבנו הרמב"ם, נבין שעלינו להתנתק מהקשרו השלילי של הפסוק, ולסלק מקרבנו כל רגשות אשמה דמיוניים באכלנו קטניות, ואף להחדיר לתודעתנו שאנו מקיימים מצוה חשובה וגדולה מן התורה: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחֻגְךָ".

אגב, בעניין הנוסח "לאוכלי קטניות" נשאלתי כך: "תאמין לי שמי שטבע את מטבע הלשון 'לאוכלי קטניות' לא התכוון לשום דבר. באמת נראה לך שהם בקיאים בתנ"ך?". וכך השבתי: בעניין מטבע הלשון "לאוכלי קטניות", הנה לפניך דברי רבנו בפירושו למסכת אבות (א, ו):

"וכן אם היה רשע ונתפרסמו מעשיו, וראינו שעשה מעשה שכל צדדיו מראים שהוא טוב ויש בו צד אפשרות רחוק מאד לרע, צריך להיזהר ממנו ולא להאמין בו טוב, כיוון שיש בו אפשרות לרע אמר: 'כִּי יִחַן קוֹלוֹ אֶל תַּאֲמֹן בּוֹ כִּי נִשְׁבַּע תוֹעֲבוֹת בְּלִבּוֹ' [מש' כו, כה]".

כמו כן, אולי אינך מודע לכך, אבל אנשים מתוחכמים יודעים להחדיר להמון השקפות ודעות באמצעות שימוש בביטויים מסוימים ומדויקים מאד-מאד, וזו אמנות הדיפלומטיה והפוליטיקה. ועל חשיבות דיוק הלשון בהלכה, ראה: "דוגמה קדומה לשגגת ניסוח הלכה ותוצאתה".

ו. "וְשִׂמְחַת בְּחֶגְךָ"

טרם שנעיין במצוה המיוחדת שיש לשמוח בחג, נביא את דברי רבנו הרמב"ם שקובע שיש מצוה **לשמוח תמיד** בכל עת ולא רק בחג, וכה דבריו בהלכות דעות (א, ה-ז):

"הדרך הישרה היא מידה בינונית [...] כיצד? [...] ולא יהיה מהולל ושוחק, ולא עצב ואונן, אלא שמח, **כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות** [...] – וזו היא דרך החכמים".

בהלכה נוספת שם פוסק רבנו (ב, יד): "לא יהיה אדם בעל שחוק וקֶהֱל, ולא עצב ואונן אלא שמח. כך אמרו חכמים: 'שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה'. וציוו שלא יהא אדם פרוץ בצחוק ולא עצב ומתאבל, אלא **מקביל את כל האדם בסבר פנים יפות**".

נעבור עתה למצוה המיוחדת שיש לשמוח בחגים, וכה דברי רבנו בספר המצוות (עשין נד):

"ו**המצוה הארבע וחמישים**, הציווי שנצטוונו בשמחה ברגלים, והוא אמרו יתעלה: 'וְשִׂמְחַת בְּחֶגְךָ' [...] והעניין הראשון שאליו נרמז במצוה זו הוא להקריב קרבן שלמים [...] ובכלל אמרו 'וְשִׂמְחַת בְּחֶגְךָ' מה שאמרו עוד [חז"ל], והוא אמרם: שִׂמְח בכל מיני שמחה [חגיגה ח ע"ב], מִהֵן אכילת הבשר בחגים, ושתיית היין, ולבישת [בגדים] חדשים, וחילוק מיני פירות ומיני מתיקה לנערים ולנשים [...]. וכל זה נכלל בכלל אמרו: 'וְשִׂמְחַת בְּחֶגְךָ'. והחמור בהם חיוב שתיית היין דווקא [=יין יבש שאינו מבושל ואינו מְסוּכָר], כיוון שהוא מיוחד לשמחה".

ואחתום דברינו בדברי הרמב"ם על השמחה בהלכות שביתת יום-טוב (ו, טז-יז):

"שבעת-ימי-הפסח ושמונת-ימי-החג עם שאר ימים טובים כולן אסורין בספד ותענית. **וחייב אדם להיות שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים עליו**, שנאמר: 'וְשִׂמְחַת בְּחֶגְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ' [דב' טז, יד]. אף-על-פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים [...] יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד בראוי לו.

כיצד? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות. והנשים קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו. והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי כפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרשן, ועל אלו נאמר: 'זְבַחֲהֶם כָּלֶחֶם אוֹנִים לָהֶם כָּל אֲכָלֵיו יִטְמְאוּ כִּי לֶחֶמָם לִנְפָשָׁם' [הושע ט, ד]. ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר: 'וְזִרְתִּי פָרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם' [מלאכי ב, ג]."

כלומר, אף שעיקר השמחה בחג היא באכילת בשר קרבן השלמים (בזמן שבית-המקדש קיים), מכל מקום ציוו אותנו חכמים ע"ה לשמוח ולשִׂמְח בשלושת הרגלים ככל יכולתנו. יהי רצון שנזכה לשמוח בחג הקרוב ובכל החגים בשמחה אמיתית של מצוה, שמחה רוחנית שמלווה את האדם לאורך זמן, ממלאה אותו בחיוניות ובמרץ, ומעודדת אותו להמשך עשייה חיובית, להמשך התרוממות רוחנית ולחיזוק הרצון להשיג הישגים אמיתיים ונצחיים.

כבד את אביך ואת אמך

אחת המצוות הגדולות ביותר מבין 613 המצוות שניתנו לנו בהר סיני, היא החובה לכבד את ההורים. וכך נאמר בדיבר החמישי מעשרת הדיברות: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ" (שם' כ, יב; דב' ה, טז). ולכאורה יש להקשות: מדוע מדובר במצוה כל-כך גדולה? אם מדובר בהורים טובים ומסורים אשר מטפחים את בניהם ומשקיעים בהם, עוד אפשר להבין שיש חובה לכבד ולהוקיר אותם מכוח הכרת הטוב. אולם, מדוע גם כאשר מדובר בהורים שהזניחו לחלוטין את בניהם, ואפילו אם הם משפילים ומבזים אותם בראש כל חוצות – עדיין חלה על בניהם חובה עצומה לכבד אותם! כמו כן, מדוע חובה זו נאמרה בין חמשת הדיברות הראשונות אשר מוגדרות כמצוות שבין אדם למקום? ומדוע דווקא במצוה זו נאמר שכרה – "לְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ"?

נחל אפוא את עיונו בדברי רבנו הרמב"ם בהלכות ממרים (ו, א):

"כִּיבוֹד אב ואם מִצְוַת עֲשֵׂה גְדוֹלָה, וְכֵן מוֹרָא אב ואם, שְׁקֵלָם [=השווה אותם] הַכְּתוּב בְּכִבּוּדוֹ וּבְמוֹרָאוֹ. כְּתוּב: 'כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ' [שם], וְכְתוּב: 'כַּבֵּד אֶת יְיָ מִהֲנוּךְ' [מש' ג, ט]. וּבִאֲבִיו וְאִמּוֹ כְּתוּב: 'אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ' [ויק' יט, ג], וְכְתוּב: 'אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִירָא' [דב' ו, יג], כְּדֶרֶךְ שְׁצִיּוּהָ עַל כְּבוֹד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל וּמוֹרָאוֹ – כִּךְ צִיּוּהָ עַל כְּבוֹדָם וּמוֹרָאם".

לאור הלכה זו השאלות ששאלנו לעיל מתחדדות, שהרי רבנו פוסק בעקבות חז"ל, שהתורה השוותה את חובת הכבוד והיראה מפני הקב"ה לחובת הכבוד והיראה מפני ההורים! כלומר, באותה המידה שיש לכבד את ה' ולירוא מפניו, כך יש לכבד את ההורים ולירוא מפניהם!

עוד למדנו מזאת, שלא די לכבד את ההורים חובה גם **לירוא מהם!** ואם לא היה ברור מדוע ישנה חובה כל-כך גדולה לכבד את ההורים, עוד יותר לא ברור מדוע ישנה חובה לירוא מהם? ומדוע נערכת השוואה בתורה בין מצות כיבוד ההורים ומוראם לכבודו ומוראו של הקב"ה?

א. עד היכן מצות כיבוד אב ואם?

אם חשבנו שחובת כיבוד הורים היא עניין פשוט, כלומר, שחובה להתייחס להורים כמו לפרופ' באוניברסיטה או לפקיד ממשלתי נכבד, ובכן, צפו להפתעה, החובה לכבד את ההורים היא חובה עצומה ונוראה, וזה דברי חז"ל ורבנו הרמב"ם בהלכות ממרים (ו, ט):

"עד היכן כיבוד אב ואם? אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכוהו בפניו לים, לא יכלים אותן, ולא יצעק בפניהם, ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק".

לפי ההלכה, אפילו כאשר האב או האם זורקים את הארנק של בנם לים, כלומר משחיתים ומכלים את ממונו, אסור לבן לכעוס עליהם או אפילו לגעור בהם גערה קלה, אלא עליו לקבל באהבה ובהכנעה את ציוויו של הקב"ה שציווה עליו לכבד את אביו ואימו – ולשתוק, ואסור לו להכלים את אביו ואימו בשום פנים ואופן. רבנו הרמב"ם מוסיף ופוסק שם (ו, י):

"ועד היכן מוראן? אפילו היה לבוש בגדים חמודות ויושב בראש בפני קהל, ובאו אביו או אימו וקרעו בגדיו או הִכוּהוּ על ראשו וירקו בפניו, לא יכלים אותן, אלא ישתוק ויירא ויפחד ממלך-מלכי-המלכים שציווהו בכך. שאילו מלך-בשר-ודם גזר עליו דבר שהוא מצער אותו יותר מזה, לא היה יכול לפרסם בדבר [כלומר להביע מחאה ולו הקלה ביותר, כמו הנעת איבר מאיבריו בביטוי לאי שביעות רצון או צקצוק בלשונו וכו'], קל וחומר למי שאמר והיה העולם ברצונו".

לפי ההלכה הזו, אפילו כאשר הבן לבוש במיטב בגדי יוקרה שעלו אלפי דולרים, ויושב בטקס שמצולם ומשודר למאות אלפי אנשים ברחבי העולם, והוא ראש המכובדים ויושב בראש השולחן, ובאו אביו או אימו וקרעו את בגדיו או הִכוּהוּ על ראשו וירקו בפניו, ישתוק ולא יכעס עליהם, ואסור לו אפילו לבטא זעם או אפילו אי שביעות רצון בתנועת-יד או במבטים נוקבים. אלא ישפיל מבטו, וישתוק ויפחד מהקב"ה שציווה אותו בכבוד אביו ואימו ובמוראם.

"קִדְשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֶל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וְאֵלֶּהִי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם" (ויק' יט).

לאור ההלכות שראינו לעיל, מתחדדות עוד יותר השאלות שהצבנו בראש דברינו, מדוע ישנה חובה כל-כך גדולה ועצומה לכבד את ההורים ולירוא מפניהם? מדוע לא נצטוונו לכבדם כמו שמכבדים אדם חשוב שהיטיב עמנו וגמל לנו חסד גדול, ותו לא?

אגב, נשים לב ללשון רבנו בהלכה: "קל וחומר למי שאמר והיה העולם **ברצונו**", ונראה לי שרבנו מבקש להדגיש במילה "ברצונו", שהקב"ה לא ברא את העולם באמירות ובדיבורים, שהרי אין לו גוף ואין לו דמות הגוף, ולכן אין לו גם כלי דיבור והוא אינו זקוק להם ולשום דבר – אלא כל מה שנאמר במעשה בראשית הינו משל, והמשילו את רצונו בלשון אמירה.

ב. חשיבות כיבוד ההורים ומוראם

אני מניח שיש תשובות רבות לשאלה הנדונה, ברם, בדברים לקמן נתייחס לשלוש נקודות שהן הסיבות המרכזיות לדעתנו:

א) מצות כיבוד הורים היא היסוד לכל המידות הטובות, מפני שביסודה נמצאת הכרת הטוב. אדם שאין בו הכרת הטוב להוריו, אדם שאינו יודע לומר **תודה**, הוא אדם שפשטה בקרבו מידת **הגאווה**, שהרי הוא סבור שהכל מגיע לו – ומידה רעה זו היא השורש לכל המידות הרעות ולכל העבירות. וכך כותב רבנו הרמב"ם על מידת הגאווה בהלכות דעות (ב, ו):

"ויש דעות [=מידות] שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינוניות [=בשביל הזהב, בדרך המאוזנת האמצעית, ובעניין תיקון המידות ורפואת הנפש ראו: 'שביל הזהב של הרמב"ם'], אלא יתרחק עד הקצה האחר, והוא גובה הלב [=הגאווה]. שאין הדרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח, ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבנו: 'עֲנִיו מְאֹד' [במ' יב, ג] ולא נאמר 'עֲנִיו' בלבד. ולפיכך ציוו חכמים: מאד-מאד הוי שפל רוח [אבות ד, ד]. ועוד אמרו: שכל המגביה לבו כופר בעיקר, שנאמר: 'וְרָם לְבָבָךְ וְשָׁכַחְתָּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ' [דב' ח, יד]. ועוד אמרו: בשמתא [=בנידוי] דאית ביה [=מי שיש בו] גסות הרוח ואפילו מקצתה".

מהלכה זו אנו למדים, שמידת הגאווה גוררת אחריה גם כפירה בה' יתברך, מפני שהאדם שמתגאה בעושרו או בכבודו, גורם לעצמו לשכוח את ה' אלהיו וללכת בשרירות ליבו ותאוותיו. ולענייננו למדנו על חשיבותה של מצות כיבוד הורים, מפני שהיא היסוד להכרת הטוב ולמידת הענווה – כי מי שמכיר טובה ותודה מחנך את עצמו למחשבה שכל הטבה שהטיבו עמו אינה מגיעה לו בדין אלא חסד שעשו עמו, ובזה רוחו לא תִּגְבֶּה אלא תהיה שפלה ונמוכה – ומידת הענווה היא כאמור היסוד לכל המידות הטובות ואף לזכירת ה' יתברך בכל עת ובכל שעה.

ב) מצות כיבוד הורים היא היסוד לכל המידות הטובות מסיבה נוספת: ביסודה נמצאת גם מידת ה**ריסון והמתינות**. כאשר אדם מרסן את עצמו ומכבד את אביו ואימו, אפילו בעת שהם מכים ומכלימים אותו ברבים או בכל עת שנדמה לו שהם טועים, הוא מסגֵּל לעצמו את מידת ה**מתינות והשליטה העצמית**. אדם שכועס באופן כללי, ועל אביו ואימו בפרט, מזיק מאוד לנפשו, וכמו שפוסק רבנו הרמב"ם בהלכות דעות (ב, ז-ח):

[ז] "וכן הכעס דעה רעה היא עד למאד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר. וילמד את עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או על הציבור אם היה פרנס [=מנהיג ציבור], ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם, ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו".

[ח] "אמרו חכמים הראשונים: כל הכועס כאילו עובד עבודה-זרה; ואמרו: שכל הכועס, אם חכם הוא – חוכמתו מסתלקת ממנו, ואם נביא הוא – נבואתו מסתלקת ממנו. בעלי כעס אין חייהם חיים, לפיכך ציוו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש [=יתרגש ויתייחס] אפילו לדברים המכעיסים – וזו היא הדרך הטובה".

נמצא אפוא, שביסוד מצות כיבוד הורים ישנן שתי המידות החשובות והיסודיות ביותר לחיים בריאים ומאושרים: הענווה והמתינות. אך ישנה עוד סיבה אחת חשובה לא פחות.

ג. כיבוד הורים – השער ליראת השם

חכמים לימדו אותנו שיש שלושה שותפים ביצירת האדם: הקב"ה, אביו ואימו. כלומר, ברגע שתינוק נולד לעולם הוריו מתרוממים למעלה של **שותפות עם בורא-עולם**. מכוח שותפות זו חלה על הבנים חובה לכבדם ולירוא מהם, שהרי יש להורים זיקה לבורא-עולם. הזיקה הזו, דהיינו שותפות היצירה והבריאה של ההורים עם בורא-עולם, הביאה לכך שהתורה הִשְׁווֹתָה את מעמד ההורים למעמדו של בורא-עולם במצוות הכבוד והיראה. ובמלים אחרות, הבנים חייבים לכבד את הוריהם ולירוא מהם **מכוח הכבוד והיראה** שהם חייבים כלפי בורא-עולם.

כלומר, בכל עת שאנו מכבדים ומוקירים את הורינו אנו מכבדים ומוקירים את בורא-עולם ששותף להם ביצירת האדם, שהרי נתינת כבוד לשותפיו של בורא-עולם ביצירה הינה ביטוי של הערכה וכבוד ליוצר הכל. אולם, בכל עת שאנו חוטאים ושוגים ואין אנו מכבדים ויראים מן ההורים, אנו מזלזלים בכבוד שמים ומפנים עורף למצות יראת ה', מפני שהעדר כבוד ויראה כלפי שני השותפים בשותפות יצירת האדם, הינו העדר כבוד ויראה גם כלפי השותף השלישי,

מלך-מלכי-המלכים, שהרי זלזול ביצירתם הוא גם זלזול ביוצר. נמצא אפוא, שמצות כיבוד ההורים ומוראם קשורה קשר הדוק למצוות כבוד ה' ומוראו, ולכן היא מובאת בין חמשת הדיברות אשר מוקדשות למצוות **שבין אדם למקום!** וכדי לרוממה, גם שכרה נאמר בצידה.

ויתרה מזו, מצות כיבוד ההורים היא גם השער לכבוד ה' ומוראו – כי מי שלא מכבד את הוריו וירא מפניהם, לעולם לא יתרום למעלת כבוד ה' ויראת שמים, שהרי מי שלא יודע לכבד ולהוקיר את הוריו שהוא רואה וחש מעת היוולדו, לעולם לא יידע לכבד ולירא מפני בורא-עולם שאיננו נראה לעין, ואף השגתו שהיא במחשבה בלבד, נעלמה נסתרה ומופלאה מאד.

הוי אומר, מי שלא יודע לכבד ולירא מהוריו שהביאו אותו לעולם-הזה, לעולם לא ידע לכבד ולהוקיר ולירא משותפם לבריאתו וליצירתו – הקב"ה, שברא את האדם ונתן לו חיים.

וזו הסיבה שהתורה כרכה יחדיו את חובת היראה מן ההורים לחילול השבת ולפנייה לעבודה-זרה: כי מי שמקל בהוריו מקל בבורא-עולם, וגסות רוחו עתידה להצמיח כפירה בטובת הבורא, שהרי השבת נועדה להעיד על-כך שה' יתעלה הוא בורא-העולם, ובחילולה יש ביטוי של זלזול בחסד העצום שבבריאיה – ובסופו-של-דבר עוון זה סופו להצמיח גם פנייה לאלהים אחרים, שהרי גסות הרוח והזלזול והכפירה-בטובה ידרדרו את האדם ללכת בשרירות ליבו הרע:

"קִדְּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וְאֵלֶּי מִסָּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם" (ויק' יט).

ואחתום דווקא בהלכה שמיועדת להורים, וזה דברי רבנו בהלכות ממרים (ו, יא): "אף-על-פי שבכך נצטוונו, אסור לאדם להכביד עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול, אלא ימחול ויתעלם, שהאב שמחל על כבודו – כבודו מחול".

‘משנה-תורה’ בעקבות ‘חמשה-חומשי-תורה’

בהקדמתו למורה, רבנו משיב לשאלה: מדוע התורה פותחת במעשה בראשית ואינה פותחת בלימוד המצוות המעשיות? כלומר, ספרי הפסיקה האורתודוקסים: "ארבעה טורים", "שולחן ערוך" וכל יתר "ספרי הפסיקה" שבאו בעקבותיהם, כולם פותחים בתיאור המצוות המעשיות. אולם, דרכה של תורת משה שונה מאד מדרכם, שהרי מעטות מאד הן המצוות שיש בספר בראשית, ורק לאחר הקדמות מרובות, התורה מתחילה לבאר אט-אט את המצוות המעשיות.

לאחר שחידדנו מעט את השאלה, נחל לעיין בתשובתו של רבנו במורה (עמ' ח):

"הלא תראה, כי ה' יתעלה זָכָרוֹ, כאשר רצה להביאנו לידי שלמות ותקינות מצבי חֲבִרְתָּנוּ במצוותיו המעשיות, אשר לא ייתכן זה אלא לאחר מושגים מושכלים" וכו'.

כלומר, המצוות המעשיות נועדו להביאנו לידי תקינות ושלמות מצבי החברה, ברם, לא ניתן ליישם את המצוות המעשיות ולכונן חברה מתוקנת טרם קניית מושגים מושכלים. ומדוע לדעת רבנו לא ניתן ליישם את המצוות המעשיות טרם רכישת מושגים מושכלים? וכי לא ניתן

לקיים את המצוות באופן חיצוני כמו חטיבת עצים ביער או חפירת גומה בקרקע? ובכן, לקמן נלמד כי אין ערך לקיום המצוות ללא ידיעת אותם "מושגים מושכלים", מפני שאין ערך לקיום המצוות ללא ידיעת רוממות המצווה וללא הבנת ערך המצוות מהותן ותכליתן: "וַיִּדְעֶתָ הַיּוֹם וְהַשְׁבֹּתָ אֶל לִבְבְּךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמַיִם מִמֶּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד" (דב' ל, ט).

כדי להבין מהם אפוא אותם "מושגים מושכלים", נמשיך לעיין בדברי רבנו שם:

"תחילתן [=מושכל ראשון הוא] השגתו יתעלה כפי יכולתנו, אשר לא ייתכן דבר זה כי אם במדע האלהי, ולא יושג אותו המדע האלהי אלא לאחר מדעי הטבע, כי מדע הטבע תוחם את המדע האלהי וקודם לו בזמן הלימוד כפי שנתבאר למי שעיין בכך [מורה א, לד], ולפיכך עשה יתעלה פתיחת ספרו [=התורה] במעשה בראשית שהוא מדע הטבע כמו שביארנו".

למדנו מדבריו, כי מושכל ראשון הוא הבנת חובתנו להשיג את ה' יתעלה ככל יכולתנו. ברם, לא ניתן להשיג את ה'-אלהים-אמת אם אין אנו יודעים שהוא מצוי, ולכן חובה ללמוד תחילה את מדעי הטבע: להכיר באמצעותם את מי-שאמר-והיה-העולם ולהבין דרכם מעט על דרכי הנהגתו ואופני פעולותיו בעולם. רק לאחר מכן ניתן להשכיל ולהשיג את ה' יתעלה. ובמלים אחרות, רק לאחר לימוד על פעולותיו של הקב"ה ניתן להכירו וללמוד על אמיתת עצמותו.

נמצא, שרק לאחר הכרה במציאותו והשגת אמיתתו ברמה בסיסית מסוימת יש ערך למצוות המעשיות ויהיה ניתן לכונן באמצעותן חברה בריאה ומתוקנת, שהרי רק עתה האדם מכיר במציאות המצווה וברוממותו ואף עשוי להתרומם ולהבין בהמשך את ערך המצוות ותכליתן – וזו הסיבה שהתורה פותחת במעשה בראשית, כדי ללמד על מציאותו של בורא-עולם וכדי לטפח בקרבנו את התשוקה להשגתו, שהרי אין ערך לקיום המצוות ללא ידיעת המצווה.

בנוסף לכך, בסיפורי האבות וגדולי האומה התורה מרחיבה מאד בענייני מוסר יושר צדק ואמת, וכל הדברים הללו מתוארים ומוגשים לפנינו הרבה לפני שהתורה מתחילה ללמד על המצוות המעשיות. מזאת ניתן להוסיף וללמוד שלא די בהכרה במציאותו ובהשגת רוממותו, אלא, טרם שמתחילים ללמוד על המצוות המעשיות יש ללמוד גם יסודות בענייני מידות ומוסר, וכפי שנוהג רבנו בספרו "משנה תורה", בהקדמת ענייני מחשבה ומידות למצוות המעשיות.

ברם, מחמת עמקות מעשה בראשית ובריאת היקום, נאמרו מדעי הטבע בתורה במשלים וחידות ודברים סתומים, כדי שההמון יבין מהם על מציאותו ורוממותו של בורא-עולם באופנים הבסיסיים ההכרחיים לקיום המצוות, ואילו הנבונים הראויים לבוא בהיכל הדעת יצליחו להבינם לעומקם ולהתענג על ערבותם, והנה המשך דברי רבנו במורה שם (עמ' ח):

"ומחמת גודל הדבר [מעשה בראשית] ומחמת חוסר יכולתנו להשיג את הדברים הגדולים כפי שהם [וגם בימינו, ימי המדע הזוהרים, מתחבטים החוקרים בשאלה כיצד נברא העולם, ורוב דבריהם הם בגדר השערות], נאמרו לנו הדברים העמוקים, אשר הוזקקה החכמה האלהית להודיענו אותם [כאמור, היה הכרח לפתוח במעשה בראשית, כלומר במדעי הטבע, אחרת לא נדע שהוא מצוי ולא נשכיל להבין את רוממות המצווה – ואי ידיעתנו זו תגרע מהבנת המצוות

המעשיות וקיומן כראוי] במשלים וחידות ודברים סתומים מאד, כמו שאמרו חז"ל: 'להגיד כוח מעשה בראשית לבשר ודם אי אפשר', לפיכך סתם לך הכתוב: 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים' וכו' [...] וכבר ידעת דבר שלמה: 'רְחוֹק מֵה שְׁהִיָּה וְעֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצָאנוּ' [קה' ז, כד].

כלומר, היה הכרח ללמד תחילה לעם-ישראל את מעשה בראשית, כדי שמתוך לימוד זה נשכיל להכיר במציאותו של בורא-עולם – וזהו כאמור היסוד להשגתו ולידיעת רוממותו, וגם היסוד להבנת ערך המצוות מהותן תכליתן ומטרותיהן. ברם, מכיוון שמדובר בדברים עמוקים ונעלמים מאד, הם נאמרו במשלים וחידות, וכמו שאומר רבנו בהמשך דבריו במורה שם (עמ' ח):

"ועשה את הדיבור בכל זה [=במעשה בראשית] בשמות המשותפים כדי שיבינום ההמון לפי ענין שהוא כדי הבנתם וחולשת דעתם, ויבינם האדם השלם שכבר למד באופן אחר [=שכבר למד מדעים והשקפות מחשבה ישירות והתרומם להבין את עומק משלי התורה וחידותיה]".

"משנה תורה" בעקבות "חמשה-חומשי-תורה"

כאמור, לפני שהתורה מתחילה ללמד באופן שיטתי על המצוות המעשיות – מפרשת משפטים ואילך (כי לפני כן המצוות המעשיות המעטות שהתורה מלמדת אותנו מובאות רק אגב סיפור ההתרחשויות והאירועים) – היא עושה דבר נוסף שרבנו לא מזכיר במורה שם: התורה מלמדת אותנו השקפות מחשבתיות ודרכי מוסר והנהגה, ואף שרבנו אינו מזכיר זאת במורה שם, כך הוא נוהג הלכה למעשה: כי לפני שרבנו מתחיל לבאר את המצוות המעשיות, הוא פותח בספר המדע – ספר אשר מוקדש: לידיעת ה' ולהבנת אחדותו באופנים הבסיסיים שכל אחד מסוגל ומחויב לידע, להשקפות מוסריות ומחשבתיות, להרחקה מעבודה-זרה, ללימוד תורה לשמה, לשיבה מחשבתית ומוסרית לפני ה' יתעלה, ולכלל היסודות המחשבתיים של תורת משה.

דרכו של ה' יתעלה בחיבור ובסידור ספר התורה המרוּמם וענייניו, מלמדת אותנו על האופן שבו אנו צריכים ללמוד גם את התורה-שבעל-פה, וכך כאמור פעל רבנו: הוא הלך בעקבות דרכיו והנהגותיו של ה' יתברך, ואף הוא פתח את ספרו "משנה תורה" במדעי הטבע ובמדעי האלהות. כמו כן, רק לאחר חיבור ספר שלם שעוסק בהקניית השקפות ודעות נכונות – "ספר המדע" (=ספר הדעת) – רק לאחר מכן הרמב"ם פונה לבאר את שאר המצוות המעשיות. רבנו הבין, כי רק בדרך זו ניתן לקיים את מצוות ה' בשלמות, ורק בדרך זו ניתן לכונן לאורן חברה מתוקנת מושלמת ומאושרת, חברה אשר תמלא את ייעודה בכינון ממלכת כהנים וגוי קדוש, חברה אשר תהיה ראויה שייאמר עליה: "רַק עִם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה" (דב' ד, ו).

מה רחוק הוא רבנו הרמב"ם בתפישת עולמו ממחברי "ספרי הפסיקה" למיניהם, רבנו הבין היטב שקיום מצוות טכני-חיצוני ללא גיבוש השקפות נכונות וללא הבנת יסודות התורה, איננו בגדר קיום מצוות אלא "כמי שחופר גומה בקרקע וכמי שחוטב עצים ביער". אדם שמבקש להגיע לשלמות דרכיו ומצביו, וחברה שרוצה להגיע לשלמות תקינותה החברתית, חייבים לשם כך להכיר ולידע את ה' יתעלה. דרכו של רבנו הרמב"ם היא אפוא דרך האמת, הדרך היחידה שבה נצליח למלא את ציווי השם ולכונן ממלכת כהנים וגוי קדוש, אור ליהודה ואור לגויים.

ריחוקו של רבנו מ"ספרי הפסיקה" למיניהם נכון ומדויק לאור ההנחה ש"ספרי הפסיקה" הללו מכילים בתוכם רק פסקי אמת והלכות ישרות ונאמנות. אולם, רבנו לא רק רחוק מהם שנות אור, יותר נכון לומר שמדובר בשני מישורי מציאות שונים לחלוטין כגון הרוחני והחומרי. כי האמת היא, ש"ספרי הפסיקה" הללו לא רק שאינם הולכים בדרכה של תורה ואינם מלמדים השקפות טהורות וישרות: הם מלאים וגדושים בהזיות ודמיונות מבחילים, בהלכות שווא תפל ומדוחים, במנהגי מינות נגעלים, בטמטום ספרותי, בעילגות לשונית ותחבירית, ובשיבושים מחשבתיים והלכתיים על כל צעד ושעל – כשחין פורח אבעבועות במחשבת עם-ישראל, בני בכורי ישראל, אשר בגללם נכשל ונחבל באפלת אלילות סמיכה שניתן למששה בידיים.

ואין להתפלא על-כך, כי זוהי התוצאה של ביטול "המושגים המושכלים" שנזכרו לעיל. כלומר, מי שמבטל את מצוות ידיעת ה' וייחוד ה', מי שמבטל את מחויבותו להשיג את בורא-עולם ככל יכולתו, מי שאינו מכיר את המצווה ואינו יודע את רוממותו, מי שמבטל את חשיבות לימוד מדעי הטבע והבנת טעמי המצוות מהותן ותכליתן, ואף רואה ביסודות התורה הללו וברוב יסודי התורה ענייני כפירה ואפיקורסות – אין פלא שהשקפותיו יהיו השקפות מינות, והלכותיו הלכות סכלות, ומנהגיו מנהגי אלילות והוללות, וכל מעשיו יהיו לשם הכסף הכבוד וטובות ההנאה – וסכלותם היא ההוכחה הגדולה ביותר לצדקת דרכה של התורה ולצדקת דרכו של רבנו.

באותם הימים שבהם תרבה הדעת כמים לים מכסים, כולם יכירו באמיתת דרכו של רבנו משה, ובזכות זאת ישכילו להכיר באמיתתה של תורת משה, ויבינו את איזוניה העדינים המופלאים, את יושרתה, טהרתה, צדקתה ואהבתה לאמת – או אז יסורו מרע באמרם: "אֶךָ שֶׁקֶר נִחְלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל וְאִין בָּם מוֹעִיל" (יר' טז, יט), ואף יעשו טוב בקריאתם לעבוד את בורא-עולם שכם אחד: "כִּי אַז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׁפָה בְּרוּרָה לְקֶרֶא כָּלֶם בְּשֵׁם יְיָ לְעַבְדוֹ שְׂכֵם אֶחָד" (צפ' ג, ט).

סוף דבר

הזכרנו בדברינו לעיל את הביטוי "כמי שחופר גומה בקרקע או חוטב עצים מן היער", ושמא ראוי לחזור ולעניין במקור הדברים כדי לזכור ולהזכיר את חשיבותם, והנה לפניכם דברי רבנו במורה (ג, נא), בעניין החובה לידע את הבורא ואת תכלית המצוות:

"וכל זמן שאתה עושה מצוה, [אם] אתה עושה אותה באיברך כמי שחופר גומה בקרקע או חוטב עצים מן היער מבלי להתבונן בעניין אותו המעשה, ולא ממי בא [מי הוא אל-אמת אשר ציווה בו] ולא מה תכליתו [מה הטעם שנצטוונו בו] – אל תחשוב שהגעת אל התכלית, אלא תהיה אז קרוב למי שנאמר בהם: 'קָרֹב אֵתָה בְּפִיָּהֶם וְרָחוּק מִפְּלִיטֵיהֶם' [יר' יב, ב]".

והעוון שירמיה מתאר חמור מאד וכפי שכבר למדנו, ובפסוק שלפניו הפושעים הללו אף נזכרים כרשעים ובוגדים, ובפסוק שלאחר-מכן אף מתואר עונשם החמור המתאים לעונם הקשה:

"מִדּוּעַ דֶּרֶךְ רָשָׁעִים צִלְחָה שָׁלוּ כָּל בִּגְדֵי בָגֶד? נִטְעָתָם גַּם שָׂרְשׁוֹ יִלְכוּ גַם עֵשׂוֹ פָּרִי [ריבויים והצלחתם אינם מעידים על יושרם וטוהר מעשיהם] קָרֹב אֵתָה בְּפִיָּהֶם וְרָחוּק מִפְּלִיטֵיהֶם. וְאֵתָה יְיָ יִדְעָתָנִי תִרְאֵנִי וּבְחִנָּתָ לִבִּי אֶתָּה הִתְקַם כָּצֵאן לְטִבְחָה וְהִקְדַּשְׁם לְיוֹם הַגָּהָה".

"הִתְקַם כְּצֵאן לְטִבְחָהּ וְהִקְדִּישָׁם לַיּוֹם הַזֶּה", ועֲמָנוּ כָּבֵד מִבֵּין אֶת מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּקִים הַלּוֹל, אֲךָ
 "הִכִּיתָהּ אֶתְּם וְלֹא חָלוּ כְּלִיתֶם מֵאֲנוּ. קָחַת מוֹסֵר חֲזָקוֹ. פָּנִיָּהּ מִסָּלַע מֵאֲנוּ לְשׁוּב" (יר' ה, ג).
 ואחתום מאמר זה בנחמת הדעת שעתידה לאפוף את עֲמָנוּ, כי היא הנחמה האמיתית:
 "כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דָּעָה אֶת יְיָ בַּיָּמִים לַיָּם מִכִּסִּים" (יש' יא, ט).

מהו נס?

במאמר זה נבחן את הגדרות הרמב"ם לנס לאור דבריו ב"מאמר תחיית המתים" המפורסם. באמצעות בחינת הגדרותיו של רבנו בענייני הניסים, נוכל להבין כיצד להתייחס להתרחשויות ולנסיבות הסובבות אותן, ונלמד על איזו התרחשות ניתן לומר שהיא בגדר "נס".

נחל אפוא, רבנו מבחין בין שני סוגי ניסים: **(א)** נס על-טבעי – נס שהוא נגד החוקיות הטבעית שנטבעה בבריאה; **(ב)** נס טבעי – נס שהוא בגדר הטבע ואין בו חריגה מחוקי הטבע.

נס על טבעי

וכה דברי רבנו ב"מאמר תחיית המתים" (עמ' צח): "המופתים [=הניסים] יש שהם בדברים הנמנעים בטבע, כהפיכת המטה תנין, ושקיעת האדמה בעדת קרח, וקריעת הים".

זהו כאמור הסוג הראשון של הניסים, שהתרחשותם היא נגד החוקים הפיזיקאליים והביולוגיים וכו' שלפיהם ובהם נברא הטבע. דוגמות לניסים על-טבעיים: זריקת המטה על-ידי משה רבנו והפיכתו לתנין, וכן השלכת המטה על-ידי אהרן הכהן לעיני פרעה והפיכתו לתנין (ועוד כאמור לעיל), וכל זאת כדי להראות לפרעה באות ומופת שאלהים שלחם (שמות פרקים ד, ז).

דוגמה נוספת לנס על-טבעי היא שקיעת האדמה מתחת לעדת קרח, ואם תשאלו, והלא יש בולענים ורעידות אדמה שבהם נבקעת האדמה ונפערים חורים בקרקע, ואם-כן שמא אף הנס הזה הוא בגדר נס טבעי? ובכן, על זאת משיב הרמב"ם במאמרו שם: "ושלמות [הנס בעדת קרח] הייתה בחזרת האדמה למצבה [בסגירת הבקע שנפער] 'וְתָכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל' [במ' טז, לג]". כמו כן, גם קריעת ים סוף היא נס שהוא נגד חוקי הטבע.

נס טבעי

עוד כותב רבנו במאמרו הנדון (עמ' צח), וכה דבריו:

"ויש שהם [המופתים והניסים] בדברים האפשריים בטבע, כגון בוא הארבה והבָּרָד והדָּבָר במצרים, כי דרך מיני הדברים הללו שיארעו במקצת הזמנים ובמקצת המקומות, וכגון בקיעת מזבח ירבעם כאשר אמר איש האלהים [מ"א, פרק יג] [...] כי דרך הבניינים להתבקע ובפרט אשר נבנו מחדש, וכגון ירידת הגשם השוטף בזמן הקיץ על-ידי שמואל [ש"א, פרק יב], וכגון הברכות והקללות האמורות בתורה שכל אחת מהן אירועה [=התרחשותה] אפשרי בכל מקום ובכל זמן, והן כולן מסוג האפשרי כאשר תתבונן בהן [שהרי כולן הן בגדר חוקי הטבע]".

כלומר, כל האירועים הללו שהזכיר רבנו ותוארו בתורה או בדברי הנביאים, הם ניסים שבגדר הטבע: בקיעת מזבח ירבעם היא בגדר הטבע, כי יש ונפערים סדקים בבניינים ולעתים אף קורסות מרפסות בבניינים חדשים בשל בנייה רשלנית. ואין צורך לומר שירידת גשם זלעפות שוטף אף היא דבר טבעי, וכן כל שאר האירועים שנזכרים בברכות ובקללות שבתורה, תקופות שובע ותקופות רעב ומלחמה, אירועים משמחים ואירועים מצמררים, כל זאת בגדר הטבע.

לאור דברי רבנו האחרונים שאלה גדולה קמה וניצבה: אם ישנם נסים רבים שהם בגדר הטבע, כיצד ניתן להבחין בהם ולזהות אותם? והלא כולם הינם אירועים טבעיים! רבנו משיב, שאירוע ייחודי שהוא בגדר הטבע יוגדר כנס באחד משלושת התנאים הבאים או בכולם:

תנאי ראשון

וכה דברי רבנו בהמשך מאמרו הנדון (עמ' צח):

"שיהא [=שיתרחש] אותו האפשרי [אותו המאורע שהוא אפשרי כאמור לפי חוקי וכללי הטבע] בעת האמירה, כלומר, [שהנס יתרחש בעת] אמירת הנביאים בדיוק, כמו שנאמר בשמואל: 'אֶקְרָא אֶל יְיָ קְלוֹת וּמָטָר וְכוּ' [ש"א יב, יז], 'וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל יְיָ וַיִּתֵּן יְיָ קֶלֶת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא' [שם, יח], וכמו שנאמר באיש האלהים הבא מיהודה: 'וְהַמִּזְבֵּחַ נִקְרַע וַיִּשְׁפֹּךְ הַדָּשָׁן מִן הַמִּזְבֵּחַ כַּמּוֹפֵת אֲשֶׁר נָתַן אִישׁ הָאֱלֹהִים' [מ"א יג, ה]".

למדנו אפוא, שאם קדמה הודעה מפי נביא על ביאת אירוע מסוים שניתן להגדירו כמאורע שהוא בגדר הטבע, והוא אכן התרחש בדיוק בעת שבו הודיע עליו הנביא, ובאותו האופן בדיוק שבו תיאר הנביא שיקרה – הרי שמדובר בנס מאת ה' יתעלה שמו, אף-על-פי שהנס עצמו, דהיינו עצם הנסיבות וההתרחשויות, אינן חורגות מן החוקיות הטבעית שטבועה בטבע.

תנאי שני

וכה דברי רבנו בהמשך מאמרו הנדון (עמ' צט):

"פלאיות אותו האפשרי ונדירותו על כל אפשרי ממינו [אותו אירוע שביסודו הוא עניין טבעי לחלוטין, פלאי ונדיר מאד בהיקפו או במאפיינים טבעיים אחרים, עד שלא ניתן להתעלם מהם], כמו שנאמר בארבעה: 'לִפְנֵי לֹא הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ' [שם' י, יד], וּבְבֶרֶד נֹאמַר: 'אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶז הָיְתָה לְגוֹי' [שם' ט, כד], וּבְדָבָר נֹאמַר: 'וּמִמְקַנָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מֵת אָחָד' [שם', ו], כי ייחוד אותו האפשרי בָּעַם שֶׁנִּרְמַז עָלָיו [בעם-ישראל או במצרים למשל] או במקום מיוחד או במין שהמחשבה מצביעה עליו – הוא מפלאיות אותו האפשרי ונדירותו".

כלומר, כאשר מדובר באירוע שהוא מפליא מאד עד שלא ניתן לעבור עליו לסדר היום: כגון שהוא ייחודי באופן מופלא במין מסוים דווקא או במקום מסוים דווקא, או שהוא פלאי באופן כללי – הרי שמדובר בנס. לדוגמה, מכת הדבר שנחתה על בהמות המצרים לא פגעה כלל בבהמות בני-ישראל, וזה דבר מפליא מאד, שבתוך מדינה אחת ובתוך ערים קרובות או משותפות, כל מקנה המצרים ימותו בדבר, ואילו ממקנה בני-ישראל לא ימות אף לא אחד.

דוגמה נוספת, מכת הברד הכתה בכל רחבי מצרים בעוצמה, אך לא פגעה כלל בתחום המחיה של בני-ישראל: "רַק בְּאַרְץ גִּשְׁן אֲשֶׁר נָשָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרָד" (שם' ט, כו). ואל שתי הדוגמות האחרונות רבנו מכוון באמרו לעיל: "כי ייחוד אותו האפשרי **בָּעָם** שנרמז עליו או **במקום מיוחד** [...] – הוא מפלאיות אותו האפשרי ונדירותו". ואגב למדנו, שלדעת רבנו האש שנזכרה בשמות (ט, כד): "וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבְּרָד", היא ביטוי לברקים עצומים ואדירים.

זאת ועוד, מה שאומר הרמב"ם לעיל "במין שהמחשבה מצביעה עליו", כוונתו שכל הרואה את הנס מתרשם ומתפעל מנדירותו מעוצמתו ומנזקיו, כמו בברד ובארֶבָה, שלפניהם לא היה כמותם, ואף לאחריהם בכל מהלך ההיסטוריה לא יהיה-כן. ולמכות האלה מכוון רבנו באמרו לעיל: "כי ייחוד אותו האפשרי [=שבגדר הטבע] [...] **במין שהמחשבה מצביעה עליו** [דהיינו שהמחשבה מתפעלת מעוצמתו ומנדירותו] – הוא מפלאיות אותו האפשרי ונדירותו".

תנאי שלישי

וכה דברי רבנו בהמשך מאמרו הנדון (עמ' צט):

"המשכיות אותו האפשרי ההווה ותמידיותו כגון הברכות והקללות, כי אילו היו פעם אחת או שתי פעמים לא היו מופת, והיה אפשר לומר שזה מקרה. וכבר ביאר בתורה ואמר: 'וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹדוּ לְשִׁמְעִי לִי' [ויק' כו, כא], כלומר אם אתם תעשו מה שיחול בכם מן הרעות הללו מקרה לא שהן עונש [כלומר, אם נסבור שהייסורים שבאים עלינו הם במקרה ולא עונש על פשעינו], אמר שהוא יתעלה יתמיד בתוקף אותו הדבר אשר חשבתם אותו מקרה, ואמר 'וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם' (בחמת) קָרִי' [קרוב לפסוקים שבויקרא פרק כו, כג–כד]".

למה מתכוון רבנו באמרו: "המשכיות אותו האפשרי ההווה ותמידיותו כגון הברכות והקללות"? האם המשכיות ברכות או קללות לאורך זמן מעידות בהכרח על נס? ובכן, נראה שאין זו עיקר כוונתו, אלא, עיקר כוונתו לומר, שהתפוכות שעוברות על עם-ישראל, מטוב לרע ומרע לטוב, ואשר מתרחשות שוב ושוב באופן אשר תואם את מעשיהם של עם-ישראל, הרי שיש בזה נס ומופת: דהיינו שכל מעשינו כפרטים וכאומה משפיעים ישירות על מאורעות חיינו ועָמָנו.

"אֲנִי יְיָ חֲקֹר לֵב בְּחֹן פְּלִיּוֹת וְלִתֵּת לְאִישׁ כְּדָרְכֵּי כִפָּרִי מַעַלְלָיו" (ירמיה יז, י).

הבדל נוסף בין נס על-טבעי לנס טבעי

וכה דברי רבנו בהמשך מאמרו הנדון (עמ' צט–ק):

"דע, כי **המופת** בדברים הנמנעים בטבע [דהיינו הנס העל-טבעי שמנוגד לחוקי הטבע] אינו משתהה כלל ולא יאריך ולא יישאר במצבו, כי אילו התמיד הדבר, היה אפשר לחשוד במופת, כי אילו נשאר המטה תנין היו חושדים שהוא היה תנין מעיקרו, ולפיכך הייתה שלמות המופת חזרתו [להיות] מטה: 'וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ' [שם' ד, ד]. וכך אילו נבקעה האדמה בעדת קרח ונשארה בקועה לעולם הייתה מגרעת במופת, ושלמותו הייתה בחזרת האדמה למצבה: 'וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאָבְדוּ' [במ' טז, לג], וכך: 'וַיֵּשֶׁב הָיִם לְפָנוֹת בְּקֶרֶךְ לְאִיתָנוּ' [שם' יד, כז].

ומחמת הכלל הזה אשר העירותיך עליו אנו מתרחקים מלהיות בדעה שיתמיד דבר מחוץ לטבע כמו שביארנו [שהרי התמדתו גורעת מהנס] [...] אבל המופת בדברים האפשריים, הרי כל מה שהתמיד ונמשך מתחזק שהוא מופת. ולפיכך אנו בדעה על תמידות הברכות עם המשמעת [עם המשמעת לדבר ה' יבואו עלינו הברכות האמורות בתורה] והקללות עם המרי [ואם חלילה נמרוד בו יבואו הקללות] לדורות עולם באומה הזו, ובכך נעשו אות ומופת כמו שביארנו".

סוף דבר

נסיים בנס הגדול ביותר שאירע לעם-ישראל באלפיים השנים האחרונות והוא כמובן תקומתה של מדינת ישראל והפיכתה בשבעים שנים למעצמה ביטחונית כלכלית וטכנולוגית ולהישגים אדירים בתחומים רבים ומגוונים. ובכן, מי שיתבונן בעניין הזה ובמיוחד על רקע רדיפת עֲמֻנו בגלות ובשואה הנוראה ועד עתה, מבית ומחוץ, אינו יכול שלא להתפעל מכך – כי נס הוא!

לאחר הנס הגדול בתקומתו המדינית של עם-ישראל, מצפה לנו עוד נס אחד והוא תקומתו הרוחנית של עם-ישראל, ובו נזכה לאהבת האמת ולידיעת בורא-עולם – ואז נבער את המינות האורתודוקסיות והעבודה-הזרה האירופית מקרבנו, ונכון ממלכת כהנים וגוי קדוש. ולכל המפקפקים והכופרים למיניהם שונאי ארץ-ישראל, נשיב את תשובת אלישע לשליש (מ"ב ז):

"וַיֵּן הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ נִשְׁעַן עַל יְדוֹ אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר [השליש]: הִנֵּה יְיָ עֹשֶׂה אֲרָבוֹת בְּשָׂמַיִם הִיְהִי הַדָּבָר הַזֶּה? וַיֹּאמֶר [לו אלישע]: הִנֵּכָה רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל".

ואחתום בנבואת יחזקאל ע"ה (פרק לו):

"וַיְהִי דְבַר יְיָ אֵלַי לֵאמֹר. בֶּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים עַל אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנֶּדֶה הִיְתָה דַרְכָּם לִפְנֵי. וְאֲשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל הַדָּם אֲשֶׁר שָׁפְכוּ עַל הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ. וְאֶפִּיץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וּכְעִלּוֹתָם שִׁפְטִיתִם. וַיָּבֹאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי בְּאֹמַר לָהֶם עִם יְיָ אֱלֹהֵי וּמִאֲרָצוֹ יֵצְאוּ. וְאֶחָמֶל עַל שֵׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה.

לכן אמר לבית ישראל כה אמר אֲדֹנָי יְיָ לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁם. וְקִדְשְׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלֵּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְיָ נֹאֵם אֲדֹנָי יְיָ בְּהַקְדְּשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם. וְלִקְחִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדָמְתְּכֶם. וַיִּזְרְקִי עֲלֵיכֶם מִן טְהוֹרִים וּטְהוֹרֶתֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם. וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בָּחַקְתִּי תִּלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם. וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִיִּיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים. וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל הַדָּגָן וְהָרִבִּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב. וְהָרִבִּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם. וְזָכַרְתֶּם אֶת דְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וּמַעֲלָלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וּנְקֻטָּתְכֶם בְּפִנֵּיכֶם עַל עוֹנֵתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם. לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה [...] בּוֹשׁוּ וְהִפְלַמוּ מִדְּרִכֵּיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי בַּיּוֹם טַהַר אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרֻבוֹת. וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינַי כָּל עֹבֵר. וְאָמַרְתִּי: הָאָרֶץ הַלְזָה הַנִּשְׁמָה הָיְתָה כְּגֹן עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרֻבוֹת וְהַנִּשְׁמָמוֹת וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ. וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יי בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת כְּטַעְתִּי הַנִּשְׁמָמָה אֲנִי יי דְּבַרְתִּי וְעָשִׂיתִי.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יי: עוֹד זֹאת אֶדְרֹשׁ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָפָה אֲתָם כִּצְאָן אֲדָם. כִּצְאָן קִדְּשִׁים כִּצְאָן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֵיהָ כִּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרֻבוֹת מְלֵאוֹת צֶאֱן אֲדָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יי."

תפילה אחת לפי הרמב"ם!

רבנו פוסק במשנה-תורה כדין התלמודי, דהיינו שעל הציבור להתפלל לחש וחזרה בתפילת העמידה, וזה דבריו (הל' תפילה ט, ב-ג): "והכל עומדין [...] ומתפללין בלחש. ומי שאינו יודע להתפלל עומד ושותק [...] ואחר שיפסע שליח צבור [...] מתחיל ומתפלל בקול רם מתחילת הברכות להוציא את מי שלא התפלל. והכל עומדין ושומעין ועונין אמן אחר כל ברכה וברכה."

ברם, משתי תשובות שכתב רבנו לאחר פסק ההלכה עולה בבירור, שנסיבות המציאות גרמו לכך שלא ניתן לקיים את ההלכה הזו בהלכתה. ולכן, משום עת לעשות לה' וכדי למנוע חילול-שם-שמים, הוא הורה להתפלל תפילה אחת בשבת גם בשחרית וגם במוסף, וכך נהג בעצמו בבית-הכנסת שלו, וזה דבריו בתשובתו (מובאת בפירושו של קאפח שם, עמ' קצז):

"בתפילת שחרית ומוסף בשבתות ובמועדים, דווקא מחמת ריבוי בני אדם אני עושה אותם תפילה אחת [...] כי מי שאינו בקי יצא בשמיעת התפילה, והבקי יתפלל לעצמו עם שליח הציבור מילה במילה. ומה שהביאני לעשות-כן הוא, שכל בני אדם בעת תפילת שליח הציבור, אינם שמים לב למה שהוא אומר, אלא משוחחים ויוצאים [מבית-הכנסת] והוא [=שליח הציבור] מברך כמעט ברכה לבטלה [החמורה מאד לדעת רבנו משום 'לא תשא'] כיוון שאין [איש] מאזין להם [...] ואנחנו אומרים באיסורי תורה: 'עַתָּה לַעֲשׂוֹת לִי הִפְרוּ תוֹרַתְךָ' [תה' קיט, קכז], כל-שכן בתקנת התפילה [שתקנוה חכמים], **ויש בזה הסרת חילול השם** שחושבים עלינו שהתפילה אצלנו שחוק ולעג, **ויש בזה מהוצאת בני אדם מידי חובה** [כלומר תקנתו זו מוציאה ומצילה את בני האדם מידי חטא ועוון וחיוּב]. אבל כאשר אנו מתפללים בשאר ימות החול בציבור מועט רציני, אנו עושים כתקנה הראשונה ומתפללים לחש ובקול רם."

ובתשובה אחרת כתב רבנו, וזה דבריו (שם, עמ' קצח):

"אבל מה שרבים מתפללים פעם אחת בלבד בקדושה **הוא היותר טוב והיותר רצוי [...]** כי בעת שמתפלל שליח הציבור בקול רם, הופך פניו כל מי שכבר התפלל ויצא ידי חובתו, ופונה, או לשיחה או לדברי הבל, והופך פניו מכנגד הרוח שמתפללין אליו, ורוקק, ומוציא כיחו וניעו [...] [לפיכך] יתפללו כולם עם שליח הציבור תפילה אחת בקדושה [...] ופני כל הציבור כנגד הרוח שמתפללין אליה בכוונה, ובכך הכל יצאו ידי חובתן, ויהיה הדבר בסדר וביושר [...] **וזהו היותר רצוי לדעתי בזמנים הללו מן הטעמים שהזכרנו.**"

נשים לב, כי בתשובה השנייה רבנו כבר לא מזכיר את האפשרות של תפילה "בציבור מועט רציני", אלא קובע באופן גורף שתפילה אחת "הוא היותר טוב והיותר רצוי". ונראים הדברים שבתחילה רבנו סבר שניתן לשמור על הדין התלמודי בשני התנאים שהזכיר, דהיינו בציבור מועט שהוא גם רציני, ועם הזמן הבין, שחוץ אולי מבית-הכנסת שבו הוא התפלל, אין באמת בנמצא ציבור מועט ורציני אשר מסוגל להתפלל שתי תפילות מבלי לחלל-שם-שמים.

ואצרף גם את דברי קאפח השכיר, אשר מתאר את המציאות בימינו, וזה לשונו:

"ובימינו לא אכשור דרי, ובשעת החזרה יוצאים החוצה, משוחחים בדברי הבל ובעניינים של מה בכך, ומתי המעט הנשארים בבית-הכנסת גם הם יושבים ומדברים, והמתחסדים לוקחים ספר ומעיינים בו, ואין איש שם ליבו למה שמגלגל הש"ץ [...] ולדעתי נִיטִיב לעשות אם ננהג בכנות עם עצמנו לפחות בגשתנו להתרצות לפני מלכנו מלכו-של-עולם, וננהג כפי שתיקן רבנו זצ"ל וכפי שאנו נוהגים, כי זהו המנהג הרצוי שאין בו שום דופי וכדברי רבנו".

תכלאל "תורת-אבות"

לאחר שראינו את דעת רבנו הרמב"ם בשתי תשובותיו, וקיצרתי אותן מאד כדי שלא יארך המאמר אף שיש בהן ראיות נוספות לדרכנו, תמוהים מאד הדברים שנאמרו במבוא לסידור "תורת-אבות" כנגד הנוהגים להתפלל תפילה אחת. להלן כמה ציטוטים משם (עמ' ד):

"מן הסתם יִמָּצָא [...] שלא תהיה דעתם נוחה מסידור זה, ובמיוחד אותם 'המסכילים' למיניהם', אשר לא טרחתי כלל להזכיר את גרסותיהם ומנהגיהם השונים [...] אעיר כאן רק על דבר אחד [...] וישמעו אֵלֹו שנגררו אחריהם מחוסר ידיעה [...] ולא מצאו ידיהם ורגליהם [...] והרואה יראה ששקר ענה פיהם [...] בורות גדולה וחוסר הבנה היא זו ואולי סילוף במתכוון [...] כדרכם בכל מקום לברור מה שנוח להם [האמנם]?".

דברים קשים ונבובים אלה נשענים על הטענה המתעתעת, לפיה גם רבנו הרמב"ם סובר שיש להתפלל לחש וחזרה, וזה לשונו של המהדיר שם:

"ושמעתי מהם [מן המסכילים] הטוענים שהרמב"ם ביטל את החזרה ותיקן שלעולם אין להתפלל אלא תפילה אחת [...] והרמב"ם בתשובתו, נִשְׁשֵׁם המקור לתקנתו, כותב בפירוש שהסיבה היא מחמת שלא שומעים את החזרה וגם גורמים לחילול השם [...] ואדרבה, במקום שיתקנו הדבר שלא ידברו, מקלקלים עוד יותר ומבטלים לגמרי תקנת חכמים".

ואיני יודע כיצד נעלמו מעיני עורך הסידור הלשוניות הברורים והמפורשים בתשובות הרמב"ם לעיל. זאת ועוד, אם היה ניתן "לתקן את הדבר" כלשונו, האם רבנו הרמב"ם לא היה עושה כן בעצמו? האם לחינם תיקן רבנו הרמב"ם תקנה ייחודית שתמנע חילול-שם-שמים?

ואף אם נניח שהדבר מסופק ויש ראיות לכאן ולכאן (אף שהראיות מכריעות בבירור לטובת 'המסכילים'), האם נכון לקבוע קביעות נחרצות במקום שיש ספק? ועוד להאשים ב"קלקול", ב"סכלות" ('המסכילים'), ב"שקר", ב"בורות", ב"חוסר הבנה", וב"סילוף במתכוון"? עד-כדי-

כך חרה אפוי? ועל מה? האם יש להאשמותיו החפוזות והמשולחות בסיס אמיתי להישען עליו? ואם היו דבריו במילי דעלמא לא היה ראוי להשיב עליהם – וכל רוחו יוציא כסיל.

ויתרה מזאת, מי שיקרא את טענות עורך הסידור המתעתעות ללא עיון בתשובות הרמב"ם עלול בקלות לטעות ולהסיק מסקנות שאינן נכונות (וברור שרק יחידים למדו את התשובות הללו באופן יסודי, ועורך הסידור הנוכל יודע זאת ולכן הוא מרשה לעצמו לרמות ולתעתע):

(א) מדבריו עולה, שרבנו תיקן תפילה אחת בעיקר מפני "שלא שומעין את החזרה", כביכול אם היה החזן בעל קול רם, היה הרמב"ם מורה להתפלל שתי תפילות; **(ב)** עוד עולה מדבריו, שהוראת רבנו הרמב"ם להתפלל תפילה אחת נאמרה בתשובתו בהתייחסות שולית שאינה הלכה למעשה; **(ג)** וחמור מכל, עלולים להבין מדבריו שיש חלילה עוון בתפילה אחת.

והאמת היא שכל מסקנותיו שגויות ודווקא היפך טענותיו הוא הנכון והאמת:

(א) הסיבה המרכזית שרבנו הרמב"ם תיקן תפילה אחת היא מפני חילול-שם-שמים ולא מפני "שלא שומעין את החזרה"; **(ב)** דווקא אמירת לחש וחזרה נאמרה בתשובתו בהתייחסות שולית שאיננה הלכה למעשה (בסוף התשובה הראשונה); **(ג)** והחמור מכל, עוון הוא לדעת רבנו הרמב"ם להתפלל שתי תפילות שהרי לא אכשור דרא, והעוון הוא משום חילול-שם-שמים.

ועל מקור תעתועיו של המהדיר כבר אמר שלמה במשלי (יד, ח): "וְאֵלֶּת פְּסִילִים מְרָמָה".

זאת ועוד, המהדיר הזה מוסיף הבל וכותב בהקדמתו לסידורו כך:

"ושמעתי מהם הטוענים שהרמב"ם ביטל את החזרה ותיקן שלעולם אין להתפלל אלא תפילה אחת. ויש מהם הנוהגים כך גם ביום-הכיפורים, ולא מצאו ידיהם ורגליהם באמירת הווידוי, שליחיד הוא בסוף התפילה, ולשליח הציבור הוא באמצע התפילה".

ואיני יודע מה הוא מלהג, שהרי רבנו אומר במפורש לעיל, שככל שהציבור גדול יותר כך יש לחוש יותר לחילול-שם-שמים, וכידוע, ביום-הכיפורים הציבור גדול מאד בבתי-הכנסיות. וברוב בתי-הכנסיות, רוב הבאים הינם חדשים מקרוב באו, אינם יודעים מימינם ומשמאלם ואינם יודעים בדיוק את ההבדל שבין שירה בציבור במועדון הקהילתי, לבין תפילה בבית-הכנסת ביום-הכיפורים הנורא, ויש בהם גם מחללי שבתות בפרהסיה ונערים פוחזים וריקים מדעת.

כמו כן, מדוע הוא מעליל על אלה שמתפללים תפילה אחת ביום-הכיפורים, שהם "לא מצאו את ידיהם ורגליהם באמירת הווידוי"? וכי יש דבר פשוט יותר מתפילה אחת? כולם מתפללים יחד עם שליח הציבור ואומרים את הווידוי יחד עמו, וכמו שאין אומרים "מודים דרבנן" בתפילה אחת, כך אין אומרים את הווידוי שליחיד שבסוף התפילה, ואין כאן אפילו זיק של קושי.

והוא הדין בתפילות ימי התעניות, אין שום צורך להתפלל פעמיים רק בגלל תוספת ברכת "עננו". אלא, יאמרו אותה כולם ביחד עם שליח הציבור, וידלגו עליה ב"שומע תפילה", שהרי כבר אמרו, ואין שום צורך להתלבט להתחבט ולהסתפק בעניין כל-כך פשוט וברור, והאמת אור בהיר הוא בשחקים. "נְכוֹנֵי לְלִצִּים נְפֻטִים וּמְהֻלְמוֹת לְגֹו פְּסִילִים" (מש' יט, כט).

סוף דבר

אחתום בדברי ר' אברהם בן רבנו בתשובה נוספת, וזה לשונו (מובאת שם בעמ' רד):

"כבר נודע ונתפרסם מה שתיקן אבא מארי ז"ל **והסכימו עמו חכמי דורו העומדים עמו**. רָאָה [אבא מרי, כלומר הרמב"ם], שכשחוזר שליח הציבור על התפילה בקול רם אחר הלחש, לא יתנו אוזן כל העם לשמוע ממנו באימה ולעמוד במוסר כעמידה בתפילה, אלא עומדים כעומד בעל כורחו ומתעסקים להשיח זה עם זה [...] **וְרָאָה שיש בזה מכשול ועוון גדול [...]** ויש בו **מן הזלזול בכבוד שמים** [...] ונתפרסם זה התיקון בארץ מצרים כל ימי חייו ואחר פטירתו ז"ל, **וניצולו העם מן המכשול שהיו נכשלים בו, ולא חָלַק עליו אחד מחכמי דורו בזה** [...] כי לא היה ביניהם אז מחלוקת ולא קנטור, ולא היה אז מי שיקשה על המורים [מורי ההוראה] מִקְצָרֵי הַיָּדֵיעָה וּבַעֲלֵי הַדְמִיוֹנוֹת כמו שקורה בזמננו זה [וגם בזמננו זה, ואין כל חדש תחת השמש], מאותם שחולקים על מה שסידרנו אותו מהתועלות הגדולות והחיובים העצומים".

אחר הדברים האלה, מי הוא זה שדרכו בכל מקום לברור מה שנוח לו? "לֹא יִחַפֵּץ כְּסִיל בְּתִבּוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לְבָבוֹ" (מש' יח, ב), "הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַכְּסִיל בְּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ" (קה' ב, יד). וזכורני בהיותי בבן עשרים ושלוש שנים, הגיע אורח מסוים להתפלל בבית-הכנסת והגשתי לו את הסיפור "תורת-אבות". אותו אדם הודה לי, אך במשך כל התפילה לא נגע ואפילו לא הביט בסיפור. כשחקרתי אחר הדברים התברר לי, שחרה לו על דברי הבלע שאמר המהביל.

האם התחייבות כספית לבית-הכנסת היא

בגדר נדר?

מן המפורסמות שבקרב יהודי-תימן נוהגים למכור את המברכים ואת התפילות, מכירה זו, או יותר נכון לומר התחייבות כספית זו לבית-הכנסת, מתבצעת בבית-הכנסת בפני כל הקהל. הממונה על המכירות מכריז, בדרך כלל בזמנים קבועים, על מכירת התפילות והמברכים. לאחר שהממונה מכריז, ניתנת האפשרות לכל אחד ואחד להציע סכום, וכאשר אין עוד מי שמוסיף על הסכום האחרון, הממונה מכריז כי ההצעה האחרונה זכתה, והוא אומר: "יזכה הנודר" או משהו מעין זה (ואין צורך לומר שמותר לנדור ולהתחייב בשבת לקיים מצוה).

בנוסף, מקובל כי מי שהוזמן לקרוא בתורה מתנדב בסכום מסוים לבית-הכנסת. ולעתים לא רחוקות גם אנשים או נשים שאינם עולים לתורה מתנדבים לשם קבלת "מי-שברך" או "אשכבה". וראוי להתייחס בקצרה ל"אשכבות" הללו: לפי דעתי אין לאמרם כלל וכל-שכן בשבת, **גם** מפני שהן מייחסות התפעלות של רחמים לבורא-עולם שהרי הננו מבקשים שהוא ירחם על המת, והתעוררות של רחמים מבטאת שינוי והתפעלות, כביכול הוא מתעורר ומתפעל, וכמובן שייחוס התעוררות לבורא-עולם הינה בגדר הגשמה, כי אין התעוררות והתפעלות ללא תכונות נפש אנושיות; **גם** מפני שהן מדרדרות להשקפה שיש בכוחנו לשנות

את דין האמת והצדק ולהשפיע עליו לעשות עוול בדינו; **גם** מפני שיש בהן השקפה רעה, כביכול יש בכוחנו להעלות את נשמת המת; **גם** מפני שמזכירים את עוונות המת ואין לבזותו בפרהסיה, **וגם** מפני שלא ראוי בשבת לצער את הציבור באבלות וכל-שכן בבית-הכנסת.

"כִּי אָנֹכִי יְיָ לֹא שָׁנִיתִי" (מלאכי ג, ו).

לאחר שתיארנו את מנהג המכירה, אשר מוכר גלוי וידוע ליהודים מעדת-תימן, נעבור לשאלה שבראש מאמר זה: האם מי שקונה תפילה או מברך בבית-הכנסת, באותה "המכירה" שתוארה לעיל, האם הוא חייב מן התורה לשלם לקופת בית-הכנסת? ובמלים אחרות, האם התחייבותו היא בגדר נדר שחייבים לקיימו מן התורה? או שמדובר בהתחייבות מסוג שונה?

א. משכן זדים

יש הרואים בהתחייבות זו נדר גמור, ואם מדובר באנשים נבונים, לא אתפלא אם המחשבה שהובילה אותם להחמיר בכך היא שיש אנשים לא מעטים אשר מזלזלים בהתחייבויותיהם כלפי בית-הכנסת. ואכן, יש הרבה מן האמת בדבריהם, וזכורני שמילאתי תפקיד של גבאי בבית-הכנסת של ילדותי במשך כמה שנים, ובסוף כל שנה הצגתי את החובות לציבור. וכמעט לא היה אחד ששילם את הסכום שהוא התחייב בו במשך כל השנה! ולא מדובר באנשים שאין להם או במשפחות גדולות מרובות בהוצאות, מדובר באנשים מבוגרים שאספו ממון רב במהלך חייהם, אך צרי עין מאד היו ומתוך תאוות בצע וחמדת ממון החליטו שהם לא משלמים.

"וַיִּגְעוּ בְּבִלִי דָעַת" (איוב לו, יב).

אחד אפילו הגדיל לעשות, וכאשר אמרתי לו בסוף השנה שהוא חייב סכום מסוים לבית-הכנסת, הוא אמר לי: "זה לא יכול להיות", והוסיף: "אני חייב רק מחציתו". התפלאתי והשבתי לו: קיימתי רישום מדויק ביותר, לא החסרתי ולא הוספתי מאומה על חשבונך, ומדובר בשנה שלמה! האם לא יכול להיות שהנך טועה בהערכתך? והלא אדם מתחייב ואינו שם לב לסכומים שהוא מוציא מפיו. בנוסף לכך, לא מדובר בסכום גדול לשנה שלמה. אותו אחד לא היה אדם, רע לבב היה מאד, ולאחר שראיתי שהוא נלחם בי על פרוטות וגוער בי בהכלמה ובשטנה, הנחתי לו ולסכלותו. אגב, אותו **לא-אדם** היה הולך על שתיים שאסף ממון רב במהלך חייו.

צרות-העין לא נגמרה כאן, כאשר רציתי לקיים בבית-הכנסת ההוא סעודה שלישית, וביקשתי את תמיכת בית-הכנסת לכך, מורשי-החתימה השיבו לי שהם החליטו לתמוך בסעודה השלישית בחמישים ש"ח לחודש בלבד. כמובן שסכום זה אינו מספיק אפילו לשבת אחת, ובסופו של דבר השבתי להם: "אין צורך, משפחתי תממן את הסעודה השלישית מכיסה". וכך, במשך כמה שנים קיימנו שם סעודה שלישית, וכל הכספים יצאו מחשבוננו של אבי מרי ע"ה, שסבל את רשעותם וסכלותם של אנשי אותו בית-הכנסת במשך עשרות שנים, עד שפעם אחת אמר לי בצער גדול "שהם שפכו את דמו". ושמה תאמרו שלא היה כסף בחשבון בית-הכנסת? ובכן, מכיוון שהייתי תקופה מסוימת גבאי ידעתי היטב שיש בחשבון בית-הכנסת למעלה מחמשים אלף ש"ח! ומדובר בצייקנים שלא הוציאו מאומה למעט הוצאות שוטפות.

עד-כדי-כך צרי עין היו, שהתלוננו עלי מדוע אני משאיר את המקרר דלוק במשך כל השבת, השבתי להם שיש צורך לאחסן את המוצרים לסעודה השלישית במקרר, אחרת הם יתקלקלו. אך דעתם לא נחה ולא נתקרה, עד שנאלצתי לקנות מקרר קטן על חשבוני, כדי לאחסן את מוצרי הסעודה השלישית, וכדי שלא "יתבזבז" הרבה חשמל. בזכות אותה סעודה שלישית, זכינו במשך כמה שנים שתהיה לנו תפילת מנחה של שבת, וערבית של מוצאי שבת, אך הדבר לא היה חשוב בעיני אנשי אותו בית-כנסת, שממילא לא היו מגיעים לתפילות הללו.

מדוע הם היו כל-כך צרי עין? ובכן, אני חושב שהסיבה המרכזית היא סכלות וטמטום, כלומר העדר החכמה. מעולם לא התקיימו בבית-הכנסת הזה שיעורי תורה ביום שבת, וכאשר ראתה אמי זכרונה לברכה את חולשת הגברים ואת מידותיהם הרעות ואת סכלותם, הקימה וייסדה שיעור לנשים בשבת שפעל במשך עשרים-וחמש שנה. כאשר עמדתי על דעתי, והבנתי את גודל הבושה והחרפה, שנשים לומדות תורה בבית-הכנסת והגברים מתעצלים ובקושי באים לתפילת מנחה של שבת, נכלמתי מאד, וניסיתי לייסד שיעור גם לגברים, אך קיללוני קללות נמרצות, ושנאת חמס שנאוני. העדר החכמה והדעת הביאום לצרות עין, שנאת חנם, ליצנות, סכלות וטמטום בלתי נתפשות. וזה רק מעט מזער מרשעותם של אותם **לא בני-אדם**.

אך הרעה הגדולה ביותר שהעדר החכמה דרדרה אותם אליה היא **חוסר הכרת הטוב**. במשך למעלה מעשר שנים שירתתי בנאמנות ומסירות את בית-הכנסת, ובמקום שאין אנשים השתדלתי להיות איש, אף אחד מהם לא היה רוצה להתפלל או לקרוא בתורה, ואם כבר עשה אחד מהם משהו פעם ביובל, היה זה מתוך אי-חשק מופגן ומתוך הרגשה שהוא עושה טובה גדולה, ולעתים קרובות אף בפנים זועפות להחריד. כך יצא אפוא, שנשאתי בנטל כל התפילות והחזנות, בשבתות ובחגים ובימים הנוראים, ומעולם לא שמעתי ממי מהם מילה אחת טובה. ההיפך הוא הנכון, נרגנים מתלוננים וזעופי-פנים היו, ובליבם חשבו שהם עושים לי טובה, עד שפעם אחת יצא המרצע מן השק וצעק עלי אחד ש"כל מה שאני עושה אני עושה לעצמי".

בסופו של דבר עזבתי את אותו בית-כנסת "משכן זדים", וכמו שבגדו וגירשו את נשותיהם כך גירשו גם אותי בעינים הרעה ובליבם האכזר. אך האמת שעזבתי בגלל סיבה אחת בלבד, והיא שלא היה שם לימוד תורה קבוע. כי במקום שאין לימוד תורה אין תקווה לשיפור המידות ולחזרה בתשובה. וזכורני פעם אחת ויחידה שמסרתי שם שיעור באזכרה מסוימת, והיה שם אחד שיש לו תואר ד"ר מאוניברסיטת תל-אביב, מחלל שבת בפרהסיה, שניסה ללא הרף לחַלל במהלך השיעור, והתערב ללא הרף בדברי ליצנות וכיעור. אף אחד לא מיחה בו, אדרבה, עודדו אותו ותמכו בו להמשיך בדרכו הרעה, מתוך שנאת-חנם ואהבת ההפקרות והליצנות.

אגב, לימים עזב אותו ליצן מרשע את בית-הכנסת, כנראה נמאס לו להתחפש...

כאמור, במקום שאין אפילו **רצון** ללמוד תורה, אין כל סיכוי לתשובה ולהתנערות מן המידות-הרעות. והבנתי, שאנשים בעלי מידות-רעות שאינם מסוגלים ללמוד תורה פעם אחת בשבוע, הם רעים וחטאים עד מאד ויש להתרחק מהם. ואיני יודע אם יש באותו בית-הכנסת אפילו עשרה אנשים שאינם מחללי שבת בפרהסיה... גלות ממש.

* * *

נחזור עתה לשאלה שבראש מאמר זה, אך טרם שאענה על שאלה זו מבחינה הלכתית כפי הבנתי, חשוב להבין, שראוי באמת להשיב לעמי הארצות שתיארתי ולדומיהם שמדובר באיסור חמור ולא להסביר להם מאומה מעבר לכך. כי כפי שנראה להלן לא מדובר בנדר מן התורה, אלא בהתחייבות שתוקפה מדברי חכמים בלבד. אך אם תאמר זאת לפוקרים ולמתפקרים הזדים והצייקנים למיניהם, יבואו לידי התפקרות מוחלטת, ועבדא – בהפקירא ניחא ליה.

ב. האם התחייבות כספית לבית-הכנסת היא בגדר נדר?

נחל אפוא לעיין בדיון זה במשנה-תורה להרמב"ם בהלכות נדרים (א, א–ב):

"הנדר נחלק לשתי מחלקות: [1] החלק הראשון הוא שיאסור אדם על עצמו דברים המותרים לו [...] וחלק זה הוא שאני קורא אותו: 'נדרי איסור'. [2] והחלק השני הוא שיחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו, כגון שיאמר: 'הרי עלי להביא עולה', או 'הרי עלי להביא שלמים או מנחה', או 'הרי בהמה זו עולה או שלמים'. והאומר 'עלי' הוא הנקרא נדר, והאומר 'הרי זו' הוא הנקרא נדבה. [...] וחלק זה הוא שאני קורא אותו: 'נדרי-הקדש'."

מן ההלכה עולה, שנדר ייחשב לנדר אך ורק אם הוא נאמר באחד משני הלשונות שהרמב"ם הגדיר כאן בהלכה (והדגשתים בהלכה לעיל). כדברים האלה רבנו הרמב"ם פוסק בתשובה (סימן קמז), וזה לשון התשובה כפי שתרגם אותה קאפח באות ד שם:

"נשאל רבנו, במי שאמר: נִדַּר שלא אוֹכַל [אן] נדר שלא אשתה – אם נאסר. והשיב, אין זה מחייבו מאומה לפי שלא אסר עצמו בלשון איסור. [...] אבל לשון 'נדר' בלבד לא אמר כלום. אלא שאם היה הנודר עם-הארץ פותחין לו פתח ממקום אחר כדי שלא יקלו ראש בנדרים, כמו שמצאנום באותן ההבבות [בגמרא, התחייבויות] שאינם נדרים, [אך בכל זאת] מראים לעם-הארץ שהוא נדר ומתירין לו, כדי שלא ינהגו [עמי הארצות] קלות ראש בנדרים."

כלומר, אפילו אם אדם התחייב ואמר מפורשות: "אני נודר לתת לבית-הכנסת חמישים שקלים" – הוא אינו חייב מן התורה מדין נדר, כי הוא לא התחייב בלשון שמחייב אותו. וכדי שיתחייב יהיה עליו לומר: "הרי עלי לתת לבית-הכנסת חמישים שקלים", או לומר: "הרי שטר-כסף זה נדבה לבית-הכנסת".

אמנם, מסוף הפרק (א, כה) עולה, שמי שמתחייב לעשות מצוה אינו פטור לחלוטין ואין דבריו בטלים לגמרי כאילו לא אמר כלום, וכך דברי רבנו: "האומר לחברו: 'נשכים ונשנה פרק', עליו להשכים ולשנות, שזה כמו נדר הוא, ואף-על-פי שלא הוציא בלשון נדר". נמצא, שמי שהתחייב לבוא וללמוד בבית-הכנסת, חייב לקיים את דבריו מפני שזה כמו נדר, אך לא נדר ממש, מפני שלא הוציא בלשון נדר. ולכן רבנו מדגיש שזה רק כמו נדר שהרי אם הייתה התחייבות זו בגדר נדר מן התורה, היה עליו לומר "שזה נדר הוא", ולא להוסיף עוד מאומה.

זאת ועוד, רבנו מדגיש שיש להתחייבות זו תוקף למרות שהאדם לא הוציאה מפיו בלשון נדר, וכדברי רבנו: "ואף-על-פי שלא הוציא בלשון נדר", והדגשה זו נועדה ללמד שלפי התורה אין

כאן נדר, ואף-על-פי-כן, חכמים קבעו בתלמוד (נדרים ח ע"א) שמי שמתחייב באופן זה לעשות מצוה, חייב לקיים את דבריו. ולמה הדבר דומה? לאב שמחנך את בנו ואומר לו: "בני, אף שאין איסור להתנהג באופן מסוים לפי החוקים או הכללים המקובלים בחברה, אני אוסר עליך לעשות כך וכך, מפני שהתנהגות זו היא **כמו** התנהגות של בני אדם שאינם טובים", וכיו"ב.

ויתרה מזאת, בהתחייבות אדם לקנות מברך או מי-שברך, לא רק שהאדם המתחייב אינו נוקט בלשון של נדר או נדבה, הוא אפילו לא אומר מילות התחייבות כגון "נשכים ונשנה פרק", אלא הוא אומר סכומים מסוימים בלבד, והממונה על המכירות הוא זה שקובע "יזכה הנודר". ולכן, אין ספק לפי דעתי שמדובר כאן במצות חכמים בלבד, שתוקפה נשען על ההלכה האחרונה שראינו: שכל מי שמתחייב לעשות מצוה, בכל לשון שיהיה, חייב לקיימה מדברי סופרים.

ג. שיהא הין שלך צדק

במשנה סוף מסכת שביעית נאמר: "כל המטלטלין נקנין במשיכה, וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו". כלומר, לפי דין תורה עסקה מתבצעת ונחתמת אך ורק במשיכת הדבר הנקנה, וכל עוד לא בוצעה משיכה, אחד מהצדדים יכול לחזור בו ממה שסיכמו הצדדים בדברים. ברם, חז"ל מוסיפים שם, שכל מי שמקיים את דברו רוח חכמים נוחה הימנו, כלומר, גם אם העסקה סוכמה בדברים בלבד, על הצדדים לכבד את ההסכם שנעשה בעל-פה ולעמוד בהתחייבויותיהם המילוליות, כי זו הדרך הישרה והמתאימה לדור ישראל הנכון.

הרמב"ם בפירושו למשנה שם, מבאר כך:

"וכל המטלטלין נקנין במשיכה, וכל זמן שלא משך, יש לכל אחד מהן לחזור בו מאותה העסקה ואפילו אחרי מסירת המעות, ויתבאר זה במקומו. אמנם, מי שמקיים את דבריו ומחייב עצמו במקחו וממכרו אפילו בהסכם ובהבטחה בלבד, אף-על-פי שלא הייתה שם משיכה, רוח חכמים נוחה הימנו. **ואמרו [חכמים] עליהם השלום: והין צדק – שיהא הין שלך צדק, כלומר שאם הבטחת במשהו – קיים דבריך.** והין בלשונינו, כן".

ואסיים בראיה נוספת לכך שהאדם חייב לנהוג בצדק וביושר גם בהבטחותיו לזולתו, וכל-שכן בהבטחותיו ונדבותיו לבית-הכנסת. בהלכות דעות (ב, יב) נאמר: "אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי. ולא תהיה אחת בפה ואחת בלב, אלא תוכו כברו. והענין שבלב הוא הדבר שבפה. ואסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הגוי".

להלכה זו ישנה חשיבות מיוחדת לענייננו, שהרי מי שמכריז שהוא קונה עלייה או תפילה וכיו"ב, זוכה בעצם לסוג מסוים של תהילה וכבוד בבית-הכנסת, שהרי הוא מצטייר כאדם נדיב, טוב-עין וטוב-לב, ויש אפילו כאלה שעושים זאת לשם שמים... ברם, מי שמתנדב לבית-הכנסת ומשבחים ומהללים אותו במי-שברכים, ואינו משלם לבית-הכנסת, למעשה גונב את דעת הציבור, שהרי הוא מציג את עצמו כנדיב-לב וטוב-לב, ואינו אלא צר-לב נוכל ורמאי.

"לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע, כי נבל בבלה ידבר ולבו יעשה און לעשות חפץ ולדבר אל יי תועה להריק נפש רעב ומשקה צמא יחסיר" (ישעיה לב, ה-ו).

ד. אימתי חלה ההתחייבות לבית-הכנסת?

כוונתי בשאלה זו, מאימתי יתחייב האדם מדברי חכמים לשלם לבית-הכנסת? ברור שאין האדם מתחייב בעת שהוא מציע סכום בשעת המכירה, שהרי רק מי שמציע את ההצעה האחרונה הוא הזוכה. ולכן חייבים לומר שההתחייבות חלה רק לאחר שהממונה על המכירה מכריז: "זכה הנודר". לנקודה זו יש חשיבות רבה במקרה ושניים הציעו סכום זהה, והממונה מכריז "שני מקומות", כלומר יש לפנינו הצעה זהה ועתה מצפים שמאן-דהו יעלה את הסכום, אחרת הממונה אינו יכול להשלים את המכירה. במקרה כזה, אחד מהצדדים יכול לומר שהוא מוותר לחברו, ואז אין צורך עוד להמתין למישהו שיעלה את הסכום ויכריע ביניהם.

ואגב הדברים אנו מחזקים ומאששים את קביעתנו, שגדר מסוג זה לבית-הכנסת אינו בגדר נדר מן התורה, שהרי איך יעלה על הדעת שאדם יתחייב בנדר מן התורה באמירת החזן על הצעתו "זכה הנודר"? דהיינו איך אדם יחייב את זולתו בנדר? ואיך יתחייב אדם בנדר מן התורה, כאשר בזמן הצעתו עדיין אין הוא יודע בוודאות שאכן הוא אשר יזכה במכירה?

ה. האם הרהורי-לב עשויים להיחשב כנדר מן התורה?

בהלכות מעשה הקרבנות (יד, יג) ישנה הלכה מיוחדת, שממנה ניתן ללמוד גם על חשיבות תשלום הנדרים לבית-הכנסת, ואף שלא ניתן להכליל תשלום נדרים לבית-הכנסת בגדר של חובה מן התורה, מההלכה הבאה עולה כי הדבר נושק לדין תורה: "בנדרים ובנדבות [לבית-המקדש] אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא אם גמר בליבו ולא הוציא בשפתיו כלום – חייב. כיצד? גמר בליבו שזו עולה או שיביא עולה – הרי זה חייב להביא, שנאמר: 'כָּל נָדִיב לִבּוֹ יִבְיָאֶה' [שם' לה, ה] – בנדיבת הלב יתחייב להביא, וכן כל כיוצא בזה מנדר קדשים ונדבותם".

אין ספק שמדובר בהלכה זו אך ורק בנדרים ונדבות שמיועדים לבית-המקדש, ואין דין זה כולל נדרים ונדבות לבית-הכנסת, שהרי רבנו קובע הלכה זו בהלכות מעשה-הקרבנות, ולא בהלכות תפילה, והוא אף מדגיש בסוף ההלכה "וכן כל כיוצא בזה מנדר קדשים ונדבותם".

מכל מקום למדנו מהלכה ייחודית זו, עד כמה חשוב לקיים את הנדר או להביא את הנדבה לבית-המקדש, שהרי אפילו בהרהור-הלב האדם מתחייב בהם! ובתי-הכנסת שלנו הם מקדש-מעט, ולכן לכל הפחות ייזהר האדם במה שהוא מוציא בשפתיו, וישלם בזריזות, בחפץ לב ובמאור-פנים את כל נדריו ונדבותיו לבית-הכנסת. ואפילו אם נדמה לו שהגבאי שגה בחישוביו או שכח לתת לו קבלה, לא יתלהם ויזעם עליו כאילו הוא עובד אצלו, אלא ישלם בשמחה ובטוב לבב – שהרי מצוה היא, ולא חלילה יהיה מאותם אשר נאמר עליהם בתורה שיחולו עליהם עונשים כבדים, מפני שלא עבדו את ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב הטובה שהעניק להם ה' יתברך: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב מִרַּב כֹּל" (דב' כח, מז).

יהי רצון שנזכה להאיר פנים ובמיוחד לאנשי האמת והצדק אוהבי ה': "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ: דָּבְרוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, אָמֵת וּמִשְׁפָּט שְׁפֹטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם, וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם, וּשְׁבַעְתָּ שֶׁקֶר אֶל תֹּאמְרוּ, כִּי אֶת כָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר שְׁנֵאתִי נָאֻם יְיָ" (זכ' ח).

האמנות במשנת הרמב"ם

האמנות בחיינו באה לידי ביטוי בשלל דרכים ומקצועות, כגון: ציור, פיסול, אדריכלות, מוזיקה, אופנה, אוכל, ספרות, שירה, קולנוע, צילום, ועוד דרכים רבות מלמנות. היצירה היא חלק חשוב בחיינו, ורבים הם האנשים אשר מרגישים צורך ליצור ולהנחיל לדורות יצירות אמנות בתחומים רבים ומגוונים. במאמר זה נבקש להבין מהו תפקידה של האמנות בתורת משה.

טרם שנמשיך עלינו לידע כי רבים מקרב האומנים בכל הדורות שילבו זימה והבלים ביצירות האמנות שלהם, בעיקר כדי שהיצירה שלהם תתפרסם ותזכה באהדת ההמון. ומן המפורסמות שזימה וליצנות מושכות ומרתקות את לב ההמון כי עבדא בהפקירא ניחא ליה, לחם ושעשועים כידוע – ואף בימינו משתמשים בהן כדי למכור מוצרים ומשלבים אותן בפרסומות רבות.

לדוגמה, לאחרונה הזדמן לידיי ספר שעוסק ביצירות האמנות של הצייר רנואר (צרפת, 1841–1919), והופתעתי לגלות שרבות ואולי רוב יצירותיו עוסקות בעירום של גוף האשה. גם הצייר מיכלאנג'לו (איטליה, 1475–1564) עסק בציורי עירום של הגבר והאשה, והכנסייה הנוצרית המושחתת והזימתית אף מעטרת את כנסיותיה החשובות ביותר בציוריו הפרובוקטיביים (ראו לדוגמה הקפלה הסיסטינית). יחד עם זאת, האמנות כאמנות איננה דבר רע, להיפך, היא עניין חיובי ונעלה מאד, ויש לה תפקיד חשוב מאד בתורת משה, בכפוף כמובן לכללי ההלכה, המחשבה, יסודות הדת, והצניעות. מהו אפוא תפקידה החשוב של האמנות בדת משה?

ובכן, האמנות על שלל ביטוייה היא כלי חשוב והכרחי להרגעת ולשלוות הנפש, ובריאות הנפש היא כלי חשוב והכרחי לעבודת ה' ולמילוי מאגרי תעצומות הנפש והחינויות. כלומר, בני האדם נבראו כיצורים מורכבים ביותר, והם זקוקים למגוון רחב של עזרים לחיים טובים ומאושרים. כל אחד מאתנו זקוק לפסק-זמן ולהפנות את מחשבתו מטרדותיו ומעיסוקיו היום-יומיים, כדי לרענן את נפשו ולתת לה כוחות ומרץ להמשיך הלאה. וזו מטרת האמנות במשנת הרמב"ם, לרענן ולשובב את נפש האדם, ולהטעין את האדם בכוחות מחודשים להמשיך במסעו להכיר את מי-שאמר-והיה-העולם, שהיא מטרתו ותכליתו המרכזית של האדם עלי אדמות.

א. תכלית האמנות – ידיעת ה'

רבנו מרחיב בעניין זה בפרק החמישי מפרקי הקדמתו למסכת אבות. שם הוא מבאר כי מטרתו המרכזית של האדם בחייו היא: "השגת ה' יתהדר ויתרומם כפי יכולת האדם" ולכן עליו להנחות את כל "פעולותיו, תנועותיו ותנוחותיו וכל דבריו מובילים אל התכלית הזו". לדוגמה, שתהיה כוונתו "באכילתו ושתייתו ושינתו ותשמישו ויקיצתו ותנועתו ותנוחתו בריאות גופו בלבד, והמטרה בבריאות גופו כדי שתמצא הנפש את כליה [איברי הגוף] בריאים ושלמים, שתשתמש בהם בלימודים וקניית המעלות המידותיות וההגיוניות, כדי שיגיע לאותה התכלית".

רבנו הרמב"ם מוסיף ומבאר, כי לפי השקפה זו לא תהיה המטרה בחיים ההנאה, אלא התועלת שמובילה להשגת ה'. לדוגמה, לפי הרמב"ם אין לבחור מן המאכלים את הערב אלא את

המועיל, ואם נמצא שהמועיל הוא גם ערב – מה טוב, אך ההחלטה מה לאכול צריכה להיות תלויה בראש ובראשונה בבחינת תועלת המזון לבריאות גופנו ולחיצוקו, כדי שנוכל לעבוד את ה' בשלמות ככל יכולתנו.

ברם, אם יש אנשים שנחלשה תאוותם למאכל, אז עליהם לסטות מן הכלל המרכזי שנאמר לעיל, ועליהם לבחור דווקא את מאכלי התאוה הערבים והמתובלים, כדי לעורר את תאוותם לאכילה, או במלים אחרות, כדי לרפא את נפשם מחולשתה ומדכדוכה ולהחזירה לאיזונה לשלוותה ולעליצותה – ולאחר שיחזרו לאיזונם ישובו להתנהג לפי הכלל הראשון. ואולי יש כאן עצה לחולי אנורקסיה בראשית חוליים, כי לאחר זמן מסוים החולי קונה אחיזה עמוקה בנפש האדם, וייתכן שעצה זו כבר לא תועיל להם, והם יזדקקו לטיפול מסוג אחר לחלוטין.

בדוגמה השנייה שרבנו הרמב"ם מביא בפרקי הקדמתו לאבות שם, הוא מזכיר את תפקידה של המוזיקה והאמנות בחיי האדם, וזה דבריו: "וכן אם גברה עליו המרה השחורה [=הדיכאון] יסירנה בשמיעת שירים ומיני נגינות, ובטיול בגינות ובנייני פאר, וישיבה עם צורות נאות, וכיוצא בזה ממה שמיישב את הנפש ומסיר שעמום המרה השחורה ממנה".

מדבריו עולה, כי יש למוזיקה ולשאר תחומי האמנות חשיבות רבה, מפני שהם מיישבים את הנפש ומרפאים אותה מחולייה ומתשישותה. הדוגמות שהרמב"ם מביא כאן מעניינות ביותר, וכלל אינן תואמות את המקובל בעולם הדתי האורתודוקסי הפרו-נוצרי בימינו שקידש את מגמת ההחמרה הסגירות והסגפנות, כאילו מטרת ה' בנו היא שנסבול ונתייסר לחינם – שהרי רבנו הרמב"ם מדבר כאן בדוגמותיו על טיולים בגינות ובנייני פאר, כלומר יש חשיבות לאסתטיקה העירונית, מפני שהיא כלי חשוב במסענו לידיעת ה'! וזאת בניגוד מוחלט וגמור לחשיבה בעולם החרדי, שמזלזלים בעניינים אלה, ואף מקדשים את החיים ללא השקעה ביופי עירוני, כביכול היופי הוא מאויבי תורת משה, ויש לכער את חיינו במכוון כדי להתרחק ממנו.

בנוסף, הרמב"ם אומר משפט שלכאורה אינו ברור: "ישיבה עם צורות נאות", מה כוונתו בכך? ובכן, לפי דעתי מדובר לדוגמה בהליכה למסעדות יוקרה, שם המלצרים והסועדים לבושים בחן ובמחלצות מפוארות, וכל האווירה מסביב היא אווירת פאר והדר. או הליכה למלונות מפוארים או לקונצרטים ושאר אירועים יוקרתיים כיוצא בהם, אשר משמחים את נפש האדם, ומיישבים את נפשו. אגב, זו אחת הסיבות שהתקשורת ורוב עולמות התוכן, עוסקים רבות בחיי העשירים ומתארים בפרוטרוט את שלל העושר והמותרות שבחיהם – כי דברים אלה גורמים עונג ונחת לנפש האדם, ועשויים לרענן ולרפא את נפשו מלאותה ולהשכיח ממנו את טרדותיו.

ב. מדוע הנפש שלנו עלולה לחלות?

במהלך הפרק רבנו הרמב"ם שב ומדגיש, שכל מטרתה של האמנות היא ריפוי נפש האדם, וזאת כדי שכלי גופו ונפשו יהיו בריאים ושלמים להגיע לתכלית האמיתית: ידיעת ה' יתעלה ויתרומם כפי יכולת האדם. אמנם, כאשר מטרת האדם בעולם היא ידיעת ה', ממילא רבות מן המותרות כבר לא ימשכו אותו כי מקור העונג הרוחני שלו יהיה מלימודיו ומהשגת האמת.

זכה דברי רבנו שם:

"[ואז] יהיה [האדם] פנוי מהרבה ממעשיו ויתמעט מדבריו הרבה מאד. כי מי שמטרתו עניין זה [=ידיעת ה'] לא יתעורר לקשט את הקירות בזהב או לעשות סרט של זהב בבגדו, זולתי אם נתכוון בדבר זה ליישב את נפשו כדי שתבריא [מדכדוכה], ולסלק ממנה את חוליה כדי שתהיה בהירה וזכה לקבל את המדעים. בדרך שאמרו [חז"ל]: 'דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים ומיטה מוצעת לתלמידי חכמים, מרחיבין דעתו של אדם' [בשבת כה ע"ב, ובברכות נז ע"ב]."

הנה אנחנו רואים שוב, כי לאמנות לחן וליופי יש חשיבות גדולה מאד בחיי האדם, מפני שהם אמצעי חשוב והכרחי לזיכוכ הנפש ולהכשרתה לקבלת המדעים והמושכלות! נמצא אפוא, שהרחבת דעתו של אדם תלויה בעצמים החיצוניים הסובבים אותו! ואם אדם רואה כל ימיו בגדים שחורים, בניינים מפויחים, פחים הפוכים ורחובות מלוכלכים, והוגה כל ימיו במטר אותיות מייגעות משעממות ומשמימות, משובשות ואף מזוהמות, איך לא תחלה נפשו?

"עַמֶּל הַכְּסִילִים תִּיגָעוּ" (קהלת י, טו), "יִחְלִיפוּ כֶּחַ יַעֲלֶה אֶבֶר בְּנָשָׁרִים יָרוּצוּ וְלֹא יִגָּעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִעָפּוּ" (ישעיה מ, לא), על כל האמור לעיל מוסיף רבנו הרמב"ם ואומר שם:

"לפי שהנפש תלאה, ותיטמטם המחשבה בהתמדת ראיית הדברים הקשים, כמו שיחלה הגוף בהתעסקו בעבודות המייגעות עד שינוח וינפש ואז יחזור לאיזונו. כך גם הנפש צריכה להישקט [=להירגע] ולהתעסק בנחת חושים, כגון ההסתכלות בציורים ודברים הנאים עד שתסתלק ממנה הלאות כמו שאמרו: 'כי חלשי רבנן מגרסא'. וחוששני לומר כי לפי אופנים אלה, לא יהיו אלו רע ולא פעולות לבטלה, כלומר ההתעוררות לציורים וכיורים בבניינים ובכלים ובבגדים."

כלומר, כאשר הנפש עוסקת שוב ושוב באותם הדברים, ובמיוחד אם מדובר במאמץ שכלי ממושך, בסופו-של-דבר היא תתעייף ועלולה אף להינזק, בדיוק כמו שהגוף שאומץ בעבודה קשה זקוק למנוחה ועלול להינזק. ומהי מנוחת הנפש? התבוננות ביצירות אמנות! אמנם הרמב"ם מוסיף הסתייגות-מה לדבריו באמרו "וחוששני לומר" וכו', כי הרמב"ם יודע היטב שהאמנות משמשת בידי הולכי על שתיים ככלי לעוררות היצרים והלהטת התאוות.

ג. מהם גדרי האסור והמותר באמנות?

הרמב"ם לא שרטט גדרים ברורים בעניין זה, אלא הניח לנו כלל שינחה אותנו לקבוע גדרים בהתאם למציאות הדינמית והמשתנה מדור לדור. הכלל המנחה הוא: כל יצירת אמנות שאיננה מתנגשת חזיתית עם עקרונותיה החשובים, המוסריים והמחשבתיים של תורת משה – רצויה ומבורכת, וכל אמנות שאיננה עומדת בתנאי זה – מאוסה ומרוחקת.

אתן כמה דוגמות: גם הסטנד-אפ הוא בגדר אמנות, ויש לו חשיבות גדולה לאנשים שסובלים מדיכאונות כדי לשמח אותם ולרפא אותם מחוליים, או לכל הפחות להעניק להם הפוגה רגעית מייסוריהם. אם מדובר במופע שיש בו נבלות-פה ודברי זימה כמובן שמדובר באיסור חמור, אך אם מדובר בסטנד-אפ שאינו יורד לשפל הבהמיות, נראה שמופע כזה ניתן להתאים ולהכשיר לפי רבנו הרמב"ם במטרה לריפוי הנפש, וזאת לבני אדם השקועים בדיכאונות וביגונות.

דוגמה נוספת דומה היא ליצנות רפואית, שהיא בעצם סוג של מופע סטנד-אפ, ואין חולק בתועלתה ובחשיבותה לאותם אומללים מיוסרים, חולי המחלות הקשות והסופניות, ושאר חולים מיואשים שכל חיך קטן בעבורם הוא אושר גדול, והפוגה מייסוריהם.

נצרך עוד דוגמה, כבר הזכרנו את מיכלאנג'לו ואת רנואר, שלא מעטים מצוירים עוסקים באנטומיה של גוף האדם, נציין אפוא צייר אמריקאי שכל ציוריו עוסקים באמנות טהורה, והוא אלברט בירשטאדט (1830–1902), שכל ציוריו עד כמה שראיתי מתארים את טבע הבריאה הנפלאה שסובבת אותנו, ומעוררים את נפש האדם להתפעל ולהתפעם "מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂי יְיָ" (תה' קד, כד), וברוך שחלק מחוכמתו לבני אדם, ויש כמוהו עוד ציירים לא מעטים.

נמצא אפוא, שהכלל המנחה הוא: כל אמנות שמסייעת לרפא ולרענן את נפש האדם, ואינה גורמת לו להעמיק ולהחריף את חוליו בזההמה ובגסות מכל סוג שהוא – רצויה ומבורכת. לעומת זאת, אמנות שמקדשת את הכיעור הזימה והזהמה, איננה מביאה לריפוי נפש האדם כי אם מוסיפה לו חולי ויגון. ולכן על האדם החכם לחוש את נפשו, ובכל עת שהוא מרגיש שהוא זקוק לרענן ולשובב את נפשו, עליו לעסוק בדברים שמרפאים את הנפש, תוך ביקורת ובחינה שהוא אינו גולש לאיסורי תורה שאינם מרפאים את נפשו, אלא מוסיפים לו חולי על חוליו.

דוגמות נוספות לריפוי הנפש מְלֹאֲתָהּ: שמיעת יצירות מוזיקה, ביקור במוזיאונים ותערוכות, מופעי זמר של זמרים ששיריהם עוסקים בערכים, סרטי טבע ומדע, ואם יש סרטים שאין בהם אווירה זימתית, אף אלה מותרים לדעתי לריפוי הנפש. והנקודה החשובה ביותר, בעת שהאדם עוסק בדברים אלה, עליו להבין שכל ההיתר הוא כדי לרפא את נפשו, לרעננה ולזככה להבנת המדעים, לרוממה לידיעת ה' יתעלה שמו, ולמלא את ייעודו בהענקת חיי נצח לנפשו.

"וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ בְּזֵהֶר הָרָקִיעַ וּמַצְדֵּי הָרָבִים כְּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד" (דניאל יב, ג).

ד. ומה עם האומנים עצמם?

כל מה שאמרנו לעיל נוגע לבני-האדם שהקב"ה לא חנן אותם בכישרון מיוחד לאמנות. ברם, מי שהקב"ה חנן אותו בכישרון מיוחד לתחום מתחומי האמנות, אין לי ספק שרצוי מאד שהוא יקדיש את חייו לפיתוח ולשכלול כשרונו, כדי להביא מזור ושמחה לבני-אדם הזקוקים ליצירותיו וכדי לרפא ולרענן את נפשו. וברור שמדובר בעבודת ה' חשובה מאד, כי ריפוי נפשות בני האדם וחיזוקן ורענוןן היא כאמור מן העבודות החשובות ביותר, שהרי אי-אפשר לעבוד את ה' יתברך ולהתרומם לידיעתו ולהשגתו אלא מתוך שמחה ורגיעה ושלמות הגוף והנפש.

לפיכך, אם אדם מוכשר כזה יקדיש את רוב חייו לאמנות, אין בזה רע לפי דעתי, כי זהו ייעודו וזוהי מטרתו עלי אדמות, ולא לחינם הקב"ה חנן אותו בכישרון זה, שהרי אין הקב"ה פועל בעולמינו פעולות לבטלה כלל. ויתרה מזאת, אם נחנוק את כשרונו ולא נאפשר לו לבטא את משיכתו לתחום מתחומי האמנות, אנו גוזרים על נפשו כליה, מפני שהצער שנגרם לנפש שנדחת ונחסמת מפני ביטוי הכישרון המרכזי הטמון בה – הוא גדול מנשוא.

וראו להזכיר כאן שני אומנים שנזכרו בתורה (שמ' לא, א–ו), הלא הם בצלאל ואהליאב:

"וַיִּדְבֹּר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר, רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה, וְאִמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה וּבְתִבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה, לְחַשֵּׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת, וּבַחֲרָשֶׁת אָבֵן לְמִלֵּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מְלָאכָה, וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמָר לְמִטָּה דָן וּבִלְבָּב כָּל חֲכָם לֵב נֹתְתִי חֻמָּה וְעָשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ".

ופרשה זו נאמרת שוב בספר שמות בפרק לה (ל-לה):

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה, וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה וּבְתִבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה, וְלְחַשֵּׁב מַחֲשַׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת, וּבַחֲרָשֶׁת אָבֵן לְמִלֵּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מְלָאכָת מַחֲשַׁבֹּת, וְלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמָר לְמִטָּה דָן, מֵלֵא אֹתָם חֻמָּת לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכַת חֲרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֵם בְּתִכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׁשׁ וְאַרְגָּ עֲשִׂי כָל מְלָאכָה וְחֹשֶׁבִי מַחֲשַׁבֹּת".

וכידוע, בצלאל ואהליאב בנו ועיצבו את המשכן וכליו, בשיא הפאר ההוד וההדר, וגם מזה ניתן ללמוד על חשיבות האומנות, ככלי להעצת ה' יתעלה ויתרומם ולהנחלת יראתו ואהבתו.

"וְעָשָׂה בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאֵב וְכָל אִישׁ חֲכָם לֵב אֲשֶׁר נָתַן יי חֻמָּה וּתְבִינָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר צִוָּה יי" (שמות לו, א).

ה. הטבע – האמנות האלהית

אחד הכלים החשובים ביותר לריפוי נפש האדם הוא התבוננות בטבע, לצערנו אנו חיים בעולם שמנותק כמעט לחלוטין מיצירתו הנפלאה של הקב"ה – עולם הטבע המופלא. ועל-כך באמת ראוי לבכות ולהצטער, מפני שהתבוננות בטבע לא רק מרפאת את נפש האדם ומרחיבה את דעתו לעסוק ביתר-חשק במושכלות, אלא היא גם אמצעי הכרחי לידיעת ה', ובלשון חז"ל: מתוך התבוננות במדעי הטבע אנחנו לומדים "להכיר את מי-שאמר-והיה-העולם".

נמצא, שהדרך הטובה ביותר לרפא ולרענן את הנפש, ואף לזכות במצות ידיעת ה' שהיא תכלית האדם עלי אדמות, היא להתבונן בטבע שסובב אותנו! ודרך זו עדיפה על ריפוי הנפש באמצעים אחרים לפי דעתי, והיא אף היעילה והרצויה ביותר מכולן. יהי רצון שנזכה כולנו לנפש בריאה ורעננה, כדי שנוכל לעבוד את ה' ביתר חשק ואהבה, ולהתרומם עוד ועוד לידיעת והכרת ואהבת מי-שאמר-והיה-העולם. "שֵׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים" (ישעיה מ, כו).

ו. "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעָהוּ" – גם בדבר עבירה

בפרק החמישי מפרקי הקדמתו לאבות רבנו מלמד מהי השאיפה שעלינו לקבוע במחשבתנו. רבנו מסביר שם שעלינו לשאוף למעלה הנשגבה ביותר: שבה האדם מפעיל את כל כוחות נפשו למען מטרה אחת ויחידה והיא השגת ה' יתעלה – ואינו עושה שום פעולה גדולה או קטנה, ואינו מבטא שום מילה, אלא-אם-כן אותה הפעולה או המלה מביאה לידי מעלה או לדבר המביא לידי מעלה. "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יי אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמָךְ כִּי אִם לִירָאָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְּרָכֶיךָ וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" (דברים י, יב).

ובמלים אחרות, על האדם להבין שעליו לשאוף להתבונן ולבחון כל פעולה מפעולותיו, ולראות, אם היא מובילה לאותה התכלית או אינה מביאה, ורק אחר-כך יבצע את אותה הפעולה. ואף שמעלה זו היא מעלה נשגבה ביותר, ורק יחיד-סגולה כמו הנביאים מסוגלים להגיע אליה – חובה עלינו לשאוף אליה, כי ככל שנשאף גבוה יותר, כך נצליח בעז"ה להתרומם יותר.

וכה דברי רבנו בפרק החמישי מפרקי הקדמתו לאבות:

"זוהו הוא מה שדורש יתעלה ממנו, שתהא זו מטרנתו באמרו: 'וְאֶהְבֶּתְ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ' [דב' ו, ה], כלומר בכל חלקי נפשך, שתשים תכלית כל חלק מהם תכלית אחת והיא: 'וְאֶהְבֶּתְ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ' [דב' יט, ט]. וכבר זירזו גם הנביאים עליהם השלום על עניין זה ואמר: 'בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ' [מש' ג, ו], ופירשו חכמים ואמרו: אפילו בדבר עבירה. כלומר, שתשים לאותה הפעולה תכלית כלפי האמת, ואף-על-פי שיש בה עבירה מאיזו בחינה שהיא".

רבנו הרמב"ם מסכם ומסיים את דבריו במסכת אבות שם באחד הכללים החשובים ביותר בתורת משה, והוא חשוב במיוחד לדיוננו בעניין האמנות ותפקידה בחיינו, וכה דבריו: "כבר כללו חכמים עליהם השלום את כל העניין הזה בלשון הקצר ביותר שיכול להיות, והקיפו את העניין היקף שלם מאד-מאד, עד שכאשר אתה מתבונן בקוצר אותן המלים, איך נאמרו על העניין הגדול העצום הזה בכללותו, שכבר חוברו בו חיבורים ולא הקיפו את כולו, תדע שהוא נאמר בכוח אלהי בלי שום ספק כלל, והוא אמרם בצוואותיהם במסכת זו: 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים'". לפיכך, אם הייתי מתבקש להשיב במשפט אחד על השאלה: מה תפקידה של האמנות בתורת משה? ללא ספק הייתי משיב כך: וכל מעשיך יהיו לשם שמים...

האם מותר לשיר ולנגן בשמחות בימינו?

אחל בהקדמה קצרה: רבנו פוסק בהלכות תעניות (ה, יד), וכה דבריו: "וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר כולן. וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן, ואסור לשמען מפני החורבן. ואפילו שירה בפה על היין אסורה, שנאמר: 'בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן' [ישעיה כד, ט]. וכבר נהגו כל ישראל לומר **דברי תושבחות או שיר של הודאות לאל** וכיוצא בהן על היין". נמצא, שאפילו שירת קודש ללא כלי נגינה, כאשר היא על היין התירוה בקושי לאחר שכבר נהגו בזה כל ישראל. ברם, כאשר היא מושרת בליווי כלי נגינה אפילו שירת קודש אסורה! אך שירה המותרת שאינה של קודש, דהיינו שירה שמטרתה לעודד למעלות מידותיות או שירה שמעוררת את האדם להתבונן בהשקפות נכונות – מותר לשוררה אך ורק ללא כלי נגינה ושלא על היין.

ובעניין גדרי השירה הזו המותרת, ראו נא את דברי רבנו בהקדמתו לאבות (עמ' רעג-רעד):

"ודע, כי השירים המחוברים באיזו שפה שתהיה אינם נבחנים אלא לפי ענייניהם [...] [ולא לפי השפה שבה הם מחוברים] והוצרכתי לבאר את זה ואף-על-פי שהוא פשוט, מפני שראיתי **גדולים וחסידיים מאומתנו**, אם נזדמנו במסיבת משתה או חתונה או זולתה, ורצה אדם לשיר בשפה הערבית ואפילו היה עניין אותו השיר בשבח האומץ או הרצינות שזה מן החלק הרצוי,

או בשבח היין, ממחין [=מוחים] על-כך בכל אופן של מחאה, ואינם מתירים לשמעו. ואם זימר המזמר איזה פיוט מן הפיוטים העבריים אין ממחין בכך, ואין הדבר קשה בעיניהם על-אף שהדברים האמורים יש בהם מן המוזהר עליו או מן המרוחק – **זוה סכלות מוחלטת**, לפי שאין הדיבור אסור ומותר ורצוי ומרוחק ומצוה לאמרו, מחמת השפה שהוא נאמר בה אלא מחמת עניינו, שאם היה עניין אותו השיר **דבר נעלה – חובה לאמרו באיזה שפה שיהיה**."

ואגב ראינו, כי כוונת רבנו באמרו: "גדולים וחסידים מאומתנו" היא לגדולי השוטים שנחשבים "לחכמי ישראל", וכפי שרבנו קובע בהמשך דבריו ביחס להוראתם: "זוה סכלות מוחלטת". נחזור לעניין השירה, ראוי להוסיף, כי שירה על כלי נגינה אשר מיועדת לריפוי נפש האדם הדואב מדכדוכה, היא בגדר מצוה, וכמו שכותב רבנו בהקדמתו לאבות (עמ' רנו):

"וכן אם גברה עליו מרה השחורה [=הדיכאון והדכדוך] יסירנה בשמיעת שירים ומיני נגינות [...] וכיוצא בזה ממה שמיישב את הנפש ומסיר שעמום המרה שחורה ממנה, ויתכוון בכל זה להברות את גופו, ותכלית בריאות גופו כדי שיידע [את ה' יתעלה]".

ובמאמר: "האמנות במשנת הרמב"ם" הבהרתי שמותר לדעת רבנו הרמב"ם לשמוע מוזיקה שאין בה דברי תועבה או כיעור מכל סוג שהוא, כאשר מטרת שמיעתה היא: לרפא את נפש האדם, לרענן אותה לעבוד את ה' במרץ וביתר חשק, ולרוממה ללימודים ולידיעת ה' יתעלה. כלומר, מותר לאדם אשר נפשו דאובה וכאובה ללכת לקונצרט לדוגמה, אם הדבר ירענן את נפשו מיגונה ומתשישותה, וירוממו לשמחת הנפש ההכרחית לעבודת ה' ולידיעתו.

ועתה אחל להשיב על השאלה שבכותר: האם מותר לשיר ולנגן בשמחות בימינו?

ובכן, אסור להשמיע בחתונות כלי זמר וכלי שיר, כל שמותר לזמר הוא לשיר בפיו בלבד וזאת בהתאם להלכת חז"ל אשר נפסקה בעקבות חורבן בית קדשנו ותפארתנו – וכל מי שמבטל את ההלכה הזו, מרחיק מאיתנו את גאולתנו הרוחנית ואת מילוי ייעודנו כעם חכם ונבון.

ואסביר מדוע: שוו בנפשכם איזו עוצמה הייתה להלכה הזו אם היא הייתה מקוימת כהלכתה! דהיינו שחתונות יראי השמים שבינינו היו ללא מוזיקה וללא כלי זמר! איזה **הד עולמי** עצום היה לדבר, איזו דחיפה וחיזוק היה הדבר לזכירת יגוננו בחורבן בית-המקדש, ועד כמה הדבר היה מעורר את עמנו לשיבתנו לדרך האמת, להחזרת עטרה ליושנה, ולבניין בית הבחירה.

ברם, ישאל השואל ובצדק, מדוע התרת לנפש הדאובה לשמוע קונצרט ואיך מתיר לשמוע מוזיקה בחתונה? ובכן, מטרת הגעת בני האדם לקונצרט היא לשמיעת מוזיקה, כך שניתן להכשיר את ההתכנסות הזאת אם היא נעשית לשם **ריפוי נפשם** הדאובה. ברם, מטרת הגעת בני אדם לחתונה כלל איננה לשמיעת מוזיקה. כלומר, לא ניתן להכשיר את השמעת המוזיקה בחתונה ולתלות אותה בריפוי נפש בני האדם, כי האורחים לא באו לחתונה במטרה לרפא את נפשם אלא במטרה לכבד את בעלי השמחה ולשמוח עם החתן והכלה ומשפחותיהם.

כל-שכן וקל-וחומר כאשר חכמים ע"ה הורו לזכור דווקא בשעת שמחת הכלולות הגדולה את חורבן בית-המקדש! כלומר, איך יעלה על הדעת שזמן קצר לאחר ששמים אפר על ראש החתן

ומזכירים את החורבן, עוברים להוללות רבתי בשמיעת מוזיקה רועשת ומחרישת אוזניים? וכי זכירת החורבן שקדמה להוללות הזו הייתה **מעשה צביעות ופלסתר?** שהרי אם אנחנו באמת דווים וכאובים על חורבן בית-המקדש והעדר דרך האמת, איך אנחנו רומסים ודורסים ברגל גסה את גזירת חז"ל החשובה הזו, והופכים את שמחתנו להוללות רבתי? ובמילים אחרות, בהוללות הזו אנחנו למעשה מבטאים את **בעיטתנו בבית-המקדש**, כאילו אין אנו רוצים בו, ויודעים לשמוח גם בלעדיו ובלעדיו דרך האמת והיושר שסללו לנו ה' ושליחיו הנאמנים.

ומי שמבין את חומרת הדבר יברך דיין האמת בכל פעם שהוא מגיע לחתונה בימינו.

לפיכך, נראה לי ברור, שאדם ירא שמים אשר אוהב את ה' יתעלה באמת ובלבב שלם, לא יהפוך את חתונתו להוללות פרועה של שנאת בית-המקדש, חילול-שם-שמים ותיעוב דרך האמת, אלא, יסתפק בזמַר שקט שינעים את הערב ללא תזמורת וכלי זמר רעשניים כמעשה הגויים. ולכל היותר יוסיפו מעט כלי הקשה עדינים שאינם בגדר כלי זמַר לדעתי, **ותו לא!**

זהו אפוא עיקר הדין. ברם, מי שריחוקו מדרך האמת ומאהבת ה' יתעלה אינם מאפשרים לו מבחינה פסיכולוגית לקדש-שם-שמים ולזכור את ירושלים וחורבן המקדש בשעת שמחתו הגדולה, יצמצם את חילול-שם-השמים למינימום האפשרי, ויאפשר ליווי קל בלבד לזמַר. דהיינו שהזמר ונעימותיו יהיו העיקר, והליווי יהיה רק רקע מוזיקלי עדין למילות השיר שהזמר מוציא מפיו. ואתן דוגמה, ראו ביוטיוב את שירו של ליאונרד כהן "הללויה", והתבוננו כיצד הליווי מושמע בעדינות לצד הזמר ומילות השיר – כך לדעתי יש לנהוג למי שאינו מסוגל לקיים את גזרת חז"ל כהלכתה, ונפשו כבר חלתה בתחלואי החברה ([watch?v=YrLk4vdY28Q](https://www.youtube.com/watch?v=YrLk4vdY28Q)).

וגם זה יהיה קידוש שם שמים לעומת הפריצות ההוללות והבעיטה בבית-המקדש שמתרחשות בחתונות מחרישות האוזניים בימינו, כי כאמור (והנני חוזר על זה כדי שנבין עד כמה החתונות הפרועות הללו מרחיקות אותנו מייעודנו), החתונות והשמחות בימינו הפכו להוללות המנוגדת לחלוטין למטרת חכמים בגזירתם, והיא שניזכר בחורבן ונצטער על ריחוקנו מדרך האמת ומה' יתעלה. אולם, השמחות הללו מבטאות את ההיפך הגמור: מסיבות הוללות חיצוניות ופרועות בקולות רמים מחרישי אוזניים, כביכול עם-ישראל כבר הגיע לשלמותו המוסרית ולמילוי ייעודו הרוחני והאוניברסלי, לפיכך יש בשמחות הפרועות הללו הטעיה גדולה מדרך האמת.

"אֵל תִּשְׁמַח יִשְׂרָאֵל אֶל גִּיל בְּעַמִּים כִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱלֹהֶיךָ אֶהְבֵּת אֶתְּכֶן עַל כָּל גְּרוֹנוֹת דָּגָן" (הו' ט, א), "לֹא יִשְׁבְּתִי בְּסִדּוֹ מִשְׁחָקִים וְאֶעֱלֶז, מִפְּנֵי יָדְךָ בְּדָד יִשְׁבְּתִי כִּי זַעַם מְלֹאתִנִּי" (יר' טו, יז).

"וְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֶיךָ וְאוֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ כִּי יַעֲבִיבוּ בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים אַחֲרֵי בָצָעַם לְבָם הֶלֶךְ, וְהִנֵּךְ לָהֶם כְּשִׁיר עֲבָבִים יִפָּה קוֹל וּמִטֵּב נִגֵּן וְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֶיךָ וְעֹשִׂים אֵינָם אוֹתָם" (יח' לג, לא-לב).

סוף דבר

אסיים בסיפור קצר שסיפר לי גוי חילוני גמור אשר התגורר בשכנות לאבי מרי ע"ה: בספטמבר 2009 הגיע הזמר הידוע ליאונרד כהן להופעה בארץ ישראל. הוא הופיע בתל-אביב בגני התערוכה לפני קהל של עשרות אלפי אנשים נלהבים, רובם ככולם גויים חילונים גמורים ללא

שום זיקה ליהדות, מחללי שבתות בפרהסיה ערומים ומקועקעים. אותו שכן חילוני נכח באותה ההופעה, וסיפר לי שלאונרד כהן שר בסיום הופעתו את השיר המפורסם "הללויה".

השכן הזה סיפר לי שעשרות אלפי אנשים שרו את השיר יחד עם הזמר, בדבקות עילאית ובהתלהבות בלתי נתפשת. אותו גוי חילוני גמור אמר לי נפעם: "מה שעשה ליאונרד כהן בשיר אחד, לא עשו כל הרבנים ומחזירי התשובה במשך עשרות בשנים". ואפילו שקרוב לוודאי שאף-לא-אחד שב אל ה' יתעלה כתוצאה מן השיר הזה, בכל זאת, לגרום לעשרות אלפי גויים חילוניים כופרים להלל את ה' יתעלה (הללויה) – יש לזה חשיבות לא מעטה. אמנם, יש בשיר כמה רעיונות אשר מנוגדים בניגוד מוחלט לדרך האמת והצדק (כגון בבית הראשון), אך בהחלט ניתן לתקן כמה דברים בשיר ולהפוך אותו לשיר ראוי, ולדרך טובה לקדש-שם-שמים.

נשים גם לב שהוא בחר לפתוח את הופעתו במלים: "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", וחתם את הופעתו בביצוע ייחודי לברכת כהנים (שהרי הוא היה כהן לפחות בשמו, כאמור). והנה לכם ראייה שניתן לעורר את הקהל ליראת שמים ולאהבת ה' יתעלה גם בלי כלי זמר מחרישי אוזניים, אשר בועטים בעיטה גסה בבית קודשנו ותפארתנו, ורומסים באכזריות וביד רמה את שאיפת עמנו לשוב לה' יתעלה ולדרך האמת, ולכונן ממלכת כהנים וגוי קדוש.

"וְהָיָה כְּנֹר וְנֶבֶל תִּנְּךָ וְחָלִיל וְיִין מִשְׁתֵּיהֶם וְאֵת פֶּעַל יְיָ לֹא יִבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא יֵאָדוּ, לְכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דַעַת וּבְכֹדֹו מִתִּי רָעַב וְהִמּוֹנוּ צָחָה צָמָא, לְכֵן הִרְחִיבָה שְׂאוֹל נִפְשָׁה וּפְעָרָה פִּיהָ לִבְלִי חֶק וַיִּרְדּוּ הַדָּרָה וְהִמּוֹנָה וְשִׂאוֹנָה וְעַלְזָה בָּהּ" (ישעיה ה). "וְאַחֵר הָרוּחַ רָעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ יְיָ, וְאַחֵר הָרַעַשׁ יָאֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְיָ, וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דִּמְמָה דָּקָה" (מ"א יט), "לֵךְ דְּמִיָּה תִהְלֶה" (תה' סה, ב).

חלוקת קרח וחצי-חקת וחצי-חקת ובלק

"בכל כתבי-יד העתיקים ובכל לוחות העיבורים שבסידורי תימן, לעולם אין מחברים חקת ובלק, אלא אומרים בשבת ראשונה קרח וחצי-חקת, ובשניה חצי-חקת ובלק. וכן הוא בסידור רס"ג, וכן הוא במדרש-הגדול" (דברי השכיר בפירושו לספר אהבה, עמ' תשלט). וכך היא חלוקת העולים על-פי כתבי-יד תימן, כפי שהיא מובאת במהדורתו של קאפח למשנה-תורה:

קרח וחצי-חקת:

(א) ויקח קרח (טז, א); (ב) וידבר, דבר אל (יז, טז); (ג) ויאמר ה', השב (יז, כה); (ד) וידבר ה' אל אהרן (יח, ח); (ה) ולבני לוי (יח, כא); (ו) וידבר ה', זאת חקת (יט, א); (ז) ויבאו בני ישראל (כ, א).

חצי-חקת ובלק:

(א) ויסעו מקדש (כ, כב); (ב) וישלח ישראל (כא, כא); (ג) וירא בלק (כב, ב); (ד) ויקם בלעם (כב, כא); (ה) וישמע בלק (כב, לו); (ו) ויאמר אליו בלק (כג, יג); (ז) ויאמר בלק אל בלעם (כג, כז).

ושם, בעמ' תשלד, קאפח מציין את קריאת הפסוקים לשני וחמישי, וזה לשונו: "ויסעו מקדש יא פסוקין דדג סימן", ושם באות סד מוסיף ומעיר השכיר: "כבר העירותי כי המנהג העתיק

המסור מימות הגאונים הוא שאין מחברים חקת ובלק, אלא חולקין פרשת חקת וקורין חציה עם פרשת קרח, וחציה מן 'ויסעו מקדש' עם פרשת בלק. וכן הוא בכל סידורי תימן העתיקים. וכן הוא בסידור רס"ג. וכן הוא במדרש-הגדול, ובכל מדרשי תימן העתיקים".

ובכתבים ב, עמ' 845 בהערה 14 קאפח מוסיף ואומר כך: "ומנהג תימן העתיק, מחברים קרח וחצי-חקת עד 'ויסעו מקדש', ולשבת הבאה מן 'ויסעו מקדש' עד סוף בלק, וכן הוא בסידור רס"ג, ובמדרש-הגדול ובהרבה גאונים, וכן אנו נוהגים עד היום".

ובמדרש-הביאור קאפח חוזר על הדברים, וזה לשונו (עמ' שע, אות א):

"דע, כי בכל התכלאלים וסידורי התפילה העתיקים אין מחברים 'חקת' ו'בלק' לעולם, אלא אומרים קרח וחצי-חקת עד 'ויסעו מקדש'. ומן 'ויסעו מקדש' בשבת הבאה עם פרשת בלק. וכן הוא במדרש-הגדול, וכן היא החלוקה בסידור רס"ג ועוד. ואף מחברנו [מחבר מדרש הבאור הזה הזיות, ראו במבוא שם] כך היה מנהגו, ולכן התחיל 'ויסעו מקדש', ולקמן הטעים טעם חלוקה זו, וטעם זה שמעו מהרי"ץ על-פה ולא ידע מקורו הקדום, והביאו בסידור עץ-חיים".

וכך מבאר בעל מדרש-הביאור את הטעם לחלוקת פרשת חקת (הטעם ששמע גם יחיא חובב הקבלה): "והטעם בחלוקת פרה אדומה [=חקת] לשתי שבתות כי יש בה שמיעת מיתת שני צדיקים [=אהרן ומרים], ויקשה על ההמון שמיעת מיתת שני צדיקים בשבת אחת".

קיום המנהג הקדום

והאמת שאין אנו זקוקים לטעם זה לאחר שראינו כי מנהג זה הוא המנהג הקדום, ועלינו לקיים את **מסורת הגאונים** כי תורה היא, ואיני יודע מדוע מסורת זו אינה מופיעה אצל רבנו. ובימינו נשתכח מנהג עתיק זה, ואין מי שמקיימו. ברם, במקום שאין אנשים יהיה איש, ולכן חלה עלינו חובה גדולה ונעימה לשמר מנהגי אבות קדמונים, ולהרים על נס את חכמתם ותפארתם, למען ישמעו ולמען ילמדו, וחלילה-חלילה לנו למעול בתפקיד הנכבד ובייעוד הקדוש שזכינו לו.

וכוונתי גם לאותם התועים שמקשים בכסילותם על המנהג הקדום ואומרים: ומה יעשה אדם שנסע לשבת למקום אחר, ושמע נניח פרשת קרח לבד, ובאותה השבת בבית-הכנסת הקבוע שלו קראו את פרשת קרח וחצי-חקת, ועתה, בשבת שלאחריה, חזר למקומו, וקוראים בבית-הכנסת את פרשת "ויסעו מקדש" (חצי-חקת ובלק), ונמצא ש"הפסיד" שמיעת חצי פרשה.

ובכן, אין שום חובה בהלכה לשמוע מילה במילה את הפרשות, אלא, החובה היא חובת הציבור לקרוא בשבת את פרשת השבוע. ומי שלא שמע את הפרשה או חלק מן הפרשה, מכל סיבה שהיא, אינו חייב לשמעם שוב במעמד של עשרה, ואף אינו חייב להשלימם בביתו.

ומעניין מאד הדבר שאותם נחיתים הרועים בשדות זרים, מקשים על מקיימי המנהג המחזיקים בכל כוחם ומאודם במנהגי קדמונים וכנגד כל גלי הרפש והטיט המבאישים, אך במקום לחזק אותם ולעודד אותם או לפחות לשתוק, טוענים כלפיהם שהדבר יוצר אצלם בעיה הלכתית דמיונית "שלא שמעו חצי פרשה", כאילו הם מבינים דבר וחצי דבר בענייני הלכה...

ולא ראיתי את אותם התועים שלא ידעו ולא יבינו נזהרים כל-כך שלא להירדם בבית-הכנסת בעת שמיעת קריאת ספר התורה, וראיתים ישנים ולעתים שינה עמוקה, וראיתי אף אחד שנחר בלא בושה, ואינם חוששים להפסד שמיעת קריאת התורה בעת שינתם ונחירתם... ועד שהם מקפידים על חיוב הלכתי דמיוני שיקפידו על חיוב הלכתי אמיתי, והוא קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ואולי, אם היו מקפידים על מה שראוי להקפיד עליו, לא היו נגררים להקפיד במקום שאין שום עניין להקפיד בו. ואדרבה, הקפדה על המצאה הלכתית חסרת בסיס, מחלישה את ההולכים בדרך האמת הנאבקים לשמר מנהגים שיסודתם בהררי קודש.

אלו הפטריות קוראים?

זה לשון השכיר בפירושו לספר אהבה (עמ' תשלב, אות נה): "לפי מנהגנו שחולקים פרשת חקת, וקורין קרח וחצי-חקת עד 'ויסעו מקדש', ולשבת שניה קורין מן 'ויסעו מקדש' עד סוף בלק, מפטירין הפטרת הרוב, כלומר שבת ראשונה הפטרת קרח, ושבת שניה הפטרת בלק".

מסורת הגאונים

בהלכות תפילה פרק יג (אות ד), קאפח מביא את מסורת הגאונים כפי שהובאה בסידור רס"ג עמ' שסד, וזה לשונו של רס"ג:

"כבר אמרנו כי [מספר] הפרשות נ"ג, וראוי שנבאר כי שמונה מהן פעמים מתחברות שתיים-שתיים ונקראות בארבע שבתות, והן: 'ויקהל' ו'אלה פקודי', 'אשה [כי תזריע]' ו'זאת תהיה', 'אחרי מות' ו'קדושים', 'בהר סיני' ו'אם בחקותי'. ומהן שלוש נקראות בשתי שבתות, אחת ומחצה בכל שבת והן: 'ויקהל קרח' ו'זאת חקת' ו'יירא בלק', [ופרשת] 'זאת חקת' נחלקת לשני חצאין: עד 'ויסעו מקדש', וקורין חציה הראשון עם 'ויקהל קרח' והאחרון עם 'יירא בלק'."

ומעיר שם השכיר על דברי רס"ג הללו: "מסורת זו נזנחה על-ידי הרבים ונשתמרה רק אצלנו, וכך היא החלוקה במדרש-הגדול, וכך בכל סידורי תימן העתיקים, וכך בכמה מדרשים עתיקים. וכך אנו נוהגים עד היום, ואשרנו מה טוב חלקנו בהחזיקנו מסורת האבות הקדושים". וקבל האמת ממי שאמרו, ואפילו משכיר שכור ונשכר שנבהל להון במשך יובל שנים, וזיהם את דרך האמת במינות. ואמרו חכמים, שהטלית שמתעטף בה תהי בעיניך כמרדעת של חמור...

* * *

ואצרף למאמר זה שתי תגובות שקיבלתי למאמר בעניין הטעם לחציית פרשת חקת: הראשון אמר כך: "זוהי למעשה תשובה יפה אכפתית ורציונלית"; והשני אמר כך: "גם ככה אם ישמעו על מותם של שני הגדולים למי מהם אכפת? כל אלה שנפלו בתפישת האגדות כפשוטן כל העניינים הללו כלל לא קרובים לליבם, ועוד יגידו חזק וברוך". ולשתי התגובות השבתי כך:

הראשון צודק כי זהו טעם נאה **לנבונים**, אך גם השני צודק מפני שהכסילים למיניהם שכבר קהו מחשבותיהם לחלוטין, לא מעניין אותם ממיתת אהרן או מרים, וייתכן מאד שהם כלל לא יטו את אוזנם לקריאת התורה. וכך הוא המצב ברוב בתי-הכנסת של המינים וצאצאיהם האירופים וכן עבדיהם הנרצעים הספרדים, מי שומע ומי מתבונן בקריאת התורה?

ובמיוחד שאין תרגום והחזן קורא במהירות ובעילגות, וכולם עסוקים בפירוש רש"י-שר"י ודומיו, או בעלונים ובעיתונים, או משתעשעים בילדים אשר מתרוצצים בבית-הכנסת כאילו היה מגרש משחקים, או מתרכזים בסלסולי החזן הפרו-נוצרי, או פוזלים לעבר הנשים, או רק מחכים ל"קידש" שבסוף התפילה, או מתכווננים להפגז בסוכריות את בר-המצוה או החתן, או מגניבים לפיהם שוקולדים וכיו"ב, ושאר הבליים על גבי הבליים שמעסיקים את עמי הארצות.

ולכן הדגשתי לעיל שאין טעם זה הסיבה המרכזית לקיום המנהג: "אין אנו זקוקים לטעם זה לאחר שראינו כי מנהג זה הוא המנהג הקדום, ועלינו לקיים את **מסורת הגאונים** כי תורה היא".

קדיש בתרא (תתקבל) לפני הוצאת ספר-תורה

משום מה בדורות האחרונים רווח ופשט המנהג לומר "קדיש תתקבל" לפני הוצאת ספר-תורה בשחרית של שבת. ברם, להלן נלמד כי מנהג זה אינו כדן וכהלכה ואף אינו כנוהג אבותינו הקדמונים נוחי נפש. נַחַל את העיון והדיון בעניין זה בדברי רבנו הרמב"ם בסדר-התפילה שבסוף ספר אהבה (מהדורת השכיר, עמ' תשכ), וזה דברי רבנו שם: **"קדיש בתרא**. כל קדיש שאומר שליח-ציבור אחר שגומר התפילה, **שאינו אומר אחריו כלום**, אלא כל העם שומעין אותו יוצאין ונפטריין, נהגו העם כולם להוסיף בסופו נוסח זה: **תתקבל צלותכון**".

למדנו אפוא:

א) שמו הקדום של קדיש תתקבל הוא "קדיש בתרא", דהיינו הקדיש האחרון.

ב) ולא לחינם שמו כן, הוא נקרא "אחרון" מכיוון שהוא השבח האחרון שאין אומרים אחריו כלום, אלא, כל העם הולכין לשלום: לביתם למלאכתם למעשיהם וכיו"ב, וכך גם אומר קאפח השכיר שם: "ולפיכך, כל יום שמתפללין שחרית ומוסף, אין לומר תתקבל אחר שחרית אלא אחרי מוסף. וכך מנחה ומעריב אין אומרים תתקבל אחרי מנחה אלא אחרי ערבית. וכך הוא הסדר בכל סידורי תימן העתיקים. **וכך הוא מנהגנו**" (ההדגשות במקור). עלינו לזכור את עדותו של קאפח שכך הוא הסדר בכל סידורי-תימן העתיקים, מפני שנשוב לעניין זה בהמשך.

ג) ניתן להוסיף, כי המעיין בתוכנה של תוספת "תתקבל" לקדיש, ימצא בה מאפייני לשון שמתאימים לסוף התפילה, כגון המלים "יהא שלמא רבא" או "לחיים ולשלום", שמרמזות על כך שמקומה של התוספת הוא בסוף התפילה, וכמו שבסוף תפילת העמידה קבעו חכמים את ברכת "שים שלום" שבסופה אנו מתפללים לה' יתעלה שיברך את עם-ישראל בשלום: "המברך את עמו ישראל בשלום". מסיבה זו היו מיהודי תימן שנהגו לרז זה-את-זה ביציאתם מבית-הכנסת למלאכתם במטבע הלשון "לחיים ולשלום", שמבטא את סוף חובות התפילה.

סידורי-תימן העתיקים

בין מחקריו, ד"ר משה גברא חקר גם את נוסח הקדיש שנאמר בסוף תפילת שחרית-של-שבת ולפני הוצאת ספר-תורה (מחקרים בסידורי תימן, עמ' 159), להלן מסקנותיו:

א בתכלאל הקדום (רנ"ח, 1498) ובתכלאל קדמונים של ר"י בשירי (שע"ח, 1618), המייצגים מסורות עתיקות, נאמר: "ואומר יתגדל ויתקדש **בלבד**" ('פקט'). ולאור דברי הרמב"ם לעיל נראה ברור שלפי מסורות קדומות אלה יש לומר קדיש ללא תתקבל.

ב בתכלאל משתא-שבזי (ת"ב, 1642) נאמר במפורש: "ואומר קדיש **עד לעילא**", כלומר שליוח הציבור אומר קדיש ללא תתקבל.

ג ברוב כתבי-היד הקדומים נכתב לומר "קדיש" סתם, וגברא העיר שם: "ולא מפורט איזה קדיש". ברם, דבריו תמוהים מאד, שהרי לפני הקדמונים עמד כלל ברור ופשוט: בכל מקום שנאמר בכתבי-היד קדיש סתם מדובר בקדיש **ללא תתקבל**, ובכל מקום שהקדמונים ביקשו להורות שמדובר ב"קדיש תתקבל" הם קראו לו "**קדיש בתרא**", ולקדיש דעתיד קראו "**קדיש דרבנן**". כלל זה תואם את ההלכה ואת עדותו של קאפח לעיל, וקרוב לוודאי שעל סמך כלל זה הוא כתב את עדותו. לפיכך ברור שגברא שגה בזה, ורוב כתבי-היד שכאמור נכתב בהם "קדיש" סתם, הקדמונים כן פירטו לנו בזה באיזה קדיש מדובר, והוא קדיש עד לעילא.

אמנם, כאמור, בתכלאל הקדום ובתכלאל קדמונים נאמר: "ואומר יתגדל ויתקדש **בלבד**", וכן בתכלאל שבזי נאמר: "ואומר קדיש **עד לעילא**". ברם, אין ללמוד מתוספות אלה שבכל מקום שנאמר בתכלאלים "קדיש" הכוונה היא לקדיש בתרא, שהרי לא יעלה על הדעת שבכל מקום שנאמר "קדיש" סתם ברחבי התכלאלים הכוונה היא לקדיש בתרא! לדוגמה, לא יעלה על הדעת שבמקום שנזכר לומר קדיש לפני ברכות קרית-שמע הכוונה לקדיש בתרא... אלא, קרוב לוודאי שהוסיפו בשלושת התכלאלים הללו את התוספות הללו למלה "קדיש", כי כבר היו מקומות שחדרה אליהם אמירת "קדיש בתרא" לפני הוצאת-ספר-תורה של שחרית-של-שבת, והסופר ביקש להרחיק את הציבור מהחדירה הזרה הזו וללמד שיש לומר קדיש בלבד.

חשוב לציין שאין לקרוא לקדיש עד לעילא "חצי קדיש", כי לא רק שמושג זה אינו מופיע בכתבי היד הקדמונים, זו גם התעיה שעשו בה שימוש מסלפי נוסח התפילה אשר החדירו את הקדיש המורחב (תתקבל) למקומות שאינם מקומו. אמירה זו קובעת למעשה שהקדיש שאמרו חז"ל פגום וחסר ולכן יש להשלימו ולהוסיף עליו. לפיכך הווי אומר: קדיש עד לעילא הוא קדיש שלם ומושלם ישר ונאמן, וכפי שעולה בבירור מפסק רבנו (תפילה יב, כ): "כיצד סדר הקריאה בתורה עם התפילה? כל יום שיש בו תפילת מוסף, אחר שיגמור שליח ציבור תפילת שחרית אומר **קדיש**, ומוציא ספר-תורה [...] וכשגומרין מחזיר ספר-תורה למקומו ואומר **קדיש** ומתפללין תפילת מוסף. וימים שיש בהן מפטיר ומוסף נהגו לומר **קדיש** קודם שיעלה המפטיר".

וגם כאן מעיר השכיר: "עד 'דאמירן בעלמא ואמרו אמר' ואין אומרין תתקבל אלא בקדיש בתרא שאין אומרים אחריו כלום, אלא נפטרינן לבתיהן" (אות ס). ובאמור, המושג המאוחר יחסית "חצי קדיש" שיבש את יחסינו ל"קדיש לעילא", ושימש כהתעיה בידי זייפני ההלכה.

ד לסיכום, גברא מציין כעשרה תכלאלים קדומים שנאמר בהם שיש לומר "קדיש" או "קדיש עד לעילא" או "קדיש בלבד"; שני תכלאלים שבהם נכתב "קדיש בתרא" ותכלאל אחד שנכתב בו "קדיש שלם". עלינו אפוא להרחיב את הדיון בשלושת התכלאלים האחרונים:

ד.1 בתכלאל משנת ת"ם 1680, נאמר כך: "וכשגומר התפילה אומר **קדיש ובתרא** ומוציא ספר-תורה", וגם מתכלאל זה ניתן ללמוד שכאשר רצו הקדמונים להורות שיש לומר קדיש תתקבל הם ציינו במפורש "**קדיש בתרא**".

ד.2 ראוי לשים לב לתכלאל ונה. גברא ציין, שבמהדורתו הקדומה משנת שנ"ז 1597, נכתב לומר "קדיש" בלבד, ואילו במהדורה מאוחרת שלו מאמצע המאה הי"ז 1650 לערך, נכתב: "ואומר **קדיש בתרא** ומוציא ספר-תורה" – וגם מכאן נלמד, שכאשר רצו הקדמונים להורות שיש לומר קדיש לעילא שהוא קדיש שלם ומושלם, כתבו "קדיש" בלבד, ואילו כאשר רצו להורות שיש לומר קדיש תתקבל הם כתבו "קדיש בתרא". אגב, נראה ברור שהסופר המאוחר, משנת 1650 לערך כאמור, זייף את הנוסח הקדום והמקורי, ולכן אין להתייחס כלל לזיופו.

ד.3 בתכלאל משנת שנ"ח 1618, נאמר כך: "וגומר התפילה ואומר קדיש שלם", וגם מכאן נלמד ש"קדיש" סתם הוא קדיש עד לעילא, וכך הבינו כל הקדמונים, גם המשובשים והוזי ההזיות שבהם, ואפילו שוחרי המאגיה והקבלה האלילית.

ה עוד מסיק גברא: "קשה להכריע מה היה המנהג הקדום בתימן [...] יש שנהגו לומר **קדיש שלם** תתקבל [למה הוא קורא לקדיש בתרא 'קדיש שלם'? מדוע לרמוז שהקדיש של חז"ל ורבנו הינו פגום וחסר? וכל המוסיף גורע. ובהמשך הוא חוזר על הביטוי הזה] [...] כיוון **שמנהג ספרד** לומר **קדיש שלם** תתקבל, וכך נעלם לו המנהג [...] לומר **חצי קדיש** [ונכשל בשלישית: מדוע הוא קורא לקדיש הרגיל והקבוע 'חצי קדיש'? וכי הוא חסר? וכי תקנת חז"ל פגומה?]."

ובכן, מדברי גברא עולה וניצבה הסיבה המרכזית להכחדת הנוסח הקדום ולהוספת אמירת "תתקבל" וכו' שלא במקומה והיא **השפעת סידורי-ספרד**. ואם איש האמת, רבנו הרמב"ם הספרדי, זנח את נוסח ספרד ואימץ את נוסח תימן התלמודי והקדום, נבוא אנחנו, בנים ליהדות תימן המעטירה, נשליך את עטרתנו המפוארה, ונאמץ לחיקנו את נוסחי ספרד ללא הבחנה?

מסקנת הממצאים

לידיי אין צורך בכל משחקי הנוסחים הללו (שתועלתם העיקרית היא למפרסמי מחקרים מניבי ממון אשר לשם הממון נדרשים לנפח ספרים), וניתן היה בהחלט להסתפק בסדר-התפילה של רבנו הרמב"ם, מפני שהוא המייצג הקדום והנאמן ביותר למסורת התפילה המקורית של חז"ל ושל אבותינו הקדמונים – ומי שמכיר את זוך השקפותיו של רבנו ואת טוהר הלכותיו המזוקקות ואת רדיפת הצדק ואהבת האמת שמילאו וגדשו את ישותו, יבין מיד שיש לנוח את כל התועים והוזי ההזיות למיניהם ולדבוק בעוז ברבנו איש האמת, כי דרכו היא דרך החיים.

אולם, למי שלא פקח את עיני שכלו ואינו מזהה את ייחודו של רבנו, ממשיך דרכם של אברהם אבינו ומשה רבנו עליהם השלום, קראינו לדעת כי גם לפי רוב מכריע של כתבי-היד הקדומים אין לומר קדיש בתרא באמצע התפילה אלא בסוף התפילה – וכשמו "קדיש אחרון".

גברא מסיים את חקירתו בנימת ייאוש מְדַבֶּקֶת שמעידה על ריחוקו מדרך האמת: "ולא נותר היום מי שנהג לומר **חצי קדיש**", ואיני יודע מדוע הוא חוזר וקורא לקדיש השלם "חצי קדיש"

ומנציח בזה שיבוש שאין לו שום יסוד. כמו כן, גברא שגה לא רק בסמנטיקה אלא גם במהות, כי אסור לצאצאיו של אברהם אבינו אשר קרא בשם ה' אל עולם, להשלים עם השיבושים ולהיכנע לרוח ההמון הנבערים. להיפך, עלינו להחזיר עטרה ליושנה, ואדרבה, במקום שאין אנשים שמנציחים את הלכות דרך האמת, מצוה גדולה היא להתאמץ ולהשתדל להשיב את עטרתנו המפוארה על כנה, ולאמץ לחיקנו את נוסח התפילה הקדומה הזכה והבררה.

"כִּי חֲטֵאתָ קֶסֶם מְרִי וְאָנֹן וְתַרְפִּים הִפְצָר" (ש"א טו, כג), ושם תרגם יונתן בעניין הוספה וגירעון על חוקי התורה: "אֲרִי כְחוֹבֵת גּוֹבְרָא דְשָׁאֲלִין בְּקֶסֶמָא, כֵּן חוֹבֵת כָּל גְּבַר דְּמִסְרִיב עַל פְּתִגְמִי אוֹרִיתָא, וְכַחֲבִי עֲמָא דְטָעֵן בְּתַר טַעֲוִתָא, כֵּן חוֹבֵת כָּל גְּבַר דְּבָצַר וּמוֹסִיף עַל מְלִי נְבִיא". וזיוף נוסח התפילה הקדום והטהור הוא סימפטום לזיופה לסילופה ולעיוותה של תורת משה.

"שְׁמַעוּ אֵלֵי רִדְפִי צֹדֵק מִבְּקָשִׁי יְיָ הִבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתֶּם וְאֶל מַקְבַּת בּוֹר נִקְרְתֶּם, הִבִּיטוּ אֶל אֲבִרְהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שְׂרָה תְּחוֹלְלֶכֶם כִּי אֶחָד קָרָאתִי וְאֲבִרְכָּהוּ וְאֲרַבְּהוּ" (יש' א, א-ב).

* * *

ועתה, בעודי מגיה ספר זה, ביום שלישי לפרשת נשא, י בסיוון תשפ"ג, נקבר גרשון העכברוש אדלשטיין, לסדר שבו נאמר: "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש [...] אל מחוץ למחנה תשלחו ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם, ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר יי אל משה כן עשו בני ישראל".

ומצוה רבה היא לשמוח ולהודות במות המינים: "אֲזַ יִרְנְנוּ עַצִּי הִיעַר מִלִּפְנֵי יְיָ כִּי בָא לְשָׁפוֹט אֶת הָאָרֶץ" (דה"א טז, לג). הפסוק מתאר את בואו של הקב"ה לשפוט את הארץ, והעצים מתוארים כשמחים ועולים כי באותו היום הנשגב הקב"ה ישפוט את הצדיקים כצדקתם ואת הרשעים כרשעתם, וכמו שאומר שלמה במשלי (יא, י): "בְּטוֹב צְדִיקִים תַּעֲלֶץ קִרְיָהּ וּבִאֲבֹד רָשָׁעִים יִרְנֶה". ושם ביאר רס"ג: "בטוב הצדיקים צריכים לשמוח אנשי העיר, ובאבוד הרשעים ראוי שירננו".

ומה שנאמר במשלי (כד, יז): "בְּנִפְל אוֹיְבְךָ אֶל תִּשְׁמַח וּבִכְשָׁלוֹ אֶל יִגַּל לְבָבְךָ", ברור שמדובר באויב מישראל (מפני שהוא עובר על דברי תורה ובוטע בתוכחה, ולכן מצוה לשנוא אותו לפי ההלכה) שאינו רשע או מין או כופר או אפיקורוס או משומד וכיו"ב, ובתהלים (קד, לה) נאמר: "וַיִּתְּמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם בְּרַכִּי בְּפִשִּׁי אֶת יְיָ הַלְלוּ יְהוָה", ושם פירש רס"ג: "ויתמו חטאים מן הארץ וגם הרשעים עוד אינם ברכי בפשי את יי הללו יהוה". – ויתמו החוטאים מן הארץ וגם הרשעים יאבדו, ולכן ברכי נפשי את ה' והללי יהוה".

* * *

ועתה, בהגיתי ספר זה במוצאי שביעי של פסח תשפ"ה, נתבשרנו כי בעת שקראנו ביום טוב את שירת הים, מת המכשף שמוט המגבעת, הלא הוא הרשע מאיר מזוז שר"י, אשר חצב מן התורה ביד רמה, התעה רבים אחרי התהו וההבל, והיה מן המינים האורתודוקסים אשר נהגו בשחצנות רבה מאד. כאשר שמחתי שהוא התבער מן העולם שמחתי שמחה גדולה, ויהי רצון שהקב"ה יוסיף ויכלה קוצים וברקנים אחרים מכרמו, כדי לערער את אחיזתם של המינים הנגעלים בעם-ישראל. "כֵּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֶהְיֶיךָ כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ" (שו' ה, לא).

כל הצומות עתידין לבטל

בסיום שער זה, אזכיר לעצמי ולכולנו את דברי רבנו בסוף הלכות תעניות, וזה דבריו:

"כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר: 'כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי [צום י"ז בתמוז] וְצוֹם הַחֲמִישִׁי [צום תשעה באב] וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי [צום גדליה] וְצוֹם הָעֲשִׂירִי [צום עשרה בטבת] יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְיֶה [זכ' ח, יט]".

יהי רצון שנזכה כולנו לראות באותם ימי הנחמה והתשועה, ימי הששון והשמחה, ימי פריחתה של דרך האמת, ימי השלום העולמי.

וכך רבנו מתאר את אותם הימים בסוף הלכות מלכים ומלחמות, וזה דבריו:

"לא נתאוו הנביאים והחכמים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שִׁיִּרְדּוּ בגוֹיִם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח – אלא כדי שיהיו פנויין בתורה ובחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא, כמו שביארנו בהלכות תשובה. ובאותו הזמן, לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות – שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין [בשפע] כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם, אלא **לדעת את ה'** בלבד. ולפיכך יהיו חכמים גדולים, ויודעים דברים הסתומים העמוקים, וישיגו דעת בוראם כפי כוח האדם, שנאמר: 'כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דַּעַה אֶת יְיָ כַּמִּים לַיָּם מְכַסִּים' [יש' יא, ט]".

והנה לפניכם גם נבואתו של הנביא ישעיהו ע"ה (מא, יז), וזה דבריו: "הַעֲבִיִּים וְהַאֲבִיּוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאֵין לְשׁוֹנֵם בְּצִמָּא נִשְׁתֶּה אֲנִי יְיָ אֲעַנֶּם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזָבם".

וכך תרגם שם יונתן בן עוזיאל (בתוספת תרגום ומעט פרשנות):

"עֲבִיּוֹתֵינוּא וְחֲשִׁיכֵינוּא [הענווים השרויים בחושך הדעת הסמיך והמייסר] דְּמַחְמְדִין לְאַלְפָּנָא [אשר מתאווים ומשתוקקים ללמוד תורת אמת] הָא כְּצִהֵיָא לְמֵיָא [הינם כאותם צמאי מדבר ציה המשתוקקים לטיפת מים] וְלֹא מְשַׁכְּחִין [ואינם מוצאים] רוּחָהוֹן בְּסִגּוּפָא מְשַׁלְהֵיָא [רוחם בעיניו העדר מי הדעת לזהות ומתייסרת] – אָנָּא יְיָ אֶקְבִּיל צְלוֹתְהוֹן, אֵלֶּהָא דְיִשְׂרָאֵל לֹא אֶרְחִיקֶנּוּ".

ואחתום בעוד כמה פסוקי נחמה:

"יְהִיָּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים יִהְיֶה הַר בֵּית יְיָ כֶּבֶן בְּרֹאשׁ הָהָרִים וְנִשָּׂא הוּא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרֹו עָלָיו עַמִּים, וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ: לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הָר יְיָ וְאֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֶּה בְּאַרְחֵיתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבֶּר יְיָ מִירוּשָׁלַם, וְשָׁפַט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְכָתַתִּי חֲרִבְתֵּיהֶם לְאֵתִים וְחֲנִיתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה, וְיָשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ וְאֵין מִחְרִיד כִּי כִּי יְיָ צְבָאוֹת דָּבָר" (מיכה ד, א–ד).

"כִּי אֲזַ אֶהַפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקֹרֵא כָּלִם בְּשֵׁם יְיָ לְעַבְדּוֹ שְׂכָם אֶחָד" (צפ' ג, ט), "זֶה יֹאמַר לִי אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לִי וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה" (יש' מד, ה).

שער שביעי: אמרים קצרים

שותפות להקב"ה במעשה בראשית

במסכת שבת (ק"ט ע"ב) נאמר כך:

"כל האומר 'וַיִּבְלֶה' [בר' ב, א-ג] מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שנאמר: 'וַיִּבְלֶה', אל תקרי וַיִּבְלֶה אלא וַיִּבְלֶה".

מה פשר הדברים? ובכן, נראה לי שכוונת חכמים ללמד שכל מי שמתבונן במעשה בראשית ומכיר את בוראו משלים את מטרת הבריאה – והואיל ותכלית הבריאה הושגה, האדם שהשיג את בוראו נעשה כאילו שותף למעשה בראשית, הואיל ונשלמה בהשגתו מטרת הבריאה.

נמצא, שדקלום פרשת "וַיִּבְלֶה" מן הפה ולחוך, ללא התבוננות בהשקפת חידוש העולם אשר תוביל להתבוננות במדעי-הטבע ולהכרת מי-שאמר-והיה-העולם – אין לה כמעט שום ערך.

זמן ומטרתן של ברכות השחר

נשאלתי על זמני אמירתן של ברכות השחר. ובכן, מדברי רבנו בתשובה עולה, שלכתחילה יש לברך אותן סמוך לפעולות ולתנועות שבגינן הן נתקנו, וזה דברי רבנו בתשובה (סימן פג):

"אין מברכין ברכה אלא בשעתה בזמן חיובה. כי הברכות הללו לא תקנו חכמים חובה לאמרם כאמירת שמונה-עשרה ברכות שלתפילה, אלא הן נתקנו על פעולות ותנועות, ואין טעם לאמרן בבית-הכנסת ברבים בהעדר התנועות והפעולות הללו".

וכן פוסק רבנו בהלכות תפילה (ז, טז-טז):

"שמונה עשרה ברכות אלו אין להן סדר, אלא מברך כל אחת מהן על דבר שהברכה בשבילו בשעתו, כיצד? הרי שחגר חגורו והוא על מיטתו – מברך 'אוזר ישראל בגבורה', שמע קול התרנגול – מברך 'הנותן לשכוי בינה'. וכל ברכה מהן שלא נתחייב בה אינו מברך אותה, כיצד? לן בכסותו – אינו מברך כשעומד 'מלביש ערומים', הלך יחף – אינו מברך 'שעשה לי כל צרכי'. ביום הכיפורים ובתשעה באב, שאין שם רחיצה, אינו מברך 'על נטילת ידיים' ולא 'המעביר שינה מעיני'. אם לא נכנס לבית הקסא אינו מברך 'אשר יצר את האדם'. וכן בשאר ברכות אלו. נהגו העם ברוב ערינו לברך ברכות אלו כולן זו אחר זו בבית-הכנסת, בין נתחייבו בהן, בין לא נתחייבו בהן. וטעות היא, ואין ראוי לעשות כן. ולא יברך אדם ברכה אלא אם כן נתחייב בה".

נמצא, שלכתחילה יש לברך את ברכות השחר סמוך לזמן חיובן, ברם, מהמשך תשובתו של רבנו שם עולה, שאם איחר את אמירתן הן אינן בגדר ברכה לבטלה, וזה דברי רבנו:

"ואף-על-פי שתקנתן להיאמר סמוך לאותן התנועות והפעולות, הרי אם נתאחרו ונאמרו בבית-הכנסת אינן ברכה לבטלה על הרוב, ואף-על-פי שאפשר שיהיו לפעמים ברכה לבטלה, כגון שיברך 'המעביר שינה' ביום תשעה-באב או ביום-הכפורים, שאין שם רחיצת פנים, וכיו"ב".

נראה אפוא, שאין לברך ברכות השחר אם לא בירך אותן בעת עשיית הפעולה או התנועה, אך אם בירך אין ברכתו לבטלה, וכמו שאומר קאפח בספר אהבה (עמ' קפ): "והנראה לי בדעת רבנו, בעניין סידור הברכות בבית-הכנסת בזמן שנתחייבו בהן, אין ראוי לעשות כן, דלכתחילה יברך כל ברכה בשעת חיובה". וברור שאם לא נתחייבו בברכות כלל הרי שהן לבטלה.

ונאמר משהו גם על הרעיון שעומד מאחורי הברכות הללו, נראה לי כי מטרתן שהאדם, מיד בפקיחתו את עיניו, ייזכר בבורא-עולם, ויהיה זה הצעד הראשון לכך שכל יומו יתנהל תוך זכירת הבורא יתעלה בכל אשר יפנה ויעשה. ובמלים אחרות, חז"ל רתמו את הפעולות והתנועות הראשונות של האדם בתחילת יומו, כדי לחנכו וללמדו לזכור את בורא-עולם בכל עיתותיו.

והזמן הסמוך לשעת השינה בלילה וכן הזמן הסמוך לשעת יקיצת האדם, הינם זמנים יקרים מאד לדעת רבנו בעבודת האדם השלם את בוראו, שהרי כך כותב רבנו במורה (עמ' תז):

"אבל בעת בדידותך לבדך בלי אף אחד, ובעת התעוררך על מיטתך, היזהר והישמר מלהפנות את המחשבה **באותם העיתים היקרים** בשום דבר אחר פרט לאותה העבודה השכלית, והיא ההתקרבות לפני ה' וההימצאות לפניו על הדרך האמיתית אשר הודעתך, לא על דרך ההתפעלויות הדמיוניות [כהווי' ההזיות הנבערים שנדמה להם שהם צדיקים וחסידים]".

מדוע מצות ישיבת הארץ אינה נכללת

בתרי"ג המצוות?

השאלה מפורסמת מאד, ודומני שניתן להשיב עליה מצד נוסף והוא: התורה ביקשה ללמד אותנו שהישיבה בארץ-ישראל אינה התכלית הסופית. אלא, קיום המצוות בארץ-ישראל, ומילוי ייעודו של עם-ישראל בארץ-ישראל כעם חכם ובבון, וכינון ממלכת כהנים וגוי קדוש אור ליהודה ואור לאנושות כולה, הן-הן התכלית הסופית. ובמלים אחרות, אם הישיבה בארץ-ישראל הייתה מצוה מן התורה, הדבר היה מוביל למחשבה שזו היא התכלית הסופית, וכאילו די בזה.

עוון מניית העם

נשאלתי כך:

בראש פרשת "כי תשא" אומר הקב"ה למשה שבכל עת שְׁמוֹנִים את עם-ישראל עליהם לתת כופר נפשם שמא יהיה בהם נגף: "וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לִי בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יְהִי בָהֶם נֶגֶף", מדוע אפוא יש חשש לנגף? ועוד, נאמר שם שהצורך בכופר הוא כדי "לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם" (שמ' ל, יב;טו), וכי חצי השקל נועד לכפר על הנפש? ואם-כן על מה הוא מכפר?

וכך השבתי על השאלה הראשונה:

נראה לי שהחשש המרכזי הוא מהתדרדרות למידת הגאווה וגבהות הלב, אשר מובילה בסופו-של-דבר לשכחת ה' יתעלה וללכת אחרי אלהים אחרים, וכמו שנאמר בדברים (ח, יד-כ):

"וְרָם לִבְבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים [...] וְאַמְרָתָּ בִּלְבָבְךָ כִּחִי וְעַצְם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה. וְזָכַרְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתַן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַזֶּה. וְהָיָה אִם שָׁכַחַת תִּשְׁכַּח אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֲעַדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבַד תֹּאבְדוּן. כִּגְוִים אֲשֶׁר יְיָ מֵאַבִּיד מִפְּנֵיכֶם כִּן תֹּאבְדוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֵיכֶם".

נשים לב לסדר הפסוקים ונראה כיצד הגאווה מובילה לשכחת ה' יתעלה ולעבודה-זרה:

"וְרָם לִבְבְּךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ [...] וְאַמְרָתָּ בִּלְבָבְךָ כִּחִי וְעַצְם יָדִי [...] וְהָיָה אִם שָׁכַחַת תִּשְׁכַּח אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים" וכו'.

ביחס לשאלה השנייה, ובכן, ברור שלעתים יש צורך הכרחי למנות את עם-ישראל, ולכן שולב במנייה הזו מתן "כסף כיפורים". כלומר, במניית העם שולבה תרומת כסף ל"עבודת אהל מועד", כדי לזכור ולהזכיר לעם-ישראל בשעת מנייתו כי ה' הוא הנותן לנו כוח לעשות חיל, וזו משמעות הפסוק שם: "וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם" (שם' ל, טז).

ובמלים אחרות, כאשר מזהירים את עם-ישראל מפני גבהות הלבב ומחייבים אותו בכסף כיפורים, הדבר עשוי למנוע מראש את חדירת מחשבות הגאווה והשחץ ללבבות, שהרי המנייה מתבצעת מתוך קיום ציווי שמבטא תודה הוקרה והכנעה כלפי בורא-עולם על כל הטוב אשר גמלו, דהיינו באמצעות תרומה שמשקפת את תודתו וכניעתו של עם-ישראל לה' אלהיו.

למה דומה הולד במעי אמו?

במסכת נדה (ל ע"ב) מובאת אגדה מעוררת מחשבה, וזה לשונה:

"למה הולד דומה במעי אמו? מקופל ומונח כפינקס, שתי ידיו על שתי צדעיו, שני אצילי ידיו על שתי ארכובותיו, שני עקביו על שתי עגבותיו. ראשו מונח בין ברכיו. פיו סתום וטבורו פתוח. נר דלוק ומונח לו על ראשו [...] וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שנאמר: 'בְּהִלּוֹ נָרוֹ עָלַי רֹאשִׁי לְאוּרוֹ אֶלֶף חֹשֶׁף' [איוב כט, ג] [...] ואין לו ימים שהוא שרוי בטובה כאותן הימים שהוא שרוי במעי אמו, שנאמר: 'מִי יִתְּנֵנִי כִּכְרֵחִי קֶדֶם יָמֵי אֵלֹהִים וְשִׁמְרָנִי' [איוב כט, ב] [...] ומלמדו אותו כל התורה כולה, שנאמר: 'וַיִּרְדֵּי וַיֹּאמֶר לִי יִתְּמָךְ דְּבָרִי לְבָרִי שְׁמֵר מִצְוֹתַי וְחַיָּה' [מש' ד, ד] [...] וכיוון שבא לאוויר העולם בא מלאך וסטרו על פניו ומשכח ממנו כל התורה כולה, שנאמר: 'לִפְתָּח חֲטָאת רֹבֵץ' [בר' ד, ז] [...] ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו [...] תהי צדיק ואל תהי רשע" וכו'.

והאגדה שם ממשיכה ומוסיפה תיאורים ואסמכתות, מכל מקום, מה אגדה זו נועדה ללמד?

ובכן, נראה לי שמטרת אגדה זו ללמד, שכדי להגיע לשגב החכמות וההשכלה ולרוממות ידיעת ה', מן ההכרח להתנתק מהבלי העולם-הזה, כמו שהתינוק מנותק לחלוטין מכל הבלי העולם-הזה.

הפסק טהרה וספירת שבעה נקיים

נתבקשתי בעבר לתמצת את העניינים ההלכתיים הללו, והנה תמצית עיוני לפניכם:

הפסק טהרה

לדעת רבנו האשה צריכה לוודא שהדם פסק, וכך הוא פוסק בהלכות איסורי ביאה (יא, ד):

"עוד החמירו בנות ישראל על עצמן חומרה יתרה על זו, ונהגו כולן [...] שכל בת ישראל שתראה דם, אפילו לא ראתה אלא טיפה כחרדל בלבד בפסק הדם – סופרת לה שבעת ימי נקיים. ואפילו ראתה בעת נידתה, בין שראתה יום אחד או שניים או השבעה כולן, או יותר – **משיפסוק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים כזבה גדולה**, וטובלת לביל שמיני, אף-על-פי שהיא ספק זבה, או [טובלת] ביום שמיני אם היה שם דוחק כמו שאמרנו, ואחר-כך תהיה מותרת לבעלה".

ואיך תדע האשה שהדם פסק? על-ידי בדיקה, וכמו שפוסק רבנו בהלכות איסורי ביאה (ו, כא): **"נידה שבדקה עצמה בתוך ימי נידתה, ומצאה שפסק הדם" וכו'.**

בדיקת הפסק טהרה ובדיקות נוספות בשבעת ימי הנקיים

הבה נעיין בהמשך הלכות איסורי ביאה שם (ו, כג):

"זבה שבדקה עצמה בראשון מימי הספירה ומצאה טהור, ולא בדקה עד יום שביעי ומצאה טהור – הרי זו בחזקת טהרה, וכאילו בדקה כל שבעה ומצאה טהור".

נראה לי ברור כי לדעת רבנו די לכתחילה בשתי בדיקות: **האחת** כדי לוודא שהדם פסק (ואין צורך שהבדיקה תהיה דווקא סמוך לשקיעה אלא במשך כל אותו היום יכולה לבדוק), **והאחרת** בתום שבעת ימי הנקיים (עדיף בסמוך לשקיעה), כדי לוודא שהאשה אכן בחזקת טהרה.

זאת ועוד, אם מכל סיבה שהיא האשה לא בדקה בשנית ביום השביעי יכולה לבדוק לביל שמיני ואפילו בסמוך לטבילתה, שהרי רבנו פוסק בהמשך ההלכה שם (ו, כג): "וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום השמיני ומצאה טהור – הרי זו בחזקת טהרה".

חשוב לציין, כי חכמים ע"ה שיבחו את האשה שבודקת את עצמה תמיד, וכך פוסק רבנו בהלכות איסורי ביאה (ח, י): "כל אישה שמרבה לבדוק עצמה תמיד – הרי זו משובחת, ואף-על-פי שיש לה וסת קבועה, שאפשר שיבוא דם בלא שעת הווסת".

איך נעשות הבדיקות?

בדרך של קינוח. וכך פוסק רבנו בתארו את אופן הבדיקה בסמוך לתשמיש: "דרך בני ישראל ובנות ישראל, לעולם **לבדוק** עצמם אחר התשמיש. כיצד? מקנח האיש עצמו במטלית נכונה לו, ומקנחת האישה עצמה במטלית נכונה לה. ורואין בהן, שמא ראתה דם בשעת תשמיש. [...] הצנועות אינן משמשות עד **שיבדקו** עצמן תחילה, קודם תשמיש" (איסו"ב ד, יג-טו).

ונראה ברור שבדיקות האשה לפני ולאחר התשמיש זהות לכל שאר בדיקותיה.

מהו אורכו של המיל?

נשאלתי כך:

רבנו בהלכות תפילה (ד, ב) פוסק שמיל הוא 2000 אמה (כקילומטר אחד). במקורות חז"ל לא מפורש דבר זה, ולא ניתן להסיק זאת מהשוואות אחרות (ככל הידוע לי). מצד שני, אנו יודעים שמיל הוא יחידת אורך בה השתמשו חכמים בצורה נרחבת. כלומר, הדבר היה ידוע ומוכר לכולם בזמנם. אולם, ידוע שהרומאים נהגו לשים אבנים מיוחדות לציון מרחקים אלו (המילין) בדרכים שהם בנו, וניתן לראות אותן עד ימינו בגוש עציון למשל. לפי ממצאים אלו המיל הוא 1480 מטר, כלומר כ-3080 אמות. האם עלינו לעדכן את האורכים והזמנים על בסיס ממצאים אלו? האם יש מקור המאפשר לאשש את ה-2000 אמה שפוסק הרמב"ם?

להלן תשובתי:

רבנו פוסק בהלכות תפילה (ד, ב):

"טהרת הידיים כיצד? רוחץ ידיו במים עד הפרק ואחר-כך יתפלל. היה מהלך בדרך והגיע זמן התפילה ולא היה לו מים, **אם היה בינו ובין המים ארבעה מילין, שהם שמונת אלפים אמה** – [המיל לדעת רבנו הוא כאמור 2000 אמה] הולך עד מקום המים ורוחץ, ואחר-כך יתפלל; היה בינו ובין המים יתר מכאן – מקנח ידיו בצרור או בעפר או בקורה, ומתפלל".

ועתה לעצם השאלה, ובכן, ייתכן שהיה לפני רבנו מקור הלכתי שאינו מופיע במקורות חז"ל שלפנינו. זאת ועוד, לגבי **תחום שבת** נאמר במפורש במקורות חז"ל שמדובר ב-2000 אמה. כך שאם נמצא מקור בספרות חז"ל לפיו **המיל הוא תחום שבת** מצאנו את המקור לדברי רבנו. ומצאתי מקור שקרוב מאד לכך, ראה נא את דברי חכמים במשנה כיפורים (ו, ד-ה):

"יקירי ירושלים היו מלווים אותו עד סוכה הראשונה. עשר סוכות מירושלים ועד צוק תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל. על כל סוכה וסוכה אומרים לו: הרי מזון והרי מים, ומלווים אותו מסוכה לסוכה, חוץ מן האחרון שבהן שאינו מגיע לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו".

במשנה נאמר שמירושלים ועד צוק 90 ריס, ושכל מיל הוא 7.5 ריס. נמצא, שבין ירושלים לצוק היו 12 מיל (7.5 ריס כפול 12 = 90 ריס). עוד נאמר שהיו עשר סוכות בין ירושלים לצוק. כלומר, ליוו את השליח שהוליך את השעיר המשתלח אחד-עשר מילין, עשרה מילין שבין עשר הסוכות ועוד מיל אחד שבסופו היה המלווה עומד ומתבונן במעשי השליח. נמצא ברור שהמיל הוא תחום שבת (שהוא 2000 אמה), שהרי בין כל סוכה וסוכה מעשר הסוכות היה תחום שבת.

ואיני הראשון להסביר כך, ראו נא את פירוש רבנו לשתי המשניות הללו:

"הריס, שני חלקים מחמשה עשר מן המיל, לפי שיש במיל שבעה ריסין ומחצה, והיה מירושלים עד המקום ששמו צוק שנים עשר מיל, והם תשעים ריס. והיה בין כל סוכה וסוכה מיל, והוא אלפים אמה שהוא תחום שבת, וישאר בין סוכה אחרונה לבין צוק שני מילין.

כבר ידעת שיש בין כל סוכה וסוכה תחום שבת, ואפשר לאנשי כל סוכה ללוותו לסוכה הסמוכה. ובין סוכה אחרונה לצוק שני מילין ואינו יכול להלך אלא מיל שהוא תחום שבת, ולפיכך עומד מרחוק".

זאת ועוד, אם נניח שהמיל הוא 3080 אמה נמצא שמבית-המקדש ולצוק היו כ-37,000 אמה, וזה לא ייתכן, שהרי באמור המלווים ליוו את השליח אחד-עשר תחומי-שבת שהם בסך הכל 22,000 אמה, נמצא שהמלווה האחרון נאלץ להתבונן בשליח ממרחק של 15,000 אמה, דהיינו שבעה וחצי קילומטר, וזה מאד לא סביר שממרחק כזה חכמים ויודאו שהשליח ביצע את שליחותו, ואין ספק שחכמים היו מתקנים לבנות עוד סוכות כדי להשגיח על השליח.

מכין אותו עד שתצא נפשו'

מה פירוש הביטוי "מכין אותו עד שתצא נפשו"? וכי משמעו שיש להלקותו עד מוות?

ובכן, הבה נעיין בדברי רבנו בפירושו למשנה בכתובות (ד, ו), וכה דבריו:

"וידוע שיש לדיין לכוף את האדם על מתן הצדקה לפי שהיא מכלל מצוות עשה, שחובה להלקות את האדם, **עד שיקיים את אותה מצות העשה שחל עליו חיוב עשייתה באותה העת או עד שימות**, וזה כלל בכל מצוות עשה".

נראה לי ברור שכוונת רבנו לכך שחובה על הדיין להלקות את העובר כל זמן שחובת המצוה נמשכת, כגון ישיבה בסוכה שחובתה היא במשך כל שבועת ימי החג – ועל מצוה זמנית מסוג זה אומר רבנו לעיל: "שחל עליו חיוב עשייתה **באותה העת**". ואם מדובר במצוה שחובתה כל השנה, כגון מצות תפילין, חובה על הדיין להלקות את העובר שוב ושוב עד שימות.

וביתר ביאור, לא מדובר שהדיין הורג את החוטא במלקות, שהרי אם הדיין יהרגנו אין לחוטא אפשרות לשוב בתשובה. אלא, חובה להמשיך ולהלקותו מדי יום ביומו או מדי כמה ימים, עד שישוב בתשובה, ואם לא שב, ילקו אותו שוב ושוב עד יום מותו – וזהו "**עד שימות**".

והביטוי "מכין אותו עד שתצא נפשו" לא מופיע ב"פירוש המשנה" ולא ב"משנה תורה", למעט במהדורות דפוסי המינות של ווילנא בהלכות חמץ ומצה (ו, יג). ועד כמה שראיתי הוא מופיע פעם אחת בתוספתא צוקרמנדל (מכות ד, יז), ובבבלי כתובות (פו ע"ב) וחולין (קלב ע"ב).

על קין ועל הבל

מדוע קין חטא? ובכן, נראה לי שעיקר חטאו של קין נבע מרדיפת בצע ומצרות-עין קיצונית שזיהמו אותו בשאיפה להשתלט על נכסי אחיו. מסיבות אלה קין לא הקריב לה' ממיטב יבולו, וכאשר ה' לא קיבל את מנחתו ומידותיו הרעות התפרסמו, צרות עיניו בממונו של אחיו גאתה מאד והוא נכנע ליצרו הרע והרג את אחיו במטרה לכבוש את נכסיו ולהשתלט על הכל.

במלים אחרות, קין רדף אחרי ההון והנכסים, ולכן הוא נענש להיות נע ונד – מידה כנגד מידה, הוא ביקש להשתלט על הכל, והקב"ה לקח ממנו את הכל. כלומר, הקב"ה לקח ממנו את כל נכסיו ואדמותיו וציווה עליו להיות נע ונד בארץ חסר כל, ולכלות את ימיו ללא יכולת משמעותית לאסוף ולכנס נכסים. נמצא שהמסר המרכזי העולה מפרשה זו הוא להיות נדיב ולא צר עין.

מסר חשוב נוסף הוא, שאם הקב"ה מייסר חובה עלינו להצדיק את הדין ולערוך חשבון נפש, ולא לנהוג כקין ולמרוד בדין שמים – שהרי קין בהורגו את אחיו ביקש למעשה למרוד במוסרו של בורא-עולם: הקב"ה הוכיחו על צרות עינו, וקין הרג את הבל כאילו הוא אינו ראוי לתוכחה, וכאילו הבל הוא זה אשר חטא ופשע בכך שהוא נהג בנדיבות ולא היה לו להבל לנהוג כן.

דיוק בנוסח ברכת 'אמת ויציב'

מהו הנוסח הנכון בברכת "אמת ויציב"? האם יש לומר: "גואלנו וגואל אבותינו" או "גואלנו וגואל את אבותינו"? ובכן, הבה נעיין בשני הנוסחים הללו:

א "גואלנו וגואל אבותינו" – לפי נוסח זה המלה "וגואל" אינה משמשת כפועל, אלא כשם תואר, שהרי פעולת הגאולה ביחס לאבותינו הסתיימה, ואם היה מדובר בפועל היה עליו להיות בזמן עבר; **ב** "גואלנו וגואל את אבותינו" – לפי נוסח זה המלה "וגואל" היא פועל.

איזהו הנוסח הנכון?

ובכן, נראה לי כי הנוסח הראשון הוא המקורי והנכון, ובמהלך הדורות בא מאן-דהו ושגה לחשוב שמדובר בפועל, ומכיוון שלא ייתכן פועל-הווה ביחס לאבותינו נוחי נפש, הוא החליט לשנות את הפועל לזמן עבר ולכן נאלץ להוסיף את המלה "את": "וגואל את". ומה שמדובר בתואר כלפי ה' יתעלה. ובכן, רבנו מלמד במורה בעמ' פ, שאין להקפיד על תארי היחס מן הסוג זה.

ספק דאורייתא לחומרא – מדרבנן

רבנו פוסק בהלכות איסורי ביאה (טו, יט), וזה דבריו: "דין תורה, שספק ממזר מותר לבוא בקהל שנאמר: 'לא יבא ממזר בקהל יי' [דב' כג, ג] – ממזר ודאי אסור לבוא בקהל ולא ספק".

ומוסיף שם קאפח בעמ' רמג: "בקיודושין [עג ע"א] נאמר: 'ממזר ודאי הוא דלא יבוא – הא ספק יבוא'. ולדעת רבנו זה בנין אב לכל התורה כולה, שאין אסור מן התורה אלא מה שנתברר איסורו, אבל כל ספק מותר מן התורה. וכך כתב [רבנו] בתשובה לעניין תחום שבת:

'וכבר ביארנו בכלל העיקרים שביארנום, שכל הדברים מותרים מן התורה זולתי מה שנתברר איסורו. ומה שאמרו חז"ל: 'ספקא דאורייתא לחומרא' – אינו אלא מדברי סופרים ולא מן התורה. ובפירוש [=בתלמוד] אמרו: 'ממזר ודאי אסרה תורה' – והוא הדין בכל איסורי לאווין, וכיוון שספק איסורא דאורייתא אסור מדרבנן וכו' [עד כאן דברי רבנו].

[וקאפח ממשיך:] ועל-פי עיקר זה כתב גם בהלכות כלאים (י, כז): 'וכבר ביארנו בהלכות ביאות אסורות שכל איסורי ספקות מדברי סופרים'. ובהלכות איסורי ביאה (יח, יח): 'הואיל ואיסור כל הספקות כולן מדברי סופרים'. ובסוף פרק ט טומאת מת: 'דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי. אבל כל הספקות, בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות, הרי אין להן אלא מדברי סופרים' – הרי ברור שבניין אב לכולן הוא הממזר". **עד כאן** דברי קאפח.

מזאת למדנו שאין צורך להחמיר במה שלא החמירו עלינו חכמים, כי עצם ההחמרה היא מדברי חכמים ולא מן התורה, ולכן יש להחמיר רק במקום שיש ראיות חזקות לכך שיש להחמיר.

קאפח מעיד על עוורונו

כך כותב קאפח בפירושו להלכות נדרים (יג, כג), וזה לשונו:

"כאן כתב רבנו 'הניית', לכלול כל ההנאות הדמיוניות הטיפשיות, כגון הכבוד והמחמאות וכדומה, וכדברי אב"י בכתובות דף קה ע"ב, בצורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא [ושם מדובר על הנאת הכבוד והמחמאות וכדברי קאפח], **כי מאבד את יכולתו לומר דבר ה' ללא חת**".

כלומר, קאפח מודה שמי שמקבל כבוד ומחמאות מן הציבור "מאבד את יכולתו לומר דבר ה' ללא חת". ובכן, כל-שכן וקל-וחומר מי שמקבל משכורות שמנות ונפוחות ממסד אורתודוקסי פרו-נוצרי במשך יובל שנים, ועוד פרסים ומענקים בסכומים גדולים, ועוד-ועוד לאין מספר.

כמו כן, לפי קאפח "כל ההנאות הדמיוניות הטיפשיות" אינן אלא "כבוד ומחמאות", משמע שקבלת כספים וטובות-הנאה הן הנאות שאינן דמיוניות וטיפשיות... וברור שגם אלו הבל המה מעשה תעתועים, אך רדיפת הבצע וכן אהבת הממון וטובות-ההנאה עיוורו את עיני שכלו.

והנה לפניכם דברי רבנו במורה (ג, יב):

"אבל מה שיש לזה צורות מור רבים ובגדים מוזהבים [...] לא השיג שום דבר נוסף בעצמותו [לא פיתח ולא שכלל את נפשו במאומה, ע"ר פרא היה והינו] **אבל השיג דמיון שווא או משחק**. וזה שהוא נעדר מותרות החיים לא חסר לו מאומה חיובי [כל צרכי החיים ואף מעבר לכך מצויים לו], 'לֹא הָעֵדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ לֶקְטוּ' [שמ' טז, יח]".

אזהרת הצאבי הידוע בציבור

כך כותב הצאבי בספרו "שולחן ערוך המקוצר" (חלק ז, עמ' רל, הערה תכ):

"ראוי להשגיח על הציציות בטליתו של חתן, כיוון שישנם אנשים רעים וחטאים [כמו הצאבי הטיפש] שעלולים לקשור אחד מחוטי ציציותיו בעת חופתו כדי לכשפו' שלא יוכל להיזקק לבלתו. ולכן נזהרים במקומות שמנוסים בזה, להיות סובבים את החתן דווקא קרוביו וידידיו [...]

לפקוח עיניהם לבלתי יקרב אליו איש זר וצר, להשבית אויב ומתנקם מלנגוע בטליתו. כי בקלות יוכל לקשור אחד מהחוטאים, שהוא כמו הקשרים שנוהגים לעשות בקצוות החוטאים כדי שלא תתפרק שזירתן. [...] ראוי לדעת שבספרי קמיעים וסגולות, הן הנדפסים והן שבכתב-יד, מתימן ומשאר ארצות, הביאו אופנים שונים כיצד להתיר ולבטל קשירה זו".

ומהי השוטות הזאת? וראו נא את דברי רבנו בסוף הלכות עבודה-זרה פרק יא:

"ודברים אלו כולן [כל ענייני המאגיה שהובאו בפרק יא שם] דברי **שקר וכזב הן**, והן שהטעו בהן עובדי עבודה-זרה הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך **בהבלים האלו**, ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה [=תועלת], שנאמר: 'כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל' [במ' כג, כג]. ונאמר: 'כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך יי אלהיך' [דב' יח, יד].

כל המאמין בדברים אלו וכיוצא בהן [מענייני המאגיה וההזיות], ומחשב בליבו שהן אמת ודברי חכמה אבל התורה אסרה אותן, אינו אלא מן **הסכלים ומחוסרי הדעת**, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה התורה אינם דברי חכמה, אלא **תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן**. ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים: 'תמים תהיה עם יי אלהיך' [דב' יח, יג; כלומר, אל תימשך אחר המאגיה אלא אחיז באמונה זכה וברה]".

וכל הזיה כזאת, וכל-שכן שלל הזיות כאלו, מרחיקות את האדם מאד מאל אמת שאין-כיוצא-בו, שהרי ביסוד כל הזיה מאגית נעוצה האמונה בקיומו של כוח על-טבעי זולת אל אמת.

על יוסף קאפח ועל יחיא יצחק

לפני שנים רבות אחד ממעריציו האומללים של קאפח סיפר לי, כי ברק פגע בקברו של יחיא-יצחק בתימן ועשה בו מכתש. מעריציו של יחיא האשימו את קאפח שהוא זה שניתץ את קברו של יחיא, ומסרו אותו לשלטונות. בעקבות כך קאפח נכלא בבית-הסוהר לתקופה ממושכת.

יוסף קאפח רומז לעניין זה בשבעה מקומות לפחות במהדורותיו השונות:

(1) בפירוש המשנה (בבא קמא י, ה), אומר רבנו כך: "השמיענו בהלכה זו שאם הייתה מכה טבעית כללית או שאינה כללית כגון שטפה נהר או שקעה או ירדו עליה **ברקים** שדינה כדין מכת מדינה" וכו'. ושם מוסיף ומעיר קאפח: "הכוונה לאש המלווה את הברקים העזים הבוקעת לעתים בקעים עמוקים בשדות או **בקברות הרשעים**".

(2) במורה עמ' קל רבנו מזכיר את "ברקי האש", ושם מעיר קאפח: "ברקים עזים המלווים לַבַּת-אש הפוגעים במתים **ובקברות הרשעים** והורסים אותם".

(3) במורה בעמ' רסב רבנו מזכיר "ברק", ושם מעיר קאפח: "'צואעק' – ברק המתפרץ בלבת-אש עצומה ובקול רעם אדיר, ורבות פוגעת **בקברות הרשעים** ותיקד עד שאול תחתית".

4 במורה בעמ' שמ רבנו מתאר את יחסו של נמרוד מלך ה"צאבה" לאברהם אבינו, וכך אומר רבנו שם: "ואחר כך ירא המלך פן ימריד עליו את מדינתו ויוציא בני אדם מדתיהם, ואז הדיחו לנפת ה'שאם' [אצל רבנו הכוונה לאזור שנכללת בו ארץ-ישראל]". ושם אומר קאפח:

"ומעניינת פְּנוּתָם של נמרוד הרשע ועמו, שלא טפלו על אברהם דברי שקר אלא אמרו את כל האמת בשל מה **אסרוהו** [רמז למאסרו של קאפח], אך יורשיהם השחיתו התעיבו יותר בזדותם קשרים עם... והתדמות ל... כי הם פְּזָבִים לכל דבריהם" (שני הדילוגים מופיעים במקור).

5 בספר "הנבחר באמונות ובדעות" (עמ' רפא-רפב) רס"ג אומר כך: "וממה נְשִׁמוּרָה שגם הנענשים דרגותיהם זה למטה מזה, מה שמצאנו להם בכתוב שבע דרגות בליהוט האש [...] והדרגה השביעית החמורה מכולן: ומהם מי שמגיעו כמו שאוכלת [האש] עד מעמקי האדמה וכמו שעושים הברקים, ובהם נאמר: 'כִּי אֵשׁ הָיָא עַד אֲבִדוֹן תֹּאכַל' [איוב לא, יב]".

ושם מוסיף קאפח ואומר: "'אלצואעק' – היא האש המלהטת בברקים עזים [...] וכבר ראינו למעשה שירד ברק-אש **על קברו של אותו רשע** ובקעו וירד עד התהום".

6 בפירוש רס"ג לדינאל אומר רס"ג כך (עמ' קיא): "וסיבת הקנאה המוקדמת מן הכל היא עדיפות החכמה", ושם מוסיף ומעיר השכיר:

"ורבים הם בעלי שאר-רוח אשר סבלו מחדלי אישים רק בשל שלמותם חכמתם ותבונתם. כפי שידוע על אותו [יחיא יצחק] שהשיג תפקיד בתככים, ורדף את גדולי התורה והחכמה רק מפני שתלמידיהם התייחסו אליו כפי שהוא, [ואז] **הלשין** ומסר, כישף והסית, הִדִּיחַ ושיקר".

7 בספר המצוות (לאווין לח) רבנו אומר כך: "האזהרה שהוזהרנו מלדרוש ידיעה מן המתים כפי מה שמדמים [השוטים והרשעים] אשר הם מתים באמת, ואף-על-פי שהם אוכלים ומרגישים". והוסיף שם קאפח בהערה: "ומה שהם [הרשעים הארוכים] אוכלים ושותים ומרגישים **ומלשינים** ומזיקים לצדיקים אינו אלא ריחוש בעלמא, מְדִי דהוי אזנב הלטאה".

ונצרף אנקדוטה בעניינם של מְרִי יחיא קאפח זצ"ל ולהבדיל יחיא הטמא שנפל לתהום:

יחיא-יצחק הנבער התבער מן העולם בתאריך יא בסיוון תרצ"ב (1932), ביום רביעי לאחר שבת פרשת נשא, שבה נאמר: "צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ויִשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לִפְנֵי" (במ' ה, ב). לעומתו, מְרִי יחיא קאפח זצ"ל נפטר בשעת המנחה ביום יא בכסלו תרצ"ב, אשר חל בשבת פרשת "ויצא", שנאמר בראשה: "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה".

ואחתום בחתימתו של מְרִי הישיש לאגרתו: "עמל ורעות רוח וחרמות ותשובתם":

"ובה' בטחנו, כי אף אם יחשבו דוברי עֶתֶק האלה לבזותנו ולהשפילנו, אין בהם כוח לעשות אותנו שפלים ונבזים! **כי ממקום קדוש נהלך, ה' אל אמת בפינו ובלבבנו ותרועת תורתנו הקדושה בנו**" (הדגשים וסימן הקריאה במקור).

"קִוְיָה אֵל יְיָ וְנִשְׁמַר דְּרָכּוֹ וִירוֹמְמָה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ בְּהַפְרָת רְשָׁעִים תִּרְאָה" (תה' לז), "וּרְשָׁעִים מֵאֶרֶץ יִכְרְתוּ [...] וְצַדִּיקִים בְּמִפְלֹתָם יִרְאוּ", "זָכַר צַדִּיק לְבִרְכָּהּ וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקַב" (מש' ב; כט;).